

Digitaliseret af | Digitised by

**DET KGL.
BIBLIOTEK**

Royal Danish Library

Forfatter(e) | Author(s):

Titel | Title:

Bindbetegnelse | Volume Statement:

Udgivet år og sted | Publication time and place:

Fysiske størrelse | Physical extent:

udgivet af Generalstaben.

Den dansk-tydske Krig i Aarene 1848-50 :
udarbejdet paa Grundlag af officielle
Documenter og med Krigsministeriets
Tilladelse

Vol. 2,2

Kjøbenhavn ; Nyborg, 1867-1887

Del 1-3 i 9 bd.

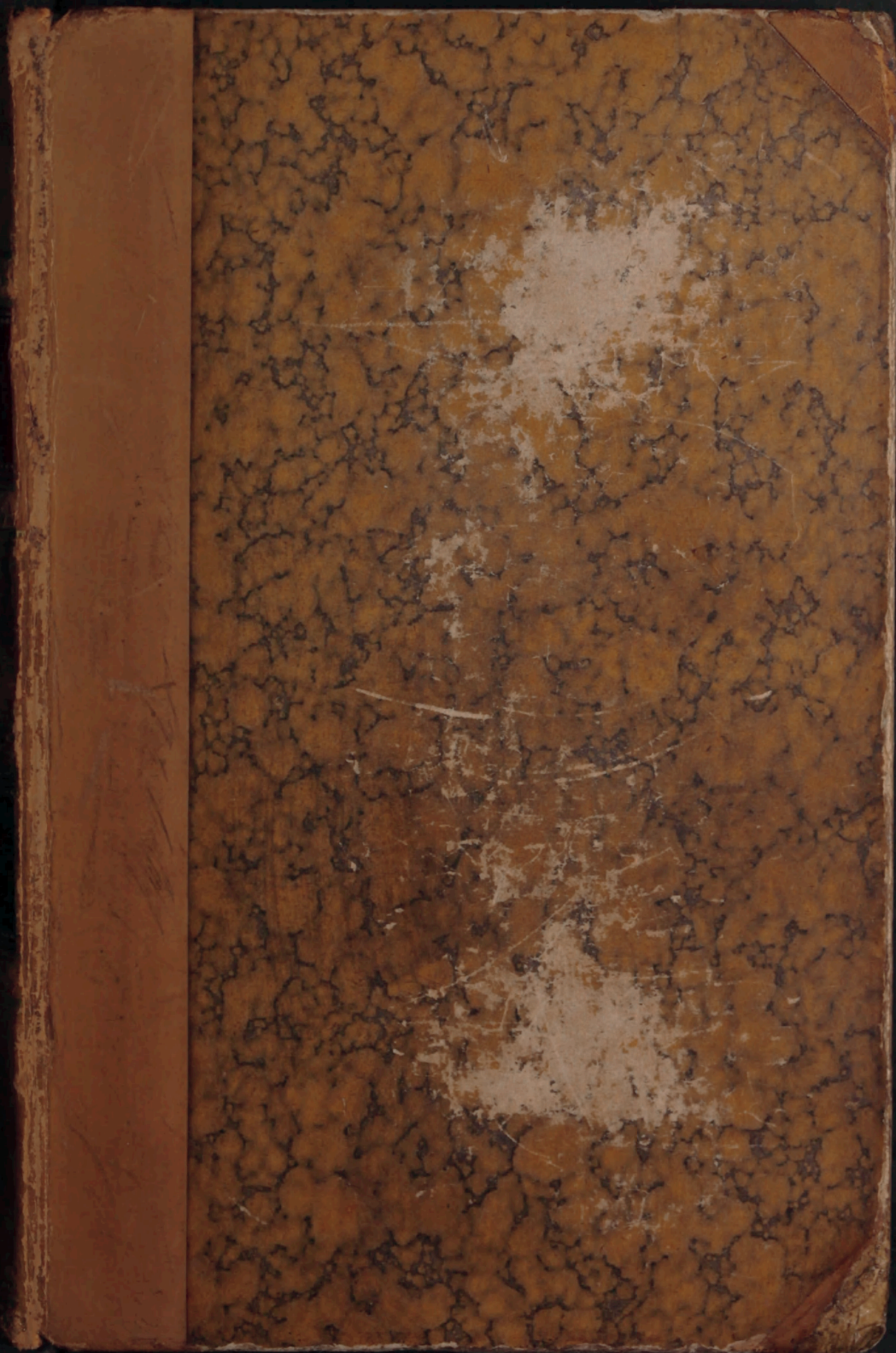
DK

Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work is free of copyright. You can copy, change, distribute or present the work, even for commercial purposes, without asking for permission. Always remember to credit the author.

37. - 409 - 8

Bd. 2, 2

DET KONGELIGE BIBLIOTEK

130018786118

Den dansk-tydske Krig

1864

Udgivet af Forlaget i København

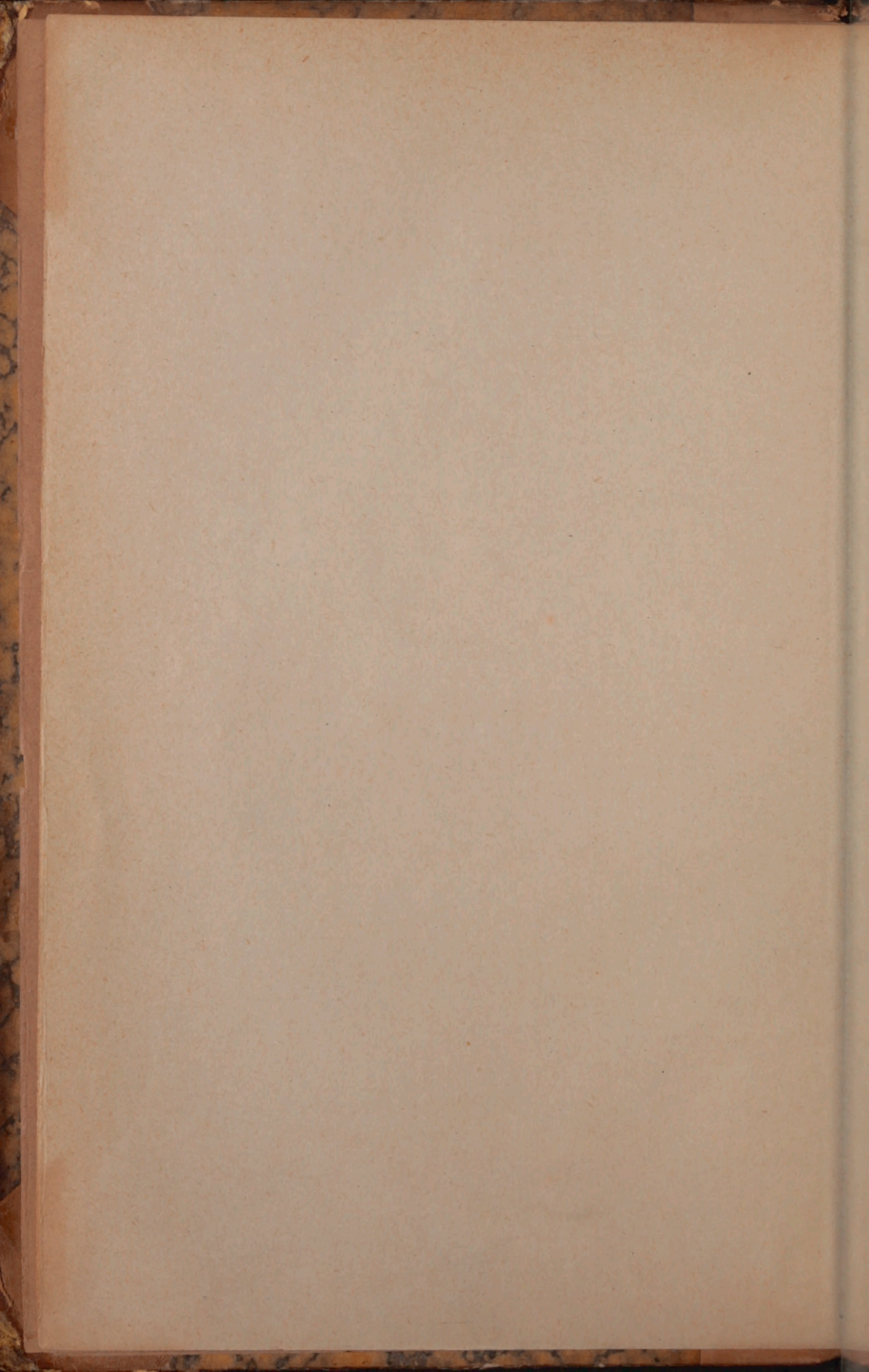
1864

København

1864

1864

København

Den dansk-tydske Krig

i Aarene 1848—50.

Udarbejdet paa Grundlag af officielle Documenter
og med Krigsministeriets Tilladelse

udgivet af

Generalstaben.

2den Del. Krigen i 1849.

Nyborg.

Boghandler V. Schenemanns Forlag.

1875.

Trykt hos J. H. Schultz.

Andet Afsnit.

Fra Fjendlighedernes Begyndelse til Vaaben-
stilstanden i Berlin.

3die April—17de Juli.

Første Afdeling
fra 3die April—7de Maj.

Hermed Plan I, Ullerup, Plan II, Ekernførde og Plan III,
Kolding, Gudse og Almind-Dons.

Dette Afsnit er udarbejdet i Generalstabens taktiske Afdeling
af Captain G. M. Holbek af Generalstaben med Understøttelse
af Captain I. C. Pingel af Fodfolket.

Indhold.

	Side.
Gjenoptagelse af Fjendlighederne; den danske Hærs Indmarche i Slesvig; dens Tilbagegang til Als og bag den jyske Grændse.	
General Kroghs Operationsplan.....	379.
Det danske Armeecorps's Indrykning i Sundeved...	382.
Fjendens Stilling i Sundeved	385.
Affairen ved Adsbøl	386.
Recognosceringen i Flensborg Fjord.....	388.
Det danske Armeecorps's Stilling den 3die om Aftenen	389.
Tabet i Affairen ved Adsbøl.....	389.
Krigsministeren befaler en Forandring i Operationsplanen.....	390.
General Ryes Indrykning i Slesvig	393.
Fægtningen ved Haderslev.....	394.
General Ryes Fremrykning den 4de April	396.
Corpsets Dislocation den 4de om Aftenen.....	397.
Tabet den 3die og 4de April	398.
Marinens Foretagender mod Aabenraa.....	398.
General Bonins Dispositioner efter Affairen den 3die April	399.
Begivenhederne i Sundeved den 4de April.....	400.
Fægtningen ved Avnbøl den 5te April.....	402.
Tabet i Fægtningen den 5te April	404.
General Prittwitz's Dispositioner den 5te og 6te April.	405.
Fægtningen ved Ullerup den 6te April	406.
Tabet i Fægtningen ved Ullerup	414.

	Side.
Expeditionen til Ekernefærde	414.
Fjendens Forsvarsmidler ved Ekernefærde	417.
Overvejelser angaaende Angrebets Udførelse	419.
Kampen den 5te April	421.
Parlamenteringen	425.
Gjenoptagelsen af Kampen	428.
Tabet i Kampen ved Ekernefærde	432.
Opgivelsen af Dybbelstillingen. — Tropperne trækkes tilbage til Als	433.
Overcommandoens Instrux til General Rye	436.
General Rye gaaer tilbage over den jyske Grændse	438.
Corpsets Dislocation den 7de April	439.
Recognoscering mod Christiansfeld	440.
Forholdene ved General Ryes Corps indtil den 13de April	441.
De slesvig-holstenske Troppers Bevægelser indtil den 15de April	442.
Krigsministerens Motiver til Opgivelsen af Dybbelstillingen	443.
Armeebefaling af 8de April	444.

**Omfordeling af de danske Stridskræfter. —
Fjendens Fremtrængen i Sundeved og mod
den jyske Grændse og de dertil knyttede
Begivenheder.**

Udtalelser fra Krigsministeren angaaende de fremtidige Operationer	445.
Overcommandoens Bestemmelser angaaende Troppernes Fordeling	446.
Hovedkvarteret forlægges til Middelfart	447.
Flankecorpset etableres igjen som særligt Corps ..	447.
Fjenden indtager en mere fremskudt Stilling i Sundeved	449.
Recognoscering mod Dybbel By den 12te April....	449.
Fjendens Dispositioner for Angrebet paa Dybbelhøjderne	450.
Fægtningen den 13de April	452.
Tabet i Fægtningen den 13de April	457.

	Side.
Forholdene i Fredericia	458.
Instrux af 14de April for General Rye.....	459.
Krigsministeren gjør Indstilling angaaende Forandringer i Overcommandoen	460.
General Krogh afgiver Commandoen til General Bülow.....	463.
Krigsministerens Bestemmelser angaaende Flankecorpsets Sammensætning	464.
Krigsministerens Anskuelse om, hvorledes Hæren burde anvendes under forskellige Eventualiteter	466.
General Bülows Opfattelse af Situationen	466.
Recognoscering den 16de April.....	468.
De slesvig-holstenske Tropper fortsætte Fremrykningen mod Nord	469.
Angreb paa Kolding den 20de April.....	470.
Corpsets Cantonnement den 20de April om Aftenen	474.
Tabet i Fægtningen den 20de April.....	475.
General Bülow beslutter at overføre en større Styrke til Jylland for at angribe Insurgenterne.....	475.
Fredericia erklæres i Belejringsstilstand. — Evacuation af Depoter m. m.....	476.

Fægtningen ved Kolding.

Bestemmelser om en almindelig Fremrykning den 22de April.....	476.
Fremrykningen opsættes til den 23de April. — Dislocationen den 22de om Aftenen	477.
General Bülows Disposition for Fremrykningen den 23de April.....	478.
Situationen paa slesvig-holstensk Side mellem den 20de og 22de April.....	482.
Vore Troppers Fremmarche.....	483.
Fjendens Dispositioner	484.
Angrebet paa Kolding	485.
Fægtningen ved Egstrup.....	495.
General Bülow giver Ordre til at afbryde Fægtningen	507.
Kolding opgives. — 3die og 4de Brigades Retraite..	509.
General Rye gaaer tilbage til Almind Dalen.....	511.

	Side.
2 af vore Feltvagter opsnares af Fjenden	516.
General Bonins Dispositioner efter Fægtingen ved Kolding	520.
Tabet i Fægtingen ved Kolding.....	521.

Forholdene ved det nørrejdskke Armecorps ind- til Rigestropperne Indmarche i Jylland.

General Bülow's Disposition for Bevægelserne den 24de April.....	523.
Dislocation af General Ryes Corps den 24de April..	527.
Dislocation af General Ryes Corps den 27de April..	528.
Forholdene paa den fjendlige Side indtil Slutningen af April	529.
Krigsministeren og General Bülow udveksle deres An- skuelser om Situationen.....	531.
Foranstaltninger til Sikkring af Fyens Kyst. — Eva- cuation af Depoter m. m. i Nørrejylland.....	535.
Instrux for General Rye af 27de April.....	536.
General Bülow lader foretage en Recognoscering den 29de April.....	539.
Recognosceringer, foretagne af General Ryes Corps den 1ste Maj	543.
General Bülow beslutter at indtage en fremskudt Stilling den 3die Maj	546.
Disposition for Fremrykningen.....	546.
General Ryes Fremrykning. — Sammenstød ved Viuf og Almind.....	550.
Hovedcorpsets Fremrykning. — Sammenstød ved Krybily og Gudse	554.
Tabet i Sammenstødet ved Krybily og Gudse.....	559.
Forhandlinger mellem Krigsministeren og General Bülow angaaende Hensigtsmæssigheden af at holde Stillingen Gudse-Almind.....	559.

Fægtingen ved Gudse og Almind-Dons.

Fordelingen af Tropperne i Stillingen Gudse-Almind	564.
Fjendlige Troppebevægelser den 6te Maj.....	571.
General Prittwitz's Disposition for den 7de Maj....	572.

	Side.
General Prittwitz's Proclamation til Jyllands Ind- vaanere.....	573.
General Bonins Disposition for Fremrykningen.....	574.
Vore Troppers Stilling paa Linien fra Gudse til Mesvraa.....	575.
Fægtningen ved Gudse	577.
General Bülow lader Hovedcorpset gaae tilbage til Fredericia	587.
De slesvig-holstenske Troppers Stilling om Aftenen den 7de Maj.....	590.
Tabet i Fægtningen ved Gudse	591.
Fægtningen ved Almind-Dons.....	592.
General Rye gaaer tilbage til Vejle.....	602.
General Ryes Stilling den 7de Maj om Aftenen....	603.
Den fjendlige 3die Divisions Stilling den 7de Maj om Aftenen.....	605.
Tabet i Fægtningen ved Almind-Dons.....	605.

Marinens Virksomhed.

Iværksættelsen af Blokaden af de tyske Østersø- havne	607.
Iværksættelsen af Blokaden af Elben, Weser og Jahde	608.
Yderligere Udrustninger	609.
Forholdene ved Escadren paa Østkysten af Hertug- dømmerne	610.
Transportvæsenet	612.
Forholdene ved Escadrillen paa Vestkysten	613.

General Krogh havde maattet bøje sig for Krigsministerens bestemt udtalte Villie saavel med Hensyn til Størrelsen af det i Jylland opstillede Corps som til den Rolle, dette Corps skulde spille. Han haabede imidlertid, at denne Deling af Hæren, der let kunde medføre uheldige Følger, hvis Fjenden med stor Styrke vendte sig mod Nord, kun skulde blive af kort Varighed; hans Tanke var nemlig den, paa den første Operationsdag at sætte sig fast med Hovedstyrken i Sundeved paa en Linie fra Adsbøl til Varnæshoved, samtidigt med at General Rye rykkede frem til Haderslev, og Marinen recognoscerede i Flensborg Fjord, paa den anden Dag at skyde sin højre Fløj frem mod Aabenraa, medens General Rye, understøttet af Marinen, trængte frem til nævnte By, og endelig den tredie Dag at drage en Del af General Ryes Styrke over til Sundeved, medens Resten gik tilbage enten strax, eller saasart Fjenden for Alvor rykkede frem. Kunde en slig Forening ikke opnaaes, maatte General Ryes Fremrykning efter Hovedkvarterets Opfattelse blive resultatløs, og da det kunde forudsees, at denne Operation neppe vilde lykkes, medmindre Fjenden paa den til Foreningen bestemte Dag forholdt sig temmelig passiv, skulde Marinen Natten mellem den 2den og 3die Operationsdag foretage en større Demonstration mod Ekernførde, for at Efterretningen herom, der kunde antages

General Kroghs
Operationsplan.

at ville naae den fjendlige Overcommando tidligt om Morgenen, kunde gjøre samme betænkelig ved paa denne Dag at gribe Offensiven.

Den Medvirkning, man i Overensstemmelse hermed ønskede fra Marinens Side, bestemtes nærmere ved nedenstaaende Skrivelse fra Overcommandoen til Commandeur Garde:

Den 3die April om Morgenen Kl. 4 $\frac{1}{2}$ rykker Armeen frem fra Sønderborg i Sundeved. Hr. Commandeuren anmodes om samtidigt at lade foretage en Recognoscering i Flensborg og Aabenraa Fjorde. Da det er sandsynligt, at de Batterier, der muligen maatte findes ved disse Fjorde, senere kunne tages ved Armeens Hjælp, vilde det neppe være hensigtsmæssigt imorgen at gjøre noget saa alvorligt Angreb paa disse Batterier, at Marinen derved kunde udsættes for noget betydeligt Tab. Under Recognosceringen ønskes om muligt Efterretninger indhentede fra Kystbeboerne.

Armeen antages imorgen Eftermiddag at have Position med venstre Fløj ved Adsbøl og ved Strejfparterier at naae til Varnæshoved.

General Rye antages at komme i Besiddelse af Haderslev imorgen den 3die April. En Dampbaad ønskes imorgen Eftermiddag Kl. 4 ved Snoghøj for at modtage Depecher fra General Rye. Efter at have modtaget disse kunde Dampbaaden anløbe Orø Sund for der at indhente Efterretninger om, hvorledes Sagerne staae ved Haderslev, og modtage Depecher, som General Rye muligvis sender dertil. Dampbaaden maatte i hvert Fald være tilbage i Sønderborg den 4de April om Morgenen tidligt.

Den 4de April vil Armeen i Sundeved forsøge at skyde sin højre Fløj frem imod Aabenraa. General Rye vil nordfra rykke frem henimod Aabenraa; det var

ønskeligt, at Marinen søgte at sætte sig i Besiddelse af Byen.

Samme Dag, den 4de April, ønskes en Expedition, bestaaende af tvende Dampbaade med nogle Transportfartøjer, afsendt fra Hørup Hav saa tidligt, at Expeditionen kan indtræffe i Skumringen i Ekernførde Fjord, hvor den kunde løbe ind i Forbindelse med Lineskibet og en Corvet, muligen landsætte nogle Tropper paa forskjellige Steder, hvilke Tropper dog maatte tages ombord igjen efter at have allarmeret, angribe og om muligt tilintetgjøre de fjendlige Strandbatterier og forsøge at sætte sig i Besiddelse af Ekernførde, hvor Efterretninger om Fjenden indhentes, og alt Forraad, som Fjenden maatte have der, tilintetgjøres eller medtages. Hensigten maatte være at allarmere saa meget som muligt, og at bringe Fjenden til at troe, at en betydelig Styrke vil lande i Ekernførde. Allarmeringen maatte helst foregaae saaledes, at Efterretningen om den indtræffer ved Dag gry den 5te i Flensborg; den bedste Tid vil altsaa være ved Midnat, men da det maaskee er umuligt at foretage noget i Nattens Mørke, kunde maaskee Allarmeringen begynde om Aftenen sildigt og fortsættes, saasnart det gryer ad Dag.

Den 4de April efter Middag behøves en Dampbaad i Gjenner Bugt. Det er muligt, at Stafettjenesten saavel den 3die som den 4de vil kunne besørges af Ophelia og Odin. Capitainlieutenant Muxoll har Ordre til at underrette Hr. Commandeuren om, hvorvidt nogen Assistance til Stafettjenesten maatte blive fornøden, som ikke kan besørges af ovennævnte to Dampbaade.

Et Compagni vil blive stillet til Disposition den 4de for at afgaae med Transporten til Ekernførde.

Det norske Armee-corps den 2den April 1849.
Krogh.

Den 3die April 1849 aabnedes saaledes Fjendlighederne ved en Indrykning i Slesvig dels fra Als, dels fra Nørrejylland, samtidigt med at Marinen recogno-scerede i Flensborg og Aabenraa Fjorde.

Det danske
Armeecorps's
Indrykning i
Sundeved.

Hovedkvarterets Ordre for Fremrykningen i Sundeved var i sine Hovedtræk følgende: Kl. 4½ Morgen skulde de 2 til Flankecorpset hørende Brigader tilligemed 1½ Escadron af 3die Cavaleri-Division samt 1ste Batteri (Lumholtz) og 3die Batteri (Jessen) staae ved Sønderborg for at gaae over Sundet og dirigere deres Marche dels over Nybøl og Adsbøl, dels over Sottrup og Ullerup. Til samme Tid havde 2den Brigade med 4de Batteri (Marcussen) Ordre til at staae i en Mødeopstilling Ø. for Ulkebøl og 1ste Brigade med 5te Batteri (Dinesen) ved Bro for at følge efter Flankecorpset til Dybbølbjerg. Saasnart Flankecorpset havde naaet Nybøl og Sottrup, skulde det afvente Efterretningen om, at 1ste og 2den Brigade havde nærmet sig Dybbøl; først da vilde den videre Fremrykning blive befalet. Højre Fløjcolonne skulde ved langt udgaaende Patrouiller sikkre sig mod N. og V., og hvis Fjenden viste nogen betydelig Modstand ved Adsbøl, søge at omgaae hans venstre Fløj — Imidlertid vilde 1ste og 2den Brigade blive dirigerede først til Dybbøl Kirke og N. for samme, og senere til Sottrup og Nybøl; naar disse vare gaaede over Sundet, skulde 4de Brigade fra sin Mødeopstilling ved Vollerup gaae frem til Sønderborg; endelig skulde 7de Batteri (Baggesen) samt Halvbatterierne Tillisch og Jonquières, der dannede Reserve-Artilleriet, møde Kl. 8 Ø. for Sønderborg tilligemed Halvdelen af 4de Dragon-Regiments 4de Escadron. — Øjemedet med Bevægelsen var om muligt at tage Adsbøl og Graasten, saaledes at vor Stilling tilsidst kunde blive fra Nybøl Nor over Bøgskov og Øster-

havbjerg i Nærheden af Kiding, med højre Fløj udstrakt efter Omstændighederne.

I Henhold til denne Ordre lod Flankecorpset, der allerede den 2den April Kl. 10 om Aftenen havde sendt 10de lette Bataillon med Færgen over til Sundved for at besætte Brohovederne og afpatrouillere det foranliggende Terrain, 3die Brigade med 3die Batteri (Jessen) og Halvdelen af 4de Dragon-Regiments 1ste Escadron Kl. 4¹/₂ om Morgenen marchere over Skibsbroen. Fordækningen dannedes af 3die Jægercorps, 2 Kanoner og 1 Deling Dragoner; Hovedstyrken fulgte efter i følgende Orden: 3die Linie-Bataillon, 4de Linie-Bataillon, 6 Kanoner, 5te Linie-Bataillon, 10de lette Bataillon samt 1 Deling Dragoner. Paa den anden Side af Ragebøl detacheredes i Overensstemmelse med Flankecorpsets Disposition Major Lange med 2 Compagnier af 3die Linie-Bataillon og ¹/₂ Deling Dragoner over Øster Sottrup til Vester Snogbæk for derfra at gaae frem til Ullerup og Blans og fremsende Patrouiller i Retning af Borup. Kl. 7¹/₄ indtraf Brigaden i Højde med Sottrup, hvor den havde Ordre til at afvente nærmere Befalinger.

Imidlertid var 6te Brigade med det dertil attacherede Batteri og Halvdelen af 4de Dragon-Regiments 1ste Escadron, der havde passeret Skibsbroen umiddelbart efter 3die Brigade, avanceret frem imod Dybbøl og Ragebøl, formeret i 2 Træfninger med 2det Jægercorps og 1ste Forstærknings-Jægercorps i 1ste, og 1ste lette, 3die Forstærknings- og 2den lette Bataillon i 2den Træfning. Af Fjenden bemærkedes kun en mindre Cavaleripatrouille paa Dybbølbjerg, som ved Brigadens Nærmelse hurtigt trak sig tilbage. Omtrent Kl. 8¹/₂ gjordes Holdt i Højde med Vejen fra Vester Sottrup til Stenderup med 2det Jægercorps i Forbindelse med venstre Fløj af 3die Brigade, 1ste Forstærknings-Jæger-

corps udstrækkende sig til Vejen til Graasten, 1ste lette Bataillon paa en Mark N. for Stenderup, 3die Forstærknings-Bataillon i og ved denne By og 2den lette Bataillon ved Graastenvejen. Den sidste Bataillon havde i Henhold til en Ordre fra Flankecorpset strax efter at være passeret Dybbøl detacheret sit 2det Compagni under Capitain Fugl til Broagerland, hvor det, saafremt ingen Fjende fandtes paa Halvøen, skulde besætte Egersund; var Halvøen derimod besat, skulde Bataillonen tage en Stilling med Front imod Syd og søge at afskjære Fjenden Retraiten. Capitainen ankom Kl. henimod 9 til Smøl, og da han her erfarede, at der i flere Dage ingen Fjende havde været paa Broagerland, fortsatte han Marchen til Egersund efter at have afgivet fornøden Melding til Bataillonen.

Omtrent Kl. 8¹/₄ naaede 1ste og 2den Brigade til de dem betegnede Stillinger henholdsvis ved Surløkke og Dybbølbjerg, og 3die Brigade beordredes nu til at fortsætte sin Fremrykning over Avnbøl til Østerhavbjerg, paa hvilket Sted 2 Batailloner og Batteriet skulde efterlades som Repli, medens Resten af Brigaden skulde foretage en omgaaende Bevægelse Vest om Skovene mellem Kiding og Graasten. 6te Brigade maatte ikke passere Nybøl Mølle, forinden 3die Brigade var ankommen til Avnbøl og Ullerup, saa at dens Angreb paa Adsbøl, Fiskebæk og Graasten kunde foregaae samtidigt med den omgaaende Bevægelse fra Østerhavbjerg.

3die Brigade satte sig Kl. 8³/₄ i Bevægelse imod Østerhavbjerg. Da dens Fordækning havde passeret Avnbøl omtrent Kl. 10³/₄, bemærkedes fjendlige Poster i de S. for Vejen liggende Skove, og 1ste Compagni af 3die Jægercorps sendtes derfor ud for at dække Colonnens venstre Flanke. Dette blev imidlertid snart indviklet i en saa livlig Tirailleurfægtning, at det blev

anseet for rigtigt at sende et Compagni af 3die Linie-Bataillon til Understøttelse, og da Fjenden nu begyndte at vige, foranledigedes de nævnte Compagnier til at følge efter i Retning af Fiskebæk og kom saaledes ud af Forbindelse med Brigaden. Paa Vejen til Bøgskov modtog General Schleppegrell Ordre fra Flankecorpset til at udføre den befalede Bevægelse mod Graasten, saasnart Brigaden havde hvilet $\frac{1}{4}$ Time ved Østerhavbjerg, men da Generalen fandt sig foranlediget til at gjøre et længere Ophold V. for Bøgskov i Haab om, at de to detacherede Compagnier atter skulde støde til Brigaden, naaede han først Kl. 1 Østerhavbjerg. Af Fjenden bemærkedes kun omtrent et Compagni og nogle faa Ryttere paa Højderne ved Kiding. — Det højre Fløjdetachment under Major Lange stod ved samme Tid i Ullerup og Blans, og fremsendte Cavaleripatrouiller meldte, at der i Borup var c. 100 Mand fjendlige Jægere og c. 150 Dragoner.

Fra sin Stilling ved Stenderup marcherede 6te Brigade Kl. omtrent $9\frac{1}{2}$ frem imod Adsbøl, og 1ste Træfning naaede saaledes Nybøl Mølle omtrent samtidigt med, at 3die Brigade passerede Avnbøl. Kl. 11 var 1ste Forstærknings-Jægercorps naaet til Rundkjær Skov, og 2det Jægercorps i Højde hermed, da Flankecorpset foreløbigt standsede Bevægelsen for at afvente Efterretninger fra 3die Brigade. Kl. $11\frac{1}{2}$ modtoges Underretning om, at nævnte Brigade var avanceret til i Nærheden af Bøgskov, og nu beordredes 6te Brigade til at fortsætte Fremrykningen, der kort efter ledede til et almindeligt Engagement.

I Fjendens tidligere omtalte Stilling var der Natten mellem den 2den og 3die April foregaaet den Forandring, at 2den Bataillon samt $\frac{1}{2}$ 6 Pds. Batteri bleve trukne frem til Graasten, $\frac{1}{2}$ 12 Pds. Batteri under Dækning af 1 Compagni af 3die Bataillon til Alnor

Fjendens Stilling
i Sundeved.

Skandse, 1ste og 4de Bataillon samt de 3 Compagnier af 3die og $\frac{1}{2}$ 6 Pds. Batteri til Ringenæs. Kl. 1 $\frac{1}{2}$ Morgen modtoges Melding om, at de Danske med Tropper af alle Vaaben gik over Skibsbroen — en Melding, der sandsynligvis var foranlediget ved 10de lette Bataillons Overskibning til Brohovederne — og den 1ste slesvig-holstenske Brigade indtog derfor følgende Stilling: 3die Jægercorps som hidtil med 1 Compagni foran Adsbøl, 1 ved Lavkjær Skov, 1 i Adsbøl og 1 i Kobberholm imellem Lavkjær Skov og Gammel Skov. Bag Defileet V. for Adsbøl stilledes 2 Compagnier af 2den samt 3 af 3die Bataillon og 4 6 Pds. Kanoner paa begge Sider af Vejen til Graasten; 2 Compagnier af 2den Bataillon placeredes i Fiskebæk, 3 Compagnier af 4de Bataillon samt 4 6 Pds. Kanoner ved Overstjerne-Skov, det 4de Compagni ved Ringenæs; 1ste Bataillon beordredes til at tage Stilling V. for Graasten, men blev, kort efterat Fægtningen var begyndt, sendt tilbage til Alnor, hvor man befrygtede en Landgang; venstre Fløj dækkedes ligesom hidtil af 2 Escadroner af 5te Dragon-Regiment i Egnen om Kiding og Borup med 4de Jægercorps som Soutien.

Affairen ved
Adsbøl.

1ste Forstærknings-Jægercorps gik frem mellem Nybøl Nor og Graastenvæjen mod Adsbøl, 2det Jægercorps hovedsagelig mod Lavkjær Skov, hvor det kom i Forbindelse med de to Compagnier af 3die Brigade; Mellemrummet mellem Jægercorpserne udfyldtes ved et Compagni af 1ste lette Bataillon, der imidlertid var kommen frem i første Linie. De to fremskudte Compagnier af det fjendlige 3die Jægercorps replierede sig efter en kortvarig Fægtning paa de ved Adsbøl og Kobberholm staaende Compagnier af Corpset, som nu i nogen Tid holdt sig i denne Stilling, understøttet af Ilden fra de V. for Adsbøl placerede Piecer, imod

hvilke der paa Grund af det vanskelige Terrain fra vor Side kun kunde stilles 2 Kanoner af 1ste Batteri (Lumholtz), som bragtes til Skud paa selve Graastenvejen. Imidlertid vandt vore N. for Adsbøl kjæmpende Tropper lidt efter lidt Terrain, og naaede efter en delvis Frontforandring frem til Aaen Fiskebæk ved den sydlige Udkant af Gammel Skov. — Herved blev Fjendens Stilling i Adsbøl uholdbar, og Jægercorpset trak sig tilbage gjennem de bagved staaende Afdelinger dels til Roden, dels til Graasten. Vore Tropper trængte hurtigt efter, 2 Kanoner placeredes paa Adsbøl Kirkegaard for at bekjæmpe de 4 fjendlige Kanoner, første Linie forstærkedes yderligere med 3die Forstærknings-Bataillon, der udviklede sig imellem 1ste Forstærknings-Jægercorps og 1ste lette Bataillon, og et nu paafølgende kraftigt Angreb bragte først de to fjendlige Compagnier i Fiskebæk og kort efter ogsaa de til Forsvar af Defileet opstillede Tropper til at trække sig tilbage. Kampen optoges af den fjendlige 4de Bataillon, som med $\frac{1}{2}$ 6 Pds. Batteri endnu i nogen Tid holdt den nordlige Udkant af Graasten, hvornæst ogsaa denne Styrke trak sig tilbage, dækkende de øvrige Troppers Retraite, der dirigeredes dels over Ringenæs, dels ad Vejen over Kvers til Hokkerup.

Vore Tropper fulgte efter over hele Linien, og ved Fægtningens Ophør Kl. henad 2 stod 2det Jægercorps med de 2 Compagnier af 3die Brigade samt 1 Compagni af 1ste lette Bataillon imellem Roden og Dyrehaven, medens Resten af 6te Brigade var samlet paa en Højde S. for Graasten. Fjenden havde fortsat Retraiten saa hurtigt, at vore Tropper havde tabt Berørelsen med ham.

Overensstemmende med Flankecorpsets Ordre havde imidlertid General Schleppegrell ladet 2 Batailloner, 5te

Linie- og 10de lette Bataillon, samt Batteriet og 1 Deling Dragoner forblive som Repli ved Østerhavbjerg, hvorfra der udsendes Recognosceringspatrouiller i nordlig og vestlig Retning, og beordret Resten af Brigaden, 4de Linie-Bataillon, 1 Compagni af 3die Linie-Bataillon og 3 Compagnier af 3die Jægercorps, til efter et Kvarters Hvil, altsaa Kl. 1¹/₄, under Oberstlieutenant Paludans Befaling at rykke frem ad Vejen fra Kiding Syd paa til Vejen fra Graasten til Felsted, hvor den ankom Kl. 2¹/₂, omtrent en Time efter, at de sidste Fjender vare passerede dette Punkt.

Recognoscerin-
gen i Flensborg
Fjord.

Den Recognoscering i Flensborg Fjord, der ifølge Overcommandoens Bestemmelse skulde foretages samtidigt med Indrykningen i Sundeved, udfortes af Fregatten Havfruen, Capitain Petersen, og 2den Division Kanonbaade under Capitainlieutenant van Dockum. Formedelst frisk Kuling kom Fregatten ned mod Egersund nogen Tid før Kanonbaadene, og da den observerede, at Egersund var besat af vore Tropper, som vare indviklede i en Kamp mod fjendlige Skytter paa den modsatte Side af Sundet, og tillige bleve beskudte af et fjendtligt Batteri, gik den til Ankers paa Skudvidde fra Land og aabnede Ilden mod Skand- sen, hvori det fjendlige Artilleri havde taget Opstilling. Dette saa sig herved nødt til at opgive sin Stilling, men indtog kort efter en ny længere mod Sydvest, hvorfra det beskød Fregatten langskibs. Under Fregattens Forsøg paa at svaje for at vende Bredsidens mod Fjenden kom Kanonbaadene op og aabnede deres Ild, men ved dette Tidspunkt, Kl. henimod 2, var 6te Brigade allerede rykket saa langt frem S. for Graasten, at Fjenden ogsaa her maatte opgive Kampen og slutte sig til det fælles Tilbagetog. I denne Kamp mistede Fregatten 1 Mand og fik flere Skud i Skroget og Takkelagen, der dog ikke vare af nogen videre Betyd-

ning; Kanonbaadene havde aldeles intet Tab. Efterat Fjenden havde trukket sig tilbage, sendte Fregatten efter Opfordring af Capitain Fugl noget Mandskab iland, der i Forening med Infanteristerne demolerede den fjendlige Skandse ved Alnor.

Ihvorvel det saaledes ikke var lykkedes at tilføje Fjenden et væsentligt Tab eller at afskjære de ved Adsbøl staaende Tropper Retraiten, var dog Hovedøjemedet opnaaet, idet Tropperne nu vare istand til at indtage den Stilling, som man ifølge Hovedkvarterets Ordre skulde stræbe at komme i Besiddelse af, nemlig fra Nybøl Nor Vest om Skovene ved Graasten. Befalingen til at udstille Forposter i dette Terrain blev ogsaa given, idet Replien ved Østerhavbjerg beordredes frem i Retning af Grøngrøft, medens 2den Forstærknings-Bataillon, der af 1ste Brigade fra Sottrup var sendt frem til Avnbøl, skulde besætte Østerhavbjerg. Denne Stilling blev dog kort efter modificeret saaledes, at Forpostlinien kom til at strække sig fra Adsbøl over Ullerup til Sundet. 6te Brigade indtog et Cantonnement i Nybøl og Stenderup med 1 Bataillon paa Forpost fra Nybøl Nor til Ullerup og 1 som Hovedpost Ø. for Adsbøl; det detacherede Compagni af 2den lette Bataillon forblev indtil videre i Egersund. 3die Brigade henlagdes til Vester Sottrup med 1 Bataillon paa Forpost fra Ullerup mod Sundet og 1 Bataillon som Hovedpost ved Philipsborg. 1ste Brigade anvistes Cantonnement i Øster Sottrup, Sandbjerg og Ragebøl, 2den Brigade i Dybbøl og Stenderup med 1 Bataillon i Smøl; 4de Brigade tilligemed Reserve-Artilleriet forblev i Sønderborg og nærmeste Omegn. Hovedkvarteret gik tilbage til Sønderborg, medens Flankecorpsets Stab tilligemed den Corpset attacherede $\frac{1}{2}$ Escadron tog Quarter i Stenderup.

Tabet paa Fjendens Side var:

Det danske Armeecorps's Stilling den 3die om Aftenen.

Tabet i Affairen ved Adsbøl.

Af Faldne eller kort efter døde af deres Saar:

8 Underofficerer og Menige.

Af Saarede: 39 do. do.

Af Fanger faldt 11 Underofficerer og Menige i vore Hænder.

Tabet paa vor Side var:

Af Faldne eller kort efter døde af deres Saar:

„ Officer, 1 Underofficer og 7 Menige.

Af Saarede: 1 do. 1 do. 10 do.

Af Fanger faldt 1 Menig i Fjendens Hænder.

Den saarede Officer var:

Lieutenant Morville af 2den lette Bataillon.

Den stedfundne Forandring i Armeecorpsets Stilling var foranlediget ved en Skrivelse til General Krogh fra Krigsministeren, som endnu opholdt sig i Sønderborg. Denne Skrivelse, der modtoges Kl. henimod 3 om Eftermiddagen, indeholdt foruden en Meddelelse om, at Blokaden af de preussiske Havne skulde begynde, en indstændig Opfordring til at vise den yderste Forsigtighed og Intet at aventurere; endvidere opfordredes Generalen til strax at skride til en Befæstning af Dybbølhøjderne. Ved at opgive at forfølge længere end $\frac{1}{4}$ Mil ud over Graasten, ved at undlade at besætte dette Sted og ved at trække Forpostlinien tilbage til Adsbøl forment Armeecorpset at have gjort Alt, hvad Krigsministeren havde ment at ville bevirke ved ovennævnte Skrivelse, hvis Øjemed nemlig antoges kun at have været at standse Armeecorpset, hvis dette efter et heldigt Udfald af Kampen skulde lade sig forlede til at forfølge Fjenden for langt henad Flensborg til.

Krigsministeren
befaler en For-
andring i Ope-
rationsplanen.

Samme Aften havde imidlertid General Krogh i Sønderborg en Samtale med Krigsministeren, der befalede, at General Rye hurtigst muligt skulde gives Ordre til at trække sig tilbage, at Arbejdet paa Befæstningerne i Sundeved

skulde fremskyndes, og at Armeecorpset ikke maatte inklade sig i nogen Hovedaffaire langt fra disse. Grunden til, at den Operationsplan, man om Morgenens havde handlet efter, saaledes allerede nu fuldstændigt blev opgivet, maa nærmest søges i den Omstændighed, at Krigsministeren i Løbet af Dagen havde modtaget Efterretninger om Fortsættelsen af Troppeforsendelser fra Fjendens Side til Hertugdømmerne samt om Kongen af Preussens Valg til tydsk Kejser, hvorved han, der, som tidligere oplyst, kun modstræbende var gaaet ind paa Overcommandoens Tanke med Hensyn til Operationerne, blev bragt til bestemtere at slutte sig til General Fabviers*) Anskuelse om, at der burde temporiseres, en Anskuelse, angaaende hvis Rigtighed Ministeren i de nærmeste Dage yderligere bestyrkedes ved de ham fra Udenrigsministeren tilgaaede Meddelelser om Dennes Opfattelse af Situationen.

Det Dampskib, som skulde overbringe Ordren til General Rye, kunde først afgaae fra Sønderborg den 4de April Kl. 1 om Morgenens og vilde sandsynligvis blive nødt til, hvad ogsaa virkelig skete, at gaae til Kolding; Ordren vilde saaledes først komme Generalen ihænde den 4de om Eftermiddagen, muligt først om Aftenen, men det var rimeligt, at han allerede den 3die havde bestaaet en Kamp, at han under fortsat Modstand var rykket en Dagsmarche frem den 4de, inden han modtog Ordren til Retraite, og at hans Troppers Udmat-

*) General Fabvier, som under de stedfindende Forhold troede at kunne gavne vor Sag mest ved i sit Fædreland at søge at oplive den franske Regjerings Sympathi for den og muligt skaffe os en mægtig Allieret, afrejste allerede den 5te April fra Sønderborg over Frederiksgave til Kjøbenhavn og derfra nogle Dage senere til Frankrig.

telse kunde gjøre ham det vanskeligt at trække sig tilbage samme Dag. For General Ryes Vedkommende var det saaledes meget usikkert, hvorvidt der kunde skee nogen Forandring i de Operationer, der efter den tidligere Bestemmelse skulde udføres den 4de April, og Spørgsmaalet blev nu, hvilke Forandringer man da burde lade indtræde i de andre for denne Dag paa-tænkte Operationer. Efter den oprindelige Plan skulde Armee-corpset i Sundeved den 4de skyde sin højre Fløi frem for at komme i Forbindelse med General Rye, der gjorde Regning paa en saadan Fremrykning og havde indrettet sine Bevægelser derefter. Naar Armee-corpset nu ikke rykkede frem, kunde Fjenden med Letthed kaste en stor Styrke ind i Aabenraa og derved bringe General Rye i en meget mislig Stilling; men paa den anden Side var det umuligt at svare for, at en Fremrykning ikke vilde medføre et betydeligt Sammenstød med Fjenden under en for den danske Hær ingenlunde heldig Situation, og General Krogh besluttede derfor at opgive Fremrykningen den 4de April og lade Armee-corpset i Sundeved blive staaende i sin Stilling. De andre Operationer, der skulde foretages paa denne Dag, vare Escadrens Angreb i Aabenraa og Ekernførde Fjord. Hvad Expeditionen mod Ekernførde angik, da syntes General Ryes Tilbagetog og Armee-corpsets Stillestaaen i Sundeved aldeles ikke at indeholde nogen Grund til at opgive denne, der beholdt sin Betydning ikke alene med Hensyn til dens almindelige Øjemed, at fastholde en Del af Fjendens Styrke i Sydslesvig, men ogsaa med Hensyn til dens særlige Formaal, at standse eller svække Fjendens offensive Bevægelser den 5te April; thi dette var til Fordel ikke alene for General Rye, hvis Denne blev trængt af en overlegen Fjende, men ogsaa for Armee-corpset, for hvilket hver Dag, Fjendens Angreb kunde forhales, var af Vigtighed med Hensyn

til Befæstningsarbejderne i Sundeved. Lige saa lidt fandt man Anledning til at opgive Angrebet i Aabenraa Fjord, der vel vilde blive meget vanskeligere, naar hverken Armee Corpset eller General Rye understøttede det fra Landsiden, men paa den anden Side kunde blive af væsenlig Betydning for General Rye, hvis han var rykket frem til Egnen ved Aabenraa.

Ordren til General Rye om at standse sin offensive Bevægelse, der overbragtes af en Adjudant ved Hovedquarteret, naaede Generalen den 4de Kl. henad 3 om Eftermiddagen N. for Øster Løgum. — Allerede den 1ste April havde Generalen fra Overcommandoen modtaget Ordre til at overskride den slesvigske Grændse tidligt om Morgenen den 3die, og som Maal for Fremrykningen denne Dag angaves ham for Infanteriets Vedkommende Magstrup og Styding, for Cavaleriets Oxevad og Somersted med Forposter fremskudte til Bæk, Skrydstrup og Lilholt. Overcommandoen forment, at man kunde indskrænke sig til at afpatrouillere den østlige Landevej, men overlod dog fuldstændigt til Generalen at rykke frem, som han efter Omstændighederne fandt det rigtigst. Den 4de skulde Generalen trænge frem mod Rødekro, hvorved han, saafremt Fjenden opgav Aabenraa, muligt vilde kunne komme i Forbindelse med Armee Corpsets henimod denne By fremskudte, højre Fløj.

General Ryes
Indrykning i
Slesvig.

General Rye, som ånsaa det for betænkeligt at nøjes med en Afpatrouillering af den østlige Landevej, rykkede den 3die om Morgenen ind i Slesvig i 3 Colonner. Den første, bestaaende af 12te lette og 4de Reserve-Bataillon, 2den Cavaleri-Division og 4 Kanoner af 2det Batteri (Schultz), 1ste Espingol-Batteri (Meincke) og en mindre Afdeling Ingenieurer, rykkede Kl. 5¹/₂ om Morgenen under Commando af Oberstlieutenant Irminger fra Kolding ad Vejen over Alver med et Detachment under Capitain C. K. Møller ad Vejen til

Christiansfeld. Omtrent Kl. 10¹/₄ naaedes henholdsvis Alver og Christiansfeld, uden at der af Fjenden observeredes mere end omtrent ¹/₂ Escadron hanseatisk Cavaleri, hvoraf 2 Mand og 3 Heste gjordes tilfange. Efterat Broen ved Alver, der var afbrudt, atter var istandsat, fortsattes Fremrykningen til henimod Haderslev, hvor Fjenden, 1ste slesvig-holstenske Jægercorps, havde sat sig fast i det umiddelbart N. for Byen liggende, couperede Terrain. Oberstlieutenant Irminger lod Kl. henimod 3 2 Compagnier af 12te lette Bataillon, der senere forstærkedes med 4de Reserve-Bataillon, angribe Stillingen, og efter en kort Tirailleerkamp gik Fjenden tilbage til Byen; her udspandt der sig en levende Gadekamp, navnlig i Egnen om Sønderbro, hvor flere Huse og Møller forsvaredes med stor Energi. Nogle Kanoner og Espingoler vare blevne bragte til at virke mod disse Punkter, da en Kl. omtrent 6 indløben Melding foranledigede Oberstlieutenanten til at afbryde Kampen og rømme Byen; men strax efter erfarede han, at den nævnte Melding var urigtig, og han gik derfor atter frem og besatte Byen, der imidlertid var bleven forladt af Fjenden. Oberstlieutenanten indskrænkede sig til at besætte den sydlige Udgang af Byen stærkt. Det fjendelige Jægercorps fortsatte sin Tilbagegang til henimod Aabenraa. — Den anden Colonne, ved hvilken General Rye opholdt sig, bestod af 6te og 7de Linie-Bataillon, 2 Compagnier af 1ste Jægercorps, 1ste Cavaleri-Division, 4 Kanoner af 2det Batteri (Schultz), 4 Kanoner af 6te Batteri (Haxthausen) og nogle Ingenieurere, Alt under Commando af Oberst Flindt. Marchen tiltraadtes Kl. 7 om Morgenen og dirigeredes over Ødis, Steppinge og Bjerndrup til Magstrup med Sidedetachementer for at holde Forbindelse med de to andre Colonner. Af Fjenden saaes kun enkelte Cavaleripatrouiller, hvoraf 2 Mand gjordes tilfange, og Kl. 3 om Eftermiddagen ind-

Fægtningen ved
Haderslev.

tog Groset et Cantonnement i og ved Magstrup. 6te Linie-Bataillon besatte Styding og Hammelev, med Forposter fra Haderslev Dam til Vojemgaard; herfra til Bæk besørgedes Forposttjenesten af de 2 Compagnier af 1ste Jægercorps. Broen ved Tyrning Mølle, der var afbrudt af Fjenden, blev der givet Ordre til at istandsætte, saaledes at den næste Morgen kunde være passabel for alle Vaabenarter.

Den tredie Colonne, der bestod af 1ste Cavaleri-Brigade, 6te Dragon-Regiment, 2 Compagnier af 1ste Jægercorps, 4 Kanoner af 6te Batteri (Haxthausen) samt en Ingenieurafdeling, marcherede under Commando af Oberst Juel Kl. 6 om Morgenen fra Skodborghus over Skodborg og Jarls til Oxevad og Mølleby med en Escadron detacheret over Kjøbenhoved, Rødding og Stenderup. Under Fremmarchen saaes ikkun enkelte slesvig-holstenske Cavaleripatrouiller, hvoraf 2 Mand gjordes tilfange. Colonnen indtog efter Ordre et concentreret Cantonnement i og om Mølleby og Oxevad med Forposter fra Bæk i nordvestlig Retning.

Den følgende Dag havde General Rye bestemt at rykke frem i 2 Colonner, den ene mod Aabenraa, den anden mod Rødekro. Oberstlieutenant Irmingers Meddelelse om Udfaldet af hans Kamp sluttede med den Meddelelse, at der foruden den Styrke, han havde været i Engagement med, og som han forment endnu stod tæt S. for Haderslev, skulde staae 2 fjendlige Batailloner i Hoptrup, saaledes at han muligen den følgende Dag vilde faae en meget overlegen Styrke imod sig. Ifølge denne Meddelelse maatte General Rye antage, at Fjenden med en ikke ringe Styrke stod umiddelbart S. for Haderslev, og han befalede derfor, at Oberst Flindts Colonne Kl. 7 om Formiddagen skulde gaae over Tyrning Mølle til Vartenbjerg Kro og sende Afdelinger frem mod Haderslev, samtidigt med at Oberst-

lieutenant Irminger angreb Fjenden Nord fra, og Oberst Juel rykkede frem til Over Jersdal.

General Ryes
Fremrykning
den 4de April.

I Overensstemmelse med denne Disposition rykkede den følgende Dag Oberst Flindt frem over Tyrning Mølle med 7 Compagnier, 1 Escadron og 2 Kanoner, medens Resten af Colonnen blev som Reserve dels ved Hammelev og Styding, dels ved Tyrning Mølle; men kort efter at Obersten havde passeret sidstnævnte Sted, indløb der Melding fra Oberstlieutenant Irminger, at Fjenden om Morgenen tidligt havde opgivet sin Stilling og trukket sig mod Hoptrup, hvor han skulde have en større Styrke, og hvorhen tillige 1 Bataillon sagdes at være dirigeret fra Aabenraa. General Rye, der befandt sig ved Oberst Flindts Colonne, modificerede derfor sin Plan saaledes, at Obersten skulde trække sin Reserve til sig og rykke rask frem over Udstrup og Skovby, for om muligt at afskjære Fjenden Retraiten fra Hoptrup, mod hvilket Sted Oberstlieutenant Irminger skulde føre et directe Angreb; Oberst Juels Colonne beordredes til at fortsætte Fremrykningen til Abkjær, hvorfra de 2 Jægercompagnier og 2 Escadroner skulde sendes frem over Strandelhjørne mod Hostrup. Det var Generalens Hensigt denne Dag at søge at naae Aabenraa med Oberstlieutenant Irmingers Colonne, medens Oberst Flindt skulde besætte Brunde, Ris og Lunderup.

Da Oberst Flindt ankom til Udstrup, erfarede han, at Fjenden alt havde opgivet Hoptrup og trukket sig tilbage mod Øster Løgum, hvor han efter Sigende vilde holde Stand med c. 2500 Mand; men da Obersten omtrent Kl. 2 naaede frem til sidstnævnte By, fandtes den aldeles ubesat. — Oberstlieutenant Irminger naaede Hoptrup Kl. 12 $\frac{1}{2}$ og Gjenner henved Kl. 2 ligeledes uden at støde paa Fjenden; en stærk Kanontorden fra Sundeved foranledigede ham imidlertid til at

gjøre Holdt her, da han antog, at vor i Sundeved staaende Styrke var bleven angrebet af en overlegen Fjende, og at General Rye derfor ogsaa vilde blive nødt til at trække sig tilbage. Ikkun Oberst Juel, der fra Abkjær havde fremsendt sine Jægercompagnier samt 2 Escadroner af 5te Dragon-Regiment under Major Marchers Commando mod Horsbyg og Hostrup, havde et mindre Sammenstød med slesvig-holstensk Cavaleri, i hvilket en fjendlig Officer blev saaret.

Paa dette Punkt blev Fremrykningen standset ved den ovenomtalte Ordre fra Hovedkvarteret, hvorved det paalagdes Generalen at opgive Fremrykningen og gaae tilbage til Magstrup eller Oxevad; det antoges ikke for sandsynligt, at Fjenden i de første Dage vilde angribe ham der, men saafremt han erfarede, at Fjenden med større Stridskræfter rykkede frem N. for Aabenraa, skulde han gaae tilbage over den jydsk Grændse. Som en Følge af denne Ordre besluttede General Rye strax at gaae tilbage, men istedetfor, som Ordren paa-bød, at concentrere sine Tropper i Egnen om Magstrup eller Oxevad, indtog Generalen om Aftenen omtrent den samme Stilling, han om Morgenen havde forladt, hvor Tropperne bleve dislocerede saaledes:

Hovedkvarteret Moltrup.

Corpsets Dislocation den 4de om Aftenen.

5te Infanteri- Brigade.	}	6te Linie-Bataillon . Styding og Hammelev.
		7de Linie-Bataillon . Oxevad og Mølleby.
		12te lette Bataillon . Haderslev.
		1ste Jægercorps Kjærstrup, Jegerup og Ringtved.
		4de Reserve-Bataillon Moltrup, Bramdrup og Rovstrup.

1ste Cavaleri- Brigade.	}	3die Dragon-Regiment	Somersted	og
			Steppinge.	
		5te do.	Magstrup	og
			Kastvraa.	
2den Cavaleri- Brigade.	}	1ste Cavaleri-Division . .	Simersted, Bjern-	
			drup og Hjern-	
			drup.	
		2den do. do. . .	Haderslev.	
		6te Dragon-Regiment . .	Simersted, Bjern-	
			drup og Hjern-	
			drup.	
Artilleriet.	}	2det Batteri (Schultz) .	Haderslev	og
			Erigsted.	
		6te Batteri (Haxthausen)	Bramdrup	og
			Moltrup.	
		1ste Espingol-Batteri . .	Haderslev.	
Ingenieurafdelingen			Haderslev.	

Forpostlinien strakte sig den 4de om Aftenen fra S. for Haderslev, med fremskudte Cavaleriposter i Hoptrup og Vartenbjerg Kro, over Vojemgaard til henimod Jarls.

Tabet den 3die og 4de April. Tabet paa den fjendlige Avantgardes Side den 3die og 4de var:

Af Faldne eller kort efter døde af deres Saar: 1 Officer.

Af Saarede: 6 Underofficerer og Menige.

Af Fanger faldt 4 Menige i vore Hænder.

Tabet paa vor Side var:

Af Faldne eller kort efter døde af deres Saar:

1 Underofficer og 3 Menige.

Af Saarede: 8 Menige.

Marinens Foretagender mod Aabenraa. Allerede Natten mellem den 2den og 3die April var den 3die Division Kanonbaade under Capitainlieutenant Gottliebs Commando bleven afsendt til Aabenraa Fjord for at assistere den der med Corvetten Najaden stationerede Capitain Dirckinck-Holmfeld, der i Over-

ensstemmelse med den almindelige Disposition var beordret til den 3die at recognoscere og den 4de at sætte sig i Besiddelse af denne Stad. Ved Recognosceringen havde man erfaret, at Byen var besat af fjendlige Tropper af alle Vaaben, men da Corvetten med Kanonbaadene, assisterede af Dampskibet Caroline Amalie, den følgende Dag Kl. 11 om Formiddagen nærmede sig Havnen, trak de sig tilbage til en Stilling S. for Byen; herfra fordreves de ved nogle Skud fra Kanonbaadene, hvorefter Aabenraa blev besat med c. 100 Mand, som dog ved Solens Nedgang toges ombord igjen, da Fjenden var bleven staaende $\frac{1}{4}$ Mil S. for Byen. Capitain Dirckinck-Holmfeld, som Dagen efter fik Dampskibet Hertha til Assistance, beordredes til foreløbigt at holde Aabenraa i vor Magt, dog kun saalænge han ikke derved udsatte sig for noget betydeligt Tab; da derfor Fjenden den 5te om Eftermiddagen med en større Styrke trængte frem til Aabenraa, blev Byen opgivet og de 4 Kanonchalouper trukne tilbage til Sønderborg, saaledes at Capitainen kun beholdt de 2 Kanonjoller tilbage i Aabenraa Fjord.

Efter Affairen den 3die April traf General Bonin følgende Dispositioner. 1ste Brigade, forstærket med 2 Batailloner af 2den Brigade og de 2 12 Pds Batterier, beordredes til at indtage en Bivouak mellem Holbøl og Tyrsebøl med Forposter fra Flensborg Fjord over Ringenæs til Buskmose, Resten af 2den Brigade ved Kvers med Forposter fra Buskmose til Ladegaard. Venstre Fløj af Forpostlinien skulde dækkes af de 2 tidligere i Sundeved staaende Escadroner, der henlagdes henholdsvis til Ladegaard og Felsted, med den i Hostrup cantonnerende würtembergske Bataillon som Soutien. Cavaleriet anvistes et concentreret Cantonnement i Forbindelse med Bivouak i Øster Gejl, Bommerlund og Vilsbæk, hvorfra Patrouiller skulde

General Bonins
Dispositioner
efter Affairen
den 3die April.

fremsendes til Uge og Tinglev. Endelig beordredes Avantgarde-Brigaden, der havde havt Ordre til ikke at optage nogen alvorligere Kamp hverken ved Haderslev eller ved Høptrup, til at gaae tilbage S. for Aabenraa og danne venstre Fløj af Opstillingen mod Sundeved, samtidigt med at den sikrede Armeen mod Angreb fra Nd. orSaafremt den danske Hær den paafølgende Dag skulde fortsætte sin Fremrykning ad Flensborgvejen, agtede General Bonin at fastholde den i Fronten med sin højre Fløj, der yderligere kunde ventes forstærket i Løbet af Dagen med 1ste Division af Rigstropperne, medens han med Resten af sin Styrke vilde virke mod dens højre Fløj.

Begivenhederne
i Sundeved den
4de April.

Fra dansk Side fandt der imidlertid paa Grund af den forandrede Operationsplan ingen offensiv Bevægelse fra Sundeved Sted den 4de April. En Melding fra Forposterne ved Avnbøl Kl. 6 om Morgenen om Fremrykningen af fjendlige Colonner, der dog senere viste sig at være nogle af vore egne Afdelinger, som vare forblevne udenfor Forpostlinien, foranledigede, at alle Tropperne bleve beordrede til at staae paa deres Allarmpladser, men iøvrigt beholdt man den indtagne, tilbagetrukne Stilling. Kl. 12 om Middagen meldte Capitain Fugl fra Egerensund, at Fjenden rykkede frem mod Graasten med en betydelig Styrke, og kort efter aabnede den i Flensborg Fjord stationerede Division Kanonbaade Ilden mod de fjendlige Colonner. Ilden blev besvaret af et Batteri, der kjørte op paa en Højde nær Kysten, og imellem dette og Kanonbaadene udspandt der sig nu en Kanonade paa c. 2 Timer, som dog ikke ledede til noget Resultat og derfor blev afbrudt af Kanonbaadene, der gik til Ankers ved Egerensund.

De mod Graasten fremrykkende Tropper, som omtaltes i Capitain Fugls Melding, vare Avantgarden af den 1ste slesvig-holstenske Brigade, der efter Ordre

foretog en Recognoscering over Graasten, medens Brigadens Gros indtog et nyt Cantonnement i Ringenæs og Bækken for at give Plads for den 1ste Division af Rigestropperne, der den nævnte Dag erholdt Cantonnement i Hokkerup, Holbøl, Hønsnap, Øster Gejl og Vilsbæk. 3die slesvig-holstenske Jægercorps rykkede frem igjennem Dyrehaven ved Graasten, og da ingen Fjende observeredes, beordredes Commandeuren for Jægercorpsset, Major Stuckrath, til med sit Corps og 2 Compagnier af 3die Bataillon at udstille Forposter paa en Linie fra Nybøl Nor langs den østlige Udkant af Skovene V. for Fiskebæk; Forposttjenesten herfra over Kiding og Svejrup overdroges til 2den Brigade og 2 til samme afgivne Escadroner, venstre Fløj støttet af det særlige Corps under Oberstlieutenant Porbeck, der var blevet skudt frem til Felsted og Nordballe. Et mindre Sammenstød fandt Sted S. V. for Adsbøl, idet en Recognosceringspatrouille af 3die slesvig-holstenske Bataillon Kl. c. 4^{3/4} om Eftermiddagen stødte paa Blænkerne af den 3die Forstærknings-Bataillon, der ifølge Ordre fra Flankecorpset skulde foretage en Recognoscering mod Graasten. Den fjendlige Patrouille, som blev understøttet af det ved Overstjerne-Skov staaende Compagni, maatte dog snart trække sig tilbage til Graasten; men den videre Fremtrængen af Bataillon blev forhindret ved 3die slesvig-holstenske Jægercorps's flankerende Stilling i Skoven, og Bataillonscommandeuren, Oberstlieutenant Gerlach, bestemte sig derfor til at gaae tilbage, hvilket udførtes uden at Fjenden fulgte efter. — Ogsaa ved Egersund, hvis vestlige Kyst Fjenden havde besat, forefaldt der en ubetydelig Tirailleurkamp med vor ligeoverfor staaende Styrke, en Kamp, der fortsattes hele Dagen, og hvori af og til Kanonbaad-Divisionen deltog.

Tabet paa den fjendlige Side den 4de April var:
 Af Faldne eller kort efter døde af deres Saar: 3 Menige.
 Af Saarede: 1 Officer og 4 Underofficerer og Menige.

Tabet paa vor Side var:
 Af Faldne eller kort efter døde af deres Saar: 1 Menig.
 Af Saarede: 4 Menige.

Den 5te April Kl. 5 om Morgenen afløstes 3die og 6te Brigade af 1ste og 2den, der midlertidigt vare bleve underlagte Flankecorpsets Commando; 2det Jægercorps, som havde Forposterne fra Adsbøl til Avnbøl, afløstes af 1ste Forstærknings-Bataillon, og 4de Linie-Bataillon, der bevogtede Strækningen fra Ullerup til Als Sund, af 3die Reserve-Jægercorps. Afløsningen foregik, uden at der var observeret nogen Bevægelse hos Fjenden, men netop som det ved Avnbøl staaende 1ste Compagni af 2det Jægercorps under Capitain Wolle, der var blevet afløst af 2det Compagni af 1ste Forstærknings-Bataillon under Capitain Gertz, vilde tiltræde Tilbagemarchen for at slutte sig til Corpset, indløb der Melding fra Vedetkjæden om Fremrykningen af stærke, fjendlige Colonner fra Bøgskov. Capitain Wolle besluttede under disse Omstændigheder at blive staaende som Reserve, indtil han ved en fremsendt Patrouille havde skaffet sig Underretning om, hvilken Betydning der maatte tillægges den fjendlige Bevægelse. Den fremsendte Patrouille indlod sig imidlertid i Kamp med de fjendlige Blänkere, der hørte til det 4de slesvig-holstenske Jægercorps, som ifølge Ordre fra General Bonin foretog en Recognoscering mod Bøgskov, og da Capitain Wolle herved foranledigedes til lidt efter lidt at sende Understøttelse frem, samtidigt med at Infanteriets Vedetkjæde sluttede sig til denne Bevægelse, udspandt der sig en Kamp over hele Linien fra Østkanten af Lavkjær Skov til den nordlige Udkant af Avnbøl. Paa Grund af den heftige Skydning sendte 1ste Reserve-Jægercorps, der stod som

Fægningen ved
 Avnbøl den 5te
 April.

Hovedpost i Nærheden af Rundkjær Skov ved Sammenstødet af Graastensvejen og Vejen fra Nybøl Mølle til Nybøl By, omtrent Kl. 11 om Formiddagen sit 1ste Compagni under Capitain Løwenfeldt til det truede Punkt, og denne Forstærkning, der med Raskhed rykkede ind i Fægtningslinien, kom saa meget mere belejligt, som endel af Folkene begyndte at mangle Ammunition. Kort efter begyndte Fjenden at trænge frem gennem Lavkjær Skov i vor venstre Flanke og Ryg og tvang derved vore Tropper til at gaae tilbage, indtil Capitain Wolle ved at dirigere sin Reserve mod det truede Punkt atter bragte Kampen til at blive staaende. Imidlertid havde 2den Brigade, der stod ved Nybøl Mølle, beordret 2den Reserve-Bataillon til at sende 1 Compagni frem til Avnbøl, og med de 3 øvrige besatte Lundsgaard. Da førstnævnte Compagni, Bataillonens 1ste under Capitain Bernstorff, ankom til Avnbøl, trængte Fjenden stærkt frem mod vor højre Fløj, hvorfor Capitainen strax lod Compagniet udvikle sig og gaae frem mod de af Fjenden besatte Hegn og Gaarde, som toges i første Anløb, og nu veg Fjenden fra Gjørde til Gjørde, indtil vore Tropper omtrent havde naaet deres oprindelige Forpoststilling, hvor Forfølgelsen og dermed Kampen ophørte. Det 1ste Compagni af 13de Linie-Bataillon under Capitain Harboe, der noget forinden var blevet sendt frem til Avnbøl, kom ikke til at deltage i Kampen. Ved dets Ankomst Kl. 4 om Eftermiddagen afmarcherede Capitain Wolle til sit Corps i Dybbøl, og noget senere beordredes de til Understøttelse fremsendte Compagnier ligeledes tilbage til deres Afdelinger. — Samtidigt med Recognosceringen ved Avnbøl lod Major Stuckrath den 1ste slesvig-holstenske Brigades Forpostafdelinger gaae frem dels over Fiskebæk, dels mod Adsbøl. Vore i Adsbøl staaende Forposter, 3die Compagni af 1ste Forstærknings-Bataillon under Capi-

tain Hirsch, aabnede Ilden mod den fremrykkende Fjende, men da Bataillonscommandeuren, Major Stockfleth, ansaa Stillingen for altfor fremskudt, navnlig efterat Fjenden var trængt ind i Lavkjær Skov, befalede han Capitainen at trække sig ud af Byen, og da Fjenden ikke fulgte efter, kom det saaledes paa denne Fløj ikke til nogen alvorligere Fægtning. Efter Kampen indtog 2den Brigade atter sin tidligere Forpoststilling, dog med den Forandring, at den vestlige Del af Avnbøl blev opgivet som for langt frempousseret.

Ved vor 1ste Brigades Forposter forefaldt der denne Dag kun et ubetydeligt Sammenstød mellem et Par Patrouiller i Egnen om Blans. Ikkedestomindre foranledigede forskellige Meldinger fra Forposterne om fjendlige Colonnens Fremrykning, at Brigadens Afdelinger omtrent hele Dagen maatte staae paa deres Allarmpladser, og denne Uro strakte sig endogsaa til 3die Brigade, der først tøvede med at gaae i Cantonnement paa Grund af en heftig Kanonade, man mente at høre mod Syd, senere beordredes til at lade Afdelingerne møde paa deres Allarmpladser i Anledning af Fægtningen i Avnbøl og endelig om Eftermiddagen samledes i Nærheden af Sottrup, da Oberst Krabbe havde anmodet om Understøttelse paa Grund af et formenligt Angreb mod hans høire Fløj; først Kl. 5¹/₂ om Eftermiddagen gik Brigaden efter Flankecorpsets Ordre i Cantonnement.

Tabet i Fægtningen den 5te April.

Tabet paa Fjendens Side var:

Af Faldne eller kort efter døde af deres Saar:

3 Underofficerer og Menige.

Af Saarede: 16 Underofficerer og Menige.

Tabet paa vor Side var:

Af Faldne eller kort efter døde af deres Saar:

1 Underofficer og 3 Menige.

Af Saarede: 1 Officer, 3 Underofficerer og 19 Menige.

Af Fanger faldt 3 Menige i Fjendens Hænder. *th*

Den saarede Officer var Lieutenant Albrechtsen af 1ste Forstærknings-Bataillon.

I Løbet af Eftermiddagen lod General Prittwitz, der havde taget sit Hovedkvarter i Søgaard, den 1ste slesvig-holstenske Brigade afløse af 1ste Division af Rigstropperne, saaledes at den bayerske Brigade belagde Hokkerup og Holbøl, medens den kurhessiske Brigade, forstærket med en bayersk Bataillon, rykkede frem til Ringenæs og Graasten. Samtidigt hermed indtog den hannoveranske Brigade et Cantonnement i Klipleve, Vilsbæk og Lundtoft, og den sachsiske i Flensborg og Omegn. Den slesvig-holstenske Avantgarde-Brigade blev skudt længere frem imod Nord og besatte i Løbet af Eftermiddagen Aabenraa, 1ste Brigade blev concentreret i Egnen om Kyers, 2den Brigade forlagdes til Trasbøl og omliggende Byer, og Oberstlieutenant Porbecks Commando til Svejrup og Borup med Forposter paa en Linie fra Bøgskov til Blans i Forbindelse med Kurhessernes Forposter paa højre Fløj. Under den kurhessiske Brigades Fremmarche blev den i Nærheden af Graasten beskudt af vore Kanonbaade, hvorved den weimarske Bataillon havde et Tab af 3 Døde og Saarede. — Den følgende Dag bleve de slesvig-holstenske Tropper concentrerede i og ved Aabenraa med Avantgarde-Brigaden fremskudt til Stollik og Ris; Oberstlieutenant Porbecks Commando forblev i Svejrup og Borup og underlagdes den hannoveranske Brigade, der skulde skydes frem i Højde med Svejrup og etablere sig paa Vejen fra Aabenraa til Sønderborg med Forposter over Bøgskov og Blans, medens den sachsiske Brigade med Undtagelse af 2 Batailloner og 2 Kanoner, der vare efterladte som Besætning i Lyksborg og Flensborg, forlagdes til Omegnen af Søgaard. De slesvig-holstenske Dragoner, der mid-

General Prittwitz's Dispositioner den 5te og 6te April.

lertidigt havde været afgivne til Rigstropperne, underlagdes atter General Bonins Commando, og i deres Sted tildeltes hver af Divisionerne 1 Escadron hanseatisk Cavaleri. De 2 Divisioner af Rigstropperne fik saaledes Front mod Als, medens de slesvig-holstenske Tropper havde Front mod Nord.

I det danske Hovedkvarter ventede man et alvorligt Angreb den 6te April, og Armeecorpset var derfor beordret til Kl. 5 om Morgenen at indtage følgende Stilling: 1ste Brigade ved Sottrup Kirke, 2den ved Nybøl Mølle, 3die bag Mosedraget ved Ragebøl, 6te ved Dybbøl og 4de paa Dybbølbjerg. Alt forblev imidlertid roligt, og Tropperne beordredes tilbage til deres Cantonnements; men henimod Kl. 12 meldtes fra Forposterne foran Ullerup, at Fjenden nærmede sig ad Vejen fra Borup med stærke Colonner. Det var hele den hannoveranske Brigade, der rykkede frem, da man nemlig i det sidste Øjeblik havde fundet det hensigtsmæssigt at skyde Forpostlinien paa denne Fløj længere frem, hvilket formentes at kunne opnaaes uden nogen haardnakket Kamp. Avantgarden dannedes af 1ste og 3die lette Bataillon, der udviklede sig henholdsvis N. og S. for Vejen, 3die Fodbatteri samt den 1ste hanseatiske Dragon-Escadron. Derefter fulgte Grosset i følgende Orden: 1ste Bataillon af Livregimentet, det 9 Pds. Batteri, 1ste Bataillon af 2det og 3die Regiment, det brunsvigske Batteri, 2det ridende Batteri og 1ste Bataillon af 5te Regiment, hvortil senere Oberstlieutenant Porbecks Commando sluttede sig.

Vor Forpostlinie fra Avnbøl til Als Sund holdtes besat af 2den Forstærknings-Bataillon, der stod med 1ste Compagni i Ullerup med Feltvagter V. for Byen, 2det Compagni, opløst i Feltvagter, tilhøjre for 1ste ned til Als Sund; 3die og 4de Compagni som Repli henholdsvis i Øster og Vester Snogbæk. Hovedposten ved Philips-

Fægtningen ved
Ullerup den 6te
April.

borg dannedes af 3die Reserve-Bataillon, hvis 3die og 4de Compagni var posteret tæt S. Ø. for Gaarden, 2det ved Aabenraavejen og 1ste ved Vandløbet S. for Philipsborg. Vore Forposter, som ved Fjendens første voldsomme Angreb bleve kastede tilbage til og N. for Ullerup, søgte at gjøre Modstand i selve Byen, hvor 1ste Compagni holdt Kirkegaarden besat, men snart maatte ogsaa dette Punkt opgives, og Fjenden fulgte efter til paa den anden Side af Byen. Her bleve vore Forposter optagne af Hovedposten, som imidlertid var rykket frem, og nu udspandt der sig en haardnakket Fægtning, under hvilken Reserve-Bataillon en lidt efter lidt maatte vige for den overlegne Fjende, som trængte frem imod Vejen fra Philipsborg til Avnbøl. Da Commandeuren for 1ste Brigade, Oberst Krabbe, fik Melding om Fjendens Angreb og kort derefter om, at Ullerup var tagen af Fjenden, lod han strax Resten af sin Brigade allarmere og sendte omtrent Kl. 1¹/₄ 2 Kanoner af 5te Batteri (Dinesen) under Dækning af 1ste Compagni af 1ste Reserve-Bataillon frem ad Aabenraavejen. Kanondelingen, der førtes af Lieutenant Lindsted, tog en Stilling tilhøjre af Vejen og beskød med god Virkning de fjendlige, sluttede Afdelinger Ø. for Ullerup, og da derpaa Compagniet af 1ste Reserve-Bataillon under Capitain Vett, som havde fortsat sin Fremrykning, kom i Forbindelse med 3die Reserve-Bataillon, samtidigt med at dennes højre Fløj blev forstærket med et Peloton af det i Vester Snogbæk staaende Compagni samt med 2det Compagni af 2den Forstærknings-Bataillon, som det var lykkedes Capitain Rauch at samle, grebe vore Tropper atter Offensiven og kastede Fjenden tilbage til paa den anden Side af Philipsborg. Kanondelingen fulgte den fremadgaaende Bevægelse og bekvæmpede det til den fjendlige Avantgarde hørende Batteri, der var kjørt op paa en Højde S.Ø. for Ullerup.

Den tilbagegaaende Bevægelse af vore Forposter foran Ullerup havde foranlediget, at 1ste Forstærknings-Bataillon, der havde Forposterne mellem Adsbøl og Avnbøl, i Forbindelse med 2den Reserve-Bataillon, der netop skulde afløse Forstærknings-Bataillon, samt 13de Linie-Bataillon, der havde Hovedposten ved Graastenvejen, indtog en noget tilbagetrukken Stilling, saaledes at de 2 nordligst staaende Compagnier af Forstærknings-Bataillon kom til at staae paa højre Fløj af Reserve-Bataillon, de 2 sydligst staaende paa venstre Fløj af 13de Linie-Bataillon. Da 2den Brigade fik Melding om Fjendens Angreb, lod den 4de Bateria (Marcussen) indtage en Stilling N. V. for Nybøl Mølle ved Vejen til Lundsgaard, dækket paa sin højre Fløj af 2det Compagni af 1ste Reserve-Jægercorps under Capitain Hein, medens Resten af Jægercorpset, der var blevet afløst som Hovedpost ved Graastenvejen af 13de Linie-Bataillon, tilligemed Cavalerafdelingen placeredes bag Møllen. For at sikre sin højre Fløj sendte Capitain Hein en Division under Lieutenant Riebau henimod Avnbøl. Da Denne Kl. henad 2 nærmede sig Byen, der ikke var besat af vore Tropper, bemærkede han, at Fjenden var i Fremrykning mod dette Punkt, og han besluttede sig derfor til om muligt at sætte sig fast i det østlige Afsnit af Byen; samtidigt underrettede Lieutenanten den nærmeste Afdeling af 1ste Brigade, 1ste Compagni af 3die Reserve-Bataillon, om sin Nærværelse, idet han tillige anmodede Compagniet om at yde ham Assistance, i hvilken Anledning ogsaa 1 Peloton af dette under Lieutenant Kohl blev sendt ind i Byen. Den fremrykkende, fjendlige Afdeling var 1ste Bataillon af Livregimentet, som efter uden Modstand at have passeret den vestlige Del af Avnbøl, gik frem til Angreb imod de af vore Tropper besatte Gaarde. Efter en langvarig Modstand maatte vore Tropper trække

sig ud af Byen, og ihvorvel det lykkedes atter at vinde Fodfæste i denne, da Capitain Zingelmann med Resten af det nysomtalte Compagni kastede sig imod Fjenden, maatte Byen dog igjen opgives, og Fjenden begyndte at trænge frem Ø. for samme.

Saasnart de fjendlige Batailloner foran Ullerup bemærkede, at vor venstre Fløj begyndte at gaae tilbage fra Avnbøl, gik de atter over til Angreb, og vore Tropper trængtes tilbage til i Højde med Muldholm Skov. Kanonerne, der havde holdt sig tæt bag ved vor Kjæde, bleve trukne tilbage til en Højde V. for Korsmose Mølle og aabnede herfra en heftig Ild mod de fra Avnbøl fremtrængende Fjender, samtidigt med at den østlige Udkant af Byen beskødes af en anden Kanondeling, som Oberst Krabbe, der fra Højden ved Korsmose Mølle ledede Fægtningen, havde beordret frem.

Commandeuren for 2den Division, General Wynecken, hvis forreste Linie var naaet frem til Vejen mellem Philipsborg og Avnbøl, agtede nu at afbryde Fægtningen; han gav derfor sine Tropper Ordre til successive at standse Ilden og benyttede den derved indtrædende Pause til at lade den 1ste Bataillon af 2det Regiment afløse 3die lette, der blev opstillet som Reserve i den sydlige Udkant af Ullerup.

Imidlertid havde General Bülow, der fra Højden ved Sottrup Kirke fulgte Fægtningens Gang, allerede Kl. omtrent 2 beordret 3die Reserve-Jægercorps til at rykke frem til Assistance for Forposterne. Da Corpset var naaet frem til V. for Korsmose Mølle, detacheredes 1ste og 2det Compagni til Understøttelse for højre Fløj, medens 3die og 4de bestemtes til at danne Forbindelsen mellem de paa begge Sider af Vandløbet kjæmpende Afdelinger.

Ved det Tidspunkt, da Jægercorpset rykkede frem,

Kl. omtrent 3, var Situationen ved de af vore Tropper, der vare indviklede i Kampen, omtrent følgende. I første Linie stod yderst paa højre Fløj i og N. for Muldholm Skov 2det Compagni og 1 Peloton af 4de Compagni af 2den Forstærknings-Bataillon; til venstre for disse med Front imod Ullerup 2det, 3die og 4de Compagni af 3die Reserve-Bataillon, 1ste Compagni af 1ste Reserve-Bataillon samt 1ste Compagni af 2den Forstærknings-Bataillon, og endelig længst til venstre 1ste Compagni af 3die Reserve-Bataillon samt Divisionen af 1ste Reserve-Jægercorps. De 4 Piecer af 5te Batteri (Dinesen) beskøde navnlig Avnbøl fra deres Stillinger ved Korsmose Mølle og Aabenraavejen. Vester Snogbæk holdtes besat af 1 Peloton af 2den Forstærknings-Bataillons 4de Compagni samt af 3die Compagni, der var beordret herhen fra Øster Snogbæk.

Da Commandeuren for 2den Forstærknings-Bataillons 2det Compagni, Capitain Rauch, der var uvidende om nysnævnte Besætnings Tilstedeværelse i Vester Snogbæk, frygtede for, at Fjenden skulde omgaae ham, anmodede han Commandeuren for 1ste Compagni af 3die Reserve-Jægercorps, Capitain du Plat, om at dække hans højre Fløj, og Denne dirigerede derfor sin Fremrykning mod Vester Snogbæk; men da han erfarede, at denne By var besat, gik han efterfulgt af Corpsets 2det Compagni frem i Retning af Ullerup og kom saaledes i Flanken paa den fjendlige Kjæde, der paa dette Tidspunkt var indviklet i en meget heftig Kamp. Ankomsten af 3die Reserve-Jægercorps havde nemlig foranlediget Oberst Krabbe til atter at lade vore Tropper gribe Offensiven, der navnlig rettedes imod Vejen mellem Philipsborg og Avnbøl, og efter en heftig Kamp lykkedes det, for en ikke ringe Del ved Capitain du Plats truende Flankebevægelse, at komme i Besiddelse af denne, hvorved Forbindelsen mellem de fjendlige Afde-

linger i Avnbøl og foran Ullerup blev afbrudt. Den ene Halvdel af 3die Compagni af 3die Reserve-Jægercorps gik nu under Compagnicommandeuren, Lieutenant R. Weyhe, imod Avnbøl, medens Resten af Compagniet tilligemed Corpsets 4de Compagni i Forbindelse med de øvrige Afdelinger paa denne Fløj, hvoraf enkelte havde mistet de fleste af deres Officerer, fortsatte Fremrykningen mod Ullerup, idet de navnlig søgte at skyde deres venstre Fløj frem.

Fjenden forstærkede nu sin venstre Fløj dels med en Deling af det 6te 9 Pds. Batteri, dels med 1ste Bataillon af 3die Regiment, som efterhaanden optog 1ste lette Bataillon, der blev rallieret og stillet i Reserve i den nordøstlige Udkant af Ullerup, og herved foraarsagedes en Standsning af vore Troppers Fremrykning paa dette Punkt. Imidlertid var Commandeuren før 2den Forstærknings-Bataillon, Major du Plat, der havde samlet de 3 Compagnier af sin Bataillon med Undtagelse af 1 Peloton af 4de Compagni, der efterlodes som Repli i Vester Snogbæk, med disse gaaet frem ad Vejen til Ullerup, og da han nu rykkede frem tilhøjre for Jægercompagnierne, lykkedes det vore Tropper at komme i Besiddelse af nogle enkelt liggende Gaarde N.Ø. for Ullerup, hvorfra de truede Fjendens Retraitelinie mod Borup. Samtidigt var vor venstre Fløj trængt frem mod den sydlige Del af Byen, stadigt understøttet af 2 Kanoner af 5te Batteri (Dinesen); de 2 andre Kanoner rettede hovedsagelig deres Ild mod Avnbøl, hvor den würtembergske Bataillon imidlertid var rykket frem som Reserve for Bataillonen af Livregimentet.

General Wynecken, der saaledes saa sin Retraitelinie truet, og som troede at kjæmpe mod en betydelig Overmagt, besluttede Kl. omtrent 5, at afbryde Kampen og trække sig tilbage. For at kunne udføre dette i Ro og Orden lod han 1ste Bataillon af 5te

Regiment foretage et kraftigt Angreb mod vor højre Fløj, hvorved det lykkedes at trænge denne noget tilbage, tildels paa Grund af at flere af vore Afdelinger havde forskudt sig. Generalen befalede nu først de i Avnbøl staaende Batailloner, hvis Retraite var mest udsat, at trække sig tilbage henimod Bøgskov, og lod dernæst Bataillonerne af 2det og 3die Regiment, efterfulgte af det 3die 6 Pds. og det 6te 9 Pds. Batteri, der kun delvis vare komne til Skud, gaae tilbage ad Vejen til Borup, medens Kampen i Ullerup optoges af 1ste og 3die lette Bataillon.

Imidlertid var Livgarden til Fods, der fra Daggry efter Flankecorpsets Ordre havde staaet ved Lundsgaard, omtrent Kl. 4 $\frac{1}{4}$ bleven beordret til at angribe Avnbøl; den rykkede i Compagnicolonner med fremsendte Skytter rask frem imod Byen i Forening med 1ste Compagni af 3die Reserve-Bataillon samt Divisionen af 1ste Reserve-Jægercorps og kom snart i Besiddelse af den østlige Udkant af Byen. Den fjendlige Besætning, som omtrent ved dette Tidspunkt havde modtaget Ordren til at gaae tilbage, forfulgtes levende til den vestlige Udkant, hvor Forfølgelsen efter Befaling standsede. — Venstre Fløj af vore mod Ullerup dirigerede Tropper, hvortil det halve Compagni af 3die Reserve-Jægercorps under Lieutenant Weyhe sluttede sig, fik efter en haardnakket Kamp fast Fod i den sydlige Udkant af Byen, omtrent samtidigt med at Centrum, hvis Angreb blev understøttet af 2 Kanoner, der havde taget Stilling c. 800 Alen fra Byen, satte sig i Besiddelse af dennes østlige Del. General Wynecken sendte nu sin sidste disponible Afdeling, den badensiske Bataillon, frem, men efterat denne i ganske kort Tid havde mistet omtrent 40 Mand Døde og Saarede, trak Fjenden sig tilbage paa alle Punkter, og Kampen opførte, da vore Tropper henad Kl. 7 havde naaet

deres oprindelige Forpoststilling, hvor de beordredes til at standse Forfølgelsen. Hovedposten ved Philipsborg besattes af 1ste Reserve-Bataillon, og Feltvagtlinien overtoges ifølge Ordre fra Flankecorpset af 1ste lette Bataillon af 6te Brigade.

Medens General Bülow saaledes ved at sende Tropper frem fra Hovedstyrken søgte at hævde 1ste Brigades Forpostterrain, indtog 2den Brigade i Overensstemmelse med den oprindelige Disposition sin Fægtningsstilling ved Nybøl Mølle. 2den Reserve-Bataillon tilligemed de 2 Compagnier af 1ste Forstærknings-Bataillon paa dens højre Fløj bleve beordrede tilbage til en Linie mellem Nybøl Mølle og Lundsgaard, under hvilken Bevægelse der vexledes endel Skud med den igjennem Avnbøl fremtrængende Fjende, og 13de Linie-Bataillon med de 2 andre Forstærkningscompagnier til en Linie mellem Nybøl Mølle og Noret; i denne Stilling forblev Brigaden indtil Kampen om Ullerup var endt. — Forpostcommandeuren ved den fjendlige 1ste Division, der ikke havde erholdt nogen Meddelelse om Hannoveranernes Fremrykning, men var bleven allarmeret i Anledning af Skydningen ved Ullerup, sendte i Løbet af Eftermiddagen den altenburgske og en kurhessisk Bataillon frem imod Adsbøl, hvorfra en mindre Colonne paa et Par Compagnier under en ubetydelig Fægtning gik frem til det Sted, hvor vor Hovedpost havde staaet. Men da Commandeuren for 2den Reserve-Bataillon, Oberstlieutenant Schou, efterat Ullerup igjen var kommen i vor Magt, efter Ordre rykkede frem ad Flensborgvejen med de til Forposter bestemte Batailloner samt 1ste Forstærknings-Bataillon og en Cavaleriafdeling, trak Fjenden sig hurtigt tilbage efter at have vexlet nogle Skud med vore Tropper, hvorpaa vore Forposter bleve udstillede omtrent paa samme Linie, som de havde havt inde om Morgenen, dog noget længere imod Øst.

Tabet i Fægt-
ningen ved
Ullerup.

Tabet paa denne Dag var for Fjendens Vedkom-
mende:

Af Faldne eller kort efter døde af dere Saar:

3 Officerer og 24 Underofficerer og Menige.

Af Saarede: 9 do. 177 do. do.

Af Fanger: „ do. 23 do. do.

Tabet paa vor Side var:

Af Faldne eller kort efter døde af deres Saar:

3 Officerer, 4 Underofficerer, 49 Menige.

Af Saarede: 14 do. 11 do. 111 do.

Af Fanger: 1 do. 1 do. 16 do.

De faldne Officerer vare:

Lieutenant Jahn af 3die Reserve-Bataillon.

— Kohl „ „ do. do.

— Seehusen do. do.

De saarede Officerer vare:

Major du Plat, Commandeur for 2den Forstærknings-
Bataillon.

Capitain Castonier af 3die Reserve-Bataillon.

— Dons „ „ do. do.

— Bülow „ 2den Forstærknings-Bataillon.

Lieutenant Henckel af 1ste Reserve-Bataillon.

— Madsen „ „ do. do.

— Fahrner „ 3die do. do. [fangen]

— Volqvartz „ „ do. do.

— Villemoes „ „ do. do.

— Brøndum „ „ Reserve-Jægercorps.

— Engel „ „ do. do.

— C. Møller „ 2den Forstærknings-Bataillon.

— Boesen „ „ do. do.

— Bærentzen „ „ do. do.

Detalleret Tabsliste findes under Bilag I.

Expeditionen til
Ekernførde.

Udførelsen af den Expedition til Ekernførde, hvorom
Overcommandoen ved Skrivelse af 2den April havde an-
modet Commandeur Garde, blev af Denne overdraget

til Commandeurcapitain F. A. Paludan, Chef for Linieskibet Christian den 8de, der laa til Ankers ved den østlige Kyst af Als udfor Mommark. Den Commandeurcapitainen tillagte Ordre, der udfærdigedes den 3die om Aftenen og overbragtes ham den 4de om Morgen af Chefen for Dampskibet Hekla. Capitain Aschlund, var i det Væsenlige ordlydende med Overcommandoens nysnævnte Skrivelse; endvidere indeholdt den Meddelelse om, at Chefen for Dampskibet Hekla var beordret til at være til Linieskibets Assistance, og at Fregatten Gefion med Dampskibet Gejser og 3 Jagter, de sidste med et Compagni Infanteri ombord, vare beordrede til den 4de April henimod Mørkningen at være udfor Ekernførde Fjord, hvor de skulde underlægge sig Commandeurcapitainens Commando; Dampskibene maatte dog ikke uden den højeste Nødvendighed udsættes for de fjendlige Batteriers Ild. Under Expeditionen skulde Corvetten Galathea besørges Blokaden af Kieler Fjord. Med Ordren fulgte en Skrivelse, hvori Commandeurcapitain Paludan ganske i Almindelighed opfordredes til med de ham underlagte Kræfter at søge at bibringe Fjenden den størst mulige Skade og Afbræk, og endelig befaledes det ham, naar Demonstrationen var tilendebragt, at overtage Blokaden af Kieler Fjord.

Den af Krigsministeren fremkaldte Forandring i Planen for Hærens Operationer gjorde vel, som allerede tidligere omtalt, efter General Kroghs Anskuelse ikke en Allarmering ved Ekernførde overflødig, men maatte dog have tilføje, at det ikke længer blev nødvendigt at give Expeditionen den antydende Udstrækning eller navnlig at iværksætte den netop til den beordrede Tid. Angaaende den forandrede Situation havde Commandeur Garde faaet mundlig Underretning, og desuden havde han den 4de April om Formiddagen en Samtale med Krigsministeren, der tilraadte ham ved Expeditionen

Intet at compromittere; men da General Krogh ikke fandt Anledning til at contramandere Expeditionen, blev der heller ikke fra Commandeur Gardes Side gjort noget Skridt for at forebygge eller modificere dens Udførelse, ligesaa lidt som Commandeurcapitain Paludan erholdt nogensomhelst Underretning om de forandrede Forhold. Aarsagen hertil maa vistnok søges dels deri, at Commandeuren opfattede den forestaaende Expedition væsentlig blot som en Demonstration og den af ham i saa Henseende givne Ordre ikke som en ubetinget Befaling, men kun som et Paalæg om at udføre saa meget af de nævnte Operationer, som Vind og Vejr og øvrige Omstændigheder tillode, idet iøvrigt den nærmere Plan og Maaden at udføre den paa overlodes til Expeditionschefens Indsigt og Erfaring, dels i den dengang i Marinen herskende Anskuelse om det kun lidet Vovelige i for store Krigsskibe under nogenlunde gunstige Omstændigheder at indlade sig i Kamp med Landbatterier.*)

Den 4de April Kl. omtrent 11 om Formiddagen

*) At denne Anskuelse ogsaa deltes af Marineministeriet, sees af den i denne Dels første Afsnit anførte Instruction til Commandeur Garde. Endnu den 4de April bemyndigede Marineministeren Commandeur Garde til at lade Linieskibet og Frengatten Gefion med Assistance af et Dampskib gaae ind i Kieler Fjord. og angribe de derværende Fæstningsanlæg, naar han dertil maatte finde Omstændighederne gunstige, endogsaa uden nogensomhelst Medvirkning af Tropper, som Ministeren egenlig ikke indsaa vilde være af synderlig Nytte. Befæstningerne paa dette Punkt, hvis Artilleristyrke, Kanonbaadene medregnede, anførtes at være c. 50 Kanoner, forekom ham nemlig ikke at være af den Betydning, at den burde forhindre den Styrke, Commandeuren havde til Disposition, fra med passende Vind og under iøvrigt gunstige Omstændigheder at gjøre et Angreb.

lettede Linieskibet og traf hen paa Eftermiddagen sammen med de øvrige Skibe udfor Ekernførde Fjord. Under Afsejlingen havde Commandeurcapitain Paludan, da det korte Tidsrum, Skibet havde været tilsøes, og til dels stormfuldt Vejr ikke havde tilladt nogen Indexering eller Øvelse i Artilleriets Brug, ladet endel løse Skud affyre for at vænne Mandskabet til Lyden, ligesom han ogsaa ved en Tiltale til det samlede Mandskab havde opmuntret det til Pligtopfyldelse.

Kl. omtrent 6 om Eftermiddagen gaves Signal fra Linieskibet, hvornæst Skibene samledes og sejlede ind i Fjorden, hvor Linieskibet, Fregatten og Dampskibet Hekla kort før Solens Nedgang ankrede op udfor Noer, omtrent $\frac{3}{4}$ Mil fra det paa Nordsiden af Fjorden liggende, fjendlige Batteri, medens Dampskibet Gejser, der slæbte 3 Jagter, i hvilke 11te Linie-Bataillons 4de Compagni var indskibet, først ankom noget senere; i Fjorden lagde sig desuden til Ankers de paa Blokade-station henholdsvis ved Ekernførde og Slimunde værende Skibe, nemlig Corvetten Galathea og Briggen Mercurius. — Under Indsejlingen var det en rebet Mersejls Kuling med østlig Vind, og da denne vedblev, ansaa man ikke en Landsætning af Tropper eller et Angreb af Skibene paa Landbatterierne, angaaende hvis Beliggenhed man ved tidligere Recognosceringer havde erholdt Oplysning, for mulig, hvorfor Skibene bleve liggende til Ankers Natten over. De 3 Skibschefer kom om Aftenen, dog ikke samlede, ombord i Linieskibet, hvor de bleve gjorde bekendte med den foreliggende Ordre, og erholdt Befaling til at have klart Skib ved Dag gry, hvornæst de skulde komme ombord paa Linieskibet, da Chefen agtede at raadføre sig med dem og aftale Planen for Angrebet paa Batterierne.

Af Strandbatterier, som af Fjenden vare anlagte for at beherske Indsejlingen til den indre Del af Ekern-

Fjendens For-
svarsmidler
ved Ekern-
førde.

førde Fjord og Byen, fandtes 2, hvoraf det ene, det saakaldte Nordbatteri, var beliggende paa den Pynt, som lidt over 2000 Alen Ø. for Byen skyder sig ud i Fjorden fra dens nordlige Kyst, medens det andet, Sydbatteriet, laa S. for Byen i Nærheden af Sammenstødet af Vejen til Rendsborg og Kieler Chaussee, imellem denne sidste og Fjorden; de vare allerede blevne anlagte det foregaaende Aar, men Befæstningsarbejderne vare i den senere Tid blevne yderligere fortsatte og først endte ved Udløbet af Vaabenstilstanden. Batterierne laa umiddelbart ved Vandet; Ildlinien var ved daglig Vande 12—14 Fod over Havets Overflade, Brystværnenes Højde gjennemsnitlig 9 Fod, Tykkelsen 17 Fod; alle Kanonerne vare bestemte til at skyde over Bænk. Nordbatteriet havde Form af en Lunette med afstumpet Sailant, medens Sydbatteriets Tracé var en ret Linie med 2 under stumpe Vinkler tilføjede Flanker; Struben var lukket ved en Palissadering og et der anbragt Blokhus, og Batterierne vare omgivne med Grave. Begge Batterier beherskedes fuldstændigt fra de tæt bag ved liggende Højder, og man havde derfor bag Sydbatteriet anlagt en Redoute med Blokhus og Placement for Feltskyts, medens ved Nordbatteriet et med Banket forsynet Brystværn var ført fra den østlige Flankes Endepunkt til Foden af Højderne. Nordbatteriets Bestykning bestod af 6 Stykker Skyts, nemlig fra venstre Fløj at regne 2 24 Pds. Kuglekanoner, 2 18 Pds. do., samt 2 84 Pds. Bombekanoner; Sydbatteriet var monteret med 4 18 Pds. Kuglekanoner, som bestrøge Fjorden efter Længden; i hvert Batteri fandtes en Ovn til Glødning af de 18 Pds. Kugler. Artilleribesætningen, det 5te Fæstningsbatteri, bestod ialt af 91 Underofficerer og Menige under Commando af Capitain Jungmann og var indquarteret i Ekerneførde og Borby. Af Infanteri var henlagt til

Ekernførde den 3die slesvig-hølstenske Reserve-Bataillon, der afgav Besætning til Nordbatteriet og Redouten bag Sydbatteriet; desuden cantonnerede, som allerede tidligere berørt, i Omegnen 3 Batailloner og 1 Batteri af Reserve-Brigaden under Commando af Hertugen af Sachsen-Coburg-Gotha.

Ved Escadrens Ankomst i Fjorden allarmedes selvfølgelig Besætningen i Byen, alle nødvendige Forberedelser bleve truffe for at kunne optage den ventede Kamp den følgende Morgen, og Melding afsendtes strax til Commandeuren for Reserve-Brigaden i Gettorf, der endnu samme Aften lod Bataillonens Coburg-Gotha og det nassauske Batteri afmarchere til Egnen ved Sandkrug, medens Bataillonens Reuss erholdt Ordre til at tage en Opstilling ved Ekernførde Plejehus.

Den 5te om Morgenen, da Skibscheferne til den bestemte Tid samledes ombord i Linieskibet, var Vinden endnu østlig, men betydelig aftaget i Styrke. Skjøndt Forholdene saaledes endnu ikke kunde ansees at være gunstige for Foretagendet, fandt dog Commandeurcapitain Paludan i Betragtning af den givne Ordres Beskaffenhed, og da han antog det at være af Vigtighed for Hærens Operationer, at den ham betroede Søstyrke anvendtes saa vidt muligt i Overensstemmelse med Ordren, at et Angreb paa Batterierne burde udføres, en Anskuelse, som deltes af de øvrige Skibschefer, uden at dog Nogen af disse særligt udtalte sig derom. — Betæneligheden ved at angribe Batterierne under den herskende Østenvind blev yderligere tilbagetrængt ved Overbevisningen om, at det med den store Overmagt, man havde i Artilleristyrke, vilde være en let Sag at ødelægge Batterierne i Løbet af kort Tid, ligesom man troede under Angrebet at turde gjøre Regning paa roligt Vejr, da Kulingen vedblev at aftage; den endelige Beslutning vilde Commandeurcapitain Paludan dog først tage

Overvejelser
angaaende An-
grebets Ud-
førelse.

efter Solens Opgang, fordi det ved denne Tid eller kort efter samme plejer at vise sig, om østlig Vind tiltager i Styrke. Der blev dernæst truffet Aftale om, hvorledes Angrebet hensigtsmæssigst burde udføres. Efterat et Forslag af Capitain Aschlund om at beskyde Batterierne under Sejl var blevet forkastet, dels fordi man ikke troede paa den Maade at kunne gjøre Angrebet eftertrykkeligt nok, dels fordi man nærede Frygt for en Beskydning langskibs under Vendingerne, og efterat Commandeurcapitain Paludan ligeledes havde opgivet sit eget Forslag, at de 2 Batterier skulde angribes hvert af et Krigsskib til Ankers, navnlig fordi der blev gjort gjældende, at Skibenes hele Artilleristyrke ikke saaledes kunde komme i Virksomhed, blev sluttelig følgende Angrebsmaade ensstemmigt antagen som den hensigtsmæssigste. Linieskibet forud og Fregatten i Linie efter samme skulde staae saa nær ind som muligt til Nordbatteriet og begge give dette Batteri Laget, idet de passerede samme, hvorefter de skulde lægge sig for Anker inderst i Fjorden henholdsvis lidt N. og S. for den rette Linie fra det ene Batteri til det andet med Bredsiderne mod hvert Batteri, saa at de kunde beskyde begge. Dampskibene skulde derimod, idet de holdt sig udenfor Skudvidde af Nordbatteriet, staae ind langs Sydkysten af Fjorden og forurolige Sydbatteriet ved Bombekast paa langt Hold fra deres forreste Kanoner, medens Sejlskibene indtog deres Plads, med Hensyn til hvilken det for at ødelægge Sydbatteriet, der betragtedes som det stærkeste, ansaaes for nødvendigt at bringe Skibene saa nær ind til det som muligt. Dampskibene skulde iøvrigt fra deres Station være beredte paa, naar Signal blev givet, fra Linieskibet for Hekla og fra Fregatten for Gejser, at nærme sig for at tage Slæber fra hvert sit Skib udefter. Ved at bestemme sig for denne Angrebsmaade, hvorved man tilsigtede, at Skibenes hele

Artilleristyrke skulde kunne komme i Virksomhed, oversaa man, at denne Fordel maatte formindskes, ved at Kanonerne saavel paa Bagbords som paa Styrbords Side skulde betjenes af det samme, tilmed næsten aldeles uøvede Mandskab, at den herskende Paalandsvind gjorde det højst usikkert, om man kunde trække sig ud af Ilden, hvis det blev nødvendigt, og at dette kunde blive umuligt, naar Takkelagen blev forskudt, og Kulingen tiltog saameget, at Dampskibene, om de end bleve ubeskadigede, ikke kunde slæbe, og ej heller Varpning kunde anvendes. — Kl. henad 5 om Morgenen begave Skibscheferne sig tilbage til deres Skibe for at afvente nærmere Signal fra Linieskibet, og da Vejret ved og efter Solopgang vedblev at være smukt med Bramsejls Kuling, gaves Kl. omtrent 6 Signal til Letning; noget forinden vare Corvetten Galathea og Briggen Mercurius gaaede under Sejl og krydsede Fjorden ud.

Efter at have gjort et Par Vendinger udefter for at bringe Skibene i fuldstændig klar Stand stode Linieskibet og Fregatten Kl. henad 7 $\frac{1}{2}$ for Mersejl ind i Fjorden, samtidigt med at Dampskibene løb ind langs Sydsiden af Fjorden, Hekla dog noget mere midtvejs i Farvandet; de 3 Jagter erholdt ikke nogen Ordre, og Compagnicommandeuren, Capitain A. Olufsen, lod dem derfor holde sig krydsende i Fjorden omtrent mellem Sophienruhe og Lindhøvd. Kl. omtrent 7 $\frac{3}{4}$ faldt det første Skud fra Nordbatteriet mod Gejser, der var forrest og som kort efter tillige med Hekla besvarede Ilden. Da Linieskibet Kl. lidt før 8 kom op, og Kampen begyndte mellem dette og Nordbatteriet samtidigt med, at Sydbatteriet aabnede Ilden mod Dampskibene, luvede disse op mod Nord, standsede Farten og beskøde sidstnævnte Batteri med Bagbords Side. Imidlertid passerede Linieskibet, fulgt af Fregatten, Nordbatteriet, gav det paa meget nært Hold 2 Gange Laget, hvorved 1 af

Kampen den
5te April.

Batteriets 24 Pds. Kanoner demonteredes, og drejede derpaa Syd over for at indtage de for hvert Skib efter Angrebsplanen bestemte Pladser. Kl. 8¹/₄ kom Linieskibet til Ankers lidt indenfor Linien imellem Batterierne, 700–800 Alen fra det sydlige og c. 2000 Alen fra det nordlige Batteri, og en halv Snes Minuter senere ankrede ogsaa Fregatten paa sin Plads foran Linieskibet; Ankringen skete for Linieskibets Vedkommende med Spring i et Varpanker fra Bagbordsiden agter og for Dagligankeret, for Fregattens med Spring i Dagligankerets Røring. Begge Skibe rettede nu en heftig Ild mod Sydbatteriet lagvis og mod Nordbatteriet med enkelte af de Bagbords Kanoner. Ilden fra sidstnævnte Batteri var nemlig paa dette Tidspunkt kun svag, idet man dels paa Grund af Skibenes Stilling i det Indre af Fjorden kun kunde gjøre Brug af de 2 84 Pds. Bombekanoner, dels maatte anvende en stor Del af Mandskabet til at tilvejebringe en Blending for et af Krudtmagasinerne, der var stærkt udsat for Linieskibets Ild. Allerede omtrent Kl. 8¹/₂ havde Fregatten det Uheld at komme til at svaje vindret med Agterenden mod Sydbatteriet, saa at den blev beskudt langskibs fra dette og selv var indskrænket til at anvende de agterste Kanoner, hvoraf desuden snart 2 bleve ubrugelige. Signal gaves til Gejser, der ogsaa strax, heftigt beskudt fra Sydbatteriet, begav sig hen til Fregatten og tog en Slæber agterfra for at svaje den; Touget sprang imidlertid eller blev overskudt, og skjøndt Forsøget kort efter gjentoges, hvorved det lykkedes at faae Fregatten noget svajet, hengik der dog dermed over en halv Time, i hvilken Tid Fregatten led betydelig Skade og fik mange Døde og Saarede. Gejser indtog atter sin tidligere Stilling i Nærheden af Hekla, og begge Skibe beskøde nu herfra saavel Sydbatteriet som 4 Piecer af det nassauske Feltbatteri, der havde taget Position i

Nærheden af Schnellmarkerholz og havde aabnet Ilden mod Hekla, der led nogen Skade paa Materiellet, og fik endel Døde og Saarede. Det nævnte Feltbatteri tilligemed Bataillonon Coburg-Gotha vare nemlig, efterat de paa Grund af Skibenes første Bevægelser udefter af Fjorden ifølge Ordre fra Commandeuren for Reserve-Brigaden havde givet sig paa Marche tilbage til Gettorf, blevne opmærksomme paa deres Vildfarelse og vare derfor atter vendte om, hvornæst de 4 Kanoner af Batteriet, som ovenfor nævnt, tilligemed Bataillonon toge Stilling ved Schnellmarkerholz, medens 2 Piecer bleve dirigerede til Højderne S. for Louisenberg, hvorfra de noget senere aabnede Ilden mod vore Skibe.

Imidlertid vedblev Linieskibet med al Kraft at beskyde Batterierne, navnlig Sydbatteriet, en Beskydning, hvori Fregatten ligeledes uafbrudt deltog med en Del af sine agterste Kanoner om Styrbord, uden at det dog herved lykkedes at bringe Batteriet til Tavshed. Skjøndt Linieskibet endnu paa denne Tid ikke havde lidt nogen væsenlig Skade og kun havde mistet faa Mand, ansaa Commandeurcapitain Paludan det dog paa Grund af den betænkelige Tilstand, hvori Fregatten befandt sig, og da Fjendens Modstandskraft var bleven forstørret ved det opkjørte Feltskyts, hvis Antal man maatte befrygte yderligere vilde forøges, for nødvendigt at standse med Angrebet og søge at bringe Skibene ud af Ilden, og han gav derfor Kl. henimod 10 Signal til Hekla om at løbe ind og tage Slæber fra Linieskibet. Da Hekla imidlertid var kommen i Linie med Linieskibet og Nordbatteriet, omtrent 1100 Alen fra dette sidste, blev Rorstammen overskudt tæt over Vandgangen, hvorved Dampskibet blev nødsaget til at trække sig ud af Ilden og styre sønderpaa for at reparere Skaden til Ankers. Sydbatteriet rettede vedblivende sine Kanoner hovedsagelig imod Fregatten, og dennes Til-

stand blev derved stedse uheldigere, Master og Takkelage vare stærkt forskudte, og paa Grund af det store Antal Døde og Saarede kunde ikkun meget faa Kanoner blive betjente. Chefen for Fregatten, Capitain I. A. Meyer, gjorde derfor Signal til den Commanderende, at han ikke var istand til at fortsætte Slaget, og sendte en Officer ombord i Linieskibet for at melde, at Fregatten paa Grund af Takkelagens og Rejsningens Tilstand ikke kunde bringes under Sejl, og for samtidigt at begjære Lægehjælp. Denne blev strax ydet, og Ordre gaves til, at Fregatten skulde trække sig ud af Slaget, hvorpaa saavel Linieskibet som Fregatten Kl. c. 11 gav Signal til Gejser om Assistance. Dampskibet kom og ufortøvet ind imod og drejede til foran for Gefion, men netop som Slæberen var bleven anbragt, og Commandoen skulde gives til at gaae an, traf en Kugle den bagbords excentriske Ring i Gejsers Maskine, hvorfor Chefen, Capitainlieutenant P. Wulff, blev nødt til at lade Bugsertouget kaste los og at gaae til Ankers for at sætte Maskinerne ud af Forbindelse og for ej at drive ned paa Fregatten. Da Commandeurcapitain Paludan fik Melding om den Dampskibet tilføjede Beskadigelse, gav han Ordre til, at Skibet skulde trække sig ud af Ilden og om muligt reparere Skaden; Capitainlieutenanten stak derfor Ankeret fra sig og gik udefter ved Hjælp af den ene Maskine, der kun gjorde omtrent 11 Omdrejninger i Minutten. Efter dette Uheld havde Fregatten ikke noget andet Middel til at drage sig ud af Kampen end at varpe sig ud, men da dens egne Fartøjer vare meget forskudte, blev en Officer strax afsendt til Linieskibet for til dette Øjemed at begjære Hjælp af Mandskab og Fartøjer, en Hjælp som ogsaa blev ydet, idet en 23 Fods Chaloupe med Bemanding blev stillet til Raadighed. Varpningen paabegyndte nu ogsaa ufortøvet, men gik kun langsomt

fra Haanden. Vinden var nemlig efterhaanden tiltaget i Styrke, og Mandskabet yderst udmattet; en Del af det maatte desuden anvendes til at udføre nogle aldeles nødvendige Reparationer dels for at forhindre Rejsningen i at falde ned og saaledes saare Mandskabet og belemre Kanoner og Dæk, dels for saavidt gjørligt at tilvejebringe Muligheden for at kunne tilsætte Sejl; endelig lagde de Saaredes og Syges Henliggen paa Banjerne Hindringer i Vejen for Varpegodsets frie Bevægelse. Da nu tilmed Varpningen foranledigede, at Fregatten atter kom til at ligge vindret og blev beskudt langskibs fra Sydbatteriet, som man trods de Par tusinde Skud, der vare gjorte imod det, ikke havde formaaet at bringe til Tavshed, greb Commandeurcapitain Paludan, for om muligt at skaffe Fregatten Tid til at varpe sig ud, et Middel, som skulde blive skjæbnesvangert for de ham underlagte Krigsskibe. Han lod nemlig Kl. omtrent 12^{1/2} hejse Parlamentairflag og ophøre med Skydningen sam-

Parlamentering.
gen.

tidigt med, at han sendte en Officer iland med følgende Skrivelse, stilet til den paa den fjendlige Side Højstcommanderende.

Undertegnede foreslaaer at holde inde med Fjendlighederne paa den Betingelse, at Skibene passere frit ud, uden at der bliver skudt paa dem fra Batterierne. Hvis dette Forslag ikke antages, vil Ekernførde blive skudt i Brand, og De maa bære Ansvaret for Følgerne.

Paludan.

Ved Parlamentairens Ankomst iland standsedes ogsaa Ilden fra den fjendlige Side, og det blev betydet ham, at han om en halv Time kunde afhente Svar, men da han efter denne Tids Forløb indfandt sig, blev det ham tilkjendegivet, at det vilde vare en Tid endnu, inden han kunde erholde Svar, og saaledes henholdtes han indtil Kl. 4^{1/2} om Eftermiddagen.

Paa den Tid, Parlamenteringen begyndte, vare For-

holdene ingenlunde gunstige for Fjenden og en foreløbig Vaabenhvile meget kjærkommen for Strandbatterierne. Nordbatteriets Ild var aldeles ophørt, da de 2 Bombekanoner, hvormed det alene var istand til at virke mod Linieskibet og Fregatten, vare blevne ubrugelige, idet den ene Kanons Affutage var sønderskudt, og ved den anden, den yderste paa højre Fløj, den bageste Del af Brisken havde løsnet sig. I Sydbatteriet vare 2 Kanoner demonterede og de 2 resterende ved den uophørlige Skydning saa ophedede, at de næsten ikke mere kunde betjenes; desuden begyndte det stærkt at skorte paa Ammunition. Det nassauske Feltbatteri endelig kunde paa Grund af den betydelige Afstand, hvori det holdt sig, ikke tilføje Skibene nogen betydeligere Skade. Under den ved Parlamenteringen fremkaldte, foreløbige Vaabenhvile lykkedes det Nordbatteriet atter at bringe den paa yderste højre Fløj værende Bombekanon i skudfærdig Stand samt at anbringe en 24 Pds. Kanon paa den Plads, hvorpaa hidtil den anden Bombekanon havde staaet; i Sydbatteriet saa man sig vel ikke istand til at erstatte de 2 demonterede Kanoner med andre, men der blev sørgtet for ny Ammunitionsforsyning, ligesom ogsaa Tiden blev benyttet til at gløde Kugler, hvad hidtil ikke var sket; endelig bleve de 4 Piecer af det nassauske Feltbatteri trukne frem fra Schnellmarkerholz til en Position N. for Kirkegaarden imellem Plejehuset og Stranden, hvorfra de vare istand til at beskyde Linieskibet og Fregatten langskibs.

Paa vor Side havde Fregatten fortsat med Varpningen, men det var paa Grund af den stedse tiltagende Kuling og høje Sø samt de ringe Midler, der stode til Raadighed, ikkun lykkedes at bringe den nogle faa hundrede Alen udefter, og Kl. henad 4¹/₂ saa Chefen sig endog foranlediget til at kalde Fartøjerne tilbage, da

de hvert Øjeblik vare udsatte for at fyldes og synke. Linieskibet var endnu i temmelig uskadt Stand; det havde kun erholdt enkelte Skud i Skroget og mistet nogle faa Døde og Saarede, alene Rejsningen var endel forskudt. Endnu inden Parlamenteringen begyndte, havde man vel ført et Varp ud, men da Commandeurcapitain Paludan ikke vilde forlade Fregatten og ikke tvivlede om, at han om fornødent vilde være istand til at sætte Sejl til og krydse ud, blev Varpningen ej paa-begyndt, og Linieskibet holdt sig i sin Stilling med Bredsiderne mod Batterierne; dog synes Skibet ved den tiltagende Kuling ud paa Eftermiddagen at være drevet noget længere hen mod Landgrunden. Imidlertid havde Hekla Kl. omtrent 1 repareret sin Skade saavidt, at den nogenlunde havde gjenvundet sin Styrevne, hvorom Skibschefen gav Commandeurcapitain Paludan Melding, idet han samtidigt udbad sig nærmere Ordre. Denne gik ud paa, at Hekla skulde løbe ind under Parlamentairflag og forsøge at slæbe først Fregatten og dernæst Linieskibet ud; hvis dette ikke lod sig udføre, skulde Dampskibet afgaae til Sønderborg. Skjøndt Capitain Aschlund ansaa det for umuligt under den herskende Vind at slæbe Krigsskibene ud af Skudvidde, begav han sig dog Kl. noget over 4 henimod disse, men da han efter at have nærmet sig Nordbatteriet blev beskudt fra dette, afstod han fra Forsøget, dels fordi han ansaa det for sin Pligt ikke uden sandsynlig Nytte at udsætte Dampskibet for Ødelæggelse, dels fordi han frygtede at forstyrre den ved Parlamenteringen indtraadte Vaabenhvile, og stod kort efter ud af Fjorden for at gaae til Sønderborg. — Af Gejser var der heller ingen Hjælp at vente, da den Skade, dette Dampskib havde lidt, var af den Natur, at den ikkun kunde repareres i Havn. Commandeurcapitain Paludan gav derfor Kl. omtrent 3¹/₂ gennem den Officer, der

bragte Melding om Skibets Tilstand, Capitainlieutenant Wulff Ordre til at søge Havn, en Ordre, der dog først naaede Capitainlieutenanten efter Kampens Slutning, og efterat han forinden, Kl. omtrent 6, havde afsendt de 2 af Jagterne med Meldinger, den ene til Escadrechefen i Sønderborg og den anden, med hvilken den 3die Jagt fulgte, til Chefen for Galathea udfor Kieler Fjord.

Kl. 4¹/₂ modtog Commandeurcapitain Paludan, som allerede berørt, Svar paa sin Skrivelse til den Højstcommanderende i Ekernfærde. Svaret var saalydende:

In Erwiederung Ihres Schreibens vom heutigen Dato bemerken die unterzeichneten hieselbst höchstcommandierenden Officiere*), das sie sich nicht veranlasst finden, das Schiessen der Batterien auf die Schiffe einzustellen. Sollten Sie Ihre Drohung, eine offene Stadt in Brand zu schiessen, zu vollführen für gut befinden, dann fiele selbstverständlich der Fluch eines solchen Vandalismus auf Dänemark, das Sie hier vertreten.

Nordbatterie, den 5. April 1849.

H. Irminger,	Wigand,
Hauptm. u. Bataillonscommand.	Etappencommand.
Jungmann,	
Hauptm. u. Batteri-Chef.	

Gjenoptagelsen
af Kampen.

Da Kampen atter begyndte Kl. henimod 5, var der intet Haab mere om Fregattens Frelse. Den var udsat for en heftig, concentrisk Ild, som paa Grund af dens Stilling kun højst ufuldstændigt kunde besvares,

*) Den Højstcommanderende, Commandeuren for Reserve-Brigaden, Hertugen af Sachsen-Coburg-Gotha, var ikke tilstede i Ekernfærde, men opholdt sig under hele Kampen i Nærheden af Schnellmarkerholz.

og da Tabet med hvert Øjeblik forøgedes, troede Capitain Meyer ikke at kunne forsvare at ofre flere Menneskeliv og sammenkaldte derfor et Skibsraad, der enstemmigt kom til det Resultat, at et længere Forsvar vilde være unyttigt. En Officer blev derpaa sendt til Commandeurcapitain Paludan med Melding, og kort efter hans Afgang, Kl. omtrent 5³/₄, blev Fregattens Campagneflag strøget. — At sætte Fregatten paa Grund forinden ansaaes ikke for muligt, da den i sin højst ramponerede Tilstand*) efter al Sandsynlighed under Forsøget vilde drive lige ned paa Linieskibet og saaledes berøve dette al Udsigt til Frelse; om at bore Skibet isenk eller opbrænde det, kunde der selvfølgelig ikke være Tale, da man derved vilde overgive de mange Saarede til den visse Død. — Ubekjendt med Sømandsbrug fortsatte Fjenden endnu i længere Tid efterat Flaget var strøget Beskydningen af Fregatten, og først efterat en Officer i den Anledning var sendt iland, ophørte Ilden. Kort efter maatte ifølge Opfordring fra Commandanten i Ekernførde, der i Tilfælde af Vægring truede med at begynde Skydningen paa Fregatten igjen, Chefen, ledsaget af en Officer og saa meget Mandskab, som Fartøjet kunde rumme, gaae iland; det øvrige Mandskab blev først bragt iland den følgende Morgen, efterat Skibet var blevet besat fra fjendlig Side.

Den fra de fjendlige Batterier atter aabnede

*) Foruden andre betydelige Beskadigelser havde Fregatten alene i Skroget om Styrbord faaet 60–70 Skud, deraf i og ved Vandgangen 20, Størstedelen af Styrbords Skandse var bortskudt, alle 3 Master gennemskudte af flere Kugler, Takkelagen saa godt som aldeles ødelagt; alle Fregattens Fartøjer med Undtagelse af et enkelt vare Vrag.

Ild blev strax levende besvaret af Linieskibet, som tillige med Spejlskanonerne gjorde nogle Skud imod Byen. Da der imidlertid blev skudt med gloende Kugler fra Sydbatteriet, og Linieskibet samtidigt var udsat for en heftig Granat- og Kardæskild fra de i Nærheden af Plejehuset opstillede, nassauske Feltpiecer, der tildels kunde beskyde Skibet efter Længden, maatte Commandeurcapitain Paludan være betænkt paa snarest at bringe sit Skib ud af Ilden, og han gav derfor Kl. omtrent 5 $\frac{1}{2}$ Ordre til at lette Anker og sætte Sejl til. Dette sidste lykkedes kun ufuldstændigt, da der med at lette Ankeret hengik en kostbar Tid, under hvilken Linieskibets Takkelage blev yderligere forskudt; imidlertid fik man dog nogen Fart paa Skibet, der styrede Syd efter agter om Fregatten, men da det noget efter skulde vende, nægtede det dette og drev, da alt løbende Gods til Sejlene efterhaanden blev nedskudt, mere og mere ned mod den sydvestiige Landgrund, hvor det kom til at staae med Bredsidens mod Land og Agterstavnen mod Sydbatteriet. Man maatte nu opgive alt Haab om at frelse Skibet, og en ny Fare truede tilmed dette, da der var udbrudt Ild ved Vandgangen under Røsterne paa flere Steder ved Styrbordsside samt i Storlasten. Under disse Omstændigheder sammenkaldte Commandeurcapitain Paludan et Skibsraad, bestaaende af 3 af Linieskibets Officerer, og da disse ensstemmigt anerkjendte Nødvendigheden af en snarlig Capitulation, lod Commandeurcapitainen Kl. omtrent 6 $\frac{1}{2}$ Flaget stryge. Nogle Minutter efter holdt Fjenden inde med Skydningen.

Vandhanerne bleve nu aabnede for at slukke Ilden, man begyndte at kaste Krudtet overbord, og Mandskab beordredes til Trykværket og Sprøjterne; da indfandt sig ombord paa Linieskibet den Underofficer, som havde Commandoen over Sydbatteriet, og befalede i Hertugen af Sachsen-Coburg-Gothas Navn, at Chefen ufortøvet

skulde komme iland og Mandskabet hurtigst muligt følge efter, idet han truede med, at man, hvis Ordren ikke blev efterkommet, atter vilde beskyde Skibet. Da alle Modforestillinger vare frugtesløse, overdrog Commandeurcapitain Paludan den Næstcommanderende, Capitain-lieutenant C. Krieger, at sørge for Ildens Dæmpning og Mandskabets Ilandbringelse, og begav sig dernæst selv iland, hvor han førtes til Hertugen, til hvem han maatte overgive sin Sabel. Alle Arbejder af Mandskabet og navnlig den paabegyndte Udkastning af Krudtet bleve nu ifølge nysomtalte, fjendlige Underofficers Ordre standsede, og dels ved Linieskibets egne Fartøjer, dels ved tililende Fiskerbaade bragtes Størstedelen af Besætningen, skjøndt langsomt og med Besvær, efterhaanden iland. Der kunde saaledes neppe være nogen Tvivl om, at Skibet vilde opbrænde, men de ombord værende Officerer antog dog, at dette vilde medtage længere Tid, og at en Explosion i alt Fald ikke var nærforestaaende. Da der iland maatte træffes særlige Foranstaltninger til de Saaredes og Syges Modtagelse og Transport, kunde disse ikke bringes fra Borde, førend Størstedelen af Mandskabet allerede havde forladt Skibet; men netop som man var i Færd med at bringe de Saarede op fra Lazarethet, der maatte komme under Vand, da Trykværksrørene vare blevne overhuggede, og alene ventede paa Baades Ankomst for at bringe dem og det endnu ombord værende friske Mandskab iland, sloge paa engang Flammer ud af den ene Forluge og derpaa af Portene, og noget efter, Kl. omtrent 8^{1/2}, sprang Linieskibet i Luften. Kun nogle Faa, deriblandt Lieutenant Wedel-Jarlsberg, der havde været iland, men atter var ankommen ved Siden af Skibet for at assistere ved Bjergningen, og Overlæge Courländer, der lod sig fire ned ad Jolletailerne og optoges af en Fiskerbaad, lykkedes det forinden at frelse sig.

Tabet i Kampen
ved Ekernferde.

Tabet paa Fjendens Side under denne for vore
Vaaben saa ulykkelige Kamp var:

Af Faldne eller kort efter døde af deres Saar:

4 Underofficerer og Menige.

Af Saarede: 18 do. do.

Tabet paa vor Side var:

Af Faldne eller kort efter døde af deres Saar:

5 Officerer, 101 Underofficerer p. p. og
Menige.

Af Saarede: 1 do. 59 do. do.

Af Sidstnævnte faldt 1 Officer og 49 Underofficerer
og Menige i Fjendens Hænder; 10 Officerer*) og 888
Underofficerer og Menige faldt usaarede i Fangenskab.

Vort totale Tab var saaledes 16 Officerer og 1048
Underofficerer og Menige.

De faldne Officerer vare:

Capitainlieutenant C. Krieger ombord paa Christian
den 8de.

— Marstrand " " do.

Infantericapitain Hohlenberg " " do.

Lieutenant V. Skibsted " " Gefion.

Maanedslieutenant Bøje " " Christian
den 8de.

Den saarede Officer var:

Lieutenant W. Petersen " " Gefion.

De usaarede, fangne Officerer vare: Commandeur-
capitain F. Paludan, Lieutenanterne Albeck, Wedel-
Jarlsberg, Obelitz, Rambusch og F. Holbøll, Alle af Be-
sætningen paa Christian den 8de, samt Capitain A. Meyer,

*) En af Linieskibets Officerer, Lieutenant Ulrich undgik
Fangenskabet, da det lykkedes ham over Slesvig og Flens-
borg at undkomme til Als.

Capitainlieutenant C. Meyer, Lieutenanterne Michelsen og Tegner, Alle henbørende til Besætningen paa Gefion.

Af Læger omkom ombord paa Christian den 8de: Underlægerne Schmidt og Ipsen; Overlægerne Courländer og Hornemann samt Underlæge Rybsahm faldt i Fangenskab.

Efterretningen om Katastrophen ved Ekernførde udbredte Sorg og Forfærdelse over hele Landet og blev heller ikke uden Indflydelse paa vor Krigsførelse i Sundeved. Krigsministeren, som endnu den 3die og 5te April havde befalet General Krogh med alle til hans Raadighed staaende Kræfter at lade Højderne paa Dybbølbjerg befæste, og som, hvad der fremgaaer af en Skrivelse til Marineministeren ligeledes af 5te April, formente, at man burde modtage et Slag i denne Stilling, hvis Vigtighed og Fortræffelighed han anerkjendte, bragtes ved den indtrufne Ulykke til pludselig at forandre sin Anskuelse, idet han nu ansaa det for hensigtsmæssigst strax at trække Hæren over til Als. General Krogh delte imidlertid aldeles ikke Ministerens Opfattelse af Situationen. Medens Sidstnævnte mere og mere, maaske tildels af politiske Grunde, holdt paa en rent defensiv Krigsførelse og kun betragtede Hævdelsen af Dybbølhøjderne som ønskelig til yderligere Sikkring af Als, ansaa Overcommandoen Sundeved for en udmærket Flankestilling, hvorfra man kunde true Fjendens Operationslinie. Ministeren vilde derfor til Forsvaret af dette Punkt foruden de paatænkte Forskandsningsanlæg kun offre faa Stridskræfter, General Krogh derimod ønskede at holde saameget af det foranliggende Terrain som muligt, og hævdede derfor Betydningen af, at Hæren forblev i sin Stilling. Generalen gjorde desuden gjeldende, at det vilde virke nedtrykkende og demoraliserende paa Tropperne, hvis Selvfølelse og Selvtillid i en ikke ringe Grad vare styrkede ved det heldige Udfald

Opgivelsen af
Dybbølstillingen.
— Tropperne
trækkes tilbage
til Als.

af de første Sammenstød med Fjenden, om man uden Sværdslag forlod en saa udmærket Stilling som Dybbølbjerg, især naar denne var bleven forstærket ved fortificatoriske Anlæg; han troede dog at imødekomme Ministerens Ønsker ved at opgive noget af det besatte Terrain, og gav derfor Flankecorpset Ordre til, at trække Forposterne tilbage til en Linie fra Skoven S.O. for Lyk over Korsmose Mølle langs Vandløbet S. for Sottrup til Als Sund, en Ordre, som ogsaa den 7de om Aftenen blev udført uden Vanskelighed, da Fjenden hele Dagen holdt sig aldeles rolig; ved samme Lejlighed blev det til Egernsund henlagte Compagni, der jævnlige havde tiraillet med de ligeoverfor staaende, fjendlige Tropper, inddraget. — Spørgsmaalet, om man skulde holde Dybbølstillingen eller ikke, blev den 7de om Eftermiddagen af General Krogh forelagt for et Krigsraad, der sammenkaldtes i Stenderup, og hvortil samtlige Brigadecommandeurer samt de højstcommanderende Officerer af Artilleriet og Ingenieurerne vare tilkaldte. Dette Krigsraad udtalte sig med overvejende Majoritet for den Anskuelse, at Dybbølstillingen burde holdes; men samme Aften Kl. henad 10 modtog Generalen en Skrivelse fra Krigsministeren, hvori Denne i Henhold til en Samtale, han havde havt med ham i Nærværelse af Hs. Majestæt Kongen — der efter et længere Ophold paa Frederiksgave over Als begav sig tilbage til Frederiksborg — tilkjendegav Generalen, at han ufortøvet havde at trække Tropperne tilbage til Als, efterladende en stærk Arrieregarde paa Dybbølbjerg.

Overcommandoen besluttede dog endnu at forsøge, om Ministeren kunde formaaes til at lade Hæren forblive i Sundeved, naar man indskrænkede sig til Forsvaret af selve Dybbølstillingen og det nærmest foran liggende Terrain. Derfor beordredes 3die og 6te Brigade til at trække

deres Forposter ind ved Daggry og gaae tilbage til Dybbølbjerg til en skjult Opstilling bag Møllen under Dækning af 1ste og 2den Brigade, der samtidigt skulde tage Stilling henholdsvis fra Vemmingbund til Dybbøl Kirke og fra Ragebøl til Als Sund; alt Train skulde saa tidligt som muligt sendes tilbage til Als. Den befalede Bevægelse udførtes, uden at Fjenden fulgte efter, og da 3die og 6te Brigade havde passeret 1ste og 2den Brigade, udsattes Forposter paa en Linie foran Stenderup og Ragebøl; i denne Position forbleve Tropperne hele Formiddagen, og alle de fremsendte Patrouiller meldte, at Fjendens Forposter vedblivende stode i samme Stilling som de foregaaende Dage.

Krigsministeren fastholdt imidlertid sin Ordre og udtalte yderligere, at den Besætning, der efterlodes i Stillingen paa Dybbølbjerg, ikke maatte udsættes for at blive indviklet i en Fægtning, hvis Udfald kunde være usikkert, og som kunde compromittere dens Retraite til Øen. Som en Følge heraf beordredes Kl. henimod 3 1ste og 2den Brigade til at inddrage deres Forposter og derefter med Sikkringsdele at afmarchere til Dybbølbjerg, hvornæst Forposterne paa hele Linien skulde overtages af 2den Brigade; til samme Tid erholdt 3die og 6te Brigade Ordre til at marchere til Als, hvor 3die Brigade anvistes Cantonnement i Vollerup og Sundsmark og 6te Brigade i Ælkebøl og Kjær. Den Omstændighed, at Overcommandoen betegnede den i Sundeved efterladte Styrke som Avantgarde og instruerede den om at afvise Fjendens Angreb, dog uden eventuelt at følge efter, viser imidlertid noksom, at General Krogh end ikke i dette Øjeblik havde opgivet Haabet om at beholde en offensiv Stilling i Sundeved. Det lykkedes dog ikke at faae Ministeren til at modificere sin om Formiddagen givne Ordre, men da der altsaa ikke maatte finde noget alvorligt Forsvar

Sted af Dybbølstillingen, var det efter Armeecorpsets Anskuelse hensigtsløst at efterlade en stærk Arrieregarde, hvorfor denne indskrænkedes til 1 Bataillon til Forposter paa selve Dybbølbjerg og 1 Bataillon til Besætning af Brohovederne. Omtrent Kl. 10 om Aftenen tiltraadte 1ste og 2den Brigade Tilbagemarchen til Als, hvor 1ste Brigade fik anvist Cantonnement i Egnen Ø. for Hørup og 2den Brigade i og N.Ø. for Augustenborg. Forposttjenesten paa Dybbølbjerg og Bevogtningen af Brohovederne overdroges til 2 Batailloner af 4de Brigade.

Idet Overcommandoen indmeldte til Krigsministeren, at hele Hæren med Undtagelse af 2 Batailloner saaledes den 8de April om Aftenen ifølge Ministerens Befaling var trukken tilbage til Als, henledede den hans Opmærksomhed paa, at Dybbølbjerg vilde kunne tages samme Nat, og Sønderborg bombarderes, og udbad sig derfor hans yderligere Befalinger om, hvorledes der skulde forholdes med Skibsbroen og Besætningen i Brohovederne.

— Vi forlode General Rye i det af ham den 4de April om Aftenen indtagne Cantonnement mellem Haderslev og Oxevad, hvor han foreløbigt agtede at blive staaende. Forpostliniens store Længde gjorde Tjenesten i højeste Grad anstrængende navnlig for Infanteriet, ligesom den store Udstrækning af Cantonnementerne umuliggjorde en betimelig, gjensidig Understøttelse af Afdelingerne, saa at en kraftig, fjendlig Demonstration imod et enkelt Punkt nødvendigvis maatte medføre Opgivelsen af hele Stillingen. At det heller ikke var Overcommandoens Tanke, at de Generalen underlagte Tropper skulde spredes over en saa stor Strækning, fremgaer foruden af den tidligere omtalte Ordre for Retraiten af en Skrivelse fra Armeecorpset af 5te April, hvori dette, næst efter at befale Generalen snarest muligt at lade 2 Escadroner afmarchere over Snoghøj til Assens for der at

indskibes til Als, udtalte sig om, hvorledes Generalens Corps under nærværende Omstændigheder formentlig burde optræde. Dels for at opmuntre Slesvigerne, dels for at gjøre Generalens Tropper mere krigsvante og harcellere Fjenden, burde hans Corps efter Overcommandoens Anskuelse være i en bestandig Bevægelse; da han imidlertid ikke helt turde opgive den østre Landevej, men maatte være beredt paa at kaste et Par Batailloner ind i Fredericia, saasart denne By var bleven armeret, kunde han maaske indrette sine Bevægelser saaledes, at Hovedstyrken bevægede sig imellem Jegerup, Bjerninge, Vonsild og Jarls, medens en mobil Colonne af 4—6 Escadroner, 1 Bataillon og 1 eller 2 Batteri bevægede sig imellem Jersdal, Løgumkloster, Ribe og Jarls. Dersom Hovedstyrken f. Ex. den ene Dag marcherede fra Magstrup til Haderslev og Bjerninge, kunde den den anden Dag gaae over Christiansfeld og Steppinge til Oxevad og Mølleby, raste der den tredie, den fjerde gaae til Hammelev og Haderslev, den femte til Christiansfeld, raste den sjette og saa fremdeles. Skulde Generalen finde det hensigtsmæssigt at sætte sit Corps saaledes i Bevægelse og lade en mindre Colonne bevæge sig i Vesteregnet, vilde denne sidste under en fjendlig Fremrykning kunne blive skilt fra Hovedstyrken; den burde derfor instrueres om at gaae tilbage ad Vestkysten, saalænge til den uden Risiko kunde trække sig over til Østkysten. Endvidere udtalte Armee-corpsset, at da der til Fredericias Forsvar vilde udfordres 5—6000 Mænd, medens Besætningen i den nærmeste Fremtid kun vilde kunne komme til at bestaae af 12 Depotcompagnier, forstærkede med 2 Batailloner fra Armee-corpsset, vilde det være nødvendigt, at Generalen, hvis Fjenden skulde rykke frem imod Fæstningen, kastede 2 Batailloner og 1 Escadron ind i denne, medens han med sin øvrige Styrke maatte gaae

Nord paa, idet han stadigt holdt sig 2 Dagsmarcher fra Fjendens Hovedstyrke og, saasnart denne gjorde Holdt, satte sig i Bevægelse efter samme System, som ovenfor antydet for Nordslesvig, kun efter en noget større Maalestok.

General Rye kunde imidlertid ikke fuldstændigt gaae ind paa Overcommandoens Tanke, da han for Øjeblikket ikke ansaa det for tilraadeligt at opgive Haderslev, og Forplejningen desuden betydeligt vilde vanskeliggjøres under en saadan uafbrudt Bevægelse af hele Styrken, idet Trainet ikke kunde medføres. Han meldte derfor tilbage den 6te, at han agtede at blive staaende i sin nuværende Stilling og kun detachere enkelte Colonner frem for at gjenneastrejfe Terrainet mod Aabenraa, paa hvilken Maade han mente bedst at kunne holde sig underrettet om Fjendens Bevægelser.

I Løbet af den 6te April modtog Generalen fra den i Haderslev staaende Styrke flere Meldinger, der tydede paa, at Fjenden rykkede frem imod hans Stilling, hvorved hele Corpset gjentagne Gange allarmedes. Mindre Recognosceringscommandoer, der fremsendtes over Hoptrup og Over Jersdal, traf kun paa enkelte fjendlige Cavaleripatrouiller og meldte, at der ved Skovby skulde staae en fjendlig Feltvagt; men da der fra Oberstlieutenant Irminger og Major Hegermann-Lindencrone blev gjort Generalen indtrængende Forestillinger om det Betænelige i Stillingen overhovedet og navnlig om Vanskeligheden ved at forsvare Haderslev, foretrak Generalen strax at trække sig tilbage hellere end at udsætte sig for at maatte vige for et Angreb, i hvilket Fjenden paa Grund af den store Strækning, hvorover Corpset var spredt, nødvendigvis maatte faae Overmagten. Han gav derfor Ordre til at iværksætte Tilbagemarchen ved Midnat, og efter et Ophold af

General Rye
gaer tilbage
over den jyske
Grændsen.

nogle Timer ved Christiansfeld ankom Corpsset i Løbet af Formiddagen den 7de April til den jyske Grændse, hvor det efterhaanden indtog følgende Cantonnements:

Hovedkvarteret	Kolding.	
5te Infanteri- Brigade.	}	6te Linie-Bataillon.....	Bramdrup, El- tang og Hvidsminde.
		7de do. do.	Egstrup og Stenvad Mølle.
		12te lette do.	Kolding.
		1ste Jægercorps	Paaby og Harte.
		4de Reserve-Bataillon	Nørre Bjært.
1ste Cavaleri- Brigade.	}	3die Dragon-Regiment	Tyvkjær, Vel- ling og Hers- lev.
		5te do. do.	Fuglsang, Aa- gaard, Fred- sted og Hes- selballe.
		6te do. do.	Haastrup, Viuf og Al- mind.
2den Cava- leri-Brigade.		2den Cavaleri-Division	Kolding.
Artilleriet.	}	2det Batteri (Schultz)	Vester Nebel.
		6te do. (Haxthausen)..	Tavlov, Bo- rup og Skjær- bæk.
		1ste Espingol-Batteri	i og ved Kol- ding.
Ingenieurafdelingen.....		Kolding.	

Corpssets Dislo-
cation den 7de
April.

1ste Cavaleri-Division afmarcherede denne Dag i

Henhold til Hovedkvarterets Ordre til Snoghøj, hvorfra den den følgende Dag over Middelfart fortsatte Marchen til det for samme bestemte Cantonnement i Omegnen af Assens.

Forposterne stode umiddelbart S. for Kolding, og derfra langs Kolding- og Vester Nebelaa til Vester Nebel Mølle; mindre Cavaleripatrouiller sendtes dels ad Vejen til Christiansfeld, dels fra Hvilested Kro til Store Andst og tilbage over Skanderup og Sest eller over Gjesten, dels fra Vester Nebel over Jorderup og Lejrskov tilbage over Højrup.

Det hurtige Tilbagetog bag den jydse Grændse var foretaget under Indtrykket af, at Fjenden var i stærk Fremrykning, og da Corpset ankom til Kolding, hed det sig, at Fjenden med sin Fortrop stod i Christiansfeld. Senere indhentede Efterretninger gik imidlertid ud paa, at han ikke stod nordligere end ved Moltrup, og for at skaffe sig Vished herom lod General Rye Major Hegermann-Lindencrone med 1 Escadron og 1 Comgagni af 12te lette Bataillon (paa Vogne) den 8de April om Formiddagen foretage en Recognoscering til Christiansfeld og Alver, hvorfra Patrouiller skulde fremsendes. — Christiansfeld og Alver besattes uden Sammenstød med Fjenden, og alle Efterretninger lode paa, at Haderslev var enten aldeles ikke eller kun meget svagt besat. Majoren lod nu en Deling Dragoner under Lieutenant C. A. Hansen og 20 Infanterister paa Vogne under Lieutenant Harpeth fra Christiansfeld gaae frem mod Haderslev med Ordre til, efter ved Tømmes Huse at have forenet sig med en fra Alver fremsendt Cavaleripatrouille, at besætte Byen, hvis denne fandtes ubesat, afspærre Broen og sende Patrouiller mod Hammelev; samtidigt udsendtes flere mindre Cavaleripatrouiller dels til Simersted og Somersted med Ordre til at

Recognoscering
mod
Christiansfeld.

skaffe Efterretninger fra Hammelev, dels mod Vest for at sikre imod eventuelle, fjendlige, omgaaende Bevægelser. Saafremt Haderslev ikke var besat, agtede Majoren med Størstedelen af det i Christiansfeld staaende Commando at gaae imod Hammelev og derfra udstrække Recognosceringen videre mod Syd og Vest. Den mod Haderslev fremsendte Styrke stødte imidlertid tæt N. for denne By paa c. 200 Mand fjendtligt Infanteri og noget Cavaleri, hvorfor Lieutenant Hansen, efterat nogle Skud vare vexlede med Fjenden, lod Commandoet gaae tilbage til Christiansfeld. Noget senere viste der sig en større Cavaleriafdeling foran sidstnævnte By, og da man tillige troede at bemærke fjendlige Bevægelser Vest paa, gik Major Hegermann-Lindencrone, efterladende en mindre Styrke i Christiansfeld, tilbage til Taps Kirke og derfra til Vonsild, hvor han erholdt Ordre til at trække Alting ind. Commandoet i Christiansfeld kom tilbage med Melding om, at Fjenden var bleven staaende S. for denne By, og at der var kommet fjendtligt Infanteri paa Vogne til Alver; de mod Vest og Sydvest fremsendte Patrouiller havde ved Hammelev et mindre Sammenstød med en fjendelig Cavaleripatrouille og re-tournerede først til Kolding den følgende Morgen.

I de angivne Cantonnements bag den jydsk Grænse forblev General Ryes Corps indtil den 13de April, alene med den Modification, at Hovedkvarteret den 9de forlagdes til Viuf, og at 4 Kanoner af 6te Batteri (Haxthausen) under Capitain Gøtzsche den 12te henlagdes til Fredericia for nogenlunde at afhjælpe den der herskende Mangel paa Artillerister. Alt forberedtes til ved Fjendens Fremrykning at gaae tilbage bag Grejsdalen, og for dette Tilfælde bestemtes 12te lette og 4de Reserve-Bataillon, samt i Henhold til en Ordre fra Overcommandoen af 9de April tillige Resten af 6te Batteri (Haxthausen) og Espingol-Batteriet til Forstærkning af

Forholdene ved
General Ryes
Corps indtil den
14de April.

Garnisonen i Fredericia; at sende en mindre Cavalerifdeling derhen, saaledes som i ovennævnte Skrivelse fra Overcommandoen antydet, ansaa Generalen paa Grund af den indskrænkede Plads i Fæstningen for mindre tilraadeligt under nærværende Forhold. Fra den 13de besørgedes Forposttjenesten af 1 Bataillon, 1 Escadron og 4 Espingoler i Kolding, 2 Escadroner — fra den 18de kun 1 Escadron — med 2 Kanoner ved Harte og 1 Compagni ved Paaby, Egstrup og ved Nebel Aa. Samtidigt blev der foretaget en delvis Dislocation, idet hele Cavaleriet blev lagt bag Almind Dalen, og Infanteriet anvistes Cantonnement i Aagaard, Almind, Vilstrup, Eltang og Nørre Bjært med 1 Bataillon Ø. for Gudse Passet; 2det Batteri (Schultz), som afgav de 2 Kanoner til Forposterne, fik Cantonnement i Viuf, de 4 Kanoner af 6te Batteri (Haxthausen) i Tavlov; af Espingolerne bleve de 3 Divisioner (12 Espingoler) forlagte til Fredericia. Med Fjenden fandt der i dette Tidsrum aldeles intet Sammenstød Sted.

De slesvig-holstenske Troppers Bevægelser indtil den 15de April.

Den slesvig-holstenske Avantgarde-Brigade, der den 6te April havde indskrænket sig til fra sin Stilling ved Stollik og Ris at sende Cavaleripatrouiller frem mod Hoptrup og Jersdal, blev den 7de pousseret frem til Hoptrup Afsnittet, hvorfra Haderslev den 8de om Eftermiddagen blev besat med 1 Bataillon, medens Resten af Brigaden lagdes i Cantonnement imellem denne By og Hoptrup. Den 9de og 10de fortsatte hele den slesvig-holstenske Hær sin Fremrykning, saaledes at Avantgarde-Brigaden besatte Linien over Haderslev, Hammelev og Styding, medens 1ste Brigade fik Cantonnement tæt S. for Haderslev med 1 Bataillon i Aabenraa og 1 Compagni i Gjenner, 2den Brigade mellem Udstrup, Marstrup og Skovby, Reserve-Cavaleriet i Egnen om Nørre Hjarup og Strandelhjørne, hvorfra Patrouiller fremsendes i Retning af Løgumkloster, Arrild og Højrup; Ho-

ved kvarteret forlagdes til Haderslev. Den 13de foretoges en almindelig Fremrykning, hvorved Avantgarde-Brigaden kom til at besætte Afsnittet bag Taps Aa, og den 15de fortsattes Bevægelsen saaledes, at Forposterne kom til at staae paa en Linie fra Skamlingsbanken over Aastorp langs Fovs Bækken til Refsø Gaard; 1ste Brigade fik Cantonnement i og S.Ø. for Christiansfeld, 2den Brigade i Højde med og V. for 1ste med 1 Bataillon i Haderslev og Detachementer ved Kysten, Reserve-Cavaleriet mellem Kastvraa og Hammelev. —

De Grunde, der bestemte Krigsministeren til at fremtvinge Opgivelsen af Dybbølstillingen tiltrods for den energiske Modstand, denne Forholdsregel fandt hos Overcommandoen, som i denne Henseende støttedes af det overvejende Flertal af de højere Befalingsmænd og af Stemningen i hele Hæren, fremgaa yderligere af en Skrivelse fra ham til Oberst de Meza, hvis væsenligste Indhold var følgende: Til Forsvaret af Dybbølhøjderne mod en betydeligt overlegen Fjende vilde der kræves 20000—25000 Mand, hvoraf 8000—10000 maatte holdes i Stillingens umiddelbare Nærhed i Barakker eller Bivouak, de øvrige i saa nærliggende Qvarterer, at de kunde hidkaldes, inden det endnu var lykkedes den angribende Fjende at erobre Stillingen, altsaa i Sønderborg og allernærmeste Omegn, altid færdige til at rykke over Broen og deltage i Kampen. Bygningen af Barakkerne kunde ikke tilendebringes i kortere Tid end 6 Uger, og Tropperne vilde saaledes blive nødte til i April og Halvdelen af Maj at bivouakere paa den nøgne Bakke, ideligt harcellerede af Fjenden og tabende Folk til ingen egenlig Nytte. Medens disse 20000—25000 Mand stode ved Dybbøl saa at sige stadigt paa Feltvagt og Piket, laa hele det øvrige Rige blottet for Forsvar; ingen Diversioner, ingen Detacheringer vilde være mulige uden at compromittere den tilbageblevne

Krigsministe-
rens Motiver til
Opgivelsen af
Dybbølstillingen.

Styrke. Da Ministeren derfor fik Vished om, at den i Hertugdømmerne indrykkede, fjendlige Styrke var stor nok til samtidigt at kunne cernere Dybbøl og oversvømme Jylland, forekom det ham rigtigst at rømme Dybbølhøjderne. Forskjellen mellem at forsvare denne Stilling og at indskrænke sig til Als's Forsvar var nemlig efter hans Mening hovedsagelig, at man i første Tilfælde sikkede sig imod, at Fjenden afbrændte Sønderborg Slot — at den aabne By ikke vilde blive bombarderet, antog han for givet — samtidigt med, at man var betrygget mod et Angreb paa den sydlige Del af Als Sund, der maatte ansees for det forholdsvis letteste Overgangspunkt; men hvad der herved vændtes, vilde formentligt ikke opveje den bestandige Uro og de daglige Tab, Hævdelsen af den fremskudte Linie vilde medføre. Skulde Fjenden søge at forcere Overgangen til Als paa et andet Sted f. Ex. ved Sandbjerg, samtidigt med at han truede Dybbøl, vilde han sandsynligvis alene herved bringe os til at rømme Stillingen.

Hvor overbevist Krigsministeren end var om Rigtigheden af sin Opfattelse af Situationen, følte han dog, at den af ham fattede Beslutning vilde vække megen Misfornøjelse i og udenfor Hæren, og han søgte derfor at fremkalde en roligere Stemning ved følgende Armeebefaling:

Armeebefaling
af 8de April.

Hs. Majestæt Kongen har ved Sin allerhøjeste Nærværelse igaar med særdeles Tilfredshed og Velbehag seet den fortrinlige Holdning og gode Stemning, hvoraf hele Armeen er besjælet. Hs. Majestæt har overdraget Krigsministeren for samtlige Officerer og Soldater at udtale sin varme Paaskjønnelse af det uforfærdede Mod og den djærve Udholdenhed, hvormed de have bestaaet de daglige Kampe i det Sundevedske, og Krigsministeren fejler hertil sin hjertelige Tak og Bevidnelse af sin

Højagtelse til enhver Kriger og navnlig til dHrr. Officerer, hvis kjække Forhold alt har kostet saa mange Offre.

Det bekræfter sig fra flere Sider, at næsten alle Tydsklands Konger og Fyrster sende talrige Tropper til Hertugdømmerne for at understøtte det oprørske Parti i dets Kamp imod Hertugdømmernes retmæssige Herre og imod Lov og Ret. I den daglige Kamp imod denne Overmagt tabes ikkun Kræfter og udgydes Blod, uden at Noget derved opnaaes. Armeen har derfor faaet Ordre til at forlade det Sundevedske, for paa Als at oppebie det Øjeblik, da Omstændighederne tillade os at møde Fjenden Mand imod Mand.

Armeen vil vide at bevare denne kjække Holdning, Udholdenhed og Disciplin, der hidtil har udmærket den; den vil erindre, at paa dens Mod og Standhaftighed bygger Fædrelandet sit Haab om et heldigt Udfald af vor retfærdige Strid.

Hansen.

Angaaende de Operationer, som fra dansk Side skulde foretages efter Rømningen af Sundeved, udtalte Krigsministeren sig allerede den 8de April i en Skrivelse til General Krogh. Han antog, at den paa Als tilstedeværende Styrke var meget større end fornødent til Øens Forsvar; større Diversioner vilde neppe foreløbigt være mulige paa Grund af Ekernforde Affairen, derimod vilde det snart blive nødvendigt at forstærke Garnisonen i Fredericia, ligesom det ogsaa for at lette Byrden for Als var rigtigt at forlægge endel Tropper til Fyen. Maaske vilde Fjenden af politiske Hensyn ikke gaae ind i Jylland, men det turde man dog ikke stole paa. Overførelsen af noget af General Ryes Cavaleri til Als, som havde været paatænkt, antog Ministeren var contramanderet, og det burde overvejes, om alt

Udtalelser fra
Krigsministeren
angaaende de
fremtidige Ope-
rationer.

hans Cavaleri skulde gaae Nord paa, eller om en Del deraf burde trækkes over til Fyen; under alle Omstændigheder maatte General Rye kaste noget Infanteri ind i Fredericia, hvis Besætning burde være 6000 Mand. Hvis Fjenden ikke rykkede ind i Jylland, kunde muligen 1 Brigade med 1 Batteri sendes til Femern for at leve paa Øens Bekostning. Foreløbigt maatte man holde sig absolut defensivt, thi det gjaldt nu om at bevare Hæren, indtil Omstændighederne gjorde det muligt at bruge den med Fordel. — Med Hensyn til Overcommandoens Forespørgsel angaaende Besætningen i Sundeved udtalte Ministeren, at Brohovederne skulde forsvares til det Yderste, og at Broleddet skulde være aabent om Natten.

Umiddelbart før sin Hjemrejse udtalte Ministeren endvidere i en Skrivelse af 9de April til Overcommandoen, at General Krogh strax maatte gaae til Fredericia for at anordne det Fornødne med Hensyn til Fæstningens Forsvar eller, saafremt den ikke i betimelig Tid kunde blive sat i en forsvarlig Forsvarsstand, eventuelt dens Rømning; Hovedkvarteret, Ingenieur- og Artillericommandoen, det fornødne Infanteri og Artilleri samt 2 Delinger af Feltingenieurdetachmentet maatte snarest muligt følge efter til Fyen. Commandoen paa Als skulde overgives til General Bülow, dog under General Kroghs Overcommando. Endelig paalagdes det General Krogh at drage Omsorg for Bortskaffelsen af Vogne fra de Steder, Fjenden ved en eventuel Indrykning i Jylland vilde komme til at passere.

Overcommandoens Bestemmelser angaaende Troppernes Fordeling.

Ligeoverfor den ved Krigsministerens directe Indgriben skabte Situation bestemte Overcommandoen sig til at lade 3 Brigader snarest muligt gaae over til Fyen, hvoraf den ene, hvis Fjenden levnede Tid dertil, skulde kastes ind i Fredericia, den anden forlægges til Egnen om Middelfart for at understøtte og afløse Fredericias Garnison, og den tredie til Egnen mellem Bogense og

Odense for at være rede til at indskibes til Jylland, navnlig dettes nordlige Del. Derved vilde General Ryes Corps blive helt disponibelt, og skulde da eventuelt trække sig tilbage mod Nord, helst holdende sig 2 Dagsmarcher fra Fjendens Hovedstyrke. Hvis Fjenden gik længere Nord paa end til Horsens med en Styrke, der var General Ryes overlegen, skulde Denne gaae tilbage enten til Helgenæs eller, hvad der var ønskeligere, længere mod Nord, og da vilde Tiden være kommen til at lade et Corps paa c. 10000 Mand fra Øerne lande i en jydsk Havn for samtidigt med General Rye at angribe Fjenden.

I Overensstemmelse hermed bestemtes de 3 til nørrejydske Armeecorps hørende Brigader til at overføres til Fyen; 2 Batailloner af 4de Brigade, 9de Linie- og 6te Reserve-Bataillon, bleve, saaledes som tidligere besluttet, strax dirigerede til Fredericia, hvor de indtraf den 12te. Hovedkvarteret forlagdes allerede den 10de til Middelfart, og i Løbet af den 12te, 13de og 14de overførtes 1ste Reserve-Jægercorps og 1ste Forstærknings-Bataillon af 2den Brigade, 2den Forstærknings-Bataillon af 1ste Brigade samt Resten af 4de Brigade. Paa dette Tidspunkt afgik ligeledes 1ste Division Kanonbaade under Capitain Krenchel til Station fra Orø nordefter, idet 2 Chalouper henlagdes mellem Orø og Linderum, 1 ved Sydspidsen af Fænø, 1 ved Borup Sand og 2 Baade ved Drejens Odde; hvis Fjenden skulde overskride Grændsen, var det Bestemmelsen, at de 3 sidstnævnte Fartøjer skulde afgaae til Middelfart eller Fredericia.

Inden General Kroghs Afrejse til Middelfart etableredes Flankecorpset igjen ligesom før 3die April som et særligt Corps og overtog Bevogtningen af Als Sund og Brohovederne, Forposterne paa Dybbølbjerg og Overopsynet med Politiet i Sønderborg og ved Færgeste-

Hovedkvarteret
forlægges til
Middelfart.

Flankecorpset
etableres atter
som særligt
Corps.

derne. 3die Brigade anvistes Cantonnement i Sønderborg og nærmeste Omegn og besørgede foruden Forposttjenesten i Sundeved tillige Bevogtningen af Als Sund fra Lunetten I til Sønderborg Ladegaard. Af 6te Brigade henlagdes 1ste Forstærknings-Jægercorps til Mels og Omegn til Bevogtning af den brede Del af Sundet; 2 Compagnier anvendtes til Bevogtningen af Kegenæs og Kyststrækningen indtil Gammelpøl; Resten cantonnerede i Ulkebøl og Kjær og havde den Opgave at forsvare Kyststrækningen fra Lunetten I til Arnkilsøre. Til Artilleriforsvaret af Kysten bestemtes foruden de faste Batterier 7de Batteri (Baggesen) samt Halvbatterierne Tillisch og Jonquières, der cantonnerede i de nærmest om Sønderborg liggende Landsbyer. Endvidere vare 4 Kanonbaade af 2den Division stationerede ved Sønderborg, og den 3die Division med 3 Kanonchalouper ved Arnkilsøre, 1 ved Hardseshøj, og 2 Kanonjoller ved Mundingen af Stegsvig; Skonnerten Delphinen blokerede Aabenraa Fjord.

De 2 Forpostbatailloner i Sundeved underlagdes fra den 9de April Major Schepelern som Forpostcommandeur; Instruxen lød paa, at han ved et eventuelt Angreb skulde trække sig fægtende tilbage til Brohovedet, men at dette skulde forsvares til det Yderste. Fra den 10de forstærkedes Forposterne med 4 Feltkanoner, som placeredes i den midterste af de 3 paa Dybbølbjerg opkastede Skanser, der iøvrigt vare aabne i Struben og langt fra ikke fuldendte; til speciel Bedækning for disse Piecer befalede den Bataillon, der holdt Brohovederne besatte, at afgive 2 Compagnier, der, naar det blev mørkt, tilligemed Kanonerne skulde gaae tilbage til deres Quarterer paa Als. Endvidere forstærkedes fra den 12te April Brohovedernes Besætning med 8 Espingoler, der om Dagen placeredes paa begge Sider af Landevejen bag Løbegrave og om Natten paa 2 Far-

tøjer ved Siden af Skibsbroen, saaledes at de kunde flankere det nordre Værks Palissaderinger. Forpostlinien gik om Dagen over selve Dybbølhøjderne, men blev om Natten trukken tilbage til en Linie over Dybbøl Mølle og den sydligste Gaard ved Aabenraavejen.

Fjenden, der de første Dage efter Affairen ved Ullerup havde indskrænket sig til at regulere sin Forpostlinie og retablere Kystbatterierne ved Sandager og Alnor, gjorde den 9de om Morgenen med sin 1ste og 2den Division en mindre, fremadgaaende Bevægelse, der fortsattes den 11te, saaledes at den sachsiske Brigade kom til at ligge i Sottrup, Avnbøl og Bøgskov, med Forposterne skudte frem fra Dybbøl Kirke over Ragebøl til Sandbjerg Mølle, den hannoveranske Brigade i Blans, Ullerup og Øster- og Vester Snøgbæk; den kurhessiske Brigade forlagdes til Nybøl og Stenderup med Forposter i Højde med Dybbøl By, den bayerske med 1 Bataillon til Nybøl Mølle, 1 til Fiskebæk og Adsbøl, Resten i og ved Graasten. Hele denne Fremrykning foregik uden Kamp, kun enkelte Skud fra vore paa Dybbølbjerg placerede Kanoner bleve rettede mod sluttede Afdelinger, der viste sig i Nærheden af Dybbøl Kirke. General Prittwitz's Hovedkvarter etableredes i Kiding. Den 3die Division af Riggstropperne naaede den 7de Egnen om Flensborg, hvorfra ingen videre Fremrykning fandt Sted før den 14de April.

For at allarmere Fjenden og søge at udforske hans Stilling og Styrke paa højre Fløj befalede General Bülow den 12te April 6te Brigade at lade en Bataillon uden Bepakning rykke frem mod Dybbøl By, og som en Følge heraf beordredes 1ste lette Bataillon at møde ved Slottet Kl. 5 om Eftermiddagen. Efterat Bataillonnen havde passeret Skibsbroen, detacheredes strax i Overensstemmelse med den givne Instrux 1ste Compagni under Captain Thrane i Retning N.V. for

Fjenden indtager en mere fremskudt Stilling i Sundeved.

Recognoscering mod Dybbøl By den 12te April.

Skandserne paa Dybbølbjerg, medens de 3 andre Compagnier dirigeredes mod Dybbøl By; 2det og 4de Compagni rykkede frem hver paa sin Side af Vejen, medens 3die Compagni dannede Hovedreserven paa selve Vejen. Under en livlig Tirailleurild trængtes Forposterne, der vare udstillede af den i Dybbøl By staaende, altenburgske Bataillon, tilbage samtidigt med, at 1ste Compagni fra Øster Dybbøl avancerede fra Gjørde til Gjørde N. for og omtrent i Højde med de andre Compagnier. Da 1ste lette Bataillon var naaet frem midtvejs i Byen, standsede den efter sin Instrux Avanceringen, og Blænkerne indskrænkede sig til fra Husene og Gjørderne paa begge Sider af Byen at vedligeholde en heftig Ild mod Fjenden, der besvarede denne, dog uden at gjøre noget Forsøg paa at gjenvinde det tabte Terrain. Efter at have holdt denne Stilling omtrent $\frac{1}{2}$ Time, gik vore Tropper efter General Bülow's Befaling tilbage til den østlige Udkant af Byen, hvor der atter gjordes et lille Holdt; derpaa retireredes langsomt fra Gjørde til Gjørde til bag ved vore Forposter, der havde havt Ordre til at forblive i deres Stilling og optage Bataillon, naar den gik tilbage. Under Retraiten blev Bataillon beskudt af et hessisk Batteri, hvis Ild besvarede af de paa Dybbølbjerg placerede Piecer; desuden vare den weimarske og en bayersk Bataillon blevne dirigerede henimod Dybbøl til Understøttelse af Forposterne, men disse Afdelinger kom ikke til at deltage i Fægtningen. 1ste lette Bataillon havde intet Tab under hele denne Recognoscering, Fjenden derimod 1 Officer og 2 Menige saarede.

Den følgende Dag var af General Prittwitz bestemt til et Forsøg paa at sætte sig i Besiddelse af Dybbølhøjderne og de derværende Forskandsninger, hvor han ventede at møde en alvorlig Modstand. Ifølge Dispositionen skulde Hovedangrebet udføres af 1ste Division,

Fjendens Dispositioner for Angrebet paa Dybbølhøjderne.

medens 2den Division skulde støtte Foretagendet og, i Tilfælde af at det mislykkedes, i hvert Fald fastholde Ragebøl. 1ste Division beordrede i Henhold hertil den bayerske Brigade, der bestemtes til at udføre det egentlige Angreb, til Kl. 1 om Morgenen at rykke frem fra en Mødeopstilling ved Nybøl med 4 Batailloner, 1 6 Pds. og $\frac{1}{2}$ 12 Pds. Batteri; 1 Bataillon og $\frac{1}{2}$ 12 Pds. Batteri skulde efterlades til Bevogtning af Kysten og Besættelse af Batterierne ved Sandager og Alnor. Naar Teten naaede op i Højde med Forposterne paa Avnbjerg, skulde den forreste Afdeling, 2den Jægerbataillon, efterfulgt af Bataillon af 8de Regiment, i Halvbataillons Colonner gaae frem dels ad Landevejen til Sønderborg, dels ad en Colonnevej S. for samme, og saavidt muligt inden Dagens Frembrud søge at naae det Punkt, hvor nævnte Landevej støder sammen med Aabenraavejen; derved vilde Besætningen i Forskandsningerne blive afskaaren fra sin Retraite til Brohovederne, ligesom en mulig Understøttelse fra disse vilde blive vanskeliggjort. Den næste Afdeling i Colonnen, Bataillon af 7de Regiment, skulde følge efter og angribe Skandserne fra Struben; Bataillon af 4de Regiment bestemtes til at danne Reserven; Artilleriet fik Ordre til foreløbigt at blive staaende i Højde med Hvilehøj, for at ikke Vognraslen skulde gjøre vore Forposter opmærksomme paa Bevægelsen. Den kurhessiske Brigade skulde beholde sin indtagne Forpoststilling, men saasnart den bayerske Brigade var rykket igjennem, samle de 2 hessiske Batailloner ved Hvilehøj og den altenburgske og weimarske ved Dybbøl Kirke for strax at kunne følge Bayrerne, naar disse havde sat sig fast paa Højderne.

Af 2den Divisions sachsiske Brigade skulde 1ste Bataillon af Regimentet Max, der havde Forposterne, foreløbigt forblive i sin Stilling; Skyttebataillon, 3die Bataillon af Regimentet Max og 3die af Regimentet

Georg samt det 6 Pds. og det 12 Pds. Batteri og Pionerafdelingen skulde Kl. 3 om Morgenen staae ved Ragebøl for at rykke frem over Surløkke mod Højderne, saasnart Bayrernes Foretagende var lykkedes, og søge at fastholde Stillingen navnlig ved Hjælp af Artilleriet. Af den hannoveranske Brigade vare 2 Batailloner og det 6 Pds. Fodbatteri beordrede til at staae til samme Tid i en Mødeopstilling henholdsvis ved Øster Snogbæk og Ullerup; Resten af Divisionen skulde forblive i Cantonnementerne, men holde sig færdig til Udrykning.

Fægtningen den
13de April.

Fjendens Fremrykning foregik i Overensstemmelse med den trufne Disposition, og omtrent Kl. 4 om Morgenen havde den bayerske Brigades Avantgarde naaet det den betegnede Vejknodepunkt og de nærmeste Øst herfor liggende Gjærder, medens vore Forposter, 3die Jægercorps, ifølge deres Instrux efter en kort Modstand gik tilbage til Brohovederne. Jægerbataillonen tog en dækket Opstilling bag ved nogle Bygninger ved Vejen, og Bataillonen af 8de Regiment i en Terrainfold bag Vejknodepunktet, hvorfra de dog bleve trukne tilbage i Reserve, saasnart 1ste Divisions Gros havde taget Stilling paa Højderne. Et Angreb paa de med Palissader og Blokhuse forsynede Brohoveder laa ikke i Fjendens Plan; med Besiddelsen af Højderne havde han opnaaet, hvad han tilsigtede, og han vilde kun udsætte sine Tropper til ingen Nytte for Ilden fra Als og Kanonbaadene ved at skyde Afdelinger frem paa den mod Sønderborg vendende Skraaning af Højderne

Henimod Kl. 4 om Morgenen satte de ved Ragebøl staaende, sachsiske Tropper sig i Bevægelse, forrest Skyttebataillonen, dernæst Bataillonen Georg. Efter at have fjernet nogle paa Vejen anbragte Forhug naaede Skyttebataillonen til det tidt omtalte Vejknodepunkt og traf her sammen med de bayerske Batailloner, der netop havde faaet Ordre til at gaae tilbage, og hvis

Stilling den indtog. Bataillon Georg, der udviklede sig tilhøjre af Aabenraavejen, kom paa Grund af Ukjendskab til Terrainet noget for langt frem mod Syd, idet den stillede sig bag Dybbøl Mølle Højden noget foran venstre Fløj af 1ste Divisions Gros og ved en Section søgte Forbindelse med Skyttekæden foran Vejknudepunktet. Da de sachsiske Batailloner, der allerede under den sidste Del af Fremrykningen vare blevne beskydte fra de faste Batterier, havde sat sig fast i Terrainet, beordredes omtrent Kl. 5¹/₂ de 2 Batterier fra Raagebøl frem til en Stilling tæt V. for Sammehstødet af Aabenraa- og Graastenvejen. Det 6 Pds. Batteri, som kom først, aabnede strax Ilden mod de faste Batterier A og B paa Als paa en Afstand af 16 - 1800 Alen; det 12 Pds. Batteri, der indtraf 10 Minutter senere, maatte paa Grund af Terrainet tage Stilling med 4 Kanoner paa hver Side af de 6 Pds. Ilden besvaredes livligt fra vor Side af de faste Batterier, der laa indenfor Skudvidde, og de sachsiske Feltbatterier lede betydeligt i den ulige Kamp, der varede omtrent ¹/₂ Time; da indtraf der directe Ordre fra General Prittwitz om, at de 2 Batterier, hvis Opstilling paa dette udsatte Punkt ikke stemmede med hans Dispositioner, uopholdelig skulde gaae tilbage bag Højderne, en Bevægelse, der maatte foretages under de faste Batteriers virksomme Ild, og som derfor ikke kunde udføres uden betydeligt Tab; 3 12 Pds. Kanoner, 2 Forstillinger og 1 Ammunitionsvogn maatte i mere eller mindre beskadiget Tilstand lades tilbage. Samtidigt med at Kanonerne bleve trukne ud af Ilden, befalede General Prittwitz, at Skyttebataillon i smaa Afdelinger skulde gaae tilbage til Højderne, hvorved den kom til at indtage en Stilling imellem 3die Bataillon Georg og 3die Bataillon Max, der var bleven trukket frem til Surløkke; 1ste Bataillon Max stod i Reserve mellem Pyt-

huse og Surløkke. De efterladte Kanoner og Voiturer kom ved denne Bevægelse til at ligge flere hundrede Skridt foran Fronten af Sachsernes nye Stilling.

Fra de faste Batterier var man imidlertid bleven opmærksom paa en af de efterladte Kanoner, og da General Bülow fik Melding herom, gav han Ordre til, at en Bataillon skulde rykke ud fra Brohovedet og skyde sine Tirailleurer saa langt frem, at man kunde bringe en Forstilling hen til det Sted, hvor Kanonen stod. 10de lette Bataillon, der netop var passeret Broen for at afløse 3die Jægercorps, og hvem dette Hverv blev overdraget, rykkede Kl. 6^{3/4} ud af Brohovedets nordre Barriereport og udviklede sig strax med 1ste og 2det Compagni i første og 3die og 4de i anden Linie, idet den sydligste Gaard ved Aabenraavejen blev angivet som almindeligt Retningspunkt for Fremrykningen. For at imødegaae dette Angreb, der udførtes med stor Orden og Raskhed, fremsendte den sachsiske Skyttebataillon 3 Compagnier, og 3die Bataillon Georg fra sin Stilling bag Dybbøl Mølle en Blænkerkjæde, hvis venstre Fløj støttede sig til den nærmest N. for Møllen liggende Gaard, og der udviklede sig nu en temmelig heftig Fægtning, under hvilken vort 1ste Compagni, som havde højre Fløj, hvor der var betydelige Terrainvanskeligheder at overvinde, blev forstærket med 3die Compagni; 4de Compagni forblev under hele Fægtningen i Reserve bag venstre Fløj med Undtagelse af 1 Peloton, som en kort Tid blev bragt i Ilden til 2det Compagnies Understøttelse. Fjenden blev hurtigt kastet tilbage ud over det Sted, hvor Kanonen stod, paa samme Tid som 2det Compagni, der nærmest gjorde Front mod Bataillon Georg, satte sig fast i Gaarden N. for Dybbøl Mølle, og under en levende Ild fra Fjendens Side blev den fjendelige Kanon protset paa en i dette Øjemed

medført Forstilling, henhørende til 3die Batteri (Jessen), og ført tilbage til Brohovedet. Man havde imidlertid overbevist sig om, at der i Nærheden fandtes flere af Fjenden efterladte Kanoner, hvorfor en Officer blev sendt tilbage til Brohovedet for om muligt at faae endnu en Forstilling frem, medens vort Infanteri yderligere søgte at vinde Terrain paa højre Fløj. Men da 3die Bataillon Georg blev trukken nærmere henimod Aabenraavejen, medens dens tidligere Stilling ved Møllen blev indtaget af en bayersk Afdeling, nødtes vore Tropper til at opgive Gaarden N. for Dybbøl Mølle, ligesom der ogsaa indtraadte en Standsning i højre Fløjs Fremrykning. Kampen her drejede sig i længere Tid hovedsagelig om Besiddelsen af Gaarden ved Aabenraavejen, der flere Gange blev erobret og atter tabt, men endelig lykkedes det Vore efter at have skudt Ladebygningerne i Brand med Geværbrandraketter at sætte sig fast i Gaarden, og omtrent paa samme Tid kom vor venstre Fløj igjen i Besiddelse af Gaarden N. for Dybbøl Mølle. Fjenden var nu kastet saa langt tilbage, at en anden af de fjendlige Kanoner kunde protses paa den imidlertid tilbagevendte Forstilling, — flere havde ikke kunnet skaffes tilveje — hvornæst ogsaa denne Kanon blev ført tilbage. At dette Foretagende lykkedes trods Fjendens heftige Ild og det vanskelige Terrain skyldtes i en særdeles væsenlig Grad den Uforfærdethed og Omsigt, som udvistes af Flankecorpsets Souschef, Capitain Kauffmann og Adjudanten ved Artillericommandoen paa Als, Lieutenant S. Rosen, der ligeledes havde ledet og personlig taget Del i Paaprotningen af den første Kanon. Forstillingen kom ogsaa tredie Gang frem, men kunde ikke naae hen til det Sted, hvor den sidste Kanon laa. *) Et Forsøg

*) Først Natten mellem den 15de og 16de lykkedes det Sach-

paa at vinde yderligere Terrain vilde kræve uforholdsmæssig store Offre, da den fjendlige Kjæde stadigt forstærkedes, og General Bülow gav derfor Kl. 8^{1/2} Bataillonens Ordre til at tiltræde Retraiten; men Kampen kunde dog ikke afbrydes strax, da der paa Grund af Ambulancesoldaternes Mangel paa Kyndighed krævedes temmelig lang Tid til at bortføre de Saarede, hvis Antal ikke var ringe. Først efterat hele det Terrain, hvor Kampen havde staaet, var blevet gennemløbet, og man havde forvisset sig om, at der ingen flere Saarede var tilbage, tiltraadtes Retraiten langsomt; Klokken var da omtrent 10, og Kampen havde saaledes varet noget over 3 Timer. Bataillonens var bleven i særdeles høj Grad støttet under denne ulige Kamp af de faste Batterier paa Als, idet disse umuliggjorde enhver Fremtrængen mod Bataillonens yderste højre Fløj og forhindrede Fjenden i at rykke frem med sluttede Afdelinger eller med Artilleri.

Kort efter befalede General Bülow 3die Jægercorps at indtage den om Morgenen indehavte Natstilling, en Bevægelse, der af Fjenden opfattedes som en Begyndelse til et nyt, offensivt Stød og derfor gav Anledning til en levende Tirailleurfægtning, som yderligere fortsattes, da Jægercorpset omtrent Kl. 12 blev afløst i denne Forpoststilling af 3die Linie-Bataillon. Først langt ud paa Eftermiddagen ophørte Fægtningen, under hvilken Dybbøl Mølle og den oftere omtalte Gaard N. for samme blev skudt i Brand af Batterierne paa Als og Kanonbaadene i Vemmingbund; ved Mørkets Frembrud indtog Bataillonens en mere tilbagetrukken Stilling.

serne efter flere Timers strængt Arbejde at redde denne Kanon, der var kjørt fast i en Mose imellem begge Forpostlinier.

Tabet paa Fjendens Side var:

Af Faldne eller kort efter døde af deres Saar:

3 Officerer og 32 Underofficerer og Menige.

Af Saarede: 17 do. 138 do. do.

Af Savnede: „ do. 2 do. do.

Tabet paa vor Side var:

Af Faldne eller kort efter døde af deres Saar:

1 Officer, 2 Underofficerer og 15 Menige.

Af Saarede: 2 do. 3 do. 51 do.

Af Fanger: „ do. „ do. 4 do.

Den faldne Officer var:

Lieutenant Dorschæus af 10de lette Bataillon.

De saarede Officerer vare:

Lieutenant Refling af 3die Linie-Bataillon.

do. Arentzen af 10de lette do.

Detailletet Tabsliste findes under Bilag II.

Efterat Fjenden saaledes var kommen i Besiddelse af Dybbølhøjderne, begyndte han ufortøvet at forstærke den i og for sig meget stærke Stilling ved feltfortificatoriske Anlæg, der senere forsynedes med svært Skyts. Umiddelbart i og bag Stillingen bivouakerede 4 Batailloner og 1 Batteri, og bagved disse laa i concentreret Cantonnement i Dybbøl og Ragebøl 6 Batailloner og 1 Batteri, medens de øvrige Tropper af 1ste og 2den Division indtog et spredt Cantonnement længere tilbage. Herved var altsaa den paa Als staaende Styrke foreløbigt henvist til en rent defensiv Holdning, og vor Styrke i Sundeved indskrænkedes derfor til 1 Bataillon, hvoraf 1 Compagni anvendtes til Forposttjeneste, medens de 3 andre besatte Brohovederne, i hvilke der endvidere placeredes 2 Kanoner og 8 Espingoler. —

Efterat Overcommandoen var bleven forlagt til Middelfart, henvendte den hovedsagelig sin Opmærk-

Tabet i Fægtningen den 13de April.

Forholdene i
Fredericia.

somhed paa Forholdene i Fredericia og ved den jydsk Grændse. Den fungerende Commandant i Fredericia, Oberst Kragh, var paa Grund af Alder og Svagelighed bleven dispenseret for denne sin Virksomhed, og ved en krigsministeriel Ordre af 6te April overdroges Commandantskabet til Oberstlieutenant I. A. Fibiger, der dog efter en Bestemmelse af Krigsministeren af 8de April allerede den 10de afløstes af Oberstlieutenant Lunding. Ved Dennes Ankomst var en stor Del af de Arbejder, som vare nødvendige for at sætte Fæstningen i Forsvarsstand, allerede temmelig vidt fremskredne. Hovedvolden var istandsat, saaledes at saavel Infanteriet som Artilleriet der kunde finde de nødvendige Standpladser; Castellet, som havde modtaget en betydelig Udvidelse, var i det Væsenlige færdigt; Fæstningsgraven kunde næsten overalt ansees for impassabel, og det store Engstrøg V. for Fredericia var ved Hjælp af Dæmninger paa Snoghøj- og Koldingvej oversvømmet, saaledes at man fra denne Side kun kunde komme til Byen over disse 2 Dæmninger; i Faussebraien havde man paabegyndt en Palissadering, og endelig var af de projecterede Broer den østlige ved Castellet saa vidt fremmet, at den kunde benyttes af 6 Fod dybtgaaende Fartøjer. For Fæstningens Proviantering havde General Rye draget Omsorg, da den umiddelbare Commando over Fæstningen sorterede under ham indtil den 12te April, paa hvilken Dag Commandantskabet henlagdes directe under Overcommandoen. Hvad Fæstningens Armering angaaer, da var denne, der ved en Ordre fra Krigsministeriet af 15de Marts var bestemt til 12 84 Pds. lette Granatkanoner, 28 12 Pds. ældre Kuglekanoner, 64 3 Pds. Kanoner og 20 Haandmorterer, i det Væsenlige fuldendt den 12te April. Men Fæstningens Tilstand kunde dog endnu langt fra ikke ansees for betryggende, navnlig savnedes aldeles

Blænderinger og bombesikre Rum, ligesom Anlægget af en dækket Vej og Vaabenpladser samt af fortificatoriske Anlæg til at sikre Inondationsdæmningen ved Stranden maatte ansees for paatrængende nødvendige; endvidere kunde Forbindelsen med Fyen ikke betragtes for tilbørlig sikkert, før der blev tilvejebragt Landingsbroer ved Strib. Endelig var Mangelen paa personelle Kræfter, navnlig Ingenieurer og Artillerister, overmaade følelig; Infanteribesætningen kunde derimod ventes completeret af de Tropper, der i den nærmeste Fremtid vilde blive overførte til Fyen.

Hvad General Ryes Corps angaaer, da syntes Efterretningerne om Fjendens stadige Fremtrængen mod Nord at tyde paa, at den jyske Grændse snart vilde blive overskreden, og for denne Eventualitet gav Overcommandoen under 14de April Generalen en udførlig Instrux. Ifølge denne skulde Corpset, hvis Fjenden trængte frem med en saadan Styrke, at Generalen besluttede sig til at gaae tilbage, foretage Retraiten i Retning af Vejle Aa, men da det imidlertid ikke var sandsynligt, at Fjenden kunde gaae ind i Jylland med nogen stor Overmagt, og da Fredericias Garnison med de 2 Batailloner, Generalen skulde kaste ind i Fæstningen, vilde blive bragt op til en Styrke af c. 7000 Mand, vilde Retraiten neppe kunne blive synderlig forceret. Eftersom Kolding laa i vor Forpostlinie, vilde Hensynet til Byen nøde Generalen til at opgive denne selv ligeoverfor en ikke meget overlegen Styrke; den i Kolding staaende Bataillon maatte da trække sig tilbage ad Vejen til Fredericia, og optages af en ved Hvidsminde placeret Bataillon; disse 2 Batailloner kunde være bestemte til at kastes ind i Fæstningen, hvis Fjenden nødte os til at gaae tilbage med hele Styrken. De andre Batailloner kunde samle sig ved Chausseen i Højde med Lilleballe, Cavaleriet maatte ligeledes anvises Allarmplads i Nær-

Instrux af 14de
April for
General Rye.

heden af dette Sted og en Del deraf tilligemed et Bateria være rede til at rykke frem i den aabne Egn mellem Harte og Bramdrup for at soutenere Forposternes eventuelle Retraite. Da Overcommandoen mente at have Grund til at vente et Angreb den 15de, var der givet Ordre til, at 2 Batailloner af Fredericias Garnison, 6te Reserve-Bataillon og 9de Linie-Bataillon, den nævnte Dags Morgen skulde rykke frem til det Sted, hvor Vejene fra Vejle til Snoghøj og fra Kolding til Fredericia krydse hinanden; skulde Fjenden rykke frem fra Kolding med en saa ringe Styrke, at vi med Sandsynlighed for Held kunde angribe ham, burde dette skee, især hvis vort Cavaleri, hvorfra Artilleriet ikke burde skilles, kunde komme til at virke.

I de af Overcommandoen befalede Troppeoverførsler fra Als til Fyen skete der imidlertid en væsenlig Forandring, idet Krigsministeren i en Skrivelse af 12te til Overcommandoen udtalte, at 3die Brigade skulde være en af de Brigader, der overførtes til Fyen, hvorimod 6te Brigade skulde forblive paa Als. Denne Bestemmelse var foranlediget ved, at Krigsministeren havde besluttet at søge General Krogh fjernet fra Overcommandoen. Sin Indstilling desangaaende til Hs. Majestæt Kongen af 12te April, støttede Ministeren saagodt-som udelukkende paa den Del, som General Krogh havde havt i den ulykkelige Ekerneforde-Affaire. Ministeren udtalte, at den Skrivelse til Commandeur Garde, hvori Generalen fremsatte Ønsket om Expeditionen til Ekerneforde, ikke var affattet i saa bestemte Udtryk, som man var berettiget til at vente ved en Bestemmelse af saa stor Betydning. Den Plan, at landsætte Tropper for at allarmere, umuliggjorde i og for sig Angrebet paa Strandbatterierne, hvis Opmærksomhed derved vilde blive vakt; skulde de landsatte Tropper igjen indskibes, vilde atter en betydelig Tid gaae spildt, og endelig var

Krigsministe-
ren gjør Indstil-
ling angaaende
Forandringer i
Overcomman-
doen.

det overdraget til 1 Linieskib og 1 Fregat tiltrods for alle gjorte Erfaringer at angribe og tilintetgjøre Strandbatterierne, uagtet General Krogh og Commandeur Garde havde fundet Betæneligheder ved et Foretagende mod Kieler Fjord, hvor dog Batterierne skulde tages i Ryggen af Landgangstropper, medens de angrebes i Fronten af Skibene. Sluttelig fremhævede Ministeren endnu den Omstændighed, at General Krogh allerede den 3die om Eftermiddagen var bleven omhyggeligt paalagt Intet at aventure, men alligevel ikke foretog noget Skridt for at tilbagekalde sin ovenanførte Skrivelse til Commandeur Garde, der efter Ministerens Anskuelse blev aldeles uden Maal og Med fra det Øjeblik, da en videre Fremrykning mod Flensborg var bleven umulig. Ministerens Indstilling gik derfor ud paa, at General Krogh skulde afgaae til Kjøbenhavn, og hans Post overdrages til General Bülow med Oberstlieutenant Flensborg som Stabschef, at Commandoen over Flankecorpset gaves til Oberst de Meza, og at Oberstlieutenant Læssøe, der i ethvert Tilfælde fortjente Dadel for den uklare Redaction af den givne Ordre til Commandeur Garde, ansattes som Stabschef ved Generalcommandoen i Fyen. Denne Indstilling erholdt endnu samme Dag kongelig Stadfæstelse, hvorom Generalerne Krogh og Bülow underrettedes den følgende Dag. I sin Skrivelse til General Krogh minder Ministeren Generalen om, at han ved sit midlertidige Ophold ved Armeen ikkun havde til Hensigt at varetage og lede den politiske Side af Krigsforetagenderne, hvorimod han havde betragtet selve Udførelsen af de militaire Operationer som liggende aldeles udenfor sin Ressort; saaledes var den hele Disposition for Armeens Fremrykning den 3die April udgaaet fra Generalen alene, og dette gjaldt navnlig om den ved denne Lejlighed begjærede Cooperation af Marinen, om hvilken Ministeren først erholdt Kundskab derved, at Commandeur Garde

den 6te April meddelte ham Generalens Skrivelse af 2den s. M. Iøvrigt fremsatte Ministeren de samme Betragtninger som i ovennævnte Indstilling angaaende det Ansvar, der maatte paahvile Generalen for Ekernførde Affairen, et Ansvar, der tillige maatte hvile paa Generalens Stabschef med Hensyn til den uheldige Redaction af Skrivelsen af 2den April. Ved Motiveringne i ovennævnte Actstykke synes Ministeren at have overseet, at General Ryes Stilling, efterat Offensiven var opgiven, var saa exponeret, at Expeditionen vedblivende kunde ansees for betimelig; desuden havde Ministeren, hvad der fremgaaer af et Brev af 6te April fra ham til Marineministeren, allerede den 4de af Commandeur Garde faaet Underretning om den paatænkte Expedition til Ekernførde, men indskrænkede sig da til at raade Commandeuren til Intet at compromittere, medens det havde staaet i hans Magt, hvis han allerede dengang ansaa Expeditionen for hensigtsløs, at forhindre dens Udførelse. Det synes derfor utvivlsomt, at Commandoskiftet ikke udelukkende var begrundet paa Overcommandoens Andel i Ekernførde Expeditionen, men at den stadige og voxende Uoverensstemmelse mellem Ministerens og Overcommandoens Anskuelser om, hvorledes Operationerne burde ledes, og den Udholdenhed, hvormed Overcommandoen søgte at fastholde sine Planer, og som ofte bragte Ministeren til at anvende positive Ordre for at sætte sin Villie igjennem, havde gjort ham mere og mere utilbøjelig til at lade Overcommandoen forblive i General Kroghs Hænder.

Den 15de April overgav General Krogh*) Over-

*) Under 17de April indgav General Krogh en Ansegning til Hs. Majestæt Kongen om, at hans Forhold med Hensyn

commandoen til General Bülow og satte ham samtidigt ind i Hærens hele daværende Stilling, hvorved han henedede Opmærksomheden paa, at da der nu var et tilstrækkeligt Antal Tropper paa Fyen til at completere Fredericias Besætning, vilde General Rye kunne beholde sin Styrke uformindsket. Med Armeecorpset tog General Krogh Afsked ved følgende Dagsbefaling:

General Krogh
afgiver Com-
mandoen til
General Balow.

Hovedkvarteret Middelfart, den 15de April 1849.

Ifølge Krigsministerens Befaling nedlægger jeg fra i Dag Overcommandoen over Armeen. Forinden jeg imidlertid skilles fra den, er det en kjær Pligt, jeg opfylder, idet jeg bevidner den min sande Paaskjønnelse af den uførtroede Iver, Nøjagtighed og Disciplin, hvorved den til enhver Tid har opfyldt sine Pligter, og idet

til Expeditionen til Ekernferde maatte blive retslig undersøgt, ligesom han allerede strax efter at have modtaget den ovennævnte Skrivelse fra Ministeren om sin Afskedigelse som commanderende General bestemt hævdede, at Ansvaret for Udførelsen af Expeditionen ikke paahvilede ham, og samtidigt mindede om, at Ministeren under sit Ophold ved Hæren ingenlunde havde indskrænket sig til at lede den politiske Side af Operationerne. Efterat Oplysninger om Expeditionen vare blevne tilvejebragte ved et i Løbet af Aaret nedsat Overkrigsforhør, beordrede Marineministeren Commandeur Garde, Commandeurcapitain F. A. Paludan og Capitain I. A. Meyer tiltalte ved en Generalkrigsret for deres ved bemeldte Lejlighed udviste Forhold. Denne Krigsret afsagde under 13de April 1850 Dom i Sagen, hvorved Capitain Meyer blev frikjendt, medens Commandeur Garde og Commandeurcapitain Paludan idømtes Fæstningsarrest i 2den Grad, Førstnævnte i 2 og Sidstnævnte i 4 Maaneder; ved kongelig Resolution af 20de April blev dog den idømte Straf formildet til Fæstningsarrest i 1ste Grad, for Commandeur Garde i 6 Uger og for Commandeurcapitain Paludan i 3 Maaneder.

jeg bringer den min fulde Erkjendelse af det rolige Mod og den Udholdenhed, den har givet saa herlige Prøver paa i den Tid, jeg har havt den Ære at commandere den. Det vil være mig dyrebart, venligt at erindres i Armeen, hvis fremtidige Kamp for Fædrelandet jeg vedvarende vil følge med dyb Interesse og med det inderligste Ønske om Held og Lykke.

Krogh.

Samme Dag Krigsministeren meddelte General Bülow hans Udnævnelse til Øverstcommanderende, udtalte han sig i en anden Skrivelse angaaende den hensigtsmæssigste Dislocering af Tropperne. Efter en Bemærkning om, at Disloceringen i Almindelighed maatte være overladt til Generalens Skjøn og navnlig afhænge af Fjendens Foretagender, yttrede Ministeren, at Besætningen paa Als ikke kunde være mindre end 3 Infanteribrigader med 4 Feltbatterier. Flankecorpset skulde bestaae af 1ste, 2den og 6te Brigade, 3die Cavaleri-Division, 1ste, 5te og 7de Batteri (Lumholtz, Dinesen og Baggesen), Halvbatterierne Tillisch og Jonquières, 2det Espingol-Batteri, 2 Delinger af Feltingenieurdetachementet samt en Ordonnantsafdeling, Alt under Commando af Oberst de Meza, medens Commandoen over 6te Brigade skulde overdrages til Oberst Ph. Ræder. *) Det overlodes til Generalen at vælge sit Hovedkvarter i Fyen, Jylland eller paa Als, hvor han vilde, dog ansaaes foreløbigt Middelfart for det hensigtsmæssigste Sted.

I Overensstemmelse hermed afløstes den 3die Brigade i Kystbevogtningen og Forposttjenesten af 2den Brigade og overførtes i Tiden fra den 16de til den 18de

Krigsministe-
rens Bestem-
melser angaa-
ende Flanke-
corpsets
Sammensætning.

*) Commandoen over 1ste Forstærknings-Jægercorps overtoges af Major Schepelern.

April til Fyen; af dens Afdelinger bleve dog 4de Linie- og 10de lette Bataillon efterladte paa Als og indlemmede henholdsvis i 2den og 1ste Brigade, hvorimod de af disse Brigader til Fyen overførte Tropper, 1ste og 2den Forstærknings-Bataillon samt 1ste Reserve-Jægercorps, overgik til 3die Brigade. Af Artilleriet overførtes 3die Batteri (Jessen) den 16de og 4de Batteri (Marcussen) den 18de April og bleve anviste Cantonnement langs Vestkysten af Fyen ligesom de øvrige Tropper med Undtagelse af 1ste Reserve-Jægercorps, der den 15de blev forlagt til Fredericia. Af de i denne By værende Depotcompagnier samledes de 4 Jægercompagnier i en Afdeling, der ifølge kongelig Resolution af 21de April blev benævnt 2det Forstærknings-Jægercorps; Corpset, der tildeltes 4de Brigade, stillede under Commando af Oberstlieutenant Irminger, medens Major Harbou blev ansat som Commandeur for 12te lette Bataillon. — Omtrent ved dette Tidspunkt foretoges nogle Forandringer ved Stabene, idet Major I. Bülow og Capitain Wørishøffer ansattes henholdsvis som Stabschef og Souschef ved Flankecorpset, Capitain H. A. Kauffmann som Souschef ved Overcommandoen og Major Steinmann som Stabschef ved General Ryes Corps, hvor Capitain Beck forblev som Souschef; Posten som Stabschef ved 6te Brigade blev først noget senere besat med Capitain Muus. Commandoen over Feltingenieurdetachmentet overtoges af Oberst Schlegel med Capitain Dreyer som Stabschef.

Den af Krigsministeren bestemte Fordeling af Tropperne gjorde det foreløbigt umuligt at forberede nogen større offensiv Bevægelse paa noget Punkt, men Ministeren synes dog snart at have modificeret sin Anskuelse om Rigtigheden af at holde sig absolut defensiv, idet han allerede den 16de tilskrev General Bülow, at da samtlige Efterretninger syntes at tyde paa, at alle

Krigsministe-
rens Anskuelser
om, hvorledes
Hæren burde
anvendes under
forskjellige
Eventualiteter.

Rigstroppen vendte sig mod Als, medens alene Insur-
gerne rykkede frem imod Jylland, maatte man samle 3
Infanteri-Brigader og 4 Feltbatterier i Fredericia og derfra
gaae offensivt frem mod de slesvig-holstenske Tropper,
samtidigt med at General Rye opererede energisk i deres
Flanke og Ryg; Als, antog Ministeren, maatte kunne
forsvares med 2 Infanteri-Brigader, da Artilleriets Styrke
der var bleven væsenlig forøget. For det Tilfælde der-
imod, at Fjenden skulde trænge ind i Jylland med en
større Styrke, maatte Generalen være betænkt paa at
evacuere Depoter m. m. og i den Anledning sætte sig
i Forbindelse med Commandeur Garde, da der itide
burde sendes Søofficerer til det nordlige Jylland for at
requirere eller om fornødent lægge Beslag paa de nød-
vendige Fartøjer, og iøvrigt træffe de Foranstaltninger,
der maatte ansees for hensigtsmæssige.

General Bülow's
Opfattelse af
Situationen.

I en Skrivelse af 19de til Ministeren udtalte Gene-
ral Bülow sin Anskuelse om Situationen i det Hele og
om de nærmest forestaaende, militaire Operationer. Ef-
ter Generalens Formening vilde Fjenden for at tilfreds-
stille den offentlige Mening inden kort Tid blive nødt
til at gaae ind i Jylland eller angribe Als eller vel
endog paabegynde begge Operationer paa een Gang.
At gaae ind i Jylland vilde splitte hans Kræfter og
muligt fremkalde diplomatiske Vanskeligheder; et An-
greb paa Als syntes ikke at have synderlig Udsigt til
at lykkes, og den tilsyneladende Standsning i Fjendens
Operationer forekom ham saaledes let forklarlig. For
os turde der neppe være Anledning til at afbryde denne
Standsning, der burde benyttes til at forberede os til
paa bedste Maade at møde de Eventualiteter, som den
nærmeste Fremtid kunde bringe. At bryde frem fra
Als var under nærværende Forhold neppe tilraadeligt;
mindre Expeditioner for at ødelægge de af Fjenden
paabegyndte Arbejder paa Dybbølbjerg, der dog for-

mentlig vare af rent defensiv Natur, kunde meget vel udføres af Flankecorpset med dets nuværende Styrke. Den paa Fyen værende Del af Hæren kunde enten forblive i sin observerende Stilling for efter Omstændighederne at gaae til Als eller Jylland, eller den kunde strax indtage en Flankestilling i Jylland, og dette sidste Alternativ troede Generalen at burde tilraade især af Hensyn til Fredericias Dækning og til Opinionen, saameget mere som en eventuel Overførsel til Als ikke derved blev synderligt vanskeligere. General Ryes Stilling var meget exponeret; enten burde Generalen strax trække sig bag Vejle Aa med sin Hovedstyrke og kun frempoussere et meget svagt Corps, eller han maatte souteneres i sin Stilling ved en større Styrke. Hvis det første Alternativ valgtes, var det formentligt bedst, at han gik tilbage uden directe Foranledning fra Fjendens Side; fulgte denne efter, kunde man muligt faae Lejlighed til at bibringe ham et føleligt Tab. Men hensigtsmæssigst turde det dog være at støtte Generalen ved at lade 3die og 4de Brigade tage Stilling bag Kolding Aa med General Ryes Corps paa højre Fløj, og dette Sidste maatte da være beredt til paa første Vink at gaae tilbage bag Vejle Aa, medens 3die og 4de Brigade trak sig bag Elbodalen. Vel var denne fremskudte Stilling tildels kun en Skinstilling, da den egentlige Kamp maatte optages henholdsvis bag Vejle Aa og i Elbo Herred, men den maskerede dog vor Hensigt for Fjenden. Naar vor Hovedstyrke stod i Elbo Afsnittet i Flanken paa Fjenden, vilde denne betænke sig paa at forfølge General Ryes Corps; hvad dette angik, da maatte dets Retraite eventuelt gaae i nordlig Retning, men saa langsomt som foreneligt med nogenlunde Sikkerhed, om fornødent indtil bag Limfjorden, hvorfra det muligt kunde indskibes for at kastes iland ved Helgenæs eller paa et andet Punkt. Sluttelig udtalte Gene-

ralen, at forsaavidt Begivenhederne ikke skulde fremskynde Iværksættelsen af denne Plan, vilde de første Dage, indtil Ministerens Bestemmelse kunde forventes, blive anvendte til at concentrere Brigaderne.

Ved General Ryes Corps var der i disse Dage ikke foregaaet nogen væsenlig Forandring; kun havde Generalen allerede den 14de om Aftenen faaet Meddelelse om, at han ved en eventuel Retraite ikke skulde kaste nogen Troppstyrke ind i Fredericia, i hvilken Anledning den 4de Reserve-Bataillon, der havde haft Cantonnement i Omegnen af Gudsø, blev forlagt til Bramdrup og Lilleballe, og de 4 Kanoner af 6te Batteri (Haxthausen) fra Tavlov til Fredsted. Det, som tidligere berørt, den 15de imødesete Angreb fandt ikke Sted, derimod lod General Rye for at faae nøjere Oplysning om Fjenden, der den 15de med en mindre Styrke havde taget Stilling i Nærheden af Vonsild, Commandeuren for 6te Linie-Bataillon, Major Bentzen, den 16de foretog en Recognoscering ad Christiansfeldvejen med sin Bataillon samt 1 Escadron af 6te Dragon-Regiment, Husar-Reserve-Escadronen samt 2 Kanoner af 2det Batteri (Schultz). Colonnen brød op Kl. 11¹/₄ fra Kolding, forstærket med 2 Compagnier af det paa Forpost værende 1ste Jægercorps, der stillede som Repli N. for Vonsild dels paa selve Hovedvejen, dels paa de tilstødende Veje. Ankommen til Vonsild, efterlod Majoren 1 Compagni, 1 Escadron og de 2 Kanoner som Reserve i og Syd for denne By, sendte ¹/₂ Escadron imod Bjært, hvor der var observeret en større fjendlig Cavaleriafdeling, og lod Resten af sin Styrke gaae frem i det skovrige Terrain S. for Vonsild dels ad Vejen til Alver og Christiansfeld, dels længere mod V. i Retning af Tapsøre. Ved Stangemoseled samt N. for Aastorp, Taps og Brænøre stødte man paa fjendlige Feltvagter, der efter at have vexlet endel Skud med vore Tropper

Recognoscering
den 16de April.

trak sig tilbage til deres Soutiens. Imidlertid havde Major Bentzen dels af paalidelige Beboere, dels af Rejsende bragt i Erfaring, at der laa 1 fjendlig Bataillon i Grønninghoved og Sjølund, 1 i Aastorp og Taps, 1 Jægercorps og 1 Batteri i Skoverup og Brønøre, 1 Bataillon i Høkelbjerg og 1 i Christiansfeld, og da det saaledes maatte antages, at Øjemedet med Recognosceringen var opnaaet, og at man ved at rykke længere frem overalt vilde støde paa en overlegen Fjende, gav Majoren Ordre til at tiltræde Retraiten til Kolding, hvor Commandoet ankom Kl. 6 om Aftenen.

Den 17de og 18de April hengik uden at der mærkedes nogen Forandring i Fjendens Stilling. Den 19de omtrent Kl. 12 allarmedes Forposterne S. for Kolding ved et større, fjendligt Recognosceringscommando, der rykkede frem fra Vonsild til henimod Krathuset; men da Forpostcommandeuren lod 1 Compagni af 1ste Jægercorps, der havde Forpost, rykke frem og 1 Espingol chargere et Par Gange fra Højden foran Krathuset, trak Fjenden sig omtrent Kl. 2¹/₂ tilbage til Vonsild, medens hans Forposter dog bleve staaende imellem sidstnævnte By og Krathuset, hvorpaa vor Forpostkjæde indtog sin tidligere Stilling. Samme Eftermiddag omtrent Kl. 6 rykkede Fjenden atter frem med en lignende Styrke, der dennegang understøttedes af 4 Kanoner, men efter nogen Skydning gik han atter tilbage, og den hele Bevægelse gjorde paa Forpostcommandeuren Indtrykket af at være foretaget alene for at dække en Fougagering i Dalby.

De omtalte Allarmeringer vare imidlertid en Følge af, at den fjendlige Avantgarde-Brigade den 19de skød sine Forposter frem fra Fovsaa til en Linie fra Rebæk Nord om Dalby og Vonsild til Fovslet, medens dens Infanteri indtog Cantonnements i Vonsild og Dalby, og dens Cavaleri og Artilleri i Hedehusene og Vonsildgaard.

De slesvig-holstenske Tropper fortsatte Fremrykningen mod Nord.

1ste Brigade belagde samtidigt Sjølund, Aastorp, Høkelbjerg, Skoverup og Tapsøre, 2den Brigade Frørup, Brønøre og Steppinge med 4de Jægercorps fremskudt til Ødis; dette Corps udsatte Forposter, der henimod Fovslet sluttede sig til Avantgarde-Brigadens, medens deres venstre Fløj over Drenderup og Bramdrup nærmede sig til Fovsaa, hvor de kom i Forbindelse med Cavaleriets Forposter; Reserve-Cavaleriet og det ridende Batteri fik Cantonnements imellem Somersted, Bjerndrup og Ringtved med det Hverv at dække venstre Fløj, Reserve-Artilleriet i Sigeling, Hvinderup og Fovstrup. Hovedkvarteret forlagdes samme Dag til Christiansfeld.

Angreb paa
Kolding den
20de April.

Den 20de April Kl. 5 om Morgenen fik Commandeuren for den fjendlige Avantgarde-Brigade, Oberst Zastrow, Ordre til at angribe vore Forposter, kaste dem tilbage til Kolding og sætte sig i Besiddelse af den sydlige Forstad indtil Broen. Ifølge Oberstens Disposition skulde 2det Jægercorps angribe begge Fløjene af de danske Forposter hver med 1 Compagni, medens et tredje Compagni gik frem ad Koldingvejen, efterfulgt af det fjerde som Soutien; 1ste Jægercorps beordredes at følge efter 2det som anden Træfning, med 3 Compagnier af 10de Bataillon som Reserve; det fjerde Compagni af denne Bataillon skulde gaae frem over Sest mod Kolding Aa for at sikkre venstre Flanke. Den i Dalby cantonnerende 9de Bataillon bestemtes til Understøttelse for Jægercompagniet paa yderste højre Fløj; de 2 Escadroner skulde følge henholdsvis denne sidste Bataillon og Hovedcolonnen; Batteriet fik Ordre til foreløbigt at forblive i Reserve paa Hovedvejen N. for Vonsild.

Vore Forposter S. for Kolding bestode nævnte Morgen af 2 Pelotoner af 1ste Jægercorps's 4de Compagni; $\frac{1}{2}$ Peloton var opstillet bag en Palissadeport S. for Sønderbro, Resten af Compagniet tilligemed en Del af 3die

Compagni stod umiddelbart N. for Broen dels bag en der anbragt Palissadeport, dels i de tilstødende Huse og Skure, der vare forsynede med Skydehuller, og bag et Brystværn af Planker langs med Aaen Ø. for Broen; desuden var en Deling Espingoler, 4 Piecer, under Lieutenant Schow fordelt i de nævnte Huse og Skure. En mindre Styrke var detacheret for at holde Forbindelse med vore Vest paa til Observation af Kolding- og Nebel Aa udsatte Forposter, der havde en Repli af et Peloton Infanteri, en Deling Cavaleri og 2 Kanoner staaende ved Harte. Kl. 6¹/₂ observerede vore Vedetter S. for Kolding, der netop havde indtaget Dagstillingen paa Højderne umiddelbart S. for Byen, Fremrykningen af 3 stærke, fjendlige Colonner, hvorfor Forpostcommandeuren, Major Faber, gav Ordre til, at Forpostlinien ligesom ogsaa den ved Krathuset posterede Cavaleripost skulde inddrages, og den yderste Palissadeport lukkes. Denne Palissadering egnede sig imidlertid ikke til et længere Forsvar, da Fjenden useet kunde omgaae den, og saasart Compagniet havde indtaget sin Forsvarsstilling bag Aaen, befalede derfor Forpostcommandeuren Besætningen at trække sig tilbage, hvilket udførtes uden Tab. Da 1 Compagni maatte ansees for tilstrækkeligt til at forsvare Broen, saa meget mere som man af Hensyn til Byen ikke agtede at gennemføre noget haardnakket Forsvar, blev 3die Compagni beordret tilbage som Reserve bag ved 1ste og 2det Compagni af Jægercorpset, der tilligemed Escadronen havde taget en Stilling paa Bakkerne N. for Byen mellem Vejlevejen og Dyrehavegaard Skov. Fjenden fulgte hurtigt efter vore tilbagevigende Forposter, og alle 3 Angrebscolonner naaede omtrent samtidigt frem i Nærheden af Palissaderingen S. for Sønderbro, under hvilken Fremrykning navnlig den højre Fløj var udsat for Ilden fra de N. for Broen staaende

Jægere og Espingoler. De fjendlige Jægere satte sig fast i de sydligste Huse og Haver, og da den yderste Palissadering blev opgivet af vore Tropper, nærmede de sig, forstærkede med 9de Bataillon, til den sydlige Bred af Aaen, hvor de fra Vinduer og Tage af de der liggende Huse rettede en overvældende Ild mod vore Jægere. Oberst Zastrow, hvis Ordre kun lød paa at sætte sig i Besiddelse af den sydlige Forstad indtil Broen, troede dog at handle i General Bonins Aand ved at bemægtige sig hele Byen og saaledes vinde et Brohoved N. for Kolding Aa, der kunde blive af Betydning ved en eventuel Fremrykning i Jylland, og gav til den Ende Ordre til at forstærke Ilden mod de haardnakkede Forsvarere af Broen, ligesom han ogsaa befalede, at Batteriet fra en Stilling paa en Højde S. for Byen skulde gribe ind i Fægtningen.

Kampen blev mere og mere ulige for vort ved Broen placerede Compagni, navnlig havde den langt overlegne Fjende meget bedre Dækning bag de Skydehuller, han tilvejebragte i Husene, end vore Jægere bag Palissaderne og Plankebrystværnet, idet Fjendens tunge, cylindroconiske Projectiler paa den korte Afstand trængte igjennem Tømmeret og saarede det bagved staaende Mandskab. Da det nu tilmed, som allerede bemærket, ikke tilsigtedes at forsvare Kolding haardnakked, og da Compagniet begyndte at mangle Ammunition, befalede Forpostcommandeuren omtrent Kl. 8^{1/2}, Compagnicommandeuren, Capitain Caroc, successive at trække sine Folk ud af Ilden. Espingolerne bleve først beordrede tilbage, ved hvilken Lejlighed Lieutenant Schow blev saaret, saa at Capitain Caroc selv maatte overtage den umiddelbare Commando over Delingen, hvis eneste Underofficer var falden. Af Compagniet skulde den bag Plankebrystværnet placerede Afdeling, som havde den vanskeligste Retraite, gaae tilbage før Besætningen

af Palissadeporten og de umiddelbart ved denne liggende Huse; den blev imidlertid under denne Bevægelse saa heftig beskudt af Fjenden, at den blev nødt til at trække sig tilbage ad en anden Vej end den forud bestemte, og saavel herved som ved Bestræbelserne for at bringe de Saarede tilbage, sinkedes Retraitten saameget, at det lykkedes Fjenden, der gik frem til Angreb over Broen, saasomt han blev opmærksom paa, at Forsvarerne begyndte at forlade Stillingen, at afskjære en mindre Del af vor Styrke. Den øvrige Del af Compagniet trak sig imod Nord ud af Byen og blev stillet som Reserve bag højre Fløj af vore der staaende Tropper, hvor Forpostcommandeuren tillige havde placeret den fra Harte inddragne Styrke.

Den største Del af Fjendens 2det Jægercorps og 9de Bataillon trængte nu efterhaanden ind i og igjennem Kolding, idet 2 Jægercompagnier gik frem Øst om Slotsøen, og 3 Compagnier af 9de Bataillon, til hvilke en Deling Jægere havde sluttet sig, Vest om samme. Da de 2 Jægercompagnier kort efter trængte frem igjennem Dyrehavegaard Skov, sendte Major Wilster Corpsets 3die Compagni til Soutien for det paa venstre Fløj staaende 1ste Compagni, hvor der udviklede sig et ubetydeligt Engagement, der snart forplantede sig til højre Fløj, og navnlig her blev meget levende, idet vore Jægere grebe Offensiven og trængte de deboucherende Afdelinger af 9de Bataillon tilbage mod Byen.

Paa Meldingen om det fjendlige Angreb havde General Rye for eventuelt at soutenere Forposterne ladet 4de Reserve-Bataillon indtage en Stilling N. for Bramdrup, med 1 Compagni detacheret mod Hvidsminde; Resten af Corpset samledes bag Almind Dalen. Generalen selv begav sig frem til Forposterne, og indtraf henimod Kl. 10 paa Bakken ved Vejrmøllen N. for Kolding. Da han befrygtede, at Fjenden agerede

med sin Hovedstyrke mod hans højre Fløj, og imidlertid søgte at fastholde Tropperne ved Kolding ved et Frontalangreb, lod han Kl. 10¹/₂ Forposterne trække sig langsomt tilbage til Hovedstillingen. Fjenden fulgte efter med 1 Compagni af 1ste Jægercorps, der var bestemt til at overtage Forposterne, samt en Escadron, samtidigt med, at en anden Escadron sendtes frem ad Fredericiavejen; Jægercompagniet ophørte imidlertid snart med sin Fremrykning, hvorimod Escadronen fulgte langsomt efter til henimod Bramdrup, hvor den blev standset ved nogle velrettede Kanonskud fra en Stilling, vore Forpostafdelinger midlertidigt havde indtaget N. for Dalen. Retraiten fortsattes derpaa til bag Almind Dalen, hvor en Stilling indtoges, og da Intet tydede paa, at Fjenden paa noget Punkt nærmede sig, lod Generalen Kl. 4 om Eftermiddagen Tropperne gaae i Cantonnement og Forposter udstille c. ¹/₂ Mil S. for Almind. 6te Linie-Bataillon fik Cantonnement i Viuf, 7de i Vester Nebel, Dons og Aagaard med 2 Compagnier paa Forpost, 12te lette Bataillon i Herslev, 1ste Jægercorps i Haastrup; 4de Reserve-Bataillon overtog Forposterne og henlagdes til Almind og Møsvraa. Cavaleriet beholdt sine tidligere Cantonnements, 1ste Cavaleri-Brigade imellem Jerlev, Ødsted, Hesselballe og Starup, 2den Cavaleri-Brigade imellem Skjærup, Herslev og Tyvkjær; Artilleriet forblev i Viuf og Fredsted, Ingenieurafdelingen derimod beordredes at afgaae til Fredericia. Ved en senere om Eftermiddagen af General Rye fremsendt Cavaleripatrouille samt ved et fra Fredericia omtrent samtidigt fremsendt Recognosceringscommando paa 2 Compagnier og 2 Kanoner erfarede, at Fjendens Forpostlinie gik fra Pedersbjerg Gaard over Dyrehavegaard til Vejle Chausseen c. 2000 Alen N. for Kolding.

Corpsets Cantonnement den 20de April om Aftenen.

Tabet paa Fjendens Side var:

Af Faldne eller kort efter døde af deres Saar:

1 Officer, 6 Underofficerer og Menige.

Af Saarede: „ do. 26 do. do.

Tabet paa vor Side var:

Af Faldne eller kort efter døde af deres Saar:

„ Officerer, 1 Underofficer, 5 Menige.

Af Saarede: 2 do. „ do. 21 do.

Af Fanger: „ do. „ do. 16 do.

De saarede Officerer vare:

Lieutenant L. C. M. Schow af 1ste Espingol-Batteri.

Lieutenant Wind af 1ste Jægercorps.

Da den danske Overcommando modtog Efterretningen om Opgivelsen af Kolding, bestemte den sig til i Overensstemmelse med dens Udtalelse til Ministeriet af 19de April at overføre en større Styrke fra Fyen til Jylland for i Forbindelse med General Rye at gaae offensivt frem mod Insurgenterne. Den haabede ved et kraftigt, combineret Angreb at kunne kaste disse tilbage over den jyske Grændse og muligt ved Afskjæring, Sprængning eller Tilintetgjørelse af en betydeligere Del af deres Styrke ikke alene at gjøre en energisk Demonstration mod en fjendlig Occupation af Nørrejylland, men tillige at styrke og hæve det moralske Element i vor Hær. Som en Følge heraf befaledes 4de Brigade den følgende Morgen at overskibe sine 3 paa Fyen værende Batailloner fra Strib til Fredericia, hvornæst disse Batailloner skulde indtage Cantonnements i Stovstrup og Erisø med Forposter fra Damgaard over Hejse Kro og Kjærsgaard til Kobbelgaard; 3die Brigade, der tildels laa længere tilbage, skulde ligesom 1ste Cavaleri-Division og Artilleriet den 22de om Formiddagen overføres fra Middelfart til Snoghøj. Samtidigt erklærede General Bülow i Henhold til en ham af Krigs-

Tabet i Fægtningen den 20de April.

General Bülow beslutter at overføre en større Styrke til Jylland for at angribe Insurgenterne.

Fredericia er- ministeren under 14de April given Bemyndigelse Frede-
 klæres i Belej- ricia i Belejringsstilstand med Tilføjende, at hele den
 ringstilstand. — Evacuation af udstrakte, civile og militaire Magtfuldkommenhed, hvor-
 Depoter m. m. — med en Fæstningscommandant under Belejringen maatte
 være beklædt, tilligemed det Ansvar, som Anvendelsen
 af denne Magtfuldkommenhed medførte, overdrøges til
 Oberstlieutenant Lunding. Generalcommandoen i Nørre-
 jylland, der den 8de April var bleven forlagt til
 Horsens, erholdt Ordre til at fremskynde Evacua-
 tionen af Depoter m. m.; dog skulde denne end-
 nu ikke paabegyndes i Randers og Aalborg, hvor Alt
 foreløbigt kun skulde holdes i Beredskab. Ved Com-
 mandeur Gardes Foranstaltning bleve den 21de April
 8 Transportskibe dirigerede fra Hørup Hav til Horsens,
 10 til Aarhus og 7 til Udbyhøj samt 11 i Assens lig-
 gende Skibe bestemte til at afgaae til Aalborg; endvi-
 dere stilledes Dampskibene Caroline Amalie, Slesvig og
 Ægir til Raadighed ved Evacuationen.

Da Fjenden ikke syntes at ville gaae frem N. for
 Kolding, lod General Rye, der var underrettet om 3die
 og 4de Brigades forestaaende Ankomst i Afsnittet bag
 Elbo Dalen, den 21de April sine Forposter rykke frem
 til en Linie fra Stubdrup over Raadvad og Bramdrup
 til Eltang med 1 Compagni foreløbigt frempousseret til
 Skibdræt Mølle, hvorved han tillige opnaaede at dække
 saameget af Landet som muligt mod fjendlige Requisitioner.
 Dette gav ikke Anledning til noget Sammen-
 stød, kun blev Feltvagten S. for Bramdrup om Aftenen
 allarmed af en stærkere, fjendlig Recognosceringspa-
 trouille, hvorved 1 Menig af 6te Linie-Bataillon blev
 dødeligt saaret.

Bestemmelser
 om en almindelig
 Fremrykning
 den 22de April.

Den følgende Dag havde Overcommandoen bestemt
 til en almindelig Fremrykning, og i den Anledning be-
 falet 3die og 4de Brigade, der Kl. 12 om Middagen
 skulde staae henholdsvis ved Gudse og Havreballe, at
 rykke frem dels over Nørre Bjært mod Kolding, dels

over Vilstrup, Eltang og Bramdrup, medens General Rye gik frem fra sin Stilling bag Almind Dalen og satte sig i Forbindelse med 4de Brigade, samtidigt med at han sikrede højre Flanke. En Meddelelse om, at 3000—4000 Mand Insurgenter skulde være marcherede i vestlig Retning fra Kolding, foranledigede Hovedkvarteret til at beordre General Rye til endnu den 21de om Eftermiddagen at lade foretage en Recognoscering mod Vest og Sydvest; men denne Ordre modtoges saasent, at den først kom til Udførelse den følgende Dags Formiddag, da 1 Escadron af 5te Dragon-Regiment sendtes mod Verst, Gjesten og Store Andst, hvor intet Fjendligt observeredes, medens 2det Compagni af 7de Linie-Bataillon gik frem mod Harte og Egstrup, hvor det stødte paa mindre Posteringer af Cavaleri og Infanteri, der trak sig tilbage efter et ubetydeligt Engagement, under hvilket Compagniet fik 1 Mand saaret; paa den sydlige Side af Aaen ligeoverfor Paaby og Egstrup syntes der at være en Feltvagtlinie af Cavaleri og Infanteri.

4de Brigade, der havde trukket sine 2 til Fredericia afgivne Batailloner til sig, og som tillige midlertidigt erholdt tildelt de sammesteds hen detacherede 4 Kanoner af 6te Batteri (Haxthausen) samt Ingenieurdelingen under Lieutenant Brummer, stod Kl. 12 Middag i Overensstemmelse med Befalingen i en Stilling V. for Havreballegaard. Overskibningen af 3die Infanteri-Brigade tilligemed 4de Batteri (Marcussen) og 1ste Cavaleri-Division tilendebragtes imidlertid først saasent paa Dagen, at det blev umuligt samme Dag at foretage hele den tilsigtede Operation, og General Bülow indskrænkede sig derfor til at lade 4de Brigade rykke frem til Afsnittet V. for Vilstrup Kirke med 3die Brigade paa dens venstre og General Ryes Corps paa dens højre Fløj. 3die Brigade besatte Forpostlinien fra Eltang Nør til Eltang By med 2 Compagnier af 1ste Forstærknings-

Fremrykningen opsattes til den 23de April. — Dislocationen den 22de om Aftenen.

Bataillon, medens 3die Linie-Bataillon stod som Hovedpost i Gudse; Resten af 1ste Forstærknings-Bataillon cantonnerede i Gudse og Oddersted, 2den Forstærknings-Bataillon i Tavlov og Studsdal, 5te Linie-Bataillon i Skjærbæk og 3die Jægercorps i Taarup og Børup. Umidelbart bagved Brigaden laa 4de Batteri (Marcussen) og 1ste Cavaleri-Division henholdsvis paa Damgaard og omliggende Gaarde og i Erisø. 4de Brigades Forposter, bestaaende af 9de og 2 Compagnier af 8de Linie-Bataillon, besatte Linien fra Eltang By til Eltang Kirke; 5te Reserve-Bataillon cantonnerede i Sønder Vilstrup, 6te Reserve- og 2 Compagnier af 8de Linie-Bataillon i Højrup, 11te Linie-Bataillon i Herslev, Halvbatteriet og Ingenieurdelingen i Tolstrup; af sidstnævnte Deling beordredes om Eftermiddagen en Section afgivet til 5te Brigade. General Ryes Forposter stode om Aftenen paa en Linie fra Eltang Kirke Syd om Lilleballe til Stubdrup og derfra mod Nord langs Nebel Aa; iøvrigt beholdt Corpsets Afdelinger deres Cantonnements med Undtagelse af 12te lette Bataillon, der afgav 3 Compagnier til Forpost, medens det fjerde forlagdes til Landerup Gaard. General Bülow's Hovedkvarter etableredes i Snoghøj, og om Aftenen udgaves følgende Disposition for Fremrykningen den 23de.

General Bülow's
Disposition for
Fremrykningen
den 23de April.

Generalmajor Ryes Corps rykker frem saa tidligt imorgen fra de respective Cantonnements imod Egstrup og Paaby, at Corpset Kl. 5 kan have indtaget Stilling her. En mindre Styrke maa gaae frem imod Lejrskov.

Overgangen ved Egstrup søges strax tilvejebragt, og forsaavidt den kan effectueres, maatte den være passeret Kl. 6, og den hertil bestemte Del af Corpset (et Par Batailloner) pousseres frem igjennem den nordvestligste Del af Skoven, som stærkt besættes, og sendes fornemmelig en Cavaleristyrke mod Sest.

Den 4de Brigade gaaer over Lilleballe til Chausseen, hvor Vejen gaaer af fra denne til Bramdrup, og

følger derefter Chausseen mod Kolding, holdende stadig Forbindelse med den 3die Brigade, som gaaer frem over Gudsø og Nørre Bjært. Disse Brigaders Marche indrettes saaledes, at de ere ankomne respective ved Bramdrup og Nørre Bjært Kl. 6 Morgen; den 3die og 4de Brigade gaae frem i 2 Træfninger.

Da en Overrumpling om muligt tilsigtes, maa Marchen foregaae saa skjult og stille som muligt. Armee-corpsets Styrke giver en saa tilstrækkelig Sikkerhed, at Terrainafsøgninger paa Grund heraf forholdsvis kunne indskrænkes. I Tilfælde af en Tilbagegang trække Brigaderne sig tilbage til de idag havde Stillingen.

Batteriet Marcussen og den 1ste Cavaleri-Division følge den 3die Brigade, det halve Batteri Haxthausen forbliver imorgen ved 4de Brigade. Ved Forposttjenesten anbefales den største Agtpaagivenhed, og med Hensyn til Passagen iagttages, at Ingensomhelst passerer ud af af vore Linier, hvorimod det paa den anden Side heller ikke kan tillades de fra den fjendlige Side Ankommende at vende tilbage, men disse maa enten passere Linierne ind efter under Ledsagelse, eller anholdes og bevogtes.

Den 3die og 4de Brigades Magasiner flyttes i Løbet af Dagen imorgen, naar ej anderledes befales, til respective Krybily og Sønder Vilstrup.

Bülow.

Ifølge denne Disposition, der var baseret paa den Forudsætning, at ikkun Insurgenternes Avantgarde-Brigade stod i og N. for Kolding, medens deres Hovedstyrke endnu var i og om Haderslev, muligt med et mindre Corps frempousseret mod Vest, vilde General Bülow altsaa føre et overraskende Angreb med 3die og 4de Brigade mod Fjenden i Kolding, samtidigt med at General Ryes Corps havde den Opgave, foruden at dække denne Bevægelse mod muligt Vest paa detacherede, fjendelige Tropper, at sende en Del af sin Styrke, hovedsagelig Cavaleri, over Egstrup og Sest frem mod Fjendens

Retraitelinie. Tiden for de 3 Colonnens Fremmarche var afpasset saaledes, at Fjenden omtrent samtidigt skulde opdage Fremrykningen mod Kolding og den omgaaende Bevægelse, og det tør vel antages, at hvis Forudsætningerne havde holdt nogenlunde Stik, vilde den i og N. for Kolding staaende, fjendlige Styrke være kommen i en næsten lige saa mislig Stilling, som hvis man havde lagt Hovedvægten paa den omgaaende Bevægelse, altsaa forstærket General Ryes Corps, og indskrænket sig til at demonstrere i Fronten, indtil den omgaaende Styrke var naaet frem til i Nærheden af Fjendens Retraitelinie.

Men i Løbet af Natten indløb der ved Hovedkvarteret samtidigt med Meldingen fra General Rye om Recognosceringen mod Egstrup Efterretninger fra Chefen for Efterretningsvæsenet, Lieutenant Leerbeck, om, at hele den slesvig-holstenske Hær var samlet i og om Kolding, hvis Tilgange vare barricaderede. Ligeledes indtraf Kl. henimod 6 om Morgenen, da Tropperne forlængst vare paa Marchen til de dem betegnede Stillinger, en Melding fra General Rye om, at hans Corps neppe kunde være samlet før Kl. 6, og da det Bromaeteriel, han havde seet sig istand til at forskaffe sig i Hast, først skulde sammensættes paa Stedet, vilde Slagningen af Broen i det Mindste medtage 2—2½ Time, saa at man neppe turde gjøre Regning paa, at et Par Batailloner og noget Cavaleri kunde være passeret Kolding Aa før imellem Kl. 9 og 10. Forsaavidt denne uundgaaelige Forsinkelse muligen skulde bevirke, at Armeecorpsset fandt sig foranlediget til ikke at lade den omgaaende Bevægelse effectuere, udbad General Rye sig Befaling desangaaende meddelt ved Harte Kirke, hvor Corpset agtedes concentreret; i dette Tilfælde vilde Corpsets Opgave altsaa indskrænke sig til at dække Armeecorpsets Flanke. Ved disse Meldinger, hvoraf den sidstnævnte kom saameget mere uventet, som General Rye person-

lig den foregaaende Aften havde været i Hovedkvarteret og der confereret med General Bülow om den forestaaende Operation, blev det Overcommandoen klart, at den tilsigtede Overraskelse af Fjenden maatte opgives, og der stillede sig saaledes tre Alternativer, enten at opgive Angrebet og gaae tilbage med Tropperne, eller at indtage en Stilling i Nærheden af Fjenden i Forening med General Ryes Corps, eller endelig at fremme den lagte Plan. At gaae tilbage uden Kamp syntes kun lidet tilraadeligt, da Forholdene, hvis de tyske Tropper trængte yderligere frem, let vilde kunne stille sig saaledes, at en Demonstration slet ikke senere kunde finde Sted. At tage en fremskudt Stilling med hele Corpset ansaaes under lignende Forudsætninger for misligt, da et eventuelt Angreb af en meget overlegen Magt var at befrygte, og en umiddelbar Tilbagegang, som da maatte blive Følgen, neppe vilde undlade at udøve en forholdsvist altfor deprimerende Indflydelse, selv om Retraiten kunde foretages i bedste Orden og efter den tidligere lagte Plan med 3die og 4de Brigade mod Fredericia og General Ryes Corps nordpaa; sidstnævnte Corps vilde i saa Fald være meget udsat for at omgaaes i sin højre Flanke af den overlegne Fjende og kunde muligen blive afskaaret fra sin bestemte Retraite eller komme til at lide uforholdsmæssigt store Tab. Disse Betragtninger i Forbindelse med det Haab, at der, hvis Øjeblikket benyttedes, og Omstændighederne favoriserede os, — navnlig hvis den gennem Efterretningsvæsenet modtagne Melding om Fjendens Concentration maatte vise sig forhastet — endnu vilde kunne naaes et betydeligt Resultat ved at begynde Angrebet med 3die og 4de Brigade og saaledes binde Fjenden ved Kolding og aflede hans Opmærksomhed fra Overgangen ved Egstrup, bevægede Overcommandoen til at fastholde sin Plan om at gaae angrebsvis frem, og der blev derfor

givet General Rye Ordre til at søge Overgangen muligst paaskyndet, medens der iøvrigt kun blev truffet den Forandring i Dispositionen, at 3die og 4de Brigades Fremrykning respective fra Nørre Bjært og Bramdrup udsattes til Kl. 7¹/₂ om Morgenen.

Den Overcommandoen overbragte Efterretning om de slesvig-holstenske Troppers Concentration i og om Kolding var imidlertid i Overensstemmelse med de factiske Forhold. Umiddelbart efter Besættelsen af Kolding den 20de havde Fjenden nemlig disloceret sine Tropper paa følgende Maade: Af Avantgarde-Brigaden forbleve 3 Batailloner og 2 Escadroner i Kolding og Batteriet i Vonsild, medens den fjerde Bataillon besatte Vrannerup; af 1ste Brigade fik 2 Batailloner og Batteriet Cantonnement i Vonsild, 2 Batailloner i Dalby og 1 i Hedehusene; 2den Brigade forlagdes til Ødis og Brænøre med 4de Jægercorps frempousseret til Skanderup; Cavaleri-Brigaden til Frørup, Stenderup og Omegn; Reserve-Artilleriet til Egnen mellem Høkelbjerg og Christiansfeld; Hovedkvarteret til Christiansfeld. I denne Stilling forblev Fjenden de 2 følgende Dage alene med den Forandring, at Besætningen i Kolding förstærkedes med 10de Bataillon, der havde ligget i Vrannerup, hvor der nu ikkun efterlodes et Detachement paa 100 Mand, og at den til Dalby henlagte 3die Bataillon forlagdes til Sest; endvidere erholdt Avantgarde-Brigaden Befaling til at sikre Tilgangene til Kolding ved feltfortificatoriske Arbejder, i hvilket Øjemed et Pionercompagni blev stillet til dens Raadighed, samt til at slaee en Pontonbro over Kolding Aa tæt V. for den faste Bro. Vor Recognoscering mod Egstrup den 22de i Forbindelse med Efterretningen om, at en betydelig Troppestykke i Løbet af den 22de var bleven overført fra Fyen til Snoghøj, foranledigede imidlertid General Bonin til at befale en

Situationen paa
slesvig-hol-
stensk Side
mellem den 20de
og 22de April.

delvis Omdislocation for den 23de; af 2den Brigade skulde 1 Bataillon forblive i Ødis, Resten den 23de Kl. 5 om Morgenen afmarchere til et Cantonnement i Hjarup og Skanderup; 4de Jægercorps beordredes til strax at tilvejebringe en Colonnevej mellem Skanderup og Gjelballe, N. for hvilket sidste Sted Corpset skulde overtage Forposttjenesten til henimod Vranerup, medens 3die Bataillon, der med 2 Compagnier skulde afløse 10de Bataillons Detachement i sidstnævnte By. overdroges Bevogtningen af Linien derfra til henimod Kolding. Af Cavaleri-Brigaden befaledes 2det Dragon-Regiment at indtage et Cantonnement i Ødis og Fovslet.

I Overensstemmelse med General Bülow's Disposition var den 3die Brigade, til hvilken Generalen selv havde sluttet sig, den 23de Kl. 4¹/₂ om Morgenen brudt op fra sin Mødeopstilling ved Krybily. Avantgarden bestod, nævnt efter Marcheordenen, af 3die Jægercorps's 1ste Compagni, 1 Deling Ingenieurer, ¹/₂ Escadron af 2den Husar-Escadron, der havde Ordre til ved Patrouiller at holde Forbindelse med 4de Brigade, 2det og 3die Compagni af Jægercorpset, 2 Kanoner af 4de Batteri (Marcussen) og endelig Jægercorpsets 4de Compagni, der var afgivet til Bedækning for Kanonerne. Kl. henimod 6, altsaa paa den Tid, da General Bülow modtog Melding om, at General Ryes Corps ikke kunde begynde Overgangen over Kolding Aa til den berammede Tid, var Avantgarden naaet hen til Slugten V. for Nørre Bjært, og Brigaden beordredes nu til foreløbigt at gjøre Holdt, overensstemmende med den trufne Forandring i Dispositionen. 4de Brigade havde allerede mellem Kl. 2 og 3 sat sig i Marche til den befalede Rendezvous-Stillings, men de slette Veje i Forening med Misforstaaelse fra en Vejvisers Side foranledigede, at Brigaden først Kl. 7 blev samlet ved Bramdrup, hvor den formeredes med 5te og 6te Reserve-Bataillon i første og 8de, 9de og 11te Linie-Bataillon i anden Træfning.

Vore Troppers
Fremmarche.

Netop som denne Stilling var bleven indtaget, indløb en mundlig Ordre fra Hovedkvarteret, ifølge hvilken Brigaden ikke skulde angribe selve Kolding, men forsøge at slaae Bro og forcere Overgangen over Aaen tæt V. for Byen; Ordren til at opsætte Fremrykningen mod Kolding til Kl. 7¹/₂ modtoges omtrent Kl. 7¹/₄, da Brigaden netop begyndte sin Fremmarche, der derfor sagtnedes lidt.

General Ryes Afdelinger med Undtagelse af 2 Compagnier af 7de Linie-Bataillon og 2 Escadroner af 5te Dragon-Regiment, der vare bestemte til over Ferup og Lejrskov at rykke frem til Aakjær Aa, havde faaet Ordre til at staae i en Mødeopstilling ved Harte Kirke Kl. 4¹/₂ om Morgenen, men, som Generalen havde forudseet, blev Klokken mellem 5 og 6, inden Infanteriet og Artilleriet var samlet her, medens Cavaleriet først ankom mellem Kl. 7 og 8; Forposterne, som havde dannet Avantgarden under Fremrykningen, indtog en dækket Stilling imod Egstrup, Paaby og Kolding.

Vore Troppers Fremmarche blev meget tidligt bemærket af Fjenden, der var forberedt paa et Angreb denne Dag, og for hvis Avantgarde der for dette Tilfælde var truffet følgende Disposition: 1ste Jægercorps, der havde Forposterne, skulde med 2 Compagnier besætte Forskandsningerne ved Snoghøj Chausseen, medens de 2 andre Compagnier og 1 Escadron Dragoner fik det Hverv at forsvare Højdedraget N. for Byen ved Vejle Chaussee, hvor man ligeledes var ifærd med at anlægge Forskandsninger. De nordlige Udgange af Byen skulde besættes med 2 Compagnier af 9de Bataillon, medens de 2 andre Compagnier forbleve i Reserve paa Torvet; 2det Jægercorps bestemtes til Reserve for Besætningen ved Snoghøj Chausseen med Allarmplads ved Slottet. Af 10de Bataillon var 1 Compagni afgivet til Arbejde paa Forskandsningerne ved Vejle Chausseen, et andet,

Fjendens
Dispositioner.

der havde afgivet Detachementet i Vrannerup, var fordelt til de forskjellige Vagter i Byen, 1 havde det særlige Hverv at dække Nødbroen, og det sidste skulde møde paa Bataillonens Allarmplads paa Rendebanen. Endelig var Avantgardens Batteri beordret til under et Angreb at tage Stilling paa en Højde S. for Byen for at kunne beskyde de fremrykkende Colonner. — Da det slesvig-holstenske Hovedkvarter omtrent Kl. 7¹/₄ om Morgenen fik Melding om det forestaaende Angreb, der allerede var indledet ved Egstrup, beordredes 2den Brigade til at trække Bataillon i Ødis til sig og gaae frem fra Hjarup mod Sest samt forstærke venstre Fløj med 1 Bataillon ved Gjelballe; samtidigt fik 1ste Brigade Ordre til at koncentrere sig mellem Sest og Kolding for i fornødent Fald at kunne anvendes enten imod Kolding eller imod Vest.

Angrebet paa
Kolding.

Noget før Kl. 7¹/₂ satte vor 3die Brigades Avantgarde sig i Bevægelse gennem Nørre Bjært ad Kolding Chausseen, og uden at træffe paa noget Fjendligt naaede den Pedersbjerggaard, hvor der observeredes enkelte fjendlige Dragoner, der strax trak sig tilbage. Fjendens Vedetkjæde stod paa Bakkekammen N. for Kalkovnen og ved Dyrehavegaard Skov, og Commandeuren for Jægercorpset, Oberstlieutenant Coch, lod derfor 2det og 3die Compagni følge 1ste Compagni henholdsvis bag højre og venstre Fløj. Efter et kort Forsvar af Bakkekammen og af en ved Kalkovnen paa Chausseen anbragt Barricade trak Fjenden sig tilbage til sin forskandsede Stilling N.Ø. for Byen, hvorpaa Jægercorpset trængte frem til Skovmølle og omliggende Gjærder omtrent 800 Alen fra den fjendlige Stilling. Det mellemliggende Terrain, en sid, med en bred Grøft gjennemskaaren Eng, der aldeles ingen Dækning frembød, var meget vanskeligt at passere undtagen ad den over samme førende Chaussee, der fuldstændigt beherskedes fra den fjendlige Skandse ved denne Vej, og der

indtraadte saaledes en længere Standsning i Fremrykningen, under hvilken en Del af 3die Compagni søgte at arbejde sig fremad langs den sydlige Skraaning af Chausseen, medens Avantgardens 2 Kanoner under Capitain Raasløff fra en Stilling N.Ø. for Skovmøllen paa omtrent 1400 Alen aabnede Ilden mod den fjendlige Skandse. Imidlertid var 5te Linie-Bataillon, som havde Teten af Groset, naaet op i Højde med Hvidsminde og beordredes omtrent Kl. 9 til at rykke frem tilhøjre for Jægercorpset for fra Dyrehavegaard Skov at angribe den fjendlige Stilling, samtidigt med at Jægerne skulde angribe over Engen og den halve Husar-Escadron, der commanderedes af Lieutenant L. Castenschiold, attackere ad Chausseen Bataillonens forreste Compagnier, 1ste og 4de under Premierlieutenant Rothe og Capitain Nielsen, gik frem henholdsvis N. for Mølledammen og umiddelbart ved Skovmølle, hvorpaa de udførte en Fronforandring fremad tilvenstre og overspændte Terrainet mellem Slotsøen og Dyrehavegaard. Forinden disse Compagnier imidlertid vare naaede saa langt frem, at de kunde deltage i det combinerede Angreb paa den fjendlige Stilling, og forinden 3die Jægercorps's i forreste Linie værende Compagnier havde kunnet efterkomme den nyligt modtagne Ordre til at rykke frem til Angreb, attackerede Husarerne. Da nemlig Lieutenant Castenschiold, som med sin Afdeling holdt Ø. for Kalkovnen, ved Capitain Helgesen havde faaet Ordre til i Forening med Jægerne at angribe den fjendlige Skandse og nu rykkede frem ad Chausseen, hvorfra Ingenieurerne imidlertid havde fjernet Barricaderne, blev han ved lydelige Opfordringer oppe fra den høje Bakke Ø. for Skovmølle, hvor den commanderende General og Commandeuren for 3die Brigade med deres respective Stabe opholdt sig, tilskyndet til uopholdeligt at foretage sit Angreb. Husarerne udførte Attaquen med udmærket Bravour,

men da den tappe Rytterskare næsten var naaet frem i Højde med Skandsen, modtoges den af Besætningen, der hidtil havde holdt sin Ild tilbage, med en saa ødelæggende Salve, at Størstedelen af Rytterne og Hestene straktes til Jorden; kun nogle faa Husarer, der i Attaquen havde mistet Magten over deres Heste, saaes i fuldt Løb at ride ind i Kolding, hvor de dels bleve nedskudte, dels fangne. Lieutenant Castenschiold fik Hesten skudt under sig, og da han rejste sig op efter Faldet, befandt han sig ene paa Chausseen i Højde med Skandsen; imidlertid lykkedes det ham dog at naae hen bag et Gjærde, der løb ned til Fjorden, og hvor han traf 2 Husarer, usaarede ligesom han selv, med hvilke han efter nogen Tids Forløb naaede uskadet tilbage. Husarernes Tab ved dette Choc var 10 Døde, 19 Saarede og 3 Fanger; desuden mistedes 39 Heste. Ihvorvel vore Jægere vare saa langt tilbage, at der ikke var nogen Sandsynlighed for, at de kunde komme tidsnok til at yde Husarernes Angreb en væsenlig Understøttelse, rykkede de dog frem over Engdraget saa hurtigt som muligt, men inden de naaede hen til den brede Grøft, var Attaquen allerede afslaaet, og da der ingen Mulighed var for at udføre Stormen mod Skandsen med en Tirailleurkjæde, saameget mindre, som det forventede Angreb fra Dyrehavegaard udeblev, kastede Jægerne sig ned bag et Pilehegn, i hvilken Stilling de forbleve i længere Tid under stadig Tirallering med Skandsens Besætning. Capitain Raasløff benyttede denne Fremrykning af Kjæden til med sine 2 Kanoner at indtage en ny Stilling ved Foden af Højderne, c. 900 Alen fra Skandsen, og vedligeholdte herfra i $1\frac{1}{2}$ Time en levende Ild mod denne, indtil han beordredes til at slutte sig til Batteriet, der efter General Schleppegrells Ordre havde taget Stilling paa Bakken Ø. for Skovmølle for ved sin Ild at forberede et nyt Angreb paa Skandsen. Af 5te Linie-Ba-

taillon vare imidlertid de 2 bageste Compagnier under Bataillonscommandeuren, Major Schindels Commando blevne dirigerede frem mellem 4de Compagni, der fra den sydlige Udkant af Dyrehavegaard Have og Skov vedligeholdte en levende Ild mod Besætningen i Forskandsningen, og 1ste Compagni, som lidt efter lidt trængte Tirailleurerne af et langs Slotssoen fremsendt Compagni af det fjendlige 2det Jægercorps tilbage henimod Slotsmøllen. Omtrent Kl. 10¹/₄ bemærkede vore ligeoverfor Skandsen staaende Tropper, at Fjenden pludselig gik tilbage, hvorfor de uopholdeligt rykkede frem til Forfølgning. 5te Linie-Bataillons 4de Compagni, som havde den korteste Vej til Skandsen, og hvis Fremrykning yderligere lettedes ved Vejen, der fra Dyrehavegaard fører over Engdraget, som paa dette Sted er meget vanskeligt at passere, naaede først hen til den forladte Skandse og trængte derpaa tilligemed de 3 Compagnier af 3die Jægercorps, hvortil dettes 4de Compagni kort efter sluttede sig, frem over Chausseen henimod Kolding Havn og Aa. Paa samme Tid gik Major Schindel med sine 3 Compagnier frem i Retning af den barricaderede Indgang til Byen og indvikledes her snart i en heftig Kamp med Afdelinger af 2det Jægercorps, der havde besat de nærmeste Huse.

Fjendens pludselige Opgivelse af denne Del af Stillingen var hovedsagelig foranlediget ved 4de Brigades Angreb, som vi nu skulle vende os til. — 6te Reserve-Bataillon, der, formeret i Compagnicolonner med fremsendte Skytter, havde havt Teten, var med 2 Compagnier paa hver Side af Vejen og efterfulgt af 5te Reserve-Bataillon som Soutien rykket frem imod Kolding Mølle og den foran samme opkastede Forskandsning; 2den Træfning fulgte efter, Bataillonerne formerede i Colonne paa Midten, de 4 Kanoner paa selve Chausseen i Højde med Infanteriet. Da 6te Reserve-Bataillons Kjæde Klok-

ken omtrent 8 nærmede sig det Sted, hvor Ribe Vejen gaaer af fra Chausseen, modtoges den af en heftig Ild fra Forskandsningen og et paa begge Sider af Chausseen løbende, lavt Hegn samt fra et Par Huse, hvor de yderste Forposter, forstærkede med det til Arbejdscommando afgivne Compagni af 10de Bataillon havde sat sig fast. Halvbatteriet blev nu trukket frem ad Chausseen og beskød de nævnte Huse og Forskandsningen, hvornæst 6te Reserve-Bataillon ved et rask Angreb kastede de fjendlige Tropper tilbage fra Møllen til en Terrainfold, der ligger umiddelbart N. for Kolding, paa hvilket Sted de bleve optagne af de der placerede Afdelinger af 1ste Jægercorps. En heftig Ild fra denne Stilling foranledigede en Standsning i 6te Reserve-Bataillons Bevægelse, og det lykkedes heller ikke Halvbatteriet, der havde taget Stilling ved Møllen, at frembringe nogen Virkning, hvorfor det efter at have mistet nogle Heste trak sig ud af den fjendlige Geværild. Men da 5te Reserve-Bataillon, formeret i Compagnicolonner, rykkede frem til Understøttelse, og samtidigt Major la Cour havde forstærket sin højre Fløj og ladet samme foretage en Svingning fremad til venstre, veg de fjendlige Afdelinger tilbage til Byen, hvor de fra de ved Vejle Chausseen og Hospitalsporten anbragte Barricaderinger og en paa førstnævnte Sted til Dækning af Flanken opkastet Forskandsning søgte at fortsætte Forsvaret i Forbindelse med de der posterede 2 Compagnier af 9de Bataillon. For ikke at give Fjenden Tid til at sætte sig fast her, dirigerede Major la Cour imidlertid strax sit 1ste og 2det Compagni mod Forskandsningen, medens 3die Compagni i Colonne angreb Barricaden ved Vejle Chausseen; Bataillonens 4de Compagni skulde vende sig mod Hospitalsporten og søge at komme i Forbindelse med 3die Brigade. Saavel Barricaden som Forskandsningen blev tagen i første Anløb, og Fjenden forfulgtes dels ind i Byen,

navnlig ned ad Laasbygade henimod Torvet, dels gennem Haverne langs Byens vestlige Udkant henimod Aaen, hvor ifølge Brigadens Bestemmelse en Overgang skulde søges effectueret. I Stormen paa Kolding sammen med 6te Reserve-Bataillon deltog af 5te Reserve-Bataillon Størstedelen af 2det og en Del af 3die Compagni; venstre Fløj, hvor 4de Compagni af 5te Reserve- var til Understøttelse for 4de Compagni af 6te Reserve-Bataillon, opnaaede endnu ikke at faae fast Fod i Byen, men maatte efter en alvorlig Kamp trække sig tilbage til sin tidligere Stilling. Da 1ste og 2det Compagni af 6te Reserve-Bataillon vare naaede frem over den lille Bakke N. for Aaen, modtoges de af en heftig Ild fra det paa de sydlige Højder posterede Artilleri, og da omtrent ved dette Tidspunkt de som Reserve paa Torvet placerede 2 Compagnier af den fjendlige 9de Bataillon gjorde et kraftigt, offensivt Stød for at skaffe Luft for de retirerende Afdelinger og trængte en Del af vore Tropper, der vare mere eller mindre spredte i Gaderne og Haverne, tilbage imod den nordvestlige Udgang, maatte ogsaa den V. for Byen staaende Styrke gaae tilbage. Major la^rCour fandt sig herved foranlediget til at underrette Brigaden om Sagerens Stilling med Anmodning om Understøttelse for at kunne hævde Byens Besiddelse, og 9de Linie-Bataillon, der inden Stormen paa Byen var trukken nærmere til 1ste Træfning, beordredes nu frem til Understøttelse for 6te Reserve-Bataillon. Bataillonscommandeuren, Major Krabbe, som kun havde 3 Compagnier disponible, idet 1ste Compagni var afgivet til Bedækning for Brigadens Artilleri, dirigerede 4de Compagni Vest om Byen for at sikre mod Flankeangreb, og lod 2det og 3die Compagni gaae frem ad Chausseen. Til Trods for en heftig Ild fra de fjendlige Batterier rykkede disse sidste Compagnier rask frem mod den nordvestlige Indgang af Byen og efterat Resten af Barricaden var ryddet af Vejen trængte de i Forbindelse med de i

Byen forblevne Afdelinger af 5te og 6te Reserve-Bataillon under en levende Beskydning fra Husene frem til Torvet og besatte den mod Øst førende Gade, i hvilken Retning der hørtes en heftig Skydning, medens Resten søgte at bane sig Vej til den sydlige Udgang af Byen. Bataillonens 4de Compagni, som ikke havde stødt paa nogen Fjende, trængte kort efter ind i samme Vest fra og vendte sig ligeledes mod Syd.

Klokken var c. 10¹/₂. Omtrent paa denne Tid blev Brigadens venstre Fløj forstærket med 3die og 4de Compagni af 11te Linie-Bataillon, men inden disses Ankomst var det lykkedes de 2 der værende Compagnier af 5te og 6te Reserve-Bataillon at forcere Adgangen til Byen og naae hen til Slottet, hvor de snart kom i Forbindelse med 5te Linie-Bataillon. Denne havde nemlig hurtigt forceret Palissadeporten og under Major Schindels personlige Commando sat sig i Besiddelse af de nærmest liggende Huse og Haver, hvorfra en mindre Styrke vendte sig imod Slottet, medens Hovedstyrken fortsatte Fremrykningen mod Syd. Da Bataillon blev levende beskudt fra Klosterstræde, dirigeredes den mod Slotshaven, og trængte herfra frem dels mod Syd i Retning af Klostergade, dels henimod Torvet, hvor den kom i Forbindelse med 9de Linie-Bataillon.

Samtidigt med at en Del af de fjendlige Jægere, der havde forsvaret den nordøstlige Tilgang til Kolding, vare indviklede i den heftige Kamp med 5te Linie-Bataillon, søgte Resten over Engene Ø. for Byen at naae hen til Sønderbro. Retraiten over Engene lettedes væsenligt ved, at det fjendlige Artilleri fra sin Stilling S. for Byen fuldstændigt beherskede det aabne Terrain; den yderligere Retraite hen til Broen blev derimod i høj Grad truet ved vor 9de Linie-Bataillons Fremtrængen henimod Søndergade, og Situationen var saameget mere mislig for Fjenden, som der naturligvis herskede den

største Forvirring i hans af den langvarige Gadekamp opløste Afdelinger, der trængte sig sammen for at naae over Broen. Ikkedestomindre lykkedes det ham at samle mindre Afdelinger af 9de Bataillon, som i Forening med en Del af 4de Compagni af 10de Bataillon, der havde Ordre til at dække Tilbagegangen over Broen, gjorde et kraftigt, offensivt Stød fra Rendebanen henimod Klostergade, hvor de satte sig fast paa Hjørnet af Helligkorsgade og Østergade. Major Krabbe, der paa Grund af Forholdene ikke var istand til at oversee Betydningen af dette Modangreb, maatte nu tvivle om Muligheden af med de til hans Raadighed staaende Kræfter at rense Byen, og udtalte dette i en Melding, som han tilstillede Brigaden. Ved Modtagelsen af denne Melding, omtrent Kl. 11, beordrede General Moltke de 2 resterende Compagnier af 11te Linie-Bataillon, 1ste Compagni af 9de Linie- samt de endnu udenfor Kolding værende Afdelinger af 5te Reserve-Bataillon til at rykke ind i Byen, og da Chausseen var stærkt beskudt af det fjendlige Artilleri, satte Generalen sig for at opmuntre Folkene selv i Spidsen for Colonnen; paa dette Tidspunkt var saaledes hele Brigadens Infanteri med Undtagelse af 8de Linie-Bataillon dirigeret ind i Kolding. Da denne Forstærkning ankom, var imidlertid Infanterikampen væsenlig ophørt, idet hele den fjendlige Avantgarde-Brigade havde trukket sig over Broerne og var ifærd med overensstemmende med den oprindelige Disposition at samle sig ved Bellevue bagved 1ste Brigade. Under den sidste Del af Retraitten blev Fjenden beskudt af de 4 Kanoner af 6te Batteri (Haxthausen), der under Kampen i Byen vare blevne trukne frem til en Bakkekam V. for Chausseen, og af 4 Kanoner af 4de Batteri (Marcussen), som General Schleppegrell havde givet Ordre til at tage en Stilling inde i selve Kolding; disse sidste Kanoner, der commande-

redes af Lieutenant Salto, og havde til Bedækning 4de Compagni af 2den Forstærknings-Bataillon, bleve posterede, de 2 paa Vejen nedenfor Slotsbakken og de 2 paa selve Bakken ved Staldbygningen. Af 3die Brigades Infanteriafdelinger havde foruden 5te Linie-Bataillon, der under Kampen mistede sin tappe Commandeur, *) ikkun det 3die Compagni af 3die Jægercorps deltaget i den sidste Del af Fægtningen, idet det fra Husene og Haverne S. for Klostergade rettede en levende Ild mod de over Broen tilbagevigende Fjender og mod de til Avantgarde-Brigadens Optagelse frempousserede Skytter af 1ste slesvig-holstenske Brigade.

General Bonin gav nu sine 2 disponible Batterier, 1ste Brigades og Avantgarde-Brigadens, Ordre til at skyde den nærmest ved Sønderbro liggende Del af Kolding i Brand for at hindre vore Troppers yderligere Fremtrængen. Det fjendlige Batteri, der stod nærmest ved Sønderbro, blev vel snart ved vor forenede Artilleri- og Infanteriild nødsaget til at indtage en noget tilbagetrukken Stilling, men kort efter aabnede et af de 12 Pds. Reservebatterier, der imidlertid vare ankomne fra deres Cantonnement i Høkelbjerg, paa en Afstand af c. 2000 Alen en heftig Ild mod vort ved Slottet posterede Artilleri, der paa sin Side blev forstærket med en Deling af 6te Batteri (Haxthäusen) samt en Deling af 3die Batteri (Jessen), hvilket sidste samme Morgen var blevet overskibet fra Middelfart til Snoghøj og først henimod Kl. 11 stødte til 3die Brigade N.Ø. for Kolding; men da vore Kanoner, der alle vare 6 Pds., ikke paa den store Afstand kunde udrette noget imod det fjendlige, sværere Skyts, og Terrainet ikke tillod at ud-

*) Commandoen over Bataillonon overtoges efter General Bü-lows Ordre af Major Helgesen.

jevne Misforholdet mellem de to Kalibre ved at indtage en mere fremskudt Stilling, bleve de efter nogen Tids Forløb trukne ud af Ilden. To Kanonbaade, der fra Drejens Odde vare roede ind i Fjorden for at deltage i Kampen, men ikke med deres Granater kunde naae det paa Højderne placerede, fjendlige Artilleri, trak sig ved dette Tidspunkt ligeledes tilbage, da det andet fjendlige Reservebatteri, der en kort Tid havde beskudt dem, gjorde Mine til at indtage en Stilling længere imod Øst, hvorfra det kunde true Baadenes Retraite.

Fjenden fortsatte nu Beskydningen af Byen, der paa flere Steder kom i Brand. Lieutenant Brummer med den ham underlagte Ingenieurdeling arbejdede ufortrødent paa at slukke, men under den forfærdelige Forvirring, som herskede i Byen, var det umuligt at faae Brandfolkene samlede, og den ringe Styrke, der stod til Lieutenantens Raadighed, var langt fra ikke tilstrækkelig til at faae Sprøjterne i Gang, og det lykkedes ham saaledes ikke at blive Herre over Ilden. Under disse Omstændigheder ansaa General Moltke det for rettest at indskrænke Besætningen i Kolding til det mindst mulige; ikkun 9de Linie-Bataillon forblev i selve Byen med Ordre til at forhindre en Deboucheren fra Fjendens Side over Broerne; 11te Linie-Bataillon beordredes til en dækket Opstilling V. for Byen bag en derværende Højde, og 5te og 6te Reserve-Bataillon, der under Kampen vare blevne temmelig blandede, til at samle og ordne sig paa Højderne N. for Kolding. Af 3die Brigades Afdelinger var 1ste Forstærknings-Bataillon bleven trukket frem til den lille Højderyg Ø. for Slotssøen, 1ste, 2det og 3die Compagni af 5te Linie-Bataillon samledes paa Torvet, de øvrige Afdelinger beholdt foreløbigt i det Væsenlige deres hidtil havde Stillinger.

Saaledes som Forholdene havde udviklet sig, maatte

en yderligere Fremtrængen mod Fjendens stærke Artilleristilling paa de sydlige Bakker ansees for i høj Grad betænkelig, og General Bülow ventede derfor med Længsel paa Melding fra General Rye, hvis omgaaende Bevægelse skulde tvinge Fjenden til at gaae tilbage.

Som allerede ovenfor bemærket, var den Del af ^{Fægtningen ved} General Ryes Infanteri og Artilleri, der var beordret til ^{Egstrup.} at møde i en Rendezvous-Stilling ved Harte Kirke, samlet her Kl. omtrent 6 om Morgenen under Dækning af 12te lette Bataillon, der med 1ste og 3die Compagni havde udviklet sig mod Paaby og med 2det og 4de mod Egstrup. Da Corpset aldeles ikke var forsynet med Bromateriel, der var forblevet ved 4de Brigade, havde man i Løbet af Natten samlet endel Tømmer, og Capitain Haxthausen, der havde faaet det Hverv at lede Broslagningen, lod strax ved Ankomsten til Harte Kirke Forarbejdelsen af de fornødne Bukke paabegynde. General Rye gav nu Major Harbou Ordre til med de 2 mod Egstrup dirigerede Compagnier at bemægtige sig Overgangsstedet ved nævnte By, tæt Ø. for hvilken man agtede at slaae Broen, men Fjenden, som holdt Egstrup besat med Detachementet af 10de Bataillon, gjorde kraftig Modstand og forstærkede Besætningen i Byen, hvorfor Generalen beordrede Major Thrane til med 4de Reserve-Bataillon og 4 Kanoner af 6te Batteri (Haxthausen) at understøtte de 2 Compagnier, i Forening med disse forcere Overgangen over Aaen og besætte Vranterup Hovgaard og By. Major Thrane rykkede med 1ste, 2det og 4de Compagni frem imod Egstrup, medens 3die Compagni foreløbigt blev tilbage som Bedækning for Kanonerne, og efter en temmelig heftig Fægtning nødtes Fjenden til at gaae tilbage over Aaen, hvornæst vore Tropper under Dækning af Kanonerne, der havde taget Stilling paa en Bakke N.Ø. for Egstrup trængte frem til Overgangsstedet, som, da Broen var afbrudt, kun kunde passeres ad et Gangbrædt af en enkelt

Mand ad Gangen. Tiltrods for en levende Ild fra den nærmeste Gaard paa den søndre Side af Aaen, Vrannerup Hovgaard, tiltvang de forreste Afdelinger, et Par Pelotoner af 12te lette samt 2det Compagni af 4de Reserve-Bataillon, sig Overgangen, og efterat Hovedstyrken, til hvilken Halvdelen af Reserve-Bataillonens 3die Compagni snart sluttede sig, var kommen over paa den søndre Aabred, stormede de op ad den stejle Skraaning og satte sig i Besiddelse af Gaarden. Endel af vore Tropper vendte sig derpaa mod de 2 Compagnier af 4de Jægercorps, som havde holdt Vrannerup Hovgaard besat, og nu havde sat sig fast paa den bagved liggende Bakke. Resten, hvoriblandt Størstedelen af de to Compagnier af 12te lette Bataillon, trængte frem imod Vrannerup By, der, som det vil erindres, var besat af 2 Compagnier af 3die slesvig-holstenske Bataillon, men mødte her en saa kraftig Modstand, at Kampen i længere Tid blev staaende. Imidlertid havde General Rye besluttet sig til at gaae over Kolding Aa ved Egstrup med Størstedelen af sin disponible Styrke, og til den Ende efterhaanden dirigeret 1ste Jægercorps, 6te Linie-Bataillons 1ste og 2det Compagni, 3die og 4de Compagni af 7de Linie-Bataillon, 2den Cavaleri-Division samt 4 Kanoner af 2det Batteri (Schultz) henimod nævnte Punkt. 3die og 4de Compagni af 6te Linie-Bataillon vare allerede Kl. 7^{1/2} om Morgenen tilligemed $\frac{1}{2}$ Escadron og 2 Kanoner af 2det Batteri (Schultz) under Capitain Bonnichsens Commando afmarcherede for at forcere Trudbro, hvis denne maatte være besat af Fjenden, og tilvejebringe Forbindelsen med Commandoet under Oberstlieutenant Ernst, til hvem de 2 Kanoner skulde afgives; 1ste og 3die Compagni af 12te lette Bataillon under Commando af Capitain Diogenes bleve foreløbigt staaende foran Paaby tilligemed en Deling af 2det Batteri (Schultz), til hvis Bedækning var afgivet 1 Peloton

af 7de Linie-Bataillons 4de Compagni; Hovedstyrken af Cavaleriet forblev bag Højderne ved Harte Kirke.

Da 1ste Jægercorps ankom i Nærheden af Egstrup Kl. omtrent 8, beordredes det til at gaae over Aaen for i Forening med de 6 Compagnier, der allerede vare i og om Vrannerup, fuldstændigt at rense Terrainet mellem Gjelballe Skov og Sest Mølleaa og derved aabne Vejen mellem Egstrup og Sest. V. for Overgangsstedet tilvejebragtes af Ris og Planker en ny Overgang i Nærheden af den første, og Aaen passeredes saaledes samtidigt paa tvende Punkter. 1ste Compagni sendtes ud paa højre, 2det Compagni paa venstre Fløj af Reserve-Bataillonen, medens 3die Compagni beordredes at rykke frem bag Centrum, og 4de holdtes i Reserve for at benyttes efter Omstændighederne. Denne Forstærkning satte vore Tropper istand til at avancere paa hele Linien; højre Fløj forfulgte de vigende Jægere gennem Skoven til den sydlige Udkant af samme tæt Ø. for Gjelballe, hele Vrannerup By blev tagen, og Fjenden trængtes tilbage til Højderne V. for Sest Mølleaa, hvor han søgte at sætte sig fast.

General Rye troede nu Øjeblikket kommet til at udføre den ham paalagte Bevægelse mod Fjendens Retraite-linie. 1ste Jægercorps fik det Hverv at sætte sig i Besiddelse af Defileerne over Sest Mølleaa og derefter overtage Bevogtningen af disse og Hylkebro. De ved Paaby staaende Compagnier af 12te lette Bataillon tilligemed Delingen af 2det Batteri (Schultz) beordredes til under Commando af Major Harbou at passere det derværende Vadested for at komme Fjenden i Flanken og derved lette Udførelsen af Jægercorpsets Opgave. Resten af det disponible Infanteri dirigeredes henimod Overgangsstedet ved Egstrup for over Vrannerup at rykke frem mod Sest. I Henhold til denne Ordre lod Major Wilster sit 3die Compagni udvikle sig tilhøjre for 2det og begge

med 4de Compagni som Soutien gaae frem mod de to vestlige Overgange over Sest Mølleaa, der snart kom i vor Magt. 4de Reserve-Bataillon og de 2 Compagnier af 12te lette Bataillon holdt med Undtagelse af enkelte mindre Afdelinger, der havde sluttet sig til Jægercorpsset, vedblivende Vrannerup og det nærmest S. for liggende Terrain besat. Saaledes var Situationen S. for Kolding Aa Kl. omtrent $9\frac{1}{2}$, da pludselig en meget stærk Skydning lod sig høre i Skoven paa vor yderste højre Fløj. Det var 8de Bataillon, Teten af den 2den slesvig-holstenske Brigade, der af General Bonins Stabschef, Capitain Delius, havde faaet Ordre til at rykke frem til Understøttelse af Forposterne ved Vrannerup og derfor var sat i Marche paa Gjelballe istedetfor, som efter den oprindelige Bestemmelse, fra Hjarup mod Sest. Bataillonon udviklede sig i Compagnicolonner med Skytter foran, og dens højre Fløj stødte lige paa 1ste Compagni af 1ste Jægercorps, som trak sig tilbage til en Bakke bag en Lysning i Skoven, hvor det søgte at holde Stand. Men snart observeredes en sluttet Afdeling af et Compagnis Styrke, der i den vestlige, uafsøgte Del af Skoven havde omgaaet vor højre Fløj, og Compagniet blev derfor nødt til efter et betydeligt Tab af Mandskab at trække sig ud af Skoven og gaae tilbage til Vrannerup Hovgaard, medens den tilstødende Del af Reserve-Bataillonens Kjæde trak sig tilbage til Vrannerup og nærmeste Hegn. Da Major Wilster fik Melding om sit 1ste Compagnis farefulde Stilling og om Fjendens Fremtrængen mod Overgangsstedet, indsaa han Nødvendigheden af uopholdeligt at støtte højre Fløj og foreløbigt standse Fremrykningen mod Sest, og han beordrede derfor sit 4de Compagni, der var naaet henimod Bakken S. for Vrannerup (Coten 120), til hurtigst muligt at ile de S. for Vrannerup Hovgaard kjæmpende Afdelinger til Hjælp. Compagnicommandeuren, Capitain

Caroc valgte at vende sig imod Gaarden S. for Vranne-
rup, der tilligemed de omliggende Gjærder var et Punkt
af ikke ringe Vigtighed, da man derfra beherskede det
aabne Terrain mod Syd og Vest, samt. truede højre
Flanke af Fjenden, der brød frem fra Skoven, og ved
denne Bevægelse lykkedes det ham ogsaa at hindre
Fjenden i foreløbigt at vinde fast Fod udenfor Skoven;
2 Kanoner af det slesvig-holstenske 2det 6 Pds. Bat-
teri, som vare bragte til Skud paa Bakken S. for Vran-
nerup Hovgaard, maatte meget snart trække sig tilbage.

Imidlertid var 6te Linie-Bataillons 1ste og 2det
Compagni naaet ned til Overgangsstedet ved Egstrup
omtrent samtidigt med, at den 8de slesvig-holstenske
Bataillon angreb vor højre Fløj; medens Aaen passe-
redes, sluttede 3die og 4de Compagni, der havde escort-
eret de 2 for Oberstlieutenant Ernst bestemte Kanoner
forbi Trudsbro uden at træffe paa nogen Fjende, sig atter
til Bataillon. Den følgende Afdeling, 3die og 4de
Compagni af 7de Linie-Bataillon under Capitain Krie-
ger, passerede omtrent Kl. 10 Aaen over den først nu
færdigblevne Bro. Det ved Egstrup værende Artilleri
og Cavaleri, der ligeledes var bestemt mod Sest, skulde
følge efter, men inden dette kunde skee, havde Situati-
onen ved den videre Udvikling af Fjendens Angreb mod
vor højre Fløj antaget en meget betænkkelig Charakter,
der gjorde det nødvendigt ikke alene foreløbigt at op-
give Tanken om enhver Fremtrængen mod Sest, men
at anvende alle de disponible Kræfter til at holde Stand
imod dette Angreb, og de nysnævnte Afdelinger
erholdt derfor Ordre til indtil videre at forblive paa
Højderne N. for Aaen, hvorfra Artilleriet særdeles virksomt
kunde beskyde Overgangsstederne og støtte højre Fløj.
Den 2den slesvig-holstenske Brigade havde nemlig med
hele sin Styrke undtagen 4 Kanoner af 2det 6 Pds.
Batteri, som under Bedækning af et Compagni af 5te

Bataillon fra Skandrup vare sendte til Understøttelse for yderste venstre Fløj ved Rolsmølle, fortsat Fremrykningen over Gjelballe imod Vranterup, og 7de Bataillon, som nu var i Teten og havde udviklet sig paa venstre Fløj af 8de Bataillon, brød henimod Kl. 10¹/₄ pludselig frem fra den østlige Udkant af Skoven. Netop paa dette Tidspunkt var 6te Linie-Bataillon naaet til Vranterup Hovgaard, og da vor højre Fløj, der allerede var i høj Grad rystet ved Kampen med 8de Bataillon, maatte vige for dette nye Angreb, der hovedsagelig var rettet mod dens Flanke, blev 6te Linie-Bataillon saaledes strax indviklet i et meget heftigt Engagement. Vranterup Hovgaard besattes med 1 Compagni, et andet, der kort efter forstærkedes med de 2 Compagnier af 7de Linie-Bataillon, udviklede sig i Retning af Vejen til Gjelballe, og efter en alvorlig Kamp nødtes Fjenden til at gaae tilbage til Udkanten af Skoven, hvorfra han vedblev at underholde en heftig Ild mod vore Tropper. Samtidigt rallierede den hidtil V. for Vranterup engagerede Del af 4de Reserve-Bataillon sig paa Skrænten S. for Aaen, medens 1ste Compagni af 1ste Jægercorps gik tilbage over Overgangsstedet, hvor det indtog en Stilling til Optagelse af eventuelt tilbagegaaende Tropper, en Stilling, som Compagniet kort efter af General Rye beordredes til foreløbigt at beholde. — Den heftige Skydning i Retning af Overgangsstedet havde imidlertid foranlediget Major Wilster til personlig at begive sig til det truede Punkt for at kunne dømme om Situationen, og da han kom til den Overbevisning, at vore Tropper paa højre Fløj neppe vilde kunne modstaae et fornyet, kraftigt Angreb, besluttede han at rappelere sine mod Sest fremsendte Compagnier, som beordredes til successive at opgive deres Stilling, og nærme sig Vranterup Hovgaard.

Henimod Kl. 11 foretog Fjenden, der var bleven

forstærket paa venstre Fløj med 3 Compagnier af 5te Bataillon, et nyt Angreb fra hele den østlige Udkant af Skoven, idet han med stor Kraft gik frem saavel imod Vrannerup Hovgaard som imod Vrannerup By. Medens de 3 Compagnier paa vor højre Fløj, understøttede af den i Reserve staaende Del af 4de Reserve-Bataillon, søgte at imødegaae Angrebet ad Vejen fra Gjelballe, udviklede Major Bentzen det ene af de Compagnier, han havde i Reserve, langs Vejstykket mellem Vrannerup Hovgaard og Vrannerup By imod de Fjender, der trængte frem fra det indadgaaende Skovhjørne langs Gjærderne, og under denne Bevægelse enfileredes af 4de Compagni af 1ste Jægercorps og noget efter tillige af Corpsets 3die Compagni og Dele af 12te lette Bataillon, som besatte Hegnet mellem nævnte Compagnis Stilling og Vejen mellem Vrannerup og Sest. Under disse Omstændigheder, da alt General Ryes disponible Infanteri var engageret og tildels havde lidt betydelige Tab, og da Fjenden, om hvis sande Styrke det paa Grund af den udstrakte Skov var umuligt at faae sikker Kundskab, bestandigt saaes at sende friske Tropper i Ilden, begyndte Generalen at nære Tvivl om Muligheden af med egne Kræfter at holde Stillingen, og han sendte derfor følgende Melding til General Bülow:

„Fjenden trænger stærkt paa, mine Batailloner ere for endel opløste; Stillingen vil vanskelig kunne holdes uden et Par Batailloners Assistance ved Egstrup. Afdelingen ved Rolsmølle trænges ogsaa.“

Egstrup, den 23de April Kl. 11 Form.

Olaf Rye.

Hefdigst var Kampen om selve Vrannerup Hovgaard; flere Gange trængte Fjenden frem næsten til denne Gaard, og Major Bentzen saa sig nødsaget til at bringe det eneste Compagni, han havde i Reserve, i Ilden. Vel lykkedes det tilsidst vore Troppers for-

enede Kræfter atter at kaste Fjenden tilbage til Skoven, men han modtog efterhaanden Forstærkning af de 2 Compagnier af 4de Jægercorps, der efter Kampen om Morgenens havde samlet sig N. for Gjelballe, samt af en Del af 6te Bataillon*), og søgte nu at udvikle sig i Terrainet N. for Vejen fra Gjelballe, og at trænge frem til Overgangsstedet, idet han successive satte sig i Besiddelse af nogle tæt S. for Aaen liggende Kratpartier. En yderligere Fremtrængen paa dette Punkt forhindredes dog ved vort paa Højderne N. V. for Egstrup placerede Artilleri. Siden 6te Linie-Bataillons Overgang over Aaen havde 4 Kanoner af 2det Batteri (Schultz) fra denne Stilling beskudt dels det fjendlige Infanteri, naar dette i større Afdelinger viste sig udenfor Skoven, dels de 4 Piecer af 2det slesvig-holstenske Batteri, hver Gang disse i det for Artilleri ugunstige Terrain søgte Lejlighed til at virke; og senere var denne Artilleristyrke efterhaanden bleven forstærket med de 2 Kanoner af samme Batteri, som havde været bestemte til at forsøge at overskride Kolding Aa ved Vadestedet S. for Paaby, samt med en Deling af 6te Batteri (Haxthausen), der under den tidligere Del af Kampen havde medvirket til Fjendens Fordrivelse fra Vrannerup By og Terrainet om Sest Mølleaa. Disse 8 Kanoner rettede en saa vedholdende Ild mod Fjendens yderste venstre Fløj, der søgte at sætte sig fast bag de lodret paa Aaens Retning løbende Gjærder i Nærheden af Overgangsstedet, at denne snart begyndte at gaae tilbage, og da vort Artilleri stadigt forandrede Ståndplads for vedblivende at kunne enfilere Fjenden, alt som han trak sig Vest paa, nødtes han efterhaanden til ogsaa paa dette Punkt at holde sig indenfor Skovranden.

*) Næsten Halvdelen af Bataillonen var efter Overcommandoens Ordre detacheret i forskellige Øjemed tildels langt bort fra Brigaden.

Der indtraadte nu en Pause i Fægtningen, idet begge Parter, som efterhaanden havde ført alle deres disponible Afdelinger i Ilden, havde opgivet Haabet om at fortrænge Modstanderen uden Hjælp af friske Tropper. Imidlertid forekom Situationen dog General Rye saa betænkelig, at han for ikke at udsætte sig for i Uorden at blive trængt tilbage, hvis Fjenden skulde faae Forstærkning, beordrede Major Wilster til foreløbigt at besætte Stillingen S. for Overgangsstedet med 1ste Jægercorps alene og successive at dirigere de øvrige Tropper N. for Aaen. Samtidigt beordredes Commandoet under Oberstlieutenant Ernst til at trække sig bag Trudsbro, og Corpsets Souschef, Capitain Bech, afsendtes til Hovedkvarteret for at overbringe Melding om Sagernes Stilling og udbede sig yderligere Ordre. I Overensstemmelse med den modtagne Befaling lod Major Wilster 1ste Jægercorps's 3die Compagni besætte Vrannerup Hovgaard, 2det Compagni dække Terrainet mellem denne Gaard og Overgangsstedet og 4de Compagni gaae tilbage til Vrannerup By til Dækning af den venstre Flanke; 1ste Compagni var noget forinden ved en Officer af General Ryes Stab blevet dirigeret til den østlige Del af Vrannerup, men da Major Wilster troede at kunne løse den ham stillede Opgave med de Kræfter, han allerede havde til Disposition, fik det Befaling til atter at gaae tilbage over Broen, hvorfra det kort efter beordredes til at afgaae til Forstærkning af den til Paaby detacherede Styrke. De øvrige Afdelinger foretog Tilbagegangen over Aaen i følgende Orden: 6te Linie-Bataillon, 7de Linie-Bataillon, 4de Reserve-Bataillon og de 2 Compagnier af 12te lette, og Kl. omtrent 12¹/₂ var Aaen passeret af de først tilbagegaaende Afdelinger. Kampen indskrænkede sig nu til en livlig, men resultatløs Tirallering mellem de langt fra hinanden liggende Kjæder, idet vort Artilleris heldige Stilling hindrede

Fjenden i atter at bryde frem fra Skoven imod Overgangsstedet.

Som ovenfor omtalt, havde 1ste og 3die Compagni af 12te lette Bataillon Kl. omtrent 9 $\frac{1}{2}$ faaet Ordre til at forsøge at passere Vadestedet ved Paaby. Under en heftig Ild fra den søndre Aabred fjernedes Harver og deslige, hvormed Fjenden havde forsøgt at gjøre Vadestedet impassabelt, og endskjøndt det frembød ikke ringe Vanskeligheder at passere dels selve Vandløbet, hvor Vandet gik Folkene til midt paa Livet, dels det sum-pige Terrain paa den søndre Aabred, lykkedes det dog snart de 2 Compagnier under Major Harbous Ledelse at vinde fast Fod S. for Aaen. Ved Skovdruplund kom de i Forbindelse med de østligst staaende Afdelinger af den Styrke, der var gaaet frem over Egstrup og Vrannerup, og fulgte under en livlig Tiraileren efter den 3die slesvig-holstenske Bataillon, der gik tilbage i Retning af Sest. De 2 Kanoner var det umuligt at føre over Vadestedet, hvorfor de, som allerede anført, bleve dirigerede til Egstrup. De Dimensioner, Kampen ved Vrannerup efterhaanden antog, foranledigede dog snart Majoren til at opgive Fremrykningen, og med sin Styrke, til hvilken 1 Peloton af 1ste Jægercorps's 2det Compagni og enkelte Folk af 4de Reserve-Bataillon havde sluttet sig, langsomt at gaae tilbage mod Paaby. Denne Bevægelse udførtes uden at Fjenden fulgte efter, hvornæst Compagnierne indtog en defensiv Stilling N. for Vadestedet; her overtog Overstlieutenant Læssøe*) Commandoen over Bataillon, hvis hidtil værende Chef var bleven saaret under den sidste Del af Fremrykningen.

*) Oberstlieutenant Læssøe havde ansøgt om at blive ansat som Bataillonscommandeur ved den active Armee og blev under 22de April efter indhentet, krigsministeriel Bemyndigelse af den commanderende General ansat som Comman-

Da Commandeuren for den fjendlige 1ste Brigade, Oberst St. Paul, henimod Kl. 11 erholdt Melding om, at 3die Bataillon var kastet tilbage til Sest Kirke, gav han 1ste Bataillon, der, som det vil erindres, stod i Nærheden af Sest, Ordre til at rykke frem til Kirken som Soutien; men ved dens Ankomst til dette Punkt havde vore Tropper allerede tiltraadt Tilbagetoget, og den gik derfor frem, fulgt af 3die Bataillon, kom uden Modstand i Besiddelse af hele Afsnittet bag Sest Mølleaa og truede herfra Paaby, medens en mindre Styrke sendtes over Sest Mølleaa imod Vrannerup. — Denne Bevægelse i Forbindelse med Sagernes Stilling ved Vrannerup foranledigede General Rye til at afsende følgende Melding til Hovedkvarteret:

„Da jeg befrygtede i Uorden at blive trængt tilbage, har jeg ladet de halvt opløste Batailloner gaae langsomt tilbage; Vrannerup Hovgaard bliver imidlertid besat. Fjenden begynder at trænge frem over Vade-stedet ligefor Kirken, og jeg har Intet at sætte derimod. Artilleriet og 1ste Jægercorps er det eneste, der holder Fjenden.“

Mellem Egstrup og Harte Kirke, den 23 April Kl.
12¹/₂ Efterm.

Olaf Rye.

Kort forinden havde Oberstlieutenant Ernst modtaget den allerede omtalte Ordre til at gaae tilbage. — Som tidligere berørt havde Oberstlieutenanten i Overensstemmelse med Overcommandoens Disposition for

deur for 12te lette Bataillon; Major Harbou bestemtes til midlertidigt at overtage Forretningerne som Chef for den fyenske Generalcommandostab. — Foreløbigt overtog Oberstlieutenant Hindenburg sidstnævnte Post.

General Ryes Fremrykning faaet Ordre til Kl. 2¹/₂ om Morgenens med 1ste og 2det Compagni af 7de Linie-Bataillon samt 2 Escadroner af 5te Dragon-Regiment at marchere fra Vester Nebel over Ferup, Lejrskov og Højrup til Ribe—Kolding Chaussee, hvor han skulde tage en Stilling med frempousserede Poster ved Aakjær Aa; 2 Kanoner vilde fra Corpsets Rendezvous-Stilling ved Harte Kirke faae Ordre til at begive sig til henimod Lejrskov, for at melde sig til Oberstlieutenanten. — Fremrykningen skete ad den foreskrevne Vej; intetsteds stødte man paa Fjenden, og da Forbindelsen med Hovedstyrken over Trudsbro var tilvejebragt, lod Oberstlieutenanten Overgangsstederne over Aakjær Aa, Hesselvad Bro og Tvedsbro, besætte med Skytterne, hvor næst Melding afsendtes til General Rye. Ved Rolsmølle viste der sig endel fjendtligt Infanteri og nogle enkelte Cavalerister, der syntes af indskrænke sig til en rent iagttagende Holdning, men omtrent Kl. 10¹/₂ bemærkedes en fjendtlig Styrke af Infanteri og Artilleri at nærme sig Højderne Ø. for Møllen, tilsyneladende i det Øjemed at forberede en Overgang. Det var Halvbatteriet af 2den 6 Pds. slesvig-holstenske Batteri, der med 1 Compagni af 5te Bataillon som Bedækning under 2den Brigades Fremmarche fra Skandrup var blevet dirigeret frem til Forstærkning af de ved Rolsmølle staaende 2 Compagnier af 4de Jægercorps. Oberstlieutenant Ernst gav nu Ordre til, at de 2 Kanoner, som over Trudsbro vare stødte til hans Commando, 1 Deling af 6te Batteri (Schultz) under Lieutenant Brun, skulde tage en Stilling, hvorfra Difileet ved Rolsmølle kunde bestryges, men længe før Stillingen kunde naaes, kjørte det fjendlige Artilleri op paa en Højde umiddelbart Ø. for Møllen og aabnede derfra en heftig Ild paa Delingen, som i det ufordelagtige Terrain aldeles ikke kunde komme til Skud og derfor strax blev beordret tilbage. Fjenden

gjorde imidlertid ikke Mine til at ville forsøge noget Angreb, og begge Parter forholdt sig fra nu af blot observerende, indtil Oberstlieutenant Ernst, som allerede anført, omtrent ved Middagstid erholdt Ordre til at trække sig bag Trudsbro, hvilket Pas han i Tilfælde af Angreb skulde holde til det Yderste. I Henhold til denne Ordre lod Oberstlieutenanten den ham underlagte Styrke tiltræde Retraiten, men da det fjendlige Halvbatteri fra en ny Stilling omtrent 2000 Alen Ø. for den første bestrøg Koldingvejen, gik kun Infanteriet tilbage langs denne Vej, benyttende den Dækning, Terrainet frembød, medens Artilleriet og Cavaleriet dirigeredes nordligere over Stenvad Mølle til Hvilested Kro, hvilket Punkt naaedes Kl. henad 1½, og hvor Alt blev forberedt til et haardnakket Forsvar af Passet. —

Da General Bülow, som under hele Slaget opholdt sig paa Højderne ved Skovmølle N.Ø. for Kolding og saaledes ikke kunde have nogen Oversigt over, hvad der foregik paa hans højre Fløj, modtog den foruroligende Melding, som General Rye Kl. 11 havde afsendt, maatte det blive ham klart, at det Resultat, han havde tilsigtet, ikke kunde naaes. Vel gav han øjeblikkelig 4de Brigade Ordre til at dirigere 2 Batailloner til Egstrup til Understøttelse for General Rye; men selv om Denne derved maatte blive sat istand til at hævde sin Stilling, syntes der dog lidet eller intet Haab om, at den paa-tænkte Fremrykning mod Sest, hvorpaa hele Operationen var baseret, skulde kunne iværksættes, og General Bülow bestemte sig derfor til at opgive en videre Fremrykning og afbryde Fægtningen. Kl. 12½ beordrede han General Rye til at trække sine Tropper tilbage over Aaen og noget senere til at afbryde Kampen og gaae tilbage til de Cantonnements, Corpset havde havt inde om Morgenen; samtidigt beordredes 4de Brigade til med sine resterende 3 Batailloner og Halvbatteriet

General Bülow
giver Ordre til
at afbryde
Fægtningen.

at tage Stilling umiddelbart N. for Kolding, medens 3die Brigade endnu foreløbigt skulde holde Byen besat for at forebygge en mulig Deboucheren fra Fjendens Side. General Schleppegrell befalede nu 3die Jæger-corps at besætte Byens sydlige Udgang, barricadere Broen og holde denne Stilling indtil videre. 4de Compagni besatte Sønderbro og Husene og Haverne langs Aaen V. for samme, 1ste Compagni Aabredde Ø. for Broen med venstre Fløj stødende op til Corpsets 3die Compagni, der endnu stod i samme Stilling, som det havde indtaget strax ved Besættelsen af Byen; 2det Compagni blev stillet i Reserve i Helligkorsgade. Under en levende Ild fra Fjendens Side barricaderedes endelig den søndre Udgang af Kolding, saa godt som Omstændighederne tillode det, af Ingenieurdelingen under Lieutenant Høyer, og de nærmest Broen liggende Huse indrettedes til Forsvar og besattes med Skytter; i denne Stilling forblev Corpset, medens Fjenden vedblivende overøste Byen med en heftig Artilleriild, hvorved det allerede var lykkedes ham at tænde mange Huse i Brand. Kl. noget over 1½ modtog 3die Brigade Ordre fra Overcommandoen til at rømme Kolding og lade de derværende Afdelinger gaae tilbage til Brigadens Hovedstilling paa Bakkerne ved Skovmølle. Generalen lod derfor 5te Linie-Bataillon og 2det og 3die Compagni af 1ste Forstærknings-Bataillon indtage en Stilling fra det lille Bakkedrag, hvor de fjendlige Forskandsninger laa, til Slotssøen; Forstærknings-Bataillonens 4de Compagni afgaves til Bedækning for de 6 Kanoner af 3die og 4de Batteri, der havde staaet paa og ved Slotsbakken, og som paa Grund af, at Snoghøj Chausseen var saa stærkt bestrøgen af det fjendlige Artilleri, bleve dirigerede ud af den nordlige Udgang af Byen udenom Slotssøen, og 1ste Compagni opstilledes paa Torvet som

Soutien for Jægercorpset, som derpaa fik Befaling til at tiltræde Retraiten.

Medens Forholdene udviklede sig paa denne Maade paa dansk Side, havde General Bonin truffet Dispositioner, der kunde blive meget farlige for General Ryes Corps. Da han nemlig blev opmærksom paa, at der blev sendt betydelige Forstærkninger fra Kolding til højre Fløj, samtidigt med at en Del af de i Byen værende Tropper samledes N. for samme, hvoraf han maatte slutte, at Offensiven paa dette Punkt definitivt var opgivet fra dansk Side, beordrede han Oberst Zastrow til med Avantgarde-Brigaden med Undtagelse af 1ste Jægercorps, der skulde efterlades som Reserve for de 3 S. for Byen staaende Batailloner af 1ste Brigade, at marchere til Sest for i Nærheden af nævnte By at slaae Bro over Kolding Aa og derfra true Forbindelsen mellem General Ryes Corps og vor Hovedstyrke; 1ste og 3die Bataillon, der allerede vare i Egnen om Skovdruplund, samt 1ste Dragon-Regiment og $\frac{1}{2}$ 6 Pds Batteri stilledes midlertidigt under Oberstens Commando. Endelig befalede General Bonin lidt senere, da han antog, at den Styrke, der endnu var i Kolding, maatte være saa rystet af den langvarige Kanonild, at den ikke vilde kunde yde nogen alvorlig Modstand, Oberst St. Paul at træffe Dispositioner til atter at sætte sig i Besiddelse af Byen. Til at udføre dette Angreb bestemtes 4de Bataillon og 3die Jægercorps, der i 3 Colonner skulde rykke frem imod Broen, en Bevægelse, der kom til Udførelse omtrent samtidigt med, at vort 3die Jægercorps havde faaet Ordre til at tiltræde Retraiten, saaledes at denne allerede tildels var begyndt, da Stormcolonnerne naaede frem til Broen.

Et halvt Peloton, som vort 3die Jægercorps's ^{Kolding opgives,}
4de Compagni havde efterladt ved Barricaden bag ^{— 3die og 4de}
^{Brigades Re-}
^{traite,}

Sønderbrø til Dækning af Compagniets Retraite, blev snart nødt til at opgive sin Stilling, hvornæst Fjenden hurtigt ryddede Barricaden og med stor Heftighed begyndte at forfølge vore retirerende Tropper. De 3 Compagnier, der havde været placerede østligst, naaede dog uden at blive indviklede i nogen Fægtning ud af den nordøstlige Udgang af Byen, de 2 øvrige i Kolding værende Compagnier samt Ingenieurdelingen havde derimod en vanskeligere Retraite. Fjendens heftige Fremtrængen nødte 4de Compagni, ved hvilket Corpsets Commandeur, Major Coch, opholdt sig, til gjentagne Standsninger, og herved sinkedes Retraiten saa meget, at da Jægerne fra Torvet, hvor de vare bleve optagne af 1ste Compagni af 1ste Forstærknings-Bataillon, naaede hen imod Slottet, var den nordøstlige Udgang af Byen allerede besat af Fjenden, og samtidigt blev Angrebet paa Queuen bestandigt voldsommere. Den fjendlige Styrke, der holdt Barrieren ved Byens Udkant besat, var imidlertid ikke synderligt stærk, og Capitain Münnich, Commandeuren for 4de Compagni, som havde dirigeret sin ene Division gennem Slottet og den anden Øst om samme, satte sig derfor i Spidsen for sidstnævnte Division og stormede under Hurraraab mod Barrieren, hvorved Fjenden foranledigedes til ilsomt at vige tilbage, saaledes at de 2 truede Compagnier og Ingenieurdelingen kunde slutte sig til vore udenfor Byen staaende Tropper. Kampen optoges nu af disse og blev navnlig heftig paa højre Flej, hvor 2det Compagni af 1ste Forstærknings-Bataillon, der havde besat en Gaard tæt ved Slotssøen, ved sin rolige Holdning og vel rettede Ild bragte Fjenden til at standse sin Fremrykning; dernæst tiltraadte ogsaa disse sidste Afdelinger Retraiten dels over Dyrehavegaard, dels ad Chausseen uden at blive forfulgte af Fjenden, der indskrænkede sig til at sende nogle Kanonkugler efter de bortdragende Colonner. Da alle Brigadens Afdelinger vare ankomne

til Repli-Stillingen ved Skovmølle, omtrent Kl. 3, modtoges Ordre til at gaae tilbage til de den foregaaende Dag indehavte Cantonnements, og Marchen tiltraadtes under Dækning af en Arrieregarde, bestaaende af 2den Forstærknings-Bataillon og 4 Kanoner af 4de Batteri (Marcussen.) Efter i kort Tid at have indtaget en midlertidig Stilling ved Gudso, ved hvilket Pas Ingenieurdelingen dannede en Barricade, gik Brigaden tilbage til sine tidligere Cantonnements med Forposter fra Eltang Nor til Eltang By.

Ved Fjendens Fremtrængen i Kolding fandt General Moltke, som havde læst General Ryes Melding af Kl. 12 $\frac{1}{2}$ og saaledes maatte være forbedret paa Muligheden af et Angreb over Harte, sin Stilling umiddelbart N. for Kolding med ikkun 3 temmelig svækkede Batailloner altfor udsat og gik derfor omtrent Kl. 1 $\frac{3}{4}$ noget tilbage i Retning af Bramdrup, om hvilken Bevægelse Melding afsendtes saavel til Overcommandoen som til General Rye. En Ordre fra Overcommandoen af Kl. 2 om at gaae tilbage til den Stilling, Brigaden havde havt inde om Morgenen, modtoges først Kl. 3 $\frac{1}{2}$, og kort efter at den betegnede Stilling var naaet, indtraf endelig Befaling til at gaae tilbage til de Cantonnements, Brigaden om Morgenen havde forladt. Af de to til Assistance for General Ryes Corps afgivne Batailloner, der, saaledes som senere vil blive omtalt, paa den første Del af Retraiten sluttede sig til dette Corps, stødte omtrent paa denne Tid 8de Linie-Bataillon atter til Brigaden, noget senere ved Eltang Kirke 11te Linie-Bataillon, og Kl. omtrent 6 $\frac{1}{2}$ indtog Brigaden sine Cantonnements, efter at Forposter vare udstillede fra Eltang By til henimod Almind.

Da General Rye omtrent Kl. 1 $\frac{1}{2}$ modtog Overcommandoens Ordre om at gaae tilbage N. for Aaen, befalede han strax 1ste Jægercorps at opgive Stillin-

General Rye
gaaer tilbage til
Almind Dalen.

gen ved Vrannerup Hovgaard og tiltræde Retraiten. Forholdene paa dette Punkt havde i den sidst forløbne Time ikke forandret sig væsenligt; vel havde den over Sest Mølleaa fremtrængende, fjendlige Styrke begyndt en Skydefægtning mod vor venstre Fløj, ligesom Fjenden paa sin venstre Fløj havde faaet Forstærkning af de 4 fra Rols Mølle kommende Kanoner, men alligevel udførtes Tilbagegangen under Dækning af vort Artilleris Ild med Ro og Orden, uden at Fjenden trængte paa. Først bleve Fløjcompagnierne trukne over Aaen, derefter det Compagni, som havde holdt Vrannerup Hovgaard besat, hvornæst Broen afkastedes tiltrods for en temmelig levende Artilleriild, og Jægerne indtog en defensiv Stilling paa den nordre Aabred. I denne Stilling blev Corpset strax efter afløst af den kort forinden ankomne 8de Linie-Bataillon; Bataillonens Skytter bleve sendte frem langs Aaen, 1ste Compagni overdroges det umiddelbare Forsvar af Overgangsstedet, medens den øvrige Styrke stod som Hovedreserve N. for Vejen fra Kolding til Bibe. Bag Højderne N. for denne Vej, paa hvilke vort Artilleri efter Ordre havde taget Stilling, efterat vore Tropper vare komne tilbage over Broen, samledes efterhaanden de Afdelinger af General Ryes Corps, som havde været engagerede i Kampen om Vrannerup. Fjenden gjorde ikke noget Forsøg paa at forcere Overgangen over Aaen, og Kampen indskrænkede sig hovedsagelig til en Artillerifægtning, i hvilken den til Oberstlieutenant Ernst's Commando afgivne Deling kom til at deltage, medens Fjenden paa sin Side forstærkedes ved det ridende Batteri, der ad en Skovvej var naaet frem til en Stilling S. for Vrannerup Hovgaard. Den anden af 4de Brigades Batailloner, 11te Linie-Bataillon, var først bleven dirigeret til Paaby, men da Oberstlieutenant Læssøe, som stod her med 2 Compagnier af 12te lette Bataillon samt 1ste Compagni af

1ste Jægercorps og 1 Peloton af 7de Linie-Bataillon, ansaa denne sin Styrke for fuldkommen tilstrækkelig til at sikkre Vadestedet, hvor kun en svag Tirailering fandt Sted, fortsatte Bataillonens sin Marche henimod Egstrup og blev her stillet i Reserve N. for Chausseen.

Imidlertid kom Corpsets Souschef tilbage fra Overcommandoen med Ordre til General Rye om at afbryde Fægtningen og gaae tilbage til sine tidligere havde Cantonnements. Som en Følge deraf fik Oberstlieutenant Ernst omtrent Kl. 2^{1/2} Befaling til med det ham underlagte Commando over Stenvad Mølle at marchere tilbage over Vester Nebel efter at have udstillet Forposter fra Stallerup Gaard over Stubdrup langs Vesternebel Aa ligesom den foregaaende Dag. Samtidigt erholdt de ved Egstrup staaende Tropper Ordre til at gaae tilbage paa Harte Kirke under Dækning af en Arrieregarde, bestaaende af 8de Linie-Bataillon, 2 Escadroner af 3die Dragon-Regiment, der i Løbet af Fægtningen vare blevne dirigerede til Egstrup som Bedækning for Artilleriet, samt 2 Kanoner af 6te Batteri (Haxthausen), Alt under Befaling af den fungerende Bataillonscommandeur, Capitain Pontavice. — Først gik Hovedstyrken af Infanteriet tilbage, dernæst trak Artilleriet sig delingsvis ud af den fjendlige Ild, og endelig fulgte Arrieregarden uden at blive forfulgt af Fjenden, der foreløbigt forblev i sin Stilling paa den søndre Aabred, men med sit Artilleri vedblivende heftigt beskød vore tilbagegaaende Tropper. Ogsaa den til Paaby detacherede Styrke var efter Ordre gaaet tilbage, og Kl. lidt over 3 passerede de bageste Afdelinger af General Ryes Hovedcorps forbi Harte Kirke. Den videre Retraite blev anordnet saaledes, at de resterende 4 Escadroner af 1ste Cavaleri-Brigade over Dybvad Bro og Vester Nebel skulde gaae tilbage til deres tidligere Cantonnements, medens Corpsets øvrige Styrke dirigeredes over Bramdrupdam og derfra videre

mod Nord; Forposter skulde udstilles, ikke som oprindeligt bestemt over Lilleballe og Stubdrup, men S. for Almind Dalen over Dons Mølle og Vester Nebel til henimod Bølling, og det blev overdraget Oberst Juel at regulere Forpostlinien for højre Fløjs Vedkommende samt træffe den i saa Henseende fornødne Aftale med Oberstlieutenant Ernst. — Arrieregarden tog en midlertidig Stilling ved Harte Kirke, og 2den Cavalieri-Brigade, til hvilken 2den Cavalieri-Division atter havde sluttet sig, og som havde erholdt Ordre til med 4 Kanoner at dække Corpsets Retraite mod S. og S.Ø., rykkede henimod Harte By, da man maatte befrygte en Overgang fra Fjendens Side over Kolding Aa S.Ø. for Paaby; Oberstlieutenant Læssøe havde nemlig allerede Kl. 2 om Eftermiddagen afsendt Melding til General Rye om, at Fjenden syntes at ville slaae en Bro over Aaen paa dette Punkt, med Tilføjende af, at et Par Kanoner dog let vilde kunne forhindre et saadant Forsøg. Den i nævnte Melding omtalte fjendlige Styrke var Oberst Zastrows Commando, som paa dette Tidspunkt havde nærmet sig Aaen, hvor den strax havde begyndt at træffe Forberedelser til en Broslagning. Klokken var lidt over 3^{1/2}, da vor Arrieregarde brød op fra Harte Kirke; den største Del af 2den Cavalieri-Brigade havde da allerede sluttet sig til den i Retning af Bramdrupdam retirerende Hovedcolonne, idet den kun havde efterladt 2den Cavalieri-Division og de 4 Kanoner i Stillingen ved Harte med Ordre til Divisionens Commandeur, Major Hegermann-Lindencrone, at forblive som Bedækning for Kanonerne, indtil alt Corpsets Infanteri var passeret, og dernæst følge efter. I Henhold hertil lod Major Hegermann-Lindencrone sit Commando følge efter 8de Linie-Bataillon, der havde Teten af Arrieregarden, og kom saaledes foran de 2 Escadroner af 3die Dragon-Regiment samt de 2 Kanoner af 6te Batteri

(Haxthausen). Sidstnævnte Afdelinger vare kun naaede i Kanonskuds Afstand fra Kirken, da der viste sig fjendeligt Cavaleri, som gjorde Mine til at forfølge; de 2 sluttende Escadroner gjorde derfor Holdt, og Kanondelingen tog en Stilling paa Vejen, men da Fjenden kort efter forsvandt bag Kammen af Bakkerne, kom Delingen ikke til Skud, og Retraiten fortsattes over Bramdrupdam til Chausseen og derfra videre ad Vejen til Almind Dalen af hele Styrken med Undtagelse af 8de og 11te Linie-Bataillon, der, som allerede bemærket, atter afgik til 4de Brigade.

Da Colonnen under Oberstlieutenant Ernsts Commando ankom til Stenvad Mølle, lod Oberstlieutenanten 1ste Compagni af 7de Linie-Bataillon under Premierlieutenant Bentzens Commando tilligemed et Cavaleridetachment paa 40 Mand fortsætte Marchen paa den østlige Side af Vesternebel Aa for at indtage Bataillonnens tidligere Forpoststilling fra Stallerup Gaard over Stubdrup langs nævnte Aa, medens Resten af Styrken fortsatte Marchen over Højrup, Ferup og Vester Nebel. Kort efter at Lieutenant Bentzen havde skilt sig fra Hovedstyrken, blev han beskudt af de S. for Vranterup Hovgaard placerede Kanoner, og han befalede derfor Cavaleriet, der marcherede i Queuen, hurtigst muligt at søge at komme ud af den fjendlige Ild og strax begive sig til Solgaard, hvor Pikettet skulde placeres. Infanteriet benyttede Terrainet til Dækning saa godt som muligt og naaede omtrent Kl. 3 $\frac{1}{2}$ over Markerne til Stubdrup, hvor en Feltvagt paa 27 Mand under en Underofficer udstilledes ved den sydligste Gaard i Nærheden af Vadestedet over Vesternebel Aa; en anden Feltvagt paa 1 Underofficer og 28 Mand under Lieutenant Adeler stilledes omtrent 800 Alen Ø. for Stubdrup paa Vejen til Stallerup Gaard, over hvilket sidste Punkt Forbindelsen med Corpsets øvrige Forposter tidligere

havde fundet Sted. Med Resten af Styrken fortsatte Lieutenant Bentzen Marchen over et Vadested over Almind Aa til Solgaard, hvor han ankom Kl. omtrent 4, og afsendte derpaa strax de 3 øvrige Feltvagter henholdsvis til Elkjærholm og Broerne over Vesternebel Aa paa Vejen fra Vester Nebel til Jordrup og Bølling; endvidere udstilledes henimod Vadestedet over Almind Aa, hvorfra de sydligste Feltvagter kunde observeres, nogle enkelte Infanterister, i Højde med en dobbelt Cavaleripost, som af Cavaleridetachmentets Commandeur, Lieutenant Feddersen, var efterladt ved Dybvad Bro. Kort efter modtog Lieutenant Bentzen Bataillonens skriftlige Befaling angaaende Dragonernes Fordeling og Anvendelse, ifølge hvilken 1 Underofficer og 15 Dragoner skulde afgives til Vester Nebel for derfra at patrouillere mod Vest og Sydvest, medens Resten især skulde anvendes til hyppige og langtudgaaende Patrouiller; naar Cavaleriet inddroges til Pikettet, skulde der ved hver af de sydlige Feltvagter efterlades 2 Dragoner til Overbringelse af Meldinger.

Henimod Kl. 4¹/₄, kort efter at Feltvagten under Lieutenant Adeler havde udstillet sine Vedetter, observeredes Cavaleri, der nærmede sig Syd fra. I Begyndelsen troede man, at disse Ryttere, hvis Styrke ansloges til 2 Escadroner, henhørte til vore egne Tropper, da de ligesom vore havde lyseblaa Kapper, men saasnart de kom saa nær, at Lieutenanten gennem Kikkert kunde skjelne deres Hovedbedækning og derved kom til Visshed om, at det var Fjender, gav han strax sin Feltvagt Ordre til at gaae tilbage paa Pikettet, da der ikke i Nærheden fandtes noget Hus eller nogensomhelst anden Terraingjenstand, som kunde frembyde Dækning mod Cavaleri, og en Retraite paa Stubdrup blev umuliggjort derved, at Fjenden strax trængte ind mellem Feltvagten og denne By. Den retirerende Trop, som, da de ud-

En af vore Feltvagter opsnappes af Fjenden.

satte Poster tildels vare blevne opsnappede, bestod af omtrent 20 Mand, blev imidlertid snart, inden den kunde naae Almind Aa, omringet og opfordret til at overgive sig, en Opfordring, som uden Modstand blev efterkommet. Selve Angrebet blev udført af c. 1 Escadron, medens den anden holdt sig i nogen Afstand.

Da det fjendlige Cavaleri nærmede sig Stubdrup, trak Sergenten, der commanderede den derværende Feltvagt, sig efter at have inddraget sine Poster Nord paa ud af Byen, hvor han mødte en Dragon, der overbragte ham Ordre fra Lieutenant Bentzen til at trække sig tilbage til Pikettet. Sergenten retirerede først langs med Aaen, men da det fjendlige Cavaleri ikke forfulgte ham, troede han over Markerne at kunne naae til Solgaard; han vendte sig derfor i denne Retning, og det lykkedes ham ogsaa at passere Vadestedet over Almind Aa, men kort efter, c. 600 Alen fra Solgaard, blev Feltvagten indhentet af det forfølgende Cavaleri; Sergenten lod vel strax formere Kreds og befalede sine Folk at skyde, men da Cavaleriet i Galop og med Hurraraab satte ind paa Kredsen, kastede Folkene Geværerne. En enkelt Mand, som ikke havde kunnet støde til Feltvagten, gik over paa den vestlige Side af Nebelaa og undkom til Vester Nebel; derimod blev den Dragon, som havde overbragt Ordren til Feltvagten om at gaae tilbage, og de fra Pikettet udsatte Infanterivedetter ligeledes tagne tilfange.

Medens dette forefaldt Ø. og N.Ø. for Stubdrup, marcherede de 4 Escadroner af 1ste Cavaleri-Brigade, 2 Escadroner af 3die og 2 af 5te Dragon-Regiment, ad Vejen til Vester Nebel. Da 5te Dragon-Regiments 3die Escadron, som dannede Arrieregarden, passerede Nord om Stallerup Sø, observeredes enkelte fjendlige Cavalerister i Terrainet S. for Søen, hvorom Melding afgaves til Regimentets Commandeur, Oberstlieutenant Voigt,

som var nærværende ved Escadronen, og som red bort efter at have befalet Escadronscommandeuren, Ritmester Leth, at være agtpaagivende. Der udsendtes nu en Bagtrop, og fra denne indløb kort efter Melding om, at 2 fjendelige Escadroner nærmede sig, en Melding, der strax blev sendt videre til Regimentscommandeuren; men da Ordonnansen kom tilbage uden at have truffet Denne, begav Ritmesteren sig selv hen til Teten af Regimentet og derfra til 3die Dragon-Regiment, som var umiddelbart foran, og hvis Commandeur, Oberstlieutenant Freiesleben, tillige underrettedes om, hvad der var erfaret. Colonnen fortsatte imidlertid sin Marche mod Nord uden at blive opmærksom paa Lieutenant Adellers Feltvagt, der passeredes i en Afstand af mindre end en halv Fjerdingsvej og tydelig kunde sees fra Højderne ved Dybvad Bro. Da Ritmester Leth, der atter havde begivet sig tilbage til sin Escadron, henimod Kl. 4 $\frac{1}{2}$ ankom i Nærheden af Solgaard, bemærkede han endel Cavalerister, som forede, samt Infanteri, som ikke var under Gevær; disse Tropper ansaa Ritmesteren for et Commando, som efter at have udført et eller andet Hverv holdt Hvil her, inden de gik i Qvarter; at det var et Piket, faldt ham ikke ind, uagtet han havde passeret den fra Solgaard ved Dybvad Bro udstillede Cavaleripost, og han indskrænkede sig derfor til at underrette Commandoet om, at det maatte være agtpaagivende, da 2 fjendelige Escadroner nærmede sig, hvornæst han selv fortsatte sin Marche. Denne Underretning, der blev overbragt til Pikettets Commandeur med den Tilsætning, at de fjendelige Escadroner vare ledsagede af Artilleri og efterfulgte af Infantericolonner, foranledigede Lieutenant Bentzen, der kort forinden havde modtaget en lignende Melding fra den ved Dybvad udsatte Cavaleripost, til uopholdeligt at udsende en Dragon til hver af de 2 sydlige Feltvagter med Ordre til, at de ligesom de ved Vadestedet

over Almind Aa udsatte Infanteriposter skulde trække sig tilbage til Solgaard. Men kort efter ankom en Undercorporal, der midlertidigt havde været afgivet til Lieutenant Adeler, og meldte, at han paa Tilbagevejen til Solgaard havde seet, at Lieutenants Feltvagt var bleven omringet og taget tilfange af fjendtligt Cavaleri. Lieutenant Bentzen besluttede nu strax at trække sig tilbage og blev under Retraiten, da han omtrent var kommen 1000 Alen bort, Øjensvidne til, at Infanteriposterne, der havde staaet ved Vadestedet, bleve indhentede og tagne tilfange i Nærheden af Solgaard. — Af det øvrige Oberstlieutenant Ernst underlagte Commando var ved dette Tidspunkt de 2 Escadroner allerede ankomne i Nærheden af Aagaard, medens Kanodelingen under Bedækning af 2det Compagni af 7de Linie-Bataillon netop havde passeret Elkjærholm paa Vejen til Vester Nebel, hvor den havde gjort Holdt. Da man her erholdt Underretning om det fjendlige Cavaleries Nærmelse, fortsatte Delingen alene sin Marche mod Viuf, hvorimod Compagniet foreløbigt tog en Stilling for at optage det tilbagevigende 1ste Compagni. Imidlertid havde Oberstlieutenant Ernst i Vester Nebel gjennem Oberst Juel faaet Underretning om den forandrede Forpoststilling, og han begav sig derfor frem mod 1ste Compagni for at ordne det Fornødne, men da han kom nogle hundrede Alen S. for Vester Nebel, traf han de 2 Compagnier i fuld Tilbagegang, som fortsattes til Byen, hvor Kirkegaarden blev besat. Her indløb Melding om, at fjendlige Tropper viste sig saavel ved Dons som V. for Vesternebel Aa, og Oberstlieutenanten besluttede sig derfor til at opgive Vester Nebel og nærme sig til Aagaard; i Nærheden af dette Sted stødte Bataillon, hvis 3die og 4de Compagni vare komne tilbage over Bramdrupdam og Dons, til Cavaleri-Brigaden, til hvilken kort efter ligeledes de 4 detacherede Esca-

droner sluttede sig, og hele Styrken gik derpaa i Bivouak N. for Aagaard med Forposter paa en Linie fra Dons Mølle Nord om Vester Nebel til henimod Bølling.

Meldingen om det fjendlige Cavaleris Forfølgning foranledigede General Rye til foreløbigt at holde sin Hovedstyrke samlet umiddelbart bag Almind Dalen, og først da han fik Underretning om, at Fjenden havde standset sin Fremrykning, lod han Tropperne gaae i det for dem bestemte Cantonnement med Undtagelse af 1ste Jægercorps og 2 Kanoner af 2det Batteri (Schultz), der overtog Forposttjenesten.

Det fjendlige Cavaleri, der opsnappede de 2 Feltvagter af 7de Linie-Bataillon, henhørte til 1ste slesvig-holstenske Dragon-Regiment, som omtrent Kl. 3¹/₂ passerede Kolding Aa over Vadestedet i Nærheden af Paaby. Resten af Oberst Zastrows Commando havde omtrent Kl. 4¹/₂ iværksat sin Overgang noget østligere over den imidlertid fuldendte Bro, og Obersten modtog nu Ordre til med Avantgarde-Brigaden at rykke frem til Bramdrup, hvor han skulde bivouakere, med Forposter paa en Linie fra Lilleballe Skov til Stubdrup; herfra langs Vesternebel Aa og Kolding Aa til Rols Mølle udsattes Forposterne af 2den Infanteri-Brigade, der anvistes Cantonnement med 2 Batailloner i Harte og Resten i Vrannerup og Gjelballe; yderste venstre Fløj bevogtedes af 2det Dragon-Regiment, der tilligemed det ridende Batteri fik Cantonnement i Skandrup og Hjarup. 1ste Brigade overtog Forposttjenesten paa højre Fløj fra Lilleballe Skov til Afsnittet ved Hvidsminde og cantonnerede med 3 Batailloner i Kolding og med 1 Bataillon samt Batteriet i Sest og Omegn, hvor tillige 1ste Dragon-Regiment og det ene Halvbatteri af Avantgarde-Brigaden anvistes Cantonnement; det andet Halvbatteri henlagdes til den sydlige Forstad af Kolding, og Reserveartilleriet til Vonsild.

General Bonins
Dispositioner
efter Fægtningen
ved Kolding.

Kolding By maatte haardt undgjælde for det uheldige Udfald af Kampen. Fjenden, der var i høj Grad op-
hidset over det store Tab, han havde lidt i Byen, og
som antog — hvad jo altid er Tilfældet ved slige Lej-
ligheder — at de Skud, der kom fra Husene, tildels
hidrørte fra Indvaanerne, hengav sig til de beklageligste
Udskejelser. Først Kl. 8 næste Morgen tillod Com-
mandanten i Kolding, Major Hacke, Commandeur for
9de Bataillon, Byens Indvaanere at begynde paa Sluk-
ningen af de talrige Ildebrande.

Tabet paa den fjendlige Side under denne Dags
Kamp var:

Tabet i Fægt-
ningen ved
Kolding.

Af Faldne eller kort efter døde af deres Saar:

2 Officerer, 50 Underofficerer og Menige.

Af Saarede: 12 do. 253 do.

Af Fanger faldt 2 Officerer og 87 Underofficerer
og Menige i vore Hænder.

Tabet paa vor Side var:

Af Faldne eller kort efter døde af deres Saar:

8 Officerer, 7 Underofficerer og 136 Menige.

Af Saarede:

20 do. 17 do. og 337 do.

Af Fanger:

1 do. 3 do. og 127 do.

Vort hele Tab var saaledes: 29 Officerer, 27 Under-
officerer og 600 Menige.

De Officerer, der fandt Heltedøden vare:

Major Schindel, Commandeur for 5te Linie-Bataillon.

Capitain Bonnichsen af 6te do.

Lieutenant Høyer " Ingenieurcorpset.

— Meincke " 6te Reserve-Bataillon.

— Holbek " 9de Linie- do.

— Füssel " 12te lette do.

— Thrane " 5te Linie- do.

— Mammen " 4de Reserve- do.

De andre saarede Officerer vare:

Major Harbou,	Commandeur for	12te lette	Bataillon.
Capitain Bohse	af	6te Linie-	do.
Ritmester Duncker,	Adjutant ved	Hovedkvarteret.	
Lieutenant P. H. Dorph	af	6te Linie-Bataillon.	
— Meyeren	»	3die Jægercorps.	
— I. A. Grønlund	»	9de Linie-Bataillon.	
— Späth	»	6te Reserve- do.	
— I. Vaupell	»	4de do. do.	
— B. S. Lind	»	1ste Jægercorps.	
— Ingversen	»	7de Linie-Bataillon.	
— Plenge	»	6te Reserve- do.	
— Krøyer	»	3die Jægercorps.	
— C. F. Møller	»	do. do.	
— Harpøth	»	12te lette Bataillon.	
— Trojel	»	5te Reserve- do.	
— Lausen	»	7de Linie- do.	
— Drastrup	»	6te Reserve- do.	
— Gløerfeldt	»	5te Linie- do.	
— F. C. Pio	»	12te lette do.	
— H. H. Platen	»	do. do.	

Desuden saaredes Regnskabsføreren ved 7de Linie-Bataillon, Capitain Grüner, der som Frivillig deltog i Fægtningen, og af Læger Overlæge Münster af 6te Reserve-Bataillon.

Den fangne Officer var Lieutenant. Adeler af 7de Linie-Bataillon.

Detalleret Tabsliste findes under Bilag III.

Da General Bülow havde afbrudt Kampen ved Kolding og Egstrup, havde han 2 Alternativer at vælge imellem, idet han enten kunde indtage en Stilling i Fjendens Nærhed med hele sin Styrke, eller opgive den umiddelbare Forbindelse med General Ryes Corps og selv gaae tilbage til Fredericia Afsnittet. Hvad det

første Alternativ angik, da forment Generalen, at de Fordele, dette mulig kunde medføre, under de stedfindende Forhold ikke opvejede de dermed forbundne Ulemper. Efter de ham tilgaaede Efterretninger og efter den Modstand, han havde mødt, antog han nemlig, at Rigstropperne stode tæt bag ved Insurgenterne, ja mulig endog havde taget Del i Kampen, og at de saaledes enten kunde trækkes frem strax og gaae angrebsvis tilværks endnu samme Eftermiddag, eller at Fjenden i alt Fald den følgende Dag med friske Kræfter og overlegen Styrke vilde kunne foretage et Angreb paa vore Tropper, der næsten alle havde været i Ilden og vare udmattede af en anstrængende Marche og en besværlig Forposttjeneste. Hvad der under saadanne Forhold kunde skee, lod sig ikke forudsee, og General Bülow troede derfor at burde foretrække det andet Alternativ, at lade Hovedstyrken gaae tilbage til Fredericia Afsnittet og foreløbigt indskrænke sig til derfra at observere de fjendlige Troppers Bevægelser, medens General Rye gik tilbage bag Vejle Aa og derfra eventuelt fægtende fortsatte Retraitten mod Nord. Selv om Rigstropperne ikke, hvad han dog nu holdt for afgjort, trængte ind i Jylland, men overlode dette alene til Insurgenterne, forekom den anførte Stilling Generalen at være den fordelagtigste, da han, hvis Fjenden uforsigtigt skulde vove sig længere frem uden nogen umiddelbar Reserve, vilde være istand til at kaste sig ind paa hans Retraite-linie for i Forening med General Ryes Corps at tilføje ham et alvorligt Nederlag.

Ledet af disse Betragtninger udgav General Bülow i Løbet af Eftermiddagen følgende Disposition for den 24de.

Imorgen tidlig Kl. 5, hvis intet Angreb forinden
 skeer, bryder Armeecorpsset op fra sine havte Stillinger
 og Cantonnements saaledes: General Ryes Corps gaaer

General Bülow's
 Disposition for
 Bevægelserne
 den 24de April.

tilbage mod Nord og tager Stilling bag Vejle Aa; med dette Corps følger Ingenieurdelingen under Lieutenant Brummer. Den 4de Brigade gaaer tilbage bag Elbo Dalen og besætter Passene ved Havreballe og Bredstrup og tager en Stilling omtrent mellem Taarup og Torp og videre mod Nordost. Denne Stilling holdes besat, indtil den 3die Brigade, som ligeledes gaaer tilbage over Elbo Dalen, har indtaget sin Forpoststilling, hvorefter den 4de Brigade samt 3die Batteri (Jessen) og 4 Kanoner af 4de Batteri (Marcussen) afmarcherer til Fredericia. Den 3die Brigade udstiller sine Forposter fra Skjærbæk til Tavlov og videre over Tavlov Nebel til Bredstrup med Observationspost til Randsfjord og en fremskudt Cavaleripost til Gudsø; Hovedposter udsættes, hvor Vejen fra Børup støder til Chausseen, samt i Torp og ved Bredstrup. Til Forposttjenesten anvendes 2 Batailloner, de øvrige Batailloner cantonnere i Stovstrup, Erisø, Hønebjerg og Snoghøj; Artilleriet og Cavaleriet tager Cantonnement i Stovstrup og Erisø og stilles indtil videre til 3die Brigades Disposition. Hovedkvarteret forlægges imorgen fra Snoghøj til Fredericia. Ingenieurdelingen under Lieutenant Good*) tildeles 3die Brigade og cantonnerer i Snoghøj. I Tilfælde af Angreb inat benytter den 4de Brigade hovedsagelig Vejen over Havreballe Gaard til Fredericia, den 3die Brigade Vejen over Børup og Sønderby Gaard saavel som over Erisø ligeledes til Fredericia. I Tilfælde af Angreb, efterat 3die Brigade har indtaget Cantonnement, gaaer sammes Re-traite ligeledes til Fredericia.

Bülow.

De i denne Befaling paabudte Troppebevægelser

*) Efterat Lieutenant Høyer var falden, havde Lieutenant Good af Ingenieurstaben faaet Ordre til at overtage Commandoen over Delingen.

bleve af 3die og 4de Brigade udførte i Overensstemmelse med de givne Ordre, og den 24de om Eftermiddagen havde 3die Brigade overtaget hele Forposttjenesten langs Elbo Dalen, medens 4de Brigade tog Cantonnement i Fredericia, dog med Undtagelse af 1 Compagni, der afgaves til Bevogtning af Vadestedet over Randsfjord ved Egeskov. — I 3die Brigades Stilling foretoges imidlertid endnu samme Dags Aften i Henhold til en af Hovedquarteret derom udstedt, detailleret Ordre følgende Forandringer: Vedetlinien blev trukken tilbage til en Linie fra Lille Belt foran Damgaard Ø. for Taarup over Kongsted og Bredstrup til Randsfjord. Capitain Silberloh af 9de Linie-Bataillon ansattes som Forpostcommandeur. Til Forposttjenesten skulde anvendes 2 Batailloner; den øvrige Del af Brigaden anvistes Cantonnement i Erisø og Stovstrup, hvor tillige de 4 Kanoner af 4de Batteri (Marcussen) henlagdes, hvorimod Resten af Batteriet samt 3die Batteri (Jessen) beordredes til strax at marchere til Fredericia. Endvidere udtalte Overcommandoen, at Folkene i Cantonnementerne stedse skulde være færdige til Udrykning, og at Halvdelen af Hestene skulde være seledede og sadlede. De forskjellige Hovedposter skulde tildeles noget Cavaleri, og Cavaleripatrouiller udsendes, saalænge det var muligt, ad Chausseen foran Gudsø, foran Havreballe Gaard og ad Vejen til Vejle foran Bredstrup Passet, ligesom mindre Cavaleriposter befalede udsatte ved eller mod Gudsø, ved Havreballe Gaard og ved Bredstrup. — Endelig befalede Overcommandoen den 25de April, at Capitain Dreyer af Ingenieurcorpset foreløbigt skulde stilles til Disposition for 3die Brigade for ved fortificatoriske Arbejder at forstærke Forpostlinien; disse Arbejder skulde paabegyndes ved Bredstrup. Samme Dag befalede 3die Brigade at afgive 1 Officer og 100 Mand til Besætning af Bro-

hovedet ved Snoghøj,*) hvor desuden 2 Fartøjer bleve stationerede for om fornødent at optage Besætningen og forsprængte Troppeafdelinger.

General Ryes Corps afmarcherede den 24de April Kl. 5 om Morgenen under Dækning af Forposterne som Arrieregarde og uden at blive efterfulgt af Fjenden. Generalen indtog imidlertid ikke Stillingen bag Vejle Aa, der har en Udstrækning af $1\frac{1}{2}$ Mil, da han befrygtede, at ved et alvorligt Angreb paa Vejle Størstedelen af de V. for denne By staaende Tropper vilde kunne blive nødte til at trække sig tilbage paa Viborg; derimod lagde han alle sine Tropper bag Grejs Dalen og indskrænkede sig til at besætte Passet ved Vejle med en mindre Styrke S. for Byen og observere Overgangsstederne ved Haraldskjær og Vingsted Mølle ved Patrouiller, en Forandring i Dispositionen, hvortil General Rye ansaa sig bemyndiget, da Forbindelsen mellem Generalens Corps og Hovedstyrken factisk var afbrudt, og hvorom Melding afsendtes til Hovedkvarteret. — Under Marchen til Vejle vare de 4 Kanoner af 6te Batteri (Haxthausen) under Capitain Götzsche, escorterede af 2 Compagnier af 11te Linie-Bataillon, stødte til Corpset. General Rye havde nemlig den foregaaende Dag anmodet Overcommandoen om at lade Halvbatteriet under fornøden Bedækning afgaae til Herslev, hvor Kanonerne skulde afgives til den der cantonnerende 6te Linie-Bataillon, men ved Ankomsten til Herslev var Bataillonnen allerede afmarcheret, hvorfor de 2 Compagnier

*) Dette Brohoved var iøvrigt langtfra ikke i Forsvarsstand; et Forslag fra Feltingenieurdetachementet af 19de April om at foretage de i saa Henseende fornødne Arbejder og at reparere Landgangsbroen blev ikke taget til Følge.

af 11te Linie-Bataillon maatte følge Halvbatteriet paa dets videre Marche til Corpset og saaledes for nogle Dage bleve adskilte fra 4de Brigade; da man tog i Betænkning at dirigere dem ad den directe Vej til Fredericia, beordredes de nemlig til at afgaae til Horsens, og derfra, da fornødne Transportmidler manglede, til Aarhus; her indskibedes de og stødte den 28de atter til Bataillonnen i Fredericia.

Corpset blev henlagt i følgende Cantonnements:

Hovedkvarteret.....	Williamsborg.	Dislocation af General Ryes Corps den 24de April.
5te Infanteri- Brigade.	{ 6te Linie-Bataillon.	Bredballe og Lysholt.
	{ 7de do. do. .	Bregdal og Gammelsole.
	{ 12te lette do. .	Hedensted, Torup og Rimmerslund.
	{ 4de Reserve-do. .	Stubberup, Sebberup og Ølsted.
	{ 1ste Jægercorps...	Engom og Assendrup.
1ste Cavaleri-Brigade.....	Spettrup, Botterup, Eriknaver og Korning.	
2den do. do.	Stendrup, Nørre- og Sønder-Aldum, Lysstrup og Overholm.	
Artilleriet.	{ 2det Batteri (Schultz).....	Hedensted og Torup.
	{ 6te Batteri (Haxthausen) og den samme underlagte Espingoldeling ..	Rimmerslund, Sebberup og Stubberup.
	Ingenieurafdelingen	Store Dalby.

Til Forposter bestemtes daglig 1 Bataillon, 2 Escadroner og 2 Kanoner under Major Honnens, der afløste Major Faber som Forpostcommandeur; deres Opgave var kun at holde Grejs Dalen saa længe, at de bagved cantonnerende Afdelinger kunde faae tilbørlig Tid til at samle sig paa deres Allarmpladser; Vejle selv skulde aldeles ikke forsvares, og de S. for samme staaende Forposter erholdt Ordre til, naar Fjenden rykkede frem, at trække sig gennem Byen til Højderne N. for samme.

I denne Stilling forblev Corpset indtil den 27de April, da det ifølge Ordre fra Hovedkvarteret rykkede frem til en Stilling bag Vejle Aa og indtog følgende Cantonnements:

Dislocation af General Ryes Corps den 27de April.	Hovedkvarteret	Vejle.
	5te Infanteri- Brigade.	{ 6te Linie-Bataillon. Lerbækgaard, Høgs- holt og Rugballegaard. 7de do. do. Grejs. 12te lette do. Vejle. 4de Reserve-do. Bredballe, Juulbjerg- gaard og Lysholt. 1ste Jægercorps . . . Haraldskjær og Kjær- bølling.
	1ste Cavaleri-Brigade	Bregdal, Engom, Dav- gaard, Ørum, Lille Dalby, Torup og He- densted.
	2den do. do.	Jennum, Rugballe, Hornstrup, Balle, Stens- gaarde og Kjærbølling.

Artilleriet.	{	2det Batteri	} Store- og Lille Grundet samt Hornstrup.
		(Schultz)	
		6te Batteri (Haxthausen) med	
Espingoldelingen			
Ingenieurafdelingen			Veje.

Forposterne udsattes S. for Vejle og langs Aaen til Vingsted Mølle; af Escadronerne placeredes den ene N. for Skibet Kirke, den anden S. for Vejle ved Sammenstødet af Fredericiavej og Koldingvej, og Patrouiller udsendtes dels over Vinding, dels over Højen, Stubberup, Jerlev og Nørre Vilstrup, dels endelig fra Vingsted Mølle over Høllund og Jerlev. — I Tilfælde af Angreb skulde 1ste Jægercorps repliere sig paa 6te Linie-Bataillon og dernæst i Forening med denne trække sig tilbage over Passet ved Grejs Mølle; 2den Cavaleribrigade, der skulde besørge Forposttjenesten mod Vest og Sydvest og dække Corpsets højre Flanke, anvistes Re-traite over Jellinge i Retning mod Øster Snede. Samtidigt oprettedes en Etappe for Marodeurer, der foreløbigt henlagdes til Bregdal, og som var bestemt til at optage fra de forskjellige Batailloner og Corps Mandskab, der vel ikke kunde siges at være sygt, men dog paa Grund af Udmattelse eller deslige ikke kunde følge Corpsets Bevægelser.

I de nærmeste Dage efter Fægtningen ved Kolding indskrænkede Fjenden sig til at hævde det vundne Terrain, da General Bonin af General Prittwitz havde faaet Ordre til ikke at trænge længere frem i Jylland før paa nærmere Befaling. Den 24de April om Morgenen befalede General Bonin Oberst Zastrow med 1 Bataillon, 1 Dragon-Regiment og 2 Kanoner at lade foretage en Recognoscering til Almind Dalen hovedsagelig for at

Forholdene paa den fjendlige Side indtil Slutningen af April.

undersøge, hvorvidt Terrainet var passabelt imellem Almind og Dons Mølle, og samtidigt fremsendtes 2 Escadroner og $\frac{1}{2}$ Bataillon ad Vejen til Fredericia, ved hvilke Recognosceringer Cavaleripatrouiller naaede frem henholdsvis til Højen Kirke og til Gudsø. Samme Dag modificeredes Forpoststillingen saaledes, at Avantgarde-Brigaden overtog Sikringen af hele Linien fra Hvidsminde over Bramdrup til Nordenden af Stallerup Sø, medens 2den Brigade tildeltes Strækningen fra Sydenden af nævnte Sø over Stampemøllen langs Vesternebel Aa og Kolding Aa over Rols Mølle til Dollerup. Avantgarde-Brigadens Gros og dens Batteri forlagdes til Kolding, 1ste Brigade til Dalby, Vonsild og Sest; den øvrige Styrke forblev hovedsagelig i sit tidligere Cantonnement med Undtagelse af 2det Dragon-Regiment, der henlagdes til Ødis og Fovslet, hvorfra det dog allerede den 29de ved Rigstroppernes Ankomst til Ødis forlagdes til Egnen om Dalby.

Som allerede bemærket, blev de slesvig-holstenske Troppers Fremrykning i Jylland standset ved en Ordre fra General Prittwitz, en Ordre, der allerede gjentagne Gange var givet General Bonin, og som var foranlediget af politiske Hensyn. Medens nemlig Centralmagten, ivrigt tilskyndet af Statholderskabet, af al Magt søgte at fremskynde en Besættelse af Jylland, vilde General Prittwitz ikke overskride Grænsen, forinden han fik positiv Ordre dertil af det preussiske Cabinet, men en saadan havde han endnu ikke modtaget. Han indskrænkede sig derfor til, samtidigt med at General Bonin rykkede frem over Christiansfeld, at forlægge 3die Divisions 1ste Brigade, hvortil 11te Husar-Regiment blev attacheret, til Tønder og Løgumkloster, 2den Brigade med 8de Husar-Regiment til Aabenraa og Reserve-Cavaleriet, der blev dannet af det sachsiske Garderytter-Regiment og 5te Regiment bayerske Chevaux-

legers samt det ridende, preussiske Batteri, Alt under Commando af General Ledebur, til Egnen mellem Løgumkloster og Aabenraa; Kystbevogtningen overtoges af 2 Batailloner, Pionererne afgaves til Skandsebygning i Sundeved. Først et Par Dage efter Fægtningen ved Kolding, nemlig den 26de April, satte Divisionen sig atter i Bevægelse Nord paa og belagde med 1ste Brigade Egnen om Styding, med 2den Brigade Haderslev og Omegn og med Reserve-Cavaleriet Egnen om Skrydstrup; samme Dag tiltraadte den bayerske Brigade, hvormed 1ste Divisions Stab fulgte, Marchen fra Sundeved Nord paa og afløste den 29de den 2den preussiske Brigade i dens Cantonnements i og om Haderslev, medens den kurhessiske Brigade foreløbigt forblev i Sundeved og stilledes under 2den Division. Nævnte Dag var den preussiske Division rykket frem med sin Avantgarde, bestaaende af 2 Batailloner, 4 Escadroner og $\frac{1}{2}$ 6 Pds Batteri, til Egnen om Ødis og Brænøre med Poster fremskudte til den jyske Grændse, medens de 2 Brigader henlagdes i Egnen V. og S.V. for Christiansfeld; Reserve-Cavaleriet rykkede frem med 1 Regiment til Jarls, hvorfra en Avantgarde frempousseredes mod Bastrup, og med det andet Regiment til Rødding med en Avantgarde i Skodborg; 1 Escadron af sidstnævnte Regiment fik endelig Ordre til at marchere til Ribe for at recognoscere Terrainafsnittet mellem Hjortvad Aa og den jyske Grændse. Hovedkvarteret forlagdes samme Dag til Christiansfeld.

Angaaende den danske Hærs fremtidige Operationer havde Krigsministeren under 22de April udtalt til General Bülow, at hvis Insurgenterne alene rykkede ind i Jylland, maatte man tilstræbe en Forening med General Ryes Corps for at overvælde dem; overskredes Grændsen derimod ogsaa af Rigestropper, anbefalede Ministeren den største Varsomhed og ansaa det navnlig

Krigsministeren
og General
Bülow udvexle
deres Anskuelser om
Situationen.

for utilraadeligt at møde Fjenden mellem Gudsø og Randsfjord; om Fredericia skulde forsvares eller rømmes, maatte afhænge dels af Angrebets Styrke, dels af Fæstningens Tilstand; endelig overlod Ministeren det til General Rye at bestemme, om han vilde gaae tilbage til Aalborg eller til Helgenæs. Denne Skrivelse besvarede Overcommandoen den 24de April; General Bülow udtalte her, at efter Udsagn af de den foregaaende Dag gjorte Fanger var der en stærk Reserve af Preussere, Bayrere og Sachsere tæt S. for Kolding; imidlertid havde han ikke kunnet beslutte sig til at lade Tropperne gaae tilbage til Fyen, forinden han fik Vished om, at Rigs-tropperne havde overskredet den jydsk Grændse, men udbad sig Ministerens Bestemmelse for, om han ubetinget skulde besætte Fredericia med 1 Brigade og overføre den anden til Fyen, saasnart Indrykningen af et større Antal Rigs-tropper i Jylland var bleven constateret, eller om Ministeren bifaldt, at han beholdt sin nuhavende Stilling. Da dette Punkts Afgjørelse syntes ham at være af særdeles Vigtighed i militair Henseende og ikke uden Indfyldelse paa Opinionen, imødesaa han Ministerens Bestemmelse i saa Henseende. Herpaa svarede Ministeren under 26de April, at ethvert alvorligt Sammenstød med Overmagten navnlig under nærværende Forhold absolut maatte undgaaes. Dersom Rigs-tropperne overskred Grændsen, overlodes det Generalen enten strax at gaae over til Fyen med hele Styrken med Undtagelse af Garnisonen i Fredericia eller at trække sig derover successive, naar Fjenden trængte paa; Re-traiten til Snoghøj og Fredericia burde under alle Om-stændigheder skee itide og med Ro og Orden, ligesom Forbindelsen mellem Fredericia og Fyen burde holdes vedlige, saa at Garnisonen kunde ombyttes. Var den ind-trængte Styrke derimod alene Insurgenter, burde Generalen ikke rømme Jylland, men indtage en Stilling mellem

Fredericia og Kolding og vedligeholde den directe Forbindelse med General Ryes Corps. Denne sidste Bestemmelse blev den følgende Dag yderligere indskjærpet ved en Skrivelse, hvori tilføjedes, at i saa Fald burde Fjenden angribes i et belejligt Øjeblik; endvidere udtalte Ministeren, at Evacuationen af Jylland ikke burde overiles, saalænge Fjenden ikke gik længere frem, ligesom der heller ikke syntes at have været tilstrækkelig Anledning for den nørrejydske Generalcommando til allerede den 25de at forlægge sit Sæde fra Horsens til Aarhus. Med Hensyn til Forholdet mellem Generalcommandoerne i Nørrejylland og Fyen og Overcommandoen bestemte Ministeren endvidere, at disse fremtidigt skulde henvende sig til General Bülow i Sager, der afgang af locale Forhold og Hærens Stilling. At oprette en egen Artilleristab for General Ryes Corps, saaledes som General Bülow havde foreslaaet, kunde Ministeren paa ingen Maade tillade; Stabene burde besættes med faa, men saa dygtige Kræfter som muligt, og det burde overvejes, om ikke Posterne som højstcommanderende Artilleriofficer ved det nørrejydske Armeecorps og ved Generalcommandoerne i Nørrejylland og Fyen burde sammendrages; dog udtalte Ministeren allerede den følgende Dag, at, saafremt General Rye fremdeles skulde operere paa egen Haand, maatte der vel ansættes en øverstcommanderende Artilleriofficer hos ham, men da Virksomheden for den højstcommanderende Artilleriofficer i Nørrejylland, siden Overcommandoen for den active Armee var forlagt derhen, maatte antages at være meget indskrænket og yderligere vilde indskrænkes, efterhaanden som Fjenden rykkede op i Jylland, forment Ministeren, at denne Post kunde forenes med Posten som højstcommanderende Artilleriofficer hos General Rye. — Med Hensyn til Søstyrken, dens hensigtsmæssigste Fordeling og Samvirken med Hæren paalagdes det General Bülow

at conferere med Commandeur Garde. Søstyrken ved Als burde deles i 2 Stationer, en mellem Arnkilsøre og Aabenraa Fjord og en ved Sønderborg; den første antoges ikke at kunne være mindre end 6 Kanonchalouper eller Kanonjoller, 1 Dampskib og 1 Krigsskib; S. for Sundet kunde der være 4 Kanonchalouper, 1 Dampskib og 1 Krigsskib; i disse Afdelingers Styrke og Dislocation maatte ingensomhelst Forandring gjøres uden Overcommandoens Samtykke. Gik Fjenden ikke længere frem, saa at Jyllands Evacuation ikke behøvede at fortsættes, maatte 1 Dampskib sættes i Fart mellem Kjøbenhavn og Fredericia og 1 mellem Kjøbenhavn og Als. Endelig gjorde Ministeren under 29de April Overcommandoen opmærksom paa, at vore Troppers Opstilling, saaledes som denne fremgik af Armecorpsets Indberetning af 26de og 27de, efter hans Mening var altfor adsplittet. Saalænge ingen Rigmegtropper vare gaaede over Kolding Aa, forekom der ham ikke at være tilstrækkelig Grund til at adskille General Ryes Corps fra de under Generalens egen specielle Befaling staaende Tropper, tvertimod talte Alt for, at begge Corpser holdtes forenede og indtog en imponerende Stilling ligeoverfor Insurgenterne. Ved samme Lejlighed bemærkede Ministeren, at General Ryes Retraite bag Vejle forekom ham aldeles umotiveret, og at det var ham uforklarligt, hvorfor Denne havde forlagt sit Hovedkvarter til Williamsborg. Det havde allerede tidligere været Ministeren paafaldende, at General Rye strax efter Rømningen af Nordslesvig tog Kvarter i Viuf, medens alle militaire Grunde talte for, at Generalen blev i Kolding; havde han gjort dette, vilde det efter Ministerens Mening neppe være blevet nødvendigt at rømme Kolding den 20de April, en Omstændighed, der kunde have uberegnelige Følger for Landet.

Medens Overcommandoen saaledes indhentede Bestemmelse fra Ministeren for de fremtidige Operationer,

foretoges kun mindre betydelige Forandringer i Trop-
pernes Opstilling. Saaledes blev den 24de April, da
4de Brigade henlagdes til Fredericia, det nys op-
rettede 2det Forstærknings-Jægercorps overført fra Fre-
dericia til Egnen om Middelfart, hvorhen allerede den
22de den 12te lette Bataillons Depotcompagni var
forlagt; endvidere overførtes den 27de og 29de April
Depotcompagnierne af 5te, 8de og 13de Linie- samt af
5te Reserve-Bataillon fra Fredericia til Fyen. Fra den
29de overtoges Bevogtningen af Fyens nordvestlige
Kyst, der siden 3die og 4de Brigades Overførelse til
Jylland havde været betroet til Civiløvrigheden og navn-
lig til Marinen, af de til Fyen forlagte Tropper under
Commando af Oberstlieutenant I. A. Fibiger, der inter-
mistisk havde fungeret som Commandant i Fredericia
og fra den 18de April var bleven ansat som Comman-
dant i Middelfart og Commandeur for de faste Batterier
paa Fyen; Bevogtningen af Strækningen fra Baaring
Vig til Føns Vig overtoges af de 5 Depotcompagnier,
herfra til Ivernæs af 2det Forstærknings - Jægercorps.
Endvidere sikkedes Kysten ved den 1ste Division
Kanonbaade, som allerede den 21de April efter An-
modning fra General Bülow var bleven forstærket
med 2 Kanonchalouper, der hidtil havde havt Station
ved Holdnæs. Af Divisionens Fartøjer stationeredes ved
Orø Sund og udfør Haderslev Fjord 2 Kanonchalouper,
ved Fænø 2 Kanonjoller, ved Strib 1 Kanonchaloup, de
3 øvrige Kanonchalouper ved Fredericia. Udfør Kolding
Fjord havde endvidere efter Anmodning fra den com-
manderende General Dampskibet Hekla taget Station
for at iagttage muligt derfra udgaaende, mod Fyen
rettede Landgangsforsøg, som Fjenden ifølge ind-
løben Efterretning skulde have isinde at udføre med c.
140 over Land hidførte Baade, en Efterretning
som dog snart berigtigedes derhen, at det kun var en

Foranstaltning
ger til Sikkring
af Fyens Kyst.
— Evacuation
af Depoter m. m.
i Nørrejylland.

halv Snes Pontons, som vare blevne transporterede til Kolding.

Hvad Evacuationen af Depoterne m. m. i Nørrejylland angaaer, da vare allerede den 19de April Commandeurcapitain Fisker samt Indrulleringscheferne, Capitainerne Kjærulf i Aarhus og Bluhme i Aalborg, af Marineministeriet stillede til Overcommandoens Disposition for at ordne det i saa Henseende Fornødne, og Førstnævnte, som den 21de meldte sig hos Generalcommandoen i Horsens, begyndte med Assistance af Ingenieurlieutenant Købke den 25de Evacuationen af det i Aarhus værende Hestedepot samt af 3die Dragon-Regiments Depot-Escadron. De nævnte Depoter bleve overførte til Nyborg og derfra til Odense, men i Henhold til Ministerens ovenfor omtalte Yttring i Skrivelse af 27de April blev den yderligere Evacuation af Jylland foreløbigt standset.

Ihvorvel den directe Forbindelse mellem Hovedkvarteret og General Ryes Corps allerede den 24de var bleven afbrudt, søgte General Bülow dog saavidt muligt at bevare Enhed i Bevægelserne ved ikke at opgive den umiddelbare Commando over Corpset, og han etablerede i det Øjemed den 25de en Ordonnanslinie over Trelde og Rosenvold til General Ryes Hovedkvarter. Ad denne Vej modtog General Rye den 26de den allerede nævnte Ordre til at gaae frem fra Stillingen bag Grejs Dalen til Stillingen bag Vejle Aa og den følgende Dag nedenstaaende Instrux for Udførelsen af det ham overdragne Hverv.

Instrux for
General Rye af
27de April.

Omendskjøndt Hr. Generalen gjentagne Gange er bleven meddelt Underretning om den Hoveddirection, som De ved en eventuel Retraite vil have at følge, og omendskjøndt det følger af Sagens Natur, at en Instruction for Hr. Generalen ikkun vil kunne gives i almin-

delige Grundtræk, da det Dem overdragne Hvervs Udførelse er mere end sædvanligt betinget af Omstændighederne, saa vil man dog ikke undlade herved at fremsætte de Hovedhensyn, hvorpaa De bør fæste Blikket ved Deres Operationer.

Nærværelsen af Deres Corps i Jylland har saaledes til Hensigt ikke ubetinget at opgive denne Provinds og give den til Pris for selv den ringeste Styrkes Udpresninger. Det er altsaa nødvendigt, at Fjenden veed, at De stedse holder Øje med ham og vil afskjære enhver ringere Styrke, som vover sig for langt frem. Er han først kommen til denne Overbevisning, da vil hans Fremtrængen i Jylland enten indskrænkes til den allersydligste og mindste Del af samme, eller han vil blive nødt til at svække og sprede sin Styrke saa betydeligt, at der sandsynligvis paa et eller andet Punkt vil fremkomme en Blottelse, som vi kunne benytte til vor Fordel.

For imidlertid at opnaae dette, maa De med Deres Corps holde Dem saa at sige i en stadig Berørelse, om den end ikke altid er umiddelbar, med Fjenden, men derhos være færdig til paa første Vink at gaae tilbage, for saa lidt som muligt at udsætte deres Corps for at oprives af en betydeligere Styrke. Da imidlertid en saadan, om den end med muligste Hurtighed rykker frem, dog i Forvejen med Nødvendighed røber sin Ankomst for den opmærksomt Iagttagende, saa vil et godt Spionvæsen, Efterretningsmænd, Patrouiller og større og mindre Recognosceringer fortrinligen være at anbefale.

Det er af ommeldte Hensyn fundet hensigtsmæssigt at vælge Retraitelinien saaledes, som den tidligere er angivet, hovedsageligen ad Chausseen til Aalborg, thi jo længere Nord paa Fjenden hidrages, jo lettere kan hans Operationslinie afskjæres, og da den ad den

østlige Chaussee berører Kattegattet gjentagne Gange, ville vi herved have en foreget Lethed ved at benytte de givne Blottelser.

I yderste Tilfælde danner Vendsyssel et godt Af-snit. For ikke at svække vor Armee ved at afgive en Styrke til Besættelsen af Helgenæs, vil dette Punkt foreløbigt blive abandonneret, og Materiellet borttaget.

Et andet Hensyn, som Hr. Generalen heller ikke bør tabe af Sigte, er, at Fjendens Opmærksomhed saavidt muligt maa søges afdraget fra Fredericia og overført paa Hr. Generalens Corps, men hertil hører ogsaa den alt ommeldte, stadige Berørelse med Fjenden, idelige Harcelleringer og Demonstrationer. Det er en Selvfølge, at Meningen ikke kan være den, at Hr. Generalen til alle Tider skal engagere Deres hele Corps, men det vil komme an paa at trætte Fjenden uden selv at blive træt.

Endeligen skal Fjenden ved Hr. Generalens Forbliven i Jylland under en eventuel Fremrykning bringes til den Erkjendelse, at han ikke kan opgive noget allerede besat Punkt, uden paany at maatte kjæmpe eller dog føre betydeligere Kræfter frem til dets Gjenerhvervelse.

Ogsaa hertil hører, at Hr. Generalen holder Dem Fjenden saa nær, at De altid er vidende om hans Tilbagegang og kan benytte denne Kundskab paa den hurtigste og fordelagtigste Maade.

At det Hr. Generalen tildelte Hverv er vanskeligt, kan ikke miskjendes; men det kan udføres paa en mere eller mindre fyldestgørende Maade.

Af Hr. Generalens Dygtighed og Ufortrødenhed venter man, at det vil lykkes Dem at løse Opgaven, i det rette Øjeblik at være pludseligt tilstede, i næste forsvunden for atter at komme igjen og derved gjøre

Fjenden usikker, raadvild og betænkelig — og desuagtet at bevare Corpsets Kraft, Kampdygtighed og til en vis Grad dets numeriske Styrke.

Bülow.

Da General Bülow havde modtaget Krigsministerens Skrivelse af 26de April, hvori han opfordredes til, saafremt den Styrke, der overskred Grændsen, alene bestod af Insurgenter, ikke at rømme Jylland, men i Forbindelse med General Ryes Corps at tage en Stilling mellem Fredericia og Kolding, besluttede han den 29de at lade foretage en større Recognoscering for at faae Vished om Fjendens Styrke og Stilling i Jylland. De til den 27de om Aftenen i Hovedkvarteret gennem Efterretningsvæsenet modtagne Oplysninger desangaaende gik ud paa, at Insurgenternes Forpostlinie stod over Eltang Kirke, Lilleballe til Vester Nebel, og at Preusserne vare i Fremmarche mod den jydsk Grændse og den 26de om Aftenen vare naaede til Haderslev, Styding og Skrydstrup. General Rye fik i den Anledning Ordre til den 29de April at udsende et Commando, hovedsagelig bestaaende af 3—4 Escadroner, mod Starup, Vester Nebel og Almind; Commandoet, der maatte instrueres om ikke at søge Fægtning med Fjenden, skulde udsendes saa tidligt, at det kunde være ved Vester Nebel og Almind Kl. 11 om Formiddagen. I samme Skrivelse udtaltes, at hvis Fjenden skulde trænge længere frem imod Nord, billigede Overcommandoen fuldkomment, at Corpset atter indtog en Stilling bag Grejs Dalen, ligesom man bifaldt Generalens Betragtningssmaaede om hans Berettigelse til at handle efter bedste Skjøn, naar han blev isoleret. — Samtidigt med Recognosceringen den 29de skulde 4de Brigade med 4de Batteri (Marcussen) tage en Stilling foran Stovstrup, og 3die Brigade med 3die Batteri (Jessen) poussere 1 Bataillon

General Bülow
lader foretage
en Recognosce-
ring den 29de
April.

og 2 Kanoner frem til Passet ved Gudse, besætte Passet ved Havreballe Gaard med 2 Batailloner og 4 Kanoner og endelig lade 1 Bataillon og 2 Kanoner tage Stilling, hvor Vejen fra Fredericia til Havreballe Gaard krydser Vejen fra Snoghøj til Vejle; iøvrigt skulde Brigaden beholde sin Forpoststilling uforandret. Saavel 3die som 4de Brigade maatte have indtaget de dem anviste Stilling Kl. 10 om Formiddagen; naar Recognosceringen var endt, skulde 4de Brigade afløse den 3die, og sidstnævnte med Undtagelse af 1ste Reserve-Jægercorps, som midlertidigt overgik til 4de Brigade, trække sig ind i Fredericia og samtidigt afløse 4de Brigades Detachment i Egeskov; Cavaleri-Divisionen og Ingenieurdelingen skulde forblive udenfor Fredericia og stilles under Befaling af 4de Brigade, og Artilleriet indtage sine tidligere havte Cantonnements.

I Henhold til den fra Hovedkvarteret modtagne Ordre befalede General Rye Oberstlieutenant Læssøe med 2 Compagnier af 12te lette Bataillon, 1 Escadron af 3die Dragon-Regiment og 2 Kanoner af 6te Batteri (Haxthausen) at afmarchere fra Vejle den 29de Kl. 6 om Morgenen ad Chausseen til Kolding, hvor Commandoet skulde tage en Stilling omtrent Ø. for Fredsted og sende Cavaleri frem imod eller efter Omstændighederne over Almind. Ligeledes beordredes Major Wilster til Kl. 6^{1/2} om Morgenen med 2 Compagnier af 1ste Jægercorps, 2 Escadroner af 6te Dragon-Regiment samt 2 Kanoner af 2det Batteri (Schultz) at gaae frem fra Haraldskjær over Jerlev til Aagaard og derfra sende en Styrke mod Vester Nebel og Dons samt efter Omstændighederne yderligere i Retning mod Almind for at allarmere Fjenden. Naar Majoren havde udført sit Hverv, skulde han gaae tilbage over Starup til Chausseen og slutte sig til Commandoet under Oberstlieutenant Læssøe, der, inden han trak sig tilbage, skulde sende Melding derom til Armeecorpsset

gjennem den mellem Torp og Stovstrup staaende Bataillon af 3die Brigade. Endelig beordredes 6te Linie-Bataillon, der den 28de var bleven forlagt til Vejle og var bleven afløst i Høgsholt af 2 Compagnier af 7de Linie-Bataillon, til at afløse 1ste Jægercorps i dets Stilling ved Haraldskjær, og 4de Reserve-Bataillon at afløse 12te lette Bataillon i og foran Vejle.

Oberstlieutenant Læssøe naaede den ham i Dispositionen angivne Stilling uden at støde paa noget Fjendligt, hvornæst han gik frem med Escadronen over Viuf mod Almind; først da Fortroppen kom til Dalen foran nævnte By, modtoges den med Ild fra fjendtligt Infanteri, der laa bag et Hus i Almind; men da kort efter en Afdeling af 6te Dragon-Regiment nærmede sig ad Vejen fra Dons Mølle, trak det fjendlige Infanteri, omtrent 20 Mand, sig ilsomt tilbage, hvornæst Escadronen avancerede indtil i Højde med Lilleballe. Her blev Fremrykningen standset ved en temmelig stærk Kjæde af Infanteri, der var placeret paa begge Sider af Chausseen, endvidere observeredes enkelte Cavaleritroppe, ligesom Skoven Ø. for Bramdrup fandtes besat med Infanteri; alle de Tropper, der saaes, vare Insurgenter. Da Escadronen trak sig tilbage, fulgte Fjenden ikke efter. — Major Wilster ankom Kl. omtrent 10¹/₂ til Aagaard og fremsendte derfra en Division Jægere og 1 Deling Dragoner under Befaling af Capitain Dreyer mod Vester Nebel og Elkjærholm med Ordre til, saafremt disse Steder ikke vare besatte, at poussere Cavaleriet frem til Solgaard, hvor en mindre, fjendtlig Infanterifeltvagt skulde være posteret. Intet Fjendligt observeredes før bag Almind Aa S. for Solgaard, hvor der stod enkelte Infanteri- og Cavalerivedetter; for at komme til Kundskab om den fjendlige Styrke paa dette Sted, lod Capitainen sit Cavaleri gaae frem mod det afbrudte Overgangssted ved Stubdrup, og da Fjenden viste 1 Esca-

dron og 1 Compagni, gik Commandoet langsomt tilbage mod Vester Nebel. Samtidigt med, at Capitain Dreyer sendtes frem, blev Ritmester Heramb med sin Escadron og 1 Peloton Jægere detacheret over Dons Mølle mod Almind. Da dette Detachement havde passeret Mellen, hvor Jægerpelotonet blev efterladt som Repli, samt afsøgt Dons By, der blev befunden ubesat, afsendtes 1 Deling Cavaleri ad Vejen Syd paa, hvor man havde bragt i Erfaring, at der skulde staae en mindre Feltvagt; Resten af Escadronen fortsatte Marchen ad Almind til uden at bemærke andet Fjendligt end en Snes Infanterister, der, som allerede bemærket, trak sig tilbage, da Escadroner nærmede sig nævnte By. Paa en Melding fra Replien ved Dons Mølle om, at Fjenden rykkede frem mod Dons By, gik Ritmesteren tilbage og ankom omtrent samtidigt med Commandoet under Capitain Dreyer til Aagaard. Henimod Kl. 2 om Eftermiddagen brød Major Wilster op med sin Styrke fra Aagaard og marcherede over Starup til Chausseen, hvor han stødte til den Oberstlieutenant Læssøe underlagte Styrke; herfra gik begge Commandoer samlede tilbage til Vejle, hvor 1ste Jægercorps anvistes Cantonnement, medens 12te lette Bataillon indtog 4de Reserve-Bataillons tidligere Cantonnement i Juulbjerg, Bredballe og Lysholt. — 3die Brigade, der imidlertid havde indtaget den befalede Stilling bag Elbo Dalen og over Gudsø og Havreballe Passet fremsendt Recognosceringspatrouiller, som ikke stødte paa nogen større, fjendlig Styrke, rykkede om Eftermiddagen i Henhold til Overcommandoens Ordre ind i Fredericia og afløstes i sit Cantonnement af 4de Brigade.

Foruden ved den nævnte Recognoscering havde i de sidste Dage kun mindre Sammenstød fundet Sted mellem Fjenden og vore Patrouiller, der fra General Ryes Corps udsendtes til henimod Almind og Aagaard og

fra Hovedstyrken dels over Havreballe Passet mod Viuf, dels fra Gudse mod Eltang og Nørre Bjært; derimod tydede indløbne Efterretninger paa, at man den 30te April kunde vente en almindelig Fremrykning fra Fjendens Side. I denne Anledning vare samtlige Armee-corpssets Afdelinger tilligemed General Ryes Corps beordrede til nævnte Dag at staae kampberedte fra Daggry, 4de Brigade tilligemed de den underlagte Kanoner og Cavaleri-Divisionen paa sin Allarmplads, Resten af Feltartilleriet inde i Fæstningen, og 3die Brigade ved Højrup. Men da fremsendte Patrouiller kom tilbage med Melding om, at der ingen Bevægelser fandt Sted hos Fjenden, fik Tropperne Befaling til at gaae tilbage til deres Cantonnements.

Allerede forinden General Rye modtog Meddelelse om den forventede, fjendlige Fremrykning, havde han bestemt sig til i Henhold til sin Instrux, der paalagde ham at holde sig i stadig Berøring med Fjenden, den 1ste Maj at indtage sin tidligere Stilling ved Almind; ihvorvel nu de ved hans Patrouiller den 30te April indhentedede Oplysninger aldeles ikke tydede paa, at der forestod en fjendlig Bevægelse, fandt han det dog rigtigst at indskrænke sig til den 1ste Maj at foretage en større Recognoscering mod Sydvest og Vest for at allarmere Fjenden, og opsætte sin Fremrykning til den følgende Dag. Til Recognosceringen mod Sydvest beordredes 2den Cavaleri-Brigade at afgive $1\frac{1}{2}$ Escadron, der skulde møde ved Haraldskjær Kl. 7 Morgen, gaae frem til Ødsted og derfra sende $\frac{1}{2}$ Escadron over Egtved og 1 Escadron over Vester Nebel og Dons saa langt frem, som Omstændighederne maatte tillade det; til samme Tid skulde 1ste Cavaleri-Brigade lade $\frac{1}{2}$ Escadron afgaae fra Vejle til Almind, og derfra videre om muligt til Lilleballe og Bramdrup; begge Commandoer skulde søge at holde Forbindelse med hinanden. Commandoet

Recognoscerin-
ger, foretagne af
General Ryes
Corps den 1ste
Maj.

fra 2den Cavaleri-Brigade, $\frac{1}{2}$ Escadron af 4de og 1 Escadron af 6te Dragon-Regiment under Befaling af Oberstlieutenant Müller, detacherede i Ødsted $\frac{1}{2}$ Escadron over Egtved med Ordre til over Bølling at gaae til Vester Nebel; endvidere udsendtes mod Øst en Patrouille, der skulde søge Forbindelse med det andet Commando, medens Resten fortsatte Marchen til Aagaard. I sidstnævnte By modtog Oberstlieutenanten Melding om, at den detacherede halve Escadron uden at støde paa Fjenden var naaet til Bølling, samt at Styrken paa Chausseen var kommen til Viuf, og nu detacheredes $\frac{1}{2}$ Escadron over Dons Mølle til Dons, medens den anden halve Escadron marcherede til Vester Nebel, hvor den ankom samtidigt med den halve Escadron fra Bølling; herfra sendtes $\frac{1}{2}$ Deling mod Elkjærholm og $\frac{1}{2}$ Escadron mod Dons som Repli for den forreste halve Escadron, der havde passeret nævnte By og var gaaet frem i Retning af Kolding. Fjendens Forposter fandtes at staae paa en Linie fra Stallerup Sø til Bramdrup i og bagved den dybt indskaarne Dal mellem Søen og Bramdrupdam; Infanteriposteringer bemærkedes ved Stallerup Gaard og henimod Harte. Fra den fjendlige Kjæde blev der aabnet en livlig Ild mod vore Ryttere, og et Blus blev tændt ved Bramdrup; kort efter saaes Tropper i Bevægelse paa hele den omtalte Linie samt store Støvskyer paa Ribe Landevej og S. for Bramdrup; en Escadron rykkede frem fra nævnte By imod Dons, men gjorde Holdt S. for den førømtalte Dal, hvorimod et Detachement Infanteri besatte et foran samme ved Vejen liggende Hus. Da Fjenden saaledes var bleven alvorligt alarmeret, gik Oberstlieutenanten Klokken omtrent 1 langsomt tilbage til Aagaard, hvorom det paa Chausseen fremsendte Commando meddeltes Underretning; Tilbagegangen fortsattes derpaa langsomt over Ødsted til Haraldskjær uden at Fjenden gjorde Mine til at

følge efter. — Den ad Chausseen fremsendte Styrke, ¹/₂ Escadron af 3die Dragon-Regiment under Commando af Lieutenant Beck, holdt sig, som allerede antydet, omtrent i Højde med Oberstlieutenant Müllers Colonne, med hvilken Forbindelsen vedligeholdtes ved smaa Patrouiller ad Vejene til Stubberup, Starup og Dons, ligesom ogsaa en Patrouille afsendtes til Haastrup for at dække den venstre Flanke. Commandoet passerede Viuf og Almind uden at støde paa Fjenden, fandt endvidere Lilleballe ubesat, men derimod i Terrainet ved Bramdrup en Infanterifeltvagt paa c. 100 Mand; en fjendlig Styrke paa 40 – 50 Heste rykkede frem ad Chausseen, men gjorde strax omkring, da Lieutenanten med sin samlede Styrke rykkede frem imod den i fri Trav. Tilbage-marchen udførtes ligeledes samtidigt med den anden Colonne, og heller ikke her fulgte Fjenden efter. — Et Recognosceringscommando, der var udsendt af 2den Cavaleri-Brigade over Randbøl til Vorbasse og tilbage over Grindsted, traf ikke paa Fjenden, men bragte Underretning om, at fjendlige Patrouiller havde været i Bække og Egtved; en Cavaleripatrouille af Rigstropperne havde efter Beboernes Udsigende overskredet Kongeaaen ved Skodborghus, men strax trukket sig tilbage, da den erfarede, at den var kommen ud over Slesvigs Grændse.

For under Fremrykningen den 2den Maj at sikkre sin venstre Flanke anmodede General Rye Armeecorpsset om samme Dag at sende en Styrke frem mod Sønder Vilstrup med Poster fremskudte til Hulskov, saaledes at den kunde være paa nævnte Sted Kl. 12 om Middagen, da han agtede at begynde sin Bevægelse fra Vejle Kl. 9 om Formiddagen og altsaa vilde kunne naae Almind henimod Kl. 1. Omtrent samtidigt med at Overcommandoen modtog denne Melding, indløb imidlertid den allerede omtalte Skrivelse fra Ministeren af 29de April, hvori Denne udtalte sig for at holde Gene-

ral Ryes Corps i umiddelbar Forbindelse med Hovedcorpsset og indtage en concentreret Stilling mod Insurgentene, og da de Anskuelse, der heri vare udtalte, af General Bülow opfattedes som en positiv Ordre, traf han ufortøvet Forberedelser til at efterkomme samme, men gjorde dog tillige Ministeren opmærksom paa, at han ikke kunde frafalde sin Formening om det Mislige ved en saadan Stilling. Den 3die Maj bestemtes til den almindelige Fremrykning, og som en Følge heraf beordredes General Rye til at opsætte sin Bevægelse mod Almind Dalen indtil nævnte Dag. Angaaende Fjenden vidste man i det danske Hovedkvarter, at der af de slesvig-holstenske Tropper kun stod en mindre Styrke N. for Kolding, medens deres Gros cantonnerede S. for Kolding Aa; ligeledes var man i det Væsenlige bekjendt med den Dislocation, der blandt Rigstropperne havde fundet Sted den 29de April, og vidste, at de ikke havde overskredet den jyske Grændse, saa at altsaa de Forhold vare tilstede, der efter Ministerens Anskuelse burde betinge Indtagelsen af en fremskudt Stilling i Forbindelse med General Ryes Corps. General Bülow udgav derfor den 2den Maj nedenstaaende Disposition.

General Bülow beslutter at indtage en fremskudt Stilling den 3die Maj.

Disposition for Fremrykningen.

Armeecorpsset skal den 3die Maj indtage en Stilling i Forening med Generalmajor Ryes Corps og befales i den Anledning som følger:

Generalmajor Rye rykker frem til Almind Dalen, medens den 4de Brigade indtager Stillingen fra Gudse til Møsvraa.

Forpostlinien skal gaae fra Vesternebel Aa forbi den sydlige Ende af Dons Sø over Eltang Kirke og Eltang til Vigen S. for Hovens Odde; sammes Detail bestemmes af Brigaderne efter nærmere Undersøgelse af Terrainet.

Hovedposter sættes i Dons By og ved Chausseen S. for Almind af Generalmajor Ryes Corps, samt i Nærheden af Eltang Kirke og paa Chausseen S. for Eltang By af den 4de Brigade.

Ved Ingenieurernes Hjælp vanskeliggjøres Passagen over de Passe, som true Stillingens Fløje, navnlig mod Vest.

Fra Generalmajor Ryes Corps udsendes langtudgaaende Recognosceringer og Patrouiller i denne Retning især af Cavaleri.

Den 4de Brigade forretter Forposttjenesten fra Kolding Fjord til Vejen, som fører fra Lilleballe til Almind, og anvender dertil 2 Batailloner.

Passet ved Gudsø, som ved en eventuel Retraite maa holdes saalænge, at Tilbagetoget i det Hele er sikkert, maa for dette Tilfælde have en forud bestemt, tilstrækkelig Besætning. Posten her skal commanderes af Major la Cour.

Major Marcher ansættes som Forpostcommandeur, og afgaaer desaaersag Capitain Silberloh til sin Bataillon.

Batteriet Marcussen tildeles den 4de Brigade, og skal en Deling af dette Batteri anvendes ved Gudsø Passet til Soutien for Hovedposten.

Den 3die Brigade, Batteriet Jessen og Espingolbatteriet danne Reserven.

Det 1ste Reserve-Jægercorps forbliver indtil videre ved 4de Brigade.

Den 2den Cavaleri-Division skal afgaae fra Brigaden og staae under min umiddelbare Commando.

Generalmajor Ryes Corps og den 4de Brigade skulle have indtaget den betegnede Stilling til Kl. 11 Formiddag og strax sætte sig i Forbindelse med hinanden.

Den 3die Brigade, Batteriet Jessen og Espingol-

batteriet afmarchere fra Fredericia Kl. 7 Formiddag til deres nedenfor betegnede Cantonnements.

I Tilfælde af en Retraite skal Generalmajor Rye trække sig tilbage mod Nord, den 3die og 4de Brigade derimod til Fredericia.

Feltingenieurdetachementet drager Omsorg for, at der bliver anlagt Communicationer over Afsnittet baade N. og S. for Tavlov Sø fra Højrup til Taarup og fra Skovsgaarde til Tavlov. Den 4de Brigade tildeles i dette Øjemed en Deling Ingenieurer. 1 Deling Ingenieurer forbliver ved Generalmajor Ryes Corps.

Snoghøj gives en fast Besætning af 1 Officer og 50 Mand af 3die Brigade af de mindre Feltdygtige.

Mit Hovedkvarter vil nærmere blive bestemt.

Alle Meldinger blive fra Kl. 9 Formiddag at sende til Højrup Kro og indtil denne Tid til Fredericia.

Af denne Disposition bekendtgjøres ikke andet for de forskjellige Underafdelinger, end hvad der strengt angaaer deres egen Tjeneste.

Dislocation.

Generalmajor Ryes Corps: ved og bag Almind Dalen.
4de Brigade:

2 Batailloner	Forpost.
2 do.	Oddersted, Studsdal, Tavlov, Børup.
2 do.	Vilstrup.
Batteriet Marcussen	Tavlov, Børup.

3die Brigade:

3 Batailloner	Herslev, Højrup, Tolstrup.
2 do.	Kongsted, Torp, Taarup, Henebjerg.

Batteriet Jessen og Espingolbatteriet	Torp, Taarup.
--	---------------

1ste Cavaleri-Division Erisø.
 2den do. Bredstrup.

Bülow.

For at forstærke Garnisonen i Fredericia, naar den der henlagte Brigade forlod Fæstningen, havde allerede den 1ste Maj 2det Forstærknings-Jægercorps samt Depotcompagnierne af 5te, 8de og 13de Linie- samt 5te Reserve-Bataillon gennem Oberstlieutenant Fibiger erholdt Ordre til at concentrere sig om Middelfart for derfra den 3die Maj at overføres til Fredericia; Kystbevogtningen skulde derefter udføres af Garnisonerne i Nyborg og Odense, i hvilke Byer Vagten overdroges til Borgervæbningerne. — Endvidere havde Overcommandoen, der under Fægtningen ved Kolding i høj Grad havde savnet 12 Pds. Batterier, gennem Krigsministeriet udvirket, at Flankecorpset erholdt Ordre til snarest muligt at afsende et af de 24 Pds. Granat-Halvbatterier til Armeecorpset i Nørrejylland. Hertil bestemtes Halvbatteriet Tillisch, der den 4de Maj afgik fra Als og den 6te indtraf ved Snoghøj; Artilleristyrken kunde desuden i den nærmeste Fremtid ventes yderligere forøget med 8de Batteri (Mossin), der var under Formering paa Fyen. —

Den 2den Maj forlagde General Bonin i Forventning om en snarlig Indrykning i Jylland sit Hovedkvarter fra Vonsild til Kolding, og for at indhente nøjere Kundskab om Fordelingen og Styrken af de danske Tropper befalede han en Recognoscering saavel i Retning af Vejle som af Fredericia til den følgende Dag. Ad Chausseen til Vejle fremsendtes 4de Bataillon, 1 Compagni af 1ste Jægercorps, 3 Escadroner af 2det Dragon-Regiment og 4 Kanoner af det Avantgarde-Brigaden tildelte Batteri, hvilken Styrke afmarcherede fra Kolding Kl. 6 om Morgenen under Commando af

General Bonin
 sender den 3die
 Maj Recognosce-
 ringscommandoer i Retning
 af Vejle og
 Fredericia.

Major Staffeldt. Til samme Tid satte 1 Compagni af 2det Jægercorps, 2den og 9de Bataillon, 2 Escadroner af 1ste Dragon-Regiment og 4 Kanoner af det ridende Batteri sig i Marche ad Vejen til Snoghøj under Commando af Oberst Zastrow, der var beordret til med Hovedstyrken at gaae frem til det østlige Afsnit ved Gudse og med Fortroppen om muligt til Hønebjerg og Taarup. Oberstens Instrux gik ud paa, at han med Energi skulde kaste vore Forposter tilbage for at tvinge os til at vise vor Styrke.

General Ryes
Fremrykning.
— Sammenstød
ved Viuf og
Almind.

I Henhold til den modtagne Ordre befalede General Rye, at hele hans Corps skulde rykke frem den 3die Maj om Morgenen Kl. 7 i to Colonner. Den vestlige, bestaaende af 7de Linie- og 12te lette Bataillon samt 1ste Cavaleri-Brigade og 4 Kanoner af 6te Batteri (Haxthausen) med den samme attachedede Espingolde-ling, Alt under Commando af Oberst Juel, beordredes til at rykke frem fra Nørre Vilstrup over Ammedsbøl til Aagaard, indtage en Stilling her med Hovedstyrken, og poussere Afdelinger frem over Dons Mølle og Elkjærholm, hvilke Punkter skulde besættes. Yderste højre Fløj skulde dækkes mod Verst og Jordrup ved langt udgaaende Recognosceringspatrouiller, ligesom det endelig paalagdes Colonnen under Fremrykningen at vedligeholde Forbindelsen med Avantgarden af Corpsets ad Chausseen fremrykkende, østre Colonne. Denne Avantgarde, hvortil bestemtes 2 Compagnier af 1ste Jægercorps, 2 Compagnier af 4de Reserve-Bataillon, 2 Escadroner af 6te Dragon-Regiment og 2 Kanoner af 6te Batteri (Haxthausen), skulde under Commando af Major Wilster afmarchere fra Vejle ad Chausseen til Kolding indtil N. for Almind Dalen og herfra poussere en Styrke frem i Retning mod Bramdrup samt søge at komme i Forbindelse med 4de Brigade imellem Møsvraa og Lilleballe; Colonnens Hovedstyrke skulde paa nærmere

Ordre følge efter ad Chausseen til Kolding og tage Stilling c. $\frac{1}{2}$ Mil N. for Almind Dalen. 2den Cavaleri-Division, der i Henhold til Overcommandoens i Dispositionen indeholdte Bestemmelse fremtidigt skulde sortere directe under det nørrejydske Armeecorps, beordredes til at bryde op til et Cantonnement i Bredstrup, paa samme Tid som Corpset satte sig i Bevægelse mod Syd. Af Ingenieurdelingen skulde 2 Sectioner afgives til den vestre Colonne for at vanskeliggjøre Passagen over Passene V. og S. for Vester Nebel og ved Dons Mølle, 1 Section til Avantgarden og Resten forblive ved Hovedcorpset. — Fjenden skulde søges trængt saa langt tilbage, at Forposterne kunde udstilles c. 2000 Skridt S. for Almind Dalen fra Højderne S.V. for Vester Nebel til henimod Ravinen V. for Vilstrup Kirke med Cavaleriposter i det aabne Terrain nærmest Fjenden. For det Tilfælde at Tilbagegang maatte blive nødvendig, skulde Hovedcorpset gaae directe paa Vejle og den vestre Colonne over Aagaard og Starup til Vejle-Kolding Chaussee med Undtagelse af 6 Escadroner og 2 Kanoner, der bleve at dirigere over Haraldskjær. Alle Tropperne beordredes til at bivouakere Natten mellem den 3die og 4de Maj; samtlige Forposter med Undtagelse af de af 1ste Cavaleri-Brigade mod Verst og Jordrup udsatte, stilledes under Commando af Major Faber.

Da Avantgarden, som var brudt op til den befalede Tid, nærmede sig til Blakjær Skov, meldtes fra Fortravet, at en fjendlig Escadron, efterfulgt af 1—2 Compagnier Infanteri — Teten af det ovenfor omtalte Reconosceringscommando under Major Staffeldt — rykkede frem fra Viuf; Avanceringen paaskyndedes derfor for at vinde Skoven, hvor 3die Compagni af 1ste Jægercorps kort efter, omtrent Kl. 9 $\frac{1}{2}$, kom i Engagement med de fjendlige Blækere, som dog strax vege tilbage.

Ved Deboucheringen fra Skoven modtoges vore Afdelinger af Kanonskud, hvorved Avantgardens Artilleri foranledigedes til at tage en Stilling; men snart fortsattes Fremrykningen, under hvilken 1ste Compagni af Jægercorpset sendtes ud mod den Ø. for Chausseen værende Skov, hvor fjendlige Blækere viste sig, medens 1^{1/2} Compagni af 4de Reserve-Bataillon samt 1 Escadron dirigeredes Vest om Viuf, og Resten af Styrken fulgte Chausseen; saasnart vore Tropper nærmede sig til Viuf, opgav Fjenden imidlertid Byen og gik tilbage bag Almind Dalen, hvor han lod til at ville holde Stand. For at angribe denne Stilling dirigerede Major Wilster, der imidlertid havde modtaget en Forstærkning af 2 Granatkanoner af 6te Batteri (Haxthausen) og en tredie Escadron af 6te Dragon-Regiment, 1ste Compagni af Jægercorpset med Ingenieursectionen over Viuf Gaard mod Dalen for at omgaae Fjendens højre Fløj, medens 2det Compagni af 4de Reserve-Bataillon beordredes til samtidigt at vise sig paa Højderne ved Chausseen for at aflede Fjendens Opmærksomhed fra den omgaaende Bevægelse. Jægercompagniet passerede uden Modstand Dalen, hvorfor Corpsets 3die Compagni sendtes efter ad samme Vej, og da Fjenden saaledes saa sin højre Flanke truet, samtidigt med at han blev heftigt beskudt af vore 4 Kanoner fra de N. for Dalen liggende Højder, opgav han snart Forsvaret af Difileet. 1ste Compagni af 4de Reserve-Bataillon beordredes derpaa til i Forbindelse med 2den Escadron af 6te Dragon-Regiment at forfølge Fjenden, men, da de kom op paa de sydlige Højder, modtoges de af en levende Granatild, hvorfor 2 af vore Kanoner hurtigst muligt bleve trukne frem til en Stilling S. for Dalen; kort efter at disse vare komne til Skud, gik Fjenden tilbage. Hele Avantgarden fulgte efter til forbi Lilleballe, under hvilken Bevægelse Kanonerne endnu engang fik Lejlighed til at

chargere; her modtoges Ordre fra General Rye til at standse Fremrykningen og udstille Forposter. Til disse afgaves de 2 Compagnier af 4de Reserve-Bataillon og 1 Escadron; Resten af Avantgarden tog omtrent Kl. 2¹/₂ Stilling med 1 Jægercompagni, 1 Escadron og 2 Kanoner N. for Almind Dalen og en lignende Styrke S. for samme, hvilken sidste Styrke dog, da Mørket faldt paa, blev trukken tilbage til en Bivouak N. for Dalen med Undtagelse af en Division Jægere, som forblev i Almind; den Avantgarden under Fægtningen tildelede Forstærkning af 1 Escadron og 2 Kanoner afgik atter til Hovedstyrken, der bivouakerede i den sydlige Del af Viuf Skov.

Den vestre Colonne havde allerede fra Jerlev fremsendt $\frac{1}{2}$ Escadron for at holde Forbindelse med Hovedstyrken og endvidere detacheret 1 Escadron til Tudvad med Ordre til at udstille Forposter ved Egtved og Fuglsang og patrouillere mod Bække, Verst og Jordrup. Colonnen naaede Aagaard omtrent Kl. 12¹/₄; her detacheredes 1 Escadron til Nygaard, der udsatte en Feltvagt i Bølling, hvorfra patrouilleredes henimod Vester Nebel, Elkjærholm og Jordrup; endvidere pousseredes 2 Compagnier og 1 Escadron frem til Vester Nebel med Feltvagter V. for Byen og ved Elkjærholm, og en lignende Styrke til Dons Mølle med Feltvagter foran Dons By. Den hele Bevægelse udførtes, uden at man stødte paa Fjenden, og Colonnens Hovedstyrke, hvortil den fra Jerlev fremsendte halve Escadron atter havde sluttet sig, indtog i Overensstemmelse med den givne Ordre en Bivouak ved Aagaard. En fjendlig Styrke paa c. 1¹/₂ Escadron og 2 Kanoner viste sig omtrent Kl. 3¹/₂ foran Forposterne ved Dons, men trak sig efter at have gjort nogle faa Granatskud tilbage til Bramdrup.

Tabet paa Fjendens Side var: 1 Officer og 2 Menige fangne.

Tabet paa vor Side var: 2 Menige saarede.

Hovedcorpsets
Fremrykning.
— Sammenstød
ved Krybily og
Gudsø.

4de Brigade, der ifølge Hoveddispositionen skulde gaae frem dels over Havreballe Passet, dels over Gudsø, blev efter Overcommandoens Bestemmelse delt i to lige store Dele, hver under sin særegne Commandeur. Højre Fløj, bestaaende af 8de og 11te Linie-Bataillon og 5te Reserve-Bataillon samt 4 Kanoner af 4de Batteri (Marcussen), Alt under Commaudo af Oberst Staggemeier, beordredes af Brigaden til at afmarchere den 3die Maj over Havreballe Gaard, Højrup og Vilstrup saa betids, at den kunde være ved Vilstrup Kirke Kl. 10 $\frac{1}{2}$ om Formiddagen, medens venstre Fløj, 9de Linie- og 6te Reserve-Bataillon samt 1ste Reserve-Jægercorps og de andre 4 Kanoner af Batteriet Kl. 8 $\frac{1}{2}$ skulde staae i en Mødeopstilling paa Chausseen fra Snoghøj til Kolding, hvor Landevejen fra Fredericia støder til samme, for under Commando af Major la Cour at rykke frem til Gudsø Passet.

Netop som sidstnævnte Afdelinger vare blevne samlede i Mødeopstillingen, modtog Majoren fra Brigaden Underretning om, at ifølge indløben Melding fra Husar-detachmentet ved Gudsø rykkede Fjenden frem ad Chausseen med en ikke ubetydelig Styrke, og han beordredes derfor til at drive Fjenden tilbage og besætte Passet ved Gudsø. 1ste Reserve-Jægercorps bestemtes til at danne Avantgarden og rykkede frem med 2det Compagni som Fordækning, 1ste og 4de Compagni som Hovedstyrke til højre og venstre af Chausseen, og 3die Compagni som Reserve ad selve Chausseen; men kort efter, endnu inden den øvrige Styrke var brudt op fra Mødeopstillingen, kom en sluttet, fjendlig Afdeling Cavaleri tilsynne paa Chausseen, og paa begge Sider af samme en Tirailleurkjæde, der strax aabnede en heftig Ild mod vore Jæ-

gere. Major la Cour beordrede nu en Kanondeling frem for at beskyde det fjendlige Rytteri; denne rykkede under Befaling af Capitain Raasløff rask frem til en Snæs Alen bag vor Kjæde, men inden Afprotsningen endnu var udført, blev den pludselig paa Kardæskskuds Afstand beskudt af 2 fjendlige Kanoner, som havde taget Stilling tæt N. for Chausseen, fuldkomment skjulte bag et Gjærde. Det lykkedes alligevel Delingen at komme til Skud, men da den ene af Kanonerne blev demonteret efter kun at have gjort 2 Skud, maatte den anden ogsaa snart trækkes tilbage, hvornæst det fjendlige Artilleri vendte sin Ild mod den endnu i Mødeopstillingen staaende Styrke. 1ste Reserve-Jægercorps, der havde ladet alle sine Compagnier udvikle sig i een Linie, nødte imidlertid snart saavel den fjendlige Kjæde som Kanonerne til at gaae tilbage og fortsatte Fremrykningen med 9de Linie-Bataillon, formeret i Compagnicolonner, som 2den Træfning; 6te Reserve-Bataillon tilligemed 2 Kanoner beordredes til at følge efter i 400 Skridts Afstand.

Den fjendlige Styrke, som her optraadte, var Reconoceringscommandoet under Oberst Zastrow, der Kl. 6 om Morgenen var brudt op fra Kolding i følgende Marcheorden: 1 Deling Dragoner, 10 Vogne med Jægere, 1 Deling ridende Artilleri med en Deling Dragoner til Bedækning, Groset af Cavaleriet, Resten af Jægercompagniet paa Vogne; derefter fulgte i 500 Skridts Afstand 9de Bataillon, 1 Deling ridende Artilleri, 2den Bataillon og Ammunitionsvognene. — Fra Nørre Bjært sendtes et Detachement Cavaleri, 1 Officer og 30 Mand stærkt, frem over Eltang mod Sønder Vilstrup og Højrup; Resten fortsatte Marchen over Gudse.

Af ovennævnte Tropper var 2den Bataillon allerede Kl. 2 om Morgenen brudt op fra sit Cantonnement i Dalby, og det ridende Batteri havde staaet opselet og

opsadlet hele Natten paa sin Allarmplads ved Hjarup paa Grund af en Melding fra Forpostcommandeuren om, at vore Tropper i Løbet af Natten vilde forsøge et Overfald. Da nu tilmed Oberst Zastrow havde fremskyndet Marchen saameget som muligt, vare saavel nævnte Bataillon som Halvbatteriet temmelig udmattede ved Ankomsten til Gudse Passet, men ikke desto mindre gik Obersten, der havde ladet Vognene blive tilbage tæt Ø. for Eltang, uden at gjøre Holdt strax frem til Angreb, nødte vor Cavaleripost til at trække sig tilbage og naaede omtrent Kl. 8¹/₂ henimod det Vejknodepunkt, der var angivet venstre Fløj af vor 4de Brigade som Samlingspunkt. Det hurtigt paafølgende Modangreb af 1ste Reserve-Jægercorps foranledigede Oberst Zastrow, der tilstræbte en muligt hurtig Fremtrængen, til at kaste hele sin 9de Bataillon frem paa begge Sider af Chausseen til Understøttelse af Jægercompagniet, men da Major la Cour lod Skytterne af 9de Linie-Bataillon forstærke Jægercorpsets Kjæde, bragtes de fjendlige Afdelinger snart til at vige fra Hegn til Hegn til i Højde med Krybily. Her forsøgte Fjenden, der imidlertid var bleven forstærket med 2 Compagnier af 2den Bataillon samt den anden Deling Artilleri, at sætte sig fast, men Kl. omtrent 9¹/₂ modtog Oberst Zastrow Melding om, at man fra Tavlov Kirke havde seet stærke Colonner bevæge sig V. for Elbo Dalen i Retning af Gudse og saaledes true hans Retraitelinie, og han besluttede derfor at gaae tilbage bag Gudse Passet, hvor de 2 andre Compagnier af 2den Bataillon havde taget Stilling. Retraiten iværksattes under Dækning af de 4 Kanoner, der først placeredes paa Højderne umiddelbart Ø. for Gudse Mølle, og derefter tilligemed 2 Compagnier af 9de Bataillon beordredes til at besætte Stillingen V. for Gudse i Forbindelse med de 2 Compagnier af 2den Bataillon. Vore Tropper fulgte rask efter, og der udspandt sig ved

selve Passet en levende Kamp, hvori vore 4 Kanoner — den Kanon, hvis Lavet var bleven skudt istykker, var nemlig imidlertid bleven monteret i Reserve-Lavetten — deltoge fra en fordelagtig Stilling paa en Højde N. for Chausseen paa omtrent 1600 Alen, samtidigt med at en Kanonbaad fra Gudsø Vig beskød Fjenden i højre Flanke. Snart gav dog Major la Cour 1ste Reserve-Jægercorps og 9de Linie-Bataillon Ordre til at forcere Passet, og da vore Colonner rask stormede frem, opgav Fjenden Stillingen og gik hurtig tilbage indtil Afsnittet mellem Gudsø Vig og Eltang, hvor Forfølgningen standse- des; i denne Stilling forbleve vore Tropper indtil Kl. 1, da 1ste Reserve-Jægercorps fik Ordre til at udstille Forposter langs det nævnte Afsnit med højre Fløj foran Eltang By i Forbindelse med Forposterne foran Brigadens højre Fløj. En Forstærkning af 2 Batailloner, 3die og 5te Linie-Bataillon, der tilligemed en Deling af 3die Bateria (Jessen) allerede omtrent Kl. 9 ifølge Ordre fra Overcommandoen af 3die Brigade var detacheret til Understøttelse af venstre Fløj, kom ikke til at deltage i Kampen; Delingen placeredes, efterat Gudsø Passet var taget, foreløbigt ved Siden af Halvbatteriet S. for Chausseen c. 600 Alen Ø. for Gudsø Mølle, men beordredes senere til en Stilling c. 1000 Alen nordligere, hvor den forblev, indtil den Kl. 8 om Aftenen beordredes tilbage til sit Bateria.

Den første Melding om Engagementet ved Kolding Chaussee naaede til Brigadecommandeuren, der opholdt sig ved den højre Colonne, samtidigt med en Underretning fra Landboerne om, at en fjendlig Styrke skulde være gaaet frem fra Gudsø i nordlig Retning, og indtraf netop som de sidste af Colonnens Afdelinger vare ifærd med at debouchere fra Havreballe Passet. General Moltke foranledigedes herved til foreløbigt at standse Fremrykningen og indskrænke sig til at deta-

chere 2 Compagnier af 5te Reserve-Bataillon i sydlig Retning dels for at søge Forbindelse med venstre Colonne, der syntes indviklet i en Kamp, hvis Udfald ikke med Sikkerhed endnu kunde forudsees, dels for at sikre sig imod, at Fjenden skulde bryde frem mellem Colonnerne over Mosen ved Tavlov. Først henimod Kl. 11, da 3die Brigade med Undtagelse af de 2 Batailloner og 2 Kanoner, der vare afgivne til Understøttelse for Commandoet under Major la Cour, ankom til Havreballe Passet, rykkede den højre Fløjcolonne frem over Højrup og Vilstrup til Vilstrup Kirke, hvilket sidste Punkt den naaede Kl. 1, kort efterat de fjendlige Ryttere havde trukket sig tilbage derfra. Forposter udstilledes af 8de Linie-Bataillon fra Eltang By Vest om Nørre Stendrup til henimod Møsvraa, hvor de skulde støde sammen med General Ryes Forposter; Hovedposter af Infanteri og Cavaleri placeredes ved Vejen over Slugten foran Vilstrup Kirke og ved Chausseen til Kolding, omtrent 2000 Alen V. for Gudsø Mølle, og endelig bevogtede et særskilt Commando den Vej, der Nord om Birkemose førte ind paa 4de Brigades Stilling. Da der indløb Melding om, at General Ryes Corps havde indtaget sin Forpoststilling, og at det fjendlige Recognosceringscommando, der indtil Kl. 2 var blevet staaende ved Nørre Bjært, havde trukket sig tilbage, beordredes Brigaderne til at indtage de for dem bestemte Cantonnements, hvilket udførtes med den Modification for 4de Brigades Vedkommende, at 2 Kanoner bivouakerede mellem Gudsø og Krybily, og 4 Kanoner anvistes Cantonnement i Skovgaard istedetfor i Tavlov. Hovedkvarteret forlagdes til Follerup Gaard.

Tabet paa Fjendens Side var:

Af Faldne eller kort efter døde af deres Saar:

„ Officerer og 4 Underofficerer og Menige. Tabet i Sammenstødet ved Krybily og Gudse.
 Af Saarede: 2 do. 13 do. do.
 Af Fanger faldt 1 Officer og 5 Menige i vore Hænder.

Tabet paa vor Side var:

Af Faldne eller kort efter døde af deres Saar:
 „ Officer, „ Underofficerer og 3 Menige.
 Af Saarede: 1 do. 1 do. 19 do.
 Af Fanger: „ do. „ do. 1 do.
 Den saarede Officer var:

Lieutenant Riebau af 1ste Reserve-Jægercorps.

I sin foreløbige Beretning til Ministeriet om denne Affaire udtalte General Bülow endnu samme Dags Aften, at hans nuværende Stilling, uagtet den formentes at være den hensigtsmæssigste, der kunde vælges, naar han i Forening med General Ryes Corps skulde dække Fredericia og Vejle Chaussee, forekom ham yderst precair. Den var i Forhold til Corpsets Styrke af alt for stor Udstrækning og meget exponeret paa højre Fløj, ligesom Hæren vilde kunne bringes i en særdeles uheldig Situation, hvis Gudse Passet pludselig blev forceret med en betydelig Styrke, hvilket maatte ansees for muligt tiltrods for Passets stærke Besættelse. Stillingen var desuden saa nær ved Fjenden, at idelige Allarmringer ikke vilde kunne undgaaes, hvorved Folk og Heste i Løbet af kort Tid maatte blive i høj Grad medtagne, og Generalen formente derfor, at han, hvis Fjenden ikke forholdt sig ganske roligt, hvad der ikke var Udsigt til, om faa Dage vilde komme i den Nødvendighed at maatte indtage sin tidligere Stilling; denne var vel mindre gunstig for offensive Operationer, hvad dog formentlig ikke var af væsenlig Betydning, da saadanne neppe vare tilraadelige paa Grund af Corpsets ringe Styrke; derimod ydede den en mere betryggende Sikkerhed. Sluttelig henstillede Generalen, om det ikke turde være rigtigt under de nuværende Forhold at trække 2 Batailloner

Forhandlinger mellem Krigsministeren og General Bülow angaaende Hensigtsmæssigheden af at holde Stillingen Gudse - Almind.

fra Als til det nørrejydske Corps, da Als formentes at kunne holdes med c. 10,000 Mand; i saa Fald kunde det maaskee komme under Overvejelse, om man skulde kaste den fornødne Besætning ind i Fredericia og med Resten af Styrken tage Stilling bag Vejle Aa.

Den følgende Dag tilskrev Overcommandoen General Rye, at ihvorvel Denne nu med sit Corps havde indtaget en Stilling i Forbindelse med 3die og 4de Brigade og saaledes var indtraadt under General Bülow's umiddelbare Commando, paa hvilede det ikke desto mindre ham at vælge det rette Øjeblik for den ham foreskrevne Retraite; kun maatte han da uophødeligt sende Melding derom saavel til Overcommandoen som til 4de Brigade. Til yderligere Vejledning med Hensyn til Retraitens Udførelse blev der meddelt Generalen en Skrivelse fra Krigsministeren af 30te April. Næst efter at henpege paa det Ønskelige i, at Corpset bestandigt var forsynet med et betydeligt Antal Vogne for hurtigt at kunne transportere i det Mindste en Del af sit Infanteri til et eller andet vigtigt Punkt, udtalte Ministeren, at man kunde drage størst Nytte af den gode Stemning blandt Jyllands Beboere ved at formaae dem til at holde Corpset til enhver Tid underrettet om Fjendens Styrke og Bevægelser, hvorved Beboerne vilde stifte langt mere Nytte end ved Oprettelsen af den saa ofte projecterede Landstorm; endvidere udtalte han med Hensyn til Spørgsmaalet om Helgenæs's Forsvar eller Opgivelse, at Fjenden ikke kunde nærme sig nævnte Sted, før efterat General Ryes Corps var kastet Nord paa, og det nørrejydske Armeecorps trængt tilbage til Fredericia eller endog til Fyen; men i saa Fald kunde General Bülow uden at svække den til Fredericias Forsvar nødvendige Styrke kaste 1—2 Batailloner til dette Punkt, hvorved Fjenden vilde tvinges til at observere det med en større Styrke. Saafremt Helgenæs kunde forsvares

ved sit Positionsskyts, 1 à 2 Batailloner samt Søetatens Understøttelse, burde Halvøen ikke rømmes, men den maatte foreløbigt kunne hjælpe sig med en meget lille Garnison.

Samme Dag modtog General Bülow en Skrivelse fra Krigsministeriet af 3die Maj, hvori Ministeren næst efter i det Hele at billige de Hensyn og Betragtninger, som havde ledet Generalens Operationer, tilraadede at holde Stillingen ved Gudse og Almind. Vel lod det sig ikke nægte, at Fjenden, hvis det stadfæstede sig, at han samlede en betydelig Styrke af Cavaleri og Artilleri ved Skodborg, muligt vilde være istand til baade at angribe os i Fronten og ved en Fremrykning fra Skodborg at true vor højre Flanke; men selv om saa var, maatte Generalens Retraite til Fredericia dog betragtes som sikkert, ligesom ogsaa General Rye, der umuligt kunde forblive ubekjendt med Fjendens Fremrykning fra Skodborg eller Lejrskov, itide maatte kunne trække sig tilbage for en fjendlig Overmagt. Hovedformalet med at indtage den fremskudte Stilling var at holde fjendlige Strejfcorps'er borte, at indgyde Befolkningen Tillid og fremfor Alt at opretholde Soldatens moralske Mod samt skjærpe Disciplin og Aarvaagenhed, der let kunde sløves, naar man gik for langt tilbage især efter en Fægtning og ikke vedblev at være i Berørelse med de fjendlige Forposter. For at undgaae al Misforstaaelse bemærkede Ministeren, at hans her gjentagne Raad at holde Stillingen ved Gudse og Almind, ikke skulde ansees som en peremptorisk Befaling, men at det stod Generalen frit for at foretage de Modificationer, som Omstændighederne og navnlig de indløbende Efterretninger om Fjenden maatte udkræve, følgelig ogsaa at gaae længere tilbage. — Da Ministeren havde modtaget Indberetningen fra

General Bülow af 3die Maj, hvori udtaltes, at den frem-skudte Stilling forekom Generalen yderst precair, svarede Ministeren under 5te, at han ikke kunde dele denne Anskuelse, da man dog umuligt kunde troe, at Insurgenterne skulde kunne forcere Passet ved Gudsø, som ansaaes for en stærk Stilling; Insurgenterne vilde formentligen heller ikke prøve paa at trænge igjennem paa dette Punkt, thi om det ogsaa kunde lykkes dem at kaste Besætningen af Passet tilbage, vilde de være udsatte for at angribes i Flanke og Ryg. Naar Ministeren tidligere havde tilraadet Generalen at nærme sig Fjenden, da var han gaaet ud fra den Forudsætning, at man kun havde med Insurgenterne at gjøre, at man nogenlunde nøje kjendte deres Stilling og fremfor Alt, at man itide fik Kundskab om de tyske Troppers Indmarche over den jydske Grændse. Naar denne sidste Eventualitet skulde indtræffe, blev naturligvis den største Varsomhed nødvendig, og vore Troppers retrograde Bevægelser vilde da være fuldkomment motiverede. Af en Yttring i en tysk Avis om, at de Danske, efter deres Uvished om de tyske Forposters Stilling at dømme, syntes at holde deres Forposter og Recognosceringer i temmelig stor Afstand, tog Ministeren Anledning til at udtale, at Insurgenternes Fremrykning med 2 Batailloner, 2 Escadroner og $\frac{1}{2}$ Batteri næsten til Fredericia-vejen ikke vilde kunne være udført, hvis Generalen itide havde faaet Underretning om de fjendlige Troppers Bevægelser, ligesom denne fjendlige Recognoscering vilde have medført meget betænelige Følger for Fjenden, hvis General Ryes Corps havde staaet i en mere frem-skudt Stilling. Alt drejede sig om itide at erfare de tyske Troppers Foretagender, navnlig større, omgaaende Bevægelser i Vest. Endskjøndt Ministeren nu saaledes ikke ganske kunde dele Generalens Anskuelse, vilde

han dog ikke fremstille sin Mening som en ufravigelig Regel, men maatte meget mere gjentage, at Generalen var bemyndiget til uden nærmere Ordre at foretage saadanne Forandringer i sin Stilling og sine Bevægelser, ogsaa retrograde, som han maatte ansee for hensigtssvarende. Derimod kunde man ikke tilraade, at Generalen, naar han trængtes af Fjenden, forandrede Operationslinien og retirerede til Vejle. I Tilfælde af en fjendlig Invasion i Jylland, der i saa Fald sandsynligvis vilde skee med en meget overlegen Styrke, var der efter Ministerens Mening 3 Alternativer at vælge imellem, enten at Generalens og General Ryes Corps trak sig forenede til Vejle og Nord paa, eller at begge Corps forenede trak sig til Fredericia og eventuelt til Fyen, eller endelig at Corpserne delte sig, saaledes at Generalens Corps retirerede til Fredericia og General Ryes til Vejle. Af disse 3 Alternativer fraraadede Ministeren aldeles det første, fordi det var utilstrækkeligt til Forsvar af Jylland mod Fjendens Overmagt, og fordi det vilde svække Forsvaret af Fredericia og vanskeliggjøre Forbindelsen mellem Armeen og Fyen; endskjøndt et fjendligt Foretagende mod denne Ø ikke var let at iværksætte og derfor ej heller var sandsynligt, vilde det dog i høj Grad lettes, naar man blottede Fyen for Tropper. — Ved en anden Skrivelse fra Krigsministeriet af samme Dato meddeltes Overcommandoen, at et af General Rye rejst Spørgsmaal angaaende Handelssamqvemmet mellem de af vore Tropper og af Fjenden besatte Landsdele havde fundet sin Afgjørelse. Det var nemlig oftere forekommet, at General Ryes Forposter havde standset Udførselen af forskjellige Handelsartikler, navnlig af Stude, der vare bestemte til Hertugdømmerne, en Forholdsregel, over hvilken der var ført Klage af Beboerne. Overcommandoen havde givet General Rye Medhold i, at

det maatte ansees for utilstedeligt at tillade Export af Fødemidler, der kom Fjenden tilgode, og at lade Studeprangere og deres Tjenestefolk passere og repassere vor Forpostkjæde, og derfor foreløbigt forbudt al Udførsel af Kvæg fra Jylland til Hertugdømmerne. Ved en Statsraadsbeslutning blev dette Forbud nu modificeret saaledes, at det kun skulde gjælde for de Amter og Herreder, der vare besatte af vore Tropper.

Fordelingen af
Tropperne i
Stillingen
Gudse - Almind.

Dagen efter at vore Tropper havde foretaget den ovenfor omtalte Fremrykning, gav General Rye det ham underlagte Corps en forandret Inddeling og dislocerede det paa følgende Maade: Avantgarden formeredes af 6te Linie-Bataillon, 1ste og 4de Escadron af 6te Dragon-Regiment og 4 Kanoner af 2det Batteri (Schultz), Alt under Commando af Oberst Flindt, og anvistes Stabsqvarter og Cantonnement i Viuf med Allarmplads i Stillingen bag Almind Dalen; dens halve Styrke skulde afgives til Forposttjenesten. Vestre Colonne, der stillede under Commando af Oberst Juel med Stabsqvarter i Aagaard, skulde bestaae af 7de Linie-Bataillon, 12te lette Bataillon, 1ste Cavaleri-Brigade og 4 Kanoner af 2det Batteri (Schultz) og belægge Aagaard, Brakker og Starup samt med en Del af Cavaleriet tillige Hesselballe, Borlev, Tudvad og Rugsted; Colonnens Allarmplads var tæt N. for Aagaard, og til Forposttjeneste bestemtes 2 Compagnier og 2 Escadroner. Hovedstyrken under Commando af Oberst Pfaff, der tog Qvarter i Smedstrup, dannedes af 1ste Jægercorps, 4de Reserve-Bataillon, 2 Escadroner af 6te Dragon-Regiment samt 6te Batteri (Haxthausen) tilligemed den samme attachederede Espingolddeling og fik anvist Cantonnement i Fredsted, Tyvkjær, Haastrup og Smedstrup med Allarmplads ved Chausseen Ø. for Fredsted. General Ryes Hovedqvarter etableredes i Viuf. — Samme Dag foretog General Bülow med Hensyn til

Besættelsen af Stillingen mellem Møsvraa og Kolding Fjord den Forandring, at der daglig skulde afgives af 3die Brigade og det samme attachederede 3die Batteri (Jessen) og 1ste Espingol-Batteri (Meincke) 1 Bataillon, 2 Kanoner og 4 Espingoler til Forstærkning af Besættelsen af Gudsø Passet, hvor Major la Cour vedblivende skulde føre Commandoen. Løvrigt forefaldt der i Løbet af den 4de og den 5te Maj Intet af Betydning; endel Patrouiller fremsendtes vel fra vor Side navnlig i Terrainet V. for Vester Nebel for om muligt at hindre Fjenden i at udskrive Leverancer af Levnetsmidler, men nogen større Bevægelse fandt hverken Sted paa vor eller Fjendens Side; dog foranledigede den Omstændighed, at de to Vedetlinier paa flere Steder stode meget tæt ved hinanden, at hele vor Styrke begge Dage holdtes en Tid samlet paa Allarmpladserne.

Den 6te Maj lod General Rye de til hans Avantgarde hørende Afdelinger afløse af 4de Reserve-Bataillon, 2den og 3die Escadron af 6te Dragon-Regiment og 4 Kanoner af 6te Batteri (Haxthausen); tillige blev den Batteriet attachederede Espingoldeling underlagt Avantgarden og anvist Cantonnement i Viuf. Den vestre Colonne foretog ifølge Generalens Ordre en Recognoscering i Terrainet S. V. for Vester Nebel, idet $\frac{1}{2}$ Escadron og $\frac{1}{2}$ Compagni Kl. 3 om Morgenen gik frem mod Ferup og Ure, medens en Repli, bestaaende af $\frac{1}{2}$ Compagni, $\frac{1}{2}$ Escadron og 2 Kanoner, tog Stilling paa Højderne mellem Elkjærholm og Dons Sø. I Ferup stødte Commandoet paa en Snes fjendlige Infanterister, som efter at have vexlet nogle Skud med Vore trak sig tilbage; iøvrigt fandtes intet Fjendligt nordligere end Stenvad Mølle; Cavaleriet, som var sendt mod Vraa, Ure og Lejrskov observerede Infanteri- og Cavalerifeltvagter længere Syd paa ved Chausseen.

Samme Dag udgav General Bülow nedenstaaende Disposition for Hovedcorpset i dets Stilling fra Gudse til henimod Møsvraa:

For at vedligeholde Forbindelsen med Generalmajor Ryes Corps saalænge som muligt og for at dække dette Corps's venstre Flanke skal Fjendens Angreb modtages af Armeecorpset ved Gudse og langs Dalen fra Gudse til Møsvraa.

I dette Øjemed skal der foruden Forposterne anvendes 1 Bataillon, 4 Kanoner og 4 Espingoler til fast Besætning af Gudse Passet. Denne faste Besætning afgives af den 3die Brigade og af Batteriet Marcussen og Halvbatteriet Tillisch. Ved Vilstrup Kirke skal stationeres daglig 1 Deling af Batteriet Jessen fra Dag-gry til det bliver mørkt, med en Bedækning af 2 Compagnier, der afgives af den 3die Brigade fra Cantonnementerne i Højrup eller Herslev.

Saasnart Forposterne tvinges til at trække sig tilbage, skulle den 4de Brigades 2 Batailloner fra Vilstrup rykke frem mod Skoven V. for Vilstrup Kirke og mod Skibdræt Mølle for at forhindre Fjendens Overgang over Dalen. Brigadens 2 Batailloner i Tavlov samt Oddersted og Studsdal skulle samles respective ved Tavlov Kirke og V. for Krybily og eventuelt staae til Disposition for Major la Cour.

Rendezvous-Punkterne for Armeecorpsets øvrige Afdelinger bestemmes saaledes:

Batteriet Marcussen og Halvbatteriet Tillisch paa Kolding Chausseen, respective tæt Ø. for Krybily og paa det Sted, hvor Vejen gaar af til Fredericia.

Den 1ste Cavaleri-Division paa det sidstnævnte Sted.

Den 3die Brigade med 2 Batailloner, Batteriet Jessen, 4 Espingoler og den 2den Cavaleri-Division

ved Højrup Kro. Resten af den 3die Brigade med 4 Espingoler paa Vejen til Havreballe Gaard i Nærheden af Torp.

Naar Fjendens Styrke ved et Angreb mod Vilstrup er saa betydelig, at den ikke kan afvises her, selv naar Reserven fra Højrup Kro er rykket i Ilden, da tiltrædes Retraiten paa følgende Maade:

Den 4de Brigades 2 Batailloner til Elbo Dalen mod de af Ingenieurdetachmentet anlagte Veje N. og S. for Tavlov Sø; den 3die Brigade, Batteriet Jessen og den 2den Cavaleri-Division samt Espingolerne over Passet ved Havreballe Gaard.

Foran og ved disse Passe optages Kampen paany, og holdes disse Stillinger tilligemed Gudse Passet, indtil Ordre gives til ny Retraite.

Feltingenieurdetachmentet skal ved alle Overgange etablere Poster, der efter udført Retraite gjøre Overgangene over Dalen impassable. Samme har ligeledes at anlægge en Colonnevej fra Højrup Kro til Passet ved Vilstrup Kirke saavel som at regulere Communicationerne fra Elbo Dalen til Fredericia i Henhold til nedenstaaende Disposition for Retraiten.

De Afdelinger, som cantonnere foran Elbo Dalen, sende strax ved Kampens Begyndelse deres Train*) og Bagage tilbage over Havreballe Gaard eller Bredstrup til Stovstrup. Naar Kampen udvikler sig, skal alt Trainet samles her og dernæst føres samlet ind ad Fredericia Fæstnings nordligste Port (Kongeporten).

Saasnart Stillingen ved Gudse og langs Elbo Dalen maa opgives, dirigerer Besætningen fra Gudse kun

*) Med Hensyn til det i ovenstaaende Disposition omtalte Train bemærkes, at dette først den foregaaende Dag var blevet overført fra Fyen, hvor det hidtil havde ligget.

med Undtagelse af en Del af Artilleriet sin Retraite over Erisø til Strandporten.

Afdelingerne, som have Stilling ved Elbo Dalen, N. for Tavlov Kirke og ved Havreballe Gaard, gaa over Stovstrup mod Prindsens Port. For at give Trainet og Artilleriet Tid til at passere Defilerne med Ro og Orden, effectueres Retraiten saa langsomt som muligt.

Den 2den Cavaleri-Division skal ved en Retraite forene sig med Generalmajor Ryes Corps. Sammes Train dirigeres derfor strax mod Nord, og begiver Divisionen, saasnart Stillingen ved Elbo Dalen er indtaget, sig over Bredstrup til ovennævnte Corps.

Bülow.

Den Stilling, i hvilken Armecorpset saaledes troede at maatte optage Kampen, og som strakte sig fra Gudsø Passet over Skibdræt Mølle langs Slugten mellem Stendrup og Sønder Vilstrup til henimod Møsvraa, var i de sidste Dage bleven forstærket, saa godt som Omstændighederne tillode det. Ved selve Gudsø Mølle havde man anbragt et Forhug tværs over Vejen og indrettet Husene i Byen til Forsvar; langs Aaen var opkastet et Brystværn for Infanteri og paa de bagved værende Bakker et lignende med en tilbagetrukket Flanke, der støttede sig til Elbo Dalen; for Artilleri havde man paa Bakkerne saavel N. som S. for Kolding Chaussee anlagt Indskjæringer, der dog havde den Mangel, at de domineredes fra de V. for Gudsø liggende Højder; endelig var ved Elbo Dalen Chausseen gjennemskaaren, og Forbindelsen med det bagved værende Terrain tilvejebragt ved en Bro, der let kunde afbrydes. Imidlertid var Stillingen dog, saaledes som General Bülow havde yttret til Krigsministeren, yderst precair. Selv afseet fra det af General Ryes Corps overspændte Terrain var Udstrækningen af den

Linie, der skulde besættes, meget betydelig, og Retraiteforholdene medførte, at man saavel paa Fløjene som i Terrainet S. for Sønder Vilstrup maatte have til Raadighed større Reserver for at kunne imødegaae de Eventualiteter, der under forskellige Angrebsforhold kunde frembyde sig. Det var saaledes nødvendigt ved Gudsø at have en saa stor Styrke, at dette Pas under alle Omstændigheder kunde holdes, indtil de i Egnen ved Sønder Vilstrup staaende Tropper vare naaede tilbage til Havreballe Passet. Det var fremdeles ønskeligt at have en samlet Styrke disponibel for, hvis General Ryes Corps under et Engagement over hele Linien blev kastet tilbage i nordlig Retning, at kunne modstaae et mod vor højre Flanke rettet Angreb saalænge, at den øvrige V. for Elbo Dalen staaende Del af Hovedstyrken kunde iværksætte sin Retraite paa Havreballe Passet. Endvidere maatte man være forberedt paa den under de givne Forhold farligste Eventualitet, nemlig at Fjenden efter at have engageret Besætningen af Gudsø Passet rettede et alvorligt Angreb over Skibdræt Mølle mod Sønder Vilstrup, hvorved han, naar ikke tilstrækkelig Modstandskraft var forhaanden i dette Terrain, vilde kunne opnaae at sprænge Hovedstyrkens to Dele fra hinanden og kaste den Del af samme, der stod i Partiet ved Sønder Vilstrup og V. for denne By, aldeles bort fra dens Retraite paa Fredericia. Endelig maa endnu bemærkes, at den projecterede Colonnevej fra Vilstrup til Højrup paa Grund af de faa Ingenieurkræfter, man havde til Disposition, end ikke var bleven paabegyndt, og at de to Colonneveje, der vare anlagte over Elbo Dalen henholdsvis N. og S. for Tavlov Sø, ikke kunde passeres hverken af Artilleri eller af Cavalieri. En Sammenstilling af de her anførte Betragtninger med Overcommandoens tidligere anførte Disposition kan formentlig kun lede til den Slutning, at Overcomman-

doen ved Besættelsen af Partiet ved Sønder Vilstrup og Placeringen af Hovedreserven for samme ved Højrup Kro væsenlig havde for Øje at tilvejebringe en Støtte for General Ryes Corps, hvorimod den egenlige Modstand først tænktes at skulle finde Sted ved Elbo Dalen.

Hvad angaaer Fjendens Stilling, da indeholdt de Oplysninger, der i Løbet af den 6te Maj tilvejebragtes ved Patrouiller og mindre Recognosceringscommandoer, Intet, hvoraf man kunde slutte, at han agtede at foretage en offensiv Bevægelse. Først omtrent ved Midnat modtog Overcommandoen en Melding fra General Ryes Corps, ifølge hvilken samme fra paalidelig Kilde havde faaet Underretning om, at man fra Store Andst Kl. mellem 5 og 6 om Eftermiddagen havde observeret en fjendelig Cavaleristyrke, der angaves til 6 Escadroner, rykke frem fra Skodborg over Vejen By mod Gjesten; Patrouiller vare befalede udsendte i nævnte Retninger for at komme til Kundskab om, hvorvidt denne Styrke vendte sig mod Kolding eller truede Corpsets højre Flanke, og hele Corpset var foreløbigt beordret til at staa paa Allarmpladserne Kl. 4 om Morgenen. Kort efter indløb fra flere Sider Meddelelse om, at Insurgenterne den 7de vilde rykke frem til Angreb, samt at Kolding samtidigt vilde blive besat af Forbundstropper, en Underretning, der noget senere suppleredes med, at General Prittwitz den 6te om Eftermiddagen tilligemed sin Stab var ankommen til nævnte By. Det turde herefter antages for afgjort, at den fjendlige Overgeneral havde opgivet sin Betænkelighed ved at overskride den jyske Grændse, samt at et almindeligt Angreb kunde ventes den 7de om Morgenen, og General Bülow gav derfor strax Befaling til, at 3die og 4de Brigade Kl. 4 om Morgenen skulde staa paa Allarmpladserne, færdige til at imødegaae et Angreb.

De Efterretninger angaaende Fjenden, som Overcommandoen saaledes modtog Natten mellem den 6te og 7de Maj, stemmede i det Væsenlige med de stedfindende Forhold. Om Eftermiddagen den 6te foretoges en Concentration af de fjendlige Tropper, saaledes at den 1ste slesvig-holstenske Brigade med dens Batteri og 2det Dragon-Regiment anvistes Cantonnement mellem Dalby og Bjært med Undtagelse af 1 Bataillon, der tilligemed 1ste Dragon-Regiment og det ridende Batteri henlagdes til Sest; 2den Brigade belagde med 2 Batailloner og sit Batteri Vonsild, hvor tillige de 12 Pds. Batterier forbleve; de 2 andre Batailloner og Jægercorpset fik Cantonnement i Vrannerup, Egstrup og Paaby. — Af 3die Division rykkede en Avantgarde, bestaaende af 2 Compagnier af 7de Jæger-Bataillon, *) 15de Infanteri-Regiment, 2 Escadroner af 8de Husar-Regiment og det 6 Pds. Fodbatteri, paa samme Tid frem over Hjarup, Gjelballe og Egstrup til Harte, der blev besat af Jægercompagnierne og Escadronerne, medens Resten bivouakerede i Nærheden af Harte Kirke; Divisionens Gros concentreredes i og om Gjelballe, Reserven i Skandrup; Reserve-Cavaleri-Brigaden pousseredes frem til Store Andst. — Den bayerske Brigade rykkede frem til en Linie mellem Alver og Christiansfeld, og umiddelbart S. for denne fik den anden til 1ste Division hørende Brigade, den kurhessiske, anvist Cantonnement. Denne havde nemlig ved Dagsbefaling af 1ste Maj faaet Ordre til at bryde op fra Sundeved, hvor den remplaceredes af den nyligt ankomne Reserve-Division, og indtog den 6te med sin Hovedstyrke et Cantonnement N. for Haderslev Fjord; 1 Bataillon var efterladt til Kystbevogtning i Omegnen af Løjt, og 1 efterlodes i Haderslev, hvorfra 1 Compagni detacheredes til Iagttagelse af Orø Sund.

Fjendlige
Troppebevægelser
den 6te Maj.

*) Denne Bataillon bestod kun af 3 Compagnier.

Med Hensyn til Operationerne den 7de gav General Prittwitz følgende Ordre:

General Prittwitz's Disposition for den 7de Maj.

Reserve-Cavaleri-Brigaden rykker Kl. 6 Morgen frem ad Vejen fra Andst over Skovgaardlund, Lejrskov, Højrup, Vester Nebel og Aagaard og søger at naae Aammedsbøl med sin Avantgarde; denne har tillige at holde Forbindelsen med den preussiske Brigade, der vil staae N. for Blaaekjær Skov. Den 3die Division rykker ligeledes Kl. 6 Morgen frem ad Chausseen fra Kolding til Vejle og søger at naae denne By med Avantgarden; Divisionens forreste Brigade tager Stilling N. for Blaaekjær Skov og sikker sig i højre Flanke henimod Smedstrup og Skjærup Kirke; den bageste Brigade bliver staaende i Viuf og Almind. — Den holstenske Division rykker Kl. 8 Morgen fra Kolding over Gudsø mod Snoghøj og Fredericia og søger at blive Herre over hele Terrainafsnittet mellem Kolding, Randsfjord, Snoghøj og Fredericia. — Den bayerske Brigade rykker Kl. 6 Morgen fra Alver til Kolding, Sest, Vonsild og Dalby, men lader dog 1 Compagni forblive ved Hejls Kirke, indtil Afløsning fra den kurhessiske Brigade er ankommen. Den kurhessiske Brigade rykker med 4 Batailloner, 1 Fodbatteri og $\frac{1}{2}$ ridende Batteri ind i den Stilling, den bayerske Brigade hidtil har indtaget. Hovedquarteret forlægges den 7de til Viuf. Reserve-Cavaleri-Brigaden ligesom ogsaa den preussiske Division og eventuelt de holstenske Tropper bivouakere, forsaavidt der ikke kan udfindes et concentreret Cantonnement for samme, Reserve-Cavaleriets Gros i Aagaard og Starup. —

Den fjendlige Overgeneral lod samtidigt uddele til Tropperne Exemplarer af en Proclamation til Jyllands Indvaanere samt af et Forplejnings-Reglement for den tyske Rigshær i Jylland, som ved Fremrykningen skulde fordeles og bringes til almindelig Kundskab i Provindsen. Proclamationen var saalydende:

Einwohner Jütlands!

Zum Zweitemale binnen Jahresfrist betritt ein deutsches Heer euren Boden. Nicht feindselige Gesinnung gegen euch, nicht der Wunsch zu erobern führt dieses Heer über eure Grenze. Die Deutschen begehren nicht eure Feinde zu sein oder euch Schaden zuzufügen. Sie werden euren Frieden heilig halten und eures Wohlstandes sich freuen, sobald das Recht eurer deutschen Nachbarn in den Herzogthümern nicht mehr gekränkt ist. Deutschland hat Alles gethan, um den unglücklichen Streit friedlich zu lösen, aber diesen Bemühungen zum Trotze hat Dänemark den Waffenstillstand aufgekündigt und ist zu Lande und zur See zum Angriff geschritten. Nur zur Abwehr dieses ungerechten Angriffes bin ich genöthigt, euch die Uebel des Krieges zu bringen. Ich werde sorgen, dass ihr diese Uebel nur in dem Masse empfindet, in welchem die Handlungsweise eurer eigenen Regierung diess unvermeidlich macht. Die dänischen Kriegsschiffe bemächtigen sich der friedlichen deutschen Handelsschiffe und greifen dadurch zerstörend in den Wohlstand und Gewerbefleiss Deutschlands ein. In den Ländern an der Ost- und Nordsee erleidet der Handelsstand unerträgliche Verluste und viele Tausende sind mit Noth und Entbehrung heimgesucht. Ihren Klagen muss gerechte Abhilfe werden. Ich werde in Jütland die Mittel für den schuldigen Ersatz derjenigen Verluste sicherstellen, welche die Seemacht Dänemarks der deutschen Schifffahrt zufügt.

General Prittwitz's Proclamation til Jyllands Indvaanere.

Sämmtliche öffentliche Behörden, sowie die Geistlichen werden hiermit aufgefordert, auf ihren Posten zu verbleiben und zur regelmässigen Vollziehung der nöthigen Anordnungen, sowie zur allgemeinen Beruhigung im Bereiche ihrer Amtspflichten mitzuwirken. Meinerseits habe ich alle Militärautoritäten angewiesen, die grösstmögliche Schonung und Erleichterung der Be-

wohner eintreten zu lassen. Dass gegen eure Personen und euer Eigenthum keine Willkür wird geübt werden, dafür bürgt euch die erprobte Mannszucht und der Ruhm der von mir geführten Krieger.

Christiansfelde, den 29sten April 1849.

Der Oberbefehlshaber der deutschen Reichstruppen in Schleswig-Holstein.

v. Prittwitz,
General-Lieutenant.

Forplejnings - Reglementet findes meddelt under Bilag IV.

General Bonins
Disposition for
Fremrykningen.

I Henhold til den nysanførte Disposition beordrede General Bonin sin Avantgarde-Brigade, forstærket med 1 12 Pds. Batteri, til at gaae frem fra Hvidsminde mod Gudse Kl. 8 om Morgenen, sætte sig i Besiddelse af nævnte Pas og dernæst fortsætte Fremrykningen ad Vejen til Snoghøj. 1ste Brigade skulde concentrere sig bagved Avantgarden, tilvenstre af Chausseen ved Kalkovnen, og Kl. 8 $\frac{1}{2}$ følge Avantgardens Bevægelser med Jægercorpset i Teten og Batteriet efter den forreste Bataillon; naar Gudse var passeret, skulde Brigaden rykke frem ad Vejen til Fredericia indtil Børup, hvor den vilde erholde nærmere Ordre. 2den Brigade beordredes til ligeledes Kl. 8 $\frac{1}{2}$ at bryde op fra sin Mødeopstilling ved den sydlige Udgang af Kolding med dens 4 Batailloner og Batteriet og følge 1ste Brigade; 4de Jægercorps skulde inddrage sine Forposter N. for Egstrup Kl. 6 $\frac{1}{2}$, til hvilken Tid Rigtropperne vilde passere samme, derpaa marchere ad den nærmeste Vej til den østlige Udgang af Kolding og sætte sig i Teten af Brigaden; det andet 12 Pds. Batteri samt det ridende Batteri skulde slutte sig til denne Brigade, foran

den bageste Bataillon. Cavaleri-Brigaden fik Ordre til Kl. 8 at afmarchere fra Vindmøllen N. for Kolding ad Chausseen til Bramdrup og derfra over Lilleballe, Eltang Kirke og Landerup Gaard til Højrup Kro med en Avantgarde, understøttet af det til 4de Jægercorps attachedede Skarpskyttecorps, frempousseret til Havreballe Passet, hvorfra Patrouiller skulde sendes mod Pjedsted og Torp. Begge Pionercompagnierne tildeltes Avantgarde-Brigaden.

Overensstemmende med General Bülows Ordre af 6te Maj stode vore Tropper den 7de om Morgenen Kl. 4 paa deres Allarmpladser, hvornæst Styrken i og bag Linien fra Gudse til Møsvraa blev fordelt paa følgende Maade: Paa venstre Fløj, hvor Major la Cour havde Befalingen, var 1ste Reserve-Jægercorps paa Forpost med sin Vedetkjæde fra Gudse Vig Vest om Eltang By. Af 1ste Forstærknings-Bataillon, som var afgiven af 3die Brigade, vare 1ste og 3die Compagni posterede bag Brystværnene langs med Vejen, der fra Chausseen tæt Ø. for Gudse Mølle fører i nordlig Retning mod Sønder Vilstrup, og paa Skrænten af de bagved liggende Højder; 3die Compagni holdt tillige de til Forsvar indrettede Huse besatte, 4de Compagni stod i den S. for Chausseen liggende Del af Gudse, og 2det Compagni som Reserve tæt bag Byen; 9de Linie-Bataillon placeredes paa Højderne N. for Chausseen bagved og tilhøjre for 1ste Forstærknings-Bataillon, og 6te Reserve-Bataillon som Hovedreserve i Elbo Dalen ved Gjennemskjæringen af Chausseen. Af det til Forsvaret af Passet bestemte Artilleri stode de 4 Kanoner af 4de Batteri (Marcussen) under Batterichefens personlige Commando i en Indskjæring paa Bakken tæt Ø. for Gudse By, S. for Chausseen; 2 Kanoner af Halvbatteriet Tillisch under Commando af Lieutenant Knudsen ankom først til Gudse Kl. 7¹/₂ om Formiddagen og anbragtes i Højde med de

Vore Troppers
Stilling paa
Linien fra
Gudse til Møsvraa.

forrige, i en Indskjæring N. for Chausseen; de 4 Espingoler stillede i selve Byen S. for Chausseen, dækkede bag et Jordbrystværn, saaledes at de havde de paa Chausseen ved Broen anbragte Forhug under en virksom Ild. — Paa højre Fløj, hvor General Moltke personlig førte Commandoen, var 8de Linie-Bataillon paa Forpost, 1ste Compagni i Egnen om Skovlund, 4de Compagni ved Nørre Stendrup, 2det Compagni som Hovedpost ved Vilstrup Passet, og 3die Compagni paa venstre Fløj ved Vejen fra Eltang By til Skibdræt Mølle; 11te Linie-Bataillon stod som Soutien bag Passet V. for Vilstrup Kirke; 5te Reserve-Bataillon, deployeret i Compagnicolonner, havde besat Terrainet fra Mosedraget ved Skibdræt Mølle til Hulskov, og 2 Compagnier af 5te Linie-Bataillon under Commando af Capitain Nielsen samt 2 Kanoner af 3die Batteri (Jessen), der i Henhold til Overcommandoens Disposition vare afgivne af den 3die Brigade, vare placerede mellem 11te Linie- og 5te Reserve-Bataillon ved den mindre Slugt, der trækker sig henimod Vilstrup Kirke. — Af 3die Brigade stod 3die Jægercorps, 2 Compagnier af 5te Linie-Bataillon, 4 Kanoner af 3die Batteri (Jessen) samt 4 Espingoler ved Højrup Kro, hvor tillige 2den Cavaleri-Division havde sin Mødeopstilling; 3die Linie-Bataillon, 2den Forstærknings-Bataillon og 4 Espingoler vare samlede ved Vejen fra Hejse Kro til Havreballe Gaard i Nærheden af Torp. Tæt Ø. for Krybily holdt endelig 4 Kanoner af 4de Batteri (Marcussen), og S. for Børup paa det Sted, hvor Vejen fra Fredericia støder til Kolding—Snoghøj Chausseen, de 2 resterende Kanoner af Halvbatteriet Tillisch samt 1ste Cavaleri-Division. — Af 1ste Division Kanonbaade vare 2 Joller stationerede i Gudsø Vig, og 1 Chaloup Ø. for Kidhølme; Chefen for Divisionen, Capitain Krenchel, forblev med Dampskibet Hertha og 2 Chalouper i Reserve paa Flesingen tæt N.V. for Fæne.

Allerede Kl. 7 om Morgenen modtog Major la Cour ^{Fægtningen ved Gudse.} Melding om, at stærke Støvskyer bemærkedes i Egnen omkring Kolding, samt at Colonner af forskellige Vaabenarter drog Syd fra ind i Byen, og kort efter observeredes en Escadron fjendtligt Cavaleri, efterfulgt af betydelige Infanterimasser, i Fremrykning over Højderne ved Hvidsminde. Den slesvig-holstenske Avantgarde-Brigade var nemlig brudt op fra sin Rendezvous-Stilling allerede Kl. 7¹/₄, og 1ste Jægercorps, som havde Teten, stødte omtrent Kl. 7³/₄ paa vore Forposter paa begge Sider af Chausseen. Disse trak sig fægtende tilbage til Højderne Ø. for Eltang, hvor de med højre Fløj støttet til Birkemose og venstre til Gudse Vig holdt sig i nogen Tid; men da Fjenden viste større Colonner dels paa, dels N. for Chausseen, og da Major la Cour ikke agtede at føre det egenlige Forsvar af Passet saa langt frem i Terrainet, gav han 1ste Reserve-Jægercorps Ordre til at fortsætte Retraiten og stille sig i Reserve for den Styrke, der skulde forsvare selve Passet. Jægercorpset lod det Compagni, det havde i Reserve, gaae først over Broen, hvornæst de 3 andre Compagnier gik tilbage dels ad Chausseen og Broen, dels ad nogle andre over Aaen tilvejebragte Overgange, der derpaa bleve afbrudte. Omtrent samtidigt med at det fjendlige 1ste Jægercorps avancerede langs Chausseen, beordredes 2det Jægercorps, der fulgte umiddelbart efter 1ste i Marchecolonnen, til fra Nørre Bjært at gaae frem ad Vejen til Eltang og derfra videre i Retning af Sønder Vilstrup. Noget efter Kl. 8¹/₂ naaede dette Jægercorps Eltang, hvorfra 1 Compagni dirigeredes mod Nørre Stendrup, medens de 3 andre trængte 8de Linie-Bataillons venstre Fløj-compagni, hvortil Halvdelen af det foran Nørre Stendrup staaende Compagni havde sluttet sig, tilbage ad Vejen til Skibdræt Mølle. De 2 fjendlige Jægercorpser

holdt sig omtrent i Højde med hinanden, og da vort 1ste Reserve-Jægercorps tiltraadte sin Retraite bag Gudsø Passet, maatte de 1^{1/2} Compagnier af 8de Linie-Bataillon, der vare paa højre Fløj af Reserve-Jægercorpset, ligeledes gaae tilbage, dog ikke uden en heftig Modstand og flere offensive Stød, naar Fjenden trængte for stærkt paa, og toge endelig Stilling paa højre Fløj af 9de Linie-Bataillon paa en Højde umiddelbart V. for Elbo Dalen. Kl. henimod 9^{1/2} var Fjenden saaledes i Besiddelse af de umiddelbart V. for Gudsø Passet liggende Højder, medens hans yderligere Fremtrængen foreløbigt forhindredes ved vore til selve Passets Forsvar opstillede Tropper, navnlig ved Artilleriet, der gjorde det umuligt at føre sluttede Afdelinger frem i det aabne og fuldkomment bestrøgne Terrain.

Samtidigt med at vore Forposter ved Chausseen og Vejen fra Eltang til Skibdræt Mølle maatte repliere sig paa Gudsø, havde General Rye, saaledes som nærmere vil blive omtalt, seet sig nødsaget til at trække sine foran Møsvraa staaende Forposter N. for Almind Dalen. Herved blev de i Nørre Stendrup og i Nærheden af Skovlund staaende Feltvagters Stilling uholdbar, og Bataillonens Commandeur, Major Lemmich,*) beordrede dem derfor til at trække sig bag Slugten V. for Vilstrup Kirke. 1ste Compagni tilligemed en til samme afgiven Deling Husarer gik tilbage ad Vejen til Vilstrup Kirke og anbragte de forberedte Forhug i Passet, hvornæst det i Forening med 2det Compagni besatte den østlige Rand af Slugten paa begge Sider af Vejen; af 4de Compagni fulgte, som vi have seet, Halvdelen 3die

*) Ved Dagsbefaling af 25de April befaledes Major Lemmich at overtage Commandoen over 8de Linie-Bataillon under Oberstlieutenant Wagners Sygdom.

Compagnis Retraite over Skibdræt Mølle, den anden Halvdel trak sig lige mod Øst over Slugten og forenede sig noget efter med 1ste og 2det Compagni. Det imod Nørre Stendrup frempousserede fjendlige Jægercompagni fandt saaledes ingen Modstand paa dette Punkt, hvorfor det fortsatte Marchen mod Sønder Vilstrup, det for hele Corpset angivne Object, og trængte ind i Hulskov, fra hvis østlige Lisiere Jægerne aabnede en Tirailleurlid mod vore Blækere og mod de ved den mindre Slugt placerede 2 Kanoner af 3die Batteri (Jessen). Dette Angreb, hvis ringe Betydning ikke kunde opdages paa Grund af Terrainforholdene, foranledigede General Moltke til at sende 2 Compagnier af 11te Linie-Bataillon henimod dette Punkt, og der udspandt sig her en langvarig Tirallering, under hvilken Fjenden gjentagne Gange søgte at vinde Terrain, men vistes tilbage ved Infanteriets og Artilleriets forenede Ild. 5te Reserve-Bataillon, som, da venstre Fløj af 8de Linie-Bataillon gik tilbage over Skibdræt Mølle, var kommen til at staae i første Linie, blev ved den yderligere Retraite af Styrken foran Gudse Passet nødt til med sin venstre Fløj at repliere sig paa de S. for Sønder Vilstrup liggende Højder, hvor Bataillon Kl. omtrent 9^{1/2} indtog en temmelig udstrakt Stilling fra den sydlige Del af Hulskov til henimod Elbo Dalen, tilvenstre i Forbindelse med den feromtalt Styrke af 8de og tilhøjre med 11te Linie-Bataillon; et alvorligt Angreb i Retning af Sønder Vilstrup maatte nødvendigvis enten foranledige en fuldstændig Adskillelse mellem 4de Brigades to Fløje, eller tvinge højre Fløj til snart at gaae over Elbo Dalen.

Omtrent Kl. 9^{1/2} begyndte Fjenden Angrebet paa selve Gudse Passet, idet 1 6 Pds. og noget senere til lige ^{1/2} 12 Pds. Batteri fra en Stilling N. for Chausseen paa omtrent 1600 Alens Afstand aabnede Ilden mod vore paa begge Sider af den nævnte Vej placerede Ka-

noner, samtidigt med at 9de Bataillon forstærkede venstre Fløj af 1ste Jægercorps og i Forening med dette søgte at trænge frem imod Byen. Ilden besvaredes kraftigt af vort Artilleri, der var blevet forstærket med det andet Halvbatteri af 4de Batteri (Marcussen), som under Commando af Lieutenant Salto omtrent Kl. 8^{1/2} havde besat nogle Indskjæringer N. for Chausseen, og endelig søgte Kanonjollerne i Gudse Vig ved en stadig Ild at vanskeliggjøre Fjendens Fremtrængen langs Stranden. Imod disse sidste stillede Fjenden de andre 4 til Avantgarde-Brigaden afgivne 12 Pds. Kanoner, men uagtet Jollerne tillige bleve heftigt beskudte af en Afdeling Jægere, der havde besat Hovens Odde, hævdede de dog deres Stilling, og den fjendlige Jægerafdeling blev snart ved Ilden fra Dampskibet Hertha og Kanonchalouperne, der imidlertid vare komne tilstede, nødt til at trække sig udenfor Skudvidde.

Da den Modstand, som den slesvig-holstenske Avantgarde fandt ved Gudse, var saa kraftig, at General Bonin ikke troede at kunne overvinde den uden ved uforholdsmæssige Offre, besluttede han sig til at foretage en større, omgaaende Bevægelse og befalede derfor omtrent Kl. 10 2den Brigade, der netop var naaet frem til Nørre Bjært, at dirigere sin yderligere Fremmarche over Eltang og Sønder Vilstrup for i Forening med 2det Jægercorps og 1 Escadron at forcere Elbo Dalen i Retning af Tavlov, medens Resten af Avantgarde-Brigaden med 1ste Brigade som Reserve foreløbigt skulde indskrænke sig til at holde Kampen gaaende foran Gudse Passet.

Netop paa dette Tidspunkt modtog General Moltke fra General Rye en Melding om, at Dennes højre Fløj gik tilbage, og at han derfor med sin Hovedstyrke trak sig tilbage til Skoven N. for Viuf. General Moltkes højre Fløj var saaledes aldeles blottet, og da det 2det slesvig-

holstenske Jægercorps vedblivende vandt Terrain fra 5te Reserve-Bataillon, begyndte Generalen en tilbagegaaende Bevægelse i Retning af Sønder Vilstrup. Kort efter indløb Ordre fra Hovedkvarteret til at gaae bagved Elbo Dalen, og de 2 Kanoner dirigeredes da tilligemed Compagnierne af 5te Linie-Bataillon over Havreballe Passet med Ordre til at slutte sig til deres Afdelinger, medens Resten af Generalens Styrke under en stadig Tiraileren med det efterfølgende 2det slesvig-holstenske Jægercorps gik tilbage over Højrup og Elbo Dalen, 5te Reserve- og 11te Linie-Bataillon ad Colonnevejen S. for Tavlov Sø, 8de Linie-Bataillons Compagnier ad Colonnevejen N. for Søen med Undtagelse af Skytterne, der under Retraiten havde holdt sig yderst paa højre Fløj og derved kom til at gaae tilbage over Havreballe Passet, saa at de først ved Børup atter stødte til Bataillon. Reserve-Husar-Escadronen, som allerede Kl. 9 ifølge General Bülow's Ordre af 2den Cavaleri-Division var bleven afgivet til General Moltke, men som paa Grund af Forholdene ingen Anvendelse fandt, gik tilbage til Herslev, da Divisionen efter Dispositionen skulde forene sig med General Ryes Corps; men ved sin Ankomst her fik den Befaling til over Tolstrup Vadested at marchere til Torp for at slutte sig til Divisionen.

Da 4de Brigade begyndte at trække sine Afdelinger tilbage, indtog 3die Brigade en Stilling foran Havreballe Passet med 3die Jægercorps, opløst i Compagnicolonner, i 1ste Træfning, støttet paa venstre Fløj af 4 Kanoner af 3die Batteri (Jessen) samt 4 Espingoler under Bedækning af 2 Compagnier af 2den Forstærknings-Bataillon; Brigadens øvrige disponible Afdelinger, 3die Linie-Bataillon, 2 Compagnier af 5te Linie-Bataillon, 2 Compagnier af 2den Forstærknings-Bataillon og 4 Espingoler, stilledes længere tilbage i Nærheden af selve

Passet. Denne Stilling beholdt Brigaden, indtil den 4de Brigades Afdelinger havde passeret Elbo Dalen, hvornæst ogsaa den efter Ordre trak sig over Passet og besatte den østlige Side af Dalen fra tæt N. for Tavlov Sø til Kongsted; 3die Linie-Bataillon og 2 Kanoner vare kort forinden blevne dirigerede til Bredstrup for eventuelt at forhindre Fjenden i at overskride Dalen paa dette Punkt.

Af 4de Brigades Afdelinger stilledes 5te Reserve-Bataillon i en lille Skov N.V. for Tavlov Kirke ved den østlige Rand af Mosen, og 11te Linie-Bataillon N. for samme til Bevogtning af selve Overgangsstedet; 8de Linie-Bataillon dirigeredes over Tavlov Nebel til en Stilling mellem 5te og 11te, hvor den indtraf omtrent Kl. 12³/₄.

Medens disse Bevægelser udførtes af højre Fløj af 4de Brigade, fortsattes Kampen ved Gudso med uformindsket Heftighed, navnlig mellem de paa begge Sider af Passet staaende Kanoner. Flere Forsøg af det fjendelige Infanteri paa at trænge frem til Passet bleve viste tilbage, men efterhaanden lykkedes det dog endel Skytter at sætte sig fast bag et Gjærde ligeoverfor den højre Fløj af Stillingen, hvorfra de virksomt kunde beskyde den 24 Pds. Granatkanon-Deling. Indskjæringen, hvori disse Kanoner vare anbragte, laa paa den fremadvendende Del af Bakken, og man havde for at opnaae den nødvendige Elevation maattet foretage en ikke ubetydelig Udgravning under Svandsen; dette i Forbindelse med den Omstændighed, at man var nødt til at holde Forstillingerne bag Bakkekammen langt fjernede fra Kanonerne, gjorde, at Paaprotningen under alle Omstændigheder maatte kræve en lang Tid, og den øverstcommanderende Artilleriofficer, Oberstlieutenant Deichmann, der med sin Stab opholdt sig paa Stedet, gav derfor Ordre til at trække Delingen ud af Ilden.

Da imidlertid flere Trainconstabler og Heste bleve saarede, og forskjellige Uheld indtraf med Seletøjet, samt da et Forsøg paa at føre Kanonerne bort ved Hjælp af Prolongen ogsaa var mislykket, maatte disse een for een føres tilbage bag Bakken af Betjeningsmandskabet, et særdeles møjsommeligt Arbejde, der neppe vilde være lykkedes under den heftige, fjendlige Ild, hvis ikke de tilstedeværende Adjudanter ved Artillericommandoen, Capitainerne Stjernholm og Reich samt Lieutenanterne Ankjær og F. Moltke personlig havde taget Haand i med og ved deres Exempel opmuntret Mandskabet til Udholdenhed. Saasnart Delingens Bespænding var nogenlunde bragt i Orden igjen, beordredes den til at slutte sig til sin Afdeling, der var placeret i en Indskjæring tæt V. for Krybily, og stillede i en Indskjæring paa den modsatte Side af Chausseen i Højde med den anden Deling.

Imidlertid havde det fjendlige Artilleri ved en halvbannerivis Fremrykning indtaget en mere fremskudt Stilling N. for Chausseen omtrent 1000 Alen fra vor Artilleristilling og fortsatte derfra med stor Heftighed Ilden, dels mod Gudsø, der snart kom i Brand, dels imod vore Kanoner, navnlig de N. for Chausseen staaende, da det i sin nye Stilling tildels var dækket imod Ilden fra det Halvbatteri, der stod S. for Chausseen. Besætningen i Gudsø, saavel Espingolerne som Infanteriet, maatte snart trække sig ud af den brændende By, og da ved dette Tidspunkt Brigadens højre Fløj observeredes i fuld Retraite over Elbo Dalen, besluttede Major la Cour sig til successive at opgive selve Gudsø Passet, og gav derfor først det S. for Chausseen staaende Halvbatteri, dernæst 1ste Reserve-Jægercorps og 6te Reserve-Bataillon Ordre til at gaae tilbage til Stillingen V. for Krybily. Af 1ste Reserve-Jægercorps, der skulde forsvare Terrainet N. for Chausseen,

besatte 2det og 3die Compagni den fremspringende Del af Bakken V. for Krybily, medens 1ste Compagni paa højre Fløj dannede en tilbagetrukket Flanke, og 4de Compagni paa venstre Fløj placeredes i de noget længere tilbage liggende Tirailleurgreve. Løbegravene S. for Chausseen besattes af 6te Reserve-Bataillons Skytter med 2det og 3die Compagni som Reserve, Oddersted By og Terrainet derfra ned imod Kolding Fjord af Bataillonnens 1ste Compagni med 4de Compagni som Reserve bag Byen; Halvbatteriet tog Stilling i den Indskjæring S. for Chausseen, der tidligere havde været besat af 2 Kanoner af Halvbatteriet Tillisch. Dette, som af Oberstlieutenant Deichmann var blevet dirigeret tilbage ad Chausseen til Snoghøj, fik vel noget senere Ordre til at sende en Deling frem til Tavlov Kirke, men endnu inden denne fik protset af, befalede Oberstlieutenanten den at gaae tilbage og slutte sig til Resten af Halvbatteriet, da han befrygtede, at dens Retraite, hvis Fjenden trængte stærkt paa, kunde blive truet. Kort efter at Halvbatteriet igjen var blevet samlet, fik det Ordre til over Erisø at afmarchere til Fredericia.

1ste Forstærknings-Bataillon holdt sig endnu nogen Tid, efterat den brændende By var opgivet, paa de bagved liggende Højder, men da Fjenden bestandigt førte flere Tropper frem mod Gudso, og samtidigt fjendlige Afdelinger saaes at nærme sig Elbo Dalen, tiltraadte den tilligemed de 4 Espingoler Retraiten til Krybily, hvor Bataillonen opstilledes paa venstre Fløj i 2den Træfning i nogle derværende Slugter, medens Espingolerne placeredes paa en Bakke tæt N. for Chausseen. Tilbage ved Gudso Passet var saaledes kun 9de Linie-Bataillon, der havde Ordre til at holde Stillingen, indtil Artilleriet var gaaet tilbage, 1½ Compagni af 8de Linie-Bataillon og de 4 Kanoner af 4de Batteri (Marcussen). I over 3 Timer havde

disse Kanoner uafbrudt kjæmpet mod en meget overlegen Artilleristyrke, som henimod Kl. 12 var bleven yderligere forøget med 2 af de 12 Pds. Kanoner, der hidtil havde været anvendte mod Kanonbaadene, og Halvbatteriet havde i denne ulige Kamp lidt særdeles betydelige Tab: 4 Mand vare dræbte og 2 haardt saarede, 1 Kanon demonteret, næsten alle Hjulene mere eller mindre beskadigede, en af Forstillingerne sprængt i Luften, 4 Heste dræbte og 2 saarede; inden Kampens Slutning var den 4de Deling aldeles utjenstdygtig. Ikke desto mindre fortsatte Lieutenant Salto Ilden, indtil Ordren til Tilbagetog blev givet, og det lykkedes ham at faae alt sit Materiel med Undtagelse af den sprængte Forstilling med sig til Krybily, hvorfra den mest medtagne Deling strax beordredes at afmarchere til Fredericia, medens den anden placeredes i Højde med 1ste Halvbatteri i Indskjæringen N. for Chausseen. Endelig, Kl. lidt over 12³/₄, gik ogsaa 9de Linie-Bataillon, som under den langvarige Artillerikamp havde lidt ikke ubetydeligt af Granatilden, tilbage tilligemed Styrken af 8de Linie-Bataillon, der under de paafølgende Bevægelser sluttede sig til førstnævnte Bataillon. Retraiten dirigeredes ad to iforvejen forberedte Overgange over den bagved liggende Mose, og Reserven tog foreløbigt Stilling paa de nærmeste Højder bag Overgangsstederne; først da Skytterne truedes paa begge Fløjene af en overlegen Styrke, gik ogsaa disse tilbage til et levende Hegn S.V. for Tavlov Kirke, hvor Bataillonens samlede og kort efter indtog en Stilling, med højre Fløj støttet til Tavlov Kirkegaard. —

Da Oberst Zastrow, der, som allerede antydet, havde forstærket sin forreste Linie med 1 Bataillon, den 10de, bemærkede, at Besætningen af Gudse Passet trak sig tilbage til de bagved liggende Højder, gav han strax sidstnævnte Bataillon Ordre til at overskride Passet og

med 1ste Jægercorps og 9de Bataillon i 2den Træfning at gaae frem mod Krybily Stillingen. Den brændende By vanskeliggjorde i høj Grad Fremrykningen, og Aaen passeredes derfor hovedsagelig ad Overgange, som Fjenden først havde maattet tilvejebringe, saaledes at vore sidste Tropper vare komne over Elbo Dalen, inden de fjendlige Blänkere naaede Kammen af det isolerede Bakkeparti Ø. for Gudse. Saasnt de paa Chausseen anbragte Forhindringer vare skaffede tilside, fulgte det 12 Pds. Batteri den fremadgaaende Bevægelse gjennem den brændende By og indtog en Stilling paa nævnte Højdedrag paa begge Sider af Chausseen, hvorfra det aabnede en levende Ild mod vore Tropper. Omtrent paa samme Tid saaes stærke Colonner fra Egnen om Sønder Vilstrup at bevæge sig mod Elbo Dalen i Retning af Tavlov Nebel og Kirke. Det var 4de Jægercorps, 5te og 6te Bataillon og 1 6 Pds. Batteri, som den 2den slesvig-holstenske Brigade efter at have passeret Eltang Kl. lidt over 11 havde sendt frem til Understøttelse for 2det Jægercorps, der næsten helt udviklet i Kjæde havde besat den vestlige Dalrand mellem Holm- og Tavlov Sø; Resten af Brigaden, 7de og 8de Bataillon, fortsatte foreløbigt Marchen mod Højrup. 4de Jægercorps og en Del af 5te Bataillon satte sig fast langs den østlige Lisiere af Kobbelskoven og Lunden, hvorfra Blænkerne søgte at trænge frem over det foranliggende Engdrag, et Forsøg, der dog vistes tilbage af vor ligeoverfor staaende 8de Linie-Bataillon.

Paa vor venstre Fløj ved Chausseen, hvor den i og for sig gode Stilling yderligere var forstærket ved de alt omtalte Løbegrave langs Højderyggen og Placementer for Artilleri, trængte Fjenden ikke frem med synderlig Kraft, og General Bülow beordrede derfor først 1, dernæst endnu 3 af de ved Krybily i Ilden værende Kanoner til at tage Stilling tæt S.V. for Tavlov Kirke.

Kun den ene Deling, under Capitain Raasløff, kom til Skud og chargerede med megen Virkning paa de fremrykkende, fjendlige Colonner; den anden Deling under Lieutenant Salto blev beordret til at indtage en Stilling længere imod Nord, men for at naae derhen maatte Lieutenanten lade gjøre nogle Deboucheer, og inden han kunde komme til den ham anviste Position, havde vore Tropper allerede efter Ordre opgivet Forsvaret af Mose-randen og begyndt at trække sig tilbage i Retning af Børup; Kanonerne kom derved et Øjeblik ind imellem vor og Fjendens Kjæde, og kun med stor Vanskelighed lykkedes det Delingen over Markerne at naae tilbage til Chausseen. Den truende Stilling, som den 2den slesvig-holstenske Brigade indtog, hvis Batteri fra en Position paa Højderne ligeoverfor Tavlov Kirke havde aabnet en heftig Ild mod vore langs Dalranden staaende Batailloner og mod de 2 Piecer ved Tavlov Kirke, i Forening med den Omstændighed, at Fjenden allerede delvis havde overskredet Elbo Dalen, havde Kl. omtrent 1½ bevæget General Bülow til at give Ordre til, at hele Styrken skulde gaae langsomt tilbage til Fredericia. Højre Fløj af 4de Brigade befaledes til successive fra venstre Fløj at trække sig ud af den fjendlige Kanonild og indtage en intermediær Stilling paa de bagved liggende Højder, som de skulde hævde, indtil Styrken ved Krybily, hvis Retraite skulde dirigeres over Erisø, og som altsaa havde den længste Vej at tilbage-lægge, var naaet i Højde med højre Fløj.

Major la Cour lod først de 2 i Stillingen tilbage-blevne Kanoner, som endnu i sidste Øjeblik sendte nogle Kardæskskud mod de fremtrængende, fjendlige Infanterister, gaae tilbage; dernæst fulgte Infanteriet under Dækning af Skytterne af 1ste Reserve-Jægercorps og 6te Reserve-Bataillon. Omtrent midtvejs mellem Krybily og det Punkt, hvor Vejen fra Fredericia støder til Chausseen,

General Bülow
lader Hoved-
corpsen gaae til-
bage til Frede-
ricia.

gjordes et kort Holdt for at standse den efterfølgende Fjende og oppebie yderste venstre Fløj, der var bleven lidt tilbage; i denne Stilling fik 4de Batteri (Marcussen), hvis 6 tjenstdygtige Kanoner imidlertid vare blevne samlede paa Chausseen, endnu Lejlighed til at gjøre nogle faa Skud. 1ste Reserve-Jægercorps, der havde været længst i Ilden, blev her afløst i første Linie af 9de Linie-Bataillon, og Retraiten fortsattes derpaa i fuldkommen god Orden indtil Ladegaard Skov og Skoven ved Damgaard, der Kl. omtrent 3 bleve besatte henholdsvis af 9de Linie- og 6te Reserve-Bataillon, medens Artilleriet og det øvrige Infanteri fortsatte Tilbage-toget i den foreskrevne Retning. Der udspandt sig snart i denne Stilling et livligt Engagement, der hovedsagelig optoges af 9de Linie-Bataillon, da Reserve-Bataillon, der havde en betydelig Svingning at udføre for over Erisø at naae Fredericia, meget snart erholdt Ordre til at paabegynde Bevægelsen. Skjøndt Fjenden trængte heftigt paa og navnlig søgte at omgaae Linie-Bataillonens Fløje, hævdede denne dog sin Stilling, indtil Svingningen var udført, hvornæst begge Afdelinger gik tilbage til Erisø og derfra efter et kort Holdt over Sandalshuse til Fredericia; kun 1ste Compagni af 9de Linie-Bataillon dirigeredes over Fuglsang. Klokken var c. 5¹/₄, da de sidste Afdelinger af Major la Cours Commando naaede Fæstningen.

En mindre Afdeling af den 10de slesvig-holstenske Bataillon med 2 Kanoner fulgte efter vore Tropper til henimod Erisø; den øvrige Del af Avantgarde-Brigaden med Hovedstyrken af 10de Bataillon i Teten gik frem mod Snoghøj, som besattes, efterat vor svage Infanteristyrke i Brohovedet var bleven indskibet og overført til Fyen tilligemed en Snes Mand af 6te Reserve-Bataillons yderste venstre Fløj, der under Retraiten vare blevne skilte fra deres Afdeling.

Omtrent paa denne Tid passerede Dampskibet Hertha og de 3 Kanonchalouper Snoghøj. Capitain Krenchel, der med sine Fartøjer var forbleven ved Kidholm, efterat vore Tropper havde forladt Krybily, og her havde vexlet endel Skud med det 12 Pds. Batteri, som General Bonin havde ladet kjøre op i en Stilling S. for sidstnævnte Punkt, havde nemlig efter nogen Tids Forløb ladet Dampskibet tage de 5 Kanonfartøjer paa Slæb med Ordre til at kaste Jollerne los ved Flesingen og med Chalouperne at afgaae til Fredericia. For at beskyde Fartøjerne lod Oberst Zastrow det 12 Pds. Batteri kjøre op i Nærheden af Stranden; Ilden besvaredes kraftigt af Fartøjerne, der naaede ud af Skudvidde uden at have lidt noget videre Tab, og da kort efter de faste Batterier ved Middelfart begyndte at deltage i Kampen, maatte det 12 Pds. Batteri snart trække sig tilbage.

Da Besætningen fra Gud sø Passet var naaet tilstrækkeligt langt tilbage, tiltraadte højre Fløj af 4de Brigade Retraiten fra Højderne ved Tavlov, med 5te Reserve- og 8de Linie-Bataillon til Børup, og 11te Linie-Bataillon til Taarup, hvor Fjendens Forfølgning omtrent ganske ophørte. Efter et kort Holdt gik General Moltke tilbage til en Stilling fra Firemandsskoven over Himmerigshus til Hejse Kro med sin venstre Fløj i Forbindelse med 9de Linie-Bataillon, medens 3die Brigade, der omtrent Kl 2 efter Ordre havde forladt Havreballe Passet næsten uden at blive forfulgt, og hvis forreste Afdelinger paa dette Tidspunkt vare naaede henimod Hejse Kro, passerede forbi for at indtage en midlertidig Stilling bag Stovstrup. De 3 Batailloner af 4de Brigade trak sig dernæst gjennem 3die Brigade og naaede Fredericia omtrent Kl. 5. I Stillingen ved Stovstrup stødte den til Bredstrup detacherede Styrke atter til Brigaden, og kort efter trak ogsaa denne sig ind i Fredericia med Undtagelse af 3die Jægercorps,

der midlertidigt overtog Forposttjenesten bagved Over-
svømmelsen.

2den Cavaleri-Division, der henad Kl. 12 var bleven samlet ved Torp, havde her modtaget fornyet Ordre fra General Bülow til i Overensstemmelse med Dispositionen strax at afgaae til Vejle, og Divisionen marcherede derfor over Bredstrup og Spang til paa den anden Side Spangskov, hvor Divisionen ved en Ordonnants fra General Schleppegrell modtog Bemyndigelse til at gaae til Fredericia, hvis den antog ikke at kunne naae frem til Vejle. Da Major Hegermann-Lindencrone efter de til ham indløbne Meldinger antog, at Passagen til Vejle allerede var afskaaren, dengang han ved Torp modtog bestemt Ordre til at gaae til Vejle, hvad iøvrigt, som senere vil blive viist, ikke var Tilfældet, og da han yderligere bestyrkedes i denne Antagelse derved, at den Underofficer, der var sendt iforvejen med Bagagen, ved nogle Yttringer af en Ordonnants, der af General Rye var afsendt til Hovedkvarteret, havde fundet sig foranlediget til at vende om, saa marcherede Divisionen tilbage til Stovstrup, hvor den midlertidigt efter General Schleppegrells Befaling gjorde Holdt og efter 4de Brigade trak sig ind i Fæstningen. En Corporal og 4 Husarer, der havde været udstillede som Observationspost paa Vejle Vejen og vare blevne afskaarne saavel fra Vejle som fra Bredstrup, naaede over Vadestedet ved Egeskov om Aftenen til Fredericia.

De slesvig-hol-
stenske Trop-
pers Stilling om
Aftenen den
7de Maj.

Henimod Kl. 7 om Aftenen befalede General Bonin Avantgarde-Brigaden at indtage en Bivouak ved Erise med Forposter mod Fredericia og Middelfart; 2den Brigade dirigeredes til Stovstrup, hvorfra den udstillede sine Forposter i Kanonskuds Afstand fra Fæstningen; 1ste Brigade anvistes Bivouak bagved 2den, og Cavaleri-Brigaden tilligemed det ridende Batteri, hvilke Afdelinger ikke vare komne til at deltage i Kampen, ved

Bredstrup med Forposter paa venstre Fløj af 1ste Brigade indtil Randsfjord; Hovedkvarteret forlagdes til Sønderby Gaard.

Tabet paa den fjendlige Side var:

Af Faldne eller kort efter døde af deres Saar:

2 Officerer, 5 Underofficerer og Menige.

Af Saarede: 4 do. 73 do.

Af Fanger: " do. 17 do.

Tabet paa vor Side var:

Af Faldne eller kort efter døde af deres Saar:

2 Officerer, " Underofficerer og 31 Menige.

Af Saarede:

4 do. 8 do. og 99 do.

Af Fanger:

" do. " do. og 19 do.

Vort hele Tab var altsaa 6 Officerer, 8 Underofficerer og 149 Menige.

De faldne Officerer vare:

Capitain Silberloh af 9de Linie-Bataillon.

Lieutenant F. L. Faber " 8de do.

De andre saarede Officerer vare:

Lieutenant T. C. Møller af 5te Reserve-Bataillon.

— Lange " 1ste Forstærknings-do.

— Borgen " do. do.

— H. E. Petersen " 1ste Reserve-Jægercorps.

Desuden blev Underlæge Silfverberg af 1ste Forstærknings-Bataillon dødeligt saaret under Udøvelsen af sit Kald. Detailleret Tabsliste findes under Bilag V.

At General Bülow ikke med større Energi mødte Insurgenternes Angreb paa Afsnittet bag Elbo Dalen, var hovedsagelig begrundet i, at han ved indløbne Meldinger fra General Rye havde faaet Vished om, at Rigmotropperne havde overskredet den jydsk Grændse og rykkede frem imod Nord. Allerede Natten mellem den

Tabet i Fægtningen ved Gudsø.

6te og 7de Maj indløb der fra flere Sider Meldinger til General Ryes Hovedkvarter om de i Løbet af Gaarsdagen stedfundne Bevægelser hos Fjenden, navnlig om Reserve-Cavaleri-Brigadens Fremrykning over Grændsen. Disse Meldinger suppleredes tidlig om Morgenen den 7de med, at 5 Batailloner, 1 Cavaleri-Regiment og mindst 1 Batteri, Alt preussiske Tropper, vare rykkede frem til Harte Kirke; endelig indtraf der senere fra Verst den Meddelelse, at den constituerede Herredsfoged i Kolding havde sendt mundlig Bud om, at 40,000 Mand tyske Tropper den 7de om Morgenen Kl. 5 vilde rykke frem imod vor Stilling og formentlig agtede at omgaae vor Hær. Der var saaledes Sandsynlighed for, at en retrograd Bevægelse af vor Hærstyrke vilde være nær forestaaende, og General Rye havde allerede for sit Corps's Vedkommende forberedt Alt i saa Henseende, idet Afdelingerne, som alt tidligere anført, vare beordrede til at møde paa Allarmpladserne Kl. 4 om Morgenen og sende Bagagen tilbage til Højen Kro, ligesom de fornødne Bestemmelser med Hensyn til de forskjellige Colonnens Retraitelinier vare givne. For den vestre Colonnens Vedkommende befaledes yderligere den 7de om Morgenen Kl. 4, at Oberst Juel, naar han blev tvungen til at gaae tilbage, stadigt skulde søge at dække Corpsets højre Flanke med den Del af Colonnen, der dirigeredes over Haraldskjær; den videre Retraite skulde rettes over Jellinge, Kollerup og derfra mod Chausseen til Horsens; dog maatte de 2 Compagnier fra Haraldskjær dirigeres over Holms Mølle for at forene sig med Corpsets Hovedstyrke, der vilde gaae tilbage bag Grejs Dalen.

Fægtningen ved
Almind — Dons.

Allerede Kl. 6½ om Morgenen fik General Rye Melding om, at Fjenden rykkede frem fra Harte mod Bramdrup, og en halv Time senere, at 2 Escadroner, 1 Bataillon samt Artilleri var paa Marche mod Dons.

Det var den 3die Divisions Avantgarde, som i Overensstemmelse med den givne Disposition var brudt op fra Harte Kirke Kl. 6 om Morgenen og havde detacheret Fusilier-Bataillon af 15de Infanteri-Regiment, 2 Escadroner af 8de Husar-Regiment og 2 Kanoner, Alt under Commando af Oberstlieutenant Westarp, mod Dons, medens den øvrige Del af Avantgarden, forstærket fra Groset med 2 Escadroner af 8de Husar-Regiment og 2 Compagnier af 12te Infanteri-Regiments Fusilier-Bataillon, over Bramdrup gik frem mod Almind i følgende Marcheorden: 2 Escadroner af 8de Husar-Regiment, 2 Compagnier af 7de Jæger-Bataillon, 2 Compagnier af 12de Infanteri-Regiment, 6 6 Pds. Kanoner, 1ste Bataillon af 15de Infanteri-Regiment og endelig 2den Bataillon af samme Regiment.

Strax efter at Oberst Juel havde erholdt Melding om Fjendens Fremmarche fra Harte, lod han de til den vestre Colonne hørende Afdelinger bryde op fra deres Allarmpladser N. for Aagaard og ved Starup Kirke og indtage følgende Stilling: Paa Bakken c. 600 Alen N. for Dalen tæt Ø. for Landevejen fra Aagaard til Dons placeredes 2 Kanoner af 2det Batteri (Schultz) under Bedækning af 1 Deling af 3die Dragon-Regiments 2den Escadron; bagved Kanonerne 2det og 4de Compagni af 7de Linie-Bataillon; nogle hundrede Alen længere tilbage V. for Chausseen 5 Escadroner, 2 af 3die og 3 af 5te Dragon-Regiment i 2 Træfninger; ved Vejen fra Starup Kirke til Dons Mølle omtrent i Højde med Cavalariets bageste Træfning 12te lette Bataillon; de 2 andre Kanoner af Halvbatteriet holdtes foreløbigt i Reserve; endelig dirigeredes 1 Escadron af 3die Dragon-Regiment frem til Understøttelse af Posten ved Vester Nebel. Colonnens øvrige Styrke var paa Forpost, ved Dons 3die Compagni af 7de Linie-Bataillon og 1 Deling af 3die Dragon-Regiments 2den Escadron, ved Vester

Nebel 2 Delinger af samme Escadron og 7de Linie-Bataillons 1ste Compagni, og endelig ved Hjelmdrup 5te Dragon-Regiments 1ste Escadron med Feltvagter i Bølling, Fuglsang og Egtved.

Da Oberstlieutenant Westarps Commando omtrent Kl. 7¹/₂ naaede Dons By gik vore Forposter ifølge Ordre efter et let Engagement tilbage over Dalen, hvornæst Compagniet, for Størstedelen udviklet i Kjæde, besatte Dons Mølle og Kammen af Højderne N. for Passet, og Cavaleridelingen sluttede sig til Kanonbedækningen. Omtrent samtidigt blev Infanteriposteringen i Vester Nebel trukken ind og kort efter ogsaa Cavaleristyrken, efterat Broen over Vesternebel Aa var bleven afbrudt; Compagniet og den til Understøttelse fremsendte Escadron posteredes Ø. for Vejen fra Aagaard til Dons i Nærheden af de i Reserve staaende 2 Kanoner, medens den halve Escadron observerede Vejen fra Aagaard til Vester Nebel, hvor imidlertid endnu intet Fjendligt viste sig.

Fjenden havde imidlertid fortsat sin Fremrykning, under hvilken han af og til blev beskydt af vore 2 Kanoner, dog uden videre Virkning paa Grund af den store Afstand. Omtrent Kl. 8¹/₄ lod Oberstlieutenant Westarp sine 2 Kanoner tage en Stilling paa Højderne S. for Dalen, V. for Landevejen, hvorfra de aabnede Ilden mod vort Artilleri paa omtrent 1400 Alens Afstand, og samtidigt trængte Fusilier-Bataillonens Blænkere frem til den sydlige Dalrand, skød Dons Mølle i Brand og nødte vore der posterede Tropper til at gaae tilbage. Imidlertid vare vore 2 Kanoner blevne forstærkede med den Deling, der havde staaet i Reserve, og efter en halv Times Kamp var det fjendlige Artilleri bragt til Tavshed og maatte trække sig ud af Ilden med et temmelig betydeligt Tab; kort efter fik vore Kanoner Lejlighed til at rette nogle heldige Skud imod de fjendlige Escadroner, der ilsomt søgte Dækning bag Højderne Ø.

for Vejen, og Kampen indskrænkede sig fra nu af til en Tirailleurfægtning, under hvilken vore Kanoner bleve trukne tilbage til Foden af Bakken. Skjøndt Fjenden saaledes havde maattet standse sin Fremrykning mod den vestre Colones Stilling, hvilket jo iøvrigt var en naturlig Følge af vor numeriske Overlegenhed paa dette Punkt, nærde Oberst Juel dog Betænkelighed ved at fortsætte Kampen, da han stadigt frygtede for større, omgaaende Bevægelser i sin højre Flanke, og der tilmed bemærkedes en betydelig Colonne — 3die Divisions Gros — som fra Egnen om Harte bevægede sig mod Nord. Souschefen ved Corpset, Capitain Beck, der efter Ordre opholdt sig ved den vestre Colonne og allerede tidligt om Morgenen havde henledet Corpsets Opmærksomhed paa, at en større, fjendlig Styrke muligt i Løbet af Natten var detacheret mod Vest, og at Corpset saaledes kunde blive nødt til at retirere paa Fredericia, afsendte nu Kl. 9 $\frac{1}{4}$ følgende Melding til General Rye:

Det er aldeles afgjort, at vi have Rigstropper imod os; det er Husarer, vi have forrest som Cavaleri. Oberstlieutenant Læssøe bemærker en betydelig Colonne, der nærmer sig mod Nord; inden kort Tid, bemærker han, ville vi være indviklede i en haard Fægtning. Vi maa nødvendigvis trække os tilbage og det snart. Hurtig Meddelelse udbedes.

Den 7de Maj 1849, Kl. 9 $\frac{1}{4}$ Form.

C. Beck.

Under de nys skildrede Begivenheder var imidlertid ogsaa Corpsets venstre Fløj, Avantgarden under Oberst Flindt, kommen i Engagement. Oberst Flindt havde fordelt sin Styrke paa følgende Maade: N. for Dalen 2 Kanoner af det Avantgarden tildelte Halvbatteri i en

Indskjæring med 1 Deling af 6te Dragon-Regiments 3die Escadron som Bedækning; endvidere 1ste og 2det Compagni af 4de Reserve-Bataillon samt Espingoldelingen i Løbegrave og bag Brystværn, hvorfra Chausseen over Dalen og en der anbragt Barricadering kunde bestryges; S. for Dalen under Forpostcommandeuren, Major Fabers Commando den øvrige Del af Styrken, nemlig 2 Kanoner under Bedækning af $\frac{1}{2}$ Peloton paa Bakken tæt Ø. for Almind, $\frac{1}{2}$ Peloton bag Gjærderne tæt S. for Byen, 1 Peloton som Reserve i selve Byen, hvor tillige Escadronen holdt, og ved en Gaard tæt V. for Byen et Piket paa c. 50 Mand; den øvrige Infanteristyrke var fordelt til 4 Feltvagter paa en Linie i Højde med Dons—Skovlund, hvoraf dog de 2 vestligste allerede ved Fjendens Fremrykning mod Dons Mølle havde maattet trække sig nærmere hen imod Almind. Kl. omtrent $8\frac{1}{4}$ naaede den fjendlige Fortrop vor ved Chausseen staaende Feltvagt, der fægtende gik langsomt tilbage paa Almind, hvorimod den østligste Feltvagt efter Ordre tog Vejen over Møsvraa. Commandeuren for den fjendlige Avantgarde, Oberst Schlegel, lod nu de 2 Compagnier af 12te Infanteri-Regiment udvikle sig paa begge Sider af Chausseen, medens de 2 Jægercompagnier bleve trukne tilvenstre imod de V. for Almind liggende Gaarde. Under denne Fjendens Fremrykning beskøde vore Piecer ved Almind ikke uden Virkning først hans Cavaleri, der strax gik tilbage, og senere det Ø. for Chausseen avancerende Compagni, men ligeoverfor den Styrke, Fjenden viste, ansaa Major Faber det ikke for tilraadeligt at inklade sig paa noget alvorligere Forsvar af Byen, og han gav derfor Kanondelingen og kort efter ogsaa Escadronen Ordre til at gaae tilbage over Dalen; Infanteriet holdt sig endnu i nogen Tid i den sydlige Udkant af Byen, men gik derpaa, da Fjenden begyndte at trænge frem navnlig Øst om samme, ogsaa tilbage under Dækning af 1

Peloton, der en kort Tid holdt Kirkegaarden besat. De 2 Kanoner, der stode paa den nordlige Dalrand, aabnede en heftig Ild mod den i Almind indtrængende Fjende, medens vore tilbagegaaende Afdelinger efterhaanden samlede sig som Reserve N. for Dalen.

Klokken var imidlertid bleven 9 $\frac{1}{2}$, altsaa omtrent det Tidspunkt, da General Rye, der med sin Stab holdt paa Bakkerne S. for Viuf, modtog den tidligere omtalte Melding fra Capitain Beck. Efter denne Melding maatte Generalen formode, at hans højre Fløj var alvorligt truet af en betydeligt overlegen Styrke, og da nu tilmed den fjendelige Avantgardes Artilleri, der var blevet forstærket med et 12 Pds. Batteri fra Groset, saaes i Fremmarche, samtidigt med at vor Artilleriposition blev heftigt beskudt af de til den sydlige Dalrand fremtrængte, fjendelige Blänkere, besluttede General Rye at opgive Forsvaret af Almind Dalen og gaae tilbage til Skovene N. for Viuf, saa meget mere, som han ikke ansaa det for stemmende med den ham stillede Opgave, at indlade sig i en alvorligere Fægtning med en betydeligt overlegen Styrke, allermindst med Rigstropper. Oberst Juel fik derfor Ordre til at lade den vestre Colonne tiltræde Retraiten over Aagaard og Starup, og kort efter fik ogsaa Avantgarden Befaling til at gaae tilbage paa Hovedstyrken, der dirigeredes til en Stilling ved Skoven Ø. for Fredsted; af denne Styrke vare dog allerede tidligere om Morgenen 6te Linie-Bataillon, 2 Delinger af 6te Dragon-Regiments 4de Escadron og 2 Kanoner af 2det Batteri (Schultz) under Commando af Bataillonens Commandeur, Capitain Hummel, detacherede til Starup Kirke, dels for i paakommende Tilfælde at kunne assistere den vestre Colonne, dels for at optage de Afdelinger af Colonnen, som skulde gaae tilbage over Starup.

Efterat Oberst Juel havde modtaget den ovennævnte Ordre fra General Rye, lod han sine Tropper strax iværk-

sætte Retraiten, idet 7de Linie-Bataillon, efterfulgt af 2 Compagnier af 12te lette Bataillon under Commando af Capitain C. K. Møller, dirigeredes over Starup Kirke, medens Colonnens øvrige Styrke gik tilbage paa Aagaard under Dækning af en Arrieregarde, der bestod af 2 Compagnier af 12te lette Bataillon, 1 Escadron og 2 Kanoner, under Commando af Oberstlieutenant Læssøe. Saasnart Fjenden bemærkede vore Troppers Tilbagegang, begyndte hans Infanteri at gaae frem til Forfølgning, men da Escadronen gjorde Mine til at udføre en Sværmattaque, og det samtidigt lykkedes vore 2 Kanoner, der hurtigt atter havde indtaget deres tidligere Position, ved et Par heldige Skud at adsplitte en Infantericolonne, der stormede frem imod Dons Mølle, opgav Fjenden Forsøget og indskrænkede sig til langsomt at følge efter henimod Aagaard. Vor Arrieregarde, som imidlertid havde afbrudt Broen S. for denne By, holdt under en ubetydelig Tirailleurfægtning den nordlige Aabred besat indtil Kl. omtrent 10^{1/2}, til hvilken Tid den Del af Colonnen, der skulde gaae tilbage mod Chaussen, havde naaet Starup Kirke, hvorfra den i Forening med Detachmentet under Capitain Hummel uden at blive forfulgt fortsatte Retraiten over Starup og Aaen N. for denne By; ogsaa her blev Broen afbrudt, hvornæst alle de Colonnen tildelte Ingenieurer paa Vogne bleve sendte tilbage for at gjøre Overgangsstederne ved Vingsted Mølle, Kobbermølle*) og Haraldskjær samt Broen ved Faarup Sø beredte til Afbrydning. Endnu før vor Arrieregarde forlod Aagaard, var den fjendelige Cavaleri-Brigade naaet frem over Vester Nebel; Fjenden indskrænkede sig imidlertid til at følge langsomt efter med mindre Afdelinger, og Colonnen under Oberst Juel passerede omtrent Kl. 12^{1/2} Ammedsbøl uden at være bleven indviklet i nogen yderligere Fægtning. Ved denne By traf Obersten 1ste Escadron af

*) Nu Haraldskjær Fabrik.

6te Dragon-Regiment, der var bleven detacheret derhen fra Hovedcorpset for at observere Eggen mod Vest, indtil 1ste Cavalieri-Brigade nærmede sig. Escadronen havde havt Patrouiller udsendt paa den anden Side Vork og Egtved, da den Escadron af 5te Dragon Regiment som havde havt Observationen vesterpaa, allerede tidligere var gaaet tilbage paa Jerlev. Colonnen forblev omtrent $\frac{1}{2}$ Time ved Ammedsbøl, indtil Kanonskydningen mod Øst tilkjendegav, at Hovedstyrken var under Retraite; derpaa afmarcherede den ad Jerlev til, fulgt af Escadronen af 6te Dragon-Regiment, der i Henhold til sin Instrux gik tilbage over Nørre Vilstrup til Vejle—Kolding Chaussee.

Omtrent samtidigt med at den vestre Colonne gik tilbage fra sin Stilling ved Dons Mølle, iværksatte Avantgarden under Oberst Flindt sin Retraite. Først bleve de Afdelinger, der om Morgenen havde været paa Forpost, trukne tilbage til Viuf, og dernæst dirigeredes Resten af Infanteriet og Artilleriet til en intermediær Stilling N. for Byen og i den sydlige Udkant af Viuf Skov; Retraiten dækkedes af 6te Dragon Regiments 3die Escadron, der under denne Bevægelse led endel ved Granatilden. Efterat den fjendlige Avantgarde havde passeret Dalen og nærmet sig Viuf, gik vore der posterede Afdelinger tilbage uden at gjøre nogen videre Modstand, hvorpaa Fjenden hurtigt besatte Byen med sit Infanteri, medens det 6 Pds. Batteri kjørte op tæt Ø. for Kirken og vexlede Skud med vort Artilleri, dog uden nogen Virkning. Da Fjenden noget efter atter gik frem stadigt med Jæger- og Fusilier-Compagnierne i første Linie, opgave vore Tropper ogsaa den intermediære Stilling i Højde med den sydlige Del af Viuf Skov, og Retraiten fortsattes saaledes langsomt, og idet Træfningerne gjensidig afløste hinanden, til det sydlige Af-snit af Blaakjær Skov. Det var her, at General Rye

havde taget Stilling med den disponible Del af Hovedstyrken, der efter de alt tidligere omtalte Detacheringer kun bestod af 1ste Jægercorps, Halvdelen af 6te Dragon-Regiments 4de Escadron, 4 Kanoner af 6te Batteri (Haxthausen) og 2 Kanoner af 2det Batteri (Schultz). Det 2det Compagni af Jægercorpset stod ved den Vej, der fra Chausseen fører til Fredsted, medens 3die Compagni holdt den sydlige Udkant af Skoven besat med Blænkere paa de foranliggende Højder; ved Chausseen stode som Reserve 1ste og 4de Compagni bag Halvbatteriet, længere tilbage holdt de 2 Kanoner af 2det Batteri (Schultz) under Bedækning af Cavaleriet. Efterat Oberst Flindts Commando havde naaet tilbage til Hovedcorpset, trak det sig igjennem samme og gik med Undtagelse af 1ste og 2det Compagni af 4de Reserve-Bataillon, der bleve efterladte som Soutien for 1ste Jægercorps, tilbage gjennem Skoven, N. for hvilken det tog Stilling paa begge Sider af Chausseen; af Hovedstyrken gik de 2 Kanoner af 2det Batteri (Schultz) og den halve Escadron ligeledes tilbage N. for Skoven.

De fra Starup retirerende Afdelinger havde endnu ikke paa dette Tidspunkt, Kl. lidt over 11, naaet Chausseen, og det var saaledes nødvendigt at søge at opholde Fjenden, der navnlig trængte frem imod vor venstre Fløj ad Vejen Ø. for Chausseen gjennem Viuf Skov. 1ste Compagni af Jægercorpset blev derfor echeloneret tilbage bag venstre Fløj af 3die Compagni, og der udspandt sig en levende Fægtning over hele Linien. Det fjendlige 6 Pds. Batteri kjørte op V. for Chausseen og aabnede herfra, dog uden synderlig Virkning, Ilden mod vort Halvbatteri, der vedvarende havde beskudt det fremrykkende, fjendlige Infanteri, navnlig et Jægercompagni, der gik frem V. for Chausseen, dækket af de derværende Huse og Hegn. Da endelig Tirailleurilden nødte Halvbatteriet til at opgive sin Stilling og gaae tilbage gjennem

Skoven, og Fjenden samtidigt trak de 2 Batailloner af 15de Regiment, formerede i Compagnicolonner, frem i forreste Fægtningslinie, idet han stadigt søgte at omgaae vor venstre Fløj, blev ogsaa 1ste Jægercorps nødt til at tiltræde Retraiten. Corpsets 2det og 4de Compagni dirigeredes tilbage til det nordlige Afsnit af Blaakjær Skov, hvor de standsede Fjendens Fremrykning mod vor højre Fløj og tilbageviste et fjendtligt Batteri, der forsøgte at kjøre op V. for Chausseen; men skjøndt de som Soutien for Jægercorpset efterladede Compagnier af 4de Reserve-Bataillon grebe med ind i Fægtningen, nødsagede dog de omgaaende Bevægelser i venstre Flanke Corpset til, om end langsomt, at gaae tilbage til den nordlige Udkant af Skoven. Imidlertid bleve ogsaa de 2 sidste Compagnier af Reserve-Bataillon sendte frem, 4de Compagni til Jægercorpsets højre Fløj, der holdt det tæt N. for Skoven værende Krat med vedliggende Hegn besat, det 3die Compagni i Forening med 2det til Forstærkning af venstre Fløj. Fjenden kastede vel sidstnævnte Compagnier efter at have skudt en af dem besat Gaard i Brand et kort Stykke tilbage, men snart gik de tilligemed de Jægere, der kjæmpede paa denne Fløj, atter frem, og Fægtningen blev nu foreløbigt staaende over hele Linien.

Under den sidste Del af Kampen havde de over Starup dirigerede Afdelinger naaet Chausseen, hvor de efter General Ryes Ordre havde indtaget følgende Stilling: 6te Linie-Bataillon i Nærheden af Blaakjærhus med 2 Compagnier i sprædt Orden, eet paa hver Side af Chausseen, et tredie som Reserve paa selve Chausseen, det fjerde Compagni var afgivet som Kanonbedækning; til venstre for 6te Linie stod 7de Linie-Bataillon med fremsendte Skytter, og V. for Chausseen de 2 Compagnier af 12te lette Bataillon. 6te Batteri (Haxthausen),

hvis ene Halvbatteri i kort Tid havde holdt sig i en Stilling nærmere vsd Blaakjær Skov, som den stærke Tirailleurild havde tvunget det til at opgive, havde taget Position paa begge Sider af Chausseen. Længere tilbage holdt de 3 Escadroner af 6te Dragon-Regiment opmarcherede V. for Chausseen samt de 4 Kanoner af 2det Batteri (Schultz).

Klokken var 12¹/₂, Fjenden formaaede foreløbigt ikke at trænge længere frem i Fronten; derimod saa man en større Colonne i Bevægelse mod vor venstre Flanke, ligesom ogsaa et Par fjendlige Compagnier vare rykkede frem over Starup i vor højre Flanke. Skjøndt disse sidste atter gik tilbage til den N. for Starup liggende Skov, efterat et Compagni af 12te lette Bataillon var blevet sendt frem imod dem, ansaa General Rye det dog ikke for hensigtssvarende at fortsætte Kampen længere og gav derfor Ordre til, at 1ste Jægercorps og 4de Reserve-Bataillon skulde trække sig tilbage. Retraiten foregik under en levende Tirailleurild, dog trængte Fjenden hovedsagelig kun efter i Retning af Blaakjærhuset, hvor Fægtningen optoges af 6te Linie-Bataillon og 6te Batteri (Haxthausen), mod hvilket sidste et fjendtligt Batteri fra en Stilling tæt N. for Skoven aabnede en heftig Ild, der dog ikke foranledigede noget Tab.

General Rye
gaaer tilbage til
Vejle.

General Rye lod derpaa Oberst Flindts Commando gaae tilbage til Vandløbet S. for Højen; selv fulgte han Kl. omtrent 1¹/₄ efter med Hovedstyrken under Dækning af de 3 Compagnier af 6te Linie-Bataillon, der langsomt gik tilbage fra Hegn til Hegn. 1ste Jægercorps, 7de Linie-Bataillon og de 2 Compagnier af 12te lette Bataillon dirigeredes bag Mørkedal og beordredes at tage Stilling, sidstnævnte Compagnier ved Passet V. for Petersholm, 1ste Jægercorps ved Højen Bro og 7de Linie-Bataillon tilvenstre for samme med 2 Compagnier

under Commando af Capitain Krieger detacherede til Vinding, hvor de i Forening med 1 Escadron af 6te Dragon-Regiment skulde observere Fredericia-Vejle Vej og omliggende Terrain. Fjenden, der kun var fulgt langsomt efter med en Del af sit Infanteri, standsede foreløbigt sin Fremrykning omtrent i Højde med Albertsminde, og General Rye lod derfor Oberst Flindts Commando bryde op fra Stillingen S. for Højen og sammen med de øvrige Tropper gaae tilbage mod Højen Bro, uuder hvilken Bevægelse Granatdelingen af 6te Batteri (Haxthausen) endnu engang fandt Lejlighed til fra en Position tæt Ø. for Højen at rette nogle Skud mod en mindre Infantericolonne, der rykkede frem ad Vejen til Højen Kirke. Klokken var noget over 3, da den sidste Afdeling, 6te Linie-Bataillon, passerede Højen Bro, og Retraiten fortsattes derpaa til N. for Vejle, idet de ved Mørkedal og Vinding efterlodte Afdelinger efterhaanden sluttede sig til Colonnen. Som Forpost tæt S. for Vejle efterlodes 1ste Jægercorps og 3die Escadron af 6te Dragon-Regiment, der skulde patrouillere mod Nørre Vilstrup, Højen og Vinding; N. for Vejledalen i vestlig Retning overtoges Sikkringen af 2 Compagnier af 6te Linie-Bataillon og $\frac{1}{2}$ Escadron af 6te Dragon-Regiment, der pousseredes frem c. $\frac{1}{4}$ Mil fra Vejle ad Vejen til Haraldskjær; de 2 andre Compagnier af 6te Linie-Bataillon forbleve paa Højderne tæt N. for Byen, hvor ogsaa henad Natten Halvbatteriet af 2det Batteri (Schultz) placeredes med 2 Kanoner i en Indskjæring og de 2 andre Kanoner paa en Højde S. for Chausseen. De øvrige Tropper lod General Rye, der selv tog Qvarter paa Juulsbjerg Gaard, for Natten indtage følgende Cantonnements:

General Ryes
Stilling den 7de
Maj om Aftenen.

7de Linie-Bataillon.....	Bredballe.
12te lette dito.....	Grejs.
4de Reserve dito.....	Hornstrup.

Jennum og langs Aaløbet, ved Ollerup med Patrouiller mod Bredsten og Engelsholm og ved det Sted, hvor Vejen fra Jellinge til Randbøl skjærer Ringkjøbingvejen med Patrouiller mod Randbøl og Lindballe; fra Cantonnementet i Hopballe udsendtes endvidere Patrouiller i Retning af Leerbæk Gaard.

Som allerede antydet, standsede den preussiske Avantgarde sin Fremrykning S. for Højen. Tropperne vare meget udmattede, og da General Ryes Corps under sin langsomme Tilbagegang havde bevaret en fuldkommen god Orden og syntes at repliere sig paa en Hovedstilling, vilde man ikke ved yderligere Fremtrængen mod Vejle udsætte sig for et muligt Uheld, hvorfor Divisionen lod sin Avantgarde udstille de fornødne Forposter og indtage en Bivouak S. for Højen; dens øvrige Afdelinger bivouakerede paa de i Dispositionen angivne Steder. General Prittwitz's Hovedkvarter forblev i Kolding.

Den fjendlige
3die Divisions
Stilling den 7de
om Aftenen.

Tabet paa Fjendens Side var:

Af Faldne eller kort efter døde af deres Saar:

3 Officerer og 7 Underofficerer og Menige.

Af Saarede: 2 do. „ 24 do. „ do.

Tabet paa vor Side var:

Af Faldne eller kort efter døde af deres Saar:

„ Officerer 1 Underofficerer og 9 Menige.

Af Saarede: 2 do. 1 do. 22 do.

„ Fanger: „ „ „ „ 7 do.

De saarede Officerer vare:

Lieutenant Lohse af 1ste Jægercorps

„ Schultz af 2den Cavaleri-Brigade.

Detailletet Tabsliste for Fægtningen findes under Bilag VI.

Ved Dagens Kamp var General Ryes Corps atter blevet adskilt fra Hovedstyrken, og ligeoverfor den saa

Tabet i Fægtningen ved Almind-Dons.

betydeligt overlegne, fjendlige Stridsmagt kunde der selvfølgelig ikke længere være Tale om noget directe, alvorligt Forsvar af Jylland. Hærens Opgave maatte foreløbigt indskrænkes til at dække Fyen og søge at hævde Besiddelsen af Als og Fredericia, medens det overlodes til General Rye, saavidt hans Corps's Kræfter tilstedede det, at forhindre Fjenden i at udbrede sig over Jylland. Allerede den 7de om Eftermiddagen gav General Bülow derfor Ordre til, at kun den til Fredericias Forsvar fornødne Troppestykke skulde forblive i Fæstningen, hvorimod den øvrige Styrke skulde overføres, 9de Linie-Bataillon til Helgenæs, Resten til Fyen. Overskibningen til Fyen tog sin Begyndelse endnu samme Aften, men tilendebragtes først i Løbet af den følgende Dag, da Landingsbroerne saavel ved Strib, som ved Fredericia endnu ikke vare færdige, ligesom ogsaa det stormfulde Vejrlig lagde endel Vanskeligheder iverjen for Transporten; af sidstnævnte Grund kom heller ikke 9de Linie-Bataillon til at afgaae til sin Bestemmelse før den 9de. I Fredericia bleve tilbage som Besætning 11te Linie-Bataillon, 5te Reserve-Bataillon, 1ste Forstærknings-Bataillon, 1ste Reserve-Jægercorps, 2det Forstærknings-Jægercorps, Depotcompagnierne af 5te, 7de, 8de og 13de Linie-, af 5te Reserve- og af 2den og 3die Forstærknings-Bataillon, 1 Escadron af 2den Cavaleri-Division — fra den 11te Maj dog kun $\frac{1}{2}$ Escadron — 4 Kanoner af 4de Batteri (Marcussen), 1ste Espingolbatteri (Meincke), samt 2 Delinger Ingenieur-tropper. De til Fyen overførte Tropper henlagdes i Cantonnements langs Øens Vestkyst fra Egnen om Vedelsborg nordefter, 3die Brigade med Stabsquarter paa Hindsgavl, 4de paa Minendal; Kystbevogtningen, der vedblivende sorterede under Oberstlieutenant Fibiger, overtoges N. for Gamborg Fjord af 3die Brigades Afdelinger i Forbindelse med en mindre Cavaleristyrke,

S. for Fjorden af 4de Brigade. Den 9de Maj forlagde General Bülow sit Hovedkvarter til Vejby. —

Der staaer endnu tilbage at give en Fremstilling af Marinens Virksomhed i det omhandlede Tidsrum, forsaavidt denne ikke allerede tidligere har fundet Omtale i Forbindelse med Hærens Operationer.

Den 2den April udgik der fra Marineministeriet Ordre til Corvetten Flora og Barkskibet Saga om at afsejle fra deres Station ved Dragør for fra den 5te samme Maaned at udføre Blokaden af Cammin, Swinemünde, Wolgast, Greifswalde, Stralsund og Rostock, og samme Dag tillagdes der Fregatten Havfruen Ordre til at afgaae fra Commandeur Gardes Escadre for at blokere Odermundingen. Naar Fregatten var ankommen til Stationen, skulde dens Chef, Capitain Petersen, tillige overtage Commandoen over de 2 førstnævnte Skibe, og Corvetten Flora skulde da særligt blokere de østre Løb til Wolgast, Greifswalde og Stralsund, medens Saga blokerede Vesterløbet til Stralsund og Rostock. Fregatten Havfruen afsejlede den 6te April fra Sønderborg og ankom den 10de til sin Station. — For at iværksætte Blokaden af Danzig og Pillau, der agtedes effectueret fra den 12te April, befaledes ligeledes under 2den April Corvetten Galathea og Briggen St. Croix at afgaae fra Commandeur Gardes Escadre; Corvetten skulde tage Station i Danzig Bugt mellem Brüsterort og Rückshøft, medens Briggen, iøvrigt underlagt Corvetchefen, Capitain Præsilius's Commando, skulde blokere Pillau. Tabet af Christian den 8de og Gefion bevirkede imidlertid, at Skibene kom til at afgaae til deres Stationer noget senere end paatænkt, saa at Blokaden først blev effectueret fra den 18de April.

Som det vil erindres, vare Fregatterne Rota og Bellona foreløbigt blevne holdte tilbage ved Kjøbenhavn for paa første Vink at kunne afsejle til Nordsoen, men

Iværksættelsen
af Blokaden af
de tyske Øster-
sohavne.

Iværksættelsen
af Blokaden af
Elben, Weser
og Jahde.

allerede den 2den April befaledes Commandeurcapitain Bille, der hejsede sin Stander i Rota, at afsejle, og samme Dag stod Fregatten, fulgt af Bellona, Sundet ud. Den Commandeurcapitainen tillagte Ordre gik ud paa, at han skulde afsejle til Højden af Helgoland, hvor Fregatten Thetis og Corvetten Valkyrien vare beordrede at støde til, og med denne Escadre udstrække den allerede iværksatte Blokade af Hertugdømmernes Vestkyst endvidere til Elben, Weser og Jahde. Blokaden, der skulde notificeres paa sædvanlig Maade i Overensstemmelse med Blokade-Reglementet og træde i Kraft fra den 12te April, vilde efter Statsraadets Beslutning være at haandhæve med Strenghed, idet det alene skulde tillades Postdampskibene mellem London og Hamborg at passere med Post og Passagerer, men ikke med andet Gods; for at sætte Escadren istand til at haandhæve Blokaden mod Dampskibe, vilde den senere blive forstærket med et bevæbnet Dampskib. Det blev endvidere Commandeurcapitainen paalagt at sætte sig i Forbindelse med Commandeurcapitain Ellbrecht og saavidt gjørligt understøtte Dennes Operationer, samt gennem paalidelige Lodser at see at komme til Kundskab om de fjendlige Forsvarsanstalter ved Bremerhafen og om Muligheden af med Fregatterne eller mulig endog med et Linieskib at løbe op ad Floden og angribe de derværende Befæstningsanlæg og armerede Skibe. Den betydelige Skade, som den danske Marine under Krigen i 1848 havde tilføjet den tyske Handel, havde nemlig foranlediget Centralmagten til at imødekomme et i Tydskland længe næret Ønske om Dannelsen af en Marine; 6 større til Krigsbrug nogenlunde egnede Dampskibe vare blevne anskaffede, nogle Kanonbaade byggede, og man agtede under Inspection af en amerikansk Marinecapitain Brommy at danne et Orlogsværft ved Bremerhafen, hvor foruden Kanonbaadene de 2 største

Skibe, armerede hvert med 2 drejende Bombekanoner og 6 30 Pds. Kanoner, vare henlagte; de øvrige, der aldeles ikke vare færdige til at gaae i Søen, laa i Elben.

Fra den 12te April traadte Blokaden i Kraft, men de givne Bestemmelser bleve efterhaanden modificerede, idet Tilladelsen til at passere først blev udstrakt til 2 amerikanske Dampskibe og kort efter til de mellem Havre og Hamborg farende Dampskibe, ligesom det ogsaa tillodes Skibene at medføre Gods. Iøvrigt blev saavel her som ved Østersøhavnene Blokaden ikke lidet vanskeliggjort derved, at flere af de neutrale Magters Consuler ikke toge i Betænkning paa forskjellige Maader at begunstige de tyske Interesser.

Af Skibe, der i Henhold til de tidligere givne Bestemmelser vare blevne udrustede, blev Fregatten Freya udlagt den 4de April, og Commandoen over samme overdraget til Capitain Bruun. Samme Dag beordredes Capitain Braem til at overtage Commandoen over Fregatten Nymphen og at besørge denne eqviperet, armeret og bemandet. Efterat Marineministeriet havde modtaget Efterretning om Udfaldet af Ekernførde Affairen, befalede det strax, at Linieskibet Skjold skulde udrustes, og Fregatten Freya ufortøvet afsejle til Sønderborg for at forstærke Commandeur Gardes Escadre. Fregatten Nymphen afsejlede ifølge Marineministeriets Ordre af 29de April til Højden af Greifswalde og blev underlagt Chefen for Fregatten Havfruen, Capitain Petersens Commando. Paa Linieskibet, som Chef for hvilket Commandeur Thomsen ansattes, blev Commandoen hejst den 25de April, og den 11te Maj afsejlede Skibet for at overtage Blokaden af Kieler Fjord. Commandeur Gardes Escadre forstærkedes i den nærmeste Tid yderligere med følgende Fartejer:

Jagten Karen Knuth, der den 21de April ankom til Sønderborg;

Yderligere Udrustninger.

4 Kanonchalouper, der den 24de April udlagdes i Tre Kroners Havn og den 29de afgik til Als;

det uarmerede Dampskib Christian den 8de, som den 12te Maj afgik til Escadren;

Dampskibet Ejderen, der den 8de Maj ankom fra England, og efter at være bleven armeret den 18de Maj under Capitainlieutenant Lützens Commando afgik til Als.

Endvidere afsejlede den 20de Maj til Blokadestationen ved Rügen Briggen Ørnen, Capitain Irminger, der den 4de Maj var retourneret fra Vestindien.

Forholdene ved
Escadren paa
Østkysten af
Hertugdømmerne.

Tabet af Christian den 8de og Gefion ligesom ogsaa Havfruens, Galatheas og St. Croix's Bortcommando fra Commandeur Gardes Escadre maatte selvfølgelig foranledige en fuldstændig Omfordeling af Skibene, for at Escadren paa en nogenlunde fyldestgjørende Maade kunde udføre Blokaden af Hertugdømmernes Østkyst og understøtte Hærens Operationer. Fra den 11te April, paa hvilket Tidspunkt Escadren var bleven forstærket med Fregatten Freya, og Dampskibet Hekla havde fuldt sin Reparation, var Fordelingen følgende:

Kutteren Neptun for Neustadt og Femern Sund.

Fregatten Freya }
Dampskibet Hekla } for Kiel.

Corvetten Najaden for Ekernfærde.

Briggen Mercurius for Sliminde.

Dampskibet Valdemar

2 Kanonchalouper af 2den Division } for Holdnæs.

Skonnerten Delphinen for Aabenraa.

2 Kanonchalouper af 1ste Division for Haderslev og Orø Sund.

Af Rofflotillen vare de 4 øvrige Baade af 2den Division henlagte til Sønderborg og Vemmingbund, 3die Divisions Fartøjer fordelte paa Strækningen fra Arnkilsøre til Aabenraa Fjord, og 4 Fartøjer af 1ste Division,

som allerede omtalt, dirigerede Nord paa til Egnen om Kolding Fjord. Af Dampskibe var Gejser den 11te April endnu under Reparation, Skirner laa ved Sønderborg, Escadrens øvrige Dampskibe vare i Virksomhed med Troppetransporter m. m.

Fjendens Angreb paa Kolding den 20de April foranledigede, at Hekla, der imidlertid var bleven afløst af Gejser paa sin Station for Kiel og nu laa ved Sønderborg, samt de 2 Kanonchalouper ved Holdnæs efter Anmodning fra den commanderende General den 21de bleve dirigerede Nord paa og foreløbigt stationerede udfør Kolding Fjord, ligesom ogsaa Transportflaaden med de fornødne Dampskibe afgik til Jylland for at iværksætte Evacuationen. Et Rygte om, at Fjenden vilde bemægtige sig Barsø, bevirkede, at Dampskibet Hertha ligeledes den 21de April sendtes til Farvandet om denne Ø med det Hverv i Forening med Skonnerten Delphinen tillige at dække Als Sund Nord fra. Fra den 25de April overtog Corvetten Najaden, til hvilken Jagten Karen Knuth var afgiven som Tender, Blokaden saavel af Ekernførde som af Sliminde, medens Briggen Mercurius blev stationeret for Holdnæs istedetfor Dampskibet Valdemar, der holdtes til Disposition ved Sønderborg; den 9de Maj byttede dog Najaden Station med Mercurius. Commandeur Garde havde kun modstræbende givet sit Minde til, at Hekla, de 2 Kanonchalouper samt Transportskibene bleve sendte bort fra Als, da han nødig vilde opgive Tanken om Landgangsdiversioner fra Als til Femern eller Maasholm eller til Ekernførde for at udskjære eller ødelægge Gefion eller endelig til Kiel for at erobre eller tilintetgjøre den derværende, fjendlige Søstyrke — Foretagender, som General Bülow kun var lidet tilbøjelig til at indlade sig paa, men for hvilke General de Meza syntes at være vel stemt. Desuden nærrede Commandeuren den Anskuelse, at Fjenden tilsig-

tede et Angreb paa Als, og denne Anskuelse deltes ogsaa af Marineministeren, der i den Anledning lod de 4 senest udrustede Kanonchalouper afgaae til Als, ligesom han ogsaa gennem Krigsministeren søgte at virke hen til, at ingen yderligere Styrke hverken af Land- eller Sømagten foreløbigt blev bortdraget fra Øen.

Den 2den Maj afrejste Commandeur Garde til Fredericia for at træffe Aftale med den commanderende General om Fordelingen af den Del af Søstyrken, som var bestemt til at cooperere med Hæren. Resultatet af denne Forhandling var, at Capitain Krenchel skulde forblive paa Stationen Nord paa med 6 Kanonchalouper, inclusive de 2 ved Orø Sund, de 2 Kanonjoller samt Dampskibet Hertha; 2 Chalouper af 2den Division, der laa ved Als, 2 af de nyligt ankomne samt Dampskibet Hekla fik Station ved Sønderborg, medens 3die Division, de 2 andre nyligt ankomne Chalouper og Dampskibet Valdemar skulde dække Strækningen fra Arnkilsøre til Aabenraa Fjord; 2 Kanonjoller af 2den Division stationeredes ved Hørup Hav.

Transport-
væsenet.

De Transportmidler, der ved Krigens Udbrud stilledes til Raadighed for Chefen for Transportvæsenet, Capitain Tegner, vare beregnede paa at overføre paa engang c. 12000 Mand med 2 Batterier og Train. Den langt overvejende Del af Fartøjerne bestod imidlertid af requirerede, private Jagter og Skonnerter, som ikke frembøde Betingelserne for en hurtig Ind- og Udskibning, et Forhold, der forblev uforandret under hele Felttøget og væsenligt svækkede Betydningen af den Bistand, Transportflaaden kunde yde Hæren ved dens Operationer. Da Tanken om større Landgangsexpeditioner foreløbigt blev opgivet, frigaves en Del af de requirerede Skibe; Resten deltes i 2 Divisioner, hver istand til at indtage 3000 - 4000 Mand og c. 250 Heste foruden Train og Bagage. Transportflaadens Afsendelse Nord paa for

at evacuere Jyllands østlige Havnestæder er allerede omtalt; ifølge Aftale med den commanderende General blev det bestemt, at de 2 Divisioner efter endt Evacuation skulde henlægges henholdsvis i Hørup Hav og Odense Fjord. Af de 12 til Transport indrettede Kanonbaade bleve 10 henlagte ved Fredericia, 1 i Augustenborg Fjord, og 1 afgaves til et Brotrain, som tilligemed et Pioner-Detachement var stillet til Capitain Tegners Raadighed, og hvormed man i en Time var istand til at slaae en Bro paa 100 Alens Længde.

Hvad angaaer Escadrillen paa Vestkysten af Slesvig, da er det allerede ovenfor omtalt, at den paa Grund af forskellige Omstændigheder ikke kunde begynde sine Operationer til den oprindeligt fastsatte Tid. Først den 8de April lykkedes det at naae Sild, hvor 1 Officer og 54 Underofficerer og Menige landsattes ved List, medens 1 Officer og 43 Mand af Valkyriens Besætning besatte Kejtum; denne sidste Styrke blev dog allerede den følgende Dag, da Valkyrien snart skulde afgaae til Escadren ved Elben, afløst af en lignende Styrke af Landtropper, og hele Øens Besætning stillede under Commando af Major Kierulff. Den 11te April ankom endelig Resten af Capitain Kriegers Commando, c. 330 Mand, til Fær, hvor det blev ind-quarteret i Wyk og Boldiksum. Ved en Skrivelse fra Marineministeriet af 4de April var Chefen for Escadrillen, Commandeurcapitain Ellbrecht, bleven underrettet om, at da den tyske Hær var trængt ind i Slesvig med saa stor en Styrke, at Operationerne fra vor Side ikke kunde antage den tidligere paatænkte, offensive Charakter, stod et Angreb paa Husum ikke længere i Forbindelse med Hovedoperationerne og tabte saaledes sin væsenlige Betydning; Commandeurcapitainen advaredes derfor mod at foretage et saadant Angreb, med mindre han havde sikker Kundskab om, at Fjenden kun havde en ringe Styrke at sætte imod ham, ligesom det i det Hele paalagdes ham at und-

Forholdene ved
Escadrillen paa
Vestkysten.

gaae enhversomhelst Tilbagegang, der kunde have Modet hos den tydsksindede Del af Øernes og Vestkystens Befolkning. Derimod skulde han søge at sætte sig i Besiddelse af alle Skibe og Fartøjer ikke alene i Husum, men langs hele Kysten til Højer og overhovedet iagttage den største Agtpaagivenhed med alle Bevægelser fra Fjendens Side. Da nu af den Commandeur-capitainen underlagte Styrke af Landtropper — 10 Officerer og c. 440 Mand — over 100 Mand havde maattet efterlades til Besætning af Sild, og 200 Mand ansaaes for den mindste Styrke, der nødvendigvis maatte blive tilbage paa Før, kunde der efter ovennævnte Instrux ikke være Tale om foreløbigt at vove noget Angreb paa Husum, saameget mindre som man var aldeles uvidende om de derværende Forhold. Escadrillens Virksomhed indskrænkede sig derfor indtil videre til at recognoscere langs Vestkysten af Fastlandet, opbringe fjendlige Skibe og forhindre Communication mellem Fastlandet og Øerne, hvad dog ikke fuldstændigt opnaaedes. For saa tidligt som muligt at faae Kundskab om et eventuelt, fjendtligt Angreb paa Øerne udsendtes daglig en armeret Chaloup til Nordmarsch, hvorfra den skulde observere Farvandet ved Langenæs og Hoge, armerede Fartøjer stationeredes i Smalddybet mellem Grøde, Beens Hallig og Habel, mellem Sild og Før samt mellem List og Højer, og en Signalstation oprettedes paa Amrom. Paa selve Øerne etableredes Vagter paa dertil passende Steder, om Natten udsendtes hyppigt Patrouiller langs Kysterne, og endelig søgte man at sikkre det vigtigste Punkt, Wyk, ved at anbringe 2 18 Pds. Karronader saaledes, at de kunde bestryge Havnen. Til Trods for disse Forsigtighedsregler var Situationen alt Andet end betryggende for Besætningen, hvis Styrke ikke stod i Forhold til Antallet og Udstrækningen af de mulige Landgangspunkter, og da der uophørligt baade til Vesterhavsøerne og til

Kjøbenhavn indløb Rygter om nær forestaaende Angreb saavel paa Sild som paa Før, fandt Marineministeriet sig foranlediget til under 22de April at tilskrive Chefen for Escadrillen, at ihvorvel man ikke kunde indestaae for Rigtigheden af en modtagen Efterretning, ifølge hvilken 16 Kanonbaade skulde bringes fra Kiel gennem Kanalen for at foretage et Angreb paa Før, saa fortjente Sagen alligevel den største Opmærksomhed, og Commandeurcapitainen maatte derfor, uanseet tidligere Ordre, være betænkt paa saa meget som muligt at sikkre sit Commando; dog skulde Fanø, hvis Besiddelse var af stor Vigtighed, under alle Omstændigheder forsvares til det Yderste, selv om Fjenden maatte besætte Jylland og Retraiten saaledes blive afskaaren.

Inden denne Skrivelse ankom til sit Bestemmelsessted, var Fjenden begyndt at optræde activt mod Øerne. Den 24de om Eftermiddagen observeredes fra Stationen ved Beens Hallig 1 fjendtligt Dampskib og 6 Kanonbaade i Nordre Hever, og endnu samme Aften naaede 4 af Kanonbaadene op under Halligen Grøde, hvorved Commandeurcapitainen foranledigedes til at sende Escadrillen samt de Transportfartøjer, der kunde undværes, Nord paa under Commando af Lieutenant Skibsted. Da Escadrillen ikke var i Stand til at optage en Kamp med Kanonbaade, beordredes Lieutenanten til, saafremt den fjendlige Styrke skulde gaae længere Nord paa, at søge ind til Fanø, og Forsvaret af Sild og Før vilde saaledes blive overladt alene til deres svage Besætning, da Farvandets Beskaffenhed gjorde det utilraadeligt for store Skibe at vove sig ind mellem Fastlandet og Øerne. Næste Dag Kl. henimod 3 om Eftermiddagen lettede de fjendlige Kanonbaade og styrede over imod Wyk, hvis Havn de beskøde, dog uden nogensomhelst Virkning; Ilden besvaredes af vore Karronader paa Havnehovedet og fortsattes til Kl. 6, da Kanonbaadene trak sig til-

bage og sejlede op imellem Sydvesthjørne og Dagebøl, hvor de ankrede. Den 26de forholdt Fjenden sig rolig, men den 27de Kl. 5¹/₂ Morgen lettede Kanonbaadene atter og stode Nord paa; ved Middagstid observeredes fra Før i Nord ialt 14 Fartøjer, men om det var vore egne Transportskibe eller fjendlige, kunde ikke afgjøres. Under disse Forhold sammenkaldte Commandeurcapitain Ellbrecht de paa Øen tilstedeværende Officerer, gjorde dem bekendt med sin Instrux og forlangte deres Betænkning om, hvorvidt det under de forhaandenværende Omstændigheder var rigtigst at forlade Øen eller blive; Alle vare af den Mening, at man burde oppebie et Angreb, og hvis det ikke lykkedes at forhindre en Landgang, søge at naae hen til Vesterland. Imidlertid blev Situationen mere og mere betænkelig for Førs Besætning, der nu var aldeles afskaaren fra al Communication saavel med Fastlandet som med de andre Vesterhavsoer. Af de i Vesterhavet stationerede Krigsskibe kunde ingen væsenlig Hjælp ventes, fordi Løbene omkring Før og Sild vare af en saadan Beskaffenhed, at et større Skib ikke til enhver Tid kunde passere dem, hvorfor Commandeurcapitain Ellbrecht ogsaa havde fraraadet Valkyrien, der den 26de April tilbød sin Assistance, at vove sig ind i det farlige Farvand; og da nu den ovenomtalte Skrivelse fra Marineministeriet af 22de endelig den 30te ankom til Wyk, besluttede Commandeurcapitainen sig til ufortøvet at indskibe sig med hele den ham underlagte Styrke paa de i Havnen liggende Transportfartøjer og paa Grund af de fjendlige Kanonbaades Tilstedeværelse i de indre Farvande at sejle Smaldybet ud for at søge Skibene, der blokerede Ejderens Munding, eller Helgoland. Allerede i Smaldybet traf den lille Escadrille Valkyrien, paa hvilken i Dagens Løb hele Styrken blev taget ombord; alt Materiellet var det lykkedes at medføre med Undtagelse af

en tom Vogn, hørende til Espingolernes Park, og en af Karronaderne, der maatte lades tilbage i fornaglet Stand, fordi det Fartøj, hvori den var, kom paa Grund og maatte udlosses. Den 1ste Maj ankrede Fregatterne Rota og Bellona i Nærheden af Valkyrien, og Commandoet fordeltes paa alle 3 Skibe. Efter Ministeriets Ordre skulde Landtropperne snarest muligt føres til Fanø; men da denne Ø, naar Forbindelsen med Fastlandet er afskaaren, ikke er i Stand til at føde sine egne Indbyggere, endsige en Garnison paa 300 Mand, og Commandeurcapitainen desuden antog, at Fjendens Indrykning i Jylland i Forbindelse med hans overlegne Søstyrke paa Vestkysten maatte gjøre et længere Ophold paa Fanø af Landstyrken hensigtsløst, foranledigede han Sagen forelagt for et Krigsraad, hvortil Capitainerne Krieger og Hoffmann vare tilkaldte, og da dette delte Commandeurcapitainens Opfattelse af Forholdene, beordredes hele Styrken af Landtropper ombord i Bellona for at blive overført til Kjøbenhavn, hvor den ankom den 9de Maj. Commandeurcapitain Ellbrecht selv tilligemed det af Escadrillens Mandskab, der var ombord paa Fregatterne, afgik den 2den Maj til Helgoland, og derfra paa en af Escadrillens Jagter til Fanø, hvor han ankom den 4de om Aftenen.

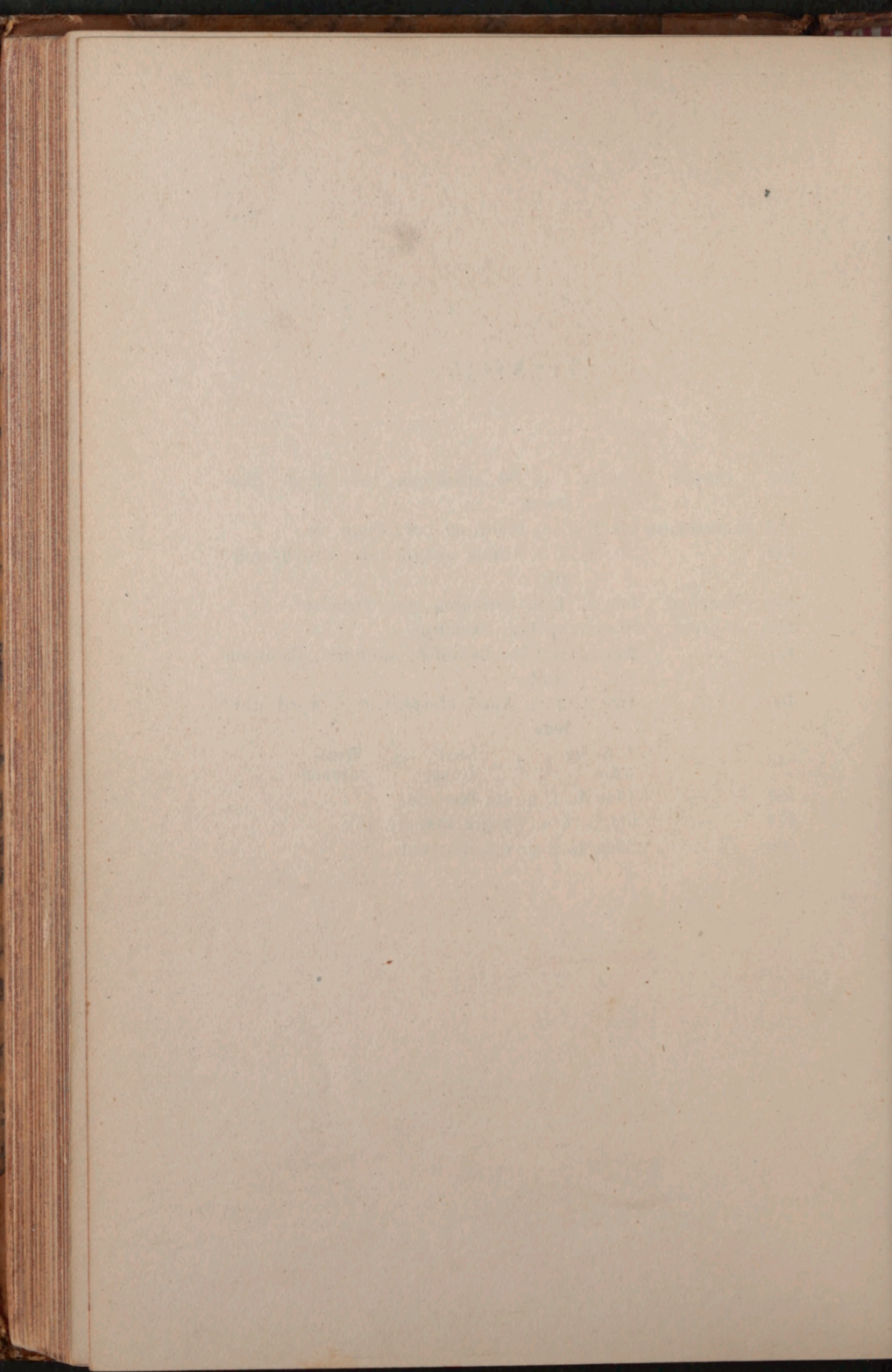
Paa Sild observerede man den 26de April de fjendelige Kanonbaade, da disse nærmede sig til Sydvesthjørne, og Escadrillen under Lieutenant Skibstedes Commando forlod derfor i Henhold til den for samme af Commandeurcapitain Ellbrecht givne Instrux Farvandet omkring Sild og trak sig tilbage til Fanø. Den 27de om Morgenen saaes Kanonbaadene liggende til Ankers tæt udenfor Næsset ved Morsum, hvorfra de om Eftermiddagen tilligemed 2 Transportfartøjer gik under Sejl Nord efter; Major Kierulff forstærkede i den Anledning Posten ved List med 20 Mand under Lieute-

nant Bache og gik med Resten af Styrken, med Undertagelse af en Vagtpost ved Morsum Næs, til Byen Kampen, omtrent midtvejs mellem de 2 sandsynligste Angrebspunkter, List og Morsum. Fjenden ankrede om Aftenen op i Dybet; men tidlig næste Morgen nærmede 2 af Kanonbaadene sig til Odden ved List og sendte en Parlamentair i Land for at forlange 10 derliggende Kulskibe udleverede. Lieutenanten afslog foreløbigt dette Forlangende, men lovede at henstille Sagen til sin Chef, i hvilket Øjemed han forlangte 5 Timers Henstand; men kort efter at Parlamentairen atter var kommen ombord, aabnede Kanonbaadene Ilden mod vore Tropper, dog uden at tilføje disse noget Tab. Henimod Kl. 2 afsendtes fra Kanonbaadene, der imidlertid havde nærmet sig Land saa meget som muligt, 2 Chalouper med bevæbnet Mandskab, for at hale Kulskibene ud, og det lykkedes dem ogsaa at faae en Trosse fastgjort i en af de større Jagter, der laa flot, medens de øvrige vare borede i Sænk paa 6' Vand; men da de begyndte at varpe Jagten ud, bleve de saa heftigt beskudte af vore bag Klitterne posterede Infanterister, at de snart opgave deres Forehavende og skyndsomt roede ud igjen til deres Fartøjer, der nu fornyede Ilden mod List, dog ligesom før uden noget Resultat. Major Kierulff havde, da han saa, at Fjenden gjorde Forberedelser til en Landgang, strax sat sig i Marche henimod List, men naaede ikke derhen, før Kampen var forbi, og de 2 Kanonbaade ifærd med at lægge ud til de 2 andre; han forblev imidlertid i List, da han formodede, at Angrebet vilde blive gjentaget. De nærmest følgende Dage hengik dog, uden at et saadant fandt Sted; men da Fjenden saaes at samle Smaafartøjer, øjensynligt for at forsøge en Landgang med en større Styrke, besluttede Majoren, da han ikke kunde tænke paa at forhindre Fjenden i at komme i Land, at inddrage Posten ved Morsum og

samle hele sin Styrke ved List, hvor Terrainet nogenlunde egnede sig til Forsvar mod en overlegen Fjende, og hvorfra en eventuel Hjælp fra Fanø lettest vilde kunne naae ham. 2 Jagter, som Lieutenant Skibsted den 30te April afsendte for at overføre Majorens Commando til Fanø, bleve af Denne sendte tilbage, da der ingen Ordre forelaa til at forlade Sild, men da Skibene kom igjen den 3die Maj, medbringende en Afskrift af Marineministerens Skrivelse af 22de April til Commandeurcapitain Ellbrecht tilligemed Underretning om, at Besætningen paa Fær var trukken bort derfra, indskibede Majoren sig tilligemed den ham underlagte Styrke og kom samme Aften til Nordby paa Fanø, hvor, som allerede bemærket, Commandeurcapitain Ellbrecht den følgende Dag ligeledes indtraf. Man begyndte strax at træffe Foranstaltninger til Øens Sikkring med de ringe Midler, der havdes til Raadighed; alle Sømærker borttoges fra Gyden og Kirkvand, 2 armerede Fartøjer stationeredes ved Sønderho, hvor der henlagdes et Detachment paa 1 Officer og 40 Mand samt 2 3 Pds. Kanoner og 2 Haubitzer, medens Resten af Commandoet forblev i og ved Nordby. Fjenden indskrænkede sig imidlertid til at gjenoprette sin Myndighed paa de af vore Tropper forladte Øer uden at gjøre noget Forsøg paa at overvælde den lille, paa Fanø efterladte Styrke, og denne forblev saaledes under hele dette Aars Felttog i rolig Besiddelse af Øen.

Trykfejl.

Side.		
400	Corpus	7de L. f. o. Nd .orSaafremt læs: Nord. Saa- fremt
416	Anmærkning	6te L. f. o. Fjord, og læs: Fjord og
432	—	1ste L. f. o. Ulrich undgik læs: Ulrich, und- gik
438	Marginal	1ste L. f. n. Grændsen læs: Grændse
440	Corpus	Skanderup læs: Skandrup
441	—	3die Linie f. n. Bataillon, samt læs: Bataillon samt
460	—	12te L. f. n. April, støttede læs: April støt- tede
542	—	12te og 13de L. f. o. Esca- læs: Esca- droner dronen
565	—	16de L. f. n. 6te læs: 6te
594	—	6te L. f. o. By gik læs: By, gik
602	—	2den L. f. o. vsd læs: ved

Den dansk-tydske Krig

i Aarene 1848—50.

Udarbejdet paa Grundlag af officielle Documenter
og med Krigsministeriets Tilladelse

udgivet af

Generalstaben.

2den Del. Krigen i 1849.

Kjøbenhavn.

1877.

Den dansk-tydske Krig

I Aars 1814—1815

Udgivet af Forfatteren til de danske Krigsromaner
og med Højskoleforstanderens Tilbede

Indholdsfortegnelse

Om den danske Krig

Trykt hos J. H. Schultz.

Andet Afsnit.

Fra Fjendlighedernes Begyndelse til Vaaben-
stilstanden i Berlin.

3die April — 17de Juli.

Anden Afdeling
fra 8de Maj — 6te Juli.

Hermed Plan IV. Fredericia, samt Oversigtskaart til
Krigsoperationerne i Nørrejylland i Aarene 1848 — 50.

Dette Afsnit er udarbejdet i Generalstabens taktiske Afdeling af Capitain C. A. S. Dalberg af Generalstaben med Understøttelse af Capitain J. C. Pingel af Fodfolket.

Indhold.

	Side.
Forholdene og Begivenhederne ved Flankecorpset paa Als.	
Flankecorpsets Sammensætning.....	624
Dislocation og Tjenesteomgang	624.
Batterier og Indskjæringer ved Als Sund.....	627.
Andre Forsvarsforanstaltninger	630.
Bestemmelser for Anvendelsen af Styrken paa Als til Øens Forsvar	632.
Anvendelsen af den ved Als stationerede Marineaf- deling	640.
Als erklæres i Belejringsstilstand	640.
Fordelingen af den fjendlige Styrke i Sundeved.....	641.
De fjendlige Forskandsningsanlæg paa Dybbølhøjderne	643.
Forpostfægtninger i Sundeved	647.
6te Brigade og Halvbatteriet Jonquières overføres til Fyen	650.
Foranstaltninger som Følge af Troppestyrens For- mindskelse	652.
Oberst Krabbe overtager midlertidigt Commandoen over Flankecorpset	653.
Forholdene og Begivenhederne ved General Ryes Corps.	
Stillingen af General Ryes Corps den 7de Maj om Aftenen.....	653.
Fægtning ved Vejle den 8de Maj	654.

	Side.
Corpsets Retraite til bag Ølsted Aa	662.
Tabet i Fægtningen den 8de Maj	663.
Corpsets Stilling bag Hansted Aa.....	664.
Forholdene paa den fjendlige Side efter Fægtningen den 8de Maj	665.
Oberst Juel erholder Ordre til Fremrykning	667.
Fjendlig Recognoscering den 11te Maj.....	668.
Corpsets Opstilling den 12te Maj	670.
Corpset gaaer tilbage til Stillingen ved Skanderborg	671.
Forandret Inddeling af Corpset. Bestemmelser for Corpsets videre Retraite.....	674.
Afsendelse af et Detachement til Viby.....	677.
Mindre Sammenstød med Fjenden.....	678.
Fjendens Fremrykning mod Stillingen ved Skanderborg	679.
Corpset gaaer tilbage til en Stilling i Højde med Borum	680.
Corpset erholder Ordre til at dirigere Retraiten mod Helgenæs	682.
Corpsets Dislocation den 23de Maj	683.
Corpset indtager en Stilling Hjortshej- Skjering.....	684.
Fjendens Fremrykning den 23de Maj og følgende Dage	685.
Besætningen i Aarhus forstærkes, og Corpset gjør en fremadgaaende Bevægelse	686.
En mindre Sestyrke dirigeres til Aarhus Bugt.....	686.
Fjendlig Recognoscering den 31te Maj.....	687.
Fægtning ved Aarhus den 31te Maj	687.
Tabet i Fægtningen den 31te Maj	691.
Corpset indtager atter Stillingen Hjortshej-Skjering.	692.
Fjendens Stilling efter den 1ste Juni.....	692.
General Rye erholder Ordre til ved eventuel Indskib- ning at lade en Styrke blive tilbage	693.
Foranstaltninger med Hensyn til en eventuel Retraite til Helgenæs.....	694.
Forhandlinger med den fjendlige Overcommando	696.
Corpset besætter atter Aarhus med en større Styrke.....	698.
Foranstaltninger i Anledning af de fjendlige Udskriv- ninger.....	699.
Ordningen af Efterretningsvæsenet.....	701.

Ordning med Hensyn til Requisitioner paa Befordringsmidler	702.
General Prittwitz gjør Forslag om en Vaabenhvile..	702.
Fjendens Fremrykning den 20de Juni og følgende Dage	703.
Corpsets Stilling den 23de Juni om Aftenen	707.
Fjendens Stilling efter den 23de Juni	708.
En Del af Corpset overføres til Fyen og Fredericia	711.
General Rye og Oberst Juel afrejse til Fyen; Commandoforholdene ved Corpset som Følge heraf	712.
Forholdene ved Corpset efter dets Formindskelse...	712.
General Prittwitz sender en Styrke til Undsætning for General Bonin. Fjendlig Recognoscering den 6te Juli	715.
Dannelse af et særligt Corps under Oberstlieutenant Freiesleben	717.
Instrux for Oberstlieutenant Freiesleben	718.
2 Escadroner af 3die Dragon-Regiment beordres Vester paa; deres særlige Hverv	723.
1ste Escadron af 3die Dragon-Regiment afgaaer til Gjern Herred	725.
En kurhessisk Escadron afsendes fra Horsens for at inddrive Naturalpræstationer. Overfaldet i Nørre Snedede	726.
Fjendlig Expedition til Afstraffelse af Nørre Snede	730.
2den Escadron af 3die Dragon-Regiment afgaaer til Ringkjøbing Amt	732.
3die Escadron af 3die Dragon-Regiment og 2 Com- pagnier af 1ste Jægercorps detacheres Vester paa	735.
De 2 Compagnier af 1ste Jægercorps retournere atter til Corpset	737.
De detacherede Escadroners Bevægelser i de nærmeste Dage efter den 24de Juni	737.
4de Escadron af 3die Dragon-Regiment detacheres Nord paa. Fordelingen af de detacherede Esca- droner den 28de Juni	739.
Større, fjendlig Detachering Vester paa. Bevægelser som Følge deraf	739.

	Side.
Fjendlig Expedition mod Viborg den 3die Juli og følgende Dage.....	744.
Iste og 4de Escadron vende tilbage til Hovedcorpset	746.
Foranstaltninger paa Randers Fjord og Limfjorden..	746.

Forholdene og Begivenhederne i og ved Fredericia under Fæstningens Belejring.

Fortificatoriske Arbejder i og ved Fredericia	747.
Besætningen i Fredericia.....	749.
Materiellet i Fredericia og i Batterierne ved Lille Belt	750.
Sikkringstjenesten	751.
Opgaven, som stilles den slesvig-holstenske Hær....	753.
Fjenden begynder at opkaste Forskandsninger.....	754.
Begivenhederne den 9de Maj	754.
Begivenhederne den 10de Maj.....	755.
Fordelingen af de slesvig-holstenske Tropper efter den 9de Maj	756.
General Bonin beslutter et Bombardement af Fredericia	757.
Begivenhederne den 11te og 12te Maj.....	757.
Recognoscering fra Fæstningen den 13de Maj.....	758.
Et Belejringstrain befales formeret	765.
De fjendlige Arbejder i Tiden mellem den 13de og 16de Maj. Den fjendlige Opstilling fra den 15de Maj.....	766.
Bombardement af Fredericia fra den 16de til den 19de Maj.....	768.
Foranstaltninger i Fæstningen til Sikkring mod Bombardement	773.
Delvis Aflesning af Garnisonen	774.
General Bonin opgiver det regelmæssige Bombardement og beslutter sig til om muligt at afskjære Fæstningens Forbindelse med Fyen. Arbejder i denne Anledning	775.
Angreb paa Blokhuset den 22de Maj.....	777.

	Side.
Mindre Udfald fra Fæstningen Natten mellem den 22de og 23de Maj	780.
Begivenhederne den 23de Maj	785.
Begivenhederne i Tidsrummet fra den 24de Maj indtil den 2den Juni	785.
Den fjendlige Opstilling den 2den Juni om Aftenen.	790.
Større Artillerikamp den 3die Juni. Forpostfægtning samme Dags Aften	792.
Tabet i Nattefægtningen den 3die Juni	800.
Commandantens Opfattelse af Situationen. Skrivelse derom til Overcommandoen	800.
Begivenhederne i Tidsrummet fra den 4de til den 27de Juni	805.
General Bonin bestemmer sig for Anlægget af Batterier N. for Fæstningen	807.
Den fjendlige Opstilling fra den 26de Juni	808.
Større Artillerikamp den 15de Juni	815.
Større Artillerikamp den 26de Juni	816.
Forseg fra Fæstningens Side for at skaffe Oplysning om de fjendlige Foretagender	817.
Foranstaltninger i Fæstningen mod de fjendlige Batterianlæg N. for samme	818.
Commandanten opfordrer Overcommandoen til ikke længer at opsætte det afgjørende Udfald	820.
Udfald fra Fæstningen den 30te Juni for at demolere de fjendlige Batterianlæg N. for samme	821.
Tabet ved Udfaldet den 30te Juni	825.
Commandanten erholder Meddelelse om Tidspunktet for det afgjørende Udfald. Foranstaltninger i den Anledning	827.
Bombardement af Fæstningen i Anledning af Troppeconcentrationen	829.
De fjendlige Arbejders Fremgang indtil den 6te Juli	830.
General Bonin beslutter eventuelt at modtage en Kamp i de indtagne Stillinger. Disposition i denne Anledning	831.
Betragtning over Gangen i Belejringen. Tabet under denne	833.

Betragtninger og Overvejelser, som havde gjort sig gjældende paa vor Side med Hensyn til Førelsen af Krigen.

Skrivelse fra Krigsministeren af 15de Maj angaaende de eventuelt forestaaende Operationer..	837.
Svarskrivelse fra Overcommandoen af 17de Maj	839.
Krigsministeren afrejser til Conference med General Bülow	841.
General Rye erhoder Ordre til at dirigere Retraiten paa Helgenæs	841.
General Rye erhoder Ordre til ved eventuel Indskibning at lade en mindre Styrke blive tilbage i Jylland	842.
General Rye erhoder Ordre til at detachere 1 Dragon-Regiment til at operere selvstændigt.....	843.
General de Meza afgiver Betænkning om Situationen, navnlig om at drage en Brigade fra Als.....	843.
Krigsministeren ønsker foreløbigt ikke at drage nogen Troppstyrke fra Als til Fyen. Yderligere Forhandling i denne Anledning	844.
Conference mellem Generalerne Bülow og de Meza den 8de Juni i Assens.....	849.
General de Meza erhoder Ordre til at holde 6te Brigade færdig til paa nærmere Befaling at afgaae fra Als	850.
Yderligere Forhandling mellem Krigsministeren og Overcommandoen angaaende Diversionen til Fredericias Undsætning	851.
General Bülow erhoder frie Hænder med Hensyn til Udførelsen af den tilsigtede Diversion.....	855.
Ordrer fra Overcommandoen i Anledning af Diversionen	856.
Conference mellem Generalerne Bülow, Rye og de Meza den 2den Juli.....	860.
Conferencen i Hovedkvarteret den 4de Juli.....	860.
Disposition for Udfaldet fra Fredericia	862.
Fæstningens Opgave under Udfaldet	867.
Den slesvig-holstenske Hærs Opstilling ved Udfaldets Begyndelse	869.

Slaget ved Fredericia den 6te Juli.

Kampens 1ste Moment indtil Kl. omtrent 2 ¹ / ₂	872.
Kampens 2det Moment indtil Kl. omtrent 3 ¹ / ₂	891.
Kampens videre Gang indtil Kl. omtrent 5.....	902.
Kampens videre Gang indtil dens endelige Ophør...	912.
Besættelsen af Afsnittet efter Kampens Ophør	926.
Den slesvig-holstenske Hær gaar tilbage til Vejle..	929.
Landgangsdemonstrationerne i Kolding- og Vejle Fjord	932.
De danske Tropper trækkes tilbage til Fæstningen..	933.
Foranstaltninger med Hensyn til de Saarede	934.
Tabet paa Fjendens Side i Slaget den 6te Juli.....	937.
Tabet paa vor Side i Slaget den 6te Juli.....	937.
Vort under Slaget vundne Bytte	940.
General Bülow udtaler sin Tak til Tropperne	941.
Kongens Proclamation i Anledning af Slaget.....	943.

Langsomhed og Mangel paa Kraft havde allerede inden Indmarchen i Jylland været Særkjendet for den tyske Rigshærs Operationer, og de Forsøg, som under Paavirkning af Statholderskabet egenmægtigt vare blevne gjorte af den slesvig - holstenske Hærafdeling paa at bringe Krigsførelsen ind i et mere energisk Spor, vare strandede paa den fjendlige Overgenerals bestemte Misbilligelse og Modstand. Grunden hertil maa nærmest søges deri, at General Prittwitz, om end beskikket til Overgeneral af den tyske Centralmagt, dog som preussisk Officer ikke havde troet at kunne see bort fra de politiske Hensyn, der vare ledende for Cabinettet i Berlin, men som kun lidet stemmede med de Ønsker om en energisk Førelse af Krigen, der næredes af Centralmagten og Statholderskabet, og som havde fundet deres Udtryk i de Overgeneralen fra Frankfurt tilgaaede Instructioner. Denne Modsætning i Anskuelse syntes vel at være hævet, da General Prittwitz tog sine Bestemmelser om Hærens Indmarche i Jylland og om Occupationen af denne Provinds; men den Jubel, hvormed Efterretningen herom modtoges i Hertugdømmerne og Tydskland, forstummede hurtigt og maatte vige Pladsen for en mismodig Stemning, da det snart viste sig, at Modsætningen, langt fra at være hævet, efterhaanden blev større og større og i den øvrige Del af dette Aars Felttog gav den tyske

Hærs Operationer det samme matte Præg som hidtil, ligesom den ogsaa fremkaldte mindre Divergentser mellem Overgeneralen og General Bonin, der i sin særegne Stilling som Øverstcommanderende for den slesvig-holstenske Hær ikke kunde undgaae at paavirkes af den Stemning, som rørte sig i Hertugdømmernes Regjering og Befolkning.

General Prittwitz's Operationsplan gik ud paa at lade 1ste og 3die Division marchere mod Nord for at occupere Jylland, medens den slesvig-holstenske Hærfdeling henlagdes til Fredericia-Afsnittet for at dække Operationslinien; i samme Øjemed vare tidligere den 2den Division og Reserve-Divisionen blevne efterladte i Sundeved, Reserve-Brigaden i Egnen mellem Kiel og Ekernførde, og flere mindre Afdelinger til Bevogtning af den øvrige betydelige Kyststrækning. De Bevægelser, som i Overensstemmelse med denne Plan kom til Udførelse den 7de Maj, havde, om end det i den specielle Disposition for denne Dag satte Maal ikke blev naaet, dog bragt vor under General Rye staaende Styrke til at vige tilbage til Vejle og den øvrige Del af det nørrejydske Corps til Fredericia, hvorved den tidligere stedfundne Tredeling af den danske Hær atter indtraadte. Den danske Overcommando kunde foreløbigt kun indtage en afventende Holdning, hvert af de 3 Corps havde sin bestemte Opgave at løse, sin Modstander at bekjempe, og den naturlige Følge heraf var, at de Begivenheder, som under den videre Gjennemførelse af de fjendlige Operationsplaner forefaldt paa de tre Krigsskuepladser, for Størstedelen maatte blive uafhængige af hverandre, indtil en Samvirken atter skjønedes at kunne indtræde. De Baand, som politiske Hensyn i Begyndelsen af Felttoget havde lagt paa vor Krigsførelse, vare ikke længer tilstede, og endskjøndt der ved Ruslands og Englands Bestræbelser snart kom

diplomatiske Underhandlinger i Gang angaaende Tilvebringelsen af en Vaabenstilstand, saa havde disse, om end deres Indflydelse spores i de General Prittwitz fra Berlin tilgaaede Instructioner, der saavel hindrede Generalen i en energisk Førelse af Krigen, som ogsaa gave ham Anledning til lejlighedsvis at søge at indlede Forhandlinger med den danske Overcommando om en kortere Vaabenhvile, dog ingen væsenlig Indflydelse paa den danske Hærs Operationer. Det var imidlertid først henimod Felittogets Slutning, at Betingelserne bleve saadanne, at det blev muligt for den danske Overcommando at samle en større Del af Hæren til en fælles Action mod en enkelt af de fjendlige Hærafdelinger — den slesvig-holstenske, foran Fredericia staaende Hær. — Fremstillingen af de diplomatiske Forhandlinger vil blive given i en senere Afdeling af dette Værk; her holde vi os foreløbigt til Operationerne og da navnlig først til Forholdene og Begivenhederne ved Flankecorpset paa Als, ved General Ryes Corps og ved Fæstningen Fredericia, for dernæst, efter at have gjort Rede for de Betragtninger og Overvejelser, som efterhaanden paa vor Side gjorde sig gjældende med Hensyn til Førelsen af Krigen, at skride til Skildringen af selve Afslutningskampen ved Frædericia.

Den Opgave, der af Krigsministeren var stillet vor paa Als staaende Styrke efter Rømningen af Sundved, var en absolut defensiv. Vel forløb der kun en kort Tid, inden Ministeren modificerede sin Anskuelse i saa Henseende; men efter at Fjenden havde sat sig i Besiddelse af Dybbølhøjderne, og efterhaanden som de der paabegyndte Forskandsningsarbejder skrede fremad, var enhver større, offensiv Bevægelse fra Øen

forbunden med betydelige Vanskeligheder. Om end Flankecorpset ikke ganske opgav Tanken om mindre, offensive Foretagender, maatte dets Opmærksomhed derfor nærmest være rettet paa ved hensigtsmæssig Placering af Tropper og Fartøjer og ved Anlæg af Batterier og Indskjæringer langs Als Sund at sikre Brohovederne og Øen mod fjendlige Foretagender.

Flankecorpsets
Sammen-
sætning.

Efterat 3die Infanteri-Brigade var bleven overført til Fyen, bestod, som tidligere omtalt, Styrken paa Als af 1ste, 2den og 6te Infanteri-Brigade, 3die Cavaleri-Division, 1ste, 5te og 7de Batteri (Lumholtz, Dinesen og Baggesen), Halvbatterierne Tillisch og Jonquières, 2det Espingolbatteri, 2 Delinger Ingenieurtropper samt en Ordonnantsafdeling. Ved Armeecorpsets Dagsbefaling af 18de April fik Infanteri-Brigaderne en fra den tidligere noget forskjellig Sammensætning, idet 1ste Brigade kom til at bestaae af 10de lette Bataillon, 1ste Reserve-Bataillon, 3die Reserve-Bataillon og 3die Reserve-Jægercorps, 2den Brigade af den Kongelige Livgarde til Fods, 4de Linie-Bataillon, 13de Linie-Bataillon og 2den Reserve-Bataillon, og 6te Brigade af 1ste lette Bataillon, 2den lette Bataillon, 2det Jægercorps, 3die Forstærknings-Bataillon og 1ste Forstærknings-Jægercorps.

Dislocation og
Tjeneste-
omgang.

6te Infanteri-Brigade besørgede Bevogtningen af Kysten fra Lynetten I*) til Arnkilsøre og cantonnerede i de nærmest Kysten liggende Byer, Ulkebøl Vestermark, Kjær, Ulkebøl, Vollerup og i Begyndelsen tillige i Lambjerg; 1ste Forstærknings-Jægercorps var detacheret til Mels og Omegn til Bevogtning af den brede Del af Sundet, og 2 Compagnier af 2det Jægercorps anvendtes til Bevogtning af Kegenæs og Kyststrækningen indtil Gammel Pøl. Allerede den 21de April afløstes dog 1ste

*) see Plan I, Felttoget 1849.

Forstærknings-Jægercorps af 13de Linie-Bataillon, som fra den Tid af overtog Bevogtningen af Mels, medens til Gjengjæld 1ste Forstærknings-Jægercorps interimistisk stilledes under 2den Brigade; omtrent fra dette Tidspunkt blev ogsaa Bevogtningen af Kegenæs overdragen den af de andre Brigader, der i Øjeblikket laa i 2den Linie. — Fra den 24de April belagde en af 6te Brigades Batailloner de da færdigt byggede Barakker ved Arnkilsskov, saaledes at den forblev der 4 Dage og derefter skiftede med en af de andre Batailloner; fra den 8de Maj belagdes paa samme Maade Barakkerne ved Kjær med 1 Bataillon, og Brigaden havde fra dette Tidspunkt kun Byerne Kjær, Ulkebøl og Vollerup til sin Raadighed.

De to andre Brigader alternerede i Bestridelsen af Forposttjenesten i Sundeved og Bevogtningen af Als Sund fra Lynetten I til Sønderborg Ladegaard saaledes, at den Brigade, der i Øjeblikket var i 1ste Linie, cantonnerede i Sønderborg samt eventuelt i Sønder-skov, Sundsmark og Klinting, senere tillige i Lambjergskov, medens den Brigade, der i Øjeblikket var i 2den Linie, cantonnerede i Hørup, Mintebjerg, Tandslet og omliggende Byer og fra den 19de April havde 2 Compagnier detacherede til Kegenæs; Livgarden til Fods forblev dog stadigt indquarteret paa Sønderborg Slot. — Til Besættelsen af Brohovederne og Bestridelsen af Forposttjenesten i Sundeved anvendtes 1 Bataillon; Forposterne udstilledes foran de 2 nærmest Brohovederne liggende Gaarde og paa Als Siden langs Øens vestlige og sydlige Kyst; de 2 Brigader afløste hinanden i Reglen hver 6te eller 8de Dag, eftersom det var den ene eller den anden Brigade, der var i 1ste Linie; Livgarden til Fods deltog nemlig ikke i Forposttjenesten i Sundeved, men havde, naar 2den Brigade var i 1ste Linie, som særligt og stadigt Hverv at bestride Kyst-

bevogtningen fra Lynetten I til Ladegaarden samt at besætte Posterne i Sønderborg.

Cavaleri-Divisionen cantonnerede i de nærmest N. og Ø. for Infanteri-Cantonnementerne liggende Byer; 1 Deling var detacheret til Mels med en Etapepost i Bro. Af Artilleriet cantonnerede 7de Batteri (Baggesen) paa Ladegaarden og i Sundsmark, Halvbatteriet Tillisch i Rønhave og Kjær, indtil det den 5te Maj afgik til det norske Armeeecorps, Halvbatteriet Jonquières i Ulkebøl og Kjær; 1ste Batteri (Lumholtz) cantonnerede i Vollerup og Klittinge indtil den 25de April, da det halve Batteri derefter belagde Barakkerne ved Rønhave; 5de Batteri (Dinesen) cantonnerede i Kettinge og Asseballe ligeledes indtil den 25de April, da det halve Batteri forlagdes til Lambjerg; fra den 3die Maj havde Batteriet et halvt Batteri i Mels og Omegn, det andet halve Batteri i Vollerup og Klittinge; de faste Batteriers Mandskab endelig cantonnerede i Sønderborg, Kjær og Ulkebøl Vestermark, Espingolbatteriet og Ingenieurdetachmentet i Sønderborg.

I denne Dislocering og Tjenesteomgang foregik der ingen væsenlige Forandringer før den 21de Juni, da 6te Brigade og Halvbatteriet Jonquières indskibedes til Fyen for senere at deltage i Udfaldet fra Fredericia; Halvbatteriet i Mels og Omegn var den 27de Maj blevet afløst af et Halvbatteri af 1ste Batteri (Lumholtz), og sidstnævnte Batteri havde derefter det ene Halvbatteri i Mels og Omegn, det andet i Rønhave og Kjær, 5te Batteri (Dinesen) det ene Halvbatteri i Rønhave, det andet i Barakkerne ved Kjær; iøvrigt var det nærmest for at lette Indkvarteringsbyrden, at der fra Tid til anden blev befaleet mindre Omdisloceringer af Afdelingerne i 2den Linie.

For Anlægget af Batterier og Indskjæringer langs Als Sund var det en god Hjælp, at de for en stor

Del allerede eksisterede fra det foregaaende Aar; der var ved disse Anlæg saaledes kun Tale om en Udbedring og en forøget Bestykning. Ligeoverfor de Forskandsninger, som Fjenden opkastede paa Dybbølhøjderne, og som han tildels monterede med svært Skyts fra de ved Ekernførde erobrede Skibe, bleve flere nye Anlæg imidlertid nødvendige, og efterhaanden som man blev bekendt med de fjendlige Værkers Construction og Bestykning, lod man sig det være magtpaaliggende, paa ethvert Punkt at kunne virke med et større Antal Piecer, end Fjenden i det givne Øjeblik var istand til. Den 22de April fandtes der paa Als til Batteriernes Armering 11 84 Pds. Granat-Kanoner, 9 24 Pds. Kugle-Kanoner, 11 24 Pds. Granat-Kanoner og 15 12 Pds. Kugle-Kanoner, ialt altsaa 46 Stykker Skyts med henimod 200 Skud pr. Piece; dette Tal blev i de nærmeste Dage forøget med 4 84 Pds. og 4 24 Pds. Granat-Kanoner samt 8 12 Pds. Kugle-Kanoner og senere med 4 84 Pds. og 4 168 Pds. Morterer.

Batterier og
Indskjæringer
ved Als Sund.

Begynder man ved den nordlige Ende af den smalle Del af Sundet og gaaer Syd paa, træffer man følgende, for Størstedelen allerede i April og i hvert Fald i den første Halvdel af Maj fuldførte Batterier og Indskjæringer:

Indskjæring N. for Arnkilsøre Batteri til	4	Piecer,
Arnkilsøre Batteri med	3	—
Indskjæring mellem Arnkilsøre- og Forbindelsesbatteriet til	6	—
Skovfoged- eller Forbindelsesbatteriet med	3	—
Indskjæring mellem Forbindelses- og Skovbatteriet til	6	—
Skovbatteriet med	4	—
Indskjæring N. for Rønhaves nordre Batteri til	3	—
Rønhaves nordre Batteri med	4	—

Indskjæring: Rønhaves søndre Batteri til	7	Piecer,	
(besattes om Natten med 2 Piecer)			
Indskjæring S. for Rønhaves søndre Bat- teri til	6	—	
Indskjæring S. for Kjær Vig til	8	—	
Kjærvig Batteri med	4	—	
Indskjæringer mel- lem Kjærvig- og Surløkke Batteri	{ Nr. 1 til Nr. 2 til (besattes om Natten med 2 Piecer) Nr. 3 til Nr. 4 til	4	—
		8	—
		3	—
		2	—
Surløkke Batteri med	4	—	
Indskjæring ved Surløkke Batteri til	3	—	
do. S. for Surløkke Batteri til	6	—	
do. N. for Lynetten I til	8	—	
(besattes om Natten med 2 Piecer)			
Lynetten I med	4	—	
Batteriet A med	4	—	
Indskjæring ved Batteriet A til	4	—	
Batteriet B med	6	—	
Indskjæring ved Batteriet B til	4	—	
do. S. for Batteriet B til	8	—	
Batteriet C med	3	—	
Indskjæring ved den nordre Mølle til	6	—	
Batteriet D, N. for Kirkegaarden, med	5	—	
Indskjæring ved Batteriet D til	10	—	
do. bag C. Ceppers Gaard til	2	—	
do. ved Toldboden til	2	—	
do. N. for den nordre Slotsport til	2	—	
do. N. V. for Slottet til	4	—	
do. V. - do. -	6	—	
do. S. V. - do. -	2	—	
Søndermølle Batteri med	4	—	
Indskjæring S. for Søndermølle Batteri til	3	—	

Da Mortererne ankom, anbragtes de dels mellem Indskjæringen ved Batteriet A og Batteriet B (1ste Morterbatteri med 4 168 Pds. Morterer) og dels mellem Indskjæringen ved nordre Mølle og Batteriet D (2det Morterbatteri med 4 84 Pds. Morterer). Endnu en Indskjæring til 4 Piecer anbragtes i en Have i Nærheden af Broen S. for Batteriet D, og for at virke mod Terrainet mellem Brohovederne og Struben af det søndre Brohoved anbragtes der paa Als Siden en Blendering til 8 Espingoler og en Traverse til 4. Nærmere Oplysning om de anlagte Værker og deres Montering med Angivelse af det Terrain, der fra hvert enkelt Værk kunde bestryges, findes i Bilag 1. Arbejdet fremmedes saa godt, at Flankecorpset under 15de Maj kunde indberette, at de her nævnte 14 Kystbatterier til svært Skyts vare fuldkomment monterede, approvisionerede og i enhver Henseende parate til energisk Angreb og Forsvar, samt at af Indskjæringerne til Feltskyts de 16 vare i fuldkommen Orden til at modtage det for dem ved Angreb paa Kysten bestemte Feltartilleri, hvis Piecer vare parkerede, og hvis Mandskab var cantonneret i deres Nærhed. Imellem Batteriet A og Lynetten I blev der i Begyndelsen af Juni anlagt et nyt Batteri, Mellembatteriet, der monteredes med Skytset fra Batteriet C, som ikke sees at være monteret paany, og i Slutningen af Juni omdannedes den tæt N. for Lynetten I værende Indskjæring til et permanent Kystbatteri, som monteredes med 1 84 Pds. Granat-Kanon, 1 24 Pds. Kugle-Kanon og 2 24 Pds. Granat-Kanoner, og hvis Opgave det nærmest skulde være tilligemed Lynetten I, hvis Bestykning blev reduceret til 2 Piecer, Batteriet A og 1ste Morterbatteri at virke mod de 2 nordligste af de fjendlige Batterier. Foruden de ovennævnte Værker fandtes der, som tidligere omtalt, paa Als med Front mod Øst og mod Nord 4 lukkede Lynetter: E,

F, G og H, samt endel Indskjæringer, der vare blevne anlagte i Løbet af Vinteren, og hvis Bestemmelse havde været at anvendes mod et pludseligt Overfald, saafremt Isen maatte have tillagt Sundet; nu vare de umonterede, og deres Skyts anvendt i Batterierne langs Sundet.

Andre Forsvarsforanstaltninger.

Til Brohovedernes Forstærkning blev der i Løbet af Perioden truffet forskjellige Foranstaltninger. Saaledes demoleredes de ved Hulvejen mellem Brohovederne liggende, saakaldte crenelerede Huse, der fandtes at absorbere en for stor Del af den Besætning, der ellers kunde forstærke Brohovederne, medens de i Tilfælde af et Angreb paa disse hindrede en fra Als Siden mod Hulvejen rettet Kanonild; endvidere blev det nordre Brohoveds Indre gjennemskaaret af et med Banket forsynet Afsnit til Værn mod Granatkast; ved det søndre Brohoved aflukkedes Pladsen, der havde været optaget af et creneleret Hus, af en Palissadering, som sluttede sig til den bestaaende; de 2 Barakker reduceredes til een tilstrækkelig stor, som istedetfor Straatag fik et Jordlag, hvilende paa Brædebeklædning; Brohovedernes Forgrave udvidedes og fordybedes, det nordre Brohoveds Strube forsynedes med Stormpæle og foran Indgangsrampen med en Rad spanske Ryttere; endelig anlagdes der Fladderminer foran begge Brohoveders Saillanter, til hvis Antændelse i paakommende Tilfælde der Dag og Nat var særligt Personale tilstede i Brohovederne. Det var ogsaa navnlig med Hensyn til Brohovedernes Forsvar, at der i Midten af Maj oversendtes 6 Voldriffelskytter til Als. Af Materiel til Forsvaret var der oprindelig 2 Kanoner, som afgaves tourvis af Feltbatterierne, og som om Natten bleve trukne tilbage bag Broen; de bleve imidlertid inddragne allerede den 25de April, medens man bibeholdt Armeringen med Espingoler, af hvilke der om Dagen var 4 i det nordre Bro-

hoved, medens der om Natten var 8 Espingoler anbragte paa Skibe til Bestrygning af dets Flanker.

Af blanderede Batterier fandtes der ingen hverken ved Sønderborg eller andetsteds, idet man formentlig Kysten saa stærkt besat med Skyts, at man ikke skjønnede dem nødvendige, tilmed ligeoverfor de betydelige Bekostninger, Anlægget af dem vilde have medført.

Uagtet man fandt det temmelig usandsynligt, at det vilde kunne lykkes Fjenden at foretage en Broslagning over Sundet, var man dog betænkt paa Midler, ved hvilke en eventuel Bro kunde ødelægges. Krigsministeriet anbefalede som et saadant Middel et svært ladet Skib, der skulde føres frem af et Dampskib, til hvis Side det var fastgjort, saa at Maskineriet derved blev dækket; Flankecorpset fandt imidlertid, at et saadant Foretagende bedre vilde kunne udføres af et Dampskib alene, som da til sin Dækning skulde beklædes med fastpressede Høsække; Anvendelsen af Brandere og Sprængmaskiner troede man ikke at turde stole paa af Hensyn til Sundets dobbelte og ustadige Strømning. Uagtet Marineministeriet tog Sagen i sin Haand, kom man ikke til noget endeligt Resultat dermed, da man stadigt vaklede med Hensyn til Maaden, hvorpaa Dækningen skulde tilvejebringes; den Tanke, ved hvilken man tilsidst syntes at blive staaende, var at dække Dampskibet ved et Skib, fuldt ladet med Tømmer, for at det ikke skulde kunne skydes isenk.

Der eksisterede kun een Bro over Als Sund; efterhaanden som Fjendens Forskandsningsarbejder tiltog i Betydning, og denne Bro ved sin Beliggenhed blev mere udsat for Fjendens Ild, blev det mere og mere betænkeligt kun at have dette ene Forbindelsesmiddel, og det indstilledes derfor til Ministeriet at faae oversendt nogle hule Kanonbaade eller større Pramme til Anvendelse som Færger.

For det Tilfælde, at man skulde blive nødt til at rømme Øen, var Halvøen Kegenæs bleven udseet som midlertidig Repli og Forsvarsposition, og den fandtes saameget hensigtsmæssigere, som Retraiten dertil frembød flere Stillinger, der syntes at egne sig vel til kraftig Modstand. Ogsaa her var der fra det foregaaende Aar et enkelt Forvarsanlæg paa Draget; dette blev i Løbet af denne Periode demoleret og erstattet med passive Hindringer, medens Forskandsninger til en virksomme Artilleriild anlagdes nogle faa Hundrede Alen vestligere paa den lige for Draget værende Skrænt; der anbragtes derhos flere Indskjæringer, hver til 2 Piecer, omtrent 1000 Alen N. og N. Ø. for Draget; de eksisterende 3 Barakker bleve flyttede længere tilbage, og endelig anlagdes der en Bro til Ud- og Indskibning i den lille Bugt mellem Sønderby og Østerby ved Fiskerhytterne S. Ø. for Kegenæs Kirke og Mølle, hvilket Punkt fandtes at være det, som i alle Henseender egnede sig bedst for et saadant Anlæg. For ogsaa paa Østsiden af Øen at befordre Ud- og Indskibningens Hurtighed blev Broen ved Mommark istandsat.

Bestemmelser
for Anvendelsen
af Styrken paa
Als til Øens
Forsvar.

Med Hensyn til Forposttjenesten, Besættelsen af Brohovederne og Anvendelsen af Styrken paa Als til Øens Forsvar under et fjendligt Angreb var der i Løbet af April givet detaillerede Bestemmelser, hvoraf vi fremsætte de vigtigste. Brohovederne skulde besættes med 3 Compagnier, hvoraf 2 Compagnier i det nordlige, 1 Compagni i det sydlige Værk; Forposttjenesten skulde bestrides af 1 Compagni, som skulde udsætte sine Feltvagter i de 2 nærmest Brohovederne liggende Gaarde, og fra disse skulde der om Natten posteres 2 Troppe, hver paa c. 20 Mand, henimod Als Sund og Vemmingbund til Soutiens for Kjædens Fløje; der skulde for hver Barriere i Brohovederne være en særlig Vagt, og

Barriererne skulde stadigt holdes lukkede, naar det var mørkt. Passagen ad den egenlige Landevej var spærret, og Feltvagnerne skulde derfor under Retraite benytte Colonnevejene mod Barriererne, men maatte ikke lukkes ind, før alt Mandskabet var samlet udenfor Brohovederne. Af Mandskabet i Brohovederne skulde $\frac{1}{3}$ holdes under Gevær paa Banketterne m. m., $\frac{1}{3}$ kunde hvile med Geværerne i Pyramider, men uden at turde gaae ind i Barrakkerne eller Blokhusede, $\frac{1}{3}$ endelig kunde søge Hvile i sidstnævnte Localiteter. Ved Angreb paa de lavere Dele af Værkerne skulde disse forsvares saa kraftigt som muligt, idet man navnlig henvendte sin Opmærksomhed paa Palissaderingerne ved Stranden; kunde Besætningen ikke forsvare sig længere forneden, skulde den begive sig ad Trapperne op i de højere Værker, hvor den skulde forsvare sig til det Yderste. For at Batterierne paa Als ikke skulde aabne deres Ild, før samtlige Blækere havde rømmet Forterrainet i Sundeved, skulde der, naar dette havde fundet Sted, tændes Blinkfyrr i Brohovederne; iøvrigt skulde Skulderpunkterne af Brohovedernes Værker, fra det blev mørkt om Aftenen og til det blev Dag, markeres med Lanterner, blanderede mod den fjendlige Side.

Bevogtningen og Forsvaret af Als fra Lynetten I sydpaa til Indløbet af Sundet skulde for Infanteriets Vedkommende paahvile den i Sønderborg og nærmeste Omegn cantonnerende Brigade; Allarmpladserne for dens disponible Afdelinger skulde bestemmes saaledes, at Tropperne ikke vare udsatte for Fjendens Ild. Brigaden i 2den Linie skulde have sin Allarmplads paa Vejen til Sønderborg og vilde i paakommende Tilfælde erholde nærmere Ordre fra Flankecorpset; dog skulde dens Afdelinger uden Ordre samle sig ved stærk Skydning.

Bevogtningen og Forsvaret af Als fra Arnkilsøre til Lynetten I skulde for Infanteriets Vedkommende

paahvile den i Ulkebøl Sogn cantonnerende Brigade, der, saasnart Barakkerne vare færdige, skulde lade 1 Bataillon belægge Barakkerne i og ved Arnkilsskov og 1 Bataillon Barakkerne S. V. for Kjær, hvilke Batailloner da skulde bevogte Terrainet henholdsvis fra Arnkilsøre til Kjær Vig og fra Kjær Vig til Lynetten I. Paa den nordlige Strækning skulde der etableres 2 à 3 Feltvagter, hvortil skulde anvendes 1 Compagni, medens 1 Compagni som Piket om Natten skulde være beredt til Feltvagternes Understøttelse; paa den sydlige Strækning skulde der ligeledes af 1 Compagni etableres 2 Feltvagter, ligeledes med 1 Compagni om Natten som Piket; den nordligste Feldvagt skulde sætte sig i Forbindelse med Marinestationen ved Arnkilsøre. Til hurtig Melding om fjendlige Foretagender skulde Brigaden etablere Signalstationer, hvis nordligste Station paa Arnkilsøre tillige skulde observere de Signaler, der maatte gives af Kanonbaadsstationen ved Hardseshøj, og hvis sydligste Station signalerede til en af Artilleriet i Lynetten H, S. for Engeshøj, etableret Station, hvorfra Meldingerne gik til Flankecorpset. — I Overensstemmelse med denne Instrux og efter de Eventualiteter, der nærmest antoges at kunne indtræde, traf 6te Brigade forskjellige Dispositioner; saaledes bestemtes det for det Tilfælde, at Fjenden skulde forsøge Overgang mellem Arnkilsøre og Kjær Vig, at 1 Bataillon skulde tage en dækket Opstilling i Ulkebøl Nørremark Skov paa begge Sider af Skovløberhuset, 1 Bataillon i Fordybningen af Terrainet N. for Kjær Vig, S. V. for Rønhave, 1 Bataillon bag Rønhave Skov tæt ved og S. Ø. for Rønhave, og 1 Bataillon skulde tage Stilling som Reserve omtrent paa det Sted, hvor Ulkebøl-Kjær Vejen skjæres af Sønderborg-Rønhave Vejen, altsaa omtrent Ø. eller S. Ø. for Kjær Vig, skjult paa et eller andet Vænge; denne Bataillon skulde tillige have et

vaagent Øje med den ikke angrebne Strækning, navnlig Egnen om Bygegaard; forsøgte Fjenden derimod Overgang mellem Kjær Vig og Sønderborg, skulde 1 Bataillon tage en dækket Opstilling V. for Frydendal, 1 Bataillon ved Skjæringspunktet af Sønderborg-Rønhave og Ulkebøl-Rønhave Vejene, 1 Bataillon i Fordybningen Ø. for Bygegaard og 1 Bataillon som Reserve paa et Vænge Ø. for Lykkegaard. Saalænge Artillerikampen varede, skulde Bataillonerne holde sig aldeles skjulte, og først naar Angrebepunktet var bestemt, skulde de efterhaanden søge at nærme sig samme og benytte Terrainet til dækket og ubemærket i smaa Hobe at udføre dette; Deboucheer i de omliggende Hegn skulde strax tilvejebringes for derigjennem med Lethed at kunne gaae over til Angreb eller eventuelt trække sig tilbage. Paa det gjentagne Signal »det Hele Attaque«, der skulde repeteres af alle Afdelinger, skulde der brydes frem i Compagnicolonner med Blækere imellem for at angribe Fjenden med Bajonetten, men indtil dette Tidspunkt skulde man holde sig fuldstændigt skjult, idet man dog vogtede sig for Opstilling bag vore egne faste eller bevægelige Batterier. Det anbefaledes at anvende Geværbrandraketter mod de fjendlige Pontons. — Hvis Fjenden uden Kanonade ved ubemærket at sætte nogle Pontons i Vandet, kastede endel Tropper iland for under deres Beskyttelse at slaae Bro, skulde Piketterne og Forposterne uden Ophold angribe ham og kaste ham tilbage i Vandet, hvorfor Piketterne ved mindste Allarm strax maatte være ved Haanden. Saafremt endelig Fjenden var saa stærk, at Brigadens Bestræbelser bleve forgjæves, og Retraiten maatte tiltrædes, skulde denne gaae ad Ulkebøl, hvorved Vejene til Sønderborg ikke maatte vælges af Hensyn til de andre Brigaders Fremrykning til Assistance.

I nøje Forbindelse med de anførte Instruxer stod

en Befaling af 22de April med Hensyn til de mobile Batteriers Anvendelse ved Kystforsvaret; ifølge denne skulde fra om Aftenen Kl. 8 til den næste Morgen Kl. 6 efterfølgende Indskjæringer og Batterier paa Kysten mellem Sønderborg og Arnkilsøre besættes hver med 2 Piecer, nemlig:

Indskjæringen N. for Lynetten I.

do. Nr. 2 N. for Surløkke Batteri og

Rønnaves søndre Batteri.

Til Betjening af dette Skyts skulde de respective Batterier til hver Piece afgive en Commandeur og 5 Mand; i Udgravninger bag Indskjæringerne skulde enten Forstillings-Ammunitionskasser anbringes, eller Geværkasser nedsættes til deri at have Ammunition. Forstillingerne og deres Bespænding skulde anbringes i de nærliggende Gaarde for, hvis det behøvedes, strax at kunne være ved Piecerne, ligesom ogsaa en Ammunitionsvogn strax skulde spændes for og eventuelt bringe Forstærkning af Ammunition. Mandskabet skulde bivouakere, indtil der ved Batterichefernes Foranstaltning kunde blive bygget Hytter til det. Af Hensyn til disse Forpostpiecers nærmeste Bestemmelse, at anvendes mod en Overgang over Sundet, skulde de, saasart de kom i Placement, lades med Kardæsker. — Med Hensyn til stedfindende Allarmering befalede det, at paa første Signal og uden Hensyn til, hvor Allarmeringen fandt Sted, skulde Mandskabet til de faste Batterier begive sig til de Batterier, hvorved de vare ansatte, ligesom ogsaa de mobile Batterier skulde samles paa de respective Parkpladser. Allarmerede Fjenden mellem Arnkilsøre og Kjær Vig, skulde det paa Rønnavestationerede Halvbatteri, eller om Natten den disponible Deling deraf, strax rykke frem til det truede Punkt, medens efter Omstændighederne den anden Deling blev staaende eller fulgte efter; i ethvert Tilfælde skulde den gøres

marchebereadt, hvis ikke Angrebet skete directe paa den, da der saa først skulde sørges for dens Ammunitionsforsyning; Forstillingerne til Delingen skulde være à portée for i værste Tilfælde at trække den ud af Ilden. I Analogi hermed skulde det Halvbatteri forholde sig, som cantonnerede i Kjær, naar Allarmeringen skete mellem Kjær Vig og Sønderborg. Hvis Fjendens Angreb tydeligt truede et eller andet Punkt N. eller S. for dette eller hint Halvbatteries District, skulde Commandeuren for samme, naar han ingen særlig Ordre erholdt, handle efter bedste Overlæg og efter Omstændighederne føre sit hele Halvbatteri eller om Natten den disponible Deling mod det truede Punkt, hvilken Bestemmelse ogsaa skulde gjælde ved et Angreb paa Sønderborg. Det Batteri, som havde Parkplads paa Ladegaarden, skulde forblive der indtil nærmere Ordre, undtagen naar Allarmeringen var meget stærk, da det i saa Fald skulde rykke nærmere til et forud betegnet Punkt; den Deling af dette Batteri, der stod i Indskjæringen N. for Lynetten I, skulde dog forblive dersteds indtil nærmere Ordre. Overalt, hvor der var Piecer afgivne, skulde der strax fra de respective Batterier afsendes det manglende Mandskab og de fornødne Ammunitionsvogne. Batterierne længere tilbage paa Øen skulde, naar de ingen anden Ordre erholdt, ved stærk Allarmering begive sig frem ad Vejen til Sønderborg, dog ikke længere end til Vejknodepunktet ved Ulkebøl Kirke.

Det er gjentagne Gange omtalt, at der i Løbet af Perioden byggedes Barakker til Underbringelse af Mandskab og Heste; der byggedes saaledes Barakker til 1 Bataillon ved Arnkilsskov og til 1 ved Kjær, paa dette Punkt desuden til et halvt Batteri; endelig byggedes der flere Steder Barakker for Feltvagter.

For Bevogtningen af den nordlige Del af Øen var der af Flankecorpset givet den Instrux, at Bevogtningen

skulde omfatte Kyststrækningen fra Tuntoft Nakke til Stevning Nor, og at Bataillon en skulde fordeles med 1 Compagni i Stevning og Brandsbøl, 1 Compagni i Broballe og Mels, 1 1/2 Compagni i Holm og Gaardene N. V. for Nordborg og 1/2 Compagni i Bro til Bestridelse af Vagttjenesten paa Augustenborg; paa den nævnte Kyststrækning, især ved Færgestederne, skulde der etableres Vagter, hvorfra der skulde udstilles det til Observation og en fuldstændig Afspærring fornødne Antal Poster; Bataillon en skulde strengt vaage over, at ingen Baade eller Fartøjer forlode Kysten, hvorfor de, naar de ikke vare under umiddelbar Control, skulde oplægges eller aflaaes, og den skulde derhos vaage over, at Adgang til Øen kun tilstodes Flygtninge, Deserteurer etc., der under Bevogtning skulde sendes til Hovedkvarteret. Til Fremsendelse af en daglig, directe Rapport til Hovedkvarteret etableredes der en Forbindelse mellem Kanonbaadsstationerne ved Hardeshøj og Arnkilsøre. I disse Bestemmelser foretoges der snart en Forandring, efter hvilken Detachementet i Bro blev afgivet af den i 2de Linie værende Brigade; fremdeles bestemtes det med Hensyn til Forsvaret, at Bataillon en, hvis Fjenden effectuerede en Landgang N. for Stegsvig, og den nødtes til at trække sig tilbage, skulde rette sin Retraite mod Afsnittet S. for Stegsvig, Vester Sø og Bund Sø, i hvilket Afsnit det forventes, at den vilde kunne holde sig, indtil Forstærkning ankom; gjorde Fjenden derimod Landgang paa Stegsvigs søndre Bred for at trænge frem gennem det nævnte Afsnit, skulde Bataillon ens Retraite skee Nord derfor mod Egen Mølle. Nordborg Amtshus blev derhos anmodet om at træffe Aftale med Bataillonscommandeuren til Bestemmelse af de Punkter, hvor i Tilfælde af et fjendtligt Angreb de i Øens nordlige District værende Vogne skulde møde for at være til Disposition for

Bataillon. For at tilvejebringe en hurtigere Forbindelse med den nordlige Del af Øen blev der anlagt 2 Forbindelsesbroer, den ene over Mundingen af Ketting Nor, og den anden over Stegsvig ved det saakaldte Steg.

Hvad endelig Bevogtningen af Kegenæs angaaer, var der givet den Instrux, at de dertil beordrede 2 Compagnier skulde overtage Kystbevogtningen fra Færgemoen til Fyret, og at de skulde have Detachementer henholdsvis i Hørup og i Balle, det første til Vagt ved det derværende Krudtmagasin samt paa Broen i Høruphav, det sidste til at observere Kyststrækningen fra Fyret indtil Gammel Pøl; med Undtagelse af de Ud- og Indskibninger, der foretoges af Marinen eller Landetaten, skulde al Passage til og fra Øen paa det Strængeste forbydes. Til Overbringelse af Meldinger stationeredes der Ordonnantser i Høruphav, og til hurtig Meddelelse om fjendlige Foretagender etableredes der et Signalsystem, der corresponderede med en ved Ladegaarden under Artilleriet sorterende Station. Ogsaa i disse Bestemmelser foretoges der snart en Forandring, efter hvilken Besætningen i Hørup blev afgiven af den Bataillon af Brigaden i 2den Linie, som cantonnerede i denne By.

Da det bragtes i Erfaring, at der fra Hørup ved de derboende Fiskere fandt en temmelig stadig Forbindelse Sted med Slesvigs Østkyst, blev det paalagt den i 2den Linie cantonnerende Brigade at forhindre dette ved en hensigtssvarende Bevogtning, og der blev til Hjælp herved af Marinen stationeret 2 Kanonjoller i Hørup Hav. Der optoges Fortegnelse over alle Baade, som det tillodes Vedkommende at benytte til Fiskeri, hvilke Baade forsynedes med Numre, og Tiden for Tilladelsen til at fiske sattes fra Kl. 6 Morgen til 8 Aften; i Resten af Døgnet skulde alle Baade være samlede paa enkelte

Steder, et bestemt Antal og bestemte Numre paa hvert Sted, hvor de da skulde holdes godt fastbundne, og Aarerne borttages. Foruden at overholde dette skulde de i dette Øjemed udstillede Poster paasee, at naar ikke undtagelsesvis særlig Tilladelse dertil var given, ikke mere end 1 Person toges med i Baaden; særlig Tilladelse skulde ogsaa have for Baade, der vilde til Sønderborg for at falbyde Fisk.

Anvendelsen
af den ved Als
stationerede
Marine-
afdeling.

Ved den ved Als stationerede Marineafdeling skete der i hele Perioden heller ingen Forandring af Betydning, om der end fra Tid til anden skete enkelte Ombytninger af Skibe; en Opgjørelse af Fartøjernes Antal den 11te Maj viser følgende Fordeling: ved Sønderborg laa Dampskibet Skirner og 4 Chalouper af 2den Division; Strækningen fra Arnkilsøre til Aabenraa Fjord dækkedes af Dampskibet Valdemar og 3die Divisions Fartøjer, idet Dampskibet, 2 Chalouper og 2 Joller vare stationerede ved Arnkilsøre, 2 Chalouper ved Hardeshøj, og 2 Chalouper ved Stegsvig; i Hørup Hav fandtes 2 Joller af 2den Division. Flånkecorpset ansaa dog ikke denne Marinestyrke for tilstrækkelig, især hvis Fjenden skulde transportere Kanonbaade til Flensborg, Sundeved og Aabenraa, og saavel af Hensyn hertil, som ogsaa for at besætte 2 vigtige, dengang ubesatte Stationer, Holdnæs og Kegenæs, androg det derfor om at maatte erholde endnu et Dampskib og 2 til 4 Kanonbaade. — Af Transportflaaden laa, som tidligere omtalt, 1ste Divisions Fartøjer i Hørup Hav, og blandt dem 6 til Transport indrettede Kanonbaade, hvoraf 1 var afgiven til Brotrainet; til Hjælp ved de Troppeoverførsler, som fandt Sted fra Als i den sidste Del af Juni Maaned, oversendtes fra Kjøbenhavn 2 Ankerjoller til Slagning af Landgangsbroer.

Als erklæres i
Belejrings-
tilstand.

I Henhold til en Statsraadsbeslutning blev Als under 12te Maj erklæret i Belejringsstilstand, idet man fandt, at der blev mere og mere Grund til dette Skridt,

efterhaanden som Øen antog Charakteren af en belejret Fæstning; som Højstbefalende paa Øen fik Oberst de Meza derefter den udstrakte, civile og militaire Magtfuldkommenhed, hvormed en Fæstningscommandant under en Belejring er beklædt, saavel som det Ansvar, Udøvelsen af en saadan Magt medfører. Den nærmest synlige Virkning af Belejringstilstanden viste sig ved den skarpere Control, man udøvede for at forhindre, at Underretning om Forholdene paa Als kom til Fjendens Kundskab; ikke alene forbødes det de locale Blade at optage nogensomhelst Artikel om militaire Forhold, men det befalede ogsaa, at ingen Rejsende uden at være forsynet med behørigt Pas eller anden Legitimation maatte tilstedes Adgang til Øen, ligesom det heller ikke tillodes Nogen at forlade Øen uden saadan Legitimation; enhver ankommen Rejsende skulde hos nærmeste Politiovrighed forsynes med et Opholdskort for en bestemt Tid, hvilket da efter Omstændighederne kunde fornyes. Endelig bortsendte man fra Tid til anden med Tvangspas til Kjøbenhavn saadanne Personer, som man i politisk Henseende betragtede som mistænkelige, selv om der ikke forelaa bestemte Facta imod dem.

Vi skulle nu kortelig betragte Forholdene paa den fjendlige Side. Det vil erindres, at 1ste og 2den Division efter Fægtningen den 13de April foreløbigt vare forblevne i Sundeved; den 26de April var den bajerske Brigade, hvormed 1ste Divisions Stab fulgte, afmarcheret mod Nord, meden den kurhessiske Brigade foreløbigt stilledes under 2den Division, der altsaa bestod af 3 Brigader, en kurhessisk, en sachsisk og en hannoveransk; Divisionsquarteret var i Ullerup. I de første Dage af Maj afløstes 2den Division af den af Contingenter fra de tyske Smaastater dannede Reserve-Division og forlagdes til i Nærheden af Chausseen mellem Flensborg og Aabenraa, idet dog den kurhessiske

Fordelingen af
den fjendlige
Styrke i
Sundeved.

Brigade afgik videre Nord paa for atter at indlemmes i 1ste Division. Reserve-Divisionen forblev i Sundved i den følgende Del af Perioden, og det er altsaa med denne, vi her skulle beskæftige os. Divisionen, under Befaling af Generallieutenant Bauer, bestod af

1ste Brigade:

- 3 Batailloner Nassau,
- 2 do. Anhalt,
- 1 Compagni Hessen-Homburgske Jægere,
- 1 6 Pds. brunsvigsk Batteri,
- 1 Escadron brunsvigske Husarer.

2den Brigade:

- 3 Batailloner Oldenburg,
- 2 do. Brunsvig,
- 1 do. Lippe-Detmold,
- 1 do. Waldeck,
- 1 6 Pds. oldenburgsk Batteri,
- 1 Escadron brunsvigske Husarer.

Dertil kom 1 preussisk og 1 slesvig - holstensk Compagni Fæstningsartilleri; til Hjælp ved Betjeningen af det svære Skyts i Værkerne maatte Infanteriet afgive endel Mandskab. Foruden at forsvare Kysten af Sundved med Halvøen Broager og de i Nærheden liggende Kystbatterier (Alnor, Sandager) mod Angreb fra Als var Reserve-Divisionens Opgave navnlig at hindre en Debouchering fra Øen, og derfor at holde Positionen paa Dybbølhøjderne og paa bedste Maade forstærke den ved Forskandsningsanlæg. 3 Batailloner, Jægercompagniet og de 2 Escadroner bestemtes til Bedækning af Parker og Magasiner i Graasten og til Observation af Kysterne deromkring, medens de øvrige 9 Batailloner tilligemed Artilleriet bestemtes til Forsvar af Dybbølhøjderne og navnlig saaledes, at der dagligt fra de 3 Rayons, i hvilke Cantonnementerne bleve delte, Øster-Vester- og Kirke-Dybbøl, afgaves 1 Bataillon og

$\frac{1}{2}$ Batteri til Besættelse af Højderne, hvilken Styrke i Forbindelse med de 2 øvrige til 1ste Rayon hørende Batailloner dannede Avantgarden; af de 3 Forpostbatailloner blev den, der i Øjeblikket dannede Reserven, tillige anvendt til Forskandsningsarbejder. Denne anstrængende Tjeneste under vanskelige Vejrforhold fremkaldte megen Sygelighed, og allerede efter en halv Snes Dages Forløb havde Divisionen en Afgang af over 700 Syge, et Antal, der senere endnu betydeligt forøgedes.

I Midten af Maj blev 2den Division atter skudt frem mod Øst til Understøttelse for Reserve-Divisionen, den sachsiske Brigade nærmest denne, den hannoveranske Brigade vestligst; i Slutningen af Juni, da en større Samling Fartøjer ved Assens lod befrygte en mulig Landgang paa Slesvigs Kyst, blev sidstnævnte Brigade imidlertid atter omkvarteret, idet den ifølge Ordre fra Overcommandoen blev forlagt til Terrainet mellem Aabenraa Fjord og Gjenner Bugt, hvorfra den, foruden at være à portée mod en saadan Landgang, tillige skulde være beredt til Understøttelse saavel mod Dybbøl som i nordlig Retning.

Forskandsningsanlægene paa Dybbølhøjderne paa- begyndtes umiddelbart efter disses Erobring; man begyndte strax paa Anlægget af en tilbageliggende Redoute med et Blokhús og af 3 omtrent 500 Skridt østligere fremskudte Skandser; imellem Skandserne anlagdes der Skyttegrave, og tilhøre for den sydligste Skandse et Batteri, nærmest bestemt mod de danske Skibe i Vemmingbund; disse Arbejder vare fuldendte den 11te Maj. Til Bestykning af disse Værker var der foreløbigt kun 16 Stykker svært Skyts til Raadighed. Ved Sandager var der til Sikkring af Flensborg Fjord et Batteri paa 10 Stykker svært Skyts med Ovne til Glødning af Kugler, og ved Alnor var der et Batteri paa 4

De fjendlige
Forskandsnings-
anlæg paa
Dybbøl-
højderne.

12Pds. Kanoner for at lukke Indsejlingen til Nybøl Nor og dække Graasten.

Efterhaanden bleve Forskandsningslinierne paa Dybbølhøjderne mere udvidede og sikkrede, idet man anlagde endnu flere Værker, til hvis Armering tildels anvendtes Skyts fra Gefion og Christian den 8de; i det Hele fik man samlet 47 Stykker svært Skyts paa Dybbølhøjderne foruden nogle og tyve Haandmorterer; hver Piece havde en Ammunitionsforsyning af 200 Skud. Dels gennem Efterretningsvæsenet, dels ved omhyggelige Observationer, navnlig under de ubetydelige Fægtninger, der forefaldt, var man paa vor Side i det Hele godt underrettet om Antallet, Beliggenheden og Monteringen af de af Fjenden opkastede Værker; Skridt for Skridt at forfølge disse Anlæg vil imidlertid blive for vidtløftigt, og der skal derfor her kun gives en Beskrivelse af dem, saaledes som de viste sig efter Vaabenstilstandens Afslutning i Slutningen af Juli. Befæstningen bestod da af et Antal Værker for Artilleri og Infanteri, der dannede en Forskandsningslinie af omtrent 2000 Alens Længde i omtrent 2200 Alens Afstand fra Brohovedernes Saillanter, af en sammenhængende Løbegrav for Infanteri af omtrent 3000 Alens Længde omtrent 1800 Alen fra Brohovedernes Saillanter, af 3 Indskjæringer for Kanoner paa højre Flej af den egenlige Forskandsningslinie ved Vemmingbund og bestemte mod et Angreb fra Søsiden eller en omgaaende Bevægelse langs Stranden, og endelig af et større, lukket Værk bagved som Centrum for en anden Befæstningslinie eller som Redit i den hele befæstede Stilling; dets Ild kunde egenlig først virke, naar Angriberen var kommen op paa det Plateau, paa hvilket de andre Skandser vare beliggende. Med Undtagelse af sidstnævnte, lukkede Værk var Værkernes

Indre domineret af Terrainet bagved. Begyndes der Nord fra, vare de enkelte Værker følgende:

Indskjæring til Kanoner til Anvendelse mod en Overgang over Sundet eller for at hindre Communicationen paa dette.

Værk til 7 Kanoner, de 2 med Retning mod Nord og Nordost, de 4 mod Lynetten I, Mellembatteriet og Batteriet A, den 7de til Flankering af det følgende Værk.

Lynette til 6 Kanoner, hvoraf 1 til at bestryge Terrainet foran det foregaaende Værk, 4 mod Lynetten I, Mellembatteriet og Batteriet A, og 1 mod Batteriet D. I Lynetten fandtes et bombesikkert Blokhús, i Struben en Palissadering.

En 4kantet Reduit til 5 Kanoner mod Batteriet D, Brohovederne og Søndermølle Batteri. I Værket var der en Kugleovn.

Batteri til 4 Morterer.

Lynette til 4 Kanoner mod Batteriet D, Broen og Brohovederne samt Søndermølle Batteri. I Struben var der en Palissadering.

Værk til 10 Kanoner, hvoraf 3 mod Skibene, 4 mod Søndermølle Batteri og 3 mod Batteriet D og Broen. Tæt ved Værket fandtes en Kugleovn.

Værk til 4 Kanoner og Infanteri, som kun synes at have været bestemt mod Søen.

Fleche til 4 Kanoner og med en Kugleovn. V. og Ø. for dette Værk fandtes 2 flecheformige Indskjæringer til Feltskyts. Saavel Flechen som Indskjæringerne vare bestemte til at forsvare Vemmingbund.

Det bagved liggende Værk var en 6kantet Redoute med Blokhús, indrettet til Infanteri og til 5 Kanoner.

Endelig fandtes der ved højre Fløj af den fjendelige Vedetkjædes Stilling en Redoute af Forsvarspalis-

sader, bestemt for en Observationsvagt. De anlagte Blokhuse syntes mere at have været opførte til Dækning i Tilfælde af et Bombardement end til Forsvar, da de ikke vare omgivne af nogen passiv Hindring og saa lavt anlagte, at Skydehullerne kun vare 2—2½ Fod over Terrepleinet udenom.

Paa Strækningen fra den nordligste Surløkkegaard, S. for hvilken den først omtalte Indskjæring var anbragt, og til i Højde med Arnkilsøre var der et enkelt lille Batteri med 2 Skydeskaar N. for Sandbjerg Skov; deres Retning var ud mod den N. for Arnkilsøre stationerede Roflotille.

Hvorvel den fuldstændige Armering af disse Værker først indtraadte paa et senere Stadium, gjorde de dog allerede tidligt et Frontalangreb mod Dybbelhøjderne meget vanskeligt, og de vare endvidere istand til at ødelægge Sønderborg, idet den Afstand af henved 3000 Alen, hvori de vare derfra, ikke kunde have Betydning for det svære Skyts, navnlig mod et saa stort Maal. Havde Fjenden begyndt at beskyde Sønderborg fra disse Batterier, vilde der for os ikke have været synderligt at gjøre, da det maatte betragtes som en unyttig Ødslen med Ammunition at skyde efter de enkelte fjendlige Piecer paa saa stor Afstand. Efter at Tanken om at foretage et Angreb paa Dybbelhøjderne snart var bleven opgivet, var det ogsaa denne Betragtning, der ledede Flankecorpsets Commandeur til i de faa Fægtninger, der forefaldt, og hvor der ingen vigtigere Formaal vare paa Spil, at være meget sparsom med Ilden, en Tilbageholdenhed, hvis store Betydning ikke altid blev ret forstaaet, men flere Gange Gjenstand for Kritik eller utaalmodige Ytringer af Saadanne, der savnede Overblik over Forholdene eller Kjendskab til de forskjellige Vaabens Bestemmelse og Væsen. I Reglen skødes der ikke fra et Værk, som ikke selv blev

beskudt, og selv da besvaredes Ilden oftest kun med Skud for Skud; naar trods dette vel beregnede Maadehold Ilden under Fægtningerne undertiden alligevel vedligeholdtes ret levende, var det dels for at constatere den Overlegenhed i Skyts, vi besade, og dels for at benytte Lejligheden til Indskydning fra Værker, vi selv havde opkastet, eller mod Værker, som Fjenden havde opført.

Paa den fjendlige Side holdt man sig ligeledes meget passivt, og det var ogsaa paa en Maade tilfældigt og uden at større Formaal tilsigtedes, at de faa Fægtninger fremkaldtes, der fandt Sted i denne Periode. Den 17de Maj var det saaledes en Kanonbaad, som paa sin Patrouillering i Vemmingbund kom indenfor de fjendlige Batteriers Skudvidde, der gav Anledning til et Par Timers Artillerikamp. Kanonbaaden besvarede den fjendlige Ild, og det saaledes til Fjendligheder givne Signal optoges nu ogsaa af 2 andre, fjendlige Værker, nemlig af et Værk ved Dybbølmølle, der rettede sin Ild mod Byen, mod Søndermølle Batteriet og mod Batteriet D, saavelsom ogsaa af Fjendens nordligste Værk, der bekastede Batteriet A og Lynetten I. Fægtningen, under hvilken Tropperne ingen Bevægelser foretog, havde for os den Nytte, at give vore nyligt monterede Morterbatterier Lejlighed til at indskyde sig, i hvilken Hensigt de ogsaa $\frac{1}{2}$ Time længer end Fjenden vedbleve deres Ild, og endvidere at give os et nogenlunde Indblik i Opstillingen, Fordelingen og Styrken af det fjendlige Skyts. Ilden, som begyndte Kl. 5 Eftermiddag, var endt Kl. 7. Uagtet flere Bygninger i Sønderborg, saavel ved Stranden som midt i Byen, beskadigedes, havde Byen dog i det Hele ikke lidt Noget af Betydenhed. Tabet i denne Fægtning var paa hver Side 2 Saarede.

Forpostfægtninger i Sundeved.

Den 6te Juni fremkaldtes en Fægtning derved, at Fjenden den 5te var begyndt paa at opkaste et nyt Værk noget længere fremme end de tidligere Forskandsninger, og at man vilde forhindre dette Forehavende; at Fægtningen efterhaanden antog noget større Dimensioner, hidrørte fra, at man besluttede sig til samtidigt at opnaae en noget mere fremskudt Stilling af vor Vedetskjædes højre Fløj, der efterhaanden var bleven trængt lidt tilbage. Da Fjenden den 6te Kl. 8 Formiddag vilde fortsætte sit Arbejde, fordreves hans Arbejdere strax ved en velrettet Ild fra et bag et Hegn i Fronten af Arbejdet posteret Commando af 2 Voldriffelskytter og 20 Mand af 1ste Reserve-Bataillon, som var paa Forpost. Ilden besvaredes af Fjenden, der forstærkede sin Kjæde og samlede en overlegen Styrke i Commandoets højre Flanke, med hvilken han søgte at omgaae og ophæve det, hvorved der snart udviklede sig en levende Tirailleurfægtning over hele Forpostlinien. Uagtet Fjendens Overlegenhed holdt Forpostkjæden sig i sin Stilling indtil omtrent Kl. 12, da en fjendelig Bevægelse til Omgaaen af vor højre Fløj nødte den til at vige; forstærket fra Brohovederne med et Compagni og 6 Espingoler og assisteret af Ilden fra Batteriet A, trængte Kjæden dog snart atter frem og indtog ikke alene sin tidligere Stilling, men dens højre Fløj pousseredes frem langs Aabenraa Vejen og paa Bakkerne foran denne og ned mod Als Sund. En omtrent Kl. 2 1/2 foretagen Tilbagegang af Kjæden var kun ganske midlertidig; ved fremsendt Forstærkning lykkedes det atter at indtage den mere fremskudte Stilling, som bibeholdtes uforandret under ideligt Engagement og gjentagne Kampe om et lille, straatækket Hus ved Aabenraa Vejen; Huset blev vort. Kl. 5 Eftermiddag rykkede 3die Reserve-Bataillon over i Brohovederne til Afløsning af Besætningen i samme; For-

posterne afløstes efterhaanden, Tirailleursfægtningen blev svagere og svagere, indtil den Klokken henimod 10 fuldstændigt hændede. Artilleriilden var paa vor Side allerede standset efter omtrent 2 Timers Forløb, medens den fjendlige Artilleriild fra Tid til anden blev fornyet fra flere Punkter uden at blive besvaret fra vor Side; siden Kl. 2 1/2 havde den dog i det Hele været mindre stærk, undtagen netop da Afløsningen foregik, idet Fjenden antog denne for Indledningen til et nyt Angreb; Kl. 7 endelig ophørte Ilden ganske. I Løbet af Eftermiddagen havde Kanonbaadene gjort enkelte Skud mod Forskandsningerne paa Fjendens højre Flanke. Sønderborg By fik enkelte Bygninger beskadigede, men led dog ikke betydeligt; derimod afbrændtes 2 Gaarde i Sundeved i og foran vor venstre Fløj.

Tabet paa Fjendens Side i denne Fægtning var:
Af Faldne eller kort efter døde af deres Saar:

4 Menige.

Af Saarede:

1 Officer, 16 Underofficerer og Menige.

Tabet paa vor Side var:

Af Faldne eller kort efter døde af deres Saar:

10 Menige.

Af Saarede:

1 Officer, 2 Underofficerer og 13 Menige,

Desuden saarede 2 Borgere i Sønderborg.

Den saarede Officer var Capitain Baudissin af 1ste Reserve-Bataillon.

De fjendlige Batailloner, som havde deltaget i Kampen, vare paa Fjendens højre Fløj den 1ste brunsvigske Bataillon, paa venstre Fløj Bataillon Waldeck, understøttet af den i Reserve staaende 1ste nassauske Bataillon.

Kort efter Midnat imellem den 14de og 15de Juni forefaldt der atter en lille Forpostfægtning, i hvilken Fjen-

den søgte at tilbagetrænge vor Vedetkjædes højre Fløj, dannet af 1ste Forstærknings-Jægercorps, der havde Vagten i Brohovederne; dette lykkedes ham kun i Angrebets første Øjeblik; efter $\frac{1}{2}$ Times Forløb var Alt roligt, og vor Kjædes højre Fløj i sin gamle Stilling. Vort Tab ved denne Lejlighed var 1 Saaret.

Endelig forefaldt der endnu en lille Fægtning Natten mellem den 24de og 25de Juni, altsaa efterat 6te Brigade havde forladt Øen. Det var ikke undgaaet Fjendens Opmærksomhed, at der fandt en betydelig Bevægelse Sted paa Søen, og at der dagligt kom og gik et betydeligt Antal Skibe; da man ikke kjendte Bestemmelsen med disse Transporter, og man antog, at der muligen forberedtes et Angreb fra Als, besluttede man at forsøge paa at gjøre nogle Fanger for gennem dem at erholde Underretning; der foretoges derfor et natligt Angreb paa Feltvagten ved Als Sund, hvilket Angreb gav Anledning til en Fægtning, der begyndte Kl. henved 1 og med en Afbrydelse Kl. $3\frac{3}{4}$ af $\frac{3}{4}$ Time varede til Kl. 6. Vor Vedetkjædes højre Fløj, dannet af 3die Reserve-Bataillon, der havde Vagt i Brohovederne, angrebes, og det lille Hus, der siden Fægtningen den 6te havde været besat af denne Fløj, kom under Skjærmydslen i Brand; vor Stilling blev holdt. I den sidste Halvdel af Tiden var den fjendlige Infanteriild temmelig levende, men besvaredes kun meget lidt fra vor Side. Det fjendlige Tab var 2 Døde; vort Tab 1 Officer og 3 Menige saarede; den saarede Officer var Lieutenant Larsen af 3die Reserve-Bataillon.

6te Brigade og
Halvbatteriet
Jonquières
overføres til
Fyen.

Allerede under 8de Juni havde Krigsministeren beordret General de Meza*) til paa nærmere Anmodning fra General Bülow at afgaae fra Als med saa stor en Styrke af Artilleri og Infanteri, som kunde undværes uden at compromittere Øens Sikkerhed, og som med

*) Ved Kgl. Resolution af 10de Maj var Oberst de Meza tillagt Generalmajors Charakter.

Lethed og Hurtighed kunde transporteres over Vandet, for dermed at samvirke ved en Diversion til Fredericias Undsætning, og under 11te Juni, efter at General de Meza i Assens havde haft en Sammenkomst med General Bülow, beordredes han til at holde 6te Brigade færdig til paa nærmere Ordre at afgaae fra Als, dog uden at Brigaden gjordes bekendt med denne Bestemmelse; ved en Ordre af 20de Juni blev imidlertid foruden 6te Brigade ogsaa Halvbatteriet Jonquières bestemt til at afgaae til Fyen, og det blev tilføjet, at Overskibningen helst skulde foretages mellem Mommark og Faaborg. Ifølge denne Ordre, som modtoges den 21de Kl. 9 Formiddag, dirigeredes strax Brigaden og Halvbatteriet til Mommark, hvor man ogsaa antog, at Indskibningen let vilde kunne foregaae; da Vinden imidlertid fra Vest slog om til Nord, og Vandstanden holdt sig lav, gik Indskibningen kun med megen Besværlighed for sig, og alene Infanteriets Indskibning varede fra Kl. 8 1/2 Aften til Kl. 7 næste Morgen; da Omstændighederne derefter bleve endnu ugunstigere, maatte Artilleriet og Trainet dirigeres til Høruphav, hvor deres Indskibning dog først begyndte den 23de om Formiddagen, idet Transportflaaden først denne Dags Morgen ankom dertil. Overfarten og Udskibningen i Faaborg medtog lang Tid, og først den 24de Kl. 6 Eftermiddag var Alt iland i Fyen. Efter Overskibningen fik Brigaden Stabsquarter i Kjøng, og den tilligemed Halvbatteriet forbleve cantonne:ede der i Omegnen, indtil de i de første Dage af Juli afgik derfra for at deltage i Udfaldet fra Fredericia. Overskibningen var sket ved Hjælp af Transportflaadens første Division, bestaaende af 5 Dampskibe, 29 Transportskibe, 6 aabne Transportchalouper og 12 store Baade; efter Overskibningen sejlede samtlige Transportskibe, Chalouper og Baade tilligemed Brotrainet til Assens Rhed,

hvor hele Divisionen forblev til den 5te Juli, da en Del af den beordredes til den 6te at foretage en Demonstration S. for Fredericia.

Foranstaltninger som Følge af Troppestyrkens Formindskelse.

Ordren om, at Flankecorpset skulde holde Artilleri færdigt til Afgang, havde medført, at der afsendtes $\frac{1}{2}$ Espingobatteri til den nordlige Del af Øen for at afløse de derhen detacherede 4 Kanoner af 1ste Batteri (Lumholtz); disse retournerede til Rønhave, hvor hele Batteriet concentreredes, medens 5te Batteri (Dinesen) concentreredes i Kjær By og Barakkerne dersteds; denne Fordeling af Espingobatteriet foranledigede atter, at der fra den 16de Juni kun blev afgivet 4 Espingoler til Tjeneste i Brohovedet, for hvilke det dog bestemtes, at de skulde forblive der saavel om Dagen som om Natten. 6te Brigades Afgang medførte endelig, at begge de resterende Brigader bleve trukne frem i forreste Linie; medens 1ste Brigade erholdt Cantonnement i Sønderborg, Sønderkov, Sundsmark, Klintinge og Lambjergskov, cantonneredes 2den Brigade (med Undtagelse af Livgarden til Fods, der fremdeles forblev paa Sønderborg Slot) i Barakkerne ved Arnkilsskov og Kjær Vig, hvilke hver belagdes med 2 Compagnier, samt i Kjær og Ulkebøl. 1ste Brigade afgav udelukkende Besætning i Brohovederne og til Forpost, Livgarden til Fods afgav Mandskab til en Vagt ved Baadsagergaard, til Slotspiketet samt til Posterne i Sønderborg; Bevogtningen af den sydlige Del af Kysten indtil Høruphav overtoges af den i det givne Øjeblik i Sundsmark, Klintinge og Lambjergskov cantonnerende Bataillon. 13de Linie-Bataillon beordredes til kun at beholde 2 Compagnier paa Mels, og at detachere 1 Compagni til Kettinge, Bro og Gundestrup og 1 Compagni til Kegenæs, Skovby og Hørup til Bevogtning af Kegenæs Halvøen og den omliggende Kyst.

Da man frygtede for, at der til Betjeningen af det efterhaanden foregede Antal faste Batterier let vilde opstaae Mangel paa Artillerister, beordredes Brigaderne til at afgive, 1ste Brigade 50 og 2den Brigade 30 Menige til Tjeneste ved Artilleriet.

Den 1ste Juli afrejste General de Meza, som det ^{Oberst Krabbe} ^{overtager mid-} ^{lertidigt Com-} ^{mandoen over} ^{Flankecorpset.} udtaltes i Dagsbefalingen, til en Inspection af Havne og Kyster paa Als, medens Rejsens virkelige Maal var Fyen, hvorhen han begav sig for i Hovedkvarteret at deltage i Forhandlingerne om Maaden, hvorpaa Fredericia bedst kunde undsættes, samt for selv at deltage i den forestaaende Expedition. Oberst Krabbe overtog midlertidigt Commandoen over Flankecorpset.

Medens der saaledes i den omhandlede Periode for Besætningen paa Als var fremstaaet en Situation, der ikkun frembød liden Afvexling og heller ikke lagde noget stærkt Beslag paa Besætningens Kræfter, maatte i Modsætning hertil det General Rye tildelte Hver medføre en hyppig Vexling af Situationer og ofte stille betydelige Krav til de ham underlagte Troppers Bevægelighed og Udholdenhed. Af Generalens Corps var, som det vil erindres, den 7de Maj om Aftenen Hovedstyrken, bestaaende af 6te og 7de Linie-Bataillon, 12te lette Bataillon, 1ste Jægercorps, 4de Reserve-Bataillon, 6te Dragon-Regiment, 4 Kanoner af 2det Batteri (Schultz), 6te Batteri (Haxthausen) og den samme attacherede Espingoldeling samt Ingenieurdelingen, bleven henlagt i Cantonnements i Afsnittet bag Vejle og Grejsmølle Aa med Forposter S. og V. for Byen, medens Oberst Juel med 1ste Cavaleri-Brigade, bestaaende af 3die og 5te Dragon-Regiment og de samme attacherede 4 Kanoner af 2det Batteri (Schultz),

Stillingen af
General Ryes
Corps den 7de
Maj om Aftenen.

havde indtaget et Cantonnement i og om Jelling. I Overensstemmelse med de af General Rye den 7de Maj om Aftenen trufne Dispositioner stode de ham underlagte Afdelinger den følgende Morgen Kl. 5½ paa deres Allarmpladser. Natten var hengaaet roligt med Undtagelse af nogle ubetydelige Sammenstød mellem de fra begge Sider fremsendte Cavaleripatrouiller; dog syntes den Omstændighed, at Fjenden concentrerede sig fremad mod Hejen, at tyde paa et forestaaende Angreb. General Rye, der ikke kunde ansee det foreneligt med sin Instrux at indlade sig i en alvorligere Kamp med en overlegen Fjende og saaledes maatte være betænkelig ved at lade sin Hovedstyrke blive staaende i saa stor Nærhed af Fjenden, besluttede derfor at lade Corpset indtage en noget tilbagetrukken Stilling og lod til det Øjemed allerede Kl. 7 om Morgenen udfærdige en Ordre til 1ste Cavaleri-Brigade, hvorved det paalagdes Oberst Juul med det ham underlagte Commando strax at gaae tilbage til Øster Snede og der afvente nærmere Ordre; forsaavidt ingen saadan indløb til Kl. 4 om Eftermiddagen, og Fjenden forholdt sig rolig, skulde Obersten indtage et Cantonnement i Øster Snede, Kragelund, Bostrup, Remmerslund, Gjesager, Løsning, Stubberup, Gammelsole og Sebberup med Stabskvarter i sidstnævnte By og Allarmplads S. for Løsning; skulde Fjenden derimod angribe Corpset og tvinge det til Retraite, maatte Obersten søge at dække dets højre Flanke. — Forinden imidlertid denne Ordre kom til Udførelse, aabnede Fjenden et Angreb paa vore Forposter S. for Vejle.

Fægtning ved
Vejle den 8de
Maj.

Allerede Kl. 5 om Morgenen brød General Ledebur op fra Aagaard med Reserve-Cavaleri-Brigaden, forstærket med Fusilier-Bataillon af 15de Infanteri-Regiment, for over Ammedsbøl at vinde de vestlige Overgange

over Vejle Aa og omgaae vor højre Fjøj, samtidigt med at den preussiske Division førte et Frontalangreb mod Vejle. Divisionens Avantgarde, der ogsaa denne Dag stod under Befaling af Oberst Schlegell, men iøvrigt havde erholdt en noget forandret Sammensætning, brød op Kl. omtrent 8 i følgende Orden:

- 1 Escadron af 11te Husar-Regiment,
- 1 Compagni af 7de Jæger-Bataillon,
- 3die Bataillon af 19de Landeværns-Regiment,
- 4de 6 Pds. Fodbatteri,
- 2 Compagnier af 12te Infanteri-Regiment,
- De to øvrige Compagnier af 7de Jæger-Bataillon,
- 2den Bataillon af 19de Landeværns-Regiment,
- 1ste Bataillon af 18de Landeværns-Regiment,
- 3 Escadroner af 11te Husar-Regiment.

Den første Melding om Fjendens Fremrykning indløb omtrent Kl. 9 1/4 til General Rye og foranledigede ham til at beordre 12te lette Bataillon til at bryde op fra Grejs og marchere til Sammenstødspunktet af Chausseen til Horsens og Vejen til Viborg, samtidigt med at 4de Reserve-Bataillon udstrakte Bevogtningen af Aaløbet indtil Grejsmølle Bro. Kl. 9 3/4 deboucherede Fjendens Avantgarde fra Skoven S. for vor Forpoststilling, og omtrent samtidigt nærmede General Ledeburs Commando sig Overgangene over Vejle Aa ved Haraldskjær og Vingsted Mølle. De 2 Compagnier af 1ste Jægercorps, der havde Feltvagterne S. for Vejle, 1ste og 3die Compagni, indtog øjeblikkeligt en Forsvarsstilling og aabnede Ilden mod det fjendelige Jægercompagni, der i Forbindelse med 3die Bataillon af 19de Landeværns-Regiment avancerede frem imod Højden ved Vejrmøllen. Efter den givne Instrux skulde Jægercorpsset ikke inklade sig paa noget vedholdende Forsvar af Terrainet S. for Vejle, og naar dette opgaves, hurtigt gaae tilbage gennem Byen for ikke at

udsætte denne for Ødelæggelse; saasart Comman-
deuren for Corpset, Major Wilster, havde overbevist
sig om, at Fjenden rykkede frem med en afgjort Overmagt,
sendte han derfor strax de 2 i Reserve staaende Com-
pagnier tilligemed den ham underlagte Escadron tilbage
gjennem Byen, Compagnierne for at besætte Udkanten af
Skoven imellem Chausseen og Grejsdalen, Escadronen med
Ordre til at slutte sig til sit Regiment. Efter c. $\frac{1}{2}$
Times Fægtning beordredes ligeledes Forpostcompagnierne,
der især bleve truede paa deres venstre Fløj, til at gaae
tilbage gennem Byen; da Fjenden ikke trangte stærkt
paa, udførtes denne Bevægelse uden Tab, hvornæst
disse 2 Compagnier besatte Terrainet mellem Chausseen
og Fjorden. Samtidigt med at Forposterne S. for
Vejle gik tilbage, trak den V. for Grejs Dalen frem-
pousserede Styrke, 2 Compagnier af 6te Linie-Bataillon
og $\frac{1}{2}$ Escadron af 6te Dragon-Regiment, sig tilbage over
Grejs Aa, hvorefter de 2 Compagnier besatte Ravinen ved
Chausseen, hvor denne træder ud af Skoven, samt
Terrainet herfra henimod Lille Grundet; af Resten af
Bataillonens stod $\frac{1}{2}$ Compagni i Reserve bagved, medens
1 $\frac{1}{2}$ Compagni var afgivet til Kanonbedækning. I Ar-
tilleriplacementerne ved den sydlige Skovrand var om-
trent paa dette Tidspunkt Halvbatteriet Schultz blevet
afløst af 4 Kanoner af 6te Batteri (Haxthausen),
medens de øvrige Kanoner af sidstnævnte Batteri til-
ligemed 7de Linie-Bataillon og 6te Dragon-Regiment,
der nu var blevet samlet, placeredes i Nærheden af
Chausseen tæt bagved 6de Linie-Bataillon; Halv-
batteriet Schultz gik efter Ordre tilbage til en i 1848
anlagt Skandse S. for Chausseen omtrent 1000 Alen
Ø. for Sammenstødspunktet med Vejen til Viborg.
Fjenden fulgte langsomt efter 1ste Jægercorps og
besatte Byen efter umiddelbart S. for samme at være
bleven beskydt af vort Artilleri, dog uden syn-

derlig Virkning; flere Forsøg paa at rykke frem mod den stærkt besatte Skovrand strandede imidlertid, og Oberst Schlegell bestemte sig derfor til at afvente Virkningen af den omgaaende Bevægelse.

Som allerede ovenfor bemærket, nærmede General Ledeburs Commando sig henimod Kl. 10 Overgangsstederne ved Haraldskjær og Vingsted Mølle. Efterat de ødelagte Broer vare retablerede, passerede Hoved-colonnen Aaen ved Haraldskjær og vendte sig derpaa mod Øst efter at have fremsendt en mindre Cavaleristyrke mod Jennum til Dækning af sin venstre Flanke; en anden Colonne, der var gaaet over ved Vingsted Mølle, rykkede frem igjennem Bredsten, trængte vore Patrouiller tilbage henimod Ollerup og fulgte derpaa den mod Vejle marcherende Colonne. Ved Meldingen om det fjendlige Cavaleries Fremrykning N. for Bredsten sendte Oberst Juel 2 Escadroner frem imod denne By, som efter Fjendens Afmarche midlertidigt blev besat, men forblev iøvrigt foreløbigt i sin Stilling ved Jelling. Om trent Kl. 12 1/2 observeredes fra Højderne N. for Vejle den fra Haraldskjær kommende Colonne at nærme sig Grejsdalen, og General Rye besluttede sig nu til at tiltræde Tilbagetøget. 1ste Cavaleri-Brigade beordredes i den Anledning til, saaledes som det tidligere var bestemt, strax at gaae tilbage mod Øster Snede, idet den stadigt skulde holde Øje med Fjenden og i ethvert Fald sende Melding over Sindbjerg; 4de Reserve-Bataillon skulde opgive Passene over Grejs Aa og afmarchere til Chausseen ved Juulbjerg, de 4 i forreste Linie staaende Kanoner skulde trække sig bagved Skoven, og endelig fik 1ste Jægercorps Ordre til at gaae tilbage, hvilket det udførte ved en Svingning om sin venstre Fløj. Saasart Fjenden mærkede, at vore Tropper opgave den mod Byen vendende Skovrand, gik han frem og satte sig fast i Skoven, og over hele

Linien udspandt der sig nu en længere Tirailleursfægtning, under hvilken det fjendlige Jægercompagni, der udviklede sig med 2 Delinger paa hver Side af Chausseen, blev understøttet af 3die Bataillon af 19de Landeværns-Regiment og 1 Compagni af 12te Infanteri-Regiment. Paa vor højre Fløj, hvor Fjenden ikke trængte videre stærkt paa, optoges Fægtningen af 6te Linie-Bataillon, medens 7de Linie-Bataillon beholdt Ordre til at sende 2 Compagnier frem mellem Chausseen og Fjorden for at afløse de her kjæmpende Compagnier af 1ste Jægercorps, der skulde dirigeres tilbage ad Vejen til Bredballe for i Forening med 12te lette Bataillon at tage Stilling ved Ravinen V. for denne By og sikre Corpset mod en omgaaende Bevægelse gennem Skoven langs Fjorden. Endelig beordredes 6te Batteri (Haxthausen), af hvilket en Deling, der havde taget Stilling paa Chausseen, ved Fjendens Fremtrængen N. Ø. for Skoven havde faaet Lejlighed til at gøre nogle faa Skud, til at gaae tilbage ad Chausseen, hvornæst de 4 Kanoner toge en Stilling ved Høgholt noget bagud og N. for de 4 Kanoner af 2det Batteri (Schultz). Fjenden, der foruden de allerede nævnte Tropper successive havde udviklet et andet Compagni af 12te Infanteri-Regiment, 2den Bataillon af 19de Landeværns-Regiment og de 2 resterende Compagnier af 7de Jæger-Bataillon, rettede sit Angreb hovedsagelig paa Terrainet mellem Chausseen og Fjorden. Vore Tropper gik langsomt tilbage, under hvilken Bevægelse de 2 fremsendte Compagnier af 7de Linie-Bataillon atter sluttede sig til deres Afdeling i Nærheden af Chausseen, saaledes at de 2 Compagnier af 1ste Jægercorps, der gik tilbage gennem Nørreskoven, vedblivende maatte udholde det fjendlige Angreb. Da de sidste Afdelinger af Jægercorpset paa Retraiten naaede ud paa det aabne Terrain N. for Nørreskov, havde 12te lette Bataillon

allerede taget Stilling i den vestlige Udkant af den skovbevøxede Ravin, og Major Wilster fortsatte derfor Retraiten ad Vejen til Bredballe til Højderne mellem denne By og Ravinen, hvor han forblev som Reserve for 12te lette Bataillon med 1 Compagni fremsendt i sydvestlig Retning til Soutien for Bataillonens venstre Fløj. Fjenden angreb foreløbigt ikke 12te lette Bataillons Stilling i Fronten, men indskrænkede sig til at avancere i Skoven og fremsende nogle Tirailleurer N. for samme, der nærmede sig Skandsen S. for Chausseen og ved deres Ild nødte det her placerede Halvbatteri til at gaae tilbage bag Slugten, hvor det tog Stilling omtrent i Højde med de i Stilling værende 4 Kanoner af 6te Batteri (Haxthausen). Imidlertid var vor højre Fløj ogsaa gaaet tilbage, idet 6te Linie-Bataillon havde trukket sig igjennem 7de, der havde taget en midlertidig Stilling i Nærheden af Sammenstødet af Viborg Vejen og Chausseen. Fjenden fulgte kun langsomt efter, maaske fordi han ventede en alvorlig Modstand fra den store, hele det omliggende Terrain beherskende Skandse ved Viborg Vejen, en Skandse, der, ligesom den oftere omtalte S. for Chausseen, var anlagt i 1848. Da 6te Linie-Bataillon havde taget Stilling paa højre Fløj af 12te lette, gik endelig 7de Linie-Bataillon tilbage til Juulbjerg, hvor noget forinden 6te Dragon-Regiment og 4de Reserve-Bataillon vare indtrufne, og Kl. omtrent 3 havde General Rye saaledes hele sit Corps med Undtagelse af 1ste Cavaleri-Brigade samlet i Nærheden af dette Punkt.

Fjenden var fulgt efter dels, som allerede omtalt, i Nørreskov, dels paa begge Sider af Chausseen, hvor 4 Kanoner af det 6 Pds. Batteri tilligemed 1½ Jægercompagni havde taget Stilling lidt Ø. for Viborg Vejen, medens 2den Bataillon af 19de Landeværns-Regiment udviklede sig S. for Chausseen; endelig vare

ved dette Tidspunkt Fusilier-Bataillon af 15de Infanteri-Regiment og et Par Escadroner af det til General Ledeburs Commando hørende Rytteri efter at have passeret Grejs Aa i Nærheden af Vejle over Lille- og Store Grundet naaede frem henimod Lysholt og truede derfra vor højre Flanke; Resten af det fjendlige Reservecavaleri var endnu ifærd med at passere de meget vanskelige Defileer over Grejsdalen.

For ikke at udsætte sig for, at hele Corpset skulde blive indviklet i et alvorligere Engagement, besluttede General Rye nu at gaae tilbage under Dækning af en Arrieregarde, bestaaende af 6te Linie-Bataillon, 4 Kanoner af 6te Batteri (Haxthausen) og 2 Escadroner af 6te Dragon-Regiment. Imidlertid havde vort paa Højderne ved Høgholt staaende Artilleri, saasomt Fronten var bleven fri, aabnet Ilden mod det paa begge Sider af Chausseen fremrykkende, fjendlige Infanteri samt mod de 4 Kanoner ved Viborg Vejen; herved foranledigedes vel foreløbigt en Standsning i Fjendens Fremrykning paa dette Punkt, idet 2den Bataillon af 19de Landeværns-Regiment maatte søge Dækning bag et nærliggende Højeddrag, ligesom ogsaa de fjendlige Piecer kort efter trak sig ud af Ilden; men samtidigt havde den mod Lysholt rettede, omgaaende Bevægelse antaget en saa alvorlig Karakter, at 6te Linie-Bataillon og Artilleriet maatte trække sig tilbage, endnu inden Ordren angaaende Arrieregardens Dannelse var kommen til dem. Et af de sidste fjendlige Skud saarede dødeligt Capitain Götzsche af 6te Batteri (Haxthausen), netop som han med sit Halvbatteri trak sig ud paa Chausseen. — For at faae sikker Oplysning om den omgaaende Styrke udsendte General Rye nu 3die Escadron af 6te Dragon-Regiment i nordlig Retning; samtidigt befaledes 12te lette Bataillon og 1ste Jægercorps at tiltræde Retraiten, og endelig sendtes Ordre til 1ste Cavaleri-Brigade om, at den,

saafremt Vejen endnu var aaben, skulde marchere til Gammelsole, eller, hvis Corpset til den Tid maatte være gaaet længere tilbage, imod Constantia Kro. Den fremsendte Escadron kom tilbage med Melding om, at den i Nærheden af Lysholt var bleven modtaget med en heftig Ild fra de nærliggende Skove, der syntes stærkt besatte af fjendtligt Infanteri; endvidere havde den observeret 2 fjendlige Escadroner, der bevægede sig i nordøstlig Retning. Imidlertid fortsatte Corpset sin Retraite, under hvilken 7de Linie- og 4de Reserve-Bataillon, hver med 1 Compagni, gjorde Front mod Fusilier-Bataillon, som stadigt avancerede parallelt med Chausseen; paa selve Chausseen fulgte Fjenden derimod kun langsomt efter, af og til beskudt af vort Artilleri, naar Lejlighed dertil gaves. For at give venstre Fløj, der var bleven noget tilbage, Tid til at alignere sig, indtoges en Stilling tæt N. Ø. for Bregdal med 6te og 7de Linie-Bataillon i første Træfning, 4de Reserve-Bataillon i anden, Artilleriet paa og ved Chausseen og Cavaleriet paa Fløjene; Fjenden indskrænkede sig dog til at besætte Udkanten af Byen, hvorfra han vexlede Skud med vore Tropper. Da Ordren til Retraite naaede 12te lette Bataillon, begyndte Fjenden at trænge frem mod dennes venstre Fløj, og der opstod saaledes en ubetydelig Fægtning i Skoven, udover hvilken Fjenden dog ikke udstrakte sin Forfølgelse; Bataillon, fortsatte derpaa Retraiten i Forening med 1ste Jægercorps tværs over Markerne Nord om Julianebjerg henimod Engom og ankom til sidstnævnte Sted omtrent 1 Time efter, at den øvrige Styrke var naaet til Stillingen bag Bregdal. Den tidligere omtalte Arrieregarde blev nu formeret, og under Dækning af denne gik højre Fløj uden at blive forfulgt Kl. omtrent 5 1/2 ad Chausseen tilbage til Hedensted, hvor den foreløbigt gjorde Holdt, og hvor venstre Fløj, der

var gaaet tilbage over Spilkjær Skov, noget senere indtraf. Kort forinden havde 1ste Cavaleri-Brigade sluttet sig til Corpset og taget Opstilling paa den store Slette N. for Hedensted. Brigaden var forbleven ved Jelling indtil Kl. omtrent 1 1/2, til hvilken Tid den erholdt Underretning om, at Corpsets Hovedstyrke havde opgivet Stillingen ved Vejle. Ved Vindelev modtoges General Ryes Ordre af Kl. 12 1/2, ifølge hvilken Brigaden skulde gaae tilbage mod Øster Snede, men dog stedse holdende Øje med Fjenden; dette foranledigede Oberst Juel til at gjøre et 2 Timers Holdt, idet han stadigt ventede en omgaaende Bevægelse fra Vejle. Derefter fortsatte han Marchen over Holtum, Sindbjerg til Lindved, hvor han modtog Generalens sidste Ordre, og i Henhold til denne marcherede han i hurtig Gangart tilbage til Sletten N. for Hedensted, hvor han sluttede sig til Corpset.

Corpsets Re-
traite til bag
Ølsted Aa.

Fra Hedensted fortsattes Retraiten til bag Ølsted Aa, hvor Corpset indtog følgende Cantonnements:

Hovedquarteret	Thorsted.
6te Linie-Bataillon	Tyrsted og Dagenæs.
12te lette do.	Oens og Ørnstrup.
1ste Jægercorps	Thorsted.
4de Reserve-Bataillon . .	Tyrsted og Dallerup.
6te Dragon-Regiment*) .	Hatting.
4 Kanoner af 2det Batteri (Schultz)	Oens og Dallerup
6te Batteri (Haxthausen)	Horsens.
Ingenieurdelingen	Horsens.
1ste Cavaleri-Brigade:	
Stabsquarter	Ussinggaard.
3die Dragon-Regiment . .	Eriknauer og Neder Mølle.

*) Som det vil erindres, var 2den Cavaleri-Brigade reduceret til dette ene Regiment, da 2den Cavaleri-Division den 7de Maj var forbleven ved Hovedcorpset.

5te Dragon-Regiment . . Hornborg.
 4 Kanoner af 2det Batteri
 (Schultz) Klags Mølle

Forposterne, der afgaves af 7de Linie-Bataillon, udstilledes fra Ustrup over Lystrup og Ølsted til henimod den sydlige Udkant af Ussinggaard Skov; herfra overtoges Dækningen af 1ste Cavaleri-Brigade, der beordredes til stadigt i Nattens Løb at udsende langt udgaaende Patrouiller, navnlig over Lindved og Ullum for at faae Vished om, hvorvidt Fjenden skulde trænge frem i denne Retning; skulde Fjenden angribe Corpset i Stillingen ved Oens, blev det Brigadens Opgave at falde ham i Flanken for at give Hovedstyrken Tid til at trække sig tilbage.

Fjendens Avantgarde bivouakerede ved Juulbjerg med sine Forposter fra Viborg Vejen til Fjorden; Reserve-Cavaleriet indtog et Cantonnement paa Store Grundet og omliggende Gaarde, og Divisionens Gros dels i, dels S. for Vejle.

Tabet paa Fjendens Side i denne Dags Fægtning var: Tabet i Fægtningen den 8de Maj.

Af Faldne eller kort efter døde af deres Saar:

1 Officer, 4 Underofficerer og Menige,

Af Saarede: 2 do. 33 do. do.

Tabet paa vor Side var:

Af Faldne eller kort efter døde af deres Saar:

1 Officer, 1 Underofficer, 3 Menige,

Af Saarede: 2 Underofficerer og 16 Menige.

Af Fanger faldt 2 Underofficerer og 35*) Menige i Fjendens Hænder.

Den faldne Officer var Artillericapitain Götzsche.

Den 9de Maj Kl. 5 om Morgenen stode alle til General Ryes Corps hørende Afdelinger paa deres re-

*) Heraf lode 31 Menige (Slesvigere) af 12te lette Bataillon sig frivilligt tage tilfange.

spective Allarmpladser, og da Meldingerne fra de i Nat-
tens Løb udsendte Patrouiller alle gik ud paa, at Fjen-
den ikke var fulgt efter, afmarcherede Generalen strax
med Hovedstyrken til en Stilling bag Hansted Aa, hvor
han haabede at kunne skaffe Tropperne, der efter 2
Dages Fægtning højlig trængte til Hvile, den fornødne
Ro. Tropperne henlagdes i følgende Cantonnements:
Hovedqvarteret Hanstedgaard.
6te Linie-Bataillon Raadved.
7de do. do.*) { 3 Compagnier i Gjedved,
1 Compagni i Serridslev.
1ste Jægercorps Hansted.
4de Reserve-Bataillon Tammestrup og Tolstrup.
6te Dragon-Regiment { 2 Escadroner i Serridslev,
1 1/2 Escadron i Egebjerg.
4 Kanoner af 2det Batteri
(Schultz) Lillerup og Borupgaard.
6te Batteri (Haxthausen) . . { 4 Kanoner Gjedved,
2 do. Hansted,
2 do. Serridslev.
Ingenieurdelingen Horsens.

12te lette Bataillon og 1/2 Escadron af 6te
Dragon-Regiment havde Forposterne dels S. for Horsens
med fremskudte Cavaleriposter i Højde med Thorsted
og Tyrsted, dels i Terrainet mellem Bygholm Aa og
Hansted Aa, hvorfra der udsendtes langt udgaaende Pa-
trouiller i vestlig Retning; i Lundum var der henlagt en
Deling Cavaleri, der udsendte Patrouiller over Hansted
Aa dels i Retning af Horsens, dels i Retning af Nim.

1ste Cavaleri-Brigade forblev paa sin Allarmplads
indtil Kl. omtrent 6 1/4; da der ingen Skydning

*) Ifølge Befaling fra Overcommandoen overtog Major Vogt
den 9de Maj Commandoen over 7de Linie-Bataillon iste-
detfor Oberstlieutenant Ernst.

hørt ved Hovedcorpset, og ingen Fjender viste sig foran dens Front, marcherede den derpaa ifølge Ordre tilbage over Klaks Mølle, hvor Broen afbrødes, og derfra over Nim til Underup, hvornæst Brigaden indtog et Cantonnement imellem Sattrup, Yding, Gandrup og Østbirk med Forposter fra Torp over Underup til Brestenbro og derfra langs Guden Aa til Bredvads Mølle; Patrouiller udsendtes imod Ring By, Klovborg og Hvirring. — Da det var General Ryes Hensigt i Tilfælde af et alvorligt Angreb at gaae tilbage til Stillingen imellem Mos- og Skanderborg Sø, beordredes Oberst Flindt til at overtage Commandoen over den Styrke, der var bestemt til sidst at gaae tilbage, og som skulde formeres af det i Hansted liggende Jægercorps, de 2 der-værende Kanoner og de i Egebjerg værende 1 1/2 Escadron, Alt med Allarmplads ved Hansted. Naar Corpset nødtes til at opgive sin Stilling, skulde denne Styrke trække sig tilbage ad den gamle Landevej over Hovedgaard i Retning af Aarhus uden at indlade sig i Fægtning, forsaavidt den ikke blev tvungen dertil; derimod skulde den søge stadigt at være underrettet om, hvorvidt Fjenden fulgte efter eller maaske trængte frem ad den fra Aarhus over Odder førende Vej. Samtidigt beordredes 1ste Cavaleri-Brigade til under samme Forudsætning at dække Corpsets højre Flanke og gaae tilbage over Fuldbro til Vrold.

Den fjendlige Avantgarde, der, som ovenfor om-^{Forholdene paa} talt, den 8de Maj havde standset sin Fremrykning ^{den fjendlige} i Højde med Bregdal og derefter var gaaet tilbage til ^{Side efter Fægt-} Egnen om Juulbjerg, havde fuldstændigt tabt Berøring ^{ningen den 8de} med General Ryes Corps. Ved den for den 9de befalede Fremrykning stilledes der Avantgarden kun den ^{Maj.} Opgave, at naae Hedensted, hvis dette kunde skee uden for store Offre, og da det til Recognoscering fremsendte Cavaleri, der gik frem til i Højde med Sebberup Gaard,

endnu ikke der traf paa Vore, indtog Avantgarden med 2 Batailloner en Bivouak ved Remmerslund, medens Resten lagdes i Cantonnement i de bagved liggende Byer; Reserve-Cavaleriet henlagdes til Gammelsole, Kragelund og Agersbøl; Divisionens Gros concentredes i og om Vejle. I denne Stilling lod General Prittwitz sine Tropper forblive indtil den 13de Maj, idet han indskrænkede sig til den 11te at lade Avantgarden med 2 Batailloner, 2 Escadroner og $\frac{1}{2}$ Batteri foretage en større Recognoscering henimod Horsens, samtidigt med at Reserve-Cavaleriet recognoscerede imod Kjørup og Nim. Generalen forblev selv i Kolding indtil den 12te Maj, og den 1ste Divisions videre Fremmarche mod Nord blev foreløbigt standset. Det synes, som om General Prittwitz har næret det Haab, at vore Tropper muligen ligesom det foregaaende Aar uden Sværds slag skulde rømme Fredericia, og i den Omstændighed, at dette ikke skete, i Forbindelse med Mangel paa nøjagtige Oplysninger om vore Troppers Fordeling, maa vistnok Grunden søges til den indtraadte, foreløbige Standsning af Rigshærens Operationer, idet det maatte forekomme Generalen betænkeligt at fortsætte Fremrykningen mod Nord, inden den slesvig-holstenske Hærafdeling endnu havde faaet Tid til at indrette sig i en stærk, defensiv Stilling ved Fredericia, en Foranstaltning, hvorved han kunde haabe at hindre et Frembrud af vore Tropper fra denne Kant. Først den 12te Maj befalede General Prittwitz en almindelig Fremrykning for den følgende Dag; Hovedquarteret skulde forlægges til Vejle; den preussiske Division fik Ordre til at skyde 2 Avantgarder frem ad Vejene til Aarhus og Skanderborg, henholdsvis til Egnen mellem Tvingstrup og Ørreslev og til Eldrup; Groset skulde rykke ind i Horsens, efterladende et Detachment paa Vejen fra Horsens til Viborg ved Lund

og en Reserve ved Tyrsted, Thorsted, Hatting og Bygholm; 1ste Divisions og den bajerske Brigades Stab skulde forlægges til Vejle, i og omkring hvilken By nævnte Brigade skulde concentreres. Endelig beordredes den combinerede kurhessiske Brigade, hvis Stab skulde forlægges til Kolding, til med 2 Batailloner at bevogte Kysten fra Alver til Aabenraa, medens Resten, 4 Batailloner, 1 Fodbatteri, $\frac{1}{2}$ ridende Batteri og 4 Escadroner, skulde indtage et Cantonnement i og omkring Kolding. Samtidigt underlagdes det bajerske Chevauxlegers-Regiment den bajerske Brigade, hvorimod det sachsiske Garde-Rytter-Regiment tilligemed de 2 preussiske Husar-Regimenter og det ridende Batteri formedes i en 3die Division underlagt Brigade under General Ledeburs Commando.

Den Uvirksomhed, Fjenden udviste umiddelbart efter Affairen ved Vejle, foranledigede General Rye, der igjennem sit velorganiserede Efterretningsvæsen var fuldstændigt bekendt med sin Modstanders Stilling, til den 10de Maj at beordre Oberst Juel til endnu samme Dag med den ham underlagte Styrke, kun med Efterladelse af en Relaispost i Østbirk, at marchere frem til Nim og Hvirring for der og i omliggende Byer at indtage et Cantonnement saa concentreret som muligt. Saafremt Obersten maatte høre Skydning ved Hovedstyrken eller faae Underretning om, at Fjenden angreb samme, skulde han angribe ham i hans venstre Flanke; angreb Fjenden ikke den 10de, beordredes Obersten til med i det Mindste en Del af sin Styrke at gaae frem den følgende Dag ved Daggry for at angribe det i Kragelund, Øster Snede og Agersbøl cantonnerende, fjendlige Cavaleri; de nærmere Detailler ved Foretagendet overlodes aldeles til Obersten, hvis Retraite vedblivende skulde dirigeres over Nim, Yding, Fuldbro og Vrold. I Henhold til ovennævnte Ordre afmarcherede

Oberst Juel erholder Ordre til Fremrykning.

1ste Cavaleri-Brigade med de samme attachedede 4 Kanoner til Egnen om Hvirring, hvor et Cantonnement indtoges af 3die Dragon-Regiment med 3 Escadroner i Hvirring og 1 i Nim, medens 5te Dragon-Regiment belagde Trebjerg, Molkjær og Enner, og Artilleriet Nim; Forposter udstilledes fra Rask Mølle langs Aaløbet i østlig Retning. Med Hensyn til den befalede Fremrykning den følgende Morgen tilstillede Oberst Juel, endnu inden han forlod Østbirk, General Rye en skriftlig Betænkning, hvori han gjorde gjældende, at det dermed forbundne Angreb vilde være vanskeligt at udføre med Held, dels fordi Brigaden maatte udføre en Nattemarche paa 2 Mile, inden den naaede til de Steder, hvor Angrebet skulde foregaae, dels fordi en Retraite til Fuldbro i Tilfælde af, at Corpset samtidigt blev angrebet af en overlegen Styrke, maatte ansees for meget betænkkelig; endelig fremhævede han, at Fjenden ved at gaae frem over Klaks Mølle til Hvirring vilde kunne tvinge den frempousserede Del til at søge Retraiten over Guden Aa, hvorved den saaledes for en Tid vilde blive skilt fra Brigaden. Den paatænkte, aggressive Bevægelse blev som Følge heraf contramanderet, hvorimod Corpset fremdeles udtalte en Forventning om, at Obersten i Tilfælde af et Angreb paa Hovedstyrken vilde lade sig det være magtpaaliggende at true Fjendens venstre Flanke.

Fjendlig Recognoscering den 11te Maj.

Den 11te Maj foretog Fjenden, som allerede berørt, en større Recognoscering. Kl. 7½ om Morgenen meldtes fra Forpostcommandeuren til General Rye, at stærke Støvskyer observeredes i sydlig Retning, senere at store Masser af Infanteri og Cavaleri trængte frem, endelig, omtrent Kl. 9, at Fjenden stod paa Højderne S. for Horsens, hvorfra han sendte enkelte Kanonskud mod vore Forposter, der havde trukket sig tilbage over Broen. Kort efter modtoges ligeledes Melding fra 1ste Cavaleri-Brigade, ifølge hvilken Fjenden med betydelig

Styrke rykkede frem imod Rask Mølle og Flemming, ligesom andre modtagne Efterretninger tydede paa en almindelig Fremrykning. Det viste sig imidlertid snart, at Fjenden ikke vilde trænge frem over Horsens; men da det stod at befrygte, at den mod 1ste Cavaleri-Brigade rettede Bevægelse vilde kunne nøde Corpset til Retraite, befalede General Rye Oberstlieutenant Læssøe strax at gaae tilbage ad Vejen til Fuldbro med 12te lette Bataillon, 3 Compagnier af 7de Linie-Bataillon, 4 Kanoner af 2det Batteri (Schultz) og en Deling af 6te Dragon-Regiment, og samtidigt underrettedes Oberst Juel om, at Corpset under en eventuel Retraite først vilde tage Stilling ved Gjedved Mølle. Kl. omtrent 11 indløb en Melding fra 1ste Cavaleri-Brigade af Kl. 9 $\frac{1}{2}$, hvorefter Fjenden skulde være rykket frem til tæt S. for Hvirring med 2 Batailloner, 3 Kanoner og en større Cavalerimasse; paa Grund af den betydelige Styrke, Brigaden saaledes selv havde imod sig, formenten den ikke at kunne angribe en Fjende, som maatte rykke frem imod Hovedcorpset ved Horsens, hverken fra sin nuværende Stilling eller under den senere Retraite; foreløbigt tog den Stilling mellem Nim og Underup bag den derværende Ravin. Denne allarmende Melding foranledigede, at Oberstlieutenant Læssøe beordredes til istedetfor at fortsætte Marchen ad Fuldbro til at nærme sig til 1ste Cavaleri-Brigade for i Forbindelse med denne at hindre en eventuel Fremtrængen i Corpsets højre Flanke; men kort efter at denne Ordre var naaet til Oberstlieutenanten og havde foranlediget ham til at dirigere sin Marche over Ris og Ejer henimod Østbirk, indløb en ny Melding fra Oberst Juel, afsendt fra Underup Kl. 12 og lydende paa, at Fjenden efter et ubetydeligt Sammenstød med vore yderste Forposter var bleven staaende med sine Flankeurer i Hvirring og i Højde dermed; Brigaden stod endnu i samme

Stilling som i forrige Melding angivet, nemlig ved Underup, og kunde ikke give nogen nøjagtigere Oplysning om Fjendens Styrke, end allerede sket var.

Omtrent ved dette Tidspunkt, Kl. henimod 2, gik den S. for Horsens staaende, fjendlige Styrke tilbage, og det blev altsaa klart, at den hele Bevægelse ikke havde været Andet end en Recognoscering, hvorfor de af Corpsets Afdelinger, der hidtil havde staaet paa deres Allarmpladser, fik Ordre til at gaae tilbage til deres Cantonnements; den Oberstlieutenant Læssøe underlagte Styrke skulde derimod gaae frem til det af Cavaleri-Brigaden besatte Pas mellem Underup og Nim for at indtage Cantonnements i Underup og Torp og overtage Forposttjenesten paa højre Fløj, medens Cavaleri-Brigaden gik tilbage til et Cantonnement i Østbirk. Sidstnævnte Ordre naaede imidlertid ikke til Oberstlieutenant Læssøe og kom saaledes ikke til Udførelse, hvorfor Cavaleri-Brigaden beordredes til at forblive Natten over i Bivouak ved Underup med en fremskudt Post ved Nim.

Corpsets Op-
stilling den 12te
Maj.

Den paatænkte Forandring i Corpsets Opstilling, hvorved der tilsigtedes Dannelsen af en af alle Vaabenarter sammensat Colonne under Oberst Juels Commando, blev udført den følgende Dag, dog med den Forandring, at der kun afgaves 2 istedetfor 4 Kanoner af 2det Batteri (Schultz); 12te lette Bataillon og de 2 Kanoner henlagdes til Underup, Vorbjerg og Torp, de 3 Compagnier af 7de Linie-Bataillon til Vestbirk, medent 1ste Cavaleri-Brigade og de 4 Kanoner indtog et Cantonnement i Østbirk og Saaby; samtidigt overtog 1ste Cavaleri-Brigade Afgivelsen af Detachementet i Lundum, der hidtil havde været afgivet af 6te Dragon-Regiment. Det paalagdes Oberst Juel at afbryde Broerne over Guden Aa fra Bresten Bro til Mos Sø, førstnævnte Bro dog først, naar Fjenden trængte frem. Retraitelinien for vestre Colonne skulde ved-

blivende være over Fuldbro; hvis Fjenden trængte frem, skulde et jevnt Forsvar finde Sted, afpasset efter Fjendens Styrke og øvrige Omstændigheder, men uden at man tabte af Sigte, at Hovedformaalet var, med Sikkerhed at vinde Fuldbro. — Med Hensyn til Hovedcorpsets eventuelle Retraite blev der truffet den forandrede Bestemmelse, at hele Styrken skulde gaae tilbage ad Chausseen til Skanderborg med Undtagelse af et Detachment, bestaaende af 1 Compagni af 7de Linie-Bataillon, 1 Escadron af 6te Dragon-Regiment og 2 Kanoner af 2det Batteri (Schultz), der under Commando af Oberst Pfaff fra Serridslev af skulde følge den gamle Landevej over Hovedgaard til Egnen mellem Skanderborg Sø og Solbjerg Sø.

Natten mellem den 12te og 13de indløb der til Corpset Meddelelser, der tydede hen paa, at man ved Dag gry kunde vente et almindeligt Angreb, og samtlige Afdelinger erholdt derfor Ordre til at staae paa deres Allarmpladser Kl. 4 om Morgenen. Fjenden indskrænkede sig imidlertid til i Løbet af Natten at fremsende til Hatting, Kjørup, Vrønding og Honum mindre Patrouiller, der kort efter gik tilbage, og da vore Morgenpatrouiller bleve udsendte, bemærkede de ikke nogen usædvanlig Bevægelse hos Fjenden. For dog at erholde nøjagtigere Oplysning udsendtes en Escadron fra Hovedstyrken ad Chausseen til Vejle, og en anden Escadron fra vestre Colonne mod Øster Snede; da der Kl. 10 endnu ikke var indløbet nogen foruroligende Melding fra disse Escadroner, lod Generalen sine Afdelinger atter gaae i Cantonnements. Denne Ro blev imidlertid kun af kort Varighed, thi omtrent Kl. 10^{1/4} stødte den ad Vejle Chausseen fremsendte Escadron i Nærheden af Ølsted paa Teten af en meget betydelig, fjendlig Colonne, der nødte den til at gaae tilbage bag Forposterne, og omtrent samtidigt observeredes fra Feltvakterne ved

Corpset gaaer tilbage til Stillingen ved Skanderborg.

Hvirring og Enner, at betydelige Infanteri- og Cavalieri-colonner deboucherede fra Hornborg og Korning dels mod Klaks Mølle, dels mod Vadestedet ligefor Korning, ligesom kort efter en større Cavaleristyrke gik frem over Ullum og Rask. Paa Grund af denne combinede Bevægelse maatte Oberstlieutenant Læssøe, der havde Commandoen over en særlig for vestre Colonne formeret Arrieregarde, bestaaende af 12te lette Bataillon, 2 Escadroner og 2 Kanoner, Kl. omtrent 11¹/₂ trække sine foran Nim staaende Forposter tilbage til Egnen om Underup; 1ste Cavaleri-Brigade med 4 Kanoner forblev ved Østbirk, og de 3 Compagnier af 7de Linie-Bataillon ved Vestbirk. Fjenden fortsatte imidlertid foreløbigt ikke sin Fremrykning paa dette Punkt, men indskrænkede sig til at opstille 6 Escadroner S. for Nim; ikke heller den directe mod Horsens fremrykkende Colonne gik over til Angreb, hvorimod Fjendens Bestræbelser gik ud paa at forcere Overgangen over Hansted Aa S. for Lundum og derved tvinge General Rye til at forlade sin Stilling. Kl. omtrent 12¹/₂ var Broslagningen effectueret, og Teten af den fjendlige Colonne begyndt at debouchere over Broen, medens vor svage Cavaleripostering i Lundum havde trukket sig tilbage til tæt N. for Byen. General Rye gav nu Ordre til Retraite. De S. for Horsens staaende Forposter vare allerede noget forinden trukne ind. Hovedcolonnen fulgte Chausseen til Skanderborg og gik efter et kort Ophold ved Tebstrup tilbage over Nybro uden at have havt noget Sammenstød med Fjenden, der her standsede sin Fremrykning i Egnen om Gjedved. Den vestre Colonne forblev i sine Stillinger indtil Kl. 1¹/₂, da Oberst Juel lod Arrieregarden gaae tilbage, Bataillonet til Østbirk, Escadronerne og Kanonerne til Vestbirk, fra hvilke Punkter Retraiten Kl. 3¹/₄ fortsattes over Yding til Afsnittet bagved Fuldbro. Detachmentet under Oberst Pfaff, der ved Meldingen om Fjendens

Fremrykning mod Horsens havde taget en Stilling S. for Serridslev, trak sig, da Hovedcorpset tiltraadte Retraiten, tilbage til Hovedgaard uden at blive forfulgt; derfra gik det til Herschendsgave, hvor det forblev, indtil Ordre indløb, at det skulde indtage et Cantonnement i Fruering, dog med Undtagelse af de 2 Kanoner, der beordredes at afgaae til Skanderborg.

Den 13de om Aftenen indtog General Ryes Corps følgende Cantonnements:

Hovedkvarteret . . .	Skanderborg.
6te Linie-Bataillon . .	Gram.
7de do. do. . .	} 3 Compagnier Edelsborg m. m. 1 do. Fruering.
12te lette Bataillon. .	
1ste Jægercorps . . .	Vrold.
4de Reserve-Bataillon	Skanderborg
3die Dragon-Regiment	Mesing, Haarby og Vænge.
5te do. do.	Alken, Illerup og Forlev.
6te do. do.	Adslev, Jexen og Stjær.
2det Batteri (Schultz).	} 4 Kanoner Fuldbro, 4 do. Haarby.
6te Batteri (Haxthausen)	
Ingenieurdelingen . . .	Skanderborg.

Til Forposter afgave Bataillonerne ved Fuldbro og Nybro hver 1 Compagni, medens Terrainet mellem Skanderborg og Solbjerg Sø dækkedes af Detachementet under Oberst Pfaff.

Hos Fjenden vare alle de i General Prittwitz's Dagsbefaling af 12te Maj befalede Bevægelser komne til Udførelse. Den preussiske Division var gaaet frem ad Chausseen med en Avantgarde, bestaaende af 5 Batailloner, 2 Escadroner og det 6 Pds. Batteri, samtidigt med at et Sidedetachement paa $2\frac{1}{4}$ Bataillon, 2 Escadroner og 4 Kanoner rykkede frem over Korning, Tamdrup og Lundum, dækkede paa venstre Fløj af

Cavaleri-Brigaden, hvortil det bajerske Chevaux-legers-Regiment havde sluttet sig. Divisionens Gros blev staaende i og i Højde med Horsens med Avantgarden og Sidedetachementet frempousserede henholdsvis til Eggen om Serridslev og Gjedved og med Forposter fra Haldrup ved Horsens Fjord over Tvingstrup, Ørskov og Nord om Gjedved til Trampenbjerg.

Da Fjenden foreløbigt ikke trængte længere frem mod Nord, beholdt General Rye sin ovenfor beskrevne Stilling ved Skanderborg indtil den 22de Maj, dog med mindre Forandringer. Den 14de Maj blev saaledes en Cavaleripost skudt frem til Ejers Bavnehøj, hvorfra man har en meget vid Udsigt mod Syd, og en anden til Rye Mølle med den Ordre, at sende langt udgaaende Patrouiller frem i Retning af Tem og Sønder Vissing; samtidigt overdroges Forposttjenesten paa venstre Fløj mellem Skanderborg Sø og Solbjerg Sø til 1 Compagni af hver af de i Gram og Edelsborg liggende Bataillonér samt 1 Escadron af 6te Dragon-Regiment, og denne Fløj blev den følgende Dag yderligere sikkret ved en Deling Cavaleri, der posteredes i Blegind for at observere den gamle Landevej fra Horsens til Aarhus, og som i Tilfælde af Retraite skulde forblive i Corpsets venstre Flanke til Observation. Alerede fra den 14de havde General Rye formeret sit Corps paa følgende Maade:

Forandret Inddeling af Corpset. Bestemmelser for Corpsets videre Retraite.

En vestre Colonne under Oberst Juel, bestaaende af:

1ste Cavaleri-Brigade,

Bataillonén ved Fuldbro,

Bataillonén i Vrold samt

de 4 Kanoner af 6te Batteri (Haxthausen) i Vrold.

En østre Colonne under Oberst Flindt, bestaaende af:

Bataillonén i Gram,

Bataillonén paa Edelsborg,

6te Dragon-Regiment,

de 4 Kanoner af 6te Batteri (Haxthausen) i Skanderborg samt

4 Kanoner af 2det Batteri (Schultz), der fra Haarby henlagdes til Jexen og Mallinggaard.

Reserven, bestaaende af:

Bataillon i Skanderborg,

4 Kanoner af 2det Batteri (Schultz), foreløbigt ved Fuldbro, samt

de 4 Espingoler,

Alt under Commando af Bataillonscommandeuren.

I Tilfælde af Tilbagegang var den vestre Colonne med de 4 Kanoner ved Fuldbro, der skulde dirigeres til Edelsborg og sortere under Reserven, beordret til at gaae over Forlev, Haarby, Vænge, Storing, Skovby til Sjelle og Herskin; Passet ved Nybro skulde holdes, indtil Besætningen fra Fuldbro havde passeret Vrold. Den østre Colonne havde den Opgave, at holde Stillingen mellem Skanderborg Sø og Solbjerg Sø, indtil den vestre havde passeret Illerup Aa, og vilde i Tilfælde af Angreb blive forstærket med de 2 i Mesing cantonnerende Escadroner af 1ste Cavaleri-Brigade, hvilke anvistes Allarmsplads ved Stillinghøj; Colonnen skulde ligesom Reserven dirigere sin Retraite over Jexen, Taastrup, Framlev til Borum og i Højde med sidstnævnte By indtage en Stilling i Forbindelse med den vestre Colonne.

Som det fremgaaer af disse Bestemmelser, beredte Corpset sig til eventuelt at gaae tilbage over Randers til Limfjorden, hvilken Retraitelinie General Bülow endnu i en Skrivelse til Corpset af 11te Maj havde fastholdt. Da Overfartsmidlerne mellem Aalborg og Nørre Sundby vare aldeles utilstrækkelige til i 1 à 2 Dage at overføre Tropperne, havde Generalen samtidigt anbefalet Corpset at sende en Officer til Aalborg, maaske ogsaa til Løgstør, for at sætte sig i Forbindelse

med Commandeurcapitain Fisker, hvem det var paa-
lagt at træffe de fornødne Foranstaltninger ikke alene
til Evacuationen, men ogsaa til Tilvejebringelsen af de
fornødne Overfartsmidler; desuden burde en anden Of-
ficer sendes til Salling- og Ottesund for at samle et til-
strækkeligt Antal fladbundede Fartøjer til i fornødent
Fald der at kunne overføre Størstedelen af Cavaleriet.
Endelig udtaltes i nævnte Skrivelse, at hvis Tiden
skulde blive for kort til at iværksætte det Fornødne
for at sikre Overfarten paa de forskjellige Steder over
Limfjorden, maatte General Rye som sidste Udvej be-
nytte Retraiten til Helgenæs, der nu var besat med
12 Stk. Positionsskyts og 1 Bataillon. — I Henhold
til denne Skrivelse beordrede General Rye Ingenieur-
capitain Wenck til at afgaae til Aalborg og Major Hon-
nens til Salling- og Ottesund, og faa Dage efter kunde
Commandeurcapitain Fisker indmelde til General Rye,
at han, naar Forholdene ikke vare altfor ugunstige, saa
sig istand til at overføre ved Aalborg i 1 Time 2
Batailloner, 4 Kanoner og 20 Trainvogne med tilhø-
rende Bespænding samt ved Smakker i 3 Timer 1 Es-
cadron; ved Aggersund Færgested, der ansaaes for et
heldigere Overgangssted end Løgstør, kunde i Løbet
af den første Time overføres 1 Bataillon og 1 Esca-
dron, samtidigt med at $\frac{1}{2}$ Escadrons Heste svømmede
over, i hver af de følgende Timer 2 Escadroner, hvor-
af den ene svømmende.

Den Situation, hvori General Ryes Corps befandt
sig, var ingenlunde gunstig. Paa Grund af Ejendens
saa betydeligt overlegne Styrke var Corpset bestandigt
udsat for at blive manoevreret ud af enhver af sine
Stillinger, og de idelige Allarmeringer i Forbindelse
med den besværlige Forposttjeneste havde anstrængt
Mandskabet meget, saaledes at Sygeligheden i den sidste
Tid havde antaget en betænkkelig Udstrækning. Den

Udvej, Overcommandoen havde antydet, hvis Overgangen over Limfjorden ikke i behørig Tid kunde blive sikkret, vilde man let kunne blive forhindret i at benytte, ja det stod endog under de forhaanden værende Forhold til at befrygte, at Corpset ved en energisk Fremtrængen af Fjenden i dets venstre Flanke kunde blive nødt til at søge sin Retraite over Viborg. Under disse Omstændigheder troede General Rye at burde henlede Overcommandoens Opmærksomhed paa Ønskeligheden af, at der i den nærmeste Fremtid foretoges en større Diversion fra Helgenæs; ved at landsætte 8 à 10000 Mand paa nævnte Sted og lade disse bryde frem, samtidigt med at han selv greb Offensiven, forment Generalen, at det sikkerlig vilde lykkes at standse Fjendens Fremrykning mod Nord, selv om en saadan Styrkes Ophold kun varede 3 à 4 Dage. For det Tilfælde, at Corpset skulde blive nødt til at gaae tilbage mod Nordvest, henledede han Opmærksomheden paa Nødvendigheden af at have nogle smaa Dampskibe til Disposition paa Limfjorden til Bugsering af Fartøjerne. Ved Skrivelse af 16de Maj underrettede imidlertid Overcommandoen Corpset om, at den ønskede Diversion fra Helgenæs foreløbigt ikke vilde kunne finde Sted, da man, afseet fra Besætningerne paa Als og i Fredericia, ikkun disponerede over 5 à 6000 Mand, og disse i altfald ikke alle kunde drages bort fra Fyens Vestkyst.

Medens den af Corpset indtagne Stilling var nogenlunde betryggende med Hensyn til Angreb i Fronten og paa højre Fløj, var venstre Fløj i høj Grad udsat for at omgaaes, navnlig ad Vejen fra Odder til Aarhus, og dette bevægede General Rye til den 18de at beordre Oberstlieutenant Müller til med 2 Compagnier af 6te Linie-Bataillon, 1 Escadron af 3die Dragon-Regiment og 2 Kanoner af 2det Batteri (Schultz) at

Afsendelse af
et Detachment
til Viby.

afmarchere til en Stilling S. for Aarhus i Højde med Viby. For at Fjenden ikke skulde blive opmærksom paa denne Bevægelse, beordredes Commandoet til at afmarchere Kl. 9 om Aftenen; Infanteriet skulde transporteres paa Vogne, tagne af en Vognpark, som allerede siden den 16de var etableret ved Stilling By, hvorhos Commandoet beordredes til bestandigt at holde det til Compagniernes Transport fornødne Antal Vogne tilstede. Commandoet erholdt den Opgave, at forhindre mindre, fjendlige Afdelinger fra at trænge frem til Aarhus samt ved langt udgaaende Patrouiller at skaffe sig Underretning om en eventuel Fremtrængen af Fjenden ad Vejen fra Odder og derom meddele Corpset Underretning gjennem Detachmentet i Blegind. Dersom Corpset blev nødt til at gaae tilbage, maatte Commandoet følge Bevægelsen, og dets Retraitelinie skulde da gaae over Aarhus, hvor Broerne burde afkastes, i Retning af Randers. Endelig paalagdes det Oberstlieutenanten at søge at udsprede det Rygte, at Commandoet dannede Fortroppen for en i Aarhus landet Styrke. Oberstlieutenanten ankom den 19de inden Dagry til den ham betegnede Stilling, indtog et Cantonement med de 2 Compagnier og $\frac{1}{2}$ Escadron i og ved Marselisborg, den anden $\frac{1}{2}$ Escadron og de 2 Kanoner i Aarhus, og udstillede Feltvagter ved Viby, Marselisborg Skov og Saralyst.

Som allerede antydet, foretog Fjenden foreløbigt ikke noget Angreb paa Corpset, men indskrænkede sig til dagligt at udsende større eller mindre Recognoscerings-commandoer imod forskellige Punkter af Stillingen. Den 17de gik 2 Escadroner frem over Ejer mod Fuldbro, uden at det dog kom til noget Sammenstød. Den 18de udsendtes en Deling Jægere med 1 Escadron af 11te Husar-Regiment ad den gamle Aarhus Landevej mod vore Forposter foran Fruering. Da Re-

Mindre Sammenstød med Fjenden.

cognosceringscommandoet atter gik tilbage, blev en Deling af 6te Dragon-Regiments 4de Escadron sendt frem over Lettenborg for at iagttage, hvorhen den fjendlige Styrke trak sig, men S. for nævnte Punkt blev Delingen pludseligt angreben af den fjendlige Escadron, der havde taget en skjult Opstilling bag et lille Skovparti i Nærheden af Herschendsgave, og under Forfølgelsen henimod Svinsager mistede Vore 1 Underofficer og 15 Mand, der bleve tagne tilfange. 1 Escadron, som af Oberst Flindt fra Hvolbæk sendtes frem mod Overgangen over det lille Vandløb Ø. for Herschendsgave, naaede ikke derhen, før efter at den fjendlige Escadron atter havde passeret Defileet. Den 20de Kl. omtrent 3 om Morgenen nærmede et fjendtligt Commando, bestaaende af 2 1/2 Compagni Infanteri og 1/2 Escadron, sig til Nybro, over hvilket Pas der netop kort forinden var fremsendt en Patrouille paa 20 Mand af 4de Reserve-Bataillon samt 12 Dragoner af 3die Dragon-Regiment for at afsøge Terrainet og udstille Kosakposter. De fjendlige Ryttere kastede sig over vore Dragoner, som efter et kort, men hidsigt Engagement nedtes til at vige for den overlegne Styrke og under Dækning af vor Infanteripatrouille maatte gaae tilbage over Passet; det fjendlige Infanteri, der imidlertid var naaet frem til den nordlige Udkant af Skoven ved Havreballegaard, indlød sig kun i en kort Blænkring med vor Postering, hvornæst hele Commandoet trak sig tilbage, og den sædvanlige Forpoststilling foran Nybro atter indtoges. Fjenden havde ved denne lille Fægtning flere Saarede, hvoriblandt Chefen for Escadronen; vort Tab var: 1 død, 4 saarede og 2 fangne Menige.

Imidlertid havde General Prittwitz den 18de Maj begyndt at concentrere den Styrke, han havde bestemt til at operere i Iylland under sin egen umiddelbare Commando, idet han lod en Del af 1ste Divisions 2den

Fjendens Fremrykning mod Stillingen ved Skanderborg.

Brigade rykke frem til Egnen om Viuf. Den 21de forlagde Generalen sit Hovedkvarter til Horsens og skød samtidigt 1ste Divisions 1ste Brigade frem til Egnen om Hvirring og Nim med en Avantgarde i Underup; af 2den Brigade forlagdes 3 Batailloner og Jægerafdelingen, Artilleriet og 3 Escadroner Husarer til Vejle og Omegn, hvorimod Resten af Brigaden forblev til Bevogtning af Kysten sydpaa til henimod Aabenraa; den følgende Dag endelig rykkede den Del af sidstnævnte Brigade, der havde Cantonnement i og om Vejle, med Undtagelse af 1 Escadron, frem til Egnen umiddelbart S. for Horsens, hvilken Egn allerede den forrige Dag var bleven rømmet af 3die Division, hvis sydligste Afdelinger nu laa i selve Byen. Den 23de Maj var det General Prittwitz's Hensigt i 3 Colonner at foretage en almindelig Fremrykning imod General Ryes Stilling. Højre Fløjcolonne skulde dannes af 3die Division, hvis Bestemmelse var at rykke frem ad den gamle Aarhus Landevej til Svinsager, hvor den skulde indtræffe Kl. omtrent 12, og hvorfra den skulde skyde 2 Avantgarder frem, den ene ad Aarhus Vejen til Solbjerg Sø, den anden over Fruering mod Gram. Midtecolonnen, bestaaende af 1 kurhessisk Bataillon, Jægerafdelingen, 2 Escadroner Husarer og 1 Batteri, Alle af 1ste Divisions 2den Brigade, skulde følge Chausseen og indrette sin Marche saaledes, at den kunde være ved Nybro Kl. 12. Venstre Fløjcolonne, bestaaende af den bajerske Brigade, beordredes til ligeledes Kl. 12 at være ved Passet ved Fuldbro, tiltvinge sig Overgangen og dernæst gaae frem til Skanderup og Skanderborg. Endelig skulde begge Flanker sikkres ved langt udgaaende Sidepatrouiller.

Corpsset gaar tilbage til en Stilling i Højde med Borum.

Men inden denne Fremrykning kom til Udførelse, havde General Rye opgivet sin Stilling ved Skanderborg. Allerede den 21de havde Generalen faaet Un-

derretning om den samme Dag stedfundne Fremrykning af den bajerske Brigade til Nim og Underup, og da alle Efterretninger tydede paa et nærforestaaende Angreb, navnlig en omgaaende Bevægelse i Corpsets Flanker, og han tilmed maatte gaae ud fra, at Fjenden var fuldstændigt bekjendt med hans Opstilling, ansaa han det for rettest ikke at udsætte sig for et Angreb i Front og Flanker, men tiltræde Retraiten den følgende Dag, i hvilken Anledning Tropperne erholdt Ordre til at staae paa deres Allarmpladser Kl. 7 om Morgenen. Kl. omtrent 10 om Formiddagen den 22de, endnu inden Ordren til Afmarche var given, nærmede et fjendtligt Commando, bestaaende af 3 Compagnier, 2 Escadroner og 2 Kanoner bajerske Tropper, sig saa nær til Passet ved Fuldbro, at vort Artilleri fik Lejlighed til at gjøre et Par Skud; herved foranledigedes Fjenden til at trække sig ud af Skudvidde, men forblev dog i Nærheden af Fuldbro indtil lidt over Middag, da han tiltraadte Tilbagemarchen til sine tidligere Cantonnements. Først derefter, Kl. omtrent 1 $\frac{1}{2}$, gav General Rye vestre Colonne, hvortil de 4 Kanoner ved Fuldbro havde Ordre at slutte sig, Befaling til strax at inddrage sine Forposter, afkaste Broerne og tiltræde Retraiten ad den tidligere befalede Vej. Den østre Colonne og Reserven skulde først sætte sig i Bevægelse ad den for dem bestemte Retraitelinie Kl. 4 $\frac{1}{4}$, til hvilken Tid den vestre Colonne antoges at have passeret Illerup Aa. Om Aftenen indtog den vestre Colonne et Cantonnement i Storning, Galten, Skovby og Sjelle med Stabskvarter paa Christinedal, den østre i Harlev, Lillering, Labing, Lyngby og Borum med Stabskvarter i Framlev; Hovedkvarteret etableredes paa Lyngbygaard. Forposterne udstilledes fra Brabrand Sø langs Aaløbet i vestlig Retning Syd om Storning og Høver til henimod Rode; det Cavaleripiket, der tidligere havde staaet ved

Rye Mølle, stillede ved Nørre Vissing med Ordre til at udsende langt udgaaende Patrouiller i Retning af Knudsbro, der var befalet afbrudt, samt mod Linæa.

Corpseterholder
Ordre til at di-
rigere Retraiten
mod Helgenæs.

I denne Stilling forblev General Ryes Corps dog kun til den følgende Dag, da Generalen i Løbet af Eftermiddagen den 22de ved nedenstaaende Skrivelse af 21de fra det nørrejydske Armecorps havde erholdt Ordre til at dirigere sin Retraite paa Helgenæs:

Efter Conference med Krigsministeren, som idag er ved Hovedkvarteret, tillægges Hr. Generalen nu følgende Ordre:

Forsaavidt Deres Corps ved dettes Modtagelse endnu staaer saaledes, at Retraiten uden Risiko kan dirigeres paa Helgenæs, saa vil Hr. Generalen, naar Tilbagegang bliver nødvendig, have at effectuere denne henad formeldte Punkt. Det vil i denne Anledning formnetlig være rigtigst ikke at oppebie et Angreb, men strax gaae tilbage mod Aarhus, saaledes at Retraite-linien til Helgenæs er Dem sikkert. Hensigten med denne Directionsforandring er hovedsagelig, i givet Tilfælde at kunne hurtigt faae Deres Corps hvorhen man ønsker, men det er dog ikke Meningen, at De i ethvert Fald strax vil blive indskibet. Tvertimod er der Sandsynlighed for, at dette vil beroe noget endnu, og ligesom det derfor vil være rigtigst ikke strax at gaae lige tilbage til Helgenæs, naar kun Retraiten, som anført, er Dem sikkert, saaledes vil det med Hensyn til Forplejningen af Corpset og især for Tilvejeskaffelse af Fourage være godt, at Retraiten foretages langsomt, for at Corpset kan erholde Tid og Lejlighed til at opdrive og medtage, hovedsagelig paa requirerede Bøndervogne, saamegen Fourage som muligt. Ankommen til Helgenæs, vil denne blive suppleret ved Tilførsler saavidt muligt, og Deres bevægelige Magasiner maa De foranstalte dirigerede til samme Punkt.

Skulde ved denne Ordres Modtagelse Øjeblikket være forløbet, inden hvilket denne Retraitelinie maatte være indslaaet for at kunne effectueres, saa forbliver Alt ved de ældre Bestemmelser.

Det er vel at mærke, at Meningen er, at De med hele Deres Corps, altsaa ogsaa alle 12 Escadroner, skulde gaae til Helgenæs. Den 9de Bataillon vil da der stilles til Deres Disposition.

Bülow.

I Henhold til denne Ordre afmarcherede General Rye den 23de Kl. 2 om Eftermiddagen til en Stilling N. for Aarhus. Den vestre Colonne gik under Dækning af en Arrieregarde tilbage over Lyngby, Tilst og Lisbjerg, den østre Colonne over Framlev, Brabrand, Hasle og Vejlbj. I Lisbjerg efterlodes 4de Reserve-Bataillon, 1 Escadron af 5te Dragon-Regiment og 2 Kanoner af 2det Batteri (Schultz), i Vejlbj 1ste Jægercorps, 1 Escadron af 6te, $\frac{1}{2}$ Escadron af 3die Dragon-Regiment og 2 Kanoner af 6te Batteri (Haxthausen).
 Resten af Corpset, hvis Inddeling i 2 Colonner fra nu af ophævedes, indtog følgende Cantonnements: Corpssets Dislocation den 23de Maj.

Hovedqvarteret . . .	Skaarupgaard.
6te Linie-Bataillon . . .	Lystrup og Elsted.
7de do. do.	Egaa.
12te lette do.	Elev og Pannerup.
1ste Cavaleri-Brigade . .	Hjortshøj, Hesselballe, Todbjerg, Haarup, Bendstrup og Hjelmager.
6te Dragon-Regiment . .	Skjering, Skjødstrup og Studstrup.
2det Batteri (Schultz) . .	Elsted.
6te Batteri (Haxthausen)	
og Espingolerne . . .	Skjering.
Ingenieurdelingen	Elsted.

Samtidigt forlagdes Marodeuretapen og Corpsets Magasiner, Depoter m. m. fra Randers Vejen til den nye Retraitelinie. Oberstlieutenant Müllers Commando, der ved Efterretningen om Corpsets Tilbagegang fra Stillingen ved Skanderborg var gaaet tilbage til Aarhus med Forposter fra Marselisborg til Aaby, forblev i denne Stilling Natten over til den 24de om Formiddagen, da det blev inddraget. Det havde fra den 23de staaet under Befaling af Ritmester Lichtenstein, idet Oberstlieutenant Müller nemlig strax havde faaet Ordre til at overtage Commandoen over den fremskudte Post ved Vejlbj, ligesom Oberst Flindt over den i Lisbjerg. Fra disse 2 Posteringer udstilledes Forposter fra Stranden over Skejby langs Vandløbet S. for Lisbjerg med en fremskudt Cavaleripost paa $\frac{1}{2}$ Escadron i Aarhus og en Cavalerifeltvagt i Hasle. — En nøjagtigere Recognoscering af Terrainet ledede imidlertid Generalen til at foretrække en Stilling Hjortshøj-Skjering til der at modtage et eventuelt Angreb, og han forandrede derfor allerede den 25de sit Corps's Stilling i Overensstemmelse hermed. Corpsets Cantonnement blev derved følgende:

Corpset indtager
en Stilling
Hjortshøj-Skje-
ring.

Hovedkvarteret . . .	Skjødstrup.
6te Linie-Bataillon . . .	Hesselballe, Grøttrup og Brandstrup.
1ste Jægercorps	Skjering.
4de Reserve-Bataillon . .	Hjortshøj og Kankbølle.
1ste Cavaleri-Brigade . .	Vorre, Segalt, Krajbjerg, Hornslet, Rosenholm og Æskerød.
6te Dragon-Regiment . .	Studstrup, Hjelmager og Vosnæsgaard.
2det Batteri (Schultz) . .	{ 2 Kanoner Hjortshøj, 4 Kanoner Skjødstrup.

6te Batteri (Haxthausen) $\left\{ \begin{array}{l} 2 \text{ Kanoner og Espingolerne} \\ \text{Skjering,} \\ 4 \text{ Kanoner Skjødstrup.} \end{array} \right.$
 Ingenieurdelingen Skjødstrup.

De avancerede Poster forlagdes fra Lisbjerg og Vejlbj til henholdsvis Elsted og Egaa med Forposter bag Egaa til Elev, hvor de sluttede sig til et Compagni af 6te Linie-Bataillon, der observerede Strækningen til Egnen om Bendstrup; fra den avancerede Post i Egaa blev der fremskudt en Cavaleripost til Vejlbj og $\frac{1}{2}$ Escadron til Aarhus med Poster S. for Byen, og fra Posten ved Elsted en Cavalerifeltvagt til Observation og Afpatrouillering af det foranliggende Terrain.

Fjendens Fremrykning den 23de Maj var foregaaet i Overensstemmelse med den for samme givne Disposition; 3die Division indtog derefter Cantonnement langs den gamle Aarhus Landevej indtil Solbjerg Sø, den bajerske Brigade mellem Mos- og Solbjerg Sø, og Afdelingerne af den hessiske Brigade S. for Nybro. Den 25de, da man i det tyske Hovedkvarter havde erholdt Underretning om, at i alt Fald Størstedelen af General Ryes Corps stod N. for Aarhus, forlagdes den 3die Division med Groset til en Linie fra Fruering til Tvenstrup, og Forposterne til en Linie fra Solbjerg Sø over Maarslet, Vilhelmsborg og Fulden til Stranden med fremskudte Cavaleriposter ved Slet og Skaade; den bajerske Brigade forblev i Skanderborg og Omegn med Forposter fra Stilling over Forlev og Alken til Mos Sø; den Del af den hessiske Brigade, der havde staaet i Egnen om Nybro, blev trukket tilbage til Horsens, hvor ogsaa General Prittwitz's Hovedkvarter foreløbigt forblev.

Fjendens Fremrykning den 23de Maj og følgende Dage.

I de nærmeste Dage indskrænkede man sig fra begge Sider til at udsende hyppige, langt udgaaende Patrouiller og Recognosceringscommandoer, uden at der

derved foranledigedes noget Sammenstød. Fra vore avancerede Poster patrulleredes der saaledes dagligt over Aarslev til Harlev og Framlev; en enkelt Gang gik et mindre Commando frem til Storning, hvorfra der recognosceredes til S. for Haarby og Vænge; mod Syd var derimod Patrouilleringen betydeligt indskrænket ved de fjendlige Posteringer ved Skaade og Slet. Den 29de om Formiddagen viste Fjenden sig med en Styrke af 5 Compagnier og 3 Escadroner foran Aarhus, tvang vor Halvescadron til at trække sig tilbage til henimod Vejlbj, besatte Byen med 1 Compagni og 1 Escadron og skød nogle Cavaleriposter frem N. for Byen; men disse sidste maatte dog snart vige for en fra vore avancerede Poster fremsendt Cavaleristyrke, og Kl. henimod 4 forlod Fjenden atter Byen og gik tilbage, hvornæst vor Halvescadron atter indtog sin tidligere Stilling i og S. for Aarhus.

Besætningen i Aarhus forstærkes, og Corpset gjør en fremadværende Bevægelse.

For at Aarhus ikke skulde være udsat for at blive besat selv af et ubetydeligt Recognosceringscommando, frempousserede General Rye Natten mellem den 29de og 30te Maj 2 Compagnier af 7de Linie-Bataillon, 1 Escadron af 6te Dragon-Regiment og 2 Kanoner af 6te Batteri (Haxthausen) til en concentreret Stilling S. for Byen, og den følgende Morgen indtog Corpset i Hovedsagen samme Cantonnement, som det havde haft inden den 25de, kun at Hovedkvarteret forlagdes til Skjering, og at den avancerede Post i Vejlbj, hvorfra den til Aarhus fremskudte Styrke var afgiven, saaledes kun kom til at bestaa af 2 Compagnier og $\frac{1}{2}$ Escadron.

En mindre Søstyrke dirigeres til Aarhus Bugt.

En Understøttelse for sin venstre Fløj havde General Rye erholdt derved, at Escadrechefen, Commandeur Garde, efter Conference med Overcommandoen havde dirigeret en mindre Søstyrke til Observation af Aarhus Bugt, nemlig Kutteren Neptun og Dampskibet Hertha, der hidtil havde været stationerede henholdsvis i Bugten

ved Neustadt og ved Fredericia; fra den 22de Maj forbleve disse Skibe med faa, kortvarige Afbrydelser foran Aarhus, og den 31te Maj forøgedes denne Søstyrke med 2 Kanonchalouper af den i Lille Belt stationerede 1ste Division.

Den 30te Maj befalede General Prittwitz, at den preussiske Division den følgende Dag skulde skyde et Detachement paa 1 Bataillon og 2 Escadroner frem til Viby, hvorfra dagligt mindre Afdelinger skulde sendes frem gennem Aarhus for at forhindre General Rye fra at have sine Forposter S. for denne By; samtidigt befalede 1ste Division at sende en mobil Colonne paa 4 Compagnier og $\frac{1}{2}$ Escadron over Jexen til Framlev for at faae Vished om, hvorvidt vore Tropper fuldstændigt havde rømmet denne Egn; iøvrigt skulde denne Colonne senest den følgende Dag vende tilbage til sine Cantonnements. For med Sikkerhed at kunne udføre nævnte Ordre lod Commandeuren for 3die Division, General Hirschfeldt, der havde faaet Melding om de danske Forposters Forstærkning foran Aarhus, et større Recognosceringscommando under Befaling af General Stein rykke frem mod Byen i 3 Colonner, nemlig 5 Compagnier og 3 Escadroner fra Fulden over Skaade, 1 Bataillon og 2 Escadroner fra Maarslet over Viby, og 5 Compagnier, 1 Escadron og 1 6 Pds. Batteri fra Tised over Tranbjerg og Viby, efterfulgt af en Reserve af 1 Bataillon, 1 Escadron og det ridende Batteri.

Kl. 8 $\frac{1}{2}$ Formiddag saaes Teten af de fjendlige Colonner at nærme sig vor Stilling. Oberstlieutenant Müller havde stillet sine 2 Kanoner ved Magdalene Mølle under Bedækning af $\frac{1}{2}$ Escadron; 7de Linie-Bataillons 3die Compagni stod ved Vejen fra Møllen til Marselisborg, medens 4de Compagni havde besat den sydlige og vestlige Udkant af Ladegaard Skov. Terrainet mellem Magdalene Mølle og Mølleaa dækkedes af den anden halve Escadron. Vore Kanoner aabnede Ilden mod

Fjendlig Recognoscering den 31te Maj.

Fægtning ved Aarhus den 31te Maj.

den over Viby fremrykkende Colonne, men da det fjendlige Batteri aabnede sin Ild, medens Infanteriet rykkede frem paa begge Sider af Chausseen og navnlig truede med at omgaae vor højre Fløj langs Mølleaaen, lod Oberstlieutenant Müller sine Kanoner gaae tilbage igjennem Aarhus og befalede samtidigt sin øvrige Styrke at tiltræde Retraiten, der iværksattes af 3die Compagni og Cavaleriet i Retning af Frederiksporten, hvor førstnævnte besatte et S. for Kirkegaarden liggende Gjærde. 4de Compagni, der nu foruden af den østligste, fjendlige Colonne blev angrebet af Afdelinger fra Chausseen, og som tilmed havde et vanskeligt Terrain at passere, kom derved i en meget mislig Stilling og mistede under Retraiten 15 Mand, uagtet Reserven i længere Tid holdt sig ved Wallensteins Skandsen under en heftig Beskydning af det fjendlige Artilleri, der havde taget Stilling ved Magdalene Møllen og herfra tillige beskød vore ved Frederiksporten staaende Tropper. Da endelig 4de Compagni, som paa sin Retraite blev understøttet ved Ilden fra Dampskibet Hertha og de 2 samme Morgen ankomne Kanonbaade, var naaet tilbage til Mindeporten, beordredes begge Compagnier Kl. lidt over 10 til at gaae tilbage igjennem Byen og besætte Ris Skov, medens Escadronen skulde tage en Opstilling paa Plainen mellem Skøven og Randers Veien; de 2 Kanoner havde taget Position i en Indskjæring ved Vejlby. Preusserne besatte nu Byen med en Avantgarde, bestaaende af 2 Batailloner, 1 Compagni af 7de Jæger - Bataillon og 2 Escadroner af 11te Husar-Regiment under Befaling af Oberst Schlegell, der havde Ordre til at foretage en Recognoscering ad Randers Vejen med Jægercompagniet og Husarerne. Jægercompagniet, der kun var c. 60 Mand stærkt, gik Kl. omtrent 12 frem dels ad Randers Vejen, dels mellem nævnte Vej og Søen, medens Husar-Escadronerne

rykkede frem i Terrainet mellem Vejen til Hasle og Randers Vejen med 1 Deling som Fordækning.

Efterhaanden som de fjendlige Jægere avancerede, gik saavel vor Escadron som de 2 Compagnier efter Ordre langsomt tilbage til et Gjærde i Højde med den nordlige Del af Ris Skov, bag hvilket 3die Compagni placeredes med Undtagelse af 1 Peloton, der besatte Vejlbj; 4de Compagni placeredes i Reserve, medens de 2 i Vejlbj cantonnerende Compagnier besatte Strækningen herfra til Stranden. Imidlertid var saavel Halvescadronen fra Vejlbj, der commanderedes af Lieutenant Cetti, men paa Grund af forskellige Detacheringer kun talte en halv Snes Heste, som den i Egaa cantonnerende 2den Escadron af 6te Dragon-Regiment, hvilken af Corpsets Stabschef var dirigeret frem til Understøttelse for Oberstlieutenant Müller, naaede op i Højde med Dennes øvrige Styrke. Da den fjendlige Jægerkæde befandt sig ene uden Soutiens paa den østre Side af Chauseen, gav Oberstlieutenant Müller nu den ved Gjærdet staaende Kæde Ordre til at avancere, samtidigt med at 2den Escadron af 6te Dragon-Regiment ogsaa beordredes til at rykke frem. En Deling af denne Escadron sattes midlertidigt under Commando af Lieutenant Cetti, der skulde rykke frem langsmed den vestlige Skovrand, medens $\frac{1}{2}$ Escadron under Lieutenant Castenschild og Resten af Escadronen under Commandeuren, Ritmester Barths egen Commando gik frem mod den venstre Fløj af den fjendlige Jægerkæde. Denne sidste veg tilbage for vore Infanteristers Angreb, og da Lieutenant Cetti imidlertid var naaet op i Fjendens yderste højre Flanke og herfra udførte en Sværmattaque, maatte Jægerne i største Il trække sig tilbage mod Chausseen. Idet Lieutenant Cetti paa Forfølgelsen naaede hen mod denne, fik han Ild fra den der placerede, sluttede Trop, og da han samtidigt fik Øje paa de fjendlige Escadroner, som nær-

mede sig Vest fra for at bringe Jægerne Undsætning, rappellerede han sine Folk og rallierede dem henimod Skoven. Resten af Ritmester Barths Escadron, der omtrent samtidigt var naaet frem Nord fra henimod den sluttede, fjendlige Jægertrop og nu pludselig opdagede saavel de nævnte Escadroner som deres Tetedeling, der længere Nord paa nærmede sig Chausseen og derved truede Vore i Flanke og Ryg, fandt sig herved foranlediget til at opgive Attaquen og gaae tilbage forbi højre Fløj af vor Infanterikjæde. Den fjendlige Tetedeling, hvorved Commandeuren for de 2 fjendlige Escadroner be fandt sig, fulgte dristigt efter henimod vor Infanterikjæde, der hurtigt formerede Kredse; men strax efter gjorde vore Dragoner atter Front og gik frem til Angreb, efter paa højre Fløj at være blevne forstærkede med Halvdelen af 6te Dragon-Regiments 4de Escadron under Commando af Ritmester Heramb; Resten af sidstnævnte Escadron var kort forinden beordret som Kanonbedækning til Vejlbj. Der opstod nu et Sammenstød med de fjendlige Escadroner i Terrainet Ø. for Chausseen, et Sammenstød, under hvilket Overvægten afgjort var paa vore Dragoners Side, og da nu tilmed Lieutenant Cetti med sin Styrke kastede sig i Fjendens højre Flanke og Ryg, og samtidigt en frisk Cavaleristyrke saaes at rykke frem Nord fra over Bakkekammen paa Chausseen og saaledes truede hans venstre Flanke, opgav han skyndsømt Kampen. Den Cavaleristyrke, som kom Nord fra ad Chausseen, var 2 Delinger af 5te Dragon-Regiments 1ste Escadron under Commando af Lieutenant Jessen, der tilligemed 2 Kanoner noget forinden af Oberst Flindt var beordret frem fra Lisbjerg til en dækket Opstilling ved Skejby Led, og som Obersten, da Cavalerifægtningen udviklede sig Ø. for Chausseen, dirigerede frem ad denne Vej, over hvilken Fjendens Retraitelinie gik. Lieutenanten, der rykkede frem til Choc med den forreste

Deling, medens den anden fulgte langsommere efter for eventuelt at kunne imødegaae en fjendelig Afdeling, der saaes at holde V. for Chausseen, kom endnu tidnok til at tage virksom Del i Forfølgelsen af den i sydlig og sydvestlig Retning retirerende Fjende. Forfølgelsen standsede imidlertid snart paa Grund af det for Cavaleri vanskelige Terrain V. for Chausseen, i hvilket de fjendelige Jægere havde sat sig fast, hvorfor vort Cavaleri rallieredes og indtog en Stilling i Højde med den nordlige Del af Ris Skov, forstærkede med 4 Kanoner dels fra Vejlbj, dels fra Skejby.

Tabet paa Fjendens Side i Fægtningen N. for Aarhus den 30te Maj var: Tabet i Fægtningen den 31te Maj.

Af Faldne eller kort efter døde af deres Saar:

1 Officer og 1 Menig.

Af Saarede: 3 Officerer, 20 Underofficerer og Menige.

Af disse faldt 1 Officer og 3 Menige i vore Hænder; endvidere faldt 19 usaarede Underofficerer og Menige i Fangenskab.

Tabet paa vor Side var:

Af Faldne eller kort efter døde af deres Saar:

1 Officerer, 1 Underofficer og 1 Menig.

Af Saarede: 1 do. 2 do. 3 do.

1 Underofficer og 3 Menige faldt i Fjendens Hænder.

Den saarede Officer var Ritmester Heramb af 6te Dragon-Regiment.

I Fægtningen mistede de fjendelige Husarer ialt 26 Heste, hvorimod vore Escadroners Tab indskrænkede sig til 6.

Klokken var noget over 2, da Fægtningen endte, og snart efter gik Fjenden tilbage til Aarhus, der ud paa Eftermiddagen aldeles rømmedes, hvornæst General Rye lod Byen besætte fra den avancerede Post i Vejlbj med 1 Compagni og $\frac{1}{2}$ Escadron, samtidigt med at Ris Skov besattes med 1 Compagni. — Den fjendelige Reconoscering mod Framlev gik endnu samme Dag

tilbage uden at have haft noget Sammenstød med Vore.

Corpset indtager
atter Stillingen
Hjortsøj - Skje-
ring.

Den Omstændighed, at Fjenden med en betydelig Styrke forblev ved Viby, foranledigede General Rye til den 1ste Juni at gaae tilbage til de Cantonnements, han den 25de havde indtaget; kun forblev Hovedkvarteret i Skjering. Den avancerede Post i Vejlbj, der saaledes atter blev trukken tilbage til Egaa, skulde fremsende mindre Cavaleriafdelinger til Vejlbj, Skejby og Hasle, hvorfra Poster igjen skulde udsættes, og langt udgaaende Patrouiller udsendes over Aarslev og Lyngby: den nordlige Udgang af Aarhus skulde nøje bevogtes, og Observationsposter fremsendes i Byen til de ved dennes sydlige Tilgange anbragte Barricader, der fuldstændigt skulde lukkes, da Intet skulde fremsendes S. for Aarhus. Den anden avancerede Post, der blev trukken tilbage til Elsted og forøgedes med $\frac{1}{2}$ Escadron, skulde fremsende mindre Cavaleriafdelinger til Trige og Lisbjerg og herfra som tidligere udstille Poster og fremsende langt udgaaende Patrouiller; endvidere beordredes 1ste Cavaleri Brigade til i Tilfælde af Allarmering strax at afsende 2 af de nærmeste Escadroner til Elsted til Raadighed for Oberst Flindt. Endelig oprettedes, ligesom det tidligere havde været Tilfældet, Bavner, hvorved de avancerede Poster kunde communicere med hinanden indbyrdes og med Hovedcorpset.

Fjendens Stilling
efter den 1ste
Juni.

Da Fjenden den 1ste Juni fremsendte Detachementer ad Skanderborg-Randers Vejen, og alle Efterretninger stemmede overens i, at betydelige, fjendlige Afdelinger concentreredes S. for Aarhus, var man forberedt paa, at han den følgende Dag vilde rykke videre frem. Dette skete dog ikke, han trak sig tvertimod noget tilbage, saa at hans Forposter kom til at staae i en Linie fra Mos Sø V. for Alken, Nord om Stilling og videre over Tingskov, Hørred og Moesgaard; bag denne Linie cantonnerede Preusserne i den sydlige Del af

Ning- og navnlig i Hads Herred, medens den bajerske Brigade cantonnerede i Skanderborg og Omegn, dækkende sin Ryg mod Overrumplinger ad Defileerne ved Fuldbro og Nybro dels ved en directe Bevogtning af førstnævnte Defile, dels ved Henlæggelsen af 1 Bataillon og 2 Kanoner til Landsbyen Vrold; den kurhessiske Brigade stod med sin Hovedstyrke i Horsens og Vejle og disse Byers nærmeste Omegn, medens en mindre Del af Brigaden var fordelt som tidligere i Kolding, Alver og Haderslev. I denne Opstilling foretoges der vel fra Tid til anden mindre Forandringer, ligesom der af og til udsendtes Commandoer til Reconoscering, til Inddrivelse af Contributioner og efter de kurhessiske Husarers Tilfangetagelse i Nørre Snede, hvilken Begivenhed senere vil blive omtalt, til Afstraffelse af denne By; men naar undtages, at det i sidstnævnte Øjemed udsendte Commando efter endt Hverv forblev i en fremskudt Stilling ved Nim og Underup, foretoges der ingen større Bevægelse, navnlig med Fremrykning i nordlig Retning for Øje, før i den anden Halvdel af Maaneden, da Aarhus paany blev besat.

Ved Skrivelser af 25de og 26de Maj var det blevet paalagt General Rye at effectuere Retraiten med størst mulig Langsomhed og i hvert Fald, naar en Indskibning maatte blive befalet, at lade en Styrke blive tilbage, hvilken da skulde bestaae af 5te og 6te Dragon-Regiment, 9de Linie-Bataillon, der var stationeret paa Helgenæs som Besætning i de derværende Befæstningsanlæg, 12te lette Bataillon, 4 Kanoner samt Espingolerne, Alt under Commando af Oberst Flindt; denne Styrke, for hvilken de fornødne Transportmidler skulde efterlades, skulde have som Opgave saavel at true Fjendens Flanke, som at benytte de Lejligheder, der maatte tilbyde sig til at gribe Offensiven og falde over mindre, fjendlige Afdelinger; den skulde kun betragte

General Rye
erholder Ordre
til ved eventuel
Indskibning at
lade en Styrke
blive tilbage.

Helgenæs som sit Deboucherings- og Retraitepunkt, men iøvrigt ikke forblive der, naar det ikke var nødvendigt, og heller ikke indskibe sig, før det blev nødvendigt. De fornødne Transportfartøjer vare under Commando af Maanedslieutenant Schwensen blevne dirigerede til Helgenæs, og General Rye var under 26de Maj bleven underrettet om, at de fornødne Dampskibe snarest muligt vilde blive eftersendte. — Det viste sig imidlertid snart, at Fjenden ikke trængte ud over Aarhus, og General Ryes Corps forblev derfor foreløbigt samlet, naar afsees fra, at Dele af 3die Dragon-Regiment i Begyndelsen af Juni, og senere hele Regimentet detacheredes for i Forbindelse med 1ste lette Bataillons Depotcompagni, der afsendtes fra Kjøbenhavn, at operere selvstændigt. Da de Operationer, som af dette Detachment, der for en kort Tid forstærkedes med 2 Compagnier af 1ste Jægercorps, foretoges til Løsning af den det stillede Opgave, ikke staae i absolut Forbindelse med de Operationer, som foretoges af Hovedstyrken af det Ryeske Corps, ville vi opsætte Fremstillingen deraf til et senere Tidspunkt og da give den som et for sig afsluttet Hele.

Foranstaltninger med Hensyn til en eventuel Retraite til Helgenæs.

Den langsomme Retraite var af væsenlig Betydning med Hensyn til Corpsets Forplejning, idet man ved den forandrede Retraitelinie maatte have Tid til at regulere og til ved Tilførsler, navnlig af Fourage, at sikkre Forsyningen. Der afsendtes ogsaa fra Bogense Fartøjer med Proviant, Havre etc.; men da en saadan Afsendelse var et vanskeligt Foretagende saavel af Hensyn til de dertil medgaaende Skibe, som og fordi Fouragen paa Øerne begyndte at blive sjeldnere, var Corpset hovedsagelig henvist til selv at maatte sørge for sin Forsyning, og en Hjælp herved var det da, at Nørrejyllands Intendantur blev beordret til at følge General Ryes Corps. Overcommandoen havde i Slutningen af Maj antydet som det Hensigtsmæssigste, at selve Gene-

ralcommandoen gik, til Helgenæs for der at varetage Corpsets Interesse; Generalcommandoen derimod formentede, at den, selv om ved Fjendens Fremtrængen Nord paa Forbindelsen tillands med Hæren kunde blive ophævet, endnu i den nordre Del af Jylland kunde være til god Nytte dels i moralsk Henseende og som Støtte for de civile Autoriteter, og dels for at være til Hjælp ved Hærens Forsyning fra de nordlige, productrige Egne. Under 1ste Juni bestemte Krigsministeriet, at Generalcommandoen i paakommende Tilfælde skulde gaae Nord paa, om fornødent til Frederikshavn, men at den dog saa længe som muligt skulde forblive i Randers; Intendanturen derimod skulde gaae med General Ryes Corps, dog saaledes at der til Aalborg eller et andet passende Sted afgaves det fornødne Intendanturpersonale for det Corps, der skulde detacheres til selvstændigt Hverv.

For at kunne iværksætte Retraiten med størst mulig Langsomhed lod General Rye særligt den mellem Kalø Vig og Kolindsund værende Stilling nøjagtigt recognoscere og lod foretage forskellige Foranstaltninger for yderligere at forstærke den. Denne Stilling, hvis aabne Del strækker sig fra Vigen over Kalø Bavnehøj til Korup Sø, og hvis øvrige Del dækkes af Afløbet fra denne Sø til Kolindsund, egner sig til Forsvar med en mindre Styrke derved, at den førstnævnte Del kun er forholdsvis kort og stærkt dominerende, og at ved sidstnævnte Del Afløbet paa Grund af dets ringe Fald let kan opstemmes og blive til en væsentlig Hindring; den højre Fløj fordrer saaledes kun en ringe Styrke, navnlig foran Grenaa til Observation, eventuelt Forsvar mod en Omgaaen ad denne Kant.

Ogsaa paa Helgenæs foretoges der forskellige Anlæg, og i de første Dage af Juni fandtes der saaledes her Barakker for 1500 Heste.

Forhandlinger
med den fjend-
lige Overcom-
mando.

Det er i Indledningen blevet bemærket, at General Prittwitz lejlighedsvis søgte at indlede Forhandlinger med den danske Overcommando, Forhandlinger, som førtes dels directe, dels indirecte. Medens den preussiske Avantgarde den 31te Maj holdt Aarhus besat, havde saaledes dens Commandeur, Oberst Schlegell, gennem Byens Borgmester, Justitsraad Hertz, gjort General Rye det Forslag, at Byen paa en Måade skulde betragtes som neutral, idet den nemlig hverken skulde besættes af danske eller tydske Tropper; under 1ste Juni havde Generalen svaret, at han var villig til, saalænge han stod i sin daværende Stilling, ikke at besætte Byen, naar General Prittwitz ved en skriftlig Erklæring vilde forpligte sig til heller ikke at besætte den, og naar den fjendelige »Oberverphlegungscommission« i Forbindelse med »Ober Generalcommandoen« ligeledes vilde forpligte sig til ikke i Byen at udskrive Contributioner af nogensomhelst Slags; dog skulde Byen selvfølgelig kunne benyttes som Deboucheringspunkt for begge Parter. I Gjensvar herpaa meddelte Oberst Schlegell Justitsraad Hertz, der ogsaa af General Rye benyttedes som Mellemand, at en skriftlig Erklæring om ikke at besætte Aarhus udentvivel vilde blive udstedt fra preussisk Side, at derimod kun den nedsatte »Landesverphlegungscommission« i Overensstemmelse med »Ober Generalcommandoen« kunde decidere med Hensyn til Spørgsmaalet om Byens Bidrag til den tydske Hærs Underhold, og at der derom vilde blive gjort Henstilling til sidstnævnte Autoritet. Obersten foreslog en status quo, indtil der kunde indløbe Svar fra Overcommandoen, hvilket Forslag imidlertid fremkaldte en Gjentakelse af Tilbudet om paa de anførte Betingelser ikke at besætte Byen; da der intet Svar herpaa indløb, forblev denne besat. General Bülow, som af General Rye havde faaet Melding om disse Forhandlinger, tog

nu Sagen i sin Haand, og paa en Skrivelse af 4de Juni fra General Prittwitz selv til General Rye om Ønskeligheden af i Anledning af de indledede Forhandlinger at træffe en Overenskomst med den danske Overgeneral, enten med Denne personlig eller gennem en Befuldmægtiget fra ham, lod han General Rye svare, at Overcommandoen var vidende om, at der mellem de respective Regjeringer var indledet Underhandlinger saavel om Fred som om Vaabenstilstand, og at man som Følge heraf antog, at det ikke kunde tilkomme den commanderende General at foregribe Regjeringens Beslutning i saa Henseende; for imidlertid at imødekomme General Prittwitz's Ønske og modtage de Forslag eller Underretninger, som Denne vilde gjøre til Gjenstand for Meddelelser, var man villig til en Sammenkomst mellem en dansk og en preussisk Befuldmægtiget, og vilde Stabschefen ved Overcommandoen, Oberst Flensborg, i den Anledning give Møde paa det Sted, General Prittwitz maatte bestemme, Oberst Flensborg afrejste som Følge heraf den 6te om Aftenen til Aarhus og begav sig til General Ryes Hovedkvarter i Skjering; da General Prittwitz imidlertid i en Skrivelse af 7de Juni uden at anføre nogen egenlig Grund opgav det i den tidligere Skrivelse udtalte Ønske om en Conference, fandt der paa dette Tidspunkt ingen yderligere Forhandling Sted, og Oberst Flensborg vendte atter tilbage til Fyen. Det Svar til General Prittwitz, som General Bülow dicterede General Rye, var indgivet ham fra Krigsministeriet og foranlediget ved en Meddelelse til dette om et Forslag til Underhandlinger, som paa et endnu tidligere Stadium og ad ganske privat Vej var tilgaaet ham fra den fjendlige Overgeneral.

Som det vil erindres, var det foreløbigt kun med Observationsposter, at Aarhus var besat; ved Fjendens

Corpsset besætter
atter Aarhus med
en større Styrke.

Tilbagegang bleve Cavaleriposter som tidligere skudte frem S. for Byen, men først den 6te Juni foretoges Besættelsen med en større Styrke, idet der fra Posten i Vejlbj fremsendtes 1 Compagni for at besætte de sydlige Ud-gange med Hegnene tæt S. derfor, for at optage de foran værende Cavaleriposter, hvis Fjenden maatte kaste dem tilbage, samt for at forhindre, at en mindre, fjendlig Cavaleristyrke, der ikke var tilbørligt understøttet af Infanteri, skulde kunne rykke ind i Byen. 1 Compagni cantonneredes i Vejlbj med en Post skudt frem til Risskovens sydlige Udkant; dettes Opgave skulde være, hvis Fjenden rykkede frem, at besætte den nordlige Del af Skøven og optage det fra Aarhus retirerende Compagni, som skulde trække sig tilbage langs Stranden mod Stillingen ved Egaa. I Egaa forblev der 2 Compagnier foruden 1 1/2 Escadron, af hvilke den ene Escadron skulde afgives af 6te Dragon Regiment, den halve Escadron af 1ste Cavaleri-Brigade, og det var Bestem-melsen, at den halve Escadron i Tilfælde af Allarmering strax skulde rykke frem til Vejlbj for at støtte Infan-teriets Tilbagegang. Den avancerede Post i Elsted, til hvilken der af 1ste Cavaleri-Brigade afgaves 1 1/2 Es-cadron, fik fra den 10de Juni kun tildelt 1 Escadron; men Brigaden fik derefter Ordre til ved stedfindende Allarmering hurtigst muligt at sende endnu 1 Escadron dertil. — Denne Ordning forblev uforandret, indtil Fjen-den atter rykkede frem for at besætte Aarhus; der ud-sendtes fra Tid til anden Recognosceringscommandoer, som oftest fra den avancerede Post i Elsted og navnlig mod Egnen om Lillering, Taastrup indtil henimod Jexen dels for at erholde Underretning om Fjenden, og dels for om muligt at hindre Udskrivninger; noget Sammen-stød med Fjenden fandt ikke Sted ved disse Recogno-sceringer.

At hindre de fjendlige Udskrivninger af Levnetsmidler og Fourage var en af Hovedopgaverne for General Ryes Corps, en Opgave, hvorpaa Opmærksomheden ogsaa stadigt var rettet; jevnlige Opfordringer til Civilautoriteterne gik ud paa at medvirke til, at ingen-somhelst Requisitioner bleve honorerede fra Egne, som ikke vare besatte af Fjenden, naar de ikke bleve aftvungne ved Vaabenmagt. De Egne, som uafbrudt i længere Tid havde været besatte, havde maattet præstere betydelige Leverancer og vare derved efterhaanden blevne udtømte. En Følge heraf var det, at Fjenden ogsaa udskrev Contributioner fra de udenfor hans Forpostlinie liggende Egne, og da disse som oftest ikke bleve præsterede, fra Tid til anden udsendte Commandoer, navnlig af Cavaleri, for at inddrive dem. At det ved saadanne Lejligheder ikke altid gik saa ganske regelmæssigt til, er en Selvfølge, og navnlig hvor Bajrerne og Kurhesserne vare de agerende, forekom der adskillige Exempler paa, at man ogsaa tilegnede sig Gjenstande udenfor de requirerede; men naar undtages det enestaaende Tilfælde, Afstraffelsen af Nørre Snede, var det kun individuelle Overgreb, som fandt Sted, og som bleve straffede, naar de bleve paatalte, og Gjærningsmanden kunde findes. Det var Landmanden, paa hvem Byrden mest tyngede; navnlig var det Qvægbesætningerne, som det gik ud over, og Tabet blev især føleligt derved, at Malkeqvæget paa mange Steder maatte tages med. Regjeringen fandt sig derved foranlediget til at tage under særlig Overvejelse, om der ikke var Midler, hvorved den kunde komme Beboerne i de af Fjenden besatte Egne tilhjælp; den kom imidlertid til det Resultat, at den ikke vilde beordre Slagteqvæg tilført de af Fjenden besatte Egne, og at den heller ikke indirecte vilde foranledige sliig Tilførsel ved at indestaae Afsenderen af saadant Qvæg for Betaling senere; den vilde imidler-

Foranstaltninger i Anledning af de fjendlige Udskrivninger.

tid bringe det under Rigsdagens Overvejelse, hvorvidt og hvorledes det af Jylland lidte Tab maatte kunne overtages af hele Landet. Regjeringen fandt, at det maatte overlades de civile Autoriteter og de dem bistaaende Mænd at udfinde, paa hvilken Maade de bedst maatte kunne redde de besatte Egenes Malkeqvæg, saasom ved af dem foranstaltet Kjøb af Slagteqvæg fra Egne, der ikke vare besatte af den danske Hær eller ved samme afskaarne fra den af Fjenden occuperede Del, eller ved Realisation af det i Behold værende Korn imod Slagteqvæg fra Slesvig og Holsten. Ogsaa Hestene gik det ud over, og den 6te Juni udnævntes der Commissioner, som beordredes til Modtagelse af de i Jylland som Erstatning for den stedfundne Afgang udskrevne Heste; hver Commission skulde tilforordnes en Commissair af Landet. Afleveringsterminerne sattes til den 15de, 17de og 18de Juni, og det bestemtes, at der fra Ribe Amt skulde leveres i Kolding 55 Ride- og 26 Trækheste og fra Vejle Amt i Vejle 63 Ride- og 29 Trækheste for den slesvig-holstenske Hær, medens der i Skanderborg fra Skanderborg Amt skulde leveres 42 Ride- og 19 Trækheste og fra Aarhus Amt 18 Ride- og 8 Trækheste til Fordeling mellem de øvrige Hærafdelinger. Amtmand Lindholm i Skanderborg, der vægrede sig ved at bekjendtgjøre Requisitionen om Hesteudskrivningen, som gik ud paa, at der skulde møde 2 Heste pr. Pastorat, fængsledes og førtes den 14de som Arrestant til Rendsborg. Da Amtmanden saaledes var arresteret, og Herredsfogden i Gjern Herred, der var bosiddende i Skanderborg, var i Fjendens Vold og derfor ingen Indflydelse kunde have paa de ubesatte Dele af Amtet, tildelte General Rye forhenværende constitueret Herredsfoged Mazanti, der som Følge af Nørre Snede Affairen var udsat for Fjendens Efterstræbelser og ikke kunde forblive i Bredstrup, en Fuldmagt, efter hvilken han skulde varetage Amtets

og Corpsets Interesse i Gjern Herred; samtlige Sognefogder skulde derefter uvægerligen efterkomme hans Befalinger angaaende Stafetter, Vagtposter, Vejvisere, Vognes og Levnetsmidlers Afgivelse, Broers Afbrydelse o. l., og de skulde drages til Ansvar, hvis de rakte Haanden til at efterkomme nogensomhelst Requisition af Fjenden til Sogne, der laa udenfor dennes Forposter, medmindre den blev inddreven ved Vaabenmagt.

Paa Grund af den svage Styrke, som det Ryeske Corps havde, var den Fordring, der stillede til Sognefogderne med Hensyn til Stafetter, Vagtposter, Vejvisere o. s. v., i det Hele med Hensyn til deres Medvirkning i Efterretningsvæsenets Tjeneste, af stor Betydning. At vort Efterretningsvæsen efterhaanden kom i god Orden, skyldtes navnlig Politilieutenant Leerbech, der opholdt sig ved Hovedkvarteret og derfra ledede det indviklede Maskineri; enhver Bevægelse hos Fjenden, der tydede paa Fremrykning eller andet Foretagende, enhver Efterretning om Udsendelse af Commandoer eller om Forandring i Styrke og Stilling skulde saavidt muligt meldes, og til den Ende skulde der om muligt altid have Stafetter berejtede til Afgang, hvortil i Reglen vare udtagne unge, raske Bønderkarle, der havde deres Heste parate i en eller anden Gaard; Meldingerne skulde sendes enten directe til Hovedkvarteret eller til forud fastsatte Punkter, hvorfra de paa aftalt Maade bragtes videre. Fra Midten af Juni blev Indretningen af Stafetlinier overdragen udelukkende til Politiaassistent Grønlund i Framlev, og Forpostcommandeurerne (dengang Major Marcher i Vejlbj og Major Honnens i Elsted) bleve henviste til ham, naar de ønskede nogen speciel Oplysning i en eller anden Retning. Enhver Efterretning skulde sendes til Lieutenant Leerbech, dog saaledes at Forpostcommandeurerne betimeligt modtog directe Meddelelse om Alt, hvad der kunde være af Vigtighed for dem,

Ordningen af
Efterretnings-
væsenet.

navnlig om Fjendens Fremtrængen, hans Udsendelse af Commandoer, Forandring af Forpostkjæde o. s. v.

Ordning med
Hensyn til Re-
quisitioner paa
Befordrings-
midler.

Foruden det Train, hvoraf Afdelingerne selv vare i Besiddelse, behøvedes der et større Antal Vogne, især til de dagligt forefaldende Kjørsler fra Magasinerne; man havde vel et Antal Vogne til Disposition, navnlig fra de af Fjenden besatte Egne, men da de hovedsagelig benyttedes af Intendanturen, vare Afdelingerne, naar de havde Vogne fornødne, henviste til at requirere dem fra Cantonnementerne, hvilket havde til Følge, at Kjørselsbyrden blev meget ulige fordelt. For at raade Bod herpaa og i det Hele til Lettelse ved Requisitioner paa Befordringsmidler blev det foranstaltet, at en Befordringscommissair, Kammerraad Kjær, paa Randers- og Æbeltoft Amtstuedistricters Vegne tog Ophold i Rønde Kro, og til ham skulde Afdelingerne derefter indgive de Requisitioner paa Vognbefordringer, Forspandsheste, ridende og gaaende Bud, der stadigt behøvedes; kun for de Tilfælde, hvor Befordringerne behøvedes hurtigere, end de kunde erholdes gennem ovennævnte Commissair, f. Ex. ved Opbrud, til Syges og Arrestanters Transport, vilde Requisitionen kunne udstedes til Sognefogderne directe, og for at Byrden saavidt muligt kunde fordeles ligeligt, bleve de yderst liggende og de udenfor Forpostlinien liggende Sogne bestemte til at præstere slige, enkeltvis forefaldende Kjørsler.

GeneralPrittwitz
gjør Forslag om
en Vaabenhvile.

Den 20de Juni begyndte Fjenden en fremadgaende Bevægelse, og General Prittwitz forlagde sit Hovedqvarter fra Horsens til Skanderborg. Forinden han afgik fra Horsens, havde han i et Brev af 19de til General Bülow atter optaget Tanken om en Overenskomst med Denne, idet han saavel i Beboernes Interesse som i Betragtning af, at han vidste, at der fra en mæglende Magt var udgaaet Opfordringer saavel til Kjøbenhavn som til Berlin for at hidføre en factisk Vaabenhvile,

foreslog at lade en saadan indtræde strax og da tillige at fastsætte en Demarcationslinie; Vaabenhvilen behøvede kun at gjælde for kort Tid og skulde kunne opsiges med endnu kortere Varsel. General Prittwitz tilføjede, at han trods dette Forslag ikke ansaa sig for bunden til at afholde sig fra de Operationer, der kunde være i hans egen Hærs og maaske endnu mere i de vedkommende Indbyggers Interesse. I sit Svar af 21de Juni meddelte General Bülow, at han ikke havde Bemyndigelse til at afslutte selv den korteste Vaabensstilstandsconvention, at han derfor beklagede ikke at kunne inklade sig paa det gjorte Forslag, men maatte indskrænke sig til at referere Sagen til Regjeringen. — Det var iøvrigt General Bülows Formening, at en Vaabenhvile som den foreslaaede kun vilde give Fjenden Fordele, idet han forblev i Landet og vedblivende udsugede det, uden at vi efter Evne kunde forhindre det; anderledes vilde Sagen stille sig, hvis Demarcationslinien blev dragen saa sydligt, at man deri kunde finde Grund til at gaae ind paa Forslaget; men langt fra at den vilde blive dragen sydligere, maatte man tvertimod antage, at det var General Prittwitz's Mening, at den skulde drages nordligere end den Stilling, Fjenden da havde inde. Denne Antagelse viste sig ogsaa forsaavidt begrundet, som Fjenden strax begyndte sin fremadgaaende Bevægelse, uden at man afventede General Bülows Svar.

Den 20de Juni rykkede 1ste preussiske Brigade frem til Jexen, hvor den gik i Bivouak og skød Forposter frem henimod Taastrup, medens de bagved værende, bajerske Forposter concentreredes ved deres Afdelinger. Den 21de Juni Kl. 6 Formiddag rykkede Preusserne videre over Framlev og Borum til Folby og Norring, gik dels i Cantonnement, dels i Bivouak og udsatte Forposter mod Nord samt i en Linie mellem de østlige Udkanter af Norring- og Nørreris Skov; den bajerske Bri-

Fjendens Fremrykning den 20de Juni og følgende Dage.

gade samlede sig Kl. 7 Formiddag S. for Jexen og fulgte efter til Borum, idet dog en mindre Styrke efterlodes i Egnen om Skanderborg, indtil det ved Underup og Nim værende, kurhessiske Detachment i Løbet af Dagen havde faaet besat Skanderborg Afsnittet og udsat Forposter langs Illerup Aa fra Mos Sø til Stampemøllen. Samtidigt med denne Fremrykning paa den vestlige Hovedlinie havde 2den preussiske Brigade sat sig i Bevægelse S. for Aarhus, og omtrent Kl. 9 Formiddag meldtes det, at Fjenden over Viby nærmede sig Byen; da derhos fjendlige Flankeurer viste sig i True og Tilst, trak Compagniet i Aarhus (af 7de Linie-Bataillon) sig tilbage og besatte den sydlige Udkant af Ris Skov. Selve Byen blev altsaa ikke forsvaret, og de fjendlige Pionerer bleve saaledes istand til hurtigt at kunne rydde de i Byens Udkant opkastede Barricader. Kl. henved 12 rykkede den fjendlige Styrke, omtrent 3000 Mand, hovedsagelig vesterfra ind i Byen, og henad Eftermiddagen fremsendtes mod Ris Skov en Jægerkjæde, som engagerede sig med den derværende Besætning, hvilken efter Ordre trak sig tilbage Ø. for Egaa Bro. Vor Stilling forblev iøvrigt som tidligere, naar undtages, at Infanterifeltvagterne fra den avancerede Post i Egaa stilledes Ø. og N. for Vandløbet, medens en Cavalerifeltvagt stilledes i Vejlbj med Post her og i Skejby og holdende Forbindelse med Posterne i Lisbjerg, Trige, Hæst og Spørring, der udstilledes fra Feltvagter fra den avancerede Post i Elsted.

Allerede om Morgenen havde en af de 2 Kanonbaade, som laa paa Rheden, og som tilligemed Dampskibet Hertha ved Fjendens Nærmelse vare gaaede ned mod Marselisborg Skov, sendt et Par Granater ind over Kalkbrænderiet; da der imidlertid her Intet videre kunde udrettes, lagde de sig længere mod Nord, og da der om Eftermiddagen viste sig en fjendlig Styrke N.

for Byen, blev den beskydt fra vore Skibe. Dette foranledigede, at General Hirschfeldt, som kort efter Trop-
pernes Ankomst var indtruffen, afsendte en Parlemetair
til Chefen for Hertha, Capitainlieutenant Sommer, for
at betyde ham, at en Beskydning af de i og ved Byen
opstillede, preussiske Tropper vilde medføre, at der blev
kjørt et Batteri op ved Havnen for at besvare Ilden og
for om fornødent at skyde Byen i Brand. Capitain-
lieutenanten henstillede Sagen til General Rye, som
bestemte, at han ikke maatte afholde sig fra at be-
skyde Fjenden, saasnart denne viste sig udenfor Byen.
— Hertha og Kanonbaadene gik op efter Kalø Vig,
medens Kutteren Neptun, som ogsaa havde ligget paa
Rheden, gik op under Mols.

Den følgende Dag fortsattes den fjendlige Frem-
rykning dels fra Aarhus, dels fra Noring mod Trige;
herfra gik en Afdeling mod Hæst og videre mod Spør-
ring, medens Hovedstyrken gik over Pannerup og
Skaarupgaard imod vor højre Flanke; vore Cavaleri-
poster vare blevne kastede efter at have vexlet endel Skud
med Fjenden. Da denne havde naaet Pannerup, trak Posten
i Elsted sig tilbage til en Stilling ved Hjorts høj, sam-
tidigt med at Posten ved Egaa, uden at være truet,
trak sig tilbage til Skjering; 1 Bataillon var bleven
placeret ved Grøttrup, og 1ste Cavalieri-Brigade støttede
og dækkede vor højre Fløj. Mod denne Stilling skete
der intet Angreb; c. 2 fjendlige Escadroner, som de-
boucherede ud fra Skaarupgaard Skov, trak sig strax
tilbage, da vort Cavaleri viste sig. Kl. 5 om Efter-
middagen, da Fjenden antoges for denne Dag at have op-
givet den videre Fremrykning, trak General Rye sig endnu
lidt længere tilbage, saaledes at de vestligst placerede Ba-
tailloner kom til at staae i Skjødstrup og Vorre, og de
yderste Cavaleriposter i Skjering, Hjorts høj, Bendstrup,
Mejlby og Knagstrup; Hovedkvarteret forlagdes til Vos-

næsgaard. De nærmest denne Stilling af Fjenden besatte Byer vare Vejby og Elsted; 1ste preussiske Brigade stod iøvrigt paa begge Sider af Aarhus - Randers Chausseen, 2den Brigade i Aarhus, og imellem disse stod den bajerske Brigade, som med Efterladelse af en mindre Styrke i Borum til Forbindelse med Skanderborg var rykket over Tilst og Kasted til Lisbjerg, foran hvilken By der havde været taget en Opstilling til henimod Ølsted med Avantgarden skudt ud over Elev.

Den 23de forholdt Fjenden sig rolig indtil Middag, da der rykkede en Colonne af et Par Batailloner, et Par Escadroner og 4 Kanoner frem over Trige, Pannerup og Skaarupgaard mod Hjortshøj og Hesselballe, Cavaleriet specielt i sidstnævnte Retning. Vore Poster trak sig tilbage, Infanteriposterne til de foran Skjødstrup værende Skovpartier og Hegn. I Segalt stode 1 Bataillon og 2 Escadroner af 6te Dragon-Regiment, hvilke sidste, da den fjendlige Infanterikjæde var standset uden at inlade sig i Engagement med vor Kjæde, medens 2 fjendlige Escadroner i stærkt Trav gik frem mod Vorre, bleve beordrede frem for Vest om Vorre Banker at falde det fjendlige Cavaleri i Flanken; Escadronerne kom rask frem, men da det fjendlige Cavaleri standsede itide, kunde Attaquen ikke udføres. Fjenden gik atter tilbage og holdt kun Skaarupgaard Skov og Elsted stærkt besatte. Samtidigt havde Fjenden sendt 2 Compagnier og 1 Escadron til Spørring, hvorfra Patrouiller fremsendtes mod Røved og Halling; ogsaa de trak sig tilbage, saa at Fjendens nordligste, faste Post stod i Hæst med Observationsposter mod Spørring. — Da vor Stilling, især ved Hjortshøj, fandtes at være altfor nær ved Fjendens, besluttede General Rye at gaa endnu lidt længere tilbage; i Løbet af Eftermiddagen var Bevægelsen fuldført, og Opstillingen var derefter følgende: En avanceret Post under Oberst Flindt paa

Vosnæsgaard og i Æskerød bestod af 1 Bataillon (6te Corpsets Stilling den 23de Juni om Aftenen. Linie-Bataillon), 1 Escadron af 6te Dragon Regiment, $\frac{1}{2}$ Escadron af 1ste Cavalieri-Brigade og 2 Kanoner; heraf skulde 2 Compagnier og 1 Escadron anvendes til Forposttjenesten, og Infanterifeltvagterne etableres fra Stranden over Hjelmager og Segalt til V. for Vadskens Kro, Cavalerifeltvagterne i Skjødstrup og Vorre; Forpostescadronen skulde afløses dagligt, Bataillon og den halve Escadron hver anden Dag. En anden avanceret Post under Oberstlieutenant Læssøe var i Hornslet og bestod af 12te lette Bataillon, 1 Escadron af 1ste Cavalieri-Brigade og 2 Kanoner, og heraf skulde der dagligt anvendes 1 Compagni til Forposttjeneste med Feltvagtlinien over Rosenholm, Tendrup til V. for Vadskens Kro, medens Escadronen skulde udstille Feltvagter i Kræbjerg eller Balle, Sophie Amaliegaard eller Estrupgaarde og Borupgaarde eller Karlby; Escadronen skulde afløses dagligt. Bag disse fremskudte Poster cantonneredes paa højre Fløj Cavaleriet under Oberst Juel, 1ste Cavalieri-Brigade paa Rosenholm, i Mørke, Falkjærgaarde, Ommestrup-By- og Gaarde samt Faarup, 6te Dragon-Regiment i Faarup og Thorsager; i Tilfælde af Allarmering skulde Cavaleriet samles mellem Mørke og Balle, og 1 Escadron skulde strax detacheres til Oberstlieutenant Læssøe i Hornslet; til Observation af Vejene mod Nordvest skulde Oberst Juel udsætte en Cavaleripost i Termestrup. Til Sikkerhed for højre Fløj vare iøvrigt Kolind Bro, Koed Bro og Ryomgaards Bro blevne afbrudte. Det øvrige Infanteri cantonneredes med 1 Bataillon (7de Linie-Bataillon) i Ugelbølle, 1 (4de Reserve-Bataillon) i Følle og 2 Compagnier af 1ste Jægercorps i Rodskov (de 2 andre Compagnier vare detacherede); Ingenieurerne cantonneredes i Thorsager, 2det Batteri (Schultz) med 2 Kanoner i Hornslet, 2 i Balle, hvilke sidste stilledes til Oberst Juels Disposition,

og 4 i Skrejrup; 6te Batteri (Haxthausen) med 2 Kanoner paa Vosnæsgaard, 2 i Ugelbølle og 4 samt Espingolerne i Rønde; Magasinerne forbleve, hvor de alt vare, nemlig i Rønde, Intendanturen paa Kalø; Hovedkvarteret forlagdes til Balskovgaard. Major Honnens beordredes til at fungere som Forpostcommandeur under Oberst Flindt, Major Marcher under Oberstlieutenant Læssøe. For det Tilfælde, at Fjenden skulde angribe denne Stilling, og en Tilbagegang blev ønskelig, var det befalet, at Cavaleriet under Oberst Juel skulde dirigere Retraiten mod Skrejrup og Rostved, og at den avancerede Post i Hornslet skulde trække sig over Balle, Følle, Skrejrup til Thorsager - Rostved Vejen paa Højderne Ø. for Engdraget, medens den avancerede Post paa Vosnæsgaard skulde trække sig tilbage ad Landevejen mod Lygten Kro og til Følle Mølle. For at en stadig Forbindelse kunde vedligeholdes mellem de 2 avancerede Poster, skulde hver af dem, naar der allarmedes, hver halve Time sende en Ordonnants til den anden med Underretning om den øjeblikkelige Stilling, ligesom ogsaa enhver af dem skulde etablere en Bavne paa en Høj i Nærheden af Posten, hvilken Bavne skulde tændes, naar en Allarmering blev anseet nødvendig; fra de bagved værende Afdelinger skulde der udstilles Poster paa Punkter, hvorfra disse Bavner kunde observeres.

Fjendens Stilling
 efter den 23de
 Juni.

Fra Stillingen, som blev indtaget den 23de Juni, fandt der imidlertid ingen yderligere Tilbagegang Sted, idet Fjenden, istedetfor at rykke frem, tvertimod den 24de begyndte at trække sig noget tilbage. Denne Dag Kl. 3 Morgen afløstes den bajerske Brigades Avantgarde i Elev af preussiske Tropper og trak sig til Lisbjerg, hvornæst Brigaden afmarcherede over Kasted og tog en Stilling i 2 Træfninger mellem Aarhus og Framlev, idet den i 1ste Linie besatte True, Lyngby, Lyngbygaard og Labing, i 2den Linie Brabrand, Aarslev og Framlev, nogle faa

Dage senere tillige Skiby, Harlev, Taastrup og Lille-
ring. Hovedposter stilledes i Skovby, Borum og Tilst
i Højde med de preussiske Hovedposter i Skejby og
Vejlby; samtidigt med Bajrerne vare nemlig Preus-
serne ogsaa gaaede noget tilbage, idet de havde trukket
sig bag Aaløbet S. for Lisbjerg og kun havde Vedetter
fremskudte paa Højderne N. derfor. I denne Stilling for-
blev Fjenden foreløbigt rolig; hans daglige Patrouille-
ring gik i Reglen mod Sabro, Faarup, Gjeding, Øl-
sted og Trige, og kun sjeldnere sendtes Commandoer
ud over denne Linie; et saadant Commando gik den
26de mod Egaa og mod Hesselballe, men trak sig
efter kort Tid atter tilbage, fra sidstnævnte Sted tvunget
dertil af vore Patrouiller. En større Bevægelse foretoges
den 29de mod Hjortsvej, Brandstrup, Todbjerg og
Skjering; ogsaa denne Gang trak Fjenden sig til-
bage, efterat endel større Patrouiller vare udsendte imod
ham; vore Forposters Stilling forblev uforandret. Hen-
sigten med disse Commandoers Udsendelse var nærmest
at inddrive Contributioner, som bleve udskrevne, men
som principmæssigt ikke bleve leverede fra de Egne, som
Fjenden ikke holdt besat. Resultatet af Inddrivningen
var iøvrigt ikke stort; thi da vore Patrouiller saavel
fra vore Forposter her, som fra det detacherede Com-
mando under Oberstlieutenant Freiesleben, stadigt vare
i Bevægelse og viste sig paa saa forskjellige Steder, holdtes
Fjenden stedse i Usikkerhed om, hvor og hvorledes vi
egenlig opererede, og han foretog derfor i det Hele ikke
langt udgaaende Bevægelser; men ved Siden deraf synes
det ogsaa, som om han ikke har været synderlig til-
bøjelig til voldsomme Forholdsregler.

De sydligste af de af Preusserne belagte Byer vare
Skaade, Holme, Stavtrup og Ormslev, de nordligste
Skejby og Vejlby. Aarhus, som laa omtrent i Midten
af de preussiske Cantonnementer, fik en meget trykkende
Indkvartering, idet der foruden samtlige overordnede

Stabe og forskjellige Institutioner indquarteredes mellem 5 og 6000 Mand i denne By; en Indberetning af 30te Juni fra General Rye angiver Styrken i Aarhus at være: 15de preussiske Infanteri-Regiment paa 3 Batailloner, de 3 Batailloner af 13de, 16de og 17de Landeværns-Regiment, 7de Jæger-Bataillon, 2 Escadroner af 8de og 2 af 11te Husar-Regiment, 1 Escadron sachsiske Garderyttere, 1 12 Pds. Batteri, 1 Raketbatteri og 1 Compagni Pionerer. Da Tilvejebringelsen af Forplejningsgjenstande til saa stor en Styrke var en vanskelig Sag, og det var af Vigtighed for Byens Velvære, at Alt gik saa roligt af som muligt, vare allerede forinden Fjendens Ankomst Magistraten og Borgerrepræsentanterne traadte sammen i forskjellige Comiteer for at ordne de forskjellige Forhold. — General Prittwitz havde den 21de havt sit Qvarter i Borum, derefter i Kasted, og først den 24de ankom han til Aarhus, hvor imidlertid General Hirschfeldt havde været Højstbefalende. Umiddelbart efter sin Ankomst havde Denne i begge Sprog ladet udgaae den i Bilag 2 anførte Bekjendtgjørelse, der indeholdt meget strænge Bestemmelser for Passagen saavel ind og ud af Byen, som overhovedet i det af Preusserne besatte Terrain; alle Udgange af Byen vare besatte med Poster, og Ingen maatte forlade den uden et Bevis fra Borgmesteren med Oplysning om Vedkommendes Navn, Ærinde og Bestemmelsessted samt et Pas fra Commandantskabet; heller ikke Fiskerne maatte roe ud, de maatte overhovedet slet ikke bruge deres Baade. Efter General Prittwitz's Ankomst bleve imidlertid disse Bestemmelser væsenligt formildede, idet der tilstodes fri Adgang til Spadseregangene omkring Byen og i Omegnen af samme, ligesom det ogsaa under Control blev tilladt Fiskerne at roe ud paa Fiskefangst.

Allerede under 20de Juni var der fra Overcommandoen afgaaet Ordre til General Rye om at holde 4

Batailloner og 1 Batteri færdige til paa første Vink at afgaae fra Helgenæs for at medvirke ved en Diversion til Fredericias Undsætning, dog uden at der maatte meddeles dem Øjemedet med Detacheringen. Det havde været Overcommandoens Ønske at lade 1ste Jægercorps tage Del i Expeditionen, men da dette midlertidigt havde faaet anden Anvendelse, idet 2 af dets Compagnier vare afgivne til Oberstlieutenant Freiesleben, bestemtes 6te og 7de Linie-Bataillon, 4de Reserve-Bataillon samt den paa Helgenæs værende 9de Linie-Bataillon dertil. Commandoen over denne Styrke skulde overtages af Commandeuren for 6te Linie-Bataillon, Major Bentzen, med Corpsets Souschef, Capitain Beck, som Stabschef. Den definitive Ordre om Overførelsen fra Helgenæs afgik den 26de Juni og gik ud paa, at Indskibningen skulde foretages den 29de om Aftenen eller den 30te om Morgen, og at Infanteriet skulde gaae til Bogense, Batteriet til Fredericia; Overcommandoen tilføjede, at hvis Fjenden som Følge af Expeditionen skulde gaae tilbage, skulde General Rye følge langsomt og forsigtigt efter med alt Cavaleriet forud og i højre Flanke, men iøvrigt undgaae alvorligere Engagements; skulde den tilbageblevne Styrke ikke være tilstrækkelig til Forsvaret af Helgenæs for nogle Dage, maatte den udskibes derfra, hvorfor de fornødne Transportmidler maatte holdes tilbage.

De til Expeditionen designerede Batailloner, 2det Batteri (Schultz) og 2den Cavaleri-Brigades Ambulance, vare den 29de paa Helgenæs parate til Indskibning. En stærk Storm fra Vest gjorde imidlertid Indskibningen umulig, og man var derfor betænkt paa ved Capitainlieutenant Sommers Medvirkning at overføre Transportmateriellet fra den vestlige til den østlige Side af Næsset, hvor det kunde ligge mere i Læ; da dette imidlertid vilde tage lang Tid, og Stormen begyndte at lægge sig, afstod man derfra, og den 30te om

Formiddagen begyndte Indskibningen. Infanteriet afgik i Løbet af Eftermiddagen, men Artillerimateriellet kom først til at afgaae henad Aften den 1ste Juli, idet det paa Grund af Vejrforholdene havde været meget vanskeligt at faae det ombord. 5 Dampskibe samt 2den Divisions Transportskibe med 8 Transportchalouper besørgede Overfarten. Ankomne til Bogense bleve Bataillonerne dislocerede dels der, dels i Byens nærmeste Omegn, hvor de forbleve, indtil de den 3die Juli afmarcherede for kort efter at overskibes til Fredericia. Transportskibene, paa et Par nær, sejlede tilbage til Helgenæs for at være til Disposition for den der tilbageblevne Styrke.

General Rye og Oberst Juel afrejse til Fyen; Commandoforholdene ved Corpset som Følge heraf.

Med en af de sidst afgaaende Transporter fra Helgenæs overførtes General Rye og Oberst Juel. General Bülow havde nemlig imødekommet General Ryes Ønske om at deltage i Expeditionen og ved Skrivelse af 28de Juni beordret ham til at overgive Commandoen over den tilbageblivende Del af Corpset til Oberst Flindt og selv afgaae til Fyen tilligemed Oberst Juel, der var bestemt til at commandere 1ste og 2den Cavalieri-Division; Oberstlieutenant Steinmann forblev som Stabschef hos Oberst Flindt. Denne Forandring i Commandoforholdene medførte, at Oberstlieutenant Müller overtog Commandoen over den avancerede Post paa Vosnæsgaard, og Oberstlieutenant Voigt af 5te Dragon-Regiment i Forbindelse med sin Regimentscommandoen over 1ste Cavalieri-Brigade, medens Oberst Pfaff af 6te Dragon-Regiment beordredes til i Tilfælde af Allarmering at overtage Commandoen over det samlede, ikke detacherede Cavalieri med de i Balle til dets Raadighed værende 2 Kanoner.

Forholdene ved Corpset efter dets Formindskelse.

Efter Afgangen af de til Expeditionen bestemte Afdelinger var der ved Corpset kun tilbage 12te lette Bataillon, 1ste Jægercorps, som fra den 25de Juni atter var samlet, 5te og 6te Dragon-Regiment, der efterhaanden

By, og Oberst Pfaff skulde da overtage Commandoen over den her samlede Styrke og dermed dække Corpsets højre Flanke; i Tilfælde af Retraite skulde han rette denne mod Skrejrup og Rostved, medens Kanonerne skulde følge Vejen over Følle og Skrejrup til Højderne Ø. for Mose-draget mellem Thorsager og Rostved. De 2 i Reserve værende Kanoner fik Cantonnement i Følle med Allarmplads der, hvor Vejen fra Følle i sydvestlig Retning støder til Hovedvejen fra Lygten Kro til Kalø. For saavidt muligt at holde Fjenden i Ukjendskab med vore Forhold og Foretagender gaves der Ordre til, at de tilbagevendte Escadroner af 3die Dragon-Regiment ikke maatte anvendes ved Vosnæsgaard, men derimod nok ved Hornslet, ligesom ogsaa ved Termestrup, og endelig gaves der Ordre til, at Ingen maatte passere ud af Forpostkjæden, som ikke var forsynet med Passerseddel fra Politilieutenant Leerbech; denne Ordre suppleredes senere med en Bestemmelse, ifølge hvilken ingen Vogn maatte tilsiges til Tjeneste ved Corpset fra V. for en Linie Hvilsager-Vejlby (ved Randers Fjord). — Af andre Foranstaltninger, der bleve truffene, skal anføres, at der ved Medvirkning af Commandeurcapitain Fisker blev tilvejebragt Midler til ved Møllerup og Udbyhøj paa hvert Sted at kunne overføre 80—100 Heste i Timen; Hensigten hermed var, hvis Fjenden skulde rykke frem, og Corpset blive tvunget til yderligere Tilbagegang, at gjøre det muligt strax igjen at kunne detachere de 2 Escadroner af 3die Dragon-Regiment, selv om Vejen over Randers skulde være spærret.

I Tiden mellem General Ryes Afrejse og indtil den 6te Juli foregik der Intet af Betydning ved den her staaende Del af Corpset; det skal kun bemærkes, at der den 1ste Juli ved et Sammenstød af Patrouiller i Hjortsøj blev 1 Menig, og ved et i Trige lagt Baghold 1 Underofficer og 5 Menige af det preussiske

8de Husar-Regiment tagne tilfange. Længere Vest paa foretog Fjenden derimod en større Bevægelse, idet han den 3die Juli rykkede over Kongens Bro mod Viborg, en Bevægelse, som Corpset med sin formindskede Styrke ikke saa sig istand til at forurolige. Denne Expedition, som vil finde Omtale senere, medførte, at Generalcommandoen den 4de Juli forlagdes fra Randers til Hobro, og bevirkede, at Oberstlieutenant Freiesleben den 6te Juli fik Ordre til med 1 Escadron atter at afgaae over Randers for i Overensstemmelse med den ham tidligere givne Instruction at operere i Forbindelse med de 2 allerede detacherede Escadroner. Af de saaledes ved 1ste Cavaleri-Brigade tilbage blivende 5 Escadroner skulde Brigaden som tidligere afgive 1 Escadron til Posten i Hornslet og den nødvendige Styrke til Posten i Termestrup, hvorimod Afgivelsen af den halve Escadron til Posten paa Vosnæsgaard skulde bortfalde, og denne erstattes med den halve Escadron af 6te Dragon-Regiment, som ellers først i Tilfælde af Allarmering skulde afgives til Posten.

Den livlige Færdsel fra og til Helgenæs var ikke undgaaet Fjendens Opmærksomhed, men først den 5te Juli havde man i General Prittwitz's Hovedkvarter dels gennem en Deserteur*), og dels gennem en Melding fra General Bonin erholdt sikker Underretning om hvad det egentlig var, som var gaaet for sig, og om hvad der forberedtes. For at komme General Bonin til Undsætning udstedtes der endnu samme Dag Ordre til, at den 1ste Divisions Afdelinger, hvoraf en større Del var paa en Expedition mod Viborg og først kunde

General Prittwitz sender en Styrke til Undsætning for General Bonin, Fjendlig Recognoscering den 6te Juli.

*) En Artillerist af tydsk Herkomst, som den 4de om Eftermiddagen havde fundet Lejlighed til at gaae iland fra et Dampskib ved Æbeltoft og snige sig gennem vore Forposter.

retournere den 6te, den 7de skulde tiltræde Marchen mod Syd, og General Prittwitz selv forlagde den 6te sit Hovedkvarter til Horsens; men samtidigt hermed foretoges der af Preusserne under General Hirschfeldts Commando en større Recognoscering mod vor Stilling. Efterat Oberst Flindt den 6te om Morgenen havde modtaget Melding fra Forposterne om, at Fjendens Stilling var aldeles uforandret, meldtes det Kl. 11 $\frac{1}{2}$, at stærke, fjendlige Colonner rykkede frem igjennem Lisbjerg og derfra i nordøstlig Retning, at Elev alt var besat, og at Fjenden tog Vejen mod Elsted. Kl. 12 $\frac{1}{2}$ besatte Fjenden Hjortshøj, hvorefter stærke Colonner af alle Vaaben rykkede dels over Grøttrup og Brandstrup mod Vorre, dels mod Skjødstrup, samtidigt med at Detachementer af Cavalieri alene rykkede fra Hjortshøj mod Skjering og forbi Todbjerg Mølle mod Haarup. Cavalerifeltvagten i Vorre trak sig tilbage til Segalt, efterfulgt af Fjenden, som kjørte 4 Kanoner og et Raketbatteri, op paa Højderne foran Byen og beskød den, saa at ogsaa den derværende Infanterifeltvagt samt $\frac{1}{2}$ Escadron, der var afsendt til dens Understøttelse, maatte gaae tilbage. Fra den Colonne, der var rykket mod Skjødstrup, og ligeoverfor hvilken vor derværende Cavalerifeltvagt havde maattet vige, sendtes et Detachment, omtrent 1 Escadron, mod Hjelmager. Fjenden, som saaledes overalt havde trængt vore Forposter tilbage, syntes imidlertid ikke at ville rykke videre frem; han trak tvertimod snart sit Artilleri bort fra Vorre Banker, og da derpaa 1 Escadron sendtes frem over Segalt imod ham, gik han rask tilbage til Brandstrup, efterfulgt af vore Flankeurer; den fjendlige Styrke, som var gaaet over Skjødstrup, trak sig ligeledes tilbage, og Kl. 5 $\frac{1}{2}$ stode vore Forposter igjen i deres gamle Stilling, medens den fjendlige Forpoststilling toges lidt mere frem-pousseret end tidligere, nemlig fra Trige til N.

for Skaarupgaard og tæt Ø. for Elsted, Lystrup og Egaa. Hele den fjendlige Angrebsstyrke antoges at have udgjort 2 à 3 Batailloner, 8 à 10 Escadroner, 1 6 Pds. Batteri og 1 Raketbatteri. Det Hele viste sig snart kun at være en Recognoscering, idet den Omstændighed, at Fjenden aldeles ikke trængte frem mod vor højre Flanke, lod erkjende, at han ikke den Dag vilde forcere vor Stilling. Vort Tab ved denne Lejlighed var 1 Dragon saaret og 1 Dragon fangen, begge af 6te Dragon-Regiment. Vore Kanonbaade havde flere Gange havt Lejlighed til at anbringe nogle Skud.

Vi gaae nu over til en Betragtning af de Ope-^{Dannelsen af et}rationer, som foretoges af det i Begyndelsen af Juni ^{særligt Corps} under Oberstlieutenant Freiesleben dannede, selvstændige ^{under Oberst-}Corps. Det var Krigsministeriets Ønske, selv om Ge-^{lieutenant}neral Rye forlod Jylland, at lade et mindre Corps, ^{Freiesleben.} hovedsagelig af Cavaleri, blive tilbage, som skulde operere selvstændigt og med en særlig Retraitelinie, og efterat der, saaledes som det senere vil blive fremstillet, i nogen Tid havde været forhandlet om Sagen, afsendtes Oberst Baggesen den 30te Maj for blandt Andet at conferere med Generalerne Bülow og Rye og eventuelt med de civile og militaire Autoriteter i det nordlige Jylland om hvad der i Hærens og Landets Interesse vilde kunne foretages for paa bedste Maade at realisere denne Tanke. Efter Conferencen med General Bülow overbragte Oberst Baggesen en under 31te Maj udfærdiget Ordre til General Rye om til dette Forehavendes Udførelse at afgive 3die Dragon-Regiment, som skulde agere i Forbindelse med 1ste lette Bataillons Depot-compagni under Capitain Rist, hvilket ifølge en Skrivelse fra Krigsministeriet af 29de Maj vilde blive dirigeret til Udbyhøj; Overcommandoen gav tillige General Rye en detailleret Fremstilling af hvad Hensigten skulde være

med Dannelsen af dette Corps, og hvorledes man tænkte sig, at det bedst kunde operere. I Overensstemmelse hermed udfærdigedes der da under 2den Juni en Instrux til Oberstlieutenant Freiesleben, som af Overcommandoen var designeret til at overtage Commandoen over Detachmentet, og da denne Instrux tager alle de Forhold i Betragtning, som fra Krigsministeriets eller Armecorpsets Side vare bleve berørte, anføres den her i sin Helhed:

Instrux for
Oberstlieutenant
Freiesleben.

Ifølge Bestemmelse fra Krigsministeriet vil den 1ste lette Bataillons Depotcompagni, 180 Mand, under Capitain Rist ankomme til Udbyhøj for i Forening med et Cavaleri-Regiment at tjene til at yde det nordlige Jyllands Beboere dels en moralsk Understøttelse, dels materielle Støttepunkter paa de hensigtsmæssigste Steder, dels at skræmme mindre, fjendlige Strejfpatrier, dels ved Demonstrationer, foretagne af smaa Troppesafdelinger, der vise sig og retirere i forskellige Retninger, at nøde Fjenden til en langsom og forsigtig Fremrykning og i modsat Fald benytte de Blottelser, han maatte frembyde, dels endelig at styrke de Foretagender, som af Befolkningen selv maatte blive udførte til Dækning af Landet, især N. for Limfjorden, o. s. fr.

Til at opnaae dette Formaal har det nærrejsdske Armecorps bestemt det 3die Dragon-Regiment, og vil saaledes Hr. Oberstlieutenanten have at overtage Commandoen og Ledelsen af det saaledes sammensatte Corps, som eventualiter, men dog først naar det bliver umuligt at holde sig S. for Limfjorden, bør trække sig bag samme over forud dertil udsete og forberedte Overgangssteder. Som saadanne Steder nævnes Aalborg, Agger Sund, Salling Sund og Otte Sund, paa hvilke Steder saadanne Forholdsregler skulle vorde tagne, at paa hvert Sted kan overføres indtil 2 Escadroner, i hvilken Anledning dog Hr. Oberstlieutenanten, naar De eller de

enkelte Escadroner have bestemt deres Overgangspunkt og nærme sig dette, ville gjøre vel i forud at sende en Officer eller flink Underofficer tilbage for at arrangere det Førnødne.

Med Hensyn til Corpsets Formaal vil det saaledes ikke stadigt være at holde samlet, men derimod adskille sig i flere Dele, som efter Hr. Oberstlieutenantens nærmere Bestemmelse vælge forskjellige Retraitelinier i paakommende Tilfælde. Forhaabenlig vil Corpset slet ikke blive nødsaget til at gaae bag Limfjorden, og forsaavidt det skulde skee, tør man haabe, at det vil lykkes samme i Forbindelse med Beboerne at dække de forskjellige Overgangssteder, saaledes at Fjenden ikke kan komme til at occupere Landet N. for Fjorden.

I yderste Tilfælde vil det være vigtigt at concentrere Corpset i Frederikshavn, hvor Transportmidler ville blive holdte i Beredskab til at optage det.

Armeecorpset forventer af Hr. Oberstlieutenanten, at de med Energi, Dristighed og Intelligents, med Kraft og Lyst vil søge at udføre og paa alle Maader at virke til Foretagendets Udførelse. Skulde De ønske en eller anden Officer ombyttet for derved at erholde til det Dem paalagte Hverv særdeles skikkede Personligheder, da vil saadant kunne skee, naar De derom andrager directe til Corpset.

Uagtet Forsigtighed i Almindelighed maa anbefales, bør Hr. Oberstlieutenanten dog ingenlunde skye et eller andet offensivt Foretagende.

Uagtet ingen Landstorm er eller vil blive oprettet, kunde det dog være muligt, at Beboerne, især af det nordlige Jylland, enten i egne Afdelinger eller som Frivillige, specielt ved det Dem tildelte Infanteri, kunde stifte god Nytte og være til Hjælp ved Vagthold, Patrouillering, Passers og Overgangssteders Bevogtning m. m.; under alle Omstændigheder ville de kunne yde

Dem god Hjælp ved nøje at iagttage Fjendens Foretagender, Styrke, Stillinger og Bevægelser, derom underrette de commanderende Officerer, advare dem om hans Nærmelse, afgive Stafetter og Vogne og ikke efterkomme nogensomhelst af Fjendens Requisitioner, førend den haarde Nødvendighed byder det.

Hr. Oberstlieutenanten og de af Dem detacherede Afdelinger vilde derfor ved stedse at være i Forbindelse med Civiløvrigheden og andre velunderrettede Personer søge paa alle Maader at erholde de Oplysninger, som kunne være Dem tjenlige og nødvendige dels for deres Sikkerhed, dels for at kunne virke med Held.

Naar De med de Dem underlagte Afdelinger er adskilt fra Corpset, hvis Bestemmelse er at trække sig mod Øst, medens De hovedsagelig gaaer mod Nord, vil De sortere under Generalcommandoen i Nørrejylland, p. t. i Randers, bestandigt søge at være i Forbindelse med denne, som saavidt muligt bør være underrettet om Deres Stilling for paa bedste Maade at kunne assistere Dem. For stedse at være i Kundskab om Deres Foretagender m. m. vilde De stadigt indsende om ogsaa korte Rapporter, hvilke fra den Tid af, at De er ude af Forbindelse med Corpset, blive at indgive til den nævnte Generalcommando, fra hvilken da Armeecorpset igien vil vorde underrettet.

Med Hensyn til det paalagte Foretagendes Udførelse vil De imidlertid handle selvstændigt, medens det dog vilde være godt, at Generalcommandoen kjendte Deres Planer for saaledes bedre at kunne understøtte Dem.

Det Dem tildelte Infanteri vil kunne støde til Regimentet der, hvor De helst maatte ønske det, naar Hr. Oberstlieutenanten derom træder i directe Forbindelse med Generalcommandoen. Corpset anseer det for hensigtsmæssigt, at Infanteriet i Reglen kjerer paa dertil

af Landet requirerede Vogne for saaledes at være mere mobilt, specielt naar det i mindre Afdelinger detacheres med Cavaleriet.

Hvad angaaer de fornødne Pengemidler, da vedlægges en Skrivelse fra Corpset til de civile Øvrigheder om i denne som i alle andre Henseender paa bedste Maade at assistere Dem, og har Corpset Grund til at formode, at et mindre Corps, som det Dem underlagte, ingen Vanskeligheder vil møde med Hensyn til Subsistentsen, den sikkert alle Landets Beboere med Glæde vil bidrage til, hvis De ikke skulde være tilbørligen forsynet med Penge.

Da Corpset maa være saa mobilt som muligt, ansees det ønskeligt, at saa faa Bagagevogne medføres som muligt.

Det ansees ønskeligt, at en mindre, combineret Afdeling afsendes mod Ringkjøbing, hvor Fjenden alt har været for at udskrive Contributioner, for der at berolige Beboerne og gjøre Fjenden ængstelig ved at holde ham i Uvished om, hvormeget Militair der er tilstede, ligeledes muligen mod Viborg, hvilket dog Alt kun paapeges for Hr. Oberstlieutenanten. Fremgangen bør paa alle Steder besværliggjøres Fjenden, og derfor Broer afkastes, naar derved en sand Hindring for hans Fremtrængen opnaaes. At en stor Hemmelighed med Hensyn til de paatænkte Bevægelser bør iagttages, behøver Corpset neppe at anbefale.

For at Regimentet stedse kan være beredt til paa nærmere Ordre at afgaae til sin Bestemmelse, afgiver det fra idag af intet Mandskab til Forposttjenesten, hvorom Brigaden er tilskreven; indtil saadan Ordre gives, vedbliver det at virke i Forbindelse med Corpset under Brigaden, men Hr. Oberstlieutenanten maa være forberedt paa hvert Øjeblik at modtage Bestemmelsen til at afgaae. — Skulde Fjenden trænge Corpset tilbage og

muligt gaae frem mod Randers, maa Hr. Oberstlieutenanten først trække Dem bag denne By, dog saalænge som muligt søge at assistere Corpset ved at true Fjenden i hans Flanke, naar han trænger frem mod dette.

Rye.

Den nævnte Skrivelse til de civile Øvrigheder i Jylland indeholdt en Opfordring til at assistere Oberstlieutenanten, specielt ved at skaffe ham Underretning om Fjendens Nærmelse og Styrke, ligesom ogsaa Opfordring til eventuelt at forstrække ham med Pengemidler mod Qvittering eller levere Forplejningsgjenstande mod Udstedelsen af Bons.

Naar General Rye oprindeligt ikke selv havde taget Initiativet til en Detachering som den anførte, var det ikke, fordi han ikke indsaa det Ønskelige deri, men kun fordi han ikke troede sig stærk nok dertil, hvilket blandt Andet fremgaaer af Skrivelser af 26de og 31te Maj til Amtshuset i Ringkjøbing; idet det herved paalagdes Amtshuset ikke at honorere Requisitioner i de af Fjenden ikke besatte Egne, beklagede man ingen militair Styrke at kunne sende derhen, men at maatte indskrænke sig til som Midler mod Fjendens Fremtrængen at anbefale Afkastningen af de vigtigere Broer, idet det da maatte udsprede, at det var et dansk Commando, som havde været der og foranstaltet det. Generalens Formening om vanskeligt at kunne afsee nogen Styrke til selvstændig Virksomhed fremgaaer ogsaa af en Skrivelse fra ham af 1ste Juni til Overcommandoen, hvori han anførte, at Corpset ved den filsigtede Detachering vilde svækkes betydeligt og specielt berøves de til Sikkerhedstjenesten saa nødvendige Midler, idet de tilbageblevne Escadroner meget vanskeligt vilde kunne udføre denne Tjeneste; han androg derfor om, at 9de Linie-Bataillon eller idetmindste endel af samme strax maatte støde til Corpset, et

Andragende, som dog ikke blev bevilget. Det maa imidlertid erindres, at paa det Tidspunkt, da General Rye havde Betæneligheder ved at afgive et saadant Detachment, var Fjenden i Fremrykning, og at Generalen i Virkeligheden havde Brug for alle de Kræfter, han kunde samle; da Fjenden standsede Fremrykningen og i de første Dage af Juni gik tilbage, forandredes vel Forholdet, men at Generalen dog ogsaa dengang har havt Betænelighed ved at blotte sig, fremgaaer af, at han kun detacherede 2 istedetfor 4 Escadroner; først senere svandt Betænelighederne, og der kom endog et Tidspunkt, da Generalen paa engang havde en forholdsvis betydelig Styrke detacheret.

Ligesom Ministeriet, saaledes som det sees af Instruxen, ikke troede paa Nyttens af en Landstorm, agtede det ej heller at opmuntre til Dannelsen af Fricorps; derimod blev det offentliggjort, at Generalcommandoen ifølge Krigsministeriets Autorisation paa ubestemt Tid vilde ansætte ved de den underlagte Afdelinger saadanne enkelte, vaabendygtige Skytter, der ønskede en sliq Ansættelse og efter sket Anmeldelse og foretagen Prøve fandtes skikkede dertil; disse Enkelte vilde da blive henviste til Capitain Rist, af hvem de vilde blive prøvede, samt, naar de antoges, lønnede og forplejede; dog skulde de selv forsyne sig med Vaaben og Beklædning, hvis Forholdene ikke tilstedede en saadan Forsyning.

Den endelige Ordre til Opbrud gaves den 4de Juni; Oberstlieutenant Freiesleben beordredes nemlig da til den 5te at lade 2 Escadroner af 3de Dragon-Regiment beordres til Galten og Omegn, hvor hver Escadron vilde blive forstærket med $\frac{1}{4}$ Compagni; den følgende Dag skulde den ene Escadron marchere videre til Frijsenborg og der træde i Forbindelse med Birkedommer Kampmann i

2 Escadroner af
3de Dragon-Regiment beordres
Vester paa;
deres særlige
Hverv.

Hammel, af hvem den vilde erholde alle Oplysninger om Fjendens Fremtrængen i Gjern Herred, der vilde være at gennemstrejfe i flere Retninger dels samlet, dels opløst i mindre Afdelinger for saaledes samtidigt at lade sig see paa forskjellige Steder, og henledtes Opmærksomheden navnlig paa Resen Bro, Silkeborg, Linaa, Knuds Bro og Vænge; ved requirerede Stafetter skulde Escadronen søge at holde sig i Forbindelse med Oberstlieutenanten, som skulde bestemme dens Retraitelinie efter Omstændighederne over Aabro og Fladbro mod Randers eller mod Viborg, hvilken Egn den ogsaa maatte sege at gennemstrejfe, stedse havende for Øje at bibringe Fjenden Tab eller idetmindste at dele hans Opmærksomhed og gjøre ham usikker. Den 2den Escadron skulde ligeledes den 6te afgaae fra Galten over Bøsrø, Kongens Bro, Klode Mølle til Ringkjøbing og der træde i Forbindelse med Amtmanden; den skulde søge at forurolige Fjenden, hvis den skulde trænge frem ad Vestkanten eller udsende mindre Afdelinger for der at udskrive Contributioner; som Retraitelinie for den anvistes Otte Sund. Til den under 2den Juni givne Instruction føjedes den Bemærkning, at i Reglen ingen detacheret Escadron burde ligge 2 Nætter i samme Cantonnement. — De 2 resterende Escadroner skulde foreløbigt forblive i Forbindelse med 1ste Cavaleri-Brigade, og den resterende Halvdel af Depotcompagniet foreløbigt i Randers, dog sorterende directe under Oberstlieutenant Freiesleben.

Retraitelinien over Otte Sund blev snart opgiven, idet Commandeurcapitain Fisker, der var anmodet om at træffe Foranstaltninger til Overførselsens Iværksættelse, meddelte, at Forholdene ved Otte Sund frembøde saadan Vanskelighed og Usikkerhed, at ingen Afdeling burde dirigeres derhen; derimod vilde Overfarten kunne skee ved Salling Sund med c. 16 Heste i Timen un-

der almindelige Forhold, ved Agger Sund med c. 90 og ved Aalborg med c. 45 Heste i Timen; ved i paa-kommende Tilfælde at transportere Færgemidler fra Otte Sund til Salling Sund vilde Overførslen her kunne foretages med endnu større Styrke, det antoges med c. 32 Heste i Timen. At Commandeurcapitain Fisker maatte træffe de nødvendige Foranstaltninger fra ny af, hidrørte fra, at de tidligere trufne Foranstaltninger som Følge af Bestemmelsen om, at Retraiten skulde gaae mod Helgenæs, ikke længer vare blevne ansete nødvendige.

Ifølge Oberstlieutenant Freieslebens specielle Ønske blev den ved 1ste Forstærknings-Jægercorps paa Als ansatte Lieutenant Jagd, der under Felttoget 1848 som Fører for Patrouillecorpset i Nordslesvig havde gjort sig bemærket ved sin Dygtighed som Partigænger, commanderet til Tjeneste ved Oberstlieutenantens Corps; Lieutenanten detacheredes Vester ud som Mellemed mellem de derværende Escadroner.

3die Dragon-Regiments 1ste Escadron (Ritmester N. Brock) marcherede den 5te Juni fra Vosnæsgaard til Galten, den 6te til Frijsenborg og Hammel og begyndte endnu samme Dags Aften en Expedition dels som Følge af en Melding om, at en Afdeling bajersk Infanteri, som havde været udsendt tilvogns for at inddrive Contributioner i Rye og Tem, om Natten vilde vende tilbage over Silkeborg og Østen om Søerne til Skanderborg, og dels som Følge af en Ordre fra Hovedkvarteret om at skaffe Vished for, hvorvidt en Melding om, at Laasby var bleven besat af Fjenden, forholdt sig rigtig. Escadronen, som var rykket ud Kl. 9 om Aftenen, gik ud over Laasby og patrouillerede til Linaa og Knudsbro, men uden at optage mindste Spor af Fjenden; den retournerede den 7de Kl. 6 om Morgen. Den følgende Nat brød Escadronen atter

1ste Escadron
af 3die Dragon-
Regiment af-
gaaer til Gjærn
Herred.

En kurhessisk op til en Expedition, hvis Foranledning var følgende:
 Escadron afsendes fra Horsens Da de til Magasinet i Skanderborg udskrevne Natural-
 for at inddrive præstationer ikke til den fastsatte Tid vare leverede fra
 Naturalpræstationer. Over- faldet i Nørre Snede. en stor Del N. V. for Horsens liggende Sogne, var der
 den 6te om Morgenen tidligt fra Horsens afgaaet et
 Commando af 1 Ritmester, 2 Lieutenanter, 1 Læge og
 75 Underofficerer, Spillemand og Menige af 2den Escadron af 2det kurhessiske Husar-Regiment for at ind-
 drive dem. Dette ved Detachering i Dagens Løb lidt
 formindskede Commando indtraf den 7de om Eftermid-
 dagen i Bredstrup og forlangte Indquartering der Nat-
 ten over, hvorhos det tilkjendegaves den i Cancelliraad
 Hunderups Fraværelse som Herredsfoged i Tørsting og
 Vrads Herreder constituerede Fuldmægtig Mazanti, at
 han den næste Dag skulde følge med omkring i Juris-
 dictionen for at hjælpe Commandoet med Inddrivnin-
 gen af Restancerne; der forevistes Fuldmægtigen en For-
 tegnelse over de Steder, hvor man skulde hen, og da
 han deraf kunde slutté sig til, at Nørre Snede omtrent
 maatte blive det Sted, hvor der den næste Nat skulde
 overnattes, skrev han paa en lille Seddel en Melding
 om Commandoets Styrke og Bestemmelse samt den
 nævnte Formodning, hvilken Seddel han gav en af de
 i Bredstrup værende civile Stafetter til Besørgelse med
 det Paalæg, hvis han blev anholdt eller mærkede det
 Mindste til Fare, at ødelægge den og overbringe Mel-
 dingen mundligt. Uagtet Stafetten red lige forbi de fjend-
 lige Soldater, var der dog Ingen, der anholdt ham, og
 han overbragte saaledes uhindret Sedlen til Inspecteur
 Bindsbøl i Silkeborg, der sendte den videre til Ham-
 mel, hvor den modtoges af Lieutenant Bramhelft Kl.
 11 om Aftenen.

Næste Morgen begav det fjendlige Commando sig fra
 Bredstrup ad Vejen over Græstrup, hvor Sognefogden er-
 holdt Ordre til at samle saa meget som muligt af Restan-

cerne, for at det den følgende Morgen kunde afsendes under Bedækning af et Par Mand, der efterlodes. Ved Middagstid ankom man til Nørre Snede; da Mazanti frygtede for, at Commandoet, hvis Alt strax blev afgjort i Nørre Snede, vilde tage videre frem, saa at den afsendte Melding vilde blive forgjæves, foreslog han først at ride til Ejstrup og efter endt Hverv der at retournere til Nørre Snede, et Forslag, som Ritmesteren ogsaa gik ind paa, tilmed da det foreholdtes ham, at Nørre Snede var det eneste Sted, hvor man kunde overnatte. Forinden Opbrudet til Ejstrup fik Mazanti Lejlighed til at give Sognefogden i Nørre Snede, der den foregaaende Aften var beordret til at være tilstede i Kroen, Ordre til ved ridende Expres at underrette Herredscontoiret, med hvilket fornøden Aftale iforvejen var truffen, om at Commandoet vilde overnatte i den nævnte By. Expeditionen til Ejstrup gik hurtigere end beregnet, og for at trække Tiden længere ud blev Mandskabet beværtet, og der blev andetstedsfra hentet Havre til Hestene, idet der intet var at faae i Byen. Efter Tilbagekomsten til Nørre Snede foretoges Indkvarteringen i 4 større Gaarde, og der blev strax efter Ankomsten afsadlet; der blev ikke udstillet Vagter eller Poster, hvori- mod Alle befriede sig for Vaaben og hvad der iøvrigt var til Besvær, gjorde sig tilgode med den iforvejen bestilte Middagsmad og søgte Hvile, hvorefter man længtes saameget mere, som Vejrliget havde været meget ublidt. Ritmesteren, Lægen og Mazanti havde Quarter i Kroen, de 2 Lieutenanter i Præstegaarden. Det gode Middagsmaaltid havde tilvejebragt den bedste Forstaaelse mellem Ritmesteren og Mazanti, da kort efter Maaltidet de 2 Lieutenanter traadte ind, og den ene fremkom med den Paastand, at Mazanti skulde have sendt Stafet til Viborg med Underretning til de danske Tropper, idet han derved hentydede til den Dagen ifor-

vejen fra Bredstrup afsendte Stafet. Mazanti kunde imidlertid bestemt benægte Paastanden, saaledes som den fremførtes, og da Ritmesteren ikke lod sig paa-virke deraf, medførte denne Episode ingen videre Følger, og man hengav sig fremdeles til den tidligere, sorgløse Tryghed; efter spøgende Udtalelser om, hvorledes det vel vilde gaae, hvis man blev overrumplet, gik Lægen og Manzanti til Ro i samme Soveværelse, Ritmesteren i et andet ved Siden af.

Den i Hammel modtagne Melding var imidlertid af Lieutenant Bramhelst strax bragt videre til Frijsenborg, hvor Ritmesteren havde Qvarter. Denne beordrede Lieutenanten til snarest muligt at samle Escadronen i Hammel, og allerede Kl. 4 om Morgenen stod den samt Infanteristyrken, sidstnævnte paa Vogne, Mantelsække og Tornystre ladte tilbage, færdige til Afmarche; der marcheredes over Søbyvad og Gjern til Resenbro, hvorfra 1 Deling detacheredes over Silkeborg for der muligen at erholde nærmere Underretning om Fjenden, medens Resten marcherede over Resenbro og Kejlstrupgaard til Funder, hvor Commandoet atter samledes. Herfra gik under en Forstbetjents Ledelse Marchen til N. for Vrads, hvor man oppebiede Solens Nedgang, da Vrads nemlig ligger saa højt, at hvad der foregaaer der, kan observeres i lang Afstand; her modtoges den første, sikre Underretning om, at Fjenden vilde overnatte i Nørre Snede. Der afmarcheredes herfra til Palsgaards Plantage, hvor der gjordes Holdt i Lysningen ved Palsgaard, indtil det blev tilstrækkelig mørkt, og her blev Dispositionen til Foretagendet given i Henhold til Oplysninger fra en af Fuldmægtig Mazanti afsendt Sognefoged, som med en Kjøp aftegnede i Sandet Gaardenes Beliggenhed og meddelte, hvorledes de vare belagte. Kl. 12¹/₂ rykkede Commandoet ind i Byen, en Patrouille sendtes helt igjennem den til Ob-

servation mod Syd og Sydøst, en Reserve holdtes under Ritmesterens Commando tilbage N. for Byen, medens den øvrige Styrke deltes i 4 Dele under de 2 Lieutenanter, Overvagtmasteren og Qvartermesteren, som hver havde faaet anvist sin bestemte Gaard. Gaardene omringedes, og man gav sig ifærd med at purre de slumrende Fjender ud. Mazanti, der havde ligget i ængstelig Spænding om, hvorledes Resultatet vel vilde blive, anstillede sig, som om han sov, og det var først paa Lægens Tilraab om, at der var Fjender i Gaarden, at han sprang op, ilede til Vinduet og meddelte, at det var danske Dragoner; Ritmesteren kom da ilende til i dybeste Negligé og blev saaledes tagen tilfange af Lieutenant Frederiksen; i samme lette Dragt toges de 2 Lieutenanter i Præstegaarden af Lieutenant Bramhelt. Resten af det fjendlige Commando blev ligeledes uden Modstand gjort tilfange, og da Hestene vare blevne sadlede og Fangerne førte til Vognene, tiltraadtes efter faa Timers Forløb atter Tilbagemarchen over Hjølund, gennem Hørbylund Krat, over Funder, Sinding, Serup til Palstrup, hvor man ankom Kl. omtrent 5 om Eftermiddagen; Fangernes Antal var undervejs blevet forøget med 1 Husar, som havde været efterladt i Ejstrup og der blev afhentet, saa at det samlede Antal af Fanger bestod af 1 Ritmester, 2 Lieutenanter, 1 Læge, 60 Underofficerer, Spillemand og Menige, hvortil kom 67 Heste. Da man frygtede for at være for nær ved Fjenden til uforstyrret at kunne hvile ud, brød man endnu samme Aften Kl. 11 op fra Palstrup og marcherede til Ulstrup, hvor Escadronen ankom den 10de Kl. 3 om Morgenen, efter at Fangerne med Undtagelse af Officererne og Lægen, som allerede fra Palstrup vare sendte til General Ryes Hovedkvarter, under Escorte af Infanteriet vare dirigerede til Randers;

Escadronen indquarteredes paa Ulstrup, samt i Vinge og Taarup.

Allerede den 12te Kl. 11 om Aftenen brød Escadronen atter op til Frijsenborg og Hammel for efter den specielle Ordre at have sin Opmærksomhed henvendt paa Gjern Herred; der udstilledes Poster ved Kongens Bro, ved Dallerup og ved Borum, og en Patrouille sendtes over Sjelle, Skovby, Storning, Galten og Skjerring for at indhente Oplysninger om Fjenden, som efter Sigende skulde være under Fremrykning; men hverken Posterne eller Patrouillen saa noget til Fjenden, der vel havde været i Taastrup, men atter var gaaet tilbage i sin tidligere Stilling. Den 14de om Aftenen forlagdes Escadronen til Havrum, hvor den foreløbigt forblev, stedse udsendende langt udgaaende Patrouiller over Gjern og Skandrup til Voel, over Hammel og Farre til Laasby samt over Voldby og Sjelle til Høver.

Ved Overrumplingen i Nørre Snede havde en fjendlig Husar fundet Lejlighed til at forstikke sig og senere at undflye; uagtet han paa sin Flugt blev fangen af Beboerne i Linderup og under Escorte kjørt ad Silkeborg til, lykkedes det ham dog at undkomme, idet Transporten stødte paa 3 af de kurhessiske Husarer, der havde været i Skanderborg, og som befriede ham. Ved sin Ankomst til Horsens skal denne Husar have afgivet en Beretning om Commandoets Tilfangetagelse, der i mange Retninger ikke stemmede med Sandheden, men var beregnet paa at stille dets Forhold ved denne for samme kun lidet hæderlige Affaire i et saa gunstigt Lys som muligt. Under Foregivende af at inddrive de betydelige Restancer af Naturalpræstationer, men vel nærmest for at straffe Beboerne af Nørre Snede for den Skyld, som de efter Husarens Udsagn skulde have haft i Tilfangetagelsen, blev der den 11te Juni fra Horsens afsendt

Fjendlig Expedition til Afstraffelse af Nørre Snede.

en større Colonne under Commando af Oberst Urff af den kurhessiske Garde-Bataillon, bestaaende af den Lippeske Jægerafdeling, 2den Bataillon af det kurhessiske Livregiment, 4 Kanoner af det kurhessiske Fødbatteri og 4de Escadron af det kurhessiske Husar-Regiment; denne Colonne indtraf den 12te i Nørre Snede, ødelagde og plyndrede, hvad den forefandt, og gik for Natten i Bivouak ved Byen; den 13de forlod den atter Byen, gik til Græstrup og Ring, og den 14de videre til Nim og Underup, hvor den forblev for derfra at dække den venstre Flanke af den bajerske Brigades Cantonnementer. Defilerne ved Bredvads Mølle og Bresten Bro sikkedes ved udstillede Feltvagter, og en Forbindelse med den bajerske Brigade tilvejebragtes ved Afsendelse af Patrouiller 2 Gange om Dagen henholdsvis fra Underup og Fuldbro, som mødtes i Yding og der udvexlede Meddelelser.

Natten mellem den 10de og 11te havde Herredsfogden i Bredstrup, Cancelliraad Hunderup, som imidlertid var vendt tilbage til sin Jurisdiction, modtaget Underretning om den forestaaende Expeditions Styrke og Maal og stillede sig strax som Opgave muligen at afvende den Fare, der truede Nørre Snede; men istedetfor at sende Melding derom til General Rye eller selv rejse derhen, i hvert Fald den eneste Maade, hvorved en Hjælp vilde kunne ventes, rejste han til Herningsholm til Chefen for 3die Dragon-Regiments 2den Escadron for at anmode Ritmesteren om Understøttelse, hvilken Denne med sin ringe Styrke ikke forment at kunne yde overfor den saa langt overlegne Fjende; at General Rye dog rimeligvis ikke vilde have efterkommet Opfordringen, selv om den var kommen directe til ham, fremgaaer af en Indberetning til Krigsministeriet af 11te Juni, hvori anførtes, at Tropper efter Sigende skulde være afmarcherede fra Horsens mod Nørre Snede

for at straffe Byen, hvilket fra Corpsets Side ikke lod sig forhindre.

Efter Overrumplingen i Nørre Snede blev Fjenden meget forsigtig, og han traf til sin Sikkerhed flere overordentlig skarpe Bestemmelser, der ved Opslag i dansk og tysk Sprog bleve kundgjorte for Beboerne; det betydedes saaledes blandt Andet disse, at al Passage gennem Forpostlinien eller Ridning i Nærheden af denne var forbudt, og at Overtræderen af dette Forbud vilde blive arresteret eller, hvis han ikke standsede ved det gjorte Tilraab, da skudt; endvidere at de Steder, paa hvilke der enten af Indvaanerne eller af danske Tropper paa nogen Maade handledes fjendtligt mod de tyske Tropper, selv maatte tilskrive sig de af Gjengjældelsen flydende Følger. Der etableredes derhos Bavner over hele Linien til hurtig Allarmering, ligesom der blev givet Bestemmelser for Troppernes Samling under de forskellige Eventualiteter, som kunde fremkomme.

2den Escadron
af 3die Dragon-
Regiment af-
gaaer til Ring-
kjøbing Amt.

3die Dragon-Regiments 2den Escadron (Ritmester Lichtenstein) var bestemt til Operationer i Ringkjøbing Amt, hvor, som det i Instruxen hedder, Fjenden alt havde været for at inddrive Contributioner. Det var 2den slesvig-holstenske Dragon-Regiments 2den og 4de Escadron under Ritmester Groening, som den 24de Maj vare blevne sendte til de vestlige Amter, der af den tyske Overcommando vare blevne de slesvig-holstenske Tropper anviste til deri at foretage Udskrivning af Forplejningsgjenstande; mod disse Escadroner, der allerede den 9de Juni med velforrettet Sag vare retournerede, blev der naturligvis Intet udrettet. 3die Dragon-Regiments 2den Escadron var den 5te afmarcheret fra Skjødstrup til Galten, hvor den forenedes med Infanteristyrken af Depotcompagniet, cantonnerede den 6te i Bidstrup og Lavrbjerg, den 7de og 8de i Levring, overalt træffende de fornødne Aftaler til Oprettel-

sen af Stafetlinier; den 9de afsendtes Patrouiller over Sejling, Sinding og Klode Mølle, og Cantonnementet forlagdes til Torning, hvorfra der udgik Patrouiller over Klode Mølle ad Vejene til Nørre Snede og Højris. Den 10de afmarcheredes til Gjelleruplund, den 11te til Snebjerg; her modtoges Efterretning om, at Fjenden var i Anmarche mod Nørre Snede, og Escadronen troede derfor ikke at burde gaae videre mod Vest, men trak sig endnu samme Dag til Herningsholm, udsendende Patrouiller i forskjellige Retninger; da Melding modtoges om, at Fjenden var ankommen til Nørre Snede, blev Infanteriet, som ved en muligen forceret Retraite antoges at kunne være til Hinder, idet Vejene vare besværlige at passere hurtigt til Vogns, beordret til Holstebro, medens Escadronen endnu den 12te forblev paa Herningsholm. Forskjellige Meldinger, som her indtraf, lode Ritmesteren antage Fjendens Styrke betydeligt større, end den virkelig var, og da Fjenden den 13de anmeldtes i Fremrykning mod Ejstrup, medens en betydelig fjendlig Styrke sagdes at staae i Silkeborg, trak Escadronen sig til Holstebro for at være parat til at gaae over Limfjorden, hvis Fjenden over Viborg skulde forsøge at afskjære den. Denne Tilbagegang, der ikke stemmede med Aanden i Instructionen om netop at søge Fjenden, foranledigede en Befaling til atter at gaae offensivt frem; men forinden denne Befaling naaede Escadronen, var dens Fremrykning atter begyndt. Af Amtmanden i Ringkjøbing Amt, Grev Schulin, var Escadronen nemlig den 14de Juni bleven underrettet om, at Fjenden nærmede sig fra Ribe over Varde og vilde til Ringkjøbing, og den 15de var dette yderligere blevet bekræftet ved en Skrivelse fra Herredsfogden i Skjerne; Escadronen detacherede derfor en større Patrouille til Ulborg Kro med Ordre til at lade sig see af Fjenden og navnlig skaffe Underretning om, hvorvidt han var i Ring-

kjøbing. Nogle fjendlige Cavalerister trak sig ved Patrouillens Nærmelse Sønder paa ud af Byen, men da Byen iøvrigt ikke var besat, og der derimod modtoges Melding fra Amtmanden om, at Fjenden blev staaende i Egnen om Skjerne, rykkede Escadronen den 17de til Ringkjøbing, hvor den foreløbigt forblev, idet den dog fremsendte staaende Patrouiller længere mod Syd. En af disse, som, efterat saavel Fjendens Hovedstyrke som hans Forposter havde trukket sig længere mod Syd, under Overvagtimester Kloppenborg var skudt frem til Brorsbøl Kro for at gjennemstrejfe Egnen i Øst og Vest samt sende Patrouiller ind i Ribe Amt, lykkedes det den 20de i Egnen om Ovtrup at opdage et Commando, der convoyerede en Transport af 19 Vogne med Levnetsmidler; Commandoet blev overfaldet, Vognene tagne tilbage, og 2 slesvig-holstenske Dragoner gjorde til Fanger.

Medens dette passerede, havde Oberstlieutenant Freiesleben modtaget en Melding af 15de Juni fra Lieutenant Jagd om, at en fjendlig Afdeling, der ansloges til mellem 500 og 1000 Mand skulde afgaae fra Ribe til Varde, for derfra opad Vestkysten at inddrive betydelige Requisitioner af Korn og Kvæg fra Ringkjøbing Amt; Lieutenanten foreslog derfor at lade en Styrke paa 2 Escadroner og 1 à 2 Compagnier tage Station eller rettere flakke om der i Egnen for muligen at fange eller adsplitte den fjendlige Afdeling eller i hvert Fald hindre dens Udpresninger. I et Brev af 16de fremstillede Lieutenant Jagd yderligere, hvorledes denne Tanke kunde realiseres, idet han tillige fremsendte en Anmodning fra Egnens Beboere om ved et Commando at yde dem Beskyttelse; da den fjendlige Styrke var sammentrængt langs Jyllands Østkyst, mente Lieutenanten, at der ikke kunde være Fare for, at Commandoet kunde blive afskaaret; foreløbigt havde han opfordret

2den Escadron til at nærme sig Møltrup, hvor han mente i Sikkerhed at kunne afvente en lignende fra 1ste Escadron forventet Understøttelse saavel som den muligen fra General Ryes Corps ankommende Forstærkning, og for at lette sidstnævntes Ankomst havde han givet Sognefogderne paa vedkommende Steder Ordre til i en Fart at kunne samle 100 Vogne i hver af Byerne Hammel, Højbjerg, Hinge og Bording.

Dette bevægede General Rye til at beordre Afmarchen af endnu 1 Escadron af 3die Dragon-Regiment med det dertil svarende Infantericommando af Depotcompagniet, hvilken Styrke imidlertid kort efter blev foreget ved Afsendelsen af 2 Compagnier af 1ste Jægercorps under Major Wilster; Oberstlieutenant Freiesleben blev beordret til at overtage Commandoen over den samlede Styrke og fik den Opgave, om muligt at bibringe Fjenden et Tab og under alle Omstændigheder gjøre ham forsigtig i sin Fremtrængen, hvilket Maal skulde søges naaet saa hurtigt som muligt og uden at overanstrengge Tropperne, hvorfor Infanteriet stedse skulde kjøre. Naar Maalet var naaet, skulde de 2 Compagnier atter retournere, eventuelt over Udbyhøj eller Aalborg, medens det maatte beroe paa Omstændighederne, hvorvidt ogsaa Escadronen skulde retournere.

3die Dragon-Regiments 3die Escadron (Ritmester L. Brock) og dets 1ste Escadron samledes den 18de Levring og Omegn, medens de 2 Compagnier af 1ste Jægercorps og 100 Mand af Depotcompagniet samledes i Højbjerg. 1ste Escadron efterlodes i Levring med Undtagelse af 1 Deling, der fra Egnen om Hammel beordredes til at patrouillere i Gjern Herred, dels for i mødende Fald at kunne vise sig for Fjenden, dels for i moralsk Henseende at understøtte denne Egns Beboere, der vare blevne yderst nedstemte ved Escadronens Afmarche. Med den øvrige Styrke gik

3die Escadron
af 3die Dragon-
Regiment og 2
Compagnier af
1ste Jægercorps
detacheres
Vester paa.

Marchen den 19de til Sindinggaard og Omegn, den 20de til Egnen om Herning (Stabsquarter Nørholm, Herredscontoiret for Hammerum Herred), hvorfra Ordre afgik til 2den Escadron om at støde til Cammandoet. Til Fjenden saa man Intet, da han nemlig, som alt anført, ved 2den Escadrons Fremmarche til Ringkjøbing og dens Fremsendelse af Patrouiller mod Syd havde trukket sig tilbage. Efterretningerne, man indhentede om ham, gave ikke andre Oplysninger end dem, man havde erholdt ad anden Vej, at han stod med en større Styrke i Nim og Underup, barricaderede Passene ved Bredvads Mølle og Bresten Bro og de derværende Vadesteder over Bredvads Aa, at han ligeledes barricaderede sig stærkt ved Nybro S. for Skanderborg samt opkastede Forskandsninger N. for Illerup Aa ved Vejen mellem Skanderborg og Illerup, Foranstaltninger, der viste, at Fjenden var i fuldstændig Uvished om Størrelsen af den Styrke, der opererede i det vestlige Jylland, og at han tildels troede paa de forsætligt udsprede Rygter, efter hvilke Styrken skulde være betydeligt større, end den i Virkeligheden var. — Den 21de fordeltes Detachmentet paa følgende Maade: 1 Compagni og $\frac{1}{2}$ Escadron sendtes til Holtum Gaarde med 1 Peloton ved Gammel Arnborg, $\frac{1}{2}$ Compagni og 14 Dragoner til Skarild, 1 Compagni og $\frac{1}{2}$ Escadron til Felding, $\frac{1}{2}$ Escadron og 25 Mand Infanteri til Borris, og $\frac{1}{2}$ Escadron og 25 Mand Infanteri til Skjerne, af hvilken sidste Del Cavaleristyrken tildels alt var der. Den 22de foretoges en almindelig Recognoscering i Terrainet S. for Skjerne Aa, idet Halvescadronen fra Skjerne gik til Tarm og herfra videre henimod Lyne og Hoven, Halvescadronen fra Borris henimod Ørbæk, den fra Felding henimod Sønder Omme, og den fra Holtum til Brande og derfra dels henimod Ejstrup, og dels over Grarup henimod Thyregod. Ingen af de udsendte Patrouiller stødte paa Fjenden, men stadfæstede

kun Efterretningen om hans Tilbagegang, hvilken yderligere bekræftedes ved Efterretninger, der indtraf i Løbet af Natten, og som gik ud paa, at Fjenden skyndsomst havde passeret Varde og var gaaet til Ribe; senere erfarede man, at Fjenden, 2 Escadroner slesvig-holstenske Dragoner, var gaaet til Folding Bro. Da Corpsets Opgave saaledes var løst, besluttede Oberstlieutenant Freiesleben at lade de 2 Compagnier af 1ste Jægercorps retournerne, en Beslutning, hvis Udførelse yderligere fremskyndedes ved en Skrivelse af 21de fra General Rye, foranlediget ved Preussernes Fremrykning ud over Aarhus. Den 23de afgik de 2 Jægercompagnier fra Corpset, og da Lieutenant Jagd stedse ilede forud for at indhente Efterretninger om Fjenden og træffe alle Foranstaltninger til Vognskifte, lykkedes det at fortsætte Marchen uafbrudt, hvilket under de forhaandenværende Omstændigheder og indtrufne Begivenheder var af Vigtighed; Marchen gik over Langaa og Randers ad Grenaa Vejen til Nimtofte og derfra til Thorsager.

De 2 Compagnier af 1ste Jægercorps retournerne atter til Corpset.

Dels af Hensyn til Mandskabs og Hestes Underhold, som i disse Egne var yderst vanskelig at erholde tilfredstillende, hvis den overhovedet var til at erholde, og dels som Følge af Fjendens Fremrykning østerpaa, gik Escadronerne med deres Infantericommandoer noget tilbage, 2den Escadron den 25de til Vorgod og den 26de til Ørre, 3die Escadron den 24de til Højris og den 25de til Højbjerg og Grønæk, hvorfra den skulde observere Kongens Bro og Tange Færge samt patruillere ud over nævnte Bro. Et Commando af 2den Escadron under Overvagtimester Kloppenborg, hvilket som Følge af en fra Amtmanden modtagen Efterretning om, at et Contributionscommando forventedes til Henne og Billum, var blevet detacheret til Lydum Mølle med Ordre til at occupere og afpatrouillere Egne om Varde, fulgte efter og stødte til Escadronen i Ørre. 2den og

De detacherede Escadroners Bevægelser i de nærmeste Dage efter den 24de Juni.

3die Escadron underlagdes Major Faber, medens Oberst-lieutenant Freiesleben selv begav sig til Langaa som et passende Sted til paa samme Tid at være i Forbindelse med Escadronerne, med General Ryes Corps og med Nørrejylland's Generalcommando.

1ste Escadron, der den 21de om Morgenen var i Hinge, tog af de modtagne Efterretninger om Fjendens Fremrykning ad Skanderborg-Randers Vejen Anledning til at gaae længere mod Nord; fra Langaa, hvor den fra den 26de havde sit Standkvarter, blev Aabro observeret, og Patrouillering derudover iværksat.

Den fjendlige Styrke, som senest havde opereret paa Vestkysten, og mod hvilken de nysomtalte Operationer vare blevne foretagne, var 2 andre slesvig-holstenske Escadroner under Ritmester Matthieson, som det allerede den 12te Juni, kun et Par Dage efterat de tidligere under Ritmester Groening detacherede Escadroner vare retournerede, var fundet nødvendigt at udsende for i det vestlige Jylland at inddrive de udskrevne Contributioner. Ritmester Matthieson indtraf den 14de i Lunderup og Øsse (tæt Ø. for Varde) og udsendte herfra mindre Commandoer, som foreløbigt ikke traf paa Modstand i Udførelsen af deres Hverv. Da imidlertid, som anført, et saadant Commando den 20de var blevet overfaldet, hvorved 2 Mand vare blevne tagne tilfange, og der efter Beboernes Udsagn skulde være landsat dansk Infanteri paa Vestkysten, holdt Ritmesteren det for nødvendigt at gaae tilbage til Folding Bro og der afvente videre Befaling.

Fjendens Fremrykning ud over Aarhus den 21de Juni og følgende Dage bevægede General Rye til den 24de at detachere 3die Dragon-Regiments 4de Escadron (Ritmester Holler) til Lime og den 25de til et Cantonnement i Nærheden af Sammenstødet af Hovedvejene til Randers fra Aarhus og Skanderborg, hvorfra langt udgaaende Patrouiller

skulde sendes frem ad begge disse Veje for stadigt at kunne give paalidelige Efterretninger om Fjendens Fremrykning mod Nord. Oberstlieutenant Freiesleben havde altsaa nu alle sine Escadroner under sin directe Commando; Capitain Faaborg af Generalstaben attachederedes ham som Stabschef.

4de Escadron blev af Oberstlieutenant Freiesleben beordret til den 26de at afmarchere til Værum for derfra at holde Forbindelse med 1ste Escadron over Bøbro. Sidstnævnte Escadron forlagdes imidlertid allerede den 27de til Langaa, hvorfra Aabro skulde observeres, og den 28de til Egnen tæt S. for Randers. Den 28de om Aftenen var Styrken fordelt saaledes: 1ste Escadron tæt S. for Randers, 4de Escadron i Værum, dens Infanteri i Langaa, 3die Escadron i Højbjerg og Grønbæk, og 2den Escadron i Øster- og Vester-Kejlstrupgaard til Besættelse af Resen Bro og Lysbro; der var paa denne Dag foretaget en større Demonstration ved samtidig Fremrykning med halve Escadroner og Infanteri, nemlig ad Chausseen til Aarhus ud over Spørring, over Hadsten Bro til Haldum og Foldby, over Aabro til Houlberg, Hanrum, Sall og Hammel, over Kongens Bro til Søbyvad samt over Resen Bro til Kalbygaard; fra Spørring, Foldby, Hammel, Søbyvad og Kalbygaard var der fremsendt mindre, længere udgaaende Patrouiller.

Ifølge en den 29de fra Amtmanden i Ringkjøbing Amt modtagen Melding skulde et fjendtligt Corps atter være under Fremmarche mod Ringkjøbing og allerede være kommet til Lyne, hvorfor 2den Escadron beordredes til med den den underlagte Infanteriafdeling strax at afgaae til Brejning for at indhente nøjagtigere Efterretninger og derpaa handle efter Omstændighederne. Da Escadronen paa Herningsholm fik Meddelelse om, at Fjenden endnu ikke var seet ved Skjerne, forblev den

4de Escadron af
3die Dragon-Regiment
detacheres Nord paa.
Fordelingen af de
detacherede Escadroner den
28de Juni.

Større, fjendtlig
Detachering
Vester paa. Bevægelser
som Følge deraf.

der indtil den 1ste Juli, da Overvagtimester Kloppenborg med 16 Dragoner detacheredes til Skjerne for der at tage Observationspost, medens Escadronen selv fortsatte Marchen over Vorgod til Brejning. Kloppenborg var imidlertid ved Egeris stødt paa en Escadron slesvigholstenske Dragoner, der forfulgte ham til henimod Vorgod, hvor han kort efter stødte sammen med Escadronen, som derpaa søgte at engagere Fjenden; men denne trak sig hurtigt tilbage mod Skjerne, og da man var i Uvished om Fjendens Styrke i den øvrige Del af Terrainet, turde man ikke indlade sig paa videre Forfølgning, saameget mere som Escadronen, forinden den forlod Kejlstrupgaardene, havde Stafetefterretning om en betydelig, fjendlig Styrkes Tilstedeværelse i Varde Egnen. Ved Patrouiller bragtes i Erfaring, at Fjenden stod i Skjerne og Hanninghede Kro samt, efter Beboernes Udsagn, i Ringkjøbing. Escadronen forblev da foreløbigt i Vorgod, idet den dog om Eftermiddagen sendte Lieutenant Moe med 50 Dragoner til Brejninggaard, hvorfra den om Natten modtog Melding om, at Fjenden med 150 Dragoner havde været i Ringkjøbing, med 80 Dragoner i Røgen, 70 Dragoner i Rabjerg, 1 Escadron i Hannerup og Hanninghede Kro, ligesom det senere erfarede, at Hovedstyrken med 2 Kanoner var i Tarm. Ifølge Lieutenantens Melding var Fjenden om Natten brudt op overalt og rykket Syd paa mod Skjerne. Escadronen marcherede da den 2den Juli fra Vorgod til Brejninggaard efter at have afsendt Overvagtimester Kloppenborg med 16 Dragoner til Skjerne. Samme Dags Eftermiddag modtoges Melding fra Overvagtimesteren, ifølge hvilken han var stødt paa 12 fjendlige Dragoner, som han havde forsøgt at indhente, men nu var haardt forfulgt af en hel Escadron. Lieutenant Moe med 30 Dragoner detacheredes uopholdeligt fra Brejninggaard for at støtte og optage Overvagtimesterens Commando, hvilket ogsaa

forsaavidt lykkedes, som Fjenden bragtes til at standse, og Overvagtmasteren med sine udmattede Heste fik noget Pusterum; men efter at have overbevist sig om vor ringe Styrke paabegyndte Fjenden atter Forfølgningen, indtil han N. for Findrup bemærkede den anden Halvdel af Escadronen, hvorpaa han, forfulgt i nogen Tid af denne, trak sig tilbage til Skjerne. 2den Escadron, der ved denne Lejlighed havde mistet 2 Dragoner, som gjordes tilfange, gik igjen tilbage til Brejninggaard, hvor den indtraf om Morgenen. Da Fjenden den følgende Dag gik bort fra Skjerne, besatte Overvagtmaster Kloppeborg den 4de Juli Skjerne Bro med 20 Dragoner. En den 5te Juli over Holstebro modtagen Efterretning om, at Fjenden, c. 3000 Mand stærk, rykkede frem mod Viborg, bevirkede, at Escadronen inddrog sine Commandoer og marcherede til Holstebro, forberedende Alt til om fornødent at gaae over Limfjorden.

Den Styrke, som 2den Escadron denne Gang havde havt imod sig, havde i Virkeligheden været temmelig betydelig. Ritmester Matthiesons Tilbagemarche til Folding Bro havde havt til Følge, at Leverancerne fra de vestlige Egne strax udebleve, og der truede med at indtræde Mangel paa Fourage og Forplejningsgjenstande for de slesvig-holstenske Tropper. For at undgaae denne Ulempe og skaane det allerede meget medtagne Slesvig, saalænge man stod paa fjendtligt Gebet og var istand til at inddrive Reqvitionerne med Magt, besluttede General Bonin at detachere Commandeuren for 1ste slesvig-holstenske Dragon-Regiment, Oberstlieutenant Hann v. Weyhern, med 4 Escadroner og 2 Kanoner ridende Artilleri for i Forbindelse med de 2 ved Folding Bro værende Escadroner at rense Eggen for Fjender og uden Tids-spilde inddrive alle resterende og paany udskrevne Contributioner. Den 26de Juni afmarcherede Oberstlieutenanten, og den 27de forenede han sig i Starup

med de 2 Escadroner, som havde staaet ved Folding Bro, hvorpaa Marchen fortsattes, men med tilbørlig Forsigtighed, da man stedse troede at maatte være forberedt paa at støde paa Vore

Efter et forgjæves Forsøg paa at fastholde og muligen ophæve de af vore Cavaleriafdelinger, som man endnu troede i Nærheden af Varde, blev der truffet Foranstaltninger til Inddrivning af Requisitionerne i Ribe Amt. Den 30te Juni erholdt Oberstlieutenanten Befaling til at fortsætte Fremrykningen saaledes, at han den følgende Dag kunde naae til Ringkjøbing; skulde han derved støde paa mindre Afdelinger, skulde de med Kraft tilbagevises; ligeoverfor større, samlede Afdelinger derimod kunde han trække sig tilbage uden at have naaet Ringkjøbing, men i hvert Fald skulde han efterlade 2 Escadroner i Eggen mellem Holsted og Folding Bro til Støtte for de videre Requisitioner.

Den befalede Fremrykning begyndte strax, idet dog 1 Escadron efterlodes til Inddrivning af de allerede udskrevede Requisitioner samt til Aflevering i Kolding af de Vaaben, Oberstlieutenanten havde fundet nødvendigt at indsamle hos Borgerne i Varde; Oberstlieutenanten beholdt 2 Escadroner og de 2 Kanoner ved Skjerne og i Terrainet umiddelbart Syd derfor, 1 Escadron detachedes til Egeris Mølle og Borris til Dækning af højre Flanke, medens de resterende 2 Escadroner sendtes mod Ringkjøbing med Befaling til der at inddrive Levnetsmidler af alle Slags og derefter for Natten gaae tilbage til Dejbjerglund; et fra de 2 Escadroner ad Brejning Vejen udsendt Commando skulde om Natten gaae tilbage til S. for Hanning, og Escadronen ved Egeris til Hannerup (tæt S. V. for Faster Kirke). Om Eftermiddagen den 1ste Juli meldte Chefen for de mod Ringkjøbing detachedede Escadroner, Major Bismark, at han var rykket ind i denne By efter at

have ladet 1 Escadron forblive tilbage ved Gammel Mølle (tæt S. for Sammenstødspunktet af Vejene fra Silkeborg og Varde), at han ikke havde nogen Efterretning om Fjenden, og at han havde udskrevet Requisitionerne; Byraadet saavel som Amtmanden havde imidlertid vægret sig ved at efterkomme dem, og først paa Truslen om at medføre sidstnævnte som Arrestant vare de blevne lovede til Kl. 4 om Eftermiddagen, hvorefter Majoren strax vilde afmarchere til Dejbjerglund. En Melding fra Detachmentet paa Brejning Vejen gik ligeledes ud paa, at vore Tropper allerede for flere Dage siden vare marcherede bort fra Eggen, medens en Kl. 8 Eftermiddag indløben Melding fra Escadronen ved Egeris udsagde, at den var stødt paa 25—30 danske Dragoner, som den havde forfulgt i Retning mod Brejning uden dog at kunne indhente dem, at den derefter var marcheret til Hannerup, hvorfra den i det Fjerne kunde see danske Poster, ligesom den ogsaa havde erfaret, at der for Natten var tilsagt Indqvartering i Vorgod saavel af Cavaleri som Infanteri. Denne Melding bevægede Oberstlieutenanten til strax at beordre de N. for Skjerne Aa værende Afdelinger tilbage, og kort efter Midnat var hele Commandoet atter forenet. Den 2den Juli gik nærmest hen med at modtage de udskrevne Requisitioner, og først sent paa Eftermiddagen indløb der Melding fra Forposterne om, at danske Poster og Patrouiller viste sig ved Bølling Kirke; Oberstlieutenanten lod som Følge deraf Alt gjøre sig færdigt til Udrykning og gik selv med c. $\frac{1}{2}$ Escadron frem mod Bølling og fordrev vort Commando, ved hvilken Lejlighed vi, som tidligere omtalt, mistede 2 Dragoner, der bleve fangne. Den 3die Juli tiltraadte Oberstlieutenanten Tilbagemarchen og ankom den 5te ved Middagstid til Corpset ved Fredericia, efter dog, som befålet, at have ladet 2 Escadroner forblive tilbage.

2den Escadrons førømtalte Afmarche fra Kejlstrupgaardene bevirkede, at der af 3die Escadron stationeredes $\frac{1}{2}$ Escadron i Levring, medens Capitain Rist med 25 Jægere stationeredes i Gjødvad; den anden halve Escadron og det øvrige Infanteri opløstes i mindre Dele til Besættelse og Observation af de forskjellige Overgangssteder over Guden Aa og øvrige vigtige Vejpunkter, saaledes Tange Færge, Aas Kro, Grønbæk, Kongens Bro og Øster Kejlstrup, paa hvilket sidste Sted der placeredes 1 Deling. Den 30de Juni viste Fjenden sig i Gjern Herred, idet der den nævnte Dag udsendtes 2 mobile Colonner, den ene over Voldby, Hammel, Søby, Gjern, Skandrup og Røgen, den anden over Laasby, Dallerup, Linaa, Alling og Tulstrup; i førstnævnte Retning gik 2 Compagnier og 1 Escadron under Major Rosner, i sidstnævnte Retning 2 Compagnier og $\frac{1}{2}$ Escadron under Major, Friherre Rotberg. Denne stødte ved Linaa paa en fra vor Side udsendt Styrke, bestaaende af 1 Deling Cavaleri og 20 Jægere, hvilken Styrke han antog at være ham saa overlegen, at han ikke turde fuldende de allerede begyndte Requisitioner, men trak sig tilbage. Mod den anden Colonne, der som Følge af dette Tilbagetog havde faaet tilsendt endnu 1 Escadron som Forstærkning, var der afgaaet $\frac{1}{2}$ Escadron og 10 Jægere til Gjern, hvormed paa-tænktet et natligt Overfald paa Røgen; dette blev ogsaa indledet, men Fjenden var imidlertid brudt op og var ved Midnatstid retourneret til Udgangspunktet Borum. Et Par Dage efter kom Fjenden igjen, idet der den 3die Juli afsendtes en Expedition i Retning mod Viborg for at faae nærmere Oplysning om vort i Vesten staaende Troppcorps, om hvis Styrke og Operationer Oplysningerne vare højest mangelfulde. 2 Batailloner, 2 Escadroner og $\frac{1}{2}$ 6 Pds. Batteri, Alt af den bajerske

Fjendlig Expedition mod Viborg den 3die Juli og følgende Dage.

Brigade, afgik under Commando af Oberst Hailbronner fra Borum og rykkede over Voldby og Søbyvadgaard mod Kongens Bro, efterladende $\frac{1}{2}$ Bataillon og $\frac{1}{2}$ Escadron som Repli ved Søbyvadgaard; for at dække denne Colones venstre Flanke afsendtes der samtidigt fra den kurhessiske Brigades Detachement i Skanderborg en mindre Colonne under Commando af Oberst d'Orville, bestaaende af 2 Compagnier kurhessisk Infanteri, den Lippeske Jægerafdeling, $\frac{1}{2}$ Escadron Husarer og 2 Kanoner, hvilken Colonne skulde tage en Opstilling ved Resen Bro. Førstnævnte Colonne naaede Kl. 1 Eftermiddag Kongens Bro, hvor vort Infanteri hovedsagelig havde sat sig fast i Møllen N. for Broen; efterat Møllen i nogen Tid var bleven beskudt af Artilleri, trak vor Besætning sig tilbage, Broen istandsattes, og Kl. 2 $\frac{1}{2}$ passeredes den af Fjenden, som besatte Møllen med 1 Bataillon og derefter rykkede frem til Ans Kro, hvor han udsatte Forposter paa de foran liggende Højder. Vore trak sig tilbage bag Nørre Mølle Aa; da Fjendens Styrke var saa betydelig, at man ikke antog at kunne holde samtlige Passe over Aaen, og da man mente fortrinvis at burde dække Viborg, bleve kun Passene ved Skjern (midt imellem Viborg og Randers) og Skaber Mølle ved Rindsholm besatte forholdsvis stærkt, medens de andre Passe besattes meget svagt; en staaende Patrouille etableredes i Læsten for at observere Vejen fra Randers og holde Forbindelse med Posten ved Skjern Bro. I Tilfælde af at Fjenden skuldø rykke videre mod Viborg, var det Bestemmelsen, at Escadronen med dens Infanteri skulde gaae bag Skals Aa. Den 4de fortsatte den fjendlige Colonne sin Fremrykning til Højbjerg, hvorfra den afsendte større Patrouiller, hver bestaaende af 1 Deling Cavaleri og 1 Deling Infanteri paa Vogne; den ene Patrouille gik over Palstrup til Levring, hvor den bragte i Erfaring, at der Natten

iforvejen skulde have bivouakeret en af vore Escadroner; en anden Patrouille rykkede til Bjering Mølle og bragte Melding tilbage om, at en hel dansk Brigade om Natten skulde være passeret over Tange Færge og have trukket sig til Viborg; en tredje Patrouille, som gik frem paa Vejen directe mod Viborg, kom i Engagement med Besætningen ved Skaber Mølle, men trak sig hurtigt tilbage, da Reserven fra Viborg rykkede frem. Den fjendlige Hovedstyrke forblev i Eggen om Højbjerg med Hovedkvarter paa Palstrup indtil den 5te om Morgenen, da den atter rykkede mod Syd over Kongens Bro, hvorefter Overgangene over Guden Aa atter bleve besatte af Vore. Ordre afgik til 2den Escadron om at begive sig til Viborg, for at man derefter om fornødent kunde operere med en mere samlet Styrke.

1ste og 4de Escadron vende tilbage til Hovedcorpset.

1ste og 4de Escadron, som vi have forladt i Eggen S. for Randers og i Værum, vare i Henhold til Ordre af 27de og 29de Juni, som Følge af Hovedcorpsets Formindskelse ved Bortsendelsen af Tropper til Udfaldet fra Fredericia, retournerede til 1ste Cavaleribrigade, medens Infanteristyrken fra disse Escadroner tildels anvendtes til Besættelse af Broen over Guden Aa i Sydkanten af Randers By samt af Aabro, senere af Fladbro og Skjernbro, af hvilke Broer den førstnævnte tiligemed de to sidstnævnte ved Generalcommandoens Foranstaltning vare blevne forberedte til Afbrydning. Oberstlieutenant Freiesleben var ligeledes retourneret til Corpset.

Foranstaltninger paa Randers Fjord og Limfjorden.

Forinden vi gaae over til Beskrivelsen af Belejringen af Fredericia skal det endnu bemærkes, at Krigsministeriet under 31de Maj havde beordret Commandeurcapitain Fisker til at træffe Foranstaltninger, ifølge hvilke ved Fjendens Fremrykning mod Randers Fjord eller Limfjorden samtlige Fartøjer, Baade, Færger o. l. kunde føres bort fra den søndre Kyst for at opbevares paa saadanne Steder, hvor Fjenden vanskeligt vilde

kunne komme til dem; kunde saadanne Steder ikke findes, skulde Fartøjerne m. m. ved Fjendens Nærmelse ødelægges; der skulde imidlertid tages alt muligt Hensyn til, at Samfærsel, Handel og Udførsel saalidt som muligt besværedes og først afbrødes eller standsedes, naar virkelig Nødvendighed bød det. I Henhold til det sidst anførte Punkt blev der truffet nøje Bestemmelser om Sejladsen paa Fjordene, og om hvilket Antal Skibe der til enhver Tid maatte løbe ind til Bolværk for at losse og lade. Ved Commandeurcapitain Fiskers Foranstaltning blev der ogsaa tilvejebragt nogle Transportmidler til i Anledning af Udfaldet fra Fredericia at overføre Tropperne fra Fyen; Kaagerne, som hertil skulde anvendes, skulde pr. Dampskib have været bugserede fra Udbyhøj til Bogense, men bleve ved Uvejr drevne ind dels til Æbeltoft, dels til Helgenæs, og kun nogle faa af dem kom i rette Tid til deres Bestemmelse.

Spørgsmaalet, om Fredericia skulde forsvares eller rømmes, havde endnu ikke fundet sin endelige Afgørelse, da Fjenden stod foran Fæstningen. Arbejderne vare uafbrudt blevne fortsatte med saa stor en Styrke, som Forholdene tillode, Hovedenceintens Brystværn med tilhørende Banketter, Bænke i Saillanterne og Skydeskaar i Flankerne vare i Orden, Palissaderingen i Faussebraien var bleven tilendebragt, og om end den vaade Grav ikke overalt havde den ønskelige Dybde, saa kunde dog Fæstningen den 7de Maj ansees for nogenlunde beskyttet mod en Storm. Castellet havde erholdt et stærkt Feltprofil, og i Rentranterne vare 4 Caponnierer anlagte, men den paatænkte Palissadering endnu ikke rejst; ligeledes var Bygningen af et stort Krudtmagasin i den nordlige af de til det afbrændte

Fortificatoriske
Arbejder i og
ved Fredericia.

Arsenal hørende Kjældere først nu paabegyndt. Af Udenværker vare de 2 Porttraveliner satte i Forsvarsstand, men kun ved den foran Kongens Port var Palissaderingen paabegyndt. Udenfor Fæstningen havde man til Sikkring af Oversvømmelsen anlagt et Blokhuse ved Snoghøj Vejen hinsides Oversvømmelsen, og endelig ved den indre Ende af Kolding Dæmningen, der delte Oversvømmelsen i en øvre og en nedre, anlagt nogle ubetydelige Løbegrave samt et Brystværn med Skydeskaar for 4 Feltpiecer. Det havde været paatænkt at anlægge nogle Værker paa Bakkerne N. for Blokhuset, navnlig af Hensyn til større, offensive Bevægelser paa denne Fløj, men disse vare ikke komne til Udførelse ved Fjendens Ankomst foran Fæstningen. Hovedmangelen ved Fæstningen var den totale Mangel paa bombesikre Rum, hvilket i Forbindelse med den Omstændighed, at Fjenden vilde kunne forhindre en stadig Forbindelse med Fyen, gjorde Fæstningen uskikket til at udholde en regelmæssig Belejring; man maatte derfor være forberedt paa, hvis Fjenden gik frem med Energi, at maatte ofre en Mængde Materiel og en større eller mindre Del af Besætningen, navnlig da de forhaanden værende Overfartsmidler vare utilstrækkelige, og Overfarten desuden i høj Grad vanskeliggjordes ved Mangel paa Landingsbroer ved Fredericia og Strib, paa hvilke Arbejdet kun var blevet lidet fremmet. Netop denne Umulighed af i kort Tid at kunne bortskaffe det betydelige Materiel, som var ophobet i Fredericia, blev imidlertid et Moment, som væsenligt bidrog til at bringe Overcommandoen til den Beslutning, at Besiddelsen af Fæstningen trods dennes mangelfulde Forsvarsevne skulde hævdes i det Mindste saalænge, indtil Fjenden med en overlegen Styrke maatte gaae angrebsvis frem imod den. Befæstningsarbejderne bleve derfor stadigt fortsatte, og da den til Tjeneste i Fæstningen værende

Ingenieurstyrke ikke var tilstrækkelig, beordrede Overcommandoen Feltingenieurdetachementet til med sin endnu disponible Deling at overtage Fuldførelsen af Landingsbroerne.

Besætningen i Fredericia bestod, som tidligere anført, af 5 Batailloner, 7 Depotcompagnier, $\frac{1}{2}$ Escadron samt et mindre Cavaleridetachment paa nogle og tyve Heste, 1 Feltbatteri*), 1 Espingolbatteri, en Afdeling Fæstningsartilleri paa c. 550 Mand og en Ingenieurafdeling, omtrent 220 Mand stærk, ialt en Styrke af c. 6800 Mand. Af de 7 Depotcompagnier samt de fra Vesterhavssøerne retournerede Compagnier, der bleve dirigerede til Fredericia, befaledes ifølge kongelig Resolution af 11te Maj dannet 2 Batailloner, nemlig 4de Forstærknings-Bataillon af Depotcompagnierne af 5te, 8de, 9de og 13de Linie- samt 5te Rserve-Bataillon, og 5te Forstærknings-Bataillon af 6te og 7de Linie- samt 2den og 3die Forstærknings-Bataillons Depotcompagnier. Commandoen over 4de Forstærknings-Bataillon overdroges til Major Tuxen, hvorimod Organisationen af 5te Forstærknings-Bataillon paa Forestilling fra Commandanten, Oberstlieutenant Lunding, foreløbigt stilledes i Bero, saaledes at den kun formeredes i økonomisk Henseende under den som Commandant en second i Fæstningen ansatte Major Jacobsen; paa Grund af Artilleri- og Ingenieurafdelingens ringe Styrke vare nemlig 7de Linie-Bataillons og 2det Forstærknings-Bataillons Depotcompagnier afgivne til Tjeneste henholdsvis ved hvert af disse Vaaben, medens Depotcompagniet af 3die Forstærknings-Bataillon noget senere, den 16de Maj, maatte afgives til Hjælp ved Byens Brandvæsen, da Byens borgerlige Corpser

Besætningen i
Fredericia.

*) Istedetfor, som først bestemt, $\frac{1}{2}$ Batteri var hele 4de Batteri (Marcussen) beordret til at forblive i Fredericia.

vare utilstrækkelige til en vedholdende og kraftig Betjening af Slukningsredskaberne. Brandvæsenet var sat under Bestyrelse af en Ingenieurofficer, og da Sprøjternes Antal ikke vilde være tilstrækkeligt i Tilfælde af større Ildebrande, var der blevet tilført fra Kjøbenhavn 6 Sprøjter, med hvilke fulgte endel Brandsvende.

Materiellet i
Fredericia og i
Batterierne ved
Lille Belt.

Som det vil erindres, havdes der af Fæstningsskyts Fredericia 12 84 Pds. lette Granat-Kanoner, 28 12 Pds. ældre Kugle-Kanoner, 64 3 Pds. Kanoner og 20 Haandmorderer, der den 7de Maj vare fordelte saaledes, som Bilag 3 viser. Nævnte Dag nedsatte Commandanten en Comite, bestaaende af den højestcommanderende Artilleriofficer i Fæstningen, Major Vahl, Artillericapitain Reich og Ingenieurcapitain Ernst, for at gjøre Forslag til en Forsvarsarmering. Comiteen kom til det Resultat, at Forsvaret mod et nogenlunde regulairt Angreb vilde foruden det, der allerede havdes til Besætning af Angrebsfronten og tilstødende Bastioner, udfordre Tilstedeværelsen af 10 24 Pds. Kugle-Kanoner, 10 24 Pds. Granat-Kanoner, affuterede i Rappert paa Slæde, 10 84 Pds. Morderer og 6 Stenmorderer med en Ammunitionsforsyning af 300 Skud pr. Kanon og 200 Kast pr. Morder. I Henhold hertil androg Commandanten den 8de Maj om, at det anførte Skyts med Ammunition og fornødent Materiel til Skytsets Betjening snarest muligt maatte blive oversendt fra Kjøbenhavns Arsenal, et Andragende, der ogsaa blev taget tilfølgte, om end med nogle paa Grund af Forholdene nødvendige Modificationer; dog ankom dette Skyts først til Fredericia i Begyndelsen af Juni Maaned. — Mod et Angreb ad Snoghøj Vejen styrkedes Forsvaret ikke lidet ved de i Beltet værende Kanonbaade samt ved Batteriet paa Strib. Dette Batteri, hvis ældre Trace ikke var funden hensigtsmæssig, og som derfor var

blevet opkastet paany i Slutningen af April og Begyndelsen af Maj 1849, var beliggende paa den flade Landtunge, der skyder frem foran Bakkerne, hvorpaa Færgegaarden ligger. Det var bygget af Sand og i Form af en Fleche, hvis venstre og længste Face havde Front imod Vest og efterhaanden blev monteret med 5 svære 84 Pds. Granat-Kanoner og 4 36 Pds. Kuglekanoner; den højre Face blev besat med 3 svære 84 Pds. Granat-Kanoner; der fandtes ved Batteriet 2 Krudtmagasiner og en Blending for Mandskabet. Artilleribesætningen, der ligesom Besætningen ved Batterierne paa Hinds-gavls Odde var underlagt Capitain Olivarius, var bestemt til 2 Officerer og c. 90 Mand. En Oversigt over Armeringen af Batterierne ved Lille Belt findes under Bilag 4.

Fra den 7de om Aftenen overtoges Sikkringstjenesten saavel i som udenfor Fæstningen af dennes Garnison. Hovedvolden var inddelt i 2 Districter, det 1ste fra Norges Bastions lave Værk til det venstre Courtinepunkt af Prinds Christians Bastion, det 2det herfra til Pinnebergs Bastion; hvert District var sat under Commando af en Stabsofficer og givet en Besætning af 3 Compagnier med 1 Compagni som Reserve; 1 Bataillon stod desuden som Hovedreserve i Jyllandsgade. Denne Besættelse af Hovedvolden undergik i Løbet af Belejringstiden flere Forandringer; for ikke senere at komme tilbage hertil, skal man her anføre den Hovedskikkelse, under hvilken den sidst fremtraadte: Hvert af de 2 Volddistricter deltes i 2 ligestore Dele, og hver af disse var anvist til 1 Bataillon, som om Dagen besatte den med 1 Compagni, om Natten med 2; i Tilfælde af Allarmering afgave 2 af disse Batailloner hver sine 2 resterende Compagnier til Districtsreserver, der bleve placerede ved Foden af Volden paa passende Steder; den øvrige Infanteristyrke dannede, forsaauidt den ikke var afgiven til Forposttjeneste, Brandvagter eller

Sikkrings-
tjenesten.

Arbejdscommandoer, en Hovedreserve, som i Almindelighed udgjorde 6 Compagnier. De 3 Raveliner besattes fra Hovedvolden, hver med $\frac{1}{2}$ Compagni. Den hele Infanteristyrke maatte i Reglen staae under Gevær fra Kl. 6 til 8 om Aftenen og et Par Timer før Dagens Frembrud, den Tid, da man mest frygtede for en Storm. Fæstningsartilleriets Tjeneste var ordnet saaledes, at Styrken var delt i 3 Dele, hvoraf den ene var paa Volden, den anden holdtes i Beredskab i Quarternerne, medens den tredie Del hvilede og kun skulde give Møde, naar hele Volden skulde besættes; af Officererne, hvoraf der foruden den Højstcommanderende for hele Fronten og 1 for hver halve Front i Reglen kun havdes 1 for hver 2 Bastioner, havde 2 dagligt Vagt, 1 for hver Halvdel af Fronten; fra henimod Slutningen af Maj maatte ogsaa den Styrke, som holdtes i Beredskab i Quarternerne, være tilstede paa Volden et Par Timer før Daggry ligesom ogsaa i taaget Vejr. Med Hensyn til Skydningen fra Volden blev der den 10de Maj af Artillericommandoen givet en almindelig Ordre, der findes meddelt under Bilag 5.

Forposterne bestode af 2 Compagnier, hvoraf det ene besatte Retranchementet ved Kolding Vejen og herfra samt fra 2 Feltvagter i Terrainet N. for Fæstningen udstillede en Vedetkjæde i en Linie fra Oversvømmelsen til Stranden; det andet Compagni, der havde Forposterne paa venstre Flej, havde et Piket ved Kalkbrænderiet og besatte Blokhuset ved Snoghøjdæmningen med 50 Mand, hvorfra Poster udstilledes paa de foranliggende Bakker.

Da Fjenden muligen kunde afskjære Forbindelsen fra Søsiden, og da Varigheden af Fæstningens Forsvar i saa Fald væsenligt vilde beroe paa, at saavel Garnisonen som Indbyggerne vare tilstrækkeligt forsynede med Levnetsmidler, nedsatte Commandanten en Commission, der skulde undersøge, hvorvidt Byen maatte være

forsynet med Levnetsmidler for 4 à 5 Uger, hvorledes en successiv Erstatning hensigtsmæssigst kunde bevirkes, og hvad der vilde være at iagttage ved disse Levnetsmidlers Magasinering og Udlevering til de trængende Borgere; samtidigt blev der givet et almindeligt Forbud mod at udføre fra Fæstningen Korn, Slagteqvæg, Brændsel og lignende Fornødenhedsgjenstande.

Som det vil erindres, gik den General Bonin under 6te Maj givne Ordre ud paa, at den slesvig-holstenske Hær skulde søge at gøre sig til Herre over hele Terrainafsnittet mellem Kolding, Rands Fjord, Fredericia og Snoghøj, en Ordre, der gjentoges den følgende Dags Aften med Tilføjende, at Generalen dernæst skulde sætte sig fast i dette Afsnit og om fornødent henvende sig directe til den i Kolding værende 1ste Division om Understøttelse. Det Haab, man fra fjendlig Side synes at have næret, at Fredericia muligen vilde blive rømmet af vore Tropper uden Sværds slag, ligesom i det forrige Aars Felttog, viste sig imidlertid snart at være et forgjæves; tvertimod beholdt man ved en tidligt om Morgenen den 8de foretagen Recognoscering Vished om, at Fæstningen var sikkert mod et voldsomt Angreb. Den Opgave, der nu stilledes de slesvig-holstenske Tropper, var en fuldstændigt defensiv, idet de beholdt Ordre til at indeslutte Fæstningen for saaledes at sikre Riggstroppernes Operationer mod Nord. General Bonin besluttede derfor at lade sine Tropper foreløbigt forblive i deres Stilling og ved nogle Forskandsninger at sikre sig mod mulige Udfald fra Fæstningen, hvis nordlige Frontterrain han foreløbigt vilde indskrænke sig til at observere ved Patrouiller, indtil han havde beholdt Vished om, at Besætningens Størrelse ikke oversteg 4 à 5 Batailloner, en Eventualitet, der ikke syntes at ligge fjern, da vore Overskibninger af Tropper til Fyen steds vedbleve.

Opgaven, som stilles den slesvig-holstenske Hær.

Fjenden begynder at opkaste Forskandsninger.

Den 8de Maj om Morgenen observeredes de fjendelige Forposter i Udkanten af Stovstrup Skove og derfra i nordlig Retning foran Stovstrup, og endnu samme Dags Formiddag begyndte Fjenden at opkaste en Forskandsning S. for Kolding Vejen, c. 2400 Alen fra den nærmeste Bastion, og noget senere paa Dagen en anden N. for denne Vej, Redouterne 1 og 2. Disse Arbejder bleve Tid efter anden beskudte af 2 af vore i Retranchementet Ø. for Oversvømmelsen placerede Felt-piecer under Commando af Capitain Raasløff, og Kl. 12 1/2 om Eftermiddagen løsnedes det første Skud fra Volden, nemlig fra Prindsessens Bastion; da nogen væsentlig Virkning ikke var at bemærke, ophørte man imidlertid snart med Skydningen fra Volden, hvorimod den fortsattes til Aften af de 2 frempousserede Kanoner. Om Eftermiddagen fremsendtes ad Kongens Port 1/2 Escadron under Commando af Ritmester Krieger for at recognoscere Egnen N. for Fæstningen; den bragte Efterretning om, at Egum, Vejlby og Egeskov ikke vare besatte af Fjenden, hvis Forpostlinie strakte sig fra Rands Fjordens vestlige Del foran Stallerup mod Stovstrup.

Begivenhederne den 9de Maj.

Blokhuset ved Snoghøj Vejen var oprindeligt indrettet saaledes, at dets Besætning kunde skyde over den Jordvold, som til Dækning af Træværket var opført udenom det, men allerede den 7de Maj var man begyndt med at gjøre Volden højere, et Arbejde, der fortsattes de følgende Dage og gav Anledning til nogle smaa Engagementer. Den 9de om Formiddagen var saaledes et Arbejdscommando beskæftiget ved Blokhuset, da Fjenden opkjørte 2 24 Pds. Granat Kanoner paa en lille Høj ved Sanddalshuse og herfra beskød Arbejderne; disse trak sig efter Befaling tilbage til Kalkbrænderiet og droge herved Ilden efter sig, saa at et Par Granater endog sprang over Oldenborgs Bastion; men da man nu dels herfra, dels fra Strib og fra en Ka-

nonbaad besvarede Ilden, bleve de fjendlige Piecer snart trukne tilbage. Ved Beskydningen af Blokhuset gik en Granat ind igjennem et af dets Lufthuller og dræbte 1 Mand af Besætningen, iøvrigt ledes intet Tab. Om Eftermiddagen fandt der et ubetydeligt Engagement Sted mellem vore Forposter ved Blokhuset og Kolding Vejen og fjendlige Patrouiller, hvorved paa vor Side 1 Officer, Lieutenant Hyrup af 1ste Reserve-Jægercorps, blev saaret. En samme Dag fra Fæstningen udsendt Cavaleripatrouille bragte Melding om, at Fjenden havde forsøgt at gjøre Vadestedet over Rands Fjord ved Egeskov impracticabelt ved Udlæggelsen af Harver o. desl., og heraf saavel som af den Omstændighed, at Fjenden den foregaaende Dag havde afbrændt Sanddalsbroen og i Løbet af Natten havde overskaaret Snoghøj Vejen i Nærheden af samme, blev det Oberstlieutenant Lunding klart, at den fjendlige Styrke foran Fæstningen neppe var synderlig stærk, og at den i det Mindste foreløbigt kun søgte at sikre sig i sin Stilling.

Den 10de ved Daggry blev Blokhuset og de der beskjæftigede Arbejdere atter beskydte af 4 12 Pds. Kanoner, som under Dækning af et Jægercorps havde taget Stilling paa en Bakke i Nærheden af Kysten, c. 1400 Alen fra Blokhuset. Beskydningen havde ikke anden Virkning, end at Arbejdet foreløbigt standsedes, og da Ilden efter omtrent $\frac{1}{4}$ Times Forløb blev besvaret fra Fæstningen, Strib og 2 Kanonbaade, bleve de fjendlige Piecer trukne tilbage. Det havde vist sig, at Communicationen imellem Blokhuset og Fæstningen generedes af de fjendlige Tirailleurer paa de foranliggende Bakker, og man paabegyndte derfor samme Aften Arbejdet paa en allerede tidligere paatænk Løbegrav mellem Blokhuset og et Værk, man var ifærd med at anlægge foran Kalkbrønderiet for derfra at kunne flankere Oversvømmelsen og bestryge Snoghøj Vejen. I den

Begivenhederne
den 10de Maj.

sidste Tid før Fjendens Ankomst foran Fæstningen havde vor Ingenieurafdeling ladet binde Faskiner og flette Skandsekurve i Trælle Skov; en der efterladt Restbeholdning blev under Bedækning af en dels af Cavaleri, dels af Jægere bestaaende Patrouille paa denne Dag indbragt til Fæstningen, uden at dette blev bemærket af Fjenden.

Fordelingen af
de slesvig-hol-
stenske Tropper
efter den 9de
Maj.

Det Sandsynlige i, at vor Styrke i Fredericia var bleven formindsket saameget, at et Udfald fra Fæstningen med overlegne Kræfter ikke stod at befrygte, havde imidlertid allerede den 9de om Aftenen ladet General Bonin foretage en delvis Forandring i sine Troppers Opstilling, hovedsagelig i det Øjemed at kunne anbringe en større Del af Tropperne i Qvarterer. Avantgarde-Brigadens Infanteri og Artilleri samt det 1ste 12 Pds. Batteri forbleve i og ved Erisø, hvor der var paa-begyndt Bygningen af Hyttelejr; dens ene Escadron cantonnerede i Hønebjerg og Omegn, hvorimod den anden overgik til 2den Brigade, der dels belagde Kobbeltaarn, Stovstrup, Hejse Kro og Kjærsgaard, dels med 2 Batalioner bivouakerede i Fuglsang Skov, hvor der ligeledes skulde etableres en Hyttelejr. 1ste Brigade og det 2det 12 Pds. Batteri anvistes Cantonnement i Kongsted, Torp, Taarup, Tavlov Nebel og Børup, Cavaleriet og det ridende Batteri i Rands, Brøndsted, Pjedsted, Skovbølling, Follerup, Herslev og Tolstrup, de 2 Pioner-compagnier i Stovstrup. Hovedquarteret, der den 8de var blevet forlagt til Taarup, forblev sammesteds. Terrainet V. og S. V. for Fæstningen bevogtedes af 2den Brigade og Avantgarde-Brigaden, hvilken sidste tillige havde Bevogtningen af Kysten fra Sanddalshuse til Damgaard og holdt Snoghøj besat med 1 Compagni; Eggen N. V. for Fredericia observeredes af 1 til Bredstrup henlagt Escadron; endelig var det paalagt 1ste Brigade ved Feltvagter at iagttage Kysten fra Damgaard til Gudse.

Den passive Rolle, som var bleven tildelt den slesvig - holstenske Hærafdeling, stemmede kun lidet

med dens Føreres Ønsker. Allerede den 6te Maj havde General Bonin beordret Artillericommandoen i Rendsborg til at dirigere alt det disponible Belejringsskyts nordpaa, og Ankomsten af dette Skyts var nær forestaaende. Om en regelmæssig Belejring af Fredericia kunde der, uanseet den af General Prittwitz givne Ordre, foreløbigt vel ikke være Tale, idet man ikke vilde kunne tilvejebringe et tilstrækkeligt Antal Stykker Skyts, navnlig da en Del af Beholdningen var afgiven til Skandserne paa Dybbølhøjderne;*) men da man var vidende om, at Fredericia aldeles manglede bombesikre Rum, haabede man at kunne tvinge Fæstningen til Overgivelse ved et Bombardement eller i hvert Fald dog derved at ryste Besætningen saaledes, at dens Modstandskraft kun vilde være ringe, saafremt der senere maatte kunne skrives til en regelret Belejring.

General Bonin beslutter et Bombardement af Fredericia.

Arbejdet paa Forskandsningerne ved Kolding Vejen, Redouterne 1 og 2, var imidlertid stadigt blevet fortsat og fuldendtes den 11te om Morgenen. Saavel denne Dag som den følgende forløb temmelig roligt; fra Fæstningen blev der kun gjort enkelte Skud, og heller ikke vore Arbejder ved Blokhuset lede nogen videre Standsning, uagtet fjendlige Tirailleurer af og til rettede deres Ild mod dette Punkt. Fjenden benyttede Tiden til at recognoscere Fæstningens nordlige Front og til at søge at finde passende Standpladser for sit Kasteskyts. Den Slugt, som i østlig Retning drager sig fra Oversvømmelsen til henimod Vejen fra Fredericia til Trælle, maatte særligt tildrage sig hans Opmærksomhed, da den i Almindelighed overalt kunde passeres af alle Vaaben-

Begivenhederne den 11te og 12te Maj.

*) Et Andragende fra General Bonin til General Prittwitz om at maatte drage dette Skyts og den i Sundeved stationerede, slesvig-holstenske Afdeling Fæstningsartilleri til Fredericia blev af denne Sidste under 15de Maj afslaaet, idet han samtidigt bemærkede, at der ikke havde været nogen Tale om, og at han heller ikke havde biligt Dannelsen af en Belejringsspark foran Fredericia.

arter og frembød Dækning mod Ilden fra Fæstningen. Paa den sydlige Side af Slugten tæt ved Egum: Vejen bestemte man sig for at opføre et Batteri, men for at sikkre dette ansaa man det fornødent først at anlægge en Redoute (3) N. for Slugten; Arbejdet paa denne Redoute blev paabegyndt om Aftenen den 12te under Dækning af 2 Compagnier af 7de Bataillon.

Recognoscering
fra Fæstningen
den 13de Maj.

I det danske Hovedkvarter havde man imidlertid besluttet, at der den 13de ved Daggry skulde foretages en større Recognoscering fra Fæstningen for om muligt at komme til Vished om Fjendens Styrke og Stilling og derved opdage, om der var Sandsynlighed for, at det var hans Hensigt, at ville gaae offensivt frem imod Fæstningen. I dette Øjemed skulde 2 Batailloner og det i Fæstningen værende Cavaleri, under Commando af Major Marcher,*) rykke ud af Kongens Port, tage en Stilling N. for Fæstningen og herfra udsende stærke Patrouiller i Terrainet mellem Bredstrup og Trælle, medens 1 Bataillon skulde rykke ud af Prindsens Port mod Stovstrup, og 1 ad Strandporten mod Erisø; den Afstand fra Fæstningen, til hvilken vore Tropper skulde trænge frem, skulde være betinget af den Modstand, som de maatte møde. Det befaledes Oberstlieutenant Lunding at lede det hele Foretagende, nærmere at bestemme Detaillerne og saavidt muligt at benytte det i Fæstningens Interesse; til Raadighed for Commandanten stillede 2den Forstærknings-Bataillon,**) der i den Anledning overførtes til

*) Den tidligere som Forpostcommandeur fungerende Major Marcher havde ved vore Troppers Retraite den 7de Maj fulgt den over Fredericia tilbagegaaende Hærafdeling og afgik først noget senere til General Ryes Corps.

**) I Begyndelsen af Maj havde Commandeuren for 2det Forstærknings-Jægercorps, Oberstlieutenant Irminger, overtaget Commandoen over 2den Forstærknings-Bataillon, hvis midlertidige Commandeur, Major Lange, overtog Commandoen over nævnte Jægercorps.

Fredericia den 12te om Aftenen. 2 Kanonbaade befalede stationerede N. for Fæstningen, 2 i Møllebugten, og saavel disse som Batteriet paa Striberholdt Ordre til at understøtte Troppernes Bevægelser; samtidigt skulde Batterierne ved Middelfart allarmere Besætningen i Snoghøjved Granatkast.

Efter den Bestemmelse, som var bleven taget i et hos Commandanten afholdt Krigsraad, afmarcherede Hovedcolonnen, bestaaende af 1ste Compagni af 11te Linie-Bataillon, $\frac{1}{2}$ Escadron af 4de Dragon-Regiment, 1ste Forstærknings-Bataillon, 5te Reserve-Bataillon, 2den Forstærknings-Bataillon, 4 Kanoner af 4de Batteri (Marcussen) og 1 Section Ingenieurer Kl. $1\frac{1}{2}$ om Morgenen ud ad Kongens Port. Strax efter at man havde passeret Fæstningens Glacis, detacheredes Compagniet af 11te Linie-Bataillon og en halv Snes Dragoner i nordlig Retning for at gaae frem til Kirstinebjerg og derfra poussere Cavaleripatrouiller frem mod Trælle, Egeskov og Vejlbj; den øvrige Del af Colonnen slog ind i en vestlig Retning henimod det Sted, hvor Egum Vejen passerer den Slugt, som i østlig Retning bøjer af fra Oversvømmelsen. Efterat vor Forpostlinie var passeret, dækkedes Fremrykningen af et Compagni af 1ste Forstærknings-Bataillon. Kl. henimod $2\frac{1}{2}$ nærmede man sig Slugten, og man bemærkede da, at Fjenden havde besat dennes nordlige Skrænt, uden at man dog paa Grund af Mørket var istand til at bedømme hans Styrke. Major Marcher lod da 1ste Forstærknings- og 5te Reserve-Bataillon indtage en Stilling hver paa sin Side af Vejen og 2den Forstærknings-Bataillon og Artilleriet holde sig 300 Skridt bagved som Reserve, medens mindre Cavalericommandoer udsendtes paa Flankerne. Sluttede, fjendlige Afdelinger, som man opdagede hinsides Slugten, bleve beskudte af 2 af vore Kanoner, der vare bragte i Stilling Ø. for Vejen, og da samtidigt det foran værende Compagni af 1ste Forstærknings-Bataillon, der imidlertid havde forstærket sin Skytteæjæde og havde be-

gyndt en livlig Tirallering med de fjendlige Blänkere, efter dertil erholdt Ordre begyndte at avancere, trak Fjenden sig tilbage i vestlig Retning, fulgt af vore Skytter. 1ste Forstærknings - Bataillon, 3 Compagnier af 5te Reserve-Bataillon og Cavaleridetachmentet rykkede nu frem til c. 800 Alen hinsides Slugten, hvor der indtoges en Stilling af førstnævnte Bataillon paa højre Fløj med Front imod Egum og af 5te Reserve-Bataillon paa venstre Fløj med Front imod Vest. Højderanden S. for Slugten besattes af 2den Forstærknings-Bataillon, som paa sin venstre Fløj havde 3die Compagni af 5te Reserve-Bataillon, der støttede sig til Oversvømmelsen; af Artilleriet forbleve de 2 Kanoner i deres Stilling Ø. for Vejen, medens de 2 andre bleve placerede V. for samme med Retning imod Vest. Fra den indtagne Stilling skulde efter Bestemmelsen Cavaleripatrouiller pousseres frem mod Egum, Stallerup og Bredstrup; dette kom imidlertid kun tildels til Udførelse, da der var indløbet Melding om fjendligt Cavaleries og en Bataillons Tilstedeværelse i Egnen om Stallerup, og man bemærkede, at fjendligt Infanteri rykkede frem ad Vejen fra Stovstrup. Dette blev vel under Fremrykningen beskydt fra vore 2 V. for Egum Vejen placerede Piecer, men kort efter kjørte 2 fjendlige Kanoner, og noget senere 6 andre op i og ved Redoute 2 og rettede en heftig Ild saavel mod vort Artilleri, som mod vort Infanteri; da nu tilmed yderligere Forstærkninger saaes i Fremmarche vesterfra ad Landevejen, og man navnlig troede at bemærke 3 fjendlige Escadroner, ansaa Major Marcher det ikke for tilraadeligt at udsætte sig for et Cavaleriangreb i det meget aabne Terrain, og gav derfor Kl. omtrent 4¹/₄ sin N. for Slugten værende Styrke Ordre til at trække sig tilbage igjennem 2den Forstærknings-Bataillons Stilling mod Kongens Port. Under Retraitten bleve vore Colonner vedblivende heftigt beskydt af det fjendlige Artilleri, dog paa Grund af den store Af-

stand saa godt som uden Virkning; vort Halvbatteri, der endnu en Tid besvarede Ilden, indtil det dirigeredes tilbage ad Prindsens Port, formaaede heller ikke at udrette noget af Betydning. Efterat Alt havde passeret Slugten, tiltraadte ogsaa 2den Forstærknings-Bataillon Kl. omtrent 5 Retraiten under et ubetydeligt Engagement med de forfølgende, fjendlige Blækere. I Nærheden af Kongens Port stødte det til Kirstinebjerg udsendte Compagni, der ikke var kommet i Berøring med Fjenden, atter til Recognosceringscommandoet, der nu rykkede ind i Fæstningen; 2den Forstærknings-Bataillon overførtes et Par Timer efter til Strib. Major Marcher anslag den Styrke, han havde havt imod sig, til 4 Batailloner, 4 Escadroner og 1 Batteri og kom til det Resultat, at det fjendlige Infanteri cantonnerede i Erisø, Stovstrup, Torp, Kongsted og Bredstrup, Cavaleriet og Artilleriet derimod V. for Fuglsang Skov.

Den anden Colonne, bestaaende af $2\frac{1}{2}$ Compagni af 11te Linie-Bataillon, 4 Kanoner af 4de Batteri (Marcussen), 8 Espingoler, 1 Deling Ingenieurer og 50 Mand Arbejdstropper af 2den Forstærknings-Bataillons Depotcompagni, Alt under Commando af Oberst Staggemeier, afmarcherede ad Prindsens Port Kl. 2 om Morgenen til Retranchementet ved Kolding Vejen. Halvbatteriet forblev her og besatte Forskandsningerne med 2 Kanoner paa hver Side af Vejen. Med den øvrige Styrke gik Oberst Staggemeier, saasnart han af enkelte Geværskud kunde skjønne, at den højre Colonne var under Fremrykning, Kl. omtrent $2\frac{3}{4}$ frem over Dæmningen for efter Bestemmelsen at udvikle sig navnlig S. for Kolding Vejen og søge at trænge frem mod de fjendlige Skandser, som man ønskede nærmere at recognoscere. Infanteristyrken formerede sig med $1\frac{1}{2}$ Compagni i 1ste, 1 i 2den Linie, og de fremsendte Skytter kastede efterhaanden de fjendlige Forposter tilbage til Skandserne, idet navnlig venstre Fløj blev pousseret frem

henimod Fuglsang Vejen, saa at den naaede til i Højde med den sydligste Skandse; Espingolerne protsede af i den dybe Slutg hinsides Oversvømmelsen tæt S. for Kolding Vejen, hvor Forstillingerne tilligemed det i Reserve staaende 2det Compagni af 11te Linie-Bataillon forbleve, medens Piecerne bragtes opad den foranliggende Bakkeskraaning bag vor Kjædes højre Fløj, saaledes at de ved en Snes Skridts yderligere Fremrykning vilde kunne erholde frit Skud mod Syd og Vest. I denne Stilling forblev Recognosceringscommandoet under en livlig Fægtning med Fjenden, der imidlertid havde erholdt Forstærkning og holdt Skandserne og det disse nærmest liggende Terrain besat, indtil Kl. 4^{1/2}, paa hvilken Tid den højre Colonne saaes i Retraite, og en fjendlig Bataillon, der rykkede frem ad Fuglsang Vejen, angreb vor Kjædes venstre Fløj. Ogsaa paa denne Fløj begyndte nu Retraiten, som iværksattes med Orden og Rolighed, idet forreste Linie trak sig igjennem 2det Compagni, der tilligemed Espingolerne havde taget en Stilling tæt V. for Oversvømmelsen, hvornæst efterhaanden hele Recognosceringscommandoet gik tilbage til Fæstningen, Artilleriet ad Prindsens Port, den øvrige Styrke ad Strandporten; Espingolerne havde ikke fundet Lejlighed til Charginer. Halvbatteriet (Marcussen) derimod havde vexlet endel Skud med det fjendlige Artilleri. Under Affairen havde den paa Stedet højstcommanderende Ingenieur officer, Capitain Ernst, fundet Lejlighed til at recognoscere den sydligst beliggende Skandse, der viste sig at være en i Struben lukket Lynette, som dog kun skjønnedes at have et meget svagt Profil og en ringe Infanteribesætning; den Styrke, der holdt Skandserne og det disse nærmest liggende Terrain besat, ansloges til 1 Bataillon. Et Forsøg paa ved Arbejdstropperne at lade et ved Fuglsang Vejen liggende Hegn sløjfe, havde man maattet opgive, da Commandoet ikke naaede Arbejdsstedet, forinden Retraiten begyndte.

Den tredie Colonne, bestaaende af $2\frac{1}{2}$ Compagni af 1ste Reserve-Jægercorps, 4 Espingoler, 3 Sectioner Ingenieurer og 50 Mand Arbejdstropper af 2den Forstærknings-Bataillons Depotcompagni, Alt under Commando af Major Bonnez, afmarcherede Kl. $2\frac{1}{2}$ ad Strandporten. Ved Kalkbrænderiet blev 1ste Compagni med Undtagelse af Skytterne efterladt som Reserve; den øvrige Styrke passerede Dæmningen, idet Skytterne af 1ste og 2det Compagni samt det halve 3die Compagni gik forud som Avantgarde, medens Espingolerne besatte den Vold, som dækkede Blokhuset, og hvorfra det foran liggende, lave Terrain kunde beherskes. Da det var paalagt saavel denne som de andre Colonner om muligt at gjøre Fangen,*) delte Avantgarden sig hinsides Blokhuset i 2 Dele, hvoraf den ene gik frem lige mod Teglværket, medens den anden sneg sig frem langs et Hegn i den der formodede, fjendlige Vagts venstre Flanke. Ubemærket nærmede man sig paa c. 100 Alen, men det lykkedes dog ikke at gjøre Fangen, idet Fjenden i Løb trak sig tilbage, hvorpaa Avantgarden tog Stilling bag et Hegn c. 400 Alen V. for Teglværket. Man var imidlertid herved kommen for langt frem i Forhold til 11te Linie-Bataillons Stilling, hvorfor Avantgarden kort efter gik tilbage til Teglværket og det nærmeste Hegn; 2det Compagni stod i Reserve ved den Blokhuset nærmeste Slugt, og en Del af Ingenieurerne og Arbejdsmandskabet blev sat i Arbejde med at sløjfe et Hegn ved Fuglsang Vejen. De fjendlige Forposter bleve imidlertid efterhaanden forstærkede, navnlig bemærkede man et Compagni, der fra Erisø

*) Commandanten, der lagde en særlig Vægt herpaa af Hensyn til de Efterretninger, som man derved sandsynligt vilde kunne erholde, udsatte en Pengepræmie for det Mandskab af Besætningen, som gjorde de to første Fangen; disse Præmier bleve først vundne den 3die Juni.

blev sendt frem mod Teglværket, og da Fjenden Kl. henimod 4 $\frac{1}{2}$ trængte frem mod dette, samtidigt med at vor Kjædes højre Fløj blev angreben fra Fuglsang Vejen, lod Major Bonnez sin Avantgarde gaae tilbage gennem 2det Compagni, der optog Fægtningen, men kort efter tilligemed den øvrige Styrke beordredes tilbage til Fæstningen; de ved Blokhuset placerede Espingoler kom ikke til Skud.

Under Recognosceringen vare vore Tropper blevne understøttede ved Ilden fra Fæstningen, navnlig fra Prindsessens og Holstens Bastioner, der rettede deres Skud imod det fjendlige Feltbatteri og mod de fjendlige, sluttede Infanteriafdelinger, som viste sig ved Teglværket; paa denne Fløj fik ogsaa de 2 i Møllebugten stationerede Kanonchalouper Lejlighed til at medvirke. Fægtningen var efterhaanden hendøet, da der ved Sanddals-huse pludseligt opkjørte fjendligt Artilleri, som under Afprotsningen blev beskudt fra Oldenborgs og Holstens Bastioner, og der udviklede sig herved en ikke ubetydelig Kanonade, i hvilken ogsaa de 2 Kanonchalouper og Batteriet paa Strib deltog, indtil Fjenden trak sig tilbage mod Erisø.

Den Omstændighed, at Udrykningen fandt Sted, medens Mørket endnu var for stærkt, Mangelen paa Cavaleri og den vel tildels derved foranledigede, overvejende defensive Holdning af Hovedcolonnen medførte, at Udbyttet af Recognosceringen ikke blev synderlig stort. De Oplysninger, man erholdt angaaende den fjendlige Styrkes Fordeling, vare meget ufuldstændige, og de tilsigtede Sløjfninger af Hegn kom, som allerede omtalt, for Størstedelen ikke til Udførelse, ligesom man heller ikke demolerede de Forskandsninger, Fjenden havde begyndt at anlægge ved den oftomtalte Slugt N. for Fæstningen; man kom imidlertid til det Resultat, at Fjendens Stilling kun var at betragte som defensiv.

De fjendlige Tropper, som kom tilstede under Recognitionen, henhørte udelukkende til den slesvig-holstenske 2den Brigade og Avantgarde-Brigaden; af førstnævnte var 1 Bataillon paa Forpost, medens en anden dels havde besat Skandserne foran Stovstrup, dels var afgiven til Dækning for Arbejderne ved Egum Vejen; af sidstnævnte Brigade var 1 Compagni paa Forpost paa højre Fløj. Ved vore Troppers Angreb dirigerede 2den Brigade de 2 i Stovstrup cantonnerende Infanteriafdelinger samt Escadronen til Understøttelse for venstre Fløj mod vor Hovedcolonne og den i Fuglsang Skov bivouakerende Bataillon samt det 6 Pds. Batteri til Skandserne og Terrainet S. for disse; Avantgarde-Brigaden lod 5 Compagnier gaae frem til Understøttelse for højre Fløj, og det var det Brigaden attachederede 1ste 12 Pds. Bateria, som tog Position ved Sanddalshuse.

Tabet paa den fjendlige Side var:

Af Faldne eller kort efter døde af deres Saar:

5 Underofficerer og Menige.

Af Saarede: 8 do. do.

Tabet paa vor Side var:

Af Faldne eller kort efter døde af deres Saar:

2 Underofficerer og 2 Menige.

Af Saarede: 2 do. 14 do.

Af disse 20 Faldne eller Saarede henhørte de 16 til 11te Linie-Bataillon.

Allerede den 12te om Aftenen var et slesvig-holstensk Fæstningsbatteri ankommet fra Rendsborg, medbringende en Del af det ventede Skyts med Ammunition, der samledes i en Park ved Hejse Kro under Ledelse af Commandeuren for det slesvig-holstenske Artilleri, Oberst Richter, hvem det paalagdes at formere Belejringstrinet og sørge for dets snarest mulige Bespænding ved Hjælp af Pontontrainets Heste. Skjøndt de til Raadighed værende Midler kun maatte ansees for

Et Belejringstrin befales formeret.

De fjendlige Arbejder i Tiden mellem den 13de og 16de Maj. Den fjendlige Opstilling fra den 15de Maj.

lidet tilstrækkelige, higede dog General Bonin efter snarest muligt at kunne paabegynde Bombardementet af Fredericia, og da han ikke troede, at noget nyt Udfald fra Fæstningen foreløbigt stod at befrygte, befalede han endnu den 13de om Formiddagen, at de projecterede Arbejder ufortøvet skulde fortsættes under Dækning af en til dette Øjemed detacheret Bataillon. I Løbet af den 13de og 14de blev Redoute 3, et lynetteformigt, med Skydeskaar forsynet og i Struben palissaderet Værk, fuldendt og i Løbet af Natten til den 15de monteret med 4 24 Pds. Granat-Kanoner; den 14de og 15de anlagdes dernæst det store og lille Morterbatteri, Batterierne I og II, med nogle Løbegrave foran samt et Strandbatteri (VI) i Nærheden af Sanddalshuse; til Dækning af det store Morterbatteri begyndte man endelig den 15de at opføre et alene for Infanteri bestemt Værk, Redoute 4, der fuldendtes Natten mellem den 16de og 17de. Batterierne I og II monteredes Natten til den 16de henholdsvis med 4 168 Pds. og 2 24 Pds. Morterer, og Redouterne 1 og 2 hver med 2 84 Pds. Bombekanoner. Den 15de om Morgenen afløste den slesvig-holstenske 1ste Brigade 2den Brigade i forreste Linie, idet den samtidigt indtog en noget forandret Stilling. Til Forposttjeneste afgaves dagligt 1 Bataillon med en anden som Repli; Forpostlinien strakte sig fra Teglværket til det lille Morterbatteri og østligt for Oversvømmelsen over Højderne S. for Forskandsningerne til henimod det Sted, hvor Vejen til Egeskov overskærer Slugten; herfra bøjede den tilbage i nordvestlig Retning, idet yderste, venstre Fløj om Dagen sikredes ved en Cavalerifeltvagt, der udstilledes fra en Brigaden attacheret, til Stallerup henlagt Escadron, om Natten ved en Feltvagt, der udsattes fra en i Egum cantonnerende Bataillon. I Tilfælde af Angreb skulde denne Bataillon rykke frem til Redoute 3, medens den

i Fuglsang Skov camperende Afdeling holdt sig beredt til at understøtte højre Fløj; Resten af Brigaden, der cantonnerede i Stovstrup, havde der at afvente nærmere Befaling. Den 16de ved Dag gry skulde efter General Bonins Bestemmelse Bombardementet af Fredericia begynde, og han havde, da i saa Fald et Udfald fra vor Side ikke forekom ham usandsynligt, beordret 1ste Brigade, der til dette Øjemed blev forstærket med 2 Batailloner og 1 Batteri fra 2den Brigade, til den nævnte Dag Kl. 2 om Morgenen og følgende Dage at lade 2 Batailloner og 4 Kanoner indtage en dækket Opstilling bag Redoute 3 og 2 Batailloner og 2 Halvbatterier ved Fuglsang Skov. Samtidigt agtede General Bonin at iværksætte Cerneringen af Fæstningens nordlige Front; den 1ste Brigade attacherede Escadron blev foreløbigt beordret til om Dagen at udstille en Feltvagt paa Fredericia-Trælle Vejen i Højde med Kirstinebjerg til Observation af Terrainet mellem Fredericia-Egeskov Vejen og Stranden, og til Understøttelse for denne Feltvagt og for kraftigt at kunne tilbagevise et Udfald befaledes Cavaleri-Brigaden at afgive dagligt fra Kl. 2 om Morgenen til Mørkets Frembrud 2 Escadroner og 2 Kanoner af det ridende Batteri, der skulde tage Stilling paa Fredericia-Egeskov Vejen og i Tilfælde af et Udfald angribe vore Tropper i højre Flanke og Ryg.

I Fredericia var man paa det Rene med, at de af Fjenden foretagne Arbejder paa Grund af deres spredte Beliggenhed og store Afstand fra Fæstningen ikke kunde ansees som Begyndelsen til et regelmæssigt Angreb paa denne, og man antog dem derfor for at være af en rent defensiv Natur; man havde indskrænket sig til med enkelte Skud at søge at forsinke Arbejderne, og kun det Batteri, som anlagdes ved Sanddalshuse, var blevet Gjenstand for en stærkere Beskydning, navnlig fra Strib og Oldenborgs og Holstens Bastioner, uden at

der dog derved udrettedes Noget af Betydning. Vore Forposter N. for Fæstningen bleve fra den 14de Maj trukne noget tilbage, saa at Vedetterne fra nu af stode i en Linie fra Oversvømmelsen c. 500 Alen N. for Kolding Vejen over Galgebakken tversover Kodamslugten til Stranden, og de 2 Feltvagter henholdsvis i den saakaldte Apothekerens Have og i en Grusgrav foran Kongens Portavelin.

Bombardement
af Fredericia
fra den 16de til
den 19de Maj.

Den 16de Maj Klokken noget over 3 om Morgenen begyndte Fjenden at beskyde Byen fra det store Morterbatteri og Redouterne 1 og 2, idet han samtidigt fra det lille Morterbatteri bekastede Retranchementet ved Kolding Vejen og Fæstningens Vold. Ilden rettedes mod den nordvestlige Del af Byen, hvor flere Bygninger beskadigedes, og hvor der et Par Steder udbrød Ild, der dog hurtigt blev slukket af de udstillede Brandvagter. Allerede Kl. henimod 6 om Morgenen standsede Beskydningen fra de 2 Redouter, da de 84 Pds. Bomber vare slet temperede og for Størstedelen sprang foran Contre-escarpen, hvorimod Ilden fra det store Morterbatteri vedblev til Kl. omtrent 8. Kl. 5 om Eftermiddagen begyndte Bombardementet paany og vedvarede til Kl. 8¹/₄ om Aftenen, uden at nogen større Virkning opnaaedes; kun 2 Menige og nogle enkelte af Byens Indvaanere bleve saarede. Fra Fæstningen, navnlig fra Slesvigs og Prindsessens Bastioner, blev Ilden besvaret vedholdende, men dog langsomt, da man paa Grund af Maalets ringe Udstrækning og Højde og den store Afstand ingen betydeligere Virkning kunde vente og derfor nærmest kun havde den Hensigt med Skydningen, at øve og opmuntre Mandskabet.

Den følgende Dags Morgen Kl. 3¹/₄ begyndte Bombardementet paany, først langsomt, men efterhaanden tiltagende i Heflighed, og det fortsattes hele Dagen indtil Kl. 8 om Aftenen, dog fra Kl. 10 Formiddag til

Kl. 5 Eftermiddag med betydeligt mindre Kraft. Fjenden anvendte paa denne Dag Brandgods og Svovl indlagt i Bomberne, og der opstod derved Ildebrand paa forskjellige Steder; de fleste Projectiler faldt i Qvarteret mellem Volden, Danmarksgade og Vendersgade, hvilket Qvarter uagtet alle Anstrængelser fra Brandvæsenets Side for Størstedelen nedbrændte. Garnisonen havde paa denne Dag et Tab af 3 Døde og 12 Saarede; desuden saaredes 11 af Byens Indvaanere. Da det den foregaaende Dag havde vist sig, at en continuerlig Ild fra Fæstningens Side kun havde havt ringe Virkning, troede man at kunne tilvejebringe en større ved mod eet Maal at rette alle de Kanoner, som kunde beskyde samme, og afgive en Hovedsalve. Et saadant Forsøg gjordes mod Redoute 2, men da dette Forsøg, uagtet Skuddene faldt godt, ikke syntes at have den forønskede Virkning, gik man atter over til ved enkelte Skud at forurolige Fjenden, saalænge han vedblev sin Ild. Om Natten var der til Retranchementet ved Kolding Vejen blevet henbragt 2 10 Pds. Haandmorterer for dermed at bekaste det fjendlige lille Morterbatteri. Bekastningen var ikke uden Resultat, idet Fjendens Ild derved tildels blev dragen fra Fæstningen mod Mortererne; disse lede vel ikke noget ved den fjendlige Ild, men da Morterblokkene, der vare af Træ og gamle, lede stærkt ved vor egen Kastning, saa at en Ombytning af Morterer gjentagende maatte finde Sted, og da man ved en vedblivende Skydning udsatte sig for, at samtlige Haandmorterer let kunde blive ubrugelige, og Voldforsvaret derved svækkes, opgaves — dog først den følgende Dag — denne heldigt frempousserede Ild.

Ligesom de foregaaende Dage aabnede Fjenden atter Ilden den 18de Klokken noget over 3 om Morgenen, men dog i de første Timer kun fra det store Morterbatteri og kun med 16—18 Kast i Timen, me-

dens der tidligere ofte var gjort henved 60 Kast i samme Tid. En af de første Bomber antændte et i Nærheden af Prindsens Port beliggende Dampbrænderi, og Ilden udbredte sig snart til Qvarteret imellem Norgesgade, Danmarksgade, Danmarksstræde og Jyllandsgade, i hvilket de fleste Bygninger ødelagdes. Da flere Sprøjter bleve trufne og sønderslagne, flere af Mandskabet saaredes, og Slukningen med de forhaanden værende Sprøjter ikke ansaaes for mulig, bleve Kræfterne anvendte til ved Nedbrydning at søge at redde de ikke angrebne Dele af Qvarteret, ligesom Sprøjterne bleve trukne tilbage fra de mest udsatte Steder for at kunne benyttes ved enkeltvis opstaaende Ildebrande. Fra det store Morterbatteri gjordes der op ad Formiddagen et Forsøg paa at kaste helt over Byen til Havnen og den sydlige Landingsbro; flere Bomber faldt ogsaa paa Havnehovedet og den nærmest derved værende Del af Volden, men da en af Morternerne paa Grund af den stærke Ladning og betydelige Elevation blev ubrugbar, opgaves snart denne Kastning, hvorimod den fortsattes mod Byen hele Dagen indtil Kl. c. 9 om Aftenen. Paa Grund af dette Batteries fuldkomment dækkede Beliggenhed var ethvert Forsøg paa at beskyde det fra Fæstningen med det Skyts, som havdes til Raadighed, unyttigt; da derimod Ilden længer hen paa Morgenen ogsaa aabnedes fra Redoute 1, bleve alle de Kanoner, som kunde gives en saadan Retning, satte i Virksomhed mod denne Redoute, der ogsaa efter nogen Tids Forløb ophørte med Skydningen. Vort Tab paa denne Dag var 4 Døde og 3 Saarede, hvoriblandt Ingenieurlieutenant Bjerregaard, der havde Commandoen ved Slukningen i Nærheden af Prindsens Port; ligeledes bleve flere af Byens Indvaanere dræbte eller saarede.

Ogsaa den 19de fortsatte Fjenden Bombardementet fra Klokken noget over 3 om Morgenen til Kl. 6 Efter-

middag, men alene fra det store Morterbatteri og meget langsomt, saa at der i det Hele kun blev gjort 90 Kast. Ilden, der denne Dag var rettet mod Midten af Byen, antændte et enkelt Sted, der afbrændte, men forarsagede iøvrigt intet Tab. Fra Fæstningen blev der paa denne Dag kun gjort nogle enkelte Skud, navnlig mod Teglværket, hvor fjendligt Infanteri viste sig, og hvor flere Officerer syntes ifærd med at recognoscere, samt mod Strandbatteriet ved Sanddalshuse, hvilket Batteri ligeledes blev beskudt fra Strib.

Hermed endte det regelmæssige Bombardement af Fredericia, under hvilket Fjenden havde gjort 1045 Kast eller Skud imod Fæstningen, der havde besvaret Ilden med 285 Skud. Bombardementet havde vakt megen Overraskelse i Fæstningen, da Anvendelsen af et saadant Middel for at bringe den til Overgivelse kun lidet syntes at svare til sin Hensigt, saavel paa Grund af de ejendommelige, Fjenden tilstrækkeligt bekjendte Bebyggelsesforhold, som fordi Forbindelsen søværts var fri, og det saaledes var usandsynligt, at den Indflydelse, som under andre Forhold Hensynet til Indbyggernes Nød vilde kunne udøve paa en Fæstningscommandants Beslutninger, her vilde kunne gjøre sig gjældende. Allerede i de første Dage efter Fjendens Ankomst foran Fredericia havde en stor Del af de mere velhavende Indvaanere forladt Byen, medtagende deres Bohave, og da Bombardementet begyndte, tiltog Udvandringen meget stærkt, især da der fra Commandantskabets Side til Lettelse for den fattigere Classe blev stillet Mandskab, Vogne og Færger til Raadighed. Det var ved Bombardementets Begyndelse blevet de mere kraftige Mænd forbudt at forlade Byen, da man vilde benytte deres Bistand ved Brandvæsenet og ved Redningen. En stor Del Bohave blev ogsaa bragt til Havnen og herfra senere overført til Fyen, Hø og

Halm blev borttaget fra Bygningerne og henkjørt til en aaben Plads; men da Ildebranden efterhaanden udbredte sig mere og mere, opgave Indvaanerne for en stor Del at redde deres Ejendele, og den 18de Maj hævedes Forbudet mod at forlade Byen, ligesom det atter blev tilladt at bortføre Levnetsmidler m. m. fra Fæstningen. For at formindske Brugen af Fourage bleve alle overflødige Heste bortsendte, og den 18de Maj overførtes til Fyen Halvescadronen af 4de Dragon-Regiment, for hvilken man under de forhaanden værende Omstændigheder ikke mente at have noget Brug, saa at der af Cavaleri kun blev det lille Detachement af 6te Dragon-Regiment tilbage i Fæstningen.

Under Bombardementet havde endel beklagelige Excesser fundet Sted, idet en Del af Brandfolkene og de ved Sprøjterne ansatte Soldater, hovedsagelig forledede dertil ved uforsigtige Yttringer fra enkelte Kjøbmænd om, at Soldaterne ligesaa godt kunde tage deres Varer, som Ilden kunde fortære dem, kastede sig over de i de brændende Bygninger værende Oplag af spirituøse Drikkevarer og senere i beruset Tilstand paa forskjellige Steder brøde ind i de af Beboerne forladte Huse og bemægtigede sig der efterladte Ejendele. Dette Uvæsen standedes dog snart, efterat nogle af Gjerningsmændene vare blevne paagrebne og arresterede, og Commandanten havde ladet Tropperne træde an afdelingsvis og betydet dem det Strafværdige i de begaaede Ejendomsindgreb.*)

*) Ifølge Armeecorpsets Befaling blev der nedsat en Krigscommission for at undersøge og, efterhaanden som Nogen overbevistes, paakjende de under Bombardementet begaaede Ejendomsindgreb.

For ikke mere end nødvendigt at udsætte Besæt-^{Foranstaltninger}ningen blev denne fordelt i Bivouaker i Castellet og ^{i Fæstningen til} nærmeste Terrain samt ved Hovedvolden, de Dele af ^{Sikkring mod} Fæstningen, der hidtil havde været mest skaanede for ^{Bombardement.} den fjendlige Ild. Paa Voldens indvendige Side, fornemmelig imellem Slesvigs og Oldenborgs Bastioner, begyndte Soldaterne snart af Tømmer og Brædder at indrette sig smaa Hytter, hvis Tag dækkedes med Jord, og som bleve anbragte i flere Etager over hinanden; en saadan Hytte, der beboedes af 4—6 Mand, beskyttede imidlertid nok mod Vejrliget, men kun tildels mod Granatstumper. For at skaffe et bedre dækket Rum indrettede Ingenieurerne langs Foden af Volden ved at escarpere Jorden og stille skraatstaaende Bjælker op imod Escarperingen endel Blenderinger, der dog ikkun afgave Plads for c. 250 Mand; desuden blev der ved Courtinen Slesvig-Prindsessen indrettet en Hytte for Districtscommandeuren paa Hovedvoldens venstre Fløj og en bombesikker Blendering til foreløbig Forbindingsstue for dette Volddistrict, ligesom ogsaa en af Castellet's Caponnierer anvendtes til samme Øjemed samt til Bolig for Lægerne og senere ogsaa for Intendanten og Feltpostmesteren. Da man ikke havde ventet, at Fæstningen vilde blive beskudt med Bomber, vare Krudtmagasinerne kun beregnede paa at modstaae Granater, og man maatte derfor ile med at forøge Tykkelsen af deres Jorrdække, navnlig i Bastionerne; i hver af disse byggedes der efterhaanden 2 Magasiner, hvoraf det ene tjente til Opbevaring af Ladningerne, det andet til Fyldning og Opbevaring af de hule Projectiler. Endvidere fortsattes med al Kraft Bygningen af det større Reserve-Krudtmagasin i det afbrændte Arsenal's Kjældere, ligesom ogsaa Arbejdet paa de 2 Landingsbroer i Castellet, hvoraf navnlig den østlige snart skulde blive af særdeles Vigtighed.

Skjøndt der, som vi have seet, fra Commandoens Side blev gjort hvad der var muligt for at modvirke det ugunstige Forhold for Garnisonen, som fremkom ved, at Fjenden med en forholdsvis svag Artilleristyrke havde kunnet ødelægge en Del af Byen og tvinge Besætningen til en med betydelige saavel aandelige som legemlige Anstrængelser forbunden passiv Holdning, saa var dog denne uhyggelige Uvirksomheds Tilstand, der syntes at kunne blive af lang Varighed, selvfølgelig ikke uden Indflydelse paa Stemningen, der fandt sit Udtryk i en Skrivelse, som Commandanten den 17de Maj tilstillede General Bülow. Oberstlieutenant Lunding fremhævede heri indtrængende, at en Vedvaren i længere Tid af den ved Forholdenes Magt fremkaldte, uvirkomme Tilstand vilde demoralisere Fæstningens Garnison, at man kun ved store Udfald kunde naae et gunstigt Resultat, men at hertil fordredes en meget betydelig Forøgelse af Garnisonen; i hvert Fald vilde en hyppig Afløsning af Garnisonen, ikke alene af Infanteriet, men ogsaa af Artilleriet og Ingenieurtropperne, være ubetinget nødvendig.

Delvis Afløsning
af Garnisonen.

Den 16de Maj om Formiddagen fandt den første, delvise Afløsning af Garnisonen Sted, idet 3die og 8de Linie-Bataillon samt 3die Jægercorps afløste 11te Linie- og 1ste Forstærknings-Bataillon samt 1ste Reserve-Jægercorps, hvilke Afdelinger overførtes til Fyen. Senere foretoges Afløsningen som oftest om Natten og fra den 19de regelmæssigt med 1 Bataillon, naar ikke stormfuldt Vejr eller andre extraordinaire Omstændigheder forbøde det, og Bataillonerne kom saaledes i Reglen til at ligge 6 Dage i Fredericia, 6 Dage paa Fyen o. s. fr. Af Ingenieurtropperne afløstes 1 Deling hver 5te Dag, saa at hver af de 3 Delinger kom til at ligge 10 Dage i Fredericia og 5 Dage paa Fyen; her var dog Delingen som oftest ogsaa i Arbejde med Brobyg-

ningerne, der senere i lang Tid maatte foretages om Natten. Ogsaa det i Fæstningen værende 4de Batteri (Marcussen) blev afløst, nemlig den 21de Maj af 8de Batteri (Mossin)*, hvorimod Fæstningsartilleriet og Compagnierne af 5te Forstærknings-Bataillon vedvarende forbleve i Fæstningen. Den 20de Maj ankom til Fredericia en lille Afdeling Frivillige, der af Krigsministeriet efter aflagt Prøve paa Færdighed i Skydning vare blevne antagne som Voldriffelskytter; de bleve skiftevis anvendte hovedsagelig i de foran Kalkbrænderiet liggende Værker, men gjorde imidlertid ingen væsenlig Nytte, hvilket tildels hidrørte fra, at de aldeles manglede militair Uddannelse og for en Del vare i en Alder, der gjorde dem mindre skikkede til den militaire Tjeneste.

Som allerede omtalt, ophørte det regelmæssige Bombardement af Fredericia den 19de Maj; den følgende Dag indskrænkede Fjenden sig til at gjøre enkelte Kast fra det lille Morterbatteri mod Besætningen af Retranchementet ved Kolding Vejen, og den 21de ophørte Skydningen aldeles, idet man ogsaa fra Fæstningens Side omhyggeligt undgik at give Fjenden nogensomhelst Anledning til paany at optage Bombardementet, saa meget mere som det af de foregaaende Dages Skydning fremgik, at man paa Grund af de fjendlige Batters store Afstand og deres Beliggenhed ikke vilde være istand til at udrette Noget af Betydning imod dem. For General Bonin var det blevet klart, at der ikke var noget Haab om at bringe Fredericia til Overgivelse ved et Bombardement, i det Mindste ikke saalænge For-

General Bonin opgiver det regelmæssige Bombardement og beslutter sig til som muligt at afskjære Fæstningens Forbindelse med Fyen. Arbejder i denne Anledning.

*) Dette Batteri var den 7de Maj henad Eftermiddagen, da Fjenden allerede trængte frem henimod Snoghøj, for en Del overført hertil for at afgaae til Fredericia, men blev heldigvis tidsnok beordret tilbage til Fyen, hvor det foreløbigt henlagdes i Cantonnement i Kjerte og Omegn.

bindelsen søværts endnu var fri, og der stadigt kunde tilføres Fæstningen friske Tropper og Forraad af enhver Art; det regelmæssige Bombardemet blev derfor opgivet, og Generalens Bestræbelser vare fra nu af hovedsagelig rettede paa at forhindre den ovennævnte Forbindelse; saafremt dette lykkedes, troede han at have et grundet Haab om at bringe Fæstningen til at overgive sig, da han var vidende om, at den ikke var provianteret for længere Tid, men stadigt tilførtes Subsistensmidler fra Fyen. Forinden han tog nærmere Bestemmelse om, hvorledes den stillede Opgave skulde løses, forekom det ham imidlertid fremfor Alt nødvendigt at kaste vore Tropper fuldstændigt tilbage bag Oversvømmelsen og sætte sig i Besiddelse af Afsnittet ved Blokhuset for paa denne Floj at sikkre sig imod enhver offensiv Bevægelse fra vor Side. Der blev derfor foretaget en speciel Recognoscering af Terrainet i Egnen om Teglværket, og den 20de om Morgenen blev der paa Højderne c. 500 Alen S. for samme og c. 900 Alen fra Blokhuset afstukket et Batteri, hvorpaa Arbejdet begyndte endnu samme Aften med en betydelig Arbejdsstyrke; paa Grund af den vanskelige, stærkt lerede Jordbund kunde Bygningen imidlertid ikke tilendbringes i Løbet af Natten, og først Natten mellem den 21de og 22de blev Batteriet V, det saakaldte Blokhusbatteri, fuldført og monteret med 1 84 Pds. Granat-Kanon, 1 24 Pds. Kugle-Kanon og 1 168 Pds. Morter.*)

*) Denne Morter havde tidligere været anbragt i det store Morterbatteri, men var Natten mellem den 19de og 20de tilligemed en anden Morter, der var bleven ubrugbar, ført tilbage til Reserveparken, saa at der i det nævnte Batteri kun forblev 2 Morterer.

Da man fra Fæstningen den 21de ved Dagens Frembrud bemærkede det fjendlige Arbejde, og man af de 2 Skydeskaars Retning sluttede, at Hensigten med Værket var at beskyde Blokhuset og Havnen, fattede Commandanten den Plan, ved et Udfald den paafølgende Nat at lade det demolere. De Officerer af Garnisonen, som han i denne Anledning raadførte sig med, nærde imidlertid Betæneligheder derved, navnlig fordi den Styrke af 4 Compagnier, hvormed man ansaa det for nødvendigt at foretage Udfaldet, ikke vilde kunne finde Dækning i de Løbegrave, som forbandt Blokhuset med Værkerne ved Kalkbrænderiet, men maatte gaae tilbage over den flade Strandbred og derved vilde blive udsatte for et Tab, der ikke stod i Forhold til det muligt opnaelige Resultat, Sløjfningen af det ikke monterede Batteri. Commandanten lod sig herved bevæge til at udsætte Udfaldet endnu eet Døgn, idet man saa kunde vente at træffe Værket monteret og altsaa sandsynligt vilde opnaae Fornaglingen af 2 Stykker Skyts.

Den 22de Kl. omtrent 3 $\frac{1}{2}$ om Morgenen aabnede det fjendlige Batteri Ilden mod Blokhuset, og kort efter begyndte samtlige, tidligere anlagte Batterier at beskyde Fæstningen. De 2 fjendlige Compagnier, der havde Forposterne paa højre Fløj, samt en Afdeling Frivillige stode beredte til at benytte det første, gunstige Øjeblik til at styrte frem og bemægtige sig Blokhuset og sætte sig fast i Terrainet henimod Oversvømmelsen; 1 Compagni var opstillet i Slugten mellem Teglværket og Blokhusbatteriet, 1 Bataillon fra Erisø tog Opstilling ved Sanddalshuse, og den 1ste Brigade var beordret til at holde sig parat til hurtig Udrykning. — Besætningen i Blokhuset bestod paa denne Dag af 1 Underofficer og 30 Menige af 3die Jægercorps's 1ste Compagni under Commando af Lieutenant C. C. A. Hansen; af denne Styrke vare 10 Mand udsatte som Vedetter paa

Angreb paa
Blokhuset den
22de Maj.

de nærmest liggende Bakker. Det var kun nødigt, at vore Soldater besatte denne Post, da man i Garnisonen kun havde liden Tro til, at Blokhuset vilde kunne holdes mod et alvorligere Angreb; flere højere Officerer havde ogsaa meget tidligt raadet til at opgive det, men Commandanten havde ikke villet gaae ind derpaa, da dets Opgivelse vilde gjøre det muligt for Fjenden i mørke Nætter at kunne gjennegrave Dæmningen og saaledes aflede Oversvømmelsen. De første Granater sprang dels i Jordvolden foran, dels paa Taget af Blokhuset uden at beskadige Bjælkelaget, men snart efter gik flere Kugler igjennem Bjælkevæggen og saarede et Par af Mandskabet, hvorved de Fleste bleve modløse og ikkun ved en energisk Indskriden fra Lieutenant Hansens Side bleve holdte til deres Pligt. Umiddelbart derpaa blev imidlertid Lieutenanten, som havde taget Plads i Døren, der endnu holdtes aaben for at indlade de udsatte Poster, haardt saaret af en Kugle, der gik igjennem Blokhuses Væg, og Mandskabet forlod nu Blokhuset og trak sig tilbage til Løbegravens nærmeste Vinkel; en Frivillig lykkedes det med Assistance af et Par Mand at bringe den saarede Officer tilbage over Dæmningen. Saasnart den nærmest staaende, fjendlige Feltvagt bemærkede, at vor Besætning gik tilbage fra Blokhuset, stormede den frem imod dette og derfra videre ad Løbegraven til det længere tilbage paa Dæmningen, tildels ved Skandsekurve dannede større Afsnit, som besattes, medens vore Jægere vege tilbage til de nærmere ved Kalkbrænderiet værende Vinkler af Løbegraven, hvorfra der hele Dagen igjennem af og til vexledes Skud med de fjendlige Skytter; ved dette Angreb bleve de fra Blokhuset udsatte Vedetter gjorte tilfange. Den ovenfor omtalte Afdeling Frivillige samt nogle Artillerister, der medførte Brandkugler, Begkrandse og lignende Tændemateriale,

vare hurtigt fulgte efter til Blokhuset, og snart stod dette i Flamme og nedbrændte til Grunden.

Fra Fæstningen havde man strax efter Angrebets Begyndelse aabnet en levende Ild saavel mod det nye, fjendlige Batteri, som mod Batterierne ved Kolding Vejen, og i Beskydningen af førstnævnte deltog kort efter og med god Virkning Batteriet ved Strib og 1 Kanonbaad. Fra Kl. 6 aftog den fjendlige Ild, og Kl. henimod 8 ophørte Kanonaden ganske med Undtagelse af enkelte Skud, der gjordes fra Holstens og Oldenborgs Bastioner samt Kanonbaaden for at forhindre Arbejder paa Dæmningen og forurolige de der frem-pousserede, fjendlige Skytter; disse maatte hele Dagen forblive i deres Stilling, da man dels ikke vovede at afløse dem, dels ikke vilde opgive Besættelsen af Afsnittet, forinden de Arbejder vare bragte til Udførelse, som General Bonin havde anordnet til Sikkring af sin højre Fløj. Skjøndt det fuldstændigt stod i Fjendens Magt at gjenemstikke Dæmningen og saaledes i det Mindste delvis at aflede Oversvømmelsen, laa et saadant Foretagende ingenlunde i den fjendlige Overcommandos Plan, som jo væsenligt gik ud paa at sikre sig mod offensive Bevægelser fra vor Side paa denne Fløj; et Infantericommando, som paa egen Haand havde begyndt paa Gjennemgravningen, erholdt derfor endnu i rette Tid Ordre til at standse med dette Arbejde, der allerede var skredet temmelig vidt frem, skjøndt man fra Fæstningen havde søgt at hindre det ved at rette flere Kanoner mod dette Punkt. De fjendlige Forposter bleve skudte frem til Oversvømmelsen, og General Bonin befalede, at der i de nærmeste Nætter, tildels ved Benyttelse af Volden om det afbrændte Blokhus, skulde anlægges Brystværn for Infanteri til Bestrygelse af Terrainet mellem Oversvømmelsen og Stranden, at disse ved en Løbegrav skulde sættes i

Forbindelse med den nærmest liggende Slugt, der skulde lukkes ved en med Banket forsynet Travers, og at den nærmeste Del af vor Løbegrav skulde sløjfes.

Mindre Udfald
fra Fæstningen
Natten mellem
den 22de og
23de Maj.

Da det ikke var lykkedes ved Artilleriets Ild at fordrive de fjendlige Tirailleurer fra Dæmningen, besluttede Oberstlieutenant Lunding, at der skulde foretages et mindre Udfald om Aftenen for at sløjfe det tidligere omtalte, større Afsnit af Løbegraven og borttage den Række Skandsekurve, som vare anbragte paa Snoghøj Vejen. Forpostcommandeuren paa venstre Fløj, Capitain Magius, beordredes til at tage Commandoen over Dækningstropperne, Halvdelen af 6te Reserve-Bataillons 2det Compagni, der skulde drive de fjendlige Tirailleurer tilbage til henimod det afbrændte Blokhuis, medens Arbejdscommandoet, 1 Section Sappeurer og 30 Mand af nysnævnte Compagni, underlagdes Ingenieurcapitain Schröder; Løbegravene ved Kalkbrænderiet og den bagved liggende Vaabenplads bleve besatte med 1½ Compagni af 6te Reserve-Bataillon, og 2 Halvcompagnier vare placerede i Nærheden som Reserve. Efter at den til Udfaldet bestemte Styrke var mødt under Klinten ved Kalkbrænderiet, bleve Dækningstropperne delte i 2 Afdelinger, af hvilke den ene under Lieutenant Kerff skulde rykke frem langs Stranden, den anden under Lieutenant Holmsted langs Oversvømmelsen. Mandskabet, der af Capitain Magius var gjort opmærksom paa det lidet Farefulde i at rykke nogle Hundrede Alen frem foran vore Forposter mod en Fjende, der kun var en Snes Mand stærk, og hvis Ild i Mørket ikke kunde antages at have nogen videre Virkning, var formanet til at rykke rask frem uden at skyde, forinden man var kommen tæt ind paa Fjenden. Allerede inden Udmarchen fra Fæstningen synes der at have været en ængstelig Stemning blandt Mandskabet over at skulle gaae frem i Mørket i et ubekjendt Terrain, og denne

Stemning synes yderligere at være bleven næret under Udmarchen til Kalkbrænderiet, idet Forbigaaende udspurgte Folkene, hvor de skulde hen, og paa Svaret »Blokhuset« lode Yttringer falde, der vidnede om, i hvor stor Miscredit dette Sted stod hos Soldaterne. Under Opholdet ved Kalkbrænderiet traadte 2 Menige frem og anmodede paa egne og Kammeraters Vegne Lieutenant Kerff om at blive fritagne for Expeditionen, da de ikke havde Mod til i Mørket at gaae frem imod en Fjende, hvis Styrke og Stilling de ikke kjendte. Dette Andragende blev tilbagevist af Lieutenanten, og efterat saavel han som Capitain Magius havde foreholdt Mandskabet, der, som det senere oplystes, iøvrigt ikke havde bemyndiget de tvende Menige til at optræde paa dets Vegne, det Urigtige i dets Handlemaade og gjentagende opmuntret det til Opfyldelsen af dets Pligt, rykkede de 2 Afdelinger Kl. omtrent 11 frem ad de bestemte Veje og efterfulgtes af Arbejdscommandoet, der tog Vejen langs Stranden. Kort efterat de 2 Afdelinger havde passeret Løbegravens 3 første Vinkler, der vare besatte af vore Forposter, faldt de første Skud fra Fjenden, hvorved Fremrykningen bragtes til at standse. Den Afdeling, der gik frem langs Oversvømmelsen, var naftet al Anstrængelse fra Lieutenantens Side ikke til at bringe længere frem, og den blev derfor af Capitain Magius, der var kommen til, men heller Intet havde kunnet udrette og derfor troede at maatte opgive Expeditionen, beordret til at gaae tilbage til henimod Kalkbrænderiet; Lieutenant Kerff var det lykkedes at faae en Del af Folkene frem til det større Afsnit, men da han saa sin højre Fløj blottet ved den anden Afdelings Tilbagegang, lod ogsaa han sine Folk gaae tilbage henimod Kalkbrænderiet. Arbejdscommandoet, i hvilket der ogsaa var opstaaet endel Forvirring, da det bemærkedes, at flere Folk af Dækningscommandoet trak

sig tilbage, gik, da Expeditionen maatte antages opgiven, efter Capitain Schrøders Ordre tilbage til Fæstningen, hvor det afleverede Arbejdsredskaberne og aftakkedes. Paa den anden Side havde de fjendlige Tirailleurer ved vore Troppers Nærmelse strax opgivet deres Stilling og vare i Forening med den Styrke, der stod ved det afbrændte Blokhuis, gaaede tilbage til den nærmeste Slugt; noget efter besattes dog atter Volden ved Blokhuset.

Da Commandanten af Capitain Magius havde modtaget Melding om det Passerede, lod han Dækningscommandoet desarmere og de 2 fremtraadte Menige arrestere; han tiltalte dernæst Folkene, bebrejdede dem deres modløse Adfærd og opfordrede dem til at fornye Expeditionen, for at de saaledes kunde erholde Lejlighed til at afvaske den Skam, de havde paadraget sig. Paa denne Opfordring traadte efterhaanden Alle frem, og Kl. henimod 1 gjentoges Udfaldet, efterat et nyt Arbejdscommando var skaffet tilveje, bestaaende, foruden af 5 Sappeurer, af 20 Mand ligeledes af 6te Reserve-Bataillons 2det Compagni, hvilke ikke havde været med ved den første Udrykning. Under Avanceringen aabnede Fjenden en meget levende Tirailleurild, der besvaredes, men denne Gang lykkedes det at bringe Dækningstroppeerne frem til de dem betegnede Stillinger, henholdsvis ved den store Travers og den nærmest Blokhuset værende Vinkel af Løbegraven, medens Fjenden atter veg tilbage mod Slugten. Paa Grund af den stærke Ild var den største Del af Arbejdscommandoet imidlertid ikke til at faae frem, Folkene dækkede sig, hvor de vare, og da Commandoet kort efter gik tilbage, uagtet kun enkelte Skandsekurve vare blevne nedrevne, troede Dækningstroppeerne, at Arbejdet var fuldført, og gik ogsaa tilbage til henimod Kalkbrænderiet. De fjendlige Forposter gik atter frem til Volden ved Blokhuset, og endel Mandskab af en Bataillon, som var trukket frem til Teg-

værket til Understøttelse af Forposterne, begyndte kort efter ifølge Befaling fra Stabschefen, Capitain Delius, der netop var indtruffen fra Hovedkvarteret, at opkaste en Løbegrav til Forbindelse af nysnævnte Vold og Slugten.

Hensigten med Udfaldet var saaledes endnu ikke opnaaet, og Comandanten befalede derfor Afdelingerne tredie Gang at gaae frem, hvilket skete paa samme Maade som tidligere. Dækningstropperne indtog atter deres Stillinger, hvis midlertidige Opgivelse ikke synes at være bleven bemærket af Fjenden, og under en stadig, om end mindre stærk Tirallering paabegyndtes af Arbejdscommandoet Nedrivningen af Skandsekkurvene saavel ved Traversen over Snoghøj Vejen, som ved det bagved liggende, større Afsnit af Løbegraven; Skandsekkurvene vare for Størstedelen bragte tilbage til Fæstningen eller kastede i Oversvømmelsen, af Jordopkastningen var derimod kun lidet blevet sløjft, da den frembrydende Dag forhindrede Arbejdets Fuldførelse, og Commandoerne derfor beordredes tilbage til Fæstningen. Medens vore Udfaldstropper under denne natlige Fægtning aldeles intet Tab lede, maatte Fjenden dybt beklage Tabet af den udmærket dygtige Capitain Delius, der henimod Daggry blev haardt saaret i Hovedet og faa Dage efter afgik ved Døden.*)

Den Forsagthed, Udfaldstropperne havde vist, fandt fortjent Misbilligelse hos den øvrige Garnison; dennes Stemning var i det Hele taget meget god trods den strænge Tjeneste og de Savn, den maatte underkaste sig i den for Beboere næsten blottede By, hvis Bygninger den for Størstedelen ikke engang kunde be-

*) Posten som Stabschef ved den slesvig-holstenske Hærafdeling blev den 24de Maj overdragen til den preussiske Capitain Blumenthal.

nytte. De Menige af Dækningstropperne bleve paa Commandantens Befaling nedsatte i 2den Classe, medens der mod Underofficererne, Undercorporalerne og de to Menige, der havde andraget om at fritages for Udfaldet, blev befalet indledet en retslig Undersøgelse. Den følgende Dag bleve imidlertid efter Armeecorpsets Bestemmelse samtlige Underofficerer, Undercorporaler og Menige af Dækningstropperne samt det Mandskab af Arbejdscommandoet, som havde vist et daarligt Forhold, ialt 7 Underofficerer og 139 Undercorporaler og Menige, som Arrestanter overførte til Fyen for ved en anordnet Krigscommission at tiltales efter Krigslovens Strængthed; det tilkjendegaves samtidigt, at den arbitrairt dicterede Nedsættelse af den største Del af de Paagjældende i de Meniges 2den Classe kun kunde ansees som en foreløbig Foranstaltning, der ved en Optagelse til retslig Forfølgning af Sagen som Helhed nu maatte ansees bortfalden.*)

*) Efterat Undersøgelsen var endt, befalede Armeecorpset under 23de Juni, at det af 4 af Arrestanterne udviste Forhold vilde være at paakjende ved Krigsret, nemlig hvad angaaer de 2 Menige, som uden Berettigelse vare fremtraadte i Commandoets Navn, og 2 Undercorporaler, som maatte ansees at have medvirket til denne Handling, at derimod samtlige øvrige Tiltalte, af hvilke de Enkelte, som i Særdeleshed havde givet Anledning til Standsning og Uorden, ikke vare til at udfinde, skulde afgaae til deres respective Afdelinger for ikke ved en længere, fortsat Retsforfølgning at undrages Tjenesten; det paalagdes samtidigt Befalingsmændene og Kammeraterne ved disse Afdelinger at vise den nøjeste Agtpaagivenhed og sørge for, at selv den mindste Overtrædelse fra de Paagjældendes Side, der maatte tyde paa Forsagthed, blev fremdragen og behandlet efter Fortjeneste.

Da man ansaa det for sandsynligt, at Fjenden vilde omdanne Jordværket ved Blokhuset til et Place-ment for Infanteri for derfra bedre at kunne beherske Stranden, gjordes der fra Fæstningen, saasomt den af Fjenden anlagte Løbegrav bemærkedes, flere Skud imod den, og for om muligt at demolere Jordværket og en derværende Palissadering skødes der næsten hele Dagen den 23de fra Oldenborgs og Holstens Bastioner meget stærkt derimod. Skjøndt Værket ikke blev saa ødelagt, som det var ønskeligt, maatte dog Skydningen i Be-tragtning af den store Afstand, over 1600 Alen, an-sees for heldig. Den heftige Ild fra Bastionerne bragte Fjenden til at aabne sin Ild mod Fæstningen, som han beskød fra samtlige Batterier, dog kun langsomt og ikke meget længe. Kl. omtrent 2 begyndte Kanonbaadene og Stribs Batteri at assistere Fæstningen, hvilket foranledigede, at Fjenden atter begyndte sin Ild, og den saaledes opstaaede Kanonade varede til Klokken noget over 5 om Eftermiddagen uden paa nogen af Siderne at forvolde noget væsenligt Tab; i denne Skyd-ning deltog paa Fjendens Side 2 Piecer af det 1ste 12 Pds. Batteri, der for at modvirke vore Kanonbaade vare blevne anbragte i Strandbatteriet ved Sanddals-huse, hvor de fra nu af og indtil videre bleve staaende. Den indtraadte Standsning afbrødes atter om Aftenen mellem Kl. 7 og 8, idet Blokhusbatteriet aabnede sin Ild mod det Commando, som i sluttet Orden rykkede ud af Strandporten for at afløse Forposterne ved Kalk-brænderiet; fra Volden begyndte man at besvare denne Ild, men da Fjenden holdt inde efter kun at have gjort en halv Snes Skud, ophørte Skydningen ligeledes snart fra vor Side.

Der forløb nu et Tidsrum af 10 Dage, i hvilket Roligheden kun blev lidet afbrudt; enkelte Skud, som blevne gjorte fra Fæstningen eller navnlig fra Batteriet

Begivenhederne
den 23de Maj.

Begivenhederne
i Tidsrummet fra
den 24de Maj
indtil den 2den
Juni.

paa Strib mod fjendlige Forpost- eller Arbejdscommandoer, bleve i Reglen kun besvarede ved enkelte Kast fra det store Morterbatteri, og kun en enkelt Gang, den 29de Maj om Formiddagen, da der blev gjort nogle Skud mod endel ved Blokhusbatteriet beskjæftigede Arbejdere, fandt Fjenden sig foranlediget til at kaste et halvt Hundrede Granater imod Fæstningen, der dog kun gjorde ringe Skade, idet de fleste faldt i Brandtomterne eller sprang i Luften; ogsaa imellem Forposterne vexledes kun af og til enkelte Skud. — Paa denne Tid ankom til Fredericia en Del af det Skyts, der, som tidligere antydet, i Henhold til Commandantens Andragende blev oversendt fra Kjøbenhavn, nemlig 10 84 Pds. Granat-Kanoner, 10 24 Pds. Kugle-Kanoner, 5 100 Pds. og 5 50 Pds. Morterer samt 5 15 Tommers Stenmorterer med de til Skytset hørende Affutager og den fornødne Ammunition; Mortererne ankom den 2den Juni, Kanonerne nogle faa Dage senere. Den nævnte Dag lagdes alle Bridskerne paa Hovedvolden for de 100Pds. og 50Pds. Morterer, og den følgende Morgen blev den første 50Pds. Morter bragt paa sin Plads i Slesvigs Bastion. Artilleriet erholdt ogsaa i denne Tid en meget ønsket Forstærkning af henimod 100 Mand, derimod var Mangelen paa Artilleriofficerer endnu stedse meget følelig. Vore Ingenieurer vare i denne Periode beskjæftigede med ved fortificatoriske Anlæg at sikre Besiddelsen af Terrainet S. for Kolding Vejen imellem Oversvømmelsen og Fæstningen, hvilket ansaaes af megen Vigtighed, dels fordi Fjenden, hvis han skulde komme i Besiddelse af dette Terrain, der vilde finde mange fra Fæstningen ikke overskuelige Punkter, dels fordi Fæstningens Besætning herfra vilde have et godt Udgangspunkt for offensive Bevægelser, saafremt Fjenden maatte angribe en Front i Nærheden af Prindsens Port. Saaledes fortsattes med megen Iver Befæstningen af Land-

tungen ved Kalkbrænderiet og Sløjfningen foran Saillantanten af Slesvigs Bastion, ligesom ogsaa Slesvigs Ravelin forsynedes med en Palissadering; den 31te Maj paabegyndtes desuden Anlægget af en Fleche med palissaderet Grav foran Saillantanten af Holstens Bastion. Vejen til disse Udenværker havde hidtil gaaet ad Stranddæmningen; men da denne, som ovenfor omtalt, blev enfileret fra Blokhusbatteriet, maatte Vejen lægges om ad Prindsens Port og langs Contreescarpen, indtil der den 30te Maj aabnedes en Poterne under Courtinen mellem Slesvigs og Holstens Bastioner. Denne Poterne, der blev gjort 7 Fod høj og 8 Fod bred, saa at Artilleri kunde passere samme, havde en Længde af omtrent 150 Fod og fortsattes ved en aaben Caponniere over den foranliggende Batardeau. Efterat denne Poterne var fuldendt, begyndtes der paa en lignende under Courtinen mellem Dronningens og Prinds Christians Bastioner og paa en palissaderet, indadgaaende Vaabenplads foran til Sikkring af denne nye Udgang fra Fæstningen; i denne Vaabenplads blev der senere anlagt en Blokhuseduit og to Hultraverser. Samtidigt med Arbejderne foran venstre Fløj foretoges betydelige Reguleringer af Terrainet foran Danmarks Bastion, og paa flere Steder, navnlig i de ud- og indadgaaende Vinkler, paabegyndtes en dækket Vej langs Contreescarpen; ligeledes fortsattes stadigt Forbedringen af Hovedvolden, navnlig med Hensyn til Anbringelsen af Krudtmagasiner, Ramper og Skydeskaar paa Courtinerne til Flankering af Graven. Da det kunde ventes, at Fjenden vilde anlægge Batterier til Beskydning af Strib og de to nedenfor Færgegaarden værende Landingsbroer, begyndte man i denne Periode at bygge 2 nye Broer længere mod Øst.

Paa den fjendlige Side fortsattes de paabegyndte Arbejder til Sikkring af højre Fløj; Natten til den 25de Maj fuldendtes Placementet for Infanteri ved det af-

brændte Blokhús, og Natten mellem den 28de og 29de vare ogsaa de øvrige til dette Formaal befalede Arbejder færdige, nemlig tvende med Banket forsynede Traverser i den nærliggende Slugt samt forskjellige Brystværn for Infanteri, der bleve anlagte til Bestrygelse af Snoghøj Vejen paa Højderne N. for Slugten. Ligeledes blev den venstre Fløj af Blokhusbatteriet forlænget med et Skydeskaar og yderligere armeret med 1 24 Pds. Kugle-Kanon, Graven om Batteriet gjort dybere, og dettes Brystværn og Krudtmagasinet Jorddække gjorde stærkere; Natten til den 30te blev den i Batteriet værende Morter ombyttet med 1 24 Pds. Skibskanon, der havde hørt til Fregatten Gefions Armering. Samtidigt blev der foretaget specielle Recognosceringer for at udfinde hensigtsmæssige Pladser for de Batterier, man agtede at anlægge for at hindre al Skibsfart til og fra Fæstningen. Da dennes sydlige Front indtil Cæstellet ikke fuldstændigt kunde bestryges fra Blokhusbatteriet paa Grund af den betydelige Afstand, befalede General Bonin, at der skulde anlægges et Batteri tæt S. for Fuglsang Vejen i Nærheden af Oversvømmelsen, hvor man i Skjul af et derværende, over 5 Fod højt og meget tæt, levende Hegn kunde vente at fuldføre Arbejdet, uden at dette opdagedes fra Fæstningen. Den 28de om Aftenen paabegyndtes dette Arbejde og fortsattes de følgende Nætter, saa at Batteriet blev færdigt Natten mellem den 31te Maj og 1ste Juni og monteret med 3 24 Pds. Kugle-Kanoner og 2 168 Pds. Morterer. Skjøndt Batteriet kun laa c. 1250 Alen fra Saillantens af Holstens Bastion, var dets Bygning dog aldeles ikke bleven bemærket fra Fæstningen paa Grund af det omtalte Hegn, hvis Sløjfning man ikke havde naaet at iværksætte ved Udfaldet den 14de Maj; først da Fjenden Natten mellem den 1ste og 2den Juni havde anlagt et Skulderværn for Infanteri bag Hegnet N. for Fugl-

sang Vejen, indløb der fra vore Forposter Melding om det foretagne Jordarbejde; men da man blot ansaa det for en Indskjæring til Dækning for en mindre Feltvagt og trods en stadig, omhyggelig Observation ikke kunde bemærke, at noget Yderligere foretoges, fandt vort Artilleri ingen Anledning til at beskyde dette Punkt. — Det af den fjendlige Avantgarde-Brigade ved Sanddalshuse byggede Strandbatteri havde en mindre gunstig Beliggenhed, da det laa endel exponeret saavel mod Fæstningen som mod Strib; det var heller ikke blevet armeret med sværere Skyts. For imidlertid at bringe vore Landingsbroer ved Strib under Ild, hindre Skibsfarten i Beltet og modvirke Stribs Batteri, hvis Ild uagtet den store Afstand meget generede Forskandsningsarbejderne paa højre Fløj, bestemte Fjenden sig til at anlægge et nyt Strandbatteri c. 800 Alen længere mod Syd; Arbejdet paa-begyndtes den 31te Maj om Aftenen og fortsattes, uagtet det af og til blev beskudt fra Strib, uafbrudt, saa at Batteriet Natten mellem den 2den og 3die Juni kunde monteres med 2 24 Pds. Kugle-Kanoner og 2 168 Pds. Morterer. — Bestrygningen af Fæstningens østlige Front med den derværende Landingsbro kunde bedst skee fra den nordlige Kyststrækning, hvorfra Fronten ganske kan oversees; man havde imidlertid Betænkélighed ved at anlægge Batterier her, ikke alene fordi disse vilde være udsatte for Krigsskibenes og Kanonbaadenes Ild, men navnlig fordi man til Beskyttelse af disse Batterier vilde være nødsaget til betydeligt at udvide Indeslutningslinien og saaledes uforholdsmæssigt sprede den disponible Troppstyrke. Man bestemte sig derfor til at søge at naae Maalet paa en anden Maade, nemlig ved at anlægge 2 Morterbatterier foran Hovedstillingens venstre Fløj, c. 1200 Alen fra Saillanterne af Prinds Georgs og Prinds Christians Bastioner, i Terrainet mellem Egum Vejen og Egeskov Vejen, og man haabede derved at kunne

bringe den østlige Landingsbro under Skud ved at kaste over Byen. For at styrke Stillingens venstre Fløj samt til Forsvar af nysnævnte Batterier, der hvert skulde indrettes til 2 168Pds. Morterer, besluttede man at anlægge en 1300—1400 Alen lang Løbegrav, som paa højre Fløj skulde støtte sig til en fra Oversvømmelsen indskydende Slugt, medens dens venstre Flanke ved Egeskov Vejen sikkedes ved en 4sidet, til 4 Stykker Feltskyts indrettet Redoute; en i Zigzag ført Approche skulde paa hver Fløj tilvejebringe en dækket Forbindelse med det bagved liggende, fra Fæstningen uoverskuelige Terrain. Efter General Bonins Bestemmelse skulde nysnævnte Arbejder allerede være paabegyndte den 1ste Juni; de nødvendige Forberedelser, saasom Forfærdigelsen af et større Antal Skandsekurve og Faskiner, Tilvejebringelsen af de nødvendige Arbejdsredskaber og disses Samling i passende Depoter m. m. lagde imidlertid Hindringer ivejen herfor, saa at Føretaget blev opsat til den 3die Juni om Aftenen.

Den fiendlige
Opstilling den
2den Juni om
Aftenen.

I de slesvig-holstenske Troppers Opstilling foregik der i denne Periode forskellige Forandringer, og samtidigt kom 2den Brigade atter frem i første Linie. Den 2den Juni om Aftenen var Stillingen saaledes: 2den Brigade havde 2 Batailloner paa Forpost, nemlig 1 for hver Fløj, og som Replier for disse bivouakerede 1 Bataillon i Fuglsang Skov, 1 i Nærheden af Redoute 3, og 1 i Slugten ved Egeskov Vejen (fra den 7de Juni cantonnerede denne Bataillon i Stovstrup); i nævnte Slugt bivouakerede om Dagen 4 Piecer af Brigadens Batteri, der tilligemed Staben havde Cantonnement i Stovstrup. Af 1ste Brigade, hvis Chef, Oberst St. Paul, fra den 28de Maj tillige havde overtaget Posten som Commandeur for Infanteriet samt Anordningen af den hele Forposttjeneste, cantonnerede Staben og 1 Bataillon i Stovstrup (fra den 7de Juni Stallerup), 1

Bataillon i Kongsted, 1 i Taarup og Torp, 1 i Egum, og 1 i Vejlbj, Batteriet i Torp (fra den 6te Juni Stovstrup). Den Escadron, som besørgede Forpost-tjenesten paa yderste, venstre Fløj, havde Cantonnement i Stallerup (fra den 6te Juni Egeskov), og som Repli for denne Del af Forpostlinien vare 1 Escadron og 2 Piecer af det ridende Batteri blevne henlagte til Egeskov og Egum, samt den mindre Skarpskytteafdeling til Kirstinebjerg. Den øvrige Del af Cavaleri-Brigaden med det ridende Batteri, det 2det 12 Pds. Batteri og Pionerafdelingen forbleve i deres Cantonnements henholdsvis bag Afsnittet ved Bredstrup paa begge Sider af Vejle Vejen, i Børup og i Stovstrup; af Cavaleri-Brigaden vare dog allerede, som tidligere omtalt, den 24de Maj 2 Escadroner under Ritmester Groening blevne detacherede vesterpaa for at tvinge Beboerne der til Leverancen af endel requirerede Levnetsmidler og Fourage. Bevogtningen af Kysten fra Gudsø til Snoghøj, der hidtil havde paahvilet den i anden Linie staaende Brigade, var den 30te Maj overgaaet til Avantgarde-Brigaden; denne laa med 3 Batailloner og Artilleriet i og ved Erisø, 1 Bataillon i Hønebjerggaard, Snoghøj, Damgaard og omliggende Gaarde, og Escadronen i Børup. Hovedkvarteret var allerede den 23de Maj blevet forlagt til Bredstrup.

Anlægget af Batterierne foran venstre Fløj skulde, som ovenfor nævnt, tage sin Begyndelse den 3die Juni om Aftenen, og Foretagendet agtede man at indlede ved et Bombardement samme Dag fra samtlige Batterier, hvorved man vilde søge at afbryde Forbindelsen med Fyen, ryste Fæstningens Besætning og lægge Beslag paa dens Kræfter til Slukningen af de opstaaede Ildebrande. Ved Mørkets Frembrud skulde 3 Compagnier af 4de Jægercorps, der havde Forposterne Ø. for Oversvømmelsen, efterfulgte paa hver Fløj af 1

Compagni af 3die Jægercorps, gaae frem mod vore Forposter og kaste disse et Stykke tilbage; det 4de Compagni af 4de Jægercorps skulde besætte det store Morterbatteri og Redoute 4, og de 2 paa denne Fløj bivouakerende Batailloner af 2den Brigade skulde holde sig beredte til at rykke frem til Undersøttelse. Umiddelbart efterat Jægerne vare gaaede frem, skulde man begynde Traceringen af Batterierne og Redouten samt, fra hver Fløj, af Løbegraven. Til Arbejdstropper bestemtes 2 Batailloner af 1ste Brigade og et Artillericommando, nemlig 4 Compagnier til Løbegraven, 2 til Approcherne, 1 til Redouten, og det sidste Compagni samt Artillericommandoet til Morterbatterierne. I Løbet af Natten ventede man at kunne tilvejebringe en nogenlunde Dækning mod Ilden fra Fæstningen, og Arbejdet, for hvis hurtigst mulige Fremme man vilde sørge ved en regelmæssig Afløsning saavel af Arbejdsmandskabet, som af Dækningstropperne, paaregnedes fuldendt den 6de Juni.

Større Artillerikamp den 3die Juni. Forpostfægtning samme Dags Aften.

Søndagen den 3die Juni om Formiddagen afholdtes der en militair Gudstjeneste paa den saakaldte »reformeret Mark» i den østlige Del af Fredericia, og Gudstjenesten var endnu ikke endt, da Fjenden Kl. omtrent 10 1/2 demaskerede sit nye Batteri og med de 24 Pds. Kanoner rettede en heftig Ild mod Holstens Bastion, medens han fra Batteriets 2 Morterer beskastede Castellet og Landingsbroerne; i Begyndelsen gjordes der ogsaa nogle Kardæskskud mod endel Arbejdere, der vare i Virksomhed ved Reguleringen af Terrainet foran Slesvigs og Holstens Bastioner. Fjendens Skud vare vel rettede, de fleste af Kuglerne sloge ind i Bastionens Saillant og borttoge en Del af Brystværnet, hvorved den der staaende 84 Pds. Granat-Kanon blev stærkt udsat. Den uforudsete Ild overraskede i første Øjeblik Besætningen i Bastionen,

men det varede ikke længe, før Alle gjenvandt den fornødne Rolighed og betjente Skytset med den største Orden og Nøjagtighed. Det første Skud fra det nye Batteri var Signalet for de øvrige, fjendlige Batterier til at begynde deres Ild; det store og lille Morterbatteri bekastede nærmest Byen, Redoute 1 og 2 beskøde Prindsessens Bastion, Blokhusbatteriet Bastionen Oldenborg og den bag samme liggende Del af Byen med Havnen, medens det nye Strandbatteri ved Erisø beskød Strib. Fra vor Side blev Ilden snart besvaret fra alle de Bastioner, hvis Beliggenhed tillod dem at virke; navnlig rettedes et større Antal Skyts mod det højre Fløjbatteri, nemlig 4 84 Pds. Granat-Kanoner, 6 12 Pds. Kugle-Kanoner og 2 12 Pds. Granat-Kanoner af 8de Batteri (Mossin), hvilke sidste havde været placerede paa den lave Del af Oldenborgs Bastion, men nu bleve ombyttede med 2 6 Pds. Kugle-Kanoner og anbragte paa venstre Face af Bastionen Slesvig. Kampen optoges ogsaa snart af Stribs Batteri og Kanonbaadene, af hvilke 2 Chalouper beskøde Blokhusbatteriet, medens 2 Chalouper og en Jolle søgte at flankere Strandbatteriet ved Erisø; ved denne Lejlighed bleve de beskudte af 6 Piecer af det 1ste 12 Pds. Batteri, der kjørte op paa Marken i Nærheden af Stranden. Kl. omtrent 1 vare Kanonerne i det højre Fløjbatteri bragte til Taushed, hvorimod de derværende Morterer og de øvrige, fjendlige Batterier fortsatte Skydningen endnu et Par Timer; men derefter og indtil Aften indskrænkede Fjenden sig til at sende enkelte Bomber ind i Fæstningen, der ligeledes hele Eftermiddagen og Natten vedblev at gjøre enkelte Kast mod højre Fløjbatteri, som havde lidt særdeles meget, og hvis Istandsættelse man vilde søge at hindre. Fra fjendlig Side blev der paa denne Dag gjort c. 530 Kast eller Skud, fra Fæstningen og Strib c. 650. I det højre Fløjbatteri var ved Skydningens

Ophør 1 af de 24 Pds. Kanoner fuldstændigt demonteret, og det øvrige Skyts med Undtagelse af den ene Morter i mere eller mindre utjenstdygtig Stand; ogsaa Blokhusbatteriet led endel, og den derværende 84 Pds. Granat-Kanon kunde en Tidlang ikke deltage i Fægtningen. Fjendens Tab af Mandskab var: 2 døde og 6 saarede Underofficerer og Menige. Paa Holstens Bastion blev 1 84 Pds. Granat-Kanon demonteret, idet en Kugle borttog den nederste Del af Hovedet, og det ene Hjul til en 12 Pds. Kanon sønderskudt; paa Prindsens Bastion sønderskødes begge Hjulene til en 3 Pds. Kanon, og endelig blev henimod Kampens Slutning 1 12 Pds. Kanon paa Prinds Georgs Bastion truffen af en 168 Pds. Bombe, der sønderslog Lavetten tilligemed Bridesken. Vort Tab af Mandskab var: 1 saaret Underofficer og 3 døde og 12 saarede Menige.

Den Skade, Fæstningsværkerne havde lidt, blev istandgjort i Løbet af Natten, og Artilleriet havde endnu før Midnat fuldstændigt bragt Skytsbesætningen i sin forrige Stand; den demonterede 12 Pds. Kanon paa Holstens Bastion var allerede bragt til Skud inden Kampens Ophør. Da det havde vist sig, at de Kanoner, der skøde over Bænk, vare utilstrækkeligt dækkede, begyndte man at opsætte Merloner, dog saaledes at Kanonernes Virkningssfære aldeles ikke indskrænkedes. Skjøndt Byen led endel ved Bombardementet, var det dog ikke lykkedes Fjenden at skyde nogen Del af den i Brand; kun et enkelt Sted skete en Antændelse, men Ilden blev hurtigt slukket, inden den havde faaet Tid til at udbrede sig. Det var første Gang, at Bomberne havde naaet Castellet, hvor flere militaire og civile Contoirer havde etableret sig i Barakker, og hvor ogsaa endel fattigere Indvaanere fra Byen havde søgt Tilflugt. Denne Befolkning blev nu sprængt fra hinanden, idet de fleste Borgere med Resten af deres

Ejendele søgte over til Fyen;*) de militaire Contoirer etableredes i de dem anviste Caponnierer, medens de civile flyttedes til den nordøstlige Del af Byen. Her, navnlig i Quartererne omkring den danske og den reformerte Kirke, vedblev man endnu i længere Tid at være aldeles fri for fjendlige Projectiler, hvorfor ogsaa denne Del af Byen stadigt var belagt, navnlig med Artilleriets Mandskab, og kun tildels var rømmet af Indvaanerne. — Communicationen med Fyen var vel bleven vanskeliggjort ved de fjendlige Batterier, idet vore Skibe fra nu af for Størstedelen maatte opgive at benytte den sydlige Landingsbro ved Castellet og de 2 vestligste Landingsbroer ved Strib; men det blev dog utvivlsomt for Fjenden, at han ikke ved de hidtil anvendte Midler vilde være istand til at afbryde Forbindelsen, da de østlige Broer laa udenfor virksom Skudvidde; enkelte Bomber naaede vel henimod den østlige Landingsbro i Fredericia, men vare uden Virkning.

Samme Dags Eftermiddag havde 3die Jægercorps's 1ste Compagni under Commando af Lieutenant Wildenradt overtaget Forposttjenesten foran Fæstningens nordlige Front fra Oversvømmelsen til Stranden. 1 Sergeant med 20 Mand havde Feltvagten N. for Kongens Port, en anden Feltvagt paa 70 Mand under Lieutenant Acharius stod i Apothekerens Have, medens Resten af Compagniet, omtrent 100 Mand, var fordelt i de paa begge Sider af Kolding Vejen anlagte Forskandsninger, hvoraf den nordlige endnu dengang var ganske aaben. Henimod Aften observeredes fra vore Forposter, at

*) Endel Tømmersvende, der hidtil havde været anvendte ved Befæstningsarbejderne, benyttede Dagens Uro til at flygte bort fra Fæstningen og maatte erstattes med dertil egnet Mandskab, som udtoges af Afdelingerne.

Fjenden trak en større Styrke sammen N. for Fæstningen, ligesom man ogsaa bemærkede en usædvanlig Støjen blandt de fjendlige Forposter, og da Tusmørket faldt paa, saaes Fjenden at samle sig i Slugten ved Egum Vejen, idet først enkelte Folk og senere større Grupper ad Gangen vedbleve at krybe ned i Slugten langs Høgnene. Melding herom blev strax af Forpostcommandeuren paa denne Fløj, Capitain Rohweder, personlig overbragt Commandanten, der i den Anledning beordrede, at 2 Compagnier skulde rykke ud af Poternen ved Slesvigs Bastion og stille sig til Disposition for Forpostcommandeuren. Denne var endnu ikke retourneret, da et hurtigt oplussende Ildsignal viste sig fra Redoute 2, og de fjendlige Jægercompagnier med tætte Kjæder foran under Hurraraab styrtede frem mod vore Forposter mellem Egøskov Vejen og Oversvømmelsen. Navnlig i Terrainet mellem Apothekerens Have og Oversvømmelsen trængte Fjenden stærkt paa og tvang snart venstre Fløj af vor Kjæde til at vige tilbage til Kolding Vejen nogle Hundrede Alen Ø. for Forskandsningerne, medens vor Feltvagt fra Apothekerens Have trak sig tilbage henimod Glaciet foran Prindsens Port. Ved Fjendens Fremtrængen i hans højre Flanke mod Kolding Vejen lod Lieutenant Wildenradt henimod en Snes Mand under en Officers Commando blive tilbage i Forskandsningerne til Forsvar af Dæmningen og lod sin øvrige, disponible Styrke formere en tæt Kjæde i Grøften langs den nævnte Vej. Med denne Styrke besluttede Lieutenanten, da han i det klare Maaneskin nogenlunde kunde overse Forholdene, og da Forstærkning fra Fæstningen hvert Øjeblik kunde ventes, at forsøge paa ved et kraftigt Modangreb at standse Fjenden; han lod derfor give Signal til at ophøre med Skydningen — hvilket Signal tildels ogsaa toges tilfølgelse af Fjenden — og strax derpaa blæse »Attaque« i

Forbindelse med flere Signaler, der gjentoges af de Hornblæsere, der vare fordelte i Kjæden, for at dupere Fjenden angaaende Styrken. Attaquen, der udførtes under Hurra mod Fjendens højre Fløj, blev vel modtagen med en stærk Ild paa nær Afstand, men da de fleste Kugler gik for højt, og den tilsigtede Virkning ikke opnaaedes, oppebiede Fjenden ikke Angrebet, men gik paa dette Punkt ilsomt tilbage; $\frac{1}{2}$ Peloton af 8de Linie-Bataillons 3die Compagni under Lieutenant Hastrup, der havde staaet som Piket i Slesvigs Ravelin, men af Forpostcommandeuren var blevet dirigeret frem og opløst i Kjæde paa højre Fløj af Lieutenant Wildenradts Styrke, deltog i dette Angreb. Ved denne Tid ankom 3die Linie-Bataillons 4de Compagni under Capitain Weldingh, hvilket tilligemed 1ste Compagni af 5te Linie-Bataillon under Capitain Rothe af Commandanten vare befalede at rykke ud af Prindsens Port til Understøttelse af Forposterne, da de 2 Compagnier, der vare beordrede til Udrykning gennem Slesvigs Poterne, 3die Jægercorps's 3die Compagni under Capitain Tersling og 2den Forstærknings-Bataillons 4de Compagni under Lieutenant Kühle, ikke naaede hurtigt nok frem. Af førstnævnte Compagni bleve Skytterne og snart efter hele Compagniet bragte frem i Kjæden til højre for Pelotonet af 8de Linie-Bataillon, og de her kjæmpende, fjendlige Jægercompagnier, hvis højre Fløj stadigt trængtes af Lieutenant Wildenradts Commando, bleve nu under en levende Ild bragte til at vige; en fjendlig Afdeling, der viste sig paa Kolding Vejen hinsides Oversvømmelsen og gjorde Mine til at ville gaae frem ad Dæmningen, gik strax tilbage, da den blev beskudt af vor i Forskandsningerne efterladte Styrke. Imidlertid vare de 3 ovennævnte Compagnier af 5te Linie-Bataillon, 3die Jægercorps og 2den Forstærknings-Bataillon omtrent samtidigt ankomne og af For-

postcommandeuren blevne dirigerede frem henholdsvis til højre for Compagniet af 3die Linie - Bataillon, til Understøttelse af vor venstre Fløj og bag vor Kjædes Centrum. Under en levende Ild og gjentagne Attaquer fortsatte vore Tropper Fremrykningen udover vor tidligere Vedetstilling, og paa vor venstre Fløj trængte Lieutenant Wildenrads Commando endog indenfor den tidligere, fjendlige Vedetlinie, der her kun var nogle Hundrede Alen fjernet fra vor og markeret ved gravede Huller for de forskellige Poster. Tæt indenfor denne Linie forefandtes paa en Strækning af 300-400 Alen en med Smaapæle og hvide Bændler afstukken Trace til den tidligere omtalte Løbegrav; Bændlerne saavel som nogle Vaaben og noget Værktøj, Arbejdstropperne havde efterladt, borttoges og indbragtes til Fæstningen.

Samtidigt med at Jægercompagnierne gik frem til Angreb paa vore Forposter, havde Stabschefen ved den fjendlige Overcommando tilligemed den højstcommanderende Artilleri- og Ingenieurofficer begivet sig frem for at bestemme Traceen for de 2 Morterbatterier. De Steder, hvor man havde tænkt paa at anlægge disse, fandtes imidlertid paa Grund af deres sumpige Beskaffenhed ikke egnede til dette Øjemed, og da man under Mørket og den stedse mere opblussende Fægtning ikke formaaede at udfinde andre, mere passende Punkter, besluttede man ikke at paabegynde Anlægget af Morterbatterierne denne Nat, men at indskrænke sig til at arbejde paa Redouten og Løbegravene. Deres Tracering blev tildels tilendebragt, og paa venstre Fløj blev ogsaa Arbejdet saavel paa Redouten som paa Løbegraven optaget af Arbejdscommandoerne, saa at der i Løbet af Natten var tilvejebragt ret god Dækning imod vor Ild; men paa højre Fløj forhindrede, som vi have seet, vore Troppers Stilling Arbejdets Paabegyndelse. Et Par Gange søgte vel den fjendlige Kjæde, forstærket med

mindre Dele af Arbejdstropperne og den som Repli bag højre Fløj staaende Bataillon, atter at gaae frem; men Forsøget opgaves snart, da vore Tropper, der tildels havde holdt inde med Skydningen, paany begyndte samme. Kl. omtrent 1 afbrød Fjenden Fægtningen, og da Ilden efterhaanden ganske var ophørt, lod Capitain Rohweder vore Vedetter indtage deres tidligere Stilling under Dækning af Tirailleurkjæden, hvis venstre Fløj nu dannedes af 3die Jægercorps's 3die Compagni, der under Fægtningen havde afløst Lieutenant Wildenradts Commando. Derefter blev dette Compagni, Piketafdelingen af 8de og Compagniet af 3die Linie-Bataillon trukne tilbage til Fæstningen; af Compagniet af 5te Linie-Bataillon afgaves $\frac{1}{2}$ Peloton til Forstærkning af Feltvagten, medens dets øvrige Styrke tilligemed Compagniet af 2den Forstærknings-Bataillon blev staaende S. for Kolding Vejen indtil Kl. 3 om Morgenen for at tjene som Reserve for Forposterne. Fjenden lod sin højre Fløj nærmest Oversvømmelsen atter gaae frem til den tidligere Vedetstilling, hvor Mandskabet begyndte at grave sig ned, medens venstre Fløj besatte den opkastede Løbegrav. Den egenlige Hensigt med det med saa stor Forventning imødesete Forehavende, hvortil saa betydelige Kræfter vare satte i Virksomhed, var altsaa ikke naaet, og da den højstcommanderende Artilleriofficer allerede nu erklærede, at han betvivlede at kunne anlægge de paatænkte Morterbatterier saaledes, at den ønskede Virkning vilde kunne opnaaes, befalede General Bonin, at Arbejderne foreløbigt kun skulde fortsættes med det Maal for Øje, at tilvejebringe en mere sikkert Forpoststilling. Ved Dag gry marcherede derfor Størstedelen af de i Beredskab holdte Tropper tilbage til deres Cantonnementer og Bivouaker. Batterierne erholdt Ordre til at besvare ethvert Skud fra vor Side med et Bombe-

kast og efter Evne søge at hindre Forbindelsen mellem Fæstningen og Fyen.

Tabet i Nattefægtningen den 3die Juni.

Tabet paa den fjendlige Side i denne Nattefægtning var:

Af Faldne eller kort efter døde af deres Saar:

1 Officer, 5 Underofficerer og Menige.

Af Saarede: 1 do. 19 do. do.

Af Fanger: » do. 2 do. do.

Tabet paa vor Side var:

Af Faldne eller kort efter døde af deres Saar:

1 Officer, » Underofficerer og 1 Menig.

Af Saarede: » do. » do. 9 do.

Den faldne Officer var Lieutenant C. F. Møller af 3die Jægercorps.

Commandantens Opfattelse af Situationen. Skrivelse derom til Overcommandoen.

Da man den 4de om Morgenen fra Fæstningen bemærkede det af Fjenden om Natten udførte Arbejde, antog man det at være den 1ste Parallel til et Angreb mod Fronten mellem Prindsessens og Dronningens Bastioner, saameget mere som Løbegraven paa flere Steder var cremailletet og opsat med Skandsekurve, hvilket man naturligvis ansaa for Begyndelsen til Batterier. Fjenden saaes i de første Dage stadigt at fortsætte Arbejdet, dog med saa ringe Styrke og saa spredt, at det vilde synes hensigtsløst at beskyde ham heftigt; der blev kun af og til gjort et Granatkast for at forurolige Arbejderne, navnlig fra Kongens og Dronningens Bastioner, hvorfra Dele af Løbegraven nogenlunde kunde enfileres. I den Anskuelse, at Fjenden nu vilde skride til et alvorligt Angreb paa Fæstningen, bestyrkedes Commandanten yderligere derved, at Fjenden i de nærmeste Dage, foruden stærkt at beskyde Fæstningen, særligt rettede sin Ild mod vore Transportskibe og Landingsbroerne saavel ved Strib som i Fredericia. Den 4de havde vort Artilleri indskrænket sig til at svare med enkelte Skud, navnlig mod det højre Fløjbatteri for

endmere at demolere det og forstyrre mulige Arbejder, men den følgende Dag deltog alle Bastioner paa det vestlige Volddistrict i Skydningen, der varede fra Kl. omtrent 8 om Formiddagen til henimod Kl. 2 om Eftermiddagen. Det højre Fløjbatteri blev særdeles medtaget i denne Kamp, Morteren blev for en Tid bragt til Taushed, og Fjenden saa sig foranlediget til om Natten at bortføre de 3 24 Pds. Kanoner, hvormed Batteriet havde været armeret. I Fæstningen var det Prindsessens Bastion, der led mest; desuden faldt der flere Granater i Bastionen Delmenhorst, hvor der var oplagt endel Artillerimateriel, som man herved saa sig foranlediget til at flytte bort til i Nærheden af Norges Bastion. Ogsaa Batteriet paa Stribs Odde var engageret i disse Dages Kampe, navnlig med det fjendlige Strandbatteri ved Erisø,*) hvorfra man dels gjorde et forgjæves Forsøg paa at skyde Magasinerne ved Strib i Brand, dels ved at forstærke Ladningerne og træffe særlige Foranstaltninger for at kunne give de 24 Pds. Kanoner en større Elevation bragte sine Skud til at naae den nærmeste af de derværende, nye Landingsbroer og saaledes lagde yderligere Hindringer i Vejen for Forbindelsen mellem Fredericia og Fyen. Hvorledes man i Fæstningen opfattede Situationen, vil iøvrigt bedst fremgaae af nedenauførte Skrivelse, som Commandanten den 5te Juni afsendte til den danske Overcommando, en Skrivelse, der, som vi senere skulle see, særligt bidrog til, at General Bülow erholdt friere Hænder med Hensyn til Iværksættelsen af sin Plan om et Angreb paa det fjendlige Belejningscorps:

*) Det engelske Krigsdampskib Hecate, der under Artillerikampen den 4de kom sydfra op igjennem Beltet og ankrede i Nærheden af Strib, blev ved denne Lejlighed beskudt fra Batteriet ved Erisø og fra Blokhusbatteriet.

Ingen vil kunne fortænke mig i, at jeg ønsker Fæstningen befriet, inden det er for sildigt, saa at den Undsætning, som vi vente af Armeen, og som den i det Heles Tarv vil yde Fæstningen, kommer saa betimeligt, at den kan komme over Beltet over til Fredericia og ud af denne, saaledes at den med Eftertryk kan angribe Fjenden.

Hidtil har jeg antaget, at Fjenden ikke trøstede sig til at angribe Fæstningen, men vilde nøjes med en Circumvallationslinie fra Blokhuset og de der i Slugten anbragte Værker med 3 Etagers Ild langs Oversvømmelsen og den nordvestlige Del til Stranden, der afsluttede Fæstningen saaledes, at ingen Udfald, endsige Deboucheringen af hele Armeen var mere mulig uden meget følelige Tab, og selv i dette Tilfælde med usikkert Resultat.

Conservationen af Oversvømmelsen, den forsigtige Maade, hvorpaa de fjendlige Værker ere anlagte, og endelig den Omhyggelighed, hvormed han holder sig udenfor vort Artilleris Skudvidde, gjorde det til iforgaars Morges sandsynligt, at han her ligesom ved Dybbølbjerg væsenligt vilde indskrænke sig til at forhindre Fjendens Fremtrængen og derved sikre sig imod Angreb og Forfølgning.

Nu retter Fjenden øjensynligt sin Ild imod vor Forbindelse med Fyen og vil altsaa hindre os i fremdeles at drage Fordel for Forsvaret af denne Forbindelse med Armeen, med Hospitalerne, med Magasinerne for Ammunition og Levnetsmidler o. s. v. Dette tyder ligesom Parallelen, der blev anlagt Natten mellem den 3die og 4de dennes ligeoverfor Bastionerne Georg, Christian og Dronningen, paa, at man nu vil gjøre Alvor af Angrebet paa Fæstningen, hvortil, som man mener, Skytset fra Christian den 8de og Gefion skal afbenyttes.

Hvis Fjenden vil gaa frem med ligesaa megen Dristighed og Energi, som han hidtil har vist Betænk-somhed og Forsigtighed, og hvis han kan skaffe saa-meget Artilleri imod Fæstningen tilveje, at han kan bringe vor Ild til Taushed, saa vil han imod disse, ikke engang med bedækket Vej forsynede, provisoriske Værker i 8 Dage kunne poussere sine Arbejder saavidt, at han kan forsøge Stormen efter at have demoleret Palissaderne, lagt Breche og aldeles slukket den flankerende Ild.

Det vil i saa Tilfælde være nødvendigt, at Fæstningen befries inden 8 Dage, da det er meget misligt at udsætte en Fæstning, som ikke har fuldstændigen vaade Grave — denne Tørke udtørre dem mere og mere — eller Revetementsmure, men kun Jorddosseringer og Palissadering, for en Storm, naar Besætningen ikke er større end den nuværende, der, saalænge vort Artilleri er uberørt, kan være tilstrækkelig, men uden kraftig Bistand af dette Vaaben ikke vil være istand til at afslaae en Storm.

Det maa næsten ansees for ugjærligt at debouchere fra Fæstningen ad Snoghøj Vejen til Sanddalsbroen og Erisø. At debouchere over Dæmningen paa Kolding Vejen til Stillingen foran Stovstrup og Fuglsang er, hvis det lykkes, forbundet med stort Tab, hvis det mislykkes, vil det være saare vanskeligt at føre Tropperne tilbage over en enkelt Dæmning. Dalen, som strækker sig fra Oversvømmelsen i nordøstlig Retning, danner imod Nord et befæstet Afsnit, som er yderligere forstærket ved den foranliggende Løbegrav; imod Nord er der endnu kun en aaben Strækning imellem denne og Stranden af omtrent 3000 Alens Længde, som imidlertid inden faa Dage kan være aflukket enten ved en Forlængning af Løbegraven til Stranden, eller ved en Linie fra Dalen til Trælle Skov.

Det er vigtigt at sprænge Nættet, inden Snøren trækkes til.

Hvad enten Fjenden vil indskrænke sig til at forhindre Armeens Debouchering eller ved et regulairt Angreb vil erobre Fæstningen, synes det utvivlsomt, at Armeen inden 8 Dage maa kunne gribe Offensiven; da den ellers muligen ikke kan komme over, ud af Fæstningen, eller kan bidrage noget Væsenligt tll at forhindre Fæstningens Fald. Disse 8 Dage ere nødvendige, for at Armeen kan drage den fornødne Forstærkning til sig, og det er derfor den højeste Tid, at der tages en endelig Beslutning over det Spørgsmaal, om Armeen skal virke offensivt for Fæstningen og altsaa om 8 Dage gaae med hele Styrken over til Jylland, eller om den, vedblivende at understøtte Fæstningen og successive aflose Garnisonen som hidtil, iøvrigt skal overlade Fredericia til alle Fæstningers uundgaaelige Skjæbne, naar de ikke erholde Undsætning.

Selv om det sidste, for Fæstningen saa sørgelige Alternativ vælges, er det nødvendigt, at dette bestemt udtales, og at man ikke overlader os til et gjækkende Haab, hvis Ikkeopfyldelse i høj Grad vil demoralisere Garnisonen.

Fremfor Alt fordrer min Stilling, at jeg faaer en bestemt og klar Underretning om, hvad man vil. At jeg underordner mig dette, er jo en Selvfølge. Men jeg kan ikke lede Forsvaret paa hensigtssvarende Maade, uden at jeg veed, hvorvidt jeg skal bringe Offre for at sikre Armeens Debouchering, hvorvidt jeg kan regne paa en kraftig Bevægelse, der degagerer Fæstningen før dens Fald, eller om jeg alene er henvist til Fæstningens egne Kræfter og altsaa ved hvert Skridt maa tage Hensyn paa, at Fjenden faaer saa lidet Bytte, og vi lide saa ringe Tab som muligt.

Jeg andrager altsaa paa, at der fattes Beslutning om, hvad Armeen kan og vil gjøre for Fæstningen, at hvad man vil gjøre, skeer, inden det er for silde, og at jeg i denne Henseende erholder bestemt Befaling og Underretning.

Lunding.

Den i denne Skrivelse udtalte Formening om, at Fjenden nu vilde skride til et alvorligt, regelmæssigt Angreb paa Fæstningen, viste sig imidlertid snart at være ugrundet. Løbegraven N. V. for Fæstningen blev vel efterhaanden forlænget, navnlig paa højre Fløj til en mindre Slugt, som udgaaer fra Oversvømmelsen, men da Arbejdet iøvrigt kun lidet fremmedes, og Fjenden ikke gjorde noget Forsøg paa med Zigzagger at debouchere nærmere frem mod Fæstningen, sluttede man snart, at dens Bestemmelse kun var af defensiv Natur. Foruden dette Arbejde saaes Fjenden indtil henimod Slutningen af Juni aldeles ikke at foretage noget nyt fortificatorisk Anlæg mod Fæstningen, men han indskrænkede til at reparere og hist og her at fuldstændiggjøre de ældre Værker.

General Bonin havde nemlig den 4de Juni ganske opgivet Bygningen af de projecterede Morterbatterier, og den venstre Fløjredoute, da Commandeuren for Artilleriet efter en paany foretagen Recognoscering af Terrainet i Nærheden af Løbegraven var kommen til det Resultat, at der her ikke vilde kunne anlægges saadanne Batterier tilstrækkeligt nær Fæstningen; her til kom endnu den Omstændighed, at der kun havde et ringe Forraad af Ammunition, og en snarlig Erstatning ikke var at vente. De Arbejder, der udførtes i den nærmeste Tid, bestode, som omtalt, i Reparationer og Fuldstændiggjørelse af de ældre Værker samt i Bygningen af Hytter for de Tropper, der hid til havde maattet bivouakere; saaledes blev der navnlig

Begivenhederne
i Tidsrummet
fra den 4de til
den 27de Juni.

i Nærheden af Redoute 3 bygget en Hyttelejr for 1 Bataillon, hvilken Lejr fuldenktes den 14de Juni. Den 12te Juni overtog 1ste Brigade atter Tjenesten i forreste Linie, men beholdt som Cantonnement for 1 Bataillon Vejlbj istedetfor Stovstrup, der blev belagt af den i anden Linie staaende Brigade; 1ste Brigades Stabskvarter etableredes i Anelyst, 2den Brigades i Odstedgaard. Samme Dag fandt General Bonin sig atter foranlediget til at sende 2 Escadroner af Cavalieri-Brigaden under Befaling af Ritmester Matthieson til de vestlige Amter til Inddrivning af Requisitioner. — Den 7de Juni havde den slesvig-holstenske Hær lidt et føleligt Tab, idet Oberst St. Paul under en Inspicering af det højre Fløjbatteri var bleven dræbt af en Kanonkugle; Posten som Commandeur for Infanteriet blev nu overdragen til Oberst Zastrow, medens Majorerne Stückradt og Gersdorff overtog Commandoen henholdsvis over 1ste Brigade og Avantgarde-Brigaden.

I hele dette Tidsrum forefaldt der næsten dagligt kortere eller længere Artillerikampe, hvoraf enkelte betydeligere nærmere skulle blive omtalte. De fremkaldtes sædvanligt ved de Forsøg, der fra højre Fløjbatteri, Blokhusbatteriet og Erisøbatteriet bleve gjorte paa at hindre Samfærdselen mellem Fæstningen og Eyen, Forsøg, der dog maatte blive resultatløse, saalænge man ikke var istand til at bestryge Fæstningens Østfront. Følelsen heraf og den anstrængende Tjeneste uden nogen Udsigt til et positivt Udbytte kunde ikke Andet end virke nedtrykkende paa Troppernes Stemning, og General Bonin optog derfor i Midten af Juni atter Tanken om at anlægge Batterier til Beskydning af Fæstningens Østfront. Endnu engang blev der foretaget nøjagtige Undersøgelser angaaende Muligheden af at anlægge Morterbatterier N. V. for Fæstningen foran Løbegravens venstre Fløj; men da man kom til det

Resultat, at dette ikke lod sig udføre uden meget omfattende Arbejder, og at den østlige Landingsbro paa Grund af den store Afstand neppe vilde kunne beskydes med tilstrækkelig Virkning herfra, bestemte General Bonin sig endelig til, at der skulde skrives til Anlægget af Batterier i Nærheden af Stranden N. for Fæstningen, og efter en den 18de Juni foretagen, speciel Recognoscering bleve de nærmere Bestemmelser i saa Henseende tagne. Ved det Sted, hvor Vejen fra Fæstningen til Exerцерpladsen gjør en Bøjning mod Nord, omtrent 3000 Alen fra den østlige Landingsbro, skulde der bygges et Batteri for 2 168 Pds. Morterer og 2 24 Pds. Kugle-Kanoner — efter en senere Bestemmelse 2 Batterier, nemlig Nr. VII, det saakaldte store, venstre Fløjbatteri for 1 84 Pds. Granat-Kanon og 3 24 Pds. Kugle-Kanoner, og Batteri Nr. VIII for 2 168 Pds. Morterer — og til Beskyttelse for dette Batteri 2 lukkede Værker for Infanteri, nemlig Redoute 5 til Sikkring af højre Flanke, og Redoute 6 bagved Batteriet til Bestrygning af samme; omtrent 200 Alen foran Batteriet skulde der anlægges en Løbegrav fra Skrænten ved Stranden tvers over Vejen indtil Redoute 5, og i den nærmest bagved liggende Slugt indrettes passende Placements for en Repli; for at sikre Batteriet imod Angreb fra Søen bestemtes der anlagt 2 Strandbatterier IX og X paa Skrænten ved Exerцерpladsen, hvert til 2 Granat-Kanoner. Til Forsvar af disse Anlæg paaregnedes en Brigade, hvoraf 1 Bataillon med 2 Compagnier skulde besætte Forskandsningerne og med de 2 andre Compagnier belægge en Hyttelejr, der skulde anlægges et Par Tusinde Alen nordligere; 2 Batailloner og 4 Piecer skulde anbringes i en større Hyttelejr ved Kirstinebjerg og i de nærliggende Gaarde, og Resten af Brigaden indtage et Cantonement i Egeskov for i Forening med de til Ege-

General Bonin bestemmer sig for Anlægget af Batterier N. for Fæstningen.

skov og Egum henlagte 2 Escadroner og 2 Kanoner af det ridende Batteri at danne Reserven. Med Hensyn til den Rækkefølge, efter hvilken Arbejderne skulde udføres, befalede General Bonin, at Hyttelejren først skulde bygges, dernæst Strandbatterierne, derpaa Redouterne og Løbegravene, og endelig Hovedbatteriet. Ønsket om at hindre enhver Forbindelse med Fæstningen ad Søvejen og derved muligt endog hidføre dens Overgivelse havde saaledes bragt General Bonin til at opgive de Betæneligheder, han hidtil havde næret ved at sprede sine Kræfter, og til at undervurdere den Fare, der kunde true ham, dersom hans Modstander, endnu inden Adgangen til Fæstningen var spærret, concentrerede en større Troppstyrke til et energisk Angreb paa hans Stilling; Generalen synes at have beroliget sig ved den Tanke, at en Foregelse af Fæstningens Besætning ikke vilde kunne skee uden at blive bemærket, og at den i Afsnittet N. for Fæstningen dislocerede Brigade i værste Tilfælde vilde kunne trække sig tilbage over det 1—2 Fod dybe Vadested over Rands Fjord, der i dette Øjemed blev recognosceret af Chefen for Staben.

Den 19de Juni bleve Pionercompagnierne og Størstedelen af Pontontrainets Heste forlagte til Trælle, og den følgende Morgen paabegyndtes Bygningen af Hyttelejrene. Skjøndt der arbejdedes med en betydelig Styrke, gik Bygningen dog kun langsomt fra Haanden dels paa Grund af indtrufne, uheldige Vejrforhold, dels fordi der manglede Straa, saa at Hyttelejren ved Kirstinebjerg ikke blev færdig før den 26de Juni, og den mindre Hyttelejr paa Exerцерpladsen først den følgende Dag. Natten mellem den 25de og 26de fandt en større Diclocationsforandring Sted, samtidigt med at 1ste Brigade indtog Stillingen paa venstre Fløj. 3 af Brigadens Batailloner og Halvdelen af det samme attachederede Batteri indtog et Cantonnement i Vejlbj og Egeskov,

Den fjendlige
Opstilling fra
den 26de Juni.

medens 2 Batailloner og det andet Halvbatteri henlagdes til Hyttelejren ved Kirstinebjerg. Af de Escadroner, der hidtil havde besørget Forposttjenesten paa yderste, venstre Fløj, forblev den ene i Egeskov, hvorimod den anden forlagdes til Egum, hvor tillige de 2 Kanoner af det ridende Batteri forbleve. Fil Forposttjeneste paa denne Fløj afgaves foreløbigt kun 1 Compagni af de i Hyttelejren ved Kirstinebjerg værende Batailloner samt et Cavaleridetachment; sidstnævnte skulde holde Forbindelsen med 2den Brigades Forposter og med Compagniet, der udsatte en Feltvagt i Slugten S. for Exerцерpladsen, medens Resten af dette stilledes som Repli ved den mindre Hyttelejr. Brigadens Stabsquarter etableredes i Kirstinebjerg. Af 2den Brigade, der bestemtes til Forsvar af Forskandsningerne N. V. for Fæstningen og ved Kolding Vejen, henlagdes 1 Bataillon og $\frac{1}{2}$ Batteri i Cantonnement i Stovstrup, 1 Bataillon i Stallerup, hvor tillige det 2det 12 Pds. Batteri cantonnerede, og 1 Bataillon og $\frac{1}{2}$ Batteri til Hyttelejren bag Redoute 3; til Forposttjenesten her afgaves 2 Batailloner, hvoraf den ene havde en Repli paa 2 Compagnier ved Vejen til Egum og med den øvrige Styrke besatte Redouterne 3 og 4 samt Løbegraven da Oversvømmelsen til tæt Ø. for Vejen til Egeskov; den anden Bataillon afgav Besætningen til Redouterne 1 og 2 og til de 2 Feltvagter nærmest Kolding Vejen, medens Resten af Styrken placeredes som Repli længere tilbage ved Chausseen. Brigadens Stabsquarter forlagdes til Sønderbygaard. Til Bevogtningen og Forsvaret af Terrainet mellem 2den Brigades Stilling og Møllebugten maatte Avantgarde-Brigaden, der iøvrigt beholdt sin Stilling, afgive 1 Bataillon, som belagde Hyttelejren i Fuglsang Skov og stilledes umiddelbart under Commandeuren for Infanteriet, der vedblivende havde sit Quarter i Stovstrup; af denne Bataillon udstillede 1 Com-

pagni de 2 sydligste Feltvagter og afgav Detachements til Besættelse af Forskandsningerne ved Blokhuset og Blokhusbatteriet samt til en Repli, der var placeret ved Teglværket. Af Cavaleri-Brigaden afmarcherede paa denne Dag, som allerede tidligere omtalt, 4 Escadroner og 2 Kanoner under Commando af Commandeuren for 1ste Dragon-Regiment, Oberstlieutenant Hann v. Weyhern, til en Expedition vesterpaa i Anledning af en Melding, der var indløben fra den derhen detacherede Ritmester Matthieson, om at danske Tropper havde vist sig i Egnen om Varde, og at Ritmesteren derfor havde seet sig foranlediget til at gaae tilbage til Folding Bro. Den resterende Del af Cavaleri-Brigaden forblev i Cantonnementet bag Afsnittet N. V. for Bredstrup.

Den 27de Juni om Aftenen, efterat Arbejdet paa den mindre Hyttelejr var færdigt, paabegyndtes Anlægget af Redoute 5 og Løbegraven og den følgende Dag af de 2 Strandbatterier paa Exerцерpladsen. Imidlertid var der til det slesvig-holstenske Hovedkvarter indløbet Efterretninger om, at en større Transportflaade var afgaaet med Tropper fra Als nordpaa, og ligeledes bemærkede man nogle Dage senere, at det betydelige Antal Skibe, som hidtil havde ligget i Nærheden af Bogense, for Størstedelen var afsejlet, Omstændigheder, som syntes at tyde hen paa, at en større Concentration af de danske Tropper forestod. Skjendt der aldeles intet Bestemt forelaa angaaende Maalet for de eventuelt forestaaende Operationer fra dansk Side, saa stod det dog at befrygte, at der tilsigtedes et Angreb paa de slesvig-holstenske Tropper foran Fredericia, et Angreb, om hvis Hensigtsmæssighed forskjellige danske Blade paa den Tid endog tydeligt udtalte sig. Det syntes derfor fremfor Alt magtpaaliggende at paaskynde Anlægget af de Batterier, ved hvilke man haabede at kunne hindre enhver

Adgang til Fæstningen ad Søvejen, og man forlod derfor den oprindeligt for Arbejdets Fremme lagte Plan og paabegyndte allerede den 29de om Aftenen Anlægget af det store, venstre Fløjbatteri, samtidigt med at Arbejdet fortsattes paa Redoute 5, Løbegraven og de 2 nordligere liggende Strandbatterier.

Medens Fjenden saaledes traf Foranstaltninger, der kunde medføre en alvorlig Fare for Fæstningen, var man dersteds i det omhandlede Tidsrum stadigt beskæftiget med at fuldstændiggjøre de fortificatoriske Anlæg; vore Arbejdscommandoer trak derved jevnligt den fjendlige Ild paa sig, saa at de enkelte Gange maatte inddrages, og Arbejdet paa de mere fremskudte Punkter væsenligt maatte udføres om Natten. Befæstningen af Terrainet ved Kalkbrænderiet og foran Fronten Holsten-Slesvig skred godt fremad, og Fjendens svage Angreb tillod her at anlægge Værker, der tilstedede at holde dette Terrain, om ogsaa Oversvømmelsen blev afledet; ligeledes fuldførtes i dette Tidsrum Porternen under Courtinen mellem Dronningens og Prinds Christians Bastioner, samt de til Sikkring for denne Udgang bestemte Anlæg. Retranchementet ved Kolding Vejen havde hidtil kun bestaaet i et Kanonplacement med tilliggende Løbegrave paa begge Sider af Vejen, der var spærret ved et stærkt Forhug. For at styrke denne af vore Forposter besatte Stilling, der, som det ogsaa havde vist sig den 3die Juni, var stærkt udsat ved et Angreb nordfra, begyndte man den 12te Juni om Aftenen Anlægget af en Løbegrav, der med Front imod Nord støttede sig til højre Fløj af Kanonplacementet; Arbejdet her blev efterhaanden fortsat og udvidet, saa at der derved lidt efter lidt fremstod en Lynette, som dog først fuldendtes i Begyndelsen af Juli, idet den lukkedes i Struben med en Palissadering. — Til yderligere Sikkerhed etableredes der en Hovedreserve for vore Forposter, idet

fra den 4de Juni 1, og senere 2 Compagnier beordredes til om Natten at bivouakere i Slugten foran Slesvigs Bastion; allerede noget tidligere var Vaabenpladsen foran Oldenborgs Bastion bleven besat med $\frac{1}{2}$ Compagni som Reserve for vore Forposter ved Snoghøj Vejen. — Mellem vore og de fjendlige Forposter fandt der i det omhandlede Tidsrum intet større Sammenstød Sted; der vexledes kun af og til Skud mellem Vedetterne, især naar vore Officerer viste sig i Kjæden, og kun enkelte Gange, navnlig den 19de og 23de Juni, kom det til mindre Tirailleursfægtninger, saa at paa begge Sider kun ganske enkelte Folk bleve saarede under Forposttjenesten. Den lille Fægtning den 19de foranledigedes ved, at Fjenden, der om Aftenen plejede at skyde sine Vedetter frem i vor Dagstilling, denne Dags Aften iværksatte dette tidligere end sædvanligt paa Grund af det regnfulde og mørke Vejrlig. Senere hen paa Natten vexledes der atter nogle Skud, idet der fra vor Side fremsendtes en større Patrouille ad Kolding Vejen over Dæmningen for om muligt at ophæve en fjendlig Feltvagt; Patrouillen blev dog snart opdaget og nødt til at trække sig tilbage. Den 23de om Eftermiddagen begyndte de fjendlige Forposter bag Hegnene ved det venstre Fløjbatteri en Skydning mod vore Forposter ved Snoghøj Vejen, hvilken Ild fra fjendlig Side vedligeholdtes i flere Timer, medens den kun i kort Tid besvaredes fra vor Side. Det hændtes iøvrigt ikke sjældent, at de fjendlige Vedetter, som paa enkelte Steder stode meget nær ved vore, søgte at sætte sig i Forbindelse med disse og indlede en venskabelig Samtale med dem, hvilket ikke altid blev afvist, skjøndt ethvert saadant Samqvem selvfølgelig var strengt forbudt. Flere af vore Soldater bleve dragne til Ansvar og straffede for denne Forseelse, deriblandt nogle Voldriffelskytter, der den 9de Juni havde besat de yderste Poster paa Snoghøj Vejen og bleve grebne i at

signalisere med Fjenden om, at man ikke skulde skyde paa hinanden.

Som alt berørt, havde Blokhusbatteriet en for Fæstningen meget farlig Beliggenhed, da Fjenden derfra var istand til at vanskeliggjøre Overfarten, idet Castellet og den sydlige Landingsbro laa indenfor dets Rækkevidde, og det blev derfor bestemt, at man skulde forsøge paa ved en vedholdende Beskydning at tilintetgjøre dette Batteri. I den Hensigt besluttede man at besætte den lange Face af Oldenborgs Bastion med 4 84Pds. Granat-Kanoner af det Skyts, som i Begyndelsen af Juni var ankommet til Fæstningen, saa at man fra denne Bastion vilde kunne bringe ialt 6 84Pds Granat-Kanoner, 1 12Pds. Kugle-Kanon og 1 100Pds Morter i Anvendelse mod det fjendlige Batteri, der samtidigt kunde beskydes med Piecerne paa Holstens Bastion; denne skulde dog kun assistere Oldenborgs Bastion, indtil det højre Fløjbatteri muligen skulde begynde at bekaste Fæstningen, men derefter rette sin Ild imod dette. Anbringelsen af Skytset, der paabegyndtes den 7de Juni om Eftermiddagen, var tilendebragt Kl. 2 næste Morgen, og samme Dags Morgen Kl. 5 aabnedes Ilden fra vor Side og fortsattes i 3¹/₂ Time, idet Kampen snart optoges af det fjendlige Batteri. Vejrliget var ikke gunstigt for Skydningen, da det blæste og regnede; ikke desto mindre saaes mange af vore Granater at slaae ned bag Brystværnet og paa samme, saa at Fjenden gjentagne Gange maatte rømme Batteriets Skydeskaar. Da Blæsten tiltog, og Skydningen følgelig blev meget usikker paa den store Afstand, fandt man det imidlertid rigtigst at ophøre med Ilden, uden at Øjemedet, Batteriets Demontering, var opnaaet; der var ialt gjort 68 Granatkast, 12 Kugleskud og 8 Morterkast; med disse sidste havde man maattet standse, fordi de gamle Træblokke ikke kunde udholde Skydningen med de

store Ladninger, som udfordredes paa en saa betydelig Afstand. Fjenden, hvis Ild ophørte snart efter vor, gjorde ialt henimod 60 Kast eller Skud, hvoraf de fleste gik over Fæstningsværkerne ind i den bagved liggende Del af Byen; et Kast var dog meget uheldigt for Besætningen paa Oldenborgs Bastion, idet Granaten slog ned foran i Brystværnet, ricocheterede over samme og faldt paa Kanonbænken, hvor den exploderede og saarede den paa Bastionen commanderende Artilleriofficer, Lieutenant Dorn, samt 4 Mand af Betjeningsmandskabet; Lieutenanten og den ene Menige afgik kort efter ved Døden. Af Fæstningens øvrige Styrke saaredes 1 Underofficer og 2 Menige, af hvilke den ene hørte til Besætningen ved Kalkbrænderiet, hvor han blev dødeligt truffen ved en af vore egne Granater, der sprang strax efter, at den havde forladt Kanonens Munding. Dette beklagelige Uheld var ikke det eneste i sit Slags, idet allerede tidligere enkelte af vore Folk vare blevne saarede paa lignende Maade. Den Fejl ved Fabrikationen af Brandrørene, der var Aarsag til denne for tidlige Sprængning af Granaterne, fandtes kun ved den ældste Beholdning; der blev imidlertid snart raadet Bod herpaa, og ved Brugen af de senere leverede Rør indtraf aldrig Saadant.

Det var, som berørt, navnlig det høje Fløjbatteri og Blokhusbatteriet, der vare virksomme med at beskyde Fæstningen. Førstnævnte Batteri vedblev stadigt om Formiddagen og om Natten at kaste enkelte Bomber mod Castellet og den østlige Landingsbro; i nogen Tid bleve disse Kast meget ivrigt besvarede fra Slesvigs og Holstens Bastioner med 4 à 5 Skud for hvert, og der var bestandigt een Kanon parat til at brænde løs, saasnart det fjendlige Skud faldt; man opnaaede dog ikke at bringe Batteriet til Taushed, og senere ophørte man ganske med at besvare disse enkelte Kast. Blokhusbatteriet begyndte et Par Aftener, den 11te og 12te

Juni, at beskyde vore Forposter paa Snoghøj Vejen, hvorved der opstod kortvarige Artillerikampe, da Bastionerne Oldenborg og Holsten rettede deres Ild mod Batteriet; iøvrigt havde dette vedblivende den Opgave at beskyde ethvert Skib, der maatte forsøge paa at løbe ind i Havnen eller lægge til ved den sydlige Landingsbro. Ogsaa det fjendlige Batteri ved Erisø fortsatte stadigt sine Forsøg paa at hindre Skibsfarten ved at beskyde Landingsbroerne ved Strib, og det kom derved ofte i Kamp med vort derværende Batteri; ved denne Beskydning foranledigedes den danske Overcommando til at tage den Bestemmelse, at en ny Landingsbro skulde bygges i Baaring Vig. Alle disse mindre Fægtninger medførte ikke noget væsenligt Tab af Personel og Materiel hverken paa vor eller Fjendens Side*); dog maatte man beklage, at Lieutenant Glud af 8de Båteri (Mossin) den 6te Juni blev dødeligt saaret ved en Bombe fra højre Fløjbatteri, der slog ned i Castellets Barakker. Kun 2 Gange i dette Tidsrum fandt der større Artillerikampe Sted, nemlig den 15de og den 26de Juni.

Den første af disse Kampe, i hvilken alle Bastioner paa den vestlige Voldfront samt Batteriet paa Strib deltog, medens den fra fjendlig Side førtes af samtlige Batterier, opstod ved, at det højre Fløjbatteri kastede efter et Dampskib, der nærmede sig den sydlige Landingsbro; Kampen varede fra Kl. 1 til 4 om Eftermiddagen, og der blev fra vor

Større Artilleri-
kamp den 15de
Juni.

*) Paa fjendlig Side blev vel efterhaanden endel Skyts ubrugbart og maatte erstattes med nyt, saaledes f. Ex. 2 168 Pds. Morterer og 1 24 Pds. Kanon i Erisø Batteriet, og 1 168 Pds. Morter i højre Fløjbatteri, der saaledes en kort Tid var uden Skytsbesætning; men disse Beskadigelser hidførtes saa godt som alle ved, at der anvendtes ualmindeligt store Ladninger for at opnaae de tilsigtede, store Afstande.

Side ialt gjort c. 350 Skud eller Kast, af Fjenden c. 230. Prindsessens og Holstens Bastioner lede endel, og paa førstnævnte, ligesom ogsaa paa Slesvigs Bastion, blev en 12 Pds. Lavet sønderskudt. 1 Officer, Lieutenant Hastrup af 8de Linie-Bataillon, 1 Underofficer og 7 Menige bleve saarede, og af disse døde kort efter Lieutenanten og 4 Menige. Ogsaa de fjendlige Batterier toge endel Skade, navnlig Blokhusbatteriet og Redoute 2, hvor flere af vore Granater sloge ind i Brystværet og beskadigede Skydeskaarene stærkt. Den følgende Dag bleve samtlige fjendlige Batterier udbedrede, ligesom man ogsaa fandt sig foranlediget til at paa-begynde Anlægget af en Approche for at tilvejebringe en sikkrere Tilgang til det højre Fløjbatteri.

Større Artilleri-
kamp den 26de
Juni.

Den 26de Juni henimod Middag begyndte det højre Fløjbatteri og det lille Morterbatteri at bekaste endel Arbejdere, der vare beskjæftigede i Retranchementet ved Kolding Vejen, hvorfor de nævnte Batterier bleve beskudte fra Fæstningen. Snart aabnede ogsaa Blokhusbatteriet Ilden, og da denne besvaredes, opstod der efterhaanden en Artillerikamp, hvori samtlige, fjendlige Batterier, og paa vor Side Bastionerne fra Prindsessen til Oldenborg samt Batteriet paa Strib deltog. Kampen varede kun henved $1\frac{1}{2}$ Time, i hvilken Tid Ilden fra Fæstningen dog var meget levende, da man nemlig vilde gjøre et Forsøg paa at demontere Blokhusbatteriet, hvilket Forsøg imidlertid ikke lykkedes. Hverken vore eller de fjendlige Tropper havde noget Tab af Døde eller Saarede, og der blev heller ikke noget Skyts demonteret; derimod lede Bygningerne i Byen som sædvanligt temmelig megen Skade; der blev ialt fra Fæstningen gjort henved 270 Skud eller Kast, af Fjenden henved 120.

De Efterretninger, Commandanten efterhaanden erholdt, vare vel temmelig fuldstændige i Angivelsen af Fjendens Styrke og Stilling foran Fæstningen, men

kun af væsenlig Nytte med Hensyn til et eventuelt, stort Udfald; ingen af de erholdte Meddelelser gav nogen Oplysning om Fjendens Hensigter eller om de Foretagender, der skete indenfor Fæstningens Virkningsssfære, men skjulte for den, og man kunde derfor ligesaa lidt forklare sig den tidligere stedfundne Mangel paa Energi og Sammenhæng i Arbejderne, som den nuværende, tilsyneladende Uvirksomhed fra Fjendens Side. Efterhaanden som Adgangen til Fæstningen blev vanskeliggjort, voxede selvfølgelig der Frygten for, at Fjenden skulde anlægge Batterier ved den nordlige Kyst til Beskydning af den østlige, nu ene brugelige Landingsbro, og denne Kyst havde derfor i længere Tid været Gjenstand for en omhyggelig Undersøgelse saavel fra Land- som fra Søsiden. De Patrouiller, der udsendtes nordpaa, og som enkelte Gange havde smaa Sammenstød med de fjendlige Cavalerivedetter, kunde imidlertid paa denne Tid selvfølgelig endnu Intet opdage, der kunde tyde paa et fjendtligt Angreb fra denne Kant; en af vore Kanonbaade, der recognoscerede Kysten, bemærkede vel den 23de Juni, at endel fjendlige Arbejdstropper vare beskjæftigede paa Exercerpladsen ved den mindre Hyttelejr, og rettede derfor nogle Skud imod dem; men angaaende Arbejdets Natur og Bestemmelse formaaede man ikke at skaffe sig Oplysning. Flere mindre, offensive Foretagender i Ryggen paa Fjenden for at udføre et eller andet Coup eller indhente Efterretninger bleve i denne Tid paatænkte, men kun et enkelt kom til Udførelse, uden at der dog derved vandtes noget Udbytte. Denne Expedition udførtes af Capitain Myhre af 11te Linie-Bataillon, der med 36 Mand af 1ste Reserve-Jægercorps og nogle Matroser fra Kanonbaadene, som alle frivilligt havde meldt sig, den 21de Juni om Aftenen i en lille Jagt afsejlede fra Fredericia og styrede op imod Trælle Skov. Da ingen fjendlige Poster opdagedes i Skoven, blev en

Forseg fra Fæstningens Side paa at skaffe Oplysning om de fjendlige Foretagender.

Sømand, der var kjendt i Egnen, sat iland tæt ved Næsset, hvor han i et nærliggende Hus erfarede, at en fjendelig Cavaleripatrouille jevnligt om Natten passerede der forbi. Capitain Myhre besluttede da at søge at opsnappe Patrouillen og løb i den Hensigt om Næsset ind under Skrænten paa den nordlige Side, hvor han gik iland med en Snes Mand; nogle af Mandskabet bleve efterladte ved Baaden, medens Capitainen med de øvrige begav sig til det omtalte Hus. Efterat Commandoet havde opholdt sig nogen Tid her, hørtes et Skud i Retning af Baaden, og Capitainen ansaa det derfor for rigtigst at vende tilbage til denne; han erfarede her, at en lille Cavaleripatrouille var redet ud imod Baaden, men at den ved det afgivne Skud ilsomt var vendt tilbage mod Skoven, og da ethvert yderligere Forsøg her saaledes syntes at maatte opgives, lod han sit Mandskab atter gaae ombord i Jagten. Blæsten tiltog imidlertid stadigt, saa at en Landgang paa andre Punkter af denne Kyststrækning maatte ansees utilraadelig, og efterat man ved Rosenvold paa den nordlige Kyst af Vejle Fjord havde indhentet nogle mindre væsentlige Underretninger om Fjenden, tiltraadte man derfor Tilbagetouren til Fredericia. Da man naaede Trælle Næs, var Søgangen imidlertid saa stærk, at Jagtens Fører ikke turde krydse ind til Fredericia, og man nødsagedes derfor til at sejle til Bogense, hvorfra Commandoet marcherede til Strib og herfra Natten til den 23de overførtes til Fæstningen.

Allerede den 27de om Aftenen havde man i Fæstningen bemærket, at Fjenden foretog Opmaalinger og Afstikninger ved den nordlige Kyst. Saa snart man den følgende Dag opdagede de i Løbet af Natten udførte Jordarbejder, skred man ufortøvet til en Forandring i Skytsbesætningen paa Kongens og Danmarks Bastioner. Paa førstnævnte bleve 2 12 Pds. Kugle-

Foranstaltninger
i Fæstningen
mod de fjend-
lige Batterian-
læg N. for
samme.

Kanoner ombyttede med 2 24 Pds., og paa sidstnævnte de derværende 5 12 Pds. Kugle-Kanoner med 3 84 Pds. Granat-Kanoner og 2 24 Pds. Kugle-Kanoner, ligesom der et Par Dage senere her placeredes 1 168 Pds. Morter*); paa Prinds Georgs Bastion anbragtes samtidigt 2 84 Pds. Morterer og 1 24 Pds. Kugle-Kanon istedetfor en af de der værende 12 Pds. Allerede tidligere var der paa Kongens Bastion blevet placeret 2 50 Pds. Morterer for at kunne bekaste Slugterne N. for Danmarks Bastion. Man vilde saaledes kunne anvende et temmelig betydeligt Artilleri mod et eventuelt Angreb, som her maatte føres paa et mod Fæstningen jævnt faldende Terrain, der ikke tilbød væsentlige Dækningsmidler, men som paa den anden Side lettedes derved, at den nævnte Front paa Grund af sin Beliggenhed kun vilde erholde en svag Understøttelse fra den øvrige Del af Fæstningen. Hvad der imidlertid foreløbigt mest maatte forurolige Fæstningens Commandant, var selvfølgelig den nu muligen nære Udsigt til, at Communicationen med Fyen vilde blive alvorligt truet, en Eventualitet, der maatte have en saameget større Betydning, som den Tid ikke kunde være fjern, da det saa længe forventede og heftigt attraaede, store offensive Stød mod den slesvig-holstenske Hær skulde føres. Med spændt Opmærksomhed fulgte man derfor fra Fæstningen de fjendlige Jordarbejder, som iøvrigt kun skrede langsomt fremad, da Arbejdet kun udførtes i de faa Nattetimer,

*) I de sidste Dage af Juni var Fæstningens Beholdning af Morterer bleven foreget med 2 168 Pds., 2 84 Pds. af nyere System samt 2 ældre 100 Pds., der var bleve oversendte fra Kjøbenhavn; ved samme Lejlighed oversendtes til Fæstningen en Raketvogn, indeholdende 120 Raketter med 6 Pds. Granater samt 4 Raketbukke, hvilken attacheredes 1ste Espingobatteri (Meincke).

Commandanten og under Indtrykket af Sagens store Betydning afsendte opfordrer Overcommandoen til Oberst*) Lunding den 29de om Formiddagen en Skri- ikke længer at opsætte det af-gjørende Udfald.

stændigt opfordrede samme til ikke længer at opsætte et afgjørende Udfald. Commandanten fremhævede, at Blokhusbatteriet havde foranlediget, at al Færdsel, selv om Natten, var ophørt fra Havnen og den sydlige Landingsbro, og at Communicationen mellem Fyen og Fæstningen, hvis det lykkedes Fjenden at fuldføre et Batteri N. for Fæstningen i samme Afstand fra den østlige Landingsbro som Blokhusbatteriet fra den sydlige, om Dagen maatte indskrænke sig til en Fart med enkelte Baade, da Dampskibe og større Fartøjer, selv om Natten, vilde være i høj Grad udsatte for Fjendens Skud. Ved Artilleriets Ild at forhindre Opførelsen af Batteriet eller senere at bringe det til Taushed vilde neppe være os muligt, ligesaa lidt som det tidligere var lykkedes os ved Blokhusbatteriet, uagtet dette Batteri var blevet beskydt gjentagne Gange med Kraft og med et langt overlegent Artilleri. I een Nat af i det Højeste 4 à 5 Timers Varighed vilde man ikke kunne overføre den for Udfaldet nødvendige Troppestykke, og naar den østre Strand og den østlige Del af Fæstningen ikke mere vare sikrede imod den fjendlige Ild, vilde det være farligt at have sammenhobet en betydelig Troppemasse i Fæstningen under et Bombardement i flere Dage. Jo længere Tid der gaves Fjenden til at befæste sig, desto flere Værker vilde der være at storme, hvorved der vilde paaføres os betydelige Tab, ligesom vore Tropper ogsaa, hvis Udfaldet ikke skulde lykkes, vilde blive bragte i en yderst kritisk Stilling, da Fjenden

*) Ved kongelig Resolution af 30te Maj var der blevet til- lagt Oberstlieutenant Lunding Oberst's Charakter.

selvfølgelig vilde concentrere og med størst mulig Kraft og Udholdenhed vedblive sin Ild mod Byen og Landingsbroerne.

Den 30te Juni om Morgenen opdagede man ved en Recognoscering fra Søen, at Fjenden havde paabegyndt Anlægget af det store, venstre Fløjbatteri, og der var opstillet Skandsekurve til 2 Skydeskaar, rettede mod den østlige Landingsbro. Da Fjenden havde standset Arbejdet ved Dag gry, fandt man ligesaa lidt som de foregaaende Dage nogen Anledning til at beskyde Værkerne, og man indskrænkede sig derfor til at gjøre et Par Skud for at forsikre sig om Afstanden fra Hovedvolden. Batteriets for Fæstningen farlige Beliggenhed og Muligheden af, at det vilde kunne fuldføres og monteres i Løbet af næste Nat, saa at det den følgende Morgen vilde kunne begynde sin Ild mod Broen, foranledigede imidlertid Commandanten til at befale, at et Udfald skulde foretages endnu samme Dags Eftermiddag for at sløje det begyndte Anlæg. Ledelsen af Udfaldet overdroges til Commandeuren for 2den Forstærknings-Bataillon, Oberstlieutenant Irminger, hvem der til det Øjemed underlagdes følgende Styrke: 3die og 4de Compagni af 1ste Reserve-Jægercorps, 1ste, 2det og 3die Compagni af 8de Linie-Bataillon, 4de Compagni af 2den Forstærknings-Bataillon, et Cavaleridetachment paa 12 Dragoner og et Arbejdscommando, bestaaende af en Ingenieurdeling og 126 Mand af 5te Forstærknings-Bataillon samt en halv Snes Artillerister, forsynede med Fornaglings- og Antændelsesmidler. Kl. 3 om Eftermiddagen vare disse Tropeafdelinger samlede ved Kongens Port, hvor Oberstlieutenanten gav de forskjellige Commanderende Underretning om Fjendens formentlige Stilling og Localforholdene samt om den Maade, hvorpaa Enhver skulde medvirke til Udførelsen. Udmarchen af Fæstningen skulde skee i følgende Orden:

Udfald fra Fæstningen den 30te Juni for at demolere de fjendelige Batterianlæg N. for samme.

De 2 Compagnier af 1ste Reserve-Jægercorps som Avantgarde under Commando af Major Bonnez, Arbejdscommandoet under Ingenieurcapitain Meyer, 2det Compagni af 8de Linie-Bataillon under Capitain Pontavice som nærmeste Soutien for Avantgarden, de 2 andre Compagnier af denne Bataillon samt Compagniet af 2den Forstærknings-Bataillon som Reserve under Commando af Major Lemmich, og endelig Dragondetachmentet. Efter Udmarchen skulde af 1ste Reserve-Jægercorps's 3die Compagni den ene Division og Skyttepelotonet gaae frem mellem Vejen til Trælle og Skrænten, den anden Division langs Stranden; Corpsets 4de Compagni skulde foreløbigt følge efter som Reserve. Da det væsenligt kom an paa, at Angrebet skete overraskende og hurtigt, for at Sagen kunde tilendebringes, forinden Fjendens Hovedstyrke kunde komme til at deltage i Kampen, beordredes Avantgarden til under Fremrykningen at skyde saa lidt som muligt, men rask at kaste sig mod Fjenden, søge at drive ham tilbage bag den Slugt, der mod Syd begrænses Exerцерpladsen, derpaa tage Stilling paa denne Side Slugten og holde sig her, indtil Arbejdscommandoet havde udført sit Hverv. 2det Compagni af 8de Linie-Bataillon skulde besætte det Sted, hvor den til Exerцерpladsen førende Vej bøjer mod Nord, og foruden at tjene som Soutien for Avantgarden tillige imødegaae mulige Angreb i venstre Flanke. Reserven skulde opstilles compagnivis i Echelons med et Par Hundrede Skridts Intervaller langs det Gjærde, der begrænses nysnævnte Vej, og havde især den Op-gave, at imødegaae en mulig, fjendlig Fremrykning i venstre Flanke. Dragonerne endelig havde Ordre til at opstille sig i Slugten ved Kodammen saaledes, at alene Hjelmene vilde kunne sees udenfra, hvorved man haabede at skuffe Fjenden med Hensyn til Cavaleriets ringe Styrke; kun hvis Fjenden angreb os i venstre

Flanke, skulde Detachementet bryde frem og søge at virke mod hans højre Flanke. Tilbagetoget af de forreste Compagnier og Arbejdscommandoet skulde skee langs Stranden, medens Reserven overtog Dækningen imod den eventuelt forfølgende Fjende og gik tilbage ad Exerцерplads Vejen; hvis Fjenden ved et overlegent Angreb i venstre Flanke kastede Tropperne ud af Stillingen ved Vejen, skulde de foranværende Afdelinger, som saaledes kunde være udsatte for at blive afskaarne, søge ned til Stranden, hvorved man tillige vilde blive bedre istand til fra Fæstningen at beskyde de forfølgende, fjendlige Tropper.

I den af Fjenden den 26de Juni truffne, foreløbige Anordning af Forposttjenesten N. for Fæstningen var der endnu ikke blevet foretaget nogen Forandring, da man ikke havde villet belægge den mindre Hyttelejr paa Exerцерpladsen, forinden de 2 Strandbatterier vare blevne armerede og derved satte istand til at holde vore Kanonbaade i tilstrækkelig Afstand fra Kysten. Til at imødegaae Udfaldet havde man altsaa foruden den i Nærheden af Trælle Vejen staaende Cavalerifeltvagt kun 1 Compagni af det 3die Jægercorps, hvoraf, som allerede tildels omtalt, Halvdelen var placeret som Feltvagt i Slugten S. for Exerцерpladsen med Vedetkjæden i den endnu ikke færdige Løbegrav mellem Skrænterne ved Stranden og den ligeledes endnu ufuldendte Redoute 5, medens den øvrige Del af Compagniet stod som Repli ved den mindre Hyttelejr.

Kl. omtrent 3¹/₄ rykkede Udfaldstropperne ud af Kongens Port; for at dæmpe Lyden af deres Trin, saa at Fjendens Opmærksomhed ikke skulde vækkes, var den foran Porten værende Træbro bleven belagt med Halm. Det nærmeste Terrain udenfor Porten, nemlig Ravelinsgraven, Slugten ved Kodammen og den nærværende liggende Sandgrav, begunstiger meget en dækket

Samling af Tropper, og Tetecompagniet kunde derfor komme de fjendlige Vedetter 800—900 Alen nær, inden det blev bemærket af disse. Det var øjensynligt, at de fjendlige Tropper bleve fuldstændigt overraskede ved dette paa en usædvanlig Tid foretagne Udfald, og man saa Vedetterne skyndsomst at hænge deres Tornystre, som de havde lagt fra sig, over Skulderen og løbe tilbage mod Feltvagten, der netop fik Tid til at besætte det paabegyndte Batteri og den i Højde hermed liggende Del af Forskandsningerne. I hurtig Marche fortsatte vore Tropper imidlertid Fremrykningen, og ved et kjækt Angreb kastede Tetecompagniet Fjenden tilbage fra Forskandsningerne til den oftere omtalte Slugt; her holdt han atter Stand og bragte efter at have modtaget Forstærkning af Replien endog en kort Tid vor højre Fløj til at vige; men da 1ste Reserve-Jæger-corps's 4de Compagni nu sendtes frem paa venstre Fløj, og vore Jægere atter gik over til Angreb, blev Fjenden snart nødt til at gaae tilbage over Slugten, hvornæst vore Tropper indtog og holdt den til Dækning af Demoleringsarbejdet befalede Stilling.

Demoleringen af det fjendlige Batteri, der var traceret med en dobbelt Række høje Skandsekurve, bag hvilke der fandtes en ubetydelig Jordopkastning, var imidlertid bleven paabegyndt af Arbejdscommandoet, saasnart Værket var blevet rømmet af Fjenden. Uagtet Commandoet navnlig i Bgyndelsen var temmelig udsat for den fjendlige Ild, gik dog Arbejdet for sig med Iver og Raskhed, saa at det udførtes i forholdsvis kort Tid; Batteriet blev fuldstændigt demoleret, og den temmelig betydelige Beholdning af Skandsekurve og Faskiner bleve nedrullede ad Skrænten mod Stranden og samlede i Dyrger, som ved Artilleristernes Foranstaltning for Størstedelen opbrændtes. Samtidigt var en Del af Commandoet sat i Arbejde med at danne Deboucheer i den stejle Skrænt,

for at de Tropper, der skulde gaae tilbage langs Stranden, hurtigt kunde naae derned.

Efterat det tilsigtede Øjemed saaledes fuldstændigt var opnaaet, gav Oberstlieutenant Irminger Ordre til Retraite. Arbejdscommandoet og 3die Compagni af 1ste Reserve-Jægercorps trak sig tilbage langs Stranden, medens Corpsets 4de Compagni optoges af det som Soutien for Avantgarden placerede Compagni af 8de Linie-Bataillon og i Forening med dette og den øvrige Styrke gik tilbage ad Kongens Port; Fjenden trængte ikke stærkt paa og ophørte snart med Forfølgelsen. Kl. 4 1/2 om Eftermiddagen vare alle Udfaldstropperne naaede tilbage til Fæstningen, medbringende omtrent 40 Skandsekurve og Faskiner samt nogle Arbejdsredskaber. Det paa Forpost værende, fjendelige Cavaleridetachment havde ikke gjort noget Forsøg paa at deltage i Kampen, og af de bagved dislocerede Tropper naaede de 2 til Hyttelejren ved Kirstinebjerg henlagte Batailloner og 4 6 Pds. Kanoner først frem henimod Redoute 5, efterat Udfaldstropperne næsten vare naaede tilbage til Fæstningen; fra Kongens og Danmarks Bastioner blev der kun gjort et Par Skud mod de fjendelige Tropper, som snart gik tilbage. Kort efter vore Troppers Indmarche i Fæstningen begyndte de fjendelige Batterier foran den vestlige Front at chargere, hvilket kun langsomt besvaredes fra vor Side, indtil Ilden efter omtrent en Times Forløb ophørte.

Den mindre Hyttelejr blev fra nu af belagt med 2 Compagnier, og den hidtil her placerede Repli droges frem som Feltvagt til Redoute 5, saa at der til Forsvar af Forskandsningerne strax kunde anvendes 1 Compagni

Tabet paa Fjendens Side i Fægtningen var:

Af Faldne eller kort efter døde af deres Saar:

1 Menig.

Af Saarede: 3 Underofficerer og Menige.

Tabet ved Udfaldet den 30te Juni.

Tabet paa vor Side var:

Af Faldne eller kort efter døde af deres Saar:

1 Officer » Underofficerer, 6 Menige.

Af Saarede: 1 do. 2 do. 15 do.

Den faldne Officer var Lieutenant Holm af Ingenieurcorpset.

Den saarede Officer var Capitain Salchow af 1ste Reserve-Jægercorps.

Af de Faldne og Saarede af Underclasserne hørte 1 af de saarede Underofficerer til Ingenieurerne, og 2 af de saarede Menige til 8de Linie-Bataillon; Resten af Tabet faldt paa 1ste Reserve-Jægercorps.

Dette Udfald, for hvis betimelige og raske Udførelse Krigsministeren fandt sig foranlediget til at udtale sin særdeles Anerkjendelse, blev i sine Følger af megen Betydning. Hvis man havde givet Fjenden Tid til at fuldføre og montere Batteriet, vilde dette allerede have kunnet aabne sin Ild mod den østlige Landingsbro den 2den Juli om Morgenen, og et Forsøg fra vor Side paa ved et Udfald at ville demolere Batteriet, vilde da muligen være strandet, eftersom de til Forsvar af samme bestemte Arbejder til den Tid vare temmelig vidt fremskredne, og en forøget Besætning af Værkerne vilde have været sandsynlig. Nu derimod blev den endelige Fuldførelse og Montering af Batteriet paa Grund af forskellige Omstændigheder, som strax nærmere skulle blive omtalte, skudt flere Dage ud, saa at de betydelige Troppeoverførsler til Fæstningen, som fandt Sted i Tiden fra den 3die til den 5te Juli i Anledning af det forestaaende Angreb paa den slesvig-holstenske Hær, kunde skee saa godt som uforstyrrede og uden væsenlige Tab. Angaaende disse Troppeoverførsler og det forestaaende Angreb, som efter den første Bestemmelse skulde udføres Natten mellem den 4de og 5te Juli, erholdt Commandanten allerede den 1ste mundlig Meddelelse af General Bülow, der paa denne Dag havde indfundet sig

i Fredericia, og denne Meddelelse maatte selvfølgelig yderligere bestyrke ham i ogsaa fremdeles af al Magt at søge at hindre de fjendlige Batteribygninger. Alle-rede Natten til den 1ste Juli. blev der fra Danmarks Bastion og Kanonbaadene til forskjellige Tider gjort nogle Skud mod det Sted, hvor det demolerede Batteri havde ligget, da man nemlig henimod Aften havde bemærket, at Fjenden foretog en Tracering der. En saadan Beskydning fandt ogsaa i de nærmeste Dage og Nætter gjentagne Gange Sted, naar man saa eller maatte antage, at Fjenden fortsatte sine Arbejder; dette gav som oftest Anledning til, at Fjenden fra samtlige Batterier be-kastede Fæstningen, der imidlertid kun besvarede Ilden med enkelte Skud. Vort Tab herved indtil den 3die Juli indskrænkede sig til 1 Død og 2 Saarede, og af Materiel bleve kun et Par Hjul sønderskudte paa Prind-sessens Bastion. Da man, som berørt, i Fæstningen antog, at det bebudede Udfald skulde foretages den 5te om Morgenen tidligt, havde Artillericommandoen der-steds sat sig til Formaal at lette vore Tropper Angrebet ved Dagen forud at indlede en Artillerikamp, hvorved man haabede muligt at kunne demontere endel Skyts for Fjenden, forlede ham til at forskyde sin Ammu-nition og trætte hans Artillerister, som man vidste for en Del vare tagne fra Feltbatterierne, saa at disse un-der Angrebet den følgende Dag ikke saa kraftigt vilde kunne opfylde deres Bestemmelse; Ilden fra vor Side skulde vedligeholdes jevnt, men langsomt, og for ikke at vække Fjendens Mistanke vilde man tilsyneladende til-fældigt søge at fremkalde Kampen. I Overensstemmelse med denne af General Bülow billigede Plan*) greb man

Commandanten
erholder Med-
delelse om Tids-
punktet for det
afgjørende Ud-
fald, Foran-
staltninger i den
Anledning.

*) Senere tog Generalen vel den Bestemmelse, at Ilden ikke skulde aabnes fra Fæstningen, da en Bekastning fra Fjendens Side under den stærke Concentration af vore

Lejligheden til at optage Kampen, da Fjenden den 4de om Morgenen Kl. 9 atter havde begyndt at beskyde Fæstningen. Paa Grund af det højst ugunstige Vejr- lig, der lagde Hindring ivejen for Skytsets Betjening, vedligeholdtes Skydningen imidlertid kun svagt fra begge Sider, og efter omtrent 2 Timers Forløb ophørte Fjendens Ild ganske, hvorimod den fortsattes fra vor Side til Kl. omtrent 12 1/2. Der blev ialt fra Fæstningen gjort 235 Skud eller Kast, fra Fjendens Side henimod 100, der ikke tilføjede os noget Tab hverken af Personel eller Materiel.

Imidlertid vare Overskibningerne fra Fyen i Anledning af det store Udfald begyndte Natten mellem den 2den og 3die Juli; de fortsattes den følgende Nat og tildels den 4de om Dagen, da Taagen antoges at hindre Fjenden i tydeligt at observere Overførslerne. Skjøndt dette tildels ogsaa blev Tilfældet, kunde det naturligvis dog ikke undgaae Fjendens Opmærksomhed, at der foregik noget Usædvanligt, og at der samledes en større Tropestyrke i Fredericia; General Bonin havde derfor givet sine Batterier Ordre til den følgende Dag ikke alene saavidt muligt at beskyde Skibene, men ogsaa uafbrudt at bekaste Fæstningen og hovedsagelig rette Kastene mod de Steder, hvor man kunde vente Sammenhobning af Tropper. Ved Daggry den 5te bemærkede man fra Fæstningen Arbejdere saavel ved det venstre Fløjbatteri, som ved den foranliggende Løbegrav, men da der fra Danmarks og Kongens Bastioner blev gjort nogle Skud imod dem, ophørte snart Arbejdet. Sandsynligvis som Følge af denne Beskydning gjorde Fjenden endel Kast fra det store Morterbatteri, som syntes rettede

Tropper saavidt muligt mentes at burde undgaaes; men Ordren i saa Henseende tilgik først Commandanten den 5te Juli hen paa Formiddagen midt under den da atter begyndte Artillerikamp.

mod Danmarks Bastion, i Nærheden af hvilken det overførte Artilleri og Cavaleri camperede. Klokken noget over 9 Formiddag aabnedes imidlertid Ilden fra samtlige, fjendelige Batterier, og efterat det havde vist sig, at denne Beskydning ikke vilde indskrænke sig til nogle enkelte Skud, optog Fæstningen atter Kampen for enten at bringe den fjendelige Ild til Taushed eller drage den mod Volden. Charingen fortsattes temmelig levende fra begge Sider indtil Kl. henimod 1, idet Fjenden, samtidigt med at han beskød de vestlige Fronter, rettede sin Ild mod den østlige Del af Byen, hvor han maatte antage, at vore Tropper fornemmelig camperede. Ved denne Tid lod den højstcommanderende, fjendelige Artilleriofficer holde inde med Skydningen, for at det ikke skulde komme til at mangle paa Ammunition, naar Batterierne paa venstre Fløj efter Bestemmelsen den følgende Morgen traadte i Virksomhed, og kort efter standsede ogsaa Fæstningen sin Ild, idet man ikke indlod sig paa at besvare de enkelte Bombekast, som Fjenden senere i Løbet af Dagen gjorde mod Byen. Af Fjenden var der i denne Kamp gjort c. 230 Skud eller Kast, fra vor Side 260 Granat- og Kugleskud samt 67 Bombekast. I Forhold til den betydelige Mængde Tropper, som denne Formiddag var samlet i Fæstningen, 16000—17000 Mand, var vort Tab kun ringe, nemlig 2 døde og 11 saarede Menige; disse Folk bleve alle saarede i Byen, paa Volden derimod forefaldt ingen Qvæstelser. Paa Oldenborgs Bastion, der, ligesom ved de tidligere Artillerikampe, tilligemed Prindsessens Bastion havde været et stadigt Maal for Fjendens Ild, blev 184 Pds. Granat-Kanon aldeles demonteret. Ogsaa Batteriet paa Strib var paa denne Dag engageret, nemlig med det fjendelige Batteri ved Erise. Efterat den ovenfor beskrevne Artillerikamp var ophørt, forløb Resten af Dagen roligt, og Overskibningen af de endnu resterende

Bombardement
af Fæstningen i
Anledning af
Troppconcentrationen.

Tropper skete uden nogen væsenlig Forstyrrelse. Artilleriet og Cavaleriet camperede, som berørt, paa de ubebyggede Qvarterer ved Kongens Port; den øvrige Del af Fæstningens Indre blev delt i Qvarterer, der anvistes de forskjellige Brigader til Bivouak- og Allarmpladser.

De fjendlige Arbejders Fremgang indtil den 6te Juli.

Det var kun gaaet langsomt fremad med de fjendlige Forskandsningsarbejder, skjøndt der stadigt havde været anvendt en betydelig Arbejdsstyrke; det hyppige Regnvejr fyldte Løbegrave og Hytter med Vand og gjorde Arbejdet i den stærkt lerede Jordbund yderst besværligt, hvilket i Forening med den anstrængende Forposttjeneste ikke undlod at indvirke sløvende paa Mandskabet; der blev heller ikke fra de Arbejdet ledende Ingenieur- og Artilleriofficerers Side altid vist den fornødne Energi og Udholdenhed, og General Bonin havde endog seet sig foranlediget til at gribe ind og overgive Ledelsen i andre Hænder. Hertil kom endnu, at der maatte tilvebringes et betydeligt Antal Skandsekurve og Faskiner til Erstatning for de ved Udfaldet den 30te mistede, og at enhver Transport af Materiale paa den opblodte Jordbund var højst besværlig og udsat for idelige Afbrydelser, ligesom Arbejdet hemmedes endel ved Beskydningen fra Fæstningsvolden og Kanonbaadene. Natten til den 2den Juli var det endelig lykkedes fuldstændigt at lukke Redoute 5 og at fuldende de 2 paa Exerцерpladsen beliggende Strandbatterier, der monteredes med de tidligere i Redoute 3 anbragte 4 24 Pds. Granat-Kanoner, hvoraf dog den ene den følgende Nat blev ombyttet med en 84 Pds. Granat-Kanon; Løbegraven mellem Redoute 5 og Skrænten ved Stranden blev færdig den 5te Juli. Paa Gjenopførelsen af det venstre Fløjbatteri var man allerede begyndt om Aftenen den 30te Juni, men Mangelen paa Skandsekurve og de øvrige, ovennævnte Omstændigheder bevirkede, at Arbejdet trak saaledes i Langdrag, at der først Natten mellem den 5te og 6te

Juli kunde skrives til Batteriets Montering. Det Samme var Tilfældet med det tætved liggende Morterbatteri, hvis Anlæg var paabegyndt Natten til den 3die Juli samtidigt med Bygningen af Redoute 6. Denne Redoute, der var ufuldendt, da Udfaldet skete, dannede det sidste Led af de Forskandsningsarbejder, hvormed Fjenden efterhaanden havde indesluttet Fredericia; til større Overskuelighed gives i Bilag 6 en samlet Oversigt over de fjendlige Værker og deres Montering, saaledes som de forefandtes ved Udfaldet den 6te Juli.

De ad forskjellig Vej modtagne Efterretninger og de Meldinger, som indløbe fra Forposterne og Strandvagterne, maatte snart overbevise General Bonin om, at der foretoges en Concentration af en større Del af den danske Hær, og at Maalet derfor maatte være et Angreb paa de slesvig-holstenske Tropper. Den Betænkelighed, Generalen tidligere havde haft ved ligeoverfor en saadan Eventualitet at lade sine Tropper indtage en saa udstrakt Stilling, synes efterhaanden at være bleven trængt tilbage. En hel eller delvis Opgivelse af den indtagne Stilling maatte uundgaaeligt medføre et betydeligt Tab af Materiel og virke deprimerende paa Troppernes Stemning; en Landgang af vore Tropper ved Snoghøj, hvorpaa en Samling af Fartøjer ved Fæno syntes at kunne tyde, eller en Debouchering ad Oversvømmelsens Dæmninger forekom derhos Generalen ikke at medføre nogen alvorlig Fare; dersom Angrebet, hvad der syntes sandsynligst, skulde blive rettet mod Afsnittet Ø. for Oversvømmelsen, haabede han nu, da Forskandsningsarbejderne allerede vare saa vidt fremskredne, at det skulde lykkes ham ved de til disses Forsvar bestemte Tropper i Forening med Cavaleri-Brigaden at kaste Angriberen tilbage til Fæstningen og, naar Hovedbatterierne paa venstre Fløj bleve satte i Virksomhed, bringe ham i en meget betænkelig Situation. Ledet af disse

General Bonin
beslutter eventuelt at modtage en Kamp i de indtagne Stillinger. Disposition i denne Anledning.

Betragtninger, besluttede General Bonin ved et eventuelt Frembrud af vore Tropper at modtage Kampen i de indtagne Stillinger og udgav den 5te Juli om Morgen en følgende Disposition:

- 1) 1ste Brigade overtager med de 2 i dens Nærhed cantonnerende Escadroner Forsvaret af venstre Fløj paa Trælle-Fredericia Vejen.
- 2) 2den Brigade forsvare Afsnittet fra Vejlbj Vejen indtil Redoute 1 ved Kolding-Fredericia Vejen.
- 3) Avantgarde-Brigadens ved Fuglsang staaende Bataillon forsvare højre Fløj med Blokhusbatteriet.
- 4) Avantgarde-Brigaden har den Bestemmelse, fortrinsvis at forsvare Overgangen ved Snoghøj; til den Ende maa Landingsbroen ved Snoghøj endnu iaften ødelægges. 1ste Jægercorps besætter i Tilfælde af Allarmering strax Kysten ved Snoghøj; Brigadens øvrige Tropper med Undtagelse af Bataillonnen ved Fuglsang concentreres ved Erisø for at være à portée til begge Sider.
- 5) Cavaleriet (med Undtagelse af de 3 Forpostescadroner) rykker tilligemed det ridende Artilleri paa Allarmpladsen ved Bredstrup.

Samtlige Tropper forsvare energisk Løbegravene og søge at kaste Fjenden tilbage ved Bajonetangreb.
von Bonin.

Om et muligt Tilbagetog var der altsaa ikke Tale i Dispositionen; imidlertid var det dog nogle Dage tidligere blevet meddelt Brigadecommandeurerne, at man eventuelt vilde gaae tilbage paa Vejle, og at 1ste Brigade skulde iværksætte Retraiten over Vade-stedet over Rands Fjord, 2den Brigade over Bredstrup, og Avantgarde-Brigaden over Havreballegaard.

Fjenden var allerede den 5te om Morgenen forberedt paa et Angreb, Tropperne vare traadte under Gevær, og General Bonin begav sig personlig til sin

venstre Fløj, hvor han inspicerede Stillingen, forvissede sig om Arbejdernes Fremskridt og i Anledning af det forventede Udfald udgav forskellige Befalinger; ved Middagstid gik Tropperne atter tilbage til Cantonmenterne. Det skal have været Generalens Hensigt den 5te om Aftenen at henlægge Cavaleri-Brigaden i Bivouak ved Vejlbj og Egeskov, for at den kunde være nærmere forhaanden til eventuelt at kunne anvendes i det for Cavaleri gunstige Terrain mellem de af 1ste og 2den Brigade besatte Forskandsninger; men da Oberstlieutenant Hann v. Weyhern først paa denne Dags Eftermiddag retournerede med sit Commando fra Expeditionen vesterpaa, og Hestene vare i høj Grad udmattede efter de anstrængende Marcher, blev denne Foranstaltning, der kunde have faaet en stor Betydning med Hensyn til Brigadens Indgriben til rette Tid i Kampen, foreløbigt opsat.

Det usammenhængende og lidet energiske Angreb, for hvilket Fredericia nu i et Par Maaneder havde været udsat, og som maa karakteriseres som en med Bombardement forbunden Indeslutning fra Landsiden og kun tillægges Benævnelsen Belejring for at omfatte det med eet Ord, havde vel nærmest faaet sit ejendommelige Præg derved, at General Bonin ikke havde kunnet være Overgeneralens Befaling om ikke at skride til en regelmæssig Belejring overhørig, men paa den anden Side ikke havde villet indskrænke sig til en udelukkende Defensiv eller opgive Tanken om desuagtet, om end ad anden Vej, at bringe Fæstningen til Overgivelse; hertil kom, at Belejringscorpsets ringe Styrke og dets Mangel paa Skyts og Ammunition nødte til en forsigtig Fremgang, samt at de til Raadighed værende Ingenieur- og Artillerikræfters utilstrækkelige Uddannelse i Fæstningskrigen bevirkede, at det kom til at mangle paa Sammenhæng i Arbejderne, og at disse kun skrede

Betragtning over
Gangen i Belej-
ringen. Tabet
under denne.

yderst langsomt frem. En Følge af Fjendens forsigtige Tilnærmelse til Fæstningen var det Særsyn, at denne under hele Belejringstiden havde Forposter i mere end 1000 Alens Afstand fra Volden, hvoraf atter indirecte fulgte de Artillerikampe paa store Afstande, som ere særegne for denne Belejrning; ligeledes havde det været muligt saa godt som uafbrudt at fortsætte Forsvarsarbejderne i Fæstningen, saa at dennes Modstandskraft ved vcre Ingenieurers udmærkede Virksomhed efterhaanden vandt i Styrke. Fra Fæstningens Fronter kunde der i Almindelighed rettes et overlegent Antal Skyts mod de fjendlige Batterier, der imidlertid havde den Fordel, at de af deres Projectiler, der gik for højt, dog tilføjede os Skade ved at ødelægge de bag Volden værende Bygninger. Af disse nedbrændte under det egenlige Bombardement 49 aldeles eller tildels, en Skade, der taxeredes til 103,000 Rdlr., medens under den senere Beskydning 210 Bygninger bleve mere eller mindre beskadigede; dette sidste Tab taxeredes til 35,000 Rdlr. Under Belejringsperioden var der ialt fra Fjendens Side gjort c. 3,500 Skud eller Kast, fra vor Side henimod 3,200.

Garnisonens Styrke under Belejringsperioden havde i Gjennemsnit været omtrent 7000 Mand. Sundhedstilstanden var i det Hele taget tilfredsstillende; i Slutningen af Juni udgjorde Antallet af Syge omtrent 8% af Styrken. Den Afdeling, der i saa Henseende var heldigst stillet, var Fæstningsartilleriet, der kun havde henimod 4% Syge, en Omstændighed, som vel nærmest havde sin Grund deri, at det var indquarteret i den østlige, af Indvaanerne kun tildels rømmede Del af Byen og derved var istand til at forskaffe sig flere Bekvemmeligheder af forskjellig Art, medens Størstedelen af den øvrige Styrke benyttede de tidligere omtalte Jordhytter og udelukkende vare henviste til den levere

Naturalforplejning. Denne var iøvrigt som sædvanlig god og altid tilstede i tilstrækkelig Mængde, da Fæstningen i Regelen var forsynet med Levnetsmidler for 8-14 Dage til Garnisonens hele Styrke.

Garnisonens Tab under Belejringen var ialt:

Af Faldne eller kort efter døde af deres Saar:

7 Officerer, 4 Underofficerer og 36 Menige.

Af Saarede: 4 do. 8 do. 99 do.

Af Fanger: » do. » do. 10 do.

Vort totale Tab var altsaa 11 Officerer, 12 Underofficerer og 145 Menige; af disse erholdt 7 Officerer, 5 Underofficerer og 86 Menige deres Saar ved Artilleriilden.

De faldne Officerer vare, som tidligere nævnt:

Lieutenant Dorn af Artilleri-Brigaden.

do. Holm af Ingenieurcorpset.

do. Bjerregaard af do.

do. Glud af Artilleri-Brigaden.

do. Hastrup af 8de Linie-Bataillon.

do. C. C. A. Hansen af 3die Jægercorps.

do. C. F. Møller af do. do.

De andre saarede Officerer vare:

Major Vahl af Artilleri-Brigaden.

Capitain Ernst af Ingenieurcorpset.

do. Salchow af 1ste Reserve-Jægercorps.

Lieutenant Hyrup af do. do.

Det Tab af Artillerimateriel, som Fjendens Ild forarsagede Fæstningen, bestod i:

2 84 Pds. Granat-Kanoner, gjorte ubrugelige,

3 84 Pds. Rapperter

1 24 Pds. Lavet

5 12 Pds. do.

1 3 Pds. do.

} mere eller mindre be-
} skadigede.

Fjendens Tab i Belejringsperioden var:

Af Faldne eller kort efter døde af deres Saar:

3 Officerer, 28 Underofficerer og Menige.

Af Saarede: 1 Officer, 90 Underofficerer og Menige.
 Af Fanger: " do. 3 do. do.

Fjendens totale Tab var altsaa 4 Officerer og 121 Underofficerer og Menige.

Tiden var nu kommen, da det skulde lykkes vore Troppers heltemodige Anstrængelser med eet Slag at bryde den fjendlige Indeslutningslinie, bemægtige sig hans Batterier og ophæve det Tryk, som nu i over 8 Uger i saa mange Henseender havde hvilet tungt paa Fredericia. Forinden vi imidlertid gaae over til at skildre denne i sine Følger saa betydningsfulde Begivenhed, skulle vi først give en Fremstilling af de Betragtninger og Overvejelser, som efterhaanden havde gjort sig gjældende paa vor Side med Hensyn til Førelsen af Krigen, og som endelig ledede til den nævnte Afslutningskamp.

Allerede den 12te Maj havde General Bülow udtalt sig i en Skrivelse til Krigsministeren om, at man vel foreløbigt burde indskrænke sig til en mere observerende Stilling, men at Armeecorpsset, som fuldkomment følte det Pinlige i en tilsyneladende Uvirksomhedstilstand, dog haabede snart i Gjærningen at kunne vise, at man kun øjeblikkeligt var vegen tilbage for med større Kraft og mere Haab om et gunstigt Udfald igjen at kunne vise sig i Marken. Efter Generalens Formening maatte Besætningen paa Als, saafremt denne Ø ikke bestemtes til Udgangspunkt for nye Operationer, kunne indskrænkes til c. 10,000 Mand, men iøvrigt maatte det være den nærmeste Fremtid forbeholdt at decidere angaaende en videre Operationsplan. Under 15de Mai udtalte Krigsministeren i en Skrivelse til General Bülow, at han var enig med Generalen i, at den paa Als værende Infanteristyrke, nu, da Forsvars-

arbejderne paa Øen dels vare tilendebagte, dels meget langt fremrykkede, uden Skade for Øens Sikkerhed vilde kunne formindskes, og at der saaledes opstod Spørgsmaal om, hvorledes denne overflødige Del af Øens Infanteristyrke bedst vilde kunne anvendes. De Alternativer, som i saa Henseende frembøde sig, og angaaende hvilke Ministeren ønskede at erfare General Bülow's Mening, vare følgende:

- 1) En Forstærkning af General Ryes Corps
- 2) En Forstærkning af Besætningen paa Helgenæs.
- 3) En Forstærkning af Fredericias Garnison eller en Landgang i denne Fæstnings Nærhed for at tilbageetrænge det derværende Observations- eller Belejningscorps.
- 4) Diversioner paa Fjendens Communicationslinier og navnlig i det Slesvigske.

Hvad de 2 førstnævnte Alternativer angik forment Ministeren, at det var bedst endnu at tøve med Udførelsen deraf, indtil Fjenden var kommen mere Nord paa og havde spredt sig mere over Landet; det kunde iøvrigt være af Nytte, at Fartejer viste sig ved Aarhus og Helgenæs, og at Rygter udspreddes om en forestaaende Landgang paa sidstnævnte Punkt, da Fjenden derved muligen vilde blive nødt til en langsommere Forfølgning af General Ryes Corps.

Med Hensyn til det 3die Alternativ syntes Ministeren, at en saadan Anvendelse af vore Tropper havde meget for sig, men at den uheldigvis neppe vilde kunne blive skjult for Fjenden, som, hvis Tiden ikke tillod ham at forstærke Observationscorpset, itide og uden Tab vilde kunne trække sig een Dagmarche tilbage uden derved at compromittere sin hele militaire Stilling. Dersom vore Transportmidler vare tilstede i tilstrækkeligt Antal og havde den fornødne Bevægelighed, kunde en saadan Diversion bedst udføres derved,

Skrivelse fra
Krigsministeren
af 15de Maj angaaende de eventuelle forestaaende Operationer.

at et Corps landede S., et andet N. for Fæstningen, medens der fra denne samtidigt gjordes et Udfald. Efterat Tropperne fra Fyen, mindst i en Styrke af 10 Batailloner, 2—3 Batterier og 2 Escadroner, de to nærmest foregaaende Nætter vare blevne samlede i Fredericia, maatte de Kl. 1 om Morgenen bryde frem i nordvestlig Retning, samtidigt med at General Ryes Corps landede N. for Fæstningen og imødegik de fjendlige Tropper, som maatte nærme sig fra Trælle, Egum og Bredstrup, og Corpset fra Als iværksatte en Landgang ved Snoghøj og derfra hurtigt rykkede frem mod Erise for at forcere Overgangen over Mosen og falde Fjenden i Ryggen V. for Oversvømmelsen; begge Landgangs-corpser maatte opgive Forbindelsen med Landgangsstedet og tage deres Retraite paa Fredericia; ved en saaledes udført Diversion vilde i alt Fald det fjendlige Artilleri Ø. for Oversvømmelsen og Batterierne S. for Sanddals-huse neppe kunne undgaae at falde i vore Hænder.

Angaaende Diversioner i det Slesvigske forekom det Ministeren, at der navnlig var to, som syntes at egne sig til at tages under nærmere Overvejelse, nemlig en Landgang fra Fyen i Egnen om Aabenraa, samtidigt med at Troppercorpset paa Als rykkede frem i det Sundvedske, et Foretagende, hvorom Ministeren ønskede, at General Bülow skulde raadføre sig med Marinen og General de Meza, og en Expedition til Femern for at bemægtige sig den derværende, fjendlige Besætning m. m.; sidstnævnte Expedition, hvortil General de Meza af Ministeren var bleven bemyndiget, vilde kunne foretages af Flankecorpset alene ved en Detachering af nogle Tusind Mand i nogle faa Dage, da det ikke var Meningen at holde Øen vedblivende besat, men strax igjen at rømme den for ikke at binde en Styrke, der kunde savnes paa andre Punkter. Ministeren anmodede sluttelig General Bülow om

at fremkomme med Forslag, forsaavidt nogen anden Anvendelse af de til Raadighed værende Tropper maatte forekomme ham at fortjene Fortrinet.

I sin under 17de Maj i denne Anledning indgivne Betænkning yttrede General Bülow, at det ikke nu vilde være et belejligt Tidspunkt til at forstærke General Ryes Corps eller Besætningen paa Helgenæs, da Hærens relative Styrke ikke tillod, at den spredtes, men at den tvertimod saavidt muligt maatte søges concentreret; en let Krydser langs den for Skibe og Fartøjer evacuerede, jyske Kyst i Forbindelse med et Dampskib vilde efter Commandeur Gardes Formening være nok til at kunne observere Bugten mellem Helgenæs og Aarhus, og hertil vilde Kutteren Neptun med det Første afgaae fra Neustadtbugten, og Dampskibet Hertha fra Fredericia. Under de forhaanden værende Omstændigheder ansaa General Bülow et concentreret Angreb fra Fredericia ubetinget som det mest tilraadelige, da man af denne Operation, om der end vilde udfordres nogen Tid, forinden Alt tilberligt kunde være forberedt, fortrinnsvis turde haabe et gunstigt Udfald; en Concentration af vore Kræfter var for os af den største Vigtighed, medens en Ind- og Udskibning til umiddelbart Angreb let vilde lede til uheldige Forhold. Armeecorpset havde netop staaet i Begreb med at gjøre Ministeren et saadant Forslag, nemlig om at drage saamegen Styrke, som kunde undværes fra Als, tilligemed General Ryes Infanteristyrke til det nordvestlige Fyen og derefter gennem Fredericia som Deboucheringspunkt at gjøre et concentreret Angreb for at sprænge den Kreds, som nu indesluttede Fæstningen, og muligen tilintetgjøre en Del af den fjendlige Styrke; regnede man at kunne tage 5000 Mand fra Als og en lignende Styrke fra General Ryes Corps, vilde man kunne bryde frem med c. 20000 Mand mod den c. 15000 Mand stærke, fjendlige Af-

Svarskrivelse fra
Overcommandoen af 17de
Maj.

deling, der indesluttede Fredericia. Diversioner paa Fjendens Communicationslinier vare vistnok i Reglen meget hensigtsmæssige, men de vare dog væsenligt betingede af et godt Transportvæsen og maatte være en fjernere Tid forbeholdte; dette gjaldt ogsaa Expeditionen til Femern, da der ellers ikke vilde kunne disponeres over den Styrke, som kunde undværes fra Als. Sluttelig henlede General Bülow Opmærksomheden paa Landtungen V. for Endelave ved Palsgaard som et Punkt, der turde være at tage i Betragtning, naar der senere maatte blive Tale om saadanne Diversioner.

I den i ovennævnte Betænkning bestemt udtalte Formening om det Ønskelige i et snarligt og kraftigt udført Angreb fra Fredericia er General Bülow vistnok for en stor Del bleven bestyrket ved det af Fjenden netop paa denne Tid iværksatte Bombardement af Fæstningen og den herved for dennes Garnison fremkaldte, uhyggelige Situation, der, som allerede omtalt, bragte Commandanten, Oberstlieutenant Lunding, til at andrage hos Hærens Overcommando om, at der maatte blive foretaget energiske Skridt for at befrie Fæstningen. Krigsministeren delte ikke General Bülaws Anskuelse om det Presserende i hurtigst muligt at udføre et Angreb fra Fredericia, idet han mente, at der vilde blive Tid nok til at foretage en saadan Diversion, efterat Flankecorpset havde udført den af ham tilsigtede Expedition til Femern, en Expedition, som efter hans Mening snart og hurtigt vilde kunne tilendebringes. Under 19de Maj tilskrev Ministeren derfor Flankecorpset i saa Henseende og udbad sig samtidigt dettes Betænkning angaaende den af General Bülow udtalte Formening om de forskellige Alternativer, der frembøde sig for de nærmest forestaaende Operationer. Begivenhederne ved Fredericia og General Bülaws bestemt udtalte Formening om Betimeligheden af en Diversion fra dette Punkt bevirkede

imidlertid, at Ministeren iværksatte et allerede i nogen Tid af ham næret Ønske, idet han den 19de om Aftenen afrejste fra Kjøbenhavn for personlig at conferere med Hærens Overcommando og med Commandanten i Fredericia; den 20de om Aftenen ankom Ministeren til Fredericia, hvor han forblev til den følgende Dags Eftermiddag for derpaa efter et kort Ophold i Hovedkvarteret den 23de at retournere til Kjøbenhavn. Ved Ankomsten til Fredericia vare Forholdene der endel forandrede; det af Fjenden iværksatte Bombardement var ophørt, en regelmæssig Afløsning af Garnisonen var sat i Gang, den tidligere, noget nedtrykte Stemning var atter hævet, og Fæstningens Tilstand var i det Hele taget god, saa at der Intet forelaa, som maatte foranledige en Forandring i det Standpunkt, som Krigsministeren indtog med Hensyn til de nærmest forestaaende Operationer; tvertimod synes den Anskuelse at have gjort sig gjældende hos Ministeren, at der ikke for Tiden med Fordel vilde kunne foretages noget større Udfald fra Fredericia, da tilmed Rigstroppeperne endnu maatte antages at staae temmelig concentrerede mellem Kolding og Horsens.

I Conferencen mellem Ministeren og General Bülow blev der derfor heller ikke taget nogen endelig Bestemmelse angaaende de nærmest forestaaende Operationer, og Ministeren synes med Hensyn til Spørgsmaalet om at drage Tropper fra Als i hvert Fald at have villet afvente den af Flankecorpset forlangte Betænkning. Derimod var man enig om det Betydningsfulde i hurtigt at kunne faae General Ryes Corps derhen, hvor man maatte ønske det, samt om at dette Corps derfor om muligt skulde dirigere sin Retraite paa Helgenæs, og i Henhold hertil afsendte Overcommandoen til General Rye de tidligere omtalte Ordre af 21de og 25de Maj om at gaae tilbage i denne Retning.

Krigsministeren afrejser til Conference med General Bülow.

General Rye erholder Ordre til at dirigere Retraiten paa Helgenæs.

Imidlertid havde Krigsministeren under 24de Maj henstillet til Overcommandoen, om det ikke vilde være hensigtsmæssigt, naar General Ryes Corps droges over til Fyen, at lade en Del af Cavaleriet blive tilbage dels for eventuelt at gaae tilbage paa Vendsyssel, hvorved man haabede at hindre mindre, fjendlige Strejfpartier i at hjemsege denne Del af Jylland, dels for fra Helgenæs som Deboucheringspunkt at gjøre Excursioner i Landskabet mellem Helgenæs og Randers; det til førstnævnte Øjemed bestemte Cavaleri maatte bestaae af ikke mindre end 1 Regiment og have noget Infanteri til Understøttelse, men ikke medgives Artilleri, da man i fornødent Fald hellere maatte være betænkt paa fra Kjøbenhavn at oversende et Par bespændte 3Pds Kanoner. Overcommandoen nærede imidlertid Tvivl, om det endnu vilde være muligt at detachere et mindre Corps mod Limfjorden, da General Rye efter den derom modtagne Melding allerede den 23de Maj havde indtaget en Stilling mellem Elsted og Egaa, hvorimod den, dog under en væsenligt forandret Form, gik ind paa Tanken om at efterlade en Styrke paa Helgenæs, naar General Ryes Corps blev draget bort; Henhold hertil tilstillede den General Rye den tidligere nævnte Ordre af 26de Maj om i hvert Fald at efterlade i Jylland et mindre Corps, bestaaende af 2 Batailloner og 2 Cavaleri-Regimenter, 4 Kanoner og Espingolerne.

General Rye erholder Ordre til i ved eventuel Indskibning at lade en mindre Styrke blive tilbage i Jylland.

Krigsministeren vilde dog kun nødigt opgve Tanken om, at noget Cavaleri detacheredes fra General Ryes Corps for eventuelt at gaae tilbage paa Vendsyssel, idet han derved troede at kunne opnaae gunstige Betingelser for mindre, offensive Foretagender eller Demonstrationer af forskjellig Art, der vilde nøde Fjenden til en langsom og forsigtig Fremgang; og da den Standsning i Rigestroppers Operationer, der var indtraadt efter den 23de Maj, vedblivende havde tilladt

General Rye at indtage en Stilling, hvorfra en saadan Detacheren endnu stedse var mulig, tilskrev han atter under 28de Maj Overcommandoen desangaaende, ligesom han ogsaa afsendte Oberst Baggesen fra Kjøbenhavn for at conferere med Generalerne Bülow og Rye om, hvad der i Landets og Hærens Interesse kunde være at foretage i saa Henseende. Resultatet af Forhandlingerne blev den General Rye af Overcommandoen under 31te Maj tilstillede Ordre om Detacheringen af 1 Dragon-Regiment, som i Forbindelse med 1 fra Kjøbenhavn til Udbyhøj oversendt Depotcompagni skulde søge at løse den af Krigsministeren stillede Opgave.

General Rye erholder Ordre til at detachere 1 Dragon-Regiment til at operere selvstændigt.

Medens der saaledes efterhaanden var opnaaet nogenlunde Enighed imellem Krigsministeren og Overcommandoen i deres Anskuelse angaaende Ordningen af Forholdene ved General Ryes Corps, var dette foreløbigt ingenlunde Tilfældet med Hensyn til Spørgsmaalene om at drage en Brigade fra Als og om Betimeligheden af et større Udfald fra Fredericia mod den slesvig-holstenske Hær. Angaaende disse Spørgsmaal vilde Ministeren imidlertid ikke udtale sig til Overcommandoen, forinden han havde erholdt den af General de Meza forlangte Betænkning, og lod derfor en af Overcommandoen til ham under 23de Maj rettet Forespørgsel, om den maatte være bemyndiget til at beordre en Brigade fra Als til at forene sig med de paa Fyen staaende Tropper, eller om saadan Ordre muligen directe vilde udgaae fra Ministeren, foreløbigt ubesvaret. Den af Flankecorpset forlangte Betænkning indløb kort efter. General de Meza yttrede heri, at Danmarks Forsvar under Tingenes nuværende Status efter hans Formening var betinget af en saavidt muligt uafbrudt og tæt Concentration af Tropperne paa faa, navnlig de for Forsvaret vigtigste Punkter — saaledes altsaa fortrinsvis ogsaa paa Als — og at alle partielle Expeditioner,

General de Meza afgiver Betænkning om Situationen, navnlig om at drage en Brigade fra Als.

som Tog til Femern, Aabenraa og andre lignende, kun vilde svække de paa Hovedpunkterne fungerende Troppesamlingers Forsvarsevne og, saalænge de varede, abstrahere dem fra maaske vigtigere, af et gunstigt Øjeblik Omstændigheder fremkaldte, offensive Skridt. I Overensstemmelse hermed maatte Generalen ogsaa dele Overcommandoens Tanke om Ønskeligheden af en nærmere Forening mellem General Ryes Corps og de i Fredericia og paa Fyen opstillede Tropper, hvorved der vilde naaes en Styrke omtrent lig den fjendelige Belejringshærs. Ihvorvidt denne Lighed skulde være tilstrækkelig til især om nogen Tid, naar Rigstroppeerne muligt vilde fjerne sig mere, at gaae offensivt frem, eller om det maaske i det Hele var klogest endnu en Tildlang at holde sig defensivt og observerende, vare Spørgsmaal, der vistnok kunde besvares paa flere Maader; men at afgive 5000 Mand af Als's nuværende Styrke til Opnaaelsen af hvilketsomhelst af de nævnte Formaal maatte Generalen paa det Bestemteste fraaade, da Øens Forsvar derved paa ubestemt og ubestemmelig Tid vilde blive reduceret til et i sin Virksomhed dog altid tvivlsomt Minimum, og i hin Mellemtid enhver Tendents vilde lammes til at benytte de gunstige Momenter, som muligt maatte tilbyde sig for Udførelsen af offensive Skridt.

Denne Udtalelse af General de Meza forandrede vel ikke Krigsministerens Anskuelse om, at der til Forsvaret af Als ikke vilde behøves en saa stor Styrke, som for Tiden var samlet paa Øen, men bidrog dog væsenligt til at bestyrke Ministeren i den Formening, at man idetmindste endnu maatte tøve noget, inden man bortdrog en større Del af Øens Besætning til Fyen, saameget mere som det paa Grund af Rigstroppeernes Nærhed vedblivende forekom ham usandsynligt, at en Diversion fra vor Side mod den slesvig-holstenske

Krigsministeren
ønsker fore-
løbigt ikke at
drage nogen
Troppestyrke fra
Als til Fyen.
Yderligere For-
handling i denne
Anledning.

Belejringshær for Tiden vilde kunne udføres med Held. Et heldigt Resultat var nemlig efter hans Anskuelse betinget af en med Udfaldet forbunden og i faa Timer iværksat Landsætning af et Corps af ikke under 6000 Mand med 2 à 3 Batterier; men en saadan Landsætning vilde paa Grund af Landgangsmidlernes Ufuldstændighed medtage betydeligt længere Tid, og da Foretagendet ikke kunde blive skjult for Fjenden, vilde denne snart have samlet den fornødne Styrke til med stor Overlegenhed at imødegaae vort Angreb; det gunstige Øjeblik til et stort Udfald fra Fredericia syntes ham først at være kommet, naar den fjendlige Styrke i Elbo Herred, Kolding og Vejle formindskedes derved, at Rigstropperne enten droge Syd paa eller højere op i Jylland. Sin Anskuelse i saa Henseende fremsatte Ministeren i en Skrivelse til Overcommandoen af 29de Maj, hvori han sluttelig paalagde denne særligt at have sin Opmærksomhed henvendt paa to lige vigtige Gjenstande, nemlig paa at komme til Kundskab om Fjendens Styrke og Dislocation og paa at fuldstændiggjøre vore Ind- og Udskibningsmidler. — Ministeren opgav imidlertid ingenlunde sin Tilbejlighed til at anvende til partielle Expeditioner den Styrke, som han forment kunde undværes paa Als. Under 31te Maj paalagde han saaledes General de Meza at have sin Opmærksomhed henvendt paa hvad der foregik ved Ekernförde og Kiel og søge at erfare, hvilken fjendlig Styrke der stod i disse Byers Omegn; Meddelelse om de indhentede Efterretninger befaledes indsendt til Ministeriet tilligemed Generalens Formening om, hvorvidt Omstændighederne gave noget begrundet Haab om, at Expeditioner i en større Maalestok af forenede Sø- og Landtropper til de nævnte Byer vilde kunne foretages med Held, navnlig til Ekernförde for at ødelægge Fregatten Gefion.

Krigsministerens bestemt udtalte Ønske om foreløbigt ikke at drage nogen større Styrke fra Als til Fyen kom General Bülow noget uventet og forekom ham af flere Grunde uheldigt, navnlig da han ansaa det for gavnligt, om den indtraadte Stilstand i Krigsførelsen snarest kunde afbrydes ved en ej alene offensiv, men tillige kraftig Bevægelse, og med Hensyn hertil fastholdt, at en saadan fortrinsvis burde rettes mod den fjendlige Hærafdeling, der angreb Fredericia. Udførelsen af denne Tanke strandede imidlertid nu paa de Vanskeligheder, som stillede sig ivejen for i Fyen at concentrere en betydeligere Styrke, disponibel til dette Foretagende, da den større Del af den attraaede Forstærkning nemlig maatte tages fra Als; saafremt det ikke maatte lykkes ham at bortrydde disse Hindringer, var General Bülow derfor betænkt paa, hellere end at forblive i længere Tid uvirksom, at gaae med saamange Tropper, som kunde undværes fra Fredericias nødvendige Forsvar, over til Als for derfra at forsøge Offensiven; sine Anskuelse i saa Henseende fremsatte han for Krigsministeren i en Skrivelse af 31te Maj. Af Krigsministerens Skrivelse af 29de Maj fremgik det, at det var Yttringer af General de Meza om, at han endnu ikke havde opgivet Haabet om at udføre offensive Bevægelser fra Als og i denne Øes Nærhed, der havde havt en væsenlig Indflydelse paa Ministerens Ønske om foreløbigt ikke at drage nogen større Styrke fra Als til Fyen, og General Bülow tog deraf Anledning til af General de Meza at forlange Underretning om, hvilke Operationer Generalen særligt havde paa-tænkt at udføre fra Als, idet han bestemt hævdede, at han som Højstcommanderende ikke alene forud burde være vidende om, men ogsaa have meddelt sin Sanction til ethvert som helst militært Foretagende af de ham underlagte, større Afdelinger.

Ministerens Svar paa General Bülow's Skrivelse af 31te Maj gik ud paa at anbefale en mundlig Conference mellem Generalen og General de Meza, for at der kunde træffes nærmere Aftale om, hvilke Operationer Hæren under de givne Forhold maatte have at foretage. Da det nu af den forlangte Meddelelse fra Flankecorpset, der indløb den 5te Juni, fremgik, at der ikke var taget Planer under Overvejelse, som kunde qualificere sig til Navnet Operationer, men at der fra Flankecorpsets Side alene var tænkt paa som et Supplement til Defensiven at benytte et gunstigt Øjeblik til et ønskeligt coup de main, et natligt eller i Daggrø udført Angreb paa Fjendens Skandser, Borttagelse af hans Skyts, Tilfangetagelse af Tropper og derpaa Tilbagegang i Stillingen, antog General Bülow, at saadanne løst udkastede Operationer ikke burde afgive tilstrækkelige Motiver til at standse Hærens Hovedoperationer. Han indbød derfor General de Meza til et Møde i Assens den 8de Juni for ved en mundlig Conference at indhente Oplysninger angaaende Forholdene paa Als og for derefter at kunne tage de Beslutninger, som nærmest kunde antages at hæve de Vanskeligheder, der muligen vilde opstaae ved en mere energisk Belejring af Fredericia. Tanken om, at en saadan muligen forestod, var nemlig fremkaldt ved det af Fjenden den 3die Juni iværksatte Anlæg af en betydelig Løbegrav tæt N. V. for Fæstningen, hvilken Løbegrav jo i Begyndelsen antoges at være 1ste Parallel af et Angreb mod Prinds Georgs og Prinds Christians Bastioner, og den tidligere gjengivne Skrivelse af 5te Juni fra Fæstningens Commandant til Overcommandoen, hvori denne opfordredes til snart at foretage en kraftig Bevægelse for at degagere Fæstningen, havde modnet den Beslutning hos General Bülow, i Nødsfald paa eget Ansvar at skride til et kraftigt Angreb paa Fjenden og dertil

beordre den fornødne Samling af de Tropper, der efter hans Formening kunde undværes paa andre Punkter af Krigsskuepladsen. Idet han vedlagde Afskrifter af de fra Flankecorpset og Commandanten i Fredericia modtagne Skrivelser, meddelte han under 6te Juni Krigsministeren sin Beslutning og udbad sig bestemte Befalinger, saafremt den ikke maatte finde Ministerens Bifald.

Efterretningen om, at Fjenden syntes at ville gaae over til at aabne en regelmæssig Belejring af Fredericia, havde vel allerede endel modificeret Krigsministerens Anskuelse, idet det ogsaa for ham stod som en Nødvendighed, at vi i saa Fald med concentrerede Kræfter maatte tvinge Fjenden til at ophæve Belejringen; men han nærede dog endnu Tvivl, om Fjenden virkelig havde en saadan Hensigt, og forment, at det rigtige Tidspunkt for et Angreb fra vor Side i hvert Fald først vilde indtræde, naar Fjenden havde bragt sit Belejringsskyts i Parallelerne og paa de opførte Ricochet- og Demonterbatterier, et Arbejde, hvortil han antog, der vilde medgaae 12—14 Dage. General Bülow's Skrivelse af 6te Juni forandrede ikke Ministerens Anskuelse om, at det rigtige Tidspunkt for Diversionen endnu ikke var saa nær forhaanden; imidlertid erkjendte han, at Commandantens Stemme i dette Spørgsmaals Besvarelse burde være af afgjørende Betydning, og paalagde derfor under 8de Juni General Bülow efter nærmere Aftale med Commandanten at bestemme, naar og hvor Diversionen burde foretages. Samtidigt beordrede Ministeren General de Meza til, med Tilsidesættelse af alle andre intenderede Expeditioner, der ikke kunde være endte, inden Diversionen skulde foretages, paa nærmere Anmodning fra General Bülow at afgaae fra Als med saa stor en Styrke af Infanteri og Artilleri, som maatte kunne undværes uden at compromittere Øens Sikkerhed,

og som med Lethed og Hurtighed kunde transporteres over Vandet, for med denne Styrke at udføre den Diversion, som maatte anvises ham af General Bülow. Medens Ministeren saaledes med Hensyn til en Diversion Udførelse og Tidspunktet for samme efterhaanden havde lagt Afgjørelsen i General Bülows Hænder, var han endnu stedse tilbøjelig til at fastholde sin Anskuelse angaaende den Maade, paa hvilken Diversionen burde udføres; han havde endnu den 6te Juni i Samklang med sine tidligere derom fremsatte Anskuelser henstillet til Prøvelse og nærmere Overvejelse ved den Conference, som han havde anbefalet General Bülow at afholde med General de Meza, og hvortil han nu ogsaa ønskede General Rye tilkaldt, om ikke Diversionen hensigtsmæssigst lod sig udføre paa den Maade, at Besætningen i Fredericia, forstærket med de paa Fyen værende Tropper, gjorde et Udfald og angreb Fjenden i Fronten, medens samtidigt General de Meza med mindst 5000 Mand og 1 Batteri gjorde Landgang ved Snøghej, og General Rye med en lignende Styrke ved den sydlige Udkant af Trælle Skov, for derfra at tage de fjendlige Værker i Flanke og Ryg. I Overensstemmelse med denne Tanke om Maaden, hvorpaa Diversionen burde udføres, var ogsaa den ovennævnte Ordre til General de Meza affattet, idet den udelukkende gik ud paa en Cooperation af en Del af Flankecorpset, men ikke indeholdt nogen Indrømmelse af General Bülows Forlangende om fuldstændigt frit at kunne disponere over en Brigade af den paa Als værende Styrke.

I den Conference, der efter Bestemmelsen fandt Sted i Assens den 8de Juni mellem General Bülow og General de Meza, erklærede Sidstnævnte, at der for Tiden ikke lod sig foretage nogen Expedition fra Als uden altfor stor Risico, og at han nok kunde afgive den atraaede Brigade, men at han nærede Betænkeligheder

Conferencen mellem Generalerne Bülow og de Meza den 8de Juni i Assens.

ved personlig at forlade Als for at commandere Tropperne under Expeditionen, angaaende hvis nærførestaaende Nødvendighed han iøvrigt nu var bleven overtydet. Sine Anskuelser præciserede han yderligere i en Skrivelse af 10de Juni til Overcommandoen, efterat han havde taget forskellige Meddelelser under Overvejelse, som han i Mellemtiden havde erholdt fra Ministeren. Da Denne havde udtalt det bestemte Ønske, at Generalen personlig skulde commandere det fra Als afgaaende Expeditions-corps, mente han at maatte opgive sine Betæneligheder i saa Henseende og foreslog, at Corpset sammensattes af 1 Brigade Infanteri, 1—1½ Bateria, de 2 paa Als værende Escadroner og nogle Ingenieurtropper. Med dette Hjelpecorps antog han sikkrest og virksomst at kunne effectuere en Landgang paa Trælle Næs, hvor det snarest vilde kunne forenes med General Ryes Corps til et fælles Angreb i Fjendens Flanke og Ryg. At gaae til Fredericia for derfra at gjøre et Udfald sammen med Besætningen og de fra Fyen overførte Tropper ansaa han for lidet tilraadeligt, da en saadan Sammenhobning af Tropper vilde vanskeliggjøre Udfaldet, der desuden saaledes vilde blive frontalt for den større Del af Styrken; Corpset maatte lande saa nordligt, at selv de fjendlige Batterier, som muligen i Mellemtiden maatte opkastes mod den nordlige Del af Fæstningen, kunde blive tagne i Ryggen.

Den Formening, man havde næret om, at Fjenden i den nærmeste Tid vilde gaae over til et energisk Angreb paa Fredericia, havde imidlertid vist sig urigtig, og der forelaa saaledes idetmindste foreløbigt ingen Grund for General Bülow til at tage en hurtig Beslutning om at ile Fæstningen til Undsætning. Efter Modtagelsen af ovennævnte Skrivelse fra General de Meza indskrænkede han sig derfor til at give Generalen den tidligere omtalte Ordre til, at den 6te Brigade skulde

General de Meza
erholder Ordre
til at holde 6te
Brigade færdig
til paa nærmere
Befaling at af-
gaae fra Als.

holdes færdig til paa nærmere Befaling at afgaae fra Als, og søgte iøvrigt at stemme Krigsministeren for sin Anskuelse med Hensyn til det projecterede Foretagende, idet han i en Skrivelse af 13de Juni udtalte sig nærmere angaaende Ministerens Depecher af 6te og 8de. Med Hensyn til Tidspunktet for Foretagendet, som vedblivende maatte ansees for den hensigtsmæssigste Operation, erkjendte vel General Bülow, at der for Øjeblikket ikke syntes at være nogen paatrængende Nødvendighed for, eller vel endog størst Fordel ved at gaae angrebsvis frem, men han forment dog, at Forholdene kunde forandre sig saa hurtigt, naar Fjenden udviklede mere Activitet og Energi, at der muligt ikke vilde levnes Tid til at træffe de fornødne Forberedelser, hvilket navnlig gjaldt Overførelsen af vedkommende Troppeafdelinger fra Als. At politiske Hensyn, saaledes som det fra enkelte Sider var fremsat, skulde gjøre det utilraadeligt at gaae angrebsvis frem, var en Mening, han ikke delte, og i hvert Fald maatte Foretagendets Nødvendighed, om det opsattes til Øjeblikket, da denne var forhaanden, være det Alt overvejende Hensyn. Angaaende Angrebsmaaden fremførte General Bülow som sin faste Formening, at en Landgang ved Snoghøj, om den end ikke kunde siges at være absolut umulig, dog med største Sandsynlighed vilde medføre saa store Tab, at han ikke uden bestemt Befaling dertil vilde paatage sig det dermed forbundne Ansvar. Vore Tropper vilde nemlig der støde paa en fjendlig Styrke af c. 5000 Mand og kun være istand til at iværksætte Landgangen compagnivis, uden at man paa samme Tid med større Skibe eller fra den modsatte Bred kunde rense Landgangsterrainet. Hvad en Landgang ved Trælle angik, da vare Forholdene her vel endnu ikke saa nøje oplyste, at Generalen kunde fremsætte en bestemt Anskuelse, men han ansaa dog en saadan Landgang for yderst

Yderligere Forhandling mellem Krigsministeren og Overcommandoen angaaende Diversionen til Fredericias Undsætning.

precair og henlede Opmærksomheden paa, at vi, selv om Landgangen og Angrebet foregik om Natten, ligeledes her vilde blive tidligt bemærkede, at vi ikke kunde kjende Skovens Besætning, og at vi derhos savnede tilstrækkelige Midler til at rense Terrainet, da Kanonbaadene paa Grund af deres ringe Antal Skyts ikke i denne Henseende vilde kunne gjøre Fyldest. Han oversaa vel ikke, at Sammenhobningen af Tropper i Fredericia havde sine Ulemper, at Overførselen til dette Punkt ogsaa muligen vilde blive bemærket og foruroliget, samt at Operationerne kraftigere kunde gennemføres fra de 2 Punkter end fra Fredericia alene, men den væsenligste Hensigt med at hævde Besiddelsen af Fæstningen i dens daværende Tilstand havde jo dog netop været at bevare et Deboucheringspunkt paa Halvøen, saa at man ogsaa i paakommende Tilfælde fortrinsvis burde benytte det. I Henhold til det saaledes Fremsatte udtalte General Bülow sluttelig, at hvad der strax burde gøres, var at forberede Alt, saa at det, naar Øjeblikket kom, kunde være os muligt at handle hurtigt, samtidigt og kraftigt. Det vilde derfor være rigtigst strax at overføre 6te Brigade og et 24 Pds. Granathalvbatteri fra Als til et Cantonnement i det nordlige Fyen, for at de kunde være paa rede Haand til enten at overføres til Fredericia eller landsættes S. for Trælle; Flankecorpsets Commandeur derimod burde, idetmindste foreløbigt, helst forblive paa Als, da det jo var usikkert, hvor lang Tid der endnu vilde hengaae forinden Foretagendets Udførelse; at overføre flere Tropper fra Als antog han ikke vilde behøves, især ikke Artilleri og Cavaleri, hvis Transport var saa besværlig.

I sit under 15de Juni afgivne Svar paa ovennævnte Skrivelse udtalte Krigsministeren først, at der for Tiden ingen politiske Grunde var, som kunde afholde os fra at bruge vore Kræfter til vort lovlige Forsvar,

hvorunder Diversioner selvfølgelig vare indbefattede. Efter dernæst at have nævnt de Punkter, hvorimod Diversioner bedst vilde kunne udføres, nemlig Fredericia, Ballegaard og Højderne ved Dybbøl, Bugten ved Ekernfærde, Kiel og endelig Femern, fremhævede Ministeren, at man, skjøndt Fjenden ikke angreb Fredericia med Kraft, dog burde være beredt paa, at han fra en tilsyneladende Uvirksomhed pludseligt gik over til et regulairt Angreb, og at det derfor vilde være raadeligst, med Tilsidesættelse af alle de andre nævnte Expeditioner, at holde Alt færdigt til ved en kraftig Diversion at undsætte Fredericia; det belejlige Øjeblik hertil maatte General Bülow selv bestemme efter nærmere Conference med Fæstningens Commandant. At samle Tropperne paa Fyen og derfra overføre dem til Fredericia var ikke uden Betænkelighed, da det vilde medtage Tid og ikke undgaae Fjendens Opmærksomhed, saa at Udfaldet kun vilde frembringe et ringe eller endog intet Resultat. Ministeren gjentog derhos sin allerede flere Gange fremsatte Idee om at lade General de Mezas Corps lande ved Snoghøj og General Ryes ved Trælle Skov, hvorved det tredobbelte Antal Tropper vilde bringes i Action paa een Gang, og et langt heldigere Resultat naaes. Naar Landgangene iværksattes samtidigt med Udfaldet fra Fæstningen, troede han ikke, at Fjenden — forudsat at denne ikke fik noget Nys om det forestaaende Angreb — turde vove med Alvor at modsætte sig dem, hvilket navnlig gjaldt om Trælle, hvor vore Tropper strax efter Landstigningen vilde støde sammen med den højre Fløj af Udfaldstropperne; han antog iøvrigt ikke, at Fjenden ved Snoghøj havde nogen betydelig Styrke staaende i Bivouak, beredt til at møde et Landgangsforseg, ej heller at de Tropper, der cantonnerede der i Egnen vilde komme saa hurtigt tilstede, at de vilde kunne forhindre Landgangen. Det hele Foretagende

afhang væsenligt af, om det kunde holdes hemmeligt for Fjenden lige indtil Udførelsens Øjeblik, samt af den Tid, der vilde medgaae til Landstigningen. Ministeren vilde imidlertid aldeles ikke insistere paa Landgangen ved Snoghøj eller Trælle Skov, men overlod aldeles til General Bülow at bestemme Maaden, hvorpaa Undsætningen skulde skee, saavel hvad angaaer Troppstyrken, som Landgangsstedet og hele Detaillen af Landgangen og Angrebet, idet han paalagde Generalen at raadføre sig med Marinen angaaende Troppernes Overførelse og Landsætning. Sluttelig udtalte Ministeren, at han ønskede, at General de Meza skulde deltage i Expeditionen, men at han ikke burde afgaae fra Als før i sidste Øjeblik.

Uoverensstemmelsen imellem Krigsministerens og Overcommandoens Anskuelse samt de Baand, der i flere Henseender vare lagte paa sidstnævntes Handfrihed, og som heller ikke endnu syntes at skulle give den fuldstændigt frie Hænder med Hensyn til det tilsigtede Foretagende, bevægede General Bülow til den 16de Juni at tilskrive Ministeren for at søge at faae den Usikkerhed fjernet, som nødvendigt maa fremkomme, naar intet bestemt og klart betegnet Myndighedsforhold er tilstede. Generalen udtalte i denne Skrivelse, at det med Hensyn til det Ansvar, som paahvilede ham, maatte være ham af særdeles Vigtighed nøje at kjende Grændserne for den Myndighed, som var ham tildelt, saa at han paa den ene Side ikke meget imod sin Villie skulde komme til at benytte den paa en Maade, som maatte kunne ansees for Overgreb i den Krigsministeren alene tilkommende Magtfuldkommenhed, men paa den anden Side ogsaa kunde være istand til efter bedste Overbevisning samt med den Frihed og i den Udstrækning, som nærmere maatte blive bestemt, at benytte de Kræfter, der vare stillede til den active Hærs Raadighed, at bestemme de Foretagender, som

han maatte ansee for hensigtsmæssige, og at lede disses Udførelse enten selv eller ved af ham udvalgte Personligheder. Han anmodede derfor Krigsministeren om at give ham saadanne nærmere Bestemmelser, som nøje fastsatte Grændserne for hans Myndighed og angave det Raaderum, indenfor hvilket han under Ansvar frit kunde bevæge sig.

Endnu inden Krigsministeren modtog ovennævnte Skrivelse, havde han fundet sig foranlediget til at meddele General Bülow Bemyndigelse til efter Aftale med Commandanten i Fredericia at foretage en Expedition til Fæstningens Undsætning, naar, hvor, paa hvad Maade og med den Styrke, han vilde, samt til at lade udgaae til Generalerne Rye og de Meza de herom fornødne Ordre; saafremt Tropperne fra Als skulde gaae gennem Fyen og ikke directe til Landgangsstedet, og ifald Vind og Vejr og Tiden tillode det, forment han derhos, at en Indskibning ved Mommærk og en Udskibning ved Faaborg lettere vilde kunne unddrage sig Fjendens Opmærksomhed end ved Høruphav og Assens. I sit Svar af 18de Juni paa General Bülows Skrivelse af 16de henviste Krigsministeren derfor til den givne Bemyndigelse og udtalte iøvrigt, at Generalen selvfølgelig under egen Ansvarlighed havde fuld Raadighed over de i Fyen og Jylland værende Tropper til dermed at foretage saadanne Landgange paa de af Fjenden besatte Kyster N. for Als, som han maatte skjønne iværksættelige og nyttige; naar Expeditionen til Fredericias Undsætning var endt, vilde Ministeren finde Lejlighed til nejtigere at bestemme Flankecorpsets fremtidige Forhold til Overcommandoen.

Saaledes havde Overcommandoen da endelig erholdt fuldstændigt frie Hænder med Hensyn til Udførelsen af den saa stærkt attraaede og ivrigt forfægtede Expedition, og den tøvede heller ikke med at gjøre de Skridt, som

General Bülow
erholder frie
Hænder med
Hensyn til Ud-
førelsen af den
tilsigtete Diver-
sion

Ordre fra Overcommandoen i Anledning af Diverstonen. fremfor Alt forekom den nødvendige, for at Alt kunde være paa rede Haand, naar Øjeblikket kom. Under 20de Juni afgik saaledes Ordren til General de Meza om at lade 6te Brigade og Halvbatteriet Jonquières overskibe til Fyen, ligesom ogsaa Befalingen til General Rye om at holde 4 Batailloner og 1 Batteri færdige til paa første Vink at afgaae til Helgenæs for der at indskibes.

En Sag, hvorpaa Overcommandoen for at være beredt paa alle Eventualiteter særligt havde havt sin Opmærksomhed henvendt, var Tilvejebringelsen af Landgangsmidler. Den havde derfor henimod Midten af Juni anmodet den til dens Disposition i Nørrejylland værende Commandeurcapitain Fisker om at samle c. 50 af de fladbundede Fartøjer, som brugtes paa Limfjorden, og som den antog særligt egnede sig til Landsætning af Infanteri; ligeledes havde den til Anvendelse for Artilleri og Cavaleri beordret Feltingenieurdetachmentet til at forfærdige 4 Landgangsbroer, hver paa 50 Alen. Til Overførelse af Skyts og Cavaleri havde Overcommandoen endelig anmodet Krigsministeriet om gennem Marineministeriet at foranstalte oversendte fra Kjøbenhavn 6 til Transport indrettede Kanonchalouper, da der af disse til dette Øjemed fortrinligt skikkede Fartøjer hun havde 4 til Raadighed ved Armeecorpsen. De forlangte Chalouper blev ogsaa ufortøvet satte under Arbejde, men da der indløb Meddelelse fra Krigsministeriet om, at der vilde medgaae endel Tid til deres Omdannelse, og der samtidigt gaves Anvisning paa at benytte de ved Als værende Fartøjer af denne Art, anmodede Overcommandoen under 20de Juni Commandeur Garde om efter Overførelsen af Tropperne fra Als at samle ved Assens saavel disse Chalouper, som endel i Hørup Hav værende, aabne Transportbaade, for at de kunde være ved Haanden i paakommende Tilfælde.

Skjendt Krigen førtes i eget Land, vare de Oplysninger om Fjenden, som det i Begyndelsen af Felttoget var lykkedes Overcommandoen at forskaffe sig, kun meget ufuldstændige, en Vanskelighed for Krigsførelsen, man først efterhaanden og ved energiske Bestræbelser blev istand til at fjerne. I Begyndelsen af Juni kjendte man i det danske Hovedkvarter kun nogenlunde Styrken og Fordelingen af den fjendlige Hærs Hovedafdelinger, men allerede i Midten af Maaneden vare de Efterretninger, der indløbe om Riggstroppernes Styrke og Dislocation, meget nøjagtige og fuldstændige; angaaende de i Fredericia Afsnittet staaende, fjendlige Stridskræfter erholdt Overcommandoen den 23de fuldstændigt paalidelig Oplysning saavel med Hensyn til Styrken som til Dislocationen. General Prittwitz's Fremrykning til Egnen om Aarhus og de i Løbet af de nærmeste Dage indløbne Efterretninger om, at ingen af hans Tropper, med Undtagelse af mindre Besætninger i Kolding, Vejle og Horsens, stode S. for Skanderborg, maatte særligt indbyde til at rette et Slag mod den isolerede, slesvig-holstenske Hærafdeling, der heller ikke Syd fra vilde kunne vente nogen snarlig Understøttelse. Det manglede ikke paa Opfordringer i saa Henseende til General Bülow, og ogsaa Krigsministeren udtalte den Forventning, at de tyske Troppers Fremrykning mod Nord ikke burde afholde os fra at foretage Expeditionen, saameget mere som den blev lettere, jo mere Fjenden fjernede sig fra den sydlige Del af Jylland, og som der ingen Betænelighed kunde være ved paa nogle Dage at drage en Del af General Ryes Corps fra Forsvaret af Helgenæs. Heller ikke de paa denne Tid verserende Rygter om, at et betydeligt Antal tyske Tropper concentrerede sig i det Slesvigske for at foretage et Angreb paa Als, burde efter Ministerens Formening gjøre nogen Forandring i Udførelsen af de trufne Dispositioner til

Undsætning af Fredericia, da Angrebet paa Øen maatte begynde med en Artillerikamp, og, indtil denne var afgjort, 8 Batailloner vilde være tilstrækkelige til at sikre den.

Den 26de Juni udgik fra Overcommandoen den endelige Ordre til General Rye angaaende Indskibningen af de til Expeditionen bestemte Tropper af hans Corps, hvilke, som allerede omtalt, den 30te Juni overførtes til Bogense med Undtagelse af Materiellet til 2det Batteri (Schultz), der den 1ste Juli overførtes directe til Fredericia; ligeledes tillagdes der Generalerne Rye og de Meza samt Oberst Juel Ordre til den 1ste Juli at melde sig i Hovedkvarteret i Vejlbj. Hvad der særligt maatte bevæge General Bülow til at paaskynde Udførelsen af Diversionen med de nu paa Fyen concentrerede Tropper var, som det vil erindres, den Omstændighed, at Fjenden havde paabegyndt Anlægget af Batterier paa sin venstre Fløj ved Stranden N. for Fredericia, hvilke alvorligt vilde true Communicationen mellem Fæstningen og Fyen, samt den indtrængende Opfordring til en snarlig Undsætning, som Oberst Lunding i den Anledning havde rettet til Overcommandoen. En Skrivelse fra Krigsministeren af 28de Juni, hvori Denne fremhævede, at vore Troppers Overførelse fra Als til Fyen neppe var undgaaet Fjendens Opmærksomhed, og hvori han under stor Reservation udtalte sig angaaende Betimeligheden af den tilsigtede Diversion, idet han iøvrigt henstillede til General Bülow's Skjøn, om der først burde foretages et Angreb paa det fjendlige Belejningscorps ved Fredericia og derefter paa Observationscorpset i Sundeved eller omvendt, kunde under de foreliggende Forhold ikke have nogen Indvirkning paa Generalens Beslutning, og efter en Conference i Fredericia den 1ste Juli med Commandanten tog General Bülow derfor den Bestemmelse, at Diversionen skulde udføres Natten mellem den 4de og 5te Juli ved et

samlet Udfald fra Fæstningen. I Henhold hertil udfærdigedes der under 2den Juli Ordre til Samlingen af det fornødne Transportmateriel ved Landingsbroen i Baaring Vig og den østlige Bro ved Strib samt til de paa Fyen værende Troppers Concentration i Egnen vestlig for en Linie over Ore, Fjellerup og Hjorte; det bestemtes, at Overskibningen af Cavaleriet skulde begynde den 3die om Eftermiddagen, at Feltbatterierne derefter skulde overføres i Løbet af Natten, og at Infanteriet skulde følge efter den 4de om Aftenen fra Kl. 9; Commandanten i Fredericia erholdt Ordre til at organisere særlige Demoleringsafdelinger og drage Om-sorg for Tilvebringelsen af de Sager, som af disse skulde medføres, saasom Arbejdsredskaber, Forstillinger, Blokvogne, Tændemateriale og Fornaglingsapparater, samt til at sørge for, at de fornødne Vogne holdtes i Beredskab til Saarede; endelig anmodedes Generalerne Moltke, Schleppegrell, Rye og de Meza, Obersterne Juel, Fibiger*), Schlegel og Ph. Ræder samt Escadrechefen, Commandeur Garde, om at give Møde i Hovedkvarteret den 4de Juli Kl. 9 om Formiddagen.

Skjøndt General Bülow saaledes havde taget den endelige Bestemmelse, at Diversionen skulde udføres ved et samlet Udfald fra Fæstningen, maatte det dog paa Grund af den store Uoverensstemmelse i Anskuelser, der fandt Sted imellem ham og Krigsministeren angaaende Maaden at udføre Diversionen paa, være Generalen magtpaaliggende om muligt at bringe Hærens højere Befalingsmænd til enstemmigt at slutte sig til hans Opfattelse; dette gjaldt navnlig General de Meza, der idetmindste tildels havde udtalt sig i Overensstem-

*) Oberst Fibiger havde den 14de Maj afløst Oberstlieutenant Deichmann som højstcommanderende Artilleriofficer ved Hæren.

Conference mellem Generalerne Bülow, Rye og de Meza den 2den Juli.

melse med Krigsministerens Formening om det Hensigtsmæssige i at forbinde en Landgang med Udfaldet. I en Conference, som General Bülow den 2den Juli om Formiddagen havde med Generalerne Rye og de Meza, og ved hvilken Overcommandoens Stabschef og Souschef vare tilstede, blev der forhandlet angaaende den Maade, hvorpaa Diversionen hensigtsmæssigst burde udføres; en Landgang ved Trælle Næs var allerede tidligere bleven opgivet, da Escadrechefen, Commandeur Garde, bestemt havde udtalt sig imod et saadant Foretagende; men en Landgang ved Snoghøj, der samtidigt med Udfaldet fra Fæstningen skulde udføres af General de Meza's Corps, blev bragt paa Bane og, som det synes, ikke bekjæmpet af General Bülow, der maaske stolede paa, at General de Meza ved nøjere at overveje de Vanskeligheder, hvormed en Landgangsexpedition vilde være forbunden, selv vilde erklære sig bestemt derimod, og dette saameget mere, som den langsomme og besværlige Overførelse af 6te Brigade fra Als til Fyen maatte have vist vore Transportmidlers mangelfulde Tilstand og godtgjort deres ringe Anvendelighed til en hurtig Landsætning af Tropper. Der foreligger Intet angaaende Forhandlingernes nærmere Gang, det vides kun, at den foreløbige Aftale kom til at gaae ud paa, at Diversionen skulde udføres dels ved et Udfald fra Fæstningen, dels ved en Landgang ved Snoghøj af General de Meza's Corps.

Conferencen i Hovedkvarteret den 4de Juli.

Den 4de Juli om Formiddagen samledes efter Bestemmelsen de tidligere nævnte, højere Befalingsmænd i Hovedkvarteret, og kort efter Mødets Aabning tilkaldtes de tilstedeværende Stabschefer, Major Wørishøffer og Capitainerne Neergaard og Beck. Der blev først kortelig forhandlet om Fjendens Stilling, og om hvorvidt der var nogen Sandsynlighed for, at Insurgenttropperne vilde kunne vente nogen Understøttelse fra de øvrige

tydske Tropper; dernæst gik man over til Hovedspørgsmaalet, hvorledes Diversionen skulde udføres. General de Meza, som den 3die havde havt en Samtale med den højstommanderende Ingenieurofficer, Oberst Schlegel, der bestemt havde udtalt sig imod en Landgang ved Snoghøj, var nu ogsaa selv bleven overbevist om den store Vanskelighed, som var forbunden med en saadan, og da paa given Foranledning General Schlegel udtalte sig imod den og holdt paa, at hele Hæren samlet skulde bryde ud fra Fæstningen, sluttede General de Meza sig til denne Anskuelse, og der opnaaedes herved fuldstændig Enstemmighed i Krigsraadet. Tiden til Angrebet havde maattet udsættes, dels fordi de fra Hovedkvarteret udgaaede Marcheorder til 4de og 6te Brigade ikke vare komne disse ihænde før Natten til den 4de, saa at disse Afdelinger først i Løbet af denne Dag kunde naae de for dem bestemte Cantonnements, 6te Brigade efter en længere Marche fra Eggen om Assens, dels fordi Overskibningen til Fredericia ikke kunde gaae saa hurtigt for sig, som man havde gjort Regning paa, idet 2den Cavaleri-Division og 4de Batteri (Marcussen) endnu ikke havde kunnet overføres. Det blev nu foreslaaet at ansætte Tiden til den 5te om Eftermiddagen, men paa en Bemærkning af Major Wørisløffer om det mindre Heldige i at vælge Eftermiddagstiden til Udførelsen af et Hovedslag, og om at Afdelingerne let vilde komme til at savne den fornødne Hvile efter Marchen fra Cantonnementerne, blev det endelig besluttet at fastsætte Tiden for Udfaldet til den 6te Juli Kl. 1 om Morgen. Hermed sluttedes Forhandlingerne, og Mødet hævedes.

I Løbet af Eftermiddagen gik der det Rygte, at de tydske Tropper i Jylland droge stærkt mod Syd, men en senere indløben, paalidelig Efterretning bragte Sikkerhed for, at der endnu den 4de Kl. 3 om Eftermiddagen ikke var

passeret nogen fjendlig Troppeafdeling gennem Horsens Syd paa. Den 5te Juli modtog Hærens Øverstbefalende fra Hovedkvarteret nedenstaaende, den 4de Juli daterede Disposition for Angrebet:

Disposition for
Udfaldet fra
Fredericia.

Til at udføre et Angreb paa Fjenden ved Fredericia deles de paa Fyen og i Fredericia liggende Tropper fra idag den 4de Juli paa følgende Maade:

- a) Avantgarden under Generalmajor de Meza skal bestaae af:
den 6te Brigade under Oberst Ræder,
Batteriet Wegener*),
½ Espingolbatteri og
½ Deling Ingenieurtropper.
- b) Den 3die Brigade under Generalmajor Schlegel skal bestaae af:
Den 3die Linie-Bataillon,
" 5te do. do.
det 3die Jægercorps,
den 1ste Forstærknings-Bataillon,
" 2den do. do.
Til Brigaden attacheres Batteriet Jessen.
- c) Den 4de Brigade under Generalmajor Moltke:
Den 8de Linie-Bataillon,
" 11te do. do.
" 5te Reserve-Bataillon,
" 6te do. do.
Til Brigaden attacheres Batteriet Mossin.
- d) Den 5te Brigade under Generalmajor Rye:
Den 6te Linie-Bataillon,

*) Dette Batteri (12 Pds. Granatkanon Batteri) havde fra Midten af Maj været under Organisation i Assens, hvor det derefter forblev, indtil det den 3die Juli overførtes til Fredericia. Efter Capitain Wegeners Afgang som Hærens Traincommandeur var denne Post bleven overtaget af Ritmester Barner.

Den 7de Linie-Bataillon,
 " 9de do. do.
 " 4de Reserve-Bataillon,
 det 1ste Reserve-Jægercorps.
 Til Brigaden attacheres Batteriet Marcussen og
 1/2 Deling Ingeniurer.

e) Cavaleriet under Oberst Juel:

1ste Cavaleri-Division,
 2den do. do.

f) Reserve-Artilleriet:

Batteriet Schultz,
 Halvbatteriet Tillisch,
 do. Jonquières.

De Afdelinger, som ikke allerede ere i Fæstningen overføres saa betids, at de kunne staae paa Allarmpladserne i Fæstningen Natten mellem den 5te og 6te Juli Kl. 1. Afdelingernes Allarmpladser, som tilige skulle tjene som Bivouakpladser, blive følgende:

For den 6te Brigade: mellem Dronningensgade og Volden fra Norges til Sjællands Bastioner.

For den 3die Brigade: i Venders-, Danmarks-, Gothers- og Prindsensgade.

For den 5te Brigade: langs Stranden N. for Castellet; dog skulle denne Brigades Afdelinger først indtræffe her, efterat det er blevet mørkt den 5te Juli, da de ellers kunne sees af Fjenden; indtil da maa Commandantskabet anvise en anden Plads.

For den 4de Brigade: Pladsen imellem Gothersgade og Volden mellem Slesvigs og Oldenborgs Bastioner.

For hele Artilleriet og Cavaleriet: paa de aabne Qvarterer nærmest Kongens Port.

Kl. 1, hvis ikke anden Ordre gives, deboucherer

Avantgarden ud af Fæstningen ad Kongens Port og Poternen ved Dronningens Bastion.

Samtidigt rykker den 5te Brigade og det samme attachederede Batteri forbi Forhugget ved Stranden ud af Fæstningen.

Efter Avantgarden følge Cavaleriet og Halvbatteriet Tillisch ud af Kongens Port.

Medens Avantgarden rykker frem og omgaaer Løbegraven N. V. for Fæstningen samt søger at bemægtige sig Fjendens Værker her, bevæger den 5te Brigade sig saa hurtigt som muligt mod Kirstinebjerg ad Vejene nærmest Stranden.

Saasnart Avantgarden og den 5te Brigade have udviklet sig og indtaget en Stilling fra den nordlige Ende af Inondationen til Kirstinebjerg, rykker Avantgarden frem mod Egum og Stallerup, og den 5te Brigade mod Trælle og Egeskov.

Den 3die Brigade deboucherer under denne Bevægelse ud af Kongens Port og Poternen; den 4de Brigade rykker ud ad Vejen forbi Forhugget langs Stranden.

Umiddelbart efter den 3die Brigade følge Batteriet Schulz og Halvbatteriet Jonquières.

Den 3die og 4de Brigade tage en foreløbig Stilling bag Slugten, som fra Inondationen strækker sig i nordøstlig Retning.

Viser det sig, at Fjendens Hovedstyrke er concentreret mod Nord, og at han muligen for en Del vil trække sig tilbage over Vejby, da angribes han med Kraft af Avantgarden og den 5te Brigade; søger han derimod at forsvare en Stilling fra Inondationen til Egum, da angribes han af Avantgarden og den 3die Brigade, medens den 5te og 4de Brigade i saa Fald danne Reserven. Avantgardens og den 3die Brigades

Operationslinier blive i dette Tilfælde hovedsagelig Vejene resp. til Bredstrup og til Stovstrup.

Den commanderende General vil i Reglen opholde sig imellem den 3die og 4de Brigade.

Samtidigt med Udfaldet gjøres med Transportskibe, Dampskibe og 2 Kanonbaade en Demonstration ind i Vejle Fjord.

Ligeledes foretages fra Fæne Sund en Demonstration med Dampfartøjer og aabne Baade mod Kysten fra Lyngsodde mod Skjærbæk.

Operationerne understøttes ievrigt med de disponible Kræfter af Marinen.

Fæstningen saavel som Strandbatterierne paa Fyen iagttage nøje Troppernes Bevægelser for ligeledes at assistere.

Af Trainet overføres intet andet til Fæstningen end Brigadeambulancerne. Infanteriets Ammunitionsvoiturer skulle under behørig Bevogtning koncentreres i Nærheden af Strib paa et sikkert og skjult Sted. Trainvoiturerne skulle anvendes ved Strib til forefaldende Transporter og desaarsag stilles under Commando af Armeens Traincommandeur. Disse Trainvoiturer møde sammesteds den 6te dennes om Morgenens Kl. 4 slet.

Bülow.

I denne Disposition blev der endnu den 4de truffet en mindre Forandring. Den Infanteristyrke, som var bleven stillet til Raadighed for Commandanten i Fredericia som fast Besætning under Udfaldet, bestod kun af 2det Forstærknings-Jægercorps og 4de og 5te Forstærknings-Bataillon, af hvilken sidste Afdeling, som

det vil erindres, kun 1 Compagni var formeret som taktisk Afdeling, da de 3 øvrige Compagnier vare afgivne til Tjeneste ved Fæstningens Artilleri- og Ingenieurafdeling. Da Commandanten ikke antog, at de nævnte Infanteriafdelinger endnu havde vundet den tilbørlige Fasthed for at kunne anvendes til Forposttjenesten foran Fæstningen, og tillige ansaa det for ubetinget nødvendigt saavel for Fæstningens Sikkerhed som for at skjule Armeecorpsets Foretagende, at Forposterne forbleve aldeles uforandrede under Udfaldet, navnlig foran den vestlige Front, androg han hos Overcommandoen om, at 5 à 6 Compagnier maatte blive stillede til hans Raadighed til denne Tjeneste. Som Følge heraf befalede Overcommandoen, at 6te Reserve-Bataillon og 1 Compagni af 2den Forstærknings-Bataillon yderligere skulde afgives til fast Besætning i Fredericia under Udfaldet; et andet Compagni af sidstnævnte Bataillon efterlodes derhos paa Fyen for efter Søofficeren i Hovedkvarteret, Capitainlieutenant Muxolls nærmere Bestemmelse at anvendes til Besætning paa de Fartøjer, med hvilke der skulde foretages de i Dispositionen betegnede Demonstrationer i Vejle- og Kolding Fjord.

Overskibningen til Fredericia, som under Ledelse af Chefen for Transportflaaden, Capitain Tegner, udførtes med 5 Dampskibe, 10 Transportchalouper og 7 Færger og Kaage, fortsattes næsten uden Afbrydelse dels fra Landingsbroen i Baaring Vig, dels fra den østlige Bro ved Strib. Den 4de overførtes 2den Cavaleri-Division og en Deling af Ordonnantscorpset, Natten til den 5te og denne Dags Formiddag de paa Fyen værende Afdelinger af 3die, 4de og 5te Brigade, og hen paa Eftermiddagen og om Aftenen 4de Batteri (Marcussen) og den 6te Brigades Afdelinger; Transporterne bleve beskytne fra de fjendlige Batterier, men uden at der derved tilføjedes dem noget Tab. Om Aftenen Kl. omtrent 10 afgik endelig General Bülow

og Brigadecommandeurerne samt deres Stabe fra Strib til Fredericia. Størstedelen af Generalerne med tilhørende Stabe overførtes paa samme Skib, en Uforsigtighed, som kunde have havt alvorlige Følger, hvis en af de Bomber, der saavel ved Ind- som ved Udskibningsstedet sloge ned eller sprang i Nærheden af Skibet, heldigvis uden at anrette Skade, var sprungen paa selve Skibet.

Hvad der var paalagt Fæstningen under Udfaldet, var fornemmelig at forsvare Fronterne mod Vest ved at besætte Oversvømmelsens Dæmninger, at iagttage Fjendens Bevægelser og paa bedste Maade ved sin Ild at dække vore Troppers Fremrykning; kun hvis vore Vaaben maatte have Held med sig, var det blevet tilladt Commandanten med Tropper af Fæstningens faste Besætning at angribe Fjendens højre Fløj V. for Oversvømmelsen. Af Infanteribesætningen, der den 5te foreløbigt var bleven forøget ved 2 netop ankomne Rekrutafdelinger, hver et Par Hundrede Mand stærk, overtog 1ste Compagni af 5te Forstærknings-Bataillon Forposttjenesten N. for Fæstningen fra Stranden indtil foran Dronningens Bastion; Strækningen herfra indtil Kolding Vejen og de derværende Forskandsninger besattes af 2det Compagni af 2den Forstærknings-Bataillon, og Forskandsningerne ved Kalkbrænderiet, Vaabenpladsen foran Oldenborgs Bastion, samt Slesvigs og Prindsessens Raveliner med $1\frac{1}{2}$ Compagni af 6te Reserve-Bataillon; 2 Compagnier af denne Bataillon stilledes fra Mørkets Frembrud i en Have tæt S. for Kolding Vejen som Rerserve for Forposterne, der alle stode under Commando af Oberstlieutenant Kæsemodel*). 4de

Fæstningens
Opgave under
Udfaldet.

*) Under Oberstlieutenant la Cours Sygdom havde den fra Udcommando til Vestindien retournerede Oberstlieutenant Kæsemodel midlertidigt overtaget Commandoen over 6te Reserve-Bataillon.

Forstærknings-Bataillon besatte det vestlige, og 2det Forstærknings-Jægercorps det nordlige Volddistrict; af sidstnævnte Afdeling holdtes en mindre Styrke paa omtrent 60 Mand, som efter Commandantskabets Opfordring frivillig havde meldt sig, i Beredskab for under Commando af Adjutanten ved Corpset, Lieutenant M. Petersen, at medvirke ved Udfaldet, hvis passende Lejlighed dertil gaves. Hele Artilleribesætningen mødte om Aftenen paa Volden til Skytsets Betjening.

I Henhold til Overcommandoens Ordre var der blevet organiseret 4 Demoleringsafdelinger under Ingenieurcapitainerne Meyer, Linde, Arnholtz og Schrøder, hver bestaaende af 2 Sectioner Sappeurer, en Snes Haandværkere, Tømrere og Smede med det fornødne Værktøj, samt et med Spader og Hakker forsynet Infantericommando, den første paa c. 60 Mand, de tre paa c. 100 Mand; hver Afdeling tildeltes et Detachement Artillerister paa 1 Underofficer og 10—12 Mand, der vare forsynede med Tændmateriale og Fornaglingsapparater. Som Reserve dannedes der endvidere en Afdeling paa en halv Snes Sappeurer og c. 130 Infanterister under Commando af Ingenieurcapitain Lehmann.

Afdelingen under Capitain Linde skulde om Aftenen først rydde Forhugget ved Stranden i en Snes Alens Brede for derigjennem at lade Udfaldstropperne debouchere, dernæst følge disse og overtage Demoleringen af de paa begge Sider af Vejen til Excererpladsen liggende Værker. Afdelingen under Capitain Arnholtz skulde følge Avantgarden og demolere Værkerne og Løbegravene over Vejen til Egum. Demoleringen af Værkerne og Løbegravene ved Kolding Vejen og imellem Fuglsang Vejen og Møllebugten overdros henholdsvis til Afdelingerne under Capitain Schrøder og Capitain Meyer.

Af den slesvig-holstenske Hærafdeling stod, som det vil erindres, Avantgarde-Brigaden paa højre Fløj, 2den Brigade i Centrum, og 1ste Brigade paa venstre Fløj; Cavaleri-Brigaden cantonnerede med 5 Escadroner og 6 Kanoner af det ridende Batteri V. for Afsnittet ved Bredstrup i Pjedsted, Herslev, Follerup o. s. v.; Armeecorpsets Hovedkvarter var i Bredstrup. Den specielle Fordeling af Tropperne paa den Tid, Udfaldet skete, var følgende:

Den slesvig-holstenske Hærs Opstilling ved Udfaldets Begyndelse.

Af Avantgarde-Brigaden, hvis Stabskvarter var i Erisø, havde

1ste Jægercorps Forposterne mod Syd ved Lille Belt; det havde 1 Compagni i Skjærbæk, 1 i Snoghøj, og 2 Compagnier i og ved Hønebjerggaard;

9de Bataillon stod med 2 Compagnier ved Sanddalshuse med Forposter ved Beltet, de 2 andre Compagnier i Hyttelejren ved Erisø, hvor ogsaa

2det Jægercorps var anbragt;

det 6 Pds. Batteri Nr. 3 og

» 12 Pds. » Nr. 1 stode ved den sydlige Udgang af Erisø; endelig cantonnerede

1ste Dragon-Regiments 2den Escadron i Børup.

10de Bataillon, som egenligt hørte til Brigaden, var underlagt Commandeuren for Infanteriet, General Zastrow, til Anvendelse i Centrum.

I Centrum havde Commandeuren for Infanteriet sit Kvarter i Stovstrup, medens 2den Brigades Stabskvarter var paa Sønderbygaard. Af Afdelingerne havde

10de Bataillon besat Forposterne foran Teglværket med 1 Compagni (Feltvagterne 1 og 2 med Repli ved Teglværket), medens de 3 Compagnier stode i Hyttelejren ved Fuglsang;

7de Bataillon havde 1 Compagni i Redoute 1 og

2 og paa de foran værende Feltvagter 3 og 4, de andre 3 Compagnier som Repli Ø. for Stovstrup i Nærheden af det Sted, hvor Vejen til Bredstrup bøjer af fra Kolding Vejen;

5te Bataillon havde 2 Compagnier som Besætning af Feltvagterne 5—9, i Løbegravene, Redoute 4 og det store Morterbatteri; de 2 andre Compagnier stode som Repli i Slugten mellem Redouterne 3 og 4;

4de Jægercorps med 2 Kanoner af det 6 Pds. Batteri Nr. 2 stod i Hyttelejren bag Redoute 3;

6te Bataillon, som nylig var bleven afløst af 7de Bataillon, var paa Vejen til et Cantonnement i Stovstrup;

8de Bataillon, der var bleven afløst af 5te Bataillon, var netop ankommen til Stallerup og der gaaet i Qvarter;

Det 6 Pds. Batteri Nr. 2 cantonnerede i Stovstrup (de 2 Kanoner vare som anført ved Hyttelejren bag Redoute 3); endelig cantonnerede

Det 12 Pds. Batteri Nr. 2 i Torp.

Af 1ste Brigade, hvis Stabsqvarter var paa Kirstinebjerg, havde

2den Bataillon 1 Compagni i Redoute 5 og den tilstødende Del af Løbegraven, og 1 i den øvrige Del af Løbegraven indtil Stranden; de 2 andre Compagnier, som nylig vare blevne afløste, vare i Begreb med at afmarchere til den mindre Hyttelejr. Ved Bygning af Batterierne vare foruden Pionererne og Artilleristerne endnu 200 Mand af 1ste og 3die Bataillon beskæftigede og eventuelt bestemte til Forstærkning af Forposterne;

1ste og 4de Bataillon med 2 Kanoner af det 6 Pds. Batteri Nr. 1 stode i Hyttelejren ved Kirstinebjerg;

3die Jægercorps og Resten af det 6 Pds. Batteri
Nr. 1 cantonnerede i Egeskov,

3die Bataillon i Vejlbj,

1ste Dragon-Regiments 5te Escadron og 2det
Dragon-Regiments 1ste Escadron med 2 Kanoner ri-
dende Artilleri i Egum, og endelig

de 2 Pionercompagnier og Skarpskytteafdelingen
i Trælle.

Cavaleri-Brigadens Stabsqvarter var i Pjedsted,
1ste Regiments i Follerup, 2det Regiments i Herslev.

Fjendens samlede Styrke udgjorde c. 14000 Mand
med 48 Stykker Feltskyts.

Vor hele Styrke af Officerer, Underofficerer og
Menige af alle Vaabenarter, der rykkede ud for at
deltage i Slaget, beløb sig efter den i Bilag 7 an-
førte Styrkeliste til 19404 Mand; desuden fandtes i
Fæstningen 4186 Mand, medens der til Demonstra-
tioner fra Søsiden anvendtes 233 Mand; af Feltkanoner
havde vi 48 Stykker til vor Disposition.

Den 6te Juli Kl. henimod 1 om Morgenen stode samtlige vore Afdelinger kampfærdige paa deres Allarmpladser. Brigadecommandeurerne havde efter den commanderende Generals Opfordring henvendt sig med nogle opmuntrende Ord til Tropperne, gjort dem opmærksomme paa, at der med den betydelige Styrke, hvormed Armeecorpsct vilde rykke frem, var al mulig Grund til at forvente et hæderligt og glimrende Resultat, naar hver Mand kun gjorde sin Pligt, fremhævet Raskhed og Livlighed ved Angrebene som den væsenligste Betingelse for et heldigt Udfald og anbefalet Brugen af Bajonetten fremfor en tidspildende Skydekamp. Troppernes Stemning var fortrinlig, hver Mand syntes at have fattet Øjeblikkets Betydning og brændte af Lyst til at maale sig med Fjenden. Vejrliget, der i længere Tid havde

været ualmindelig stormfuldt og uroligt, havde pludseligt skiftet Charakter; det var en skøn og stille Sommernat, Fuldmaanen stod klart paa den skyfri Himmel og oplyste alle fremtrædende Gjenstande, medens en fin Taage var udbredt over Engene og de lavere Marker. Den med Dampe opfyldte Luft og en svag Luftstrømning fra Nord, som rejste sig noget efter Midnat, vare forsaavidt til Gunst for Udfaldet, som disse Omstændigheder særligen bidroge til, at Deboucheringen fra Fæstningen foregik, uden at Fjenden strax blev opmærksom derpaa, og at Fjendens nordligt for Fæstningen cantonnerende Afdelinger ikke ved Lyden af Skuddene bleve underrettede om Kampens Begyndelse.

Kampens 1ste
Moment indtil
Kl. omtrent 2 1/2.

Kl. 1 begyndte Avantgarden at rykke ud af Kongens Port og Poternen ved Dronningens Bastion, og omtrent samtidigt deboucherede 5te Brigade ud af Fæstningen gennem den i Forhugget ved Stranden tilvebragte Aabning; Cavaleriet fulgte umiddelbart efter Avantgarden.

Efter den først tagne Bestemmelse skulde 6te Brigade have været opstillet i 2 Træfninger, nemlig regnet fra Højre 1ste og 2den lette Bataillon i 1ste, og 1ste Forstærknings-Jægercorps, 3die Forstærknings-Bataillon og 2det Jægercorps i 2den Træfning. Forinden Udmarchen fra Fæstningen fik imidlertid 2det Jægercorps Ordre til strax at stille sig i 1ste Træfning tilvenstre af 2den lette Bataillon, en Plads, som den dog endnu ikke havde naaet, da Fremrykningen af Træfningen begyndte. Den befalede Opstilling for Træfningerne var i Compagnicolonner, for 1ste Træfning derhos med Skytter i Intervallerne; det var blevet Mandskabet tilladt at aflægge Tornysteren.

Ifølge den af Overcommandoen givne Disposition skulde Avantgarden, som det vil erindres, omgaae Løbegravene N. V. for Fæstningen, altsaa rykke frem i det

aabne Rum mellem disse og de østligere liggende Forskandsninger, søge at bemægtige sig de nævnte Løbegrave samt de bagved liggende Værker og derefter tage Front mod Nordvest eller Vest til Angreb paa den Stilling udenfor Værkerne, hvor Fjenden kunde antages at ville concentrere sin Hovedstyrke. Det var imidlertid kun meget ufuldstændigt, at de saaledes givne Bestemmelser kom til Udførelse. Den hurtige Fremrykning, endnu inden Formeringen var endt, Vanskeligheden ved i Mørket at lede Troppernes Bevægelser og vedligeholde Forbindelsen, Ukjendskab til Terrainet og de fjendlige Forskandsningers Udstrækning, og endelig den øjeblikkelige Fremdragning af 2det Jægercorps paa 1ste Træfnings venstre Fløj bevirkede, at en Del af den udstrakte Linie tørnede mod Forskandsningerne, forinden den omgaaende Bevægelse havde fundet Sted. Værkernes Modstandskraft og det Mod og den Udholdenhed, hvormed Fjenden forsvarede sig, foranledigede, at en betydelig Del af Kræfterne i længere Tid maatte anvendes til at overvinde denne Modstand, saa at Hovedkampen saavel her som paa højre Fløj, hvor lignende Omstændigheder gjorde sig gjældende, blev en Kamp om Forskandsningerne og mod Fjendens Forsøg paa at komme disse til Undsætning, og ikke, som i Dispositionen forudsat, en Kamp mod den i Terrainet bagved opstillede, concentrerede, fjendlige Styrke. Under saadanne Forhold maatte det selvfølgelig mindre blive de enkelte, højere Commanderendes Ledelse, end den samvirkende Bestræbelse af alle i Kampen Deltagende, de forskjellige Afdelings- og Underafdelingsføreres Tapperhed, Dygtighed og fortrinlige Samvirken i Forbindelse med Mandskabets uovertræffelige Mod og Udholdenhed, der fik den afgjørende Indflydelse paa Kampens endelige, glimrende Resultat; den særegne Karakter, Kampen saaledes antog, maa ogsaa paatrykke Fremstillingen af

Slaget et ejendommeligt Præg, idet den mere end almindeligt gjør det nødvendigt at følge de enkelte Troppesafdelingers Virksomhed under Begivenhedernes Udvikling.

1ste lette Bataillon — Oberstlieutenant Walther — der var rykket ud af Kongens Port, formerede sig med 1ste Compagni Ø. for Vejen til Trælle, 2det Compagni paa selve Vejen, og 3die og 4de Compagni V. for samme; Halvdelen af hvert Compagni var opløst i Tirailleurkjæde. Fremrykningen skete i Løb, de fjendlige Forposter af Cavaleri og fra Løbegravene af Infanteri kastedes hurtigt tilbage, og under en efterhaanden tiltagende Ild avancerede Bataillon en igjennem det aabne Rum mellem Forskandsningerne indtil omtrent 600 Alen hinsides disse. Ved den hurtige Fremrykning var Bataillon imidlertid bleven langt fjernet fra Avantgardens 2den Træfning, 5te Brigades Afdelinger vare endnu ikke komne op paa dens højre Fløj, og paa venstre Fløj var Forbindelsen med 2den lette Bataillon bleven brudt, idet denne Afdeling, som vi senere skulle see, foretog en Svingning til venstre; en mindre Del af venstre Fløjcompagnies Kjæde var derved kommen til at slutte sig til 2den lette Bataillon, og Compagniet var under sin Bestræbelse for at vedligeholde Forbindelsen bleven holdt noget tilbage, dannende en stump Vinkel med den øvrige Kjæde. Bataillon befandt sig saaledes i en isoleret Stilling og kunde foreløbigt ikke rykke videre frem; i Fronten havde den kun endnu de tilbagekastede Forposter, men i højre Flanke truedes den af en fjendelig Afdeling, hvis Styrke ikke nøje kunde skjønnes — det nylig fra Forpost afløste, i Terrainet bag Redoute 5 staaende Compagni af den slesvig-holstenske 2den Bataillon. Senere efter blev vel dette Compagni angrebet og kastet tilbage i nordøstlig Retning henimod Exerцерpladsen af Afdelinger af 4de Reserve-Bataillon, der,

efter at være gaaede Vest om Redouten, nu begyndte at naae frem; men imidlertid rykkede betydelige, fjendlige Forstærkninger frem, der foreløbigt hindrede vore Tropper i enhver videre Fremtrængen paa denne Del af Kamppladsen og en Tid lang bragte dem i en meget vanskelig Situation.

Da Commandeuren for den slesvig-holstenske 1ste Brigade, Major Stückradt, havde erholdt Melding om Udfaldet, havde han nemlig strax ladet de til Hyttelejren ved Kirstinebjerg henlagte Afdelinger, 1ste og 4de Bataillon samt 2 Kanoner af det 1ste 6Pds. Bateria, allarmere og sætte sig i Marche mod Redoute 5; samtidigt gav han Befaling til, at Brigadens i Egeskov og Vejlbj cantonnerende Afdelinger skulde dirigere sig paa Kirstinebjerg med Undtagelse af 1 Compagni af 3die Jægercorps, der skulde blive tilbage til Bevogtning af Vadestedet. Den slesvig-holstenske 1ste Bataillon rykkede, formeret i Compagnicolonner og fulgt af 4de Bataillon som Reserve, frem i Terrainet V. for Exercerpladsen og kom saaledes frem i Flanken paa 1ste lette Bataillon, imod hvilken den udviklede en Del af sin Styrke til Angreb, medens Resten attaquerede enkelte, for Størstedelen i Tirailleursværme opløste Afdelinger af 4de Reserve-Bataillon og drev dem tilbage til Terrainet N. V. for Redoute 5; samtidigt protsede de 2 Kanoner af tæt V. for Trælle Vejen og aabnede deres Ild mod 1ste lette Bataillon. Oberstlieutenant Walther, der erkjendte Vigtigheden af at bevare sin Stilling, lod en Del af Bataillononen gjøre Front mod dette Flankeangreb, Reserverne rykkede frem i Kjæden, og der opstod nu en morderisk Kamp, der undertiden førtes med Bajonetten og tilføjede saavel Vore som Fjenden de alvorligste Tab. Kampen var staaende, Fjenden formaaede ikke at trænge videre frem til Undsætning for Redouten, navnlig da Major Stückradt ikke vovede

at lade 4de Bataillon gribe ind i Fægtningen, forinden Afdelingerne fra Vejlbj og Egeskov vare indtrufne; men Situationen var dog stedse yderst vanskelig for 1ste lette Bataillon, hvis højre Fløj endnu stadigt fægtede uden at have opnaaet directe Forbindelse med den 5te Brigade. Nu indtraf imidlertid paa Bataillonens højre Fløj 1ste Compagni af 1ste Forstærknings-Jægercorps under Capitain Klingsey, som General de Meza paa Bataillonens Anmodning om Understøttelse havde ladet rykke frem, og noget efter lykkedes det atter 5te Brigades Afdelinger at vinde lidt Terrain, efterat den øvrige Del af 4de Reserve-Bataillon var naaet frem i Fægtningslinien. Klokken var c. 2 1/2, en Tid, vi ville søge at fastholde for et af Slagets Momenter.

2den lette Bataillon — Oberstlieutenant Hindenburg — der var rykket ud gennem Poternen ved Dronningens Bastion, formerede sig i Compagnicolonner efter Compagniernes Numerorden tilvenstre og satte sig i Bevægelse i nordlig Retning, idet Blænkerne kastedes frem, og idet der efterhaanden toges Afstand fra Midten for at vinde Terrain og for at komme i Forbindelse med 1ste lette Bataillon, hvorfra der snart hørtes Skydning; de 3 Compagnier gik frem Øst om Forskandsningerne, medens 4de Compagni avancerede lige mod den østligste Del af Løbe-graven. De fjendlige Feltvagter, som strax havde spredt sig i Kjæde i og i Høide med Løbe-graven, aabnede en levende Ild mod Bataillon, der imidlertid ikke besvarede denne, men uden at lade sig standse gik frem til Angreb; Fjenden kastedes hurtigt tilbage og mistede i Løbe-graven adskillige Fanger, inden der fra vor Side endnu var læsnet noget Skud. Bataillon foretog nu en Svingning tilvenstre og rykkede under en levende Tirailleurild rask frem i nordvestlig Retning, uagtet Marchen igjennem det høje, vaade Korn

var meget besværlig, og Fjendens Ild stadigt tiltog i Styrke ved de tilkommende Forstærkninger navnlig mod vor venstre Fløj, hvor hele 4de Compagni snart maatte opløses i Kjæde. Fjenden formaaede ikkun en kort Tid at holde de Stillinger, hvori han efterhaanden søgte at sætte sig fast, og det varede ikke længe, inden Bataillonens højre Fløj begyndte at overskride den store Slugt; Bataillonens raske Fremtrængen i den fjendlige Opstillings Flanke og Ryg svækkede i høj Grad den Modstand, som Fjenden stræbte at gjøre mod det Angreb, der samtidigt rettedes af 2det Jægercorps mod den nærmest Egum Vejen liggende Del af Forskandsningerne.

2det Jægercorps — Oberstlieutenant Branner — som rykkede ud af Poternen umiddelbart efter 2den lette Bataillon, formerede sig i Compagnicolonner med fremsendte Blækere, men havde endnu ikke fuldkomment udviklet sig, da den øvrige Del af vor 1ste Træfning begyndte Avanceringen. Corpsets Fremrykningslinie gik omtrent mod det Punkt, hvor Egum Vejen overskares af Løbegraven, 2det Compagni nærmest imod samme, 1ste Compagni tilhøjre og 4de Compagni tilvenstre derfor. De fjendlige Feltvagter kastedes ogsaa her hurtigt og trak sig, heftigt forfulgte af Vore, tilbage til de nærmest bagved liggende Værker, Ø. for hvilke 2den lette Bataillon, som vi have seet, var i stadig Fremgang; Corpsets 3die Compagni, der efter Bestemmelsen skulde have udviklet sig imellem 2det og 4de, var under Bevægelsen i Mørket kommet tilhøjre af 1ste Compagni og kom derved ind imellem 2den lette Bataillons Compagnier, i Forbindelse med hvilke det snart indvikledes i en levende Fægtning.

Som det vil erindres, var det den slesvig-holstenske 5te Bataillon, der havde besat denne Del af Forpostlinien, idet 2 af dens Compagnier vare opløste som Feltvagter, medens de 2 andre stode som Repli

ved Egum Vejen i den store Slugt. Da Feltvagterne kastedes tilbage, lod Commandeuren for Bataillon, Major Matzdorff, strax det ene af de sidstnævnte Compagnier rykke frem til Redoute 4 og det store Morterbatteri, medens han med det andet gik frem Ø. for Redouten for ved et Modangreb om muligt at søge at standse vore Tropper. Der udspandt sig snart her en voldsom Skydning paa meget nært Hold; men angrebet i Fronten af 2det Jægercorps's højre Fløj og fuldstændigt overfløjet i venstre Flanke af den fremtrængende 2den lette Bataillon, maatte det fjendlige Compagni snart efter betydelige Tab tiltræde Retraiten over den bagved værende Slugt. Hovedstyrken af 2det Jægercorps var imidlertid uden at lade sig standse af den meget stærke Ild, hvormed den modtoges, stormet frem mod de ovenfor nævnte Værker, 2det Compagni omtrent lige mod Redouten, og efter en kort, men heftig Kamp bleve disse med vedliggende Løbegrave overvældede fra alle Sider og tagne; Besætningen i Redouten, 2 Officerer og 95 Underofficerer og Menige, toges tilfange, ligeledes nogle og tyve Mand i Morterbatteriet, medens Resten af den slesvig-holstenske 5te Bataillon hurtigt veg tilbage over Slugten. Bataillonens Kraft var for Størstedelen brudt, inden Besætningen i den bag Redoute 3 værende Hyttelejr, 4de Jægercorps og 2 Kanoner af det 2det 6 Pds. Batteri, naaede frem til Undsætning. Formeret i Compagnicolonner i 2 Træfninger, rykkede Corpset tilligemed Kanonerne frem paa begge Sider af Egum Vejen mod Slugten, men blev paa Grund af vore Troppers omfattende Angreb nødt til at sprede sig stærkt, saa at alle 4 Compagnier snart vare dragne frem i forreste Linie og opløste i Tirailleursværme, blandede med de tilbagevegne Afdelinger af 5te Bataillon. Fra Øst trængte 2den lette Bataillon stadigt frem og truede allerede med at om-

gaae sidstnævnte Redoute, fra Syd begyndte 2det Jægercorps at overskride Slugten, Situationen blev stedse betænkeligere for Fjenden, Tabet af Officerer og Mandskab var betydeligt, og Troppernes moralske Stemning alvorligt rystet; under disse Forhold indsaa Commandeuren for det 4de Jægercorps, Major Schmid, at han ikke længer vilde kunne modstaae vore Troppers Angreb, og kastede sig derfor med omtrent 60 Mand Jægere og Infanterister ind i Redouten, hvis Palissadeport han lod lukke. Kort Tid efter befandt 4de Compagni af 2den lette Bataillon sig ligeoverfor den østlige Side af Redouten; medens omtrent Halvdelen af Compagniet rykkede frem længere mod Nord til Forbindelse med Bataillonens andre Compagnier, gik Resten over til Angreb paa selve Redouten. Compagnicommandeuren, Capitain C. F. Schøning, sprang, fulgt af sin Fanebærer, ned i Graven, kravlede op ad den udvendige Brystværnsskraaning, plantede Fanen paa Kronen, og i et Nu var Graven og Skraaningens bedækket med vort Mandskab; mindre Dele af 2det Jægercorps kom snart til og deltog med Compagniet i en heftig Tirallering tvers over Kronen af Værket. Ved denne Tid, netop det Tidspunkt, vi søge at fastholde, vare de andre Compagnier af 2den lette Bataillon i Forening med 3die Compagni af 2det Jægercorps naaede frem til i Nærheden af og tildels igjennem Hyttelejren, idet de efterhaanden kastede Fjenden tilbage til Højderne bag samme, medens den øvrige Del af 2det Jægercorps havde sat sig fast paa Affaldene N. for Slugten tæt S. V. for Redouten.

Demoleringsafdelingen under Capitain Arnholtz, der i Begyndelsen havde fulgt 2den lette Bataillon, men snart var bøjet over mod Morterbatteriet og Redoute 4, begyndte, strax efterat disse Værker vare tagne, paa deres Demolering, idet der tillige for det Tilfælde, at vore Tropper skulde blive trængte tilbage, blev truffet

Foranstaltninger til at sprænge Morteren og Krudtmagasinet.

Af Avantgardens øvrige Afdelinger, der alle rykkede ud af Kongens Port, fulgte 3die Forstærknings-Bataillon, — Oberstlieutenant Gerlach — efter at være formeret i Compagnicolonner, 1ste lette Bataillon i nordlig Retning. Under denne Fremrykning havde Oberstlieutenanten af General de Meza erholdt Ordre til at detachere et Compagni til Understøttelse for 1ste lette Bataillons højre Fløj, men da 1ste Forstærknings-Jægercorps — Major Schepelern — imidlertid var naaet op paa højre Fløj i 2den Træfning, blev Ordren forandret, saaledes at det blev dette Corps, der, som allerede omtalt, kom til at afgive Compagniet. Begge Afdelinger stode ved det fastholdte Tidspunkt endnu i Reserve bag Avantgardens højre Fløj; det samme var Tilfældet med det Avantgarden attachedede 9de Batteri (Wegener), der fulgtes af Sappeurdelingen under Lieutenant Købke, samt med det halve Espingolbatteri under Major Meincke.

Omtrent samtidigt med Avantgarden havde 5te Brigade, som berørt, begyndt Deboucheringen gjennem Førhugget ved Stranden. Den af Brigaden givne specielle Disposition, der var bleven meddelt dens samtlige Afdelingscommandeurer, gik i det Væsenlige ud paa Følgende: Fra Brigadens Samlingsplads N. for Citadellet mellem Volden og Stranden skulde Deboucheringen tage sin Begyndelse Kl. 1 Morgen i nedennævnte Orden: 1ste Reserve-Jægercorps og den med samme følgende halve Ingenieurdeling, 2 Kanoner af 4de Batteri (Marcussen), 9de Linie-Bataillon, 4de Reserve-Bataillon, de øvrige 6 Kanoner af 4de Batteri (Marcussen), 6te Linie-Bataillon og endelig 7de Linie-Bataillon. Saasnart Deboucheringen havde fundet Sted, og Terrainet tillod det, skulde der formeres 2 Træfninger, idet, regnet

fra højre Fløj, 9de Linie-Bataillon og 4de Reserve-Bataillon med 2 Kanoner skulde danne 1ste, 6te og 7de Linie-Bataillon med 6 Kanoner 2den Træfning; Jægercorpset skulde dække Fronten. Naar Brigaden tilligemed Avantgarden var kommen i den i Overcommandoens Disposition omtalte Stilling mellem Kirstinebjerg og Inondationen, skulde 9de Linie-Bataillon detachere 2 Compagnier imod Trælle Skov for at afsøge denne og ophæve de muligen der etablerede Feltvagter, medens Bataillonens 2 øvrige Compagnier i Forening med 6te Linie-Bataillon og 2 Kanoner skulde rykke frem mod Trælle og angribe den derværende Fjende. 1ste Reserve-Jægercorps, 4de Reserve- og 7de Linie-Bataillon med 6 Kanoner skulde derimod gaae mod Egeskov, angribe denne By med Heflighed og navnlig søge saasnaart som muligt at bemægtige sig Vadestedet over Rands Fjord for at afskjære Fjenden Retraiten ad denne Vej; man skulde have Opmærksomheden henvendt paa, om nogen Undsætning nordfra vilde passere Vadestedet, i hvilket Tilfælde man for enhver Pris maatte søge at forhindre Overgangen.

Som det vil sees, var man i den ovennævnte Disposition gaaet ud fra, at Brigaden uden nogen alvorligere Kamp vilde kunne naae frem til den omtalte Stilling imellem Kirstinebjerg og Inondationen, idet man kun havde et meget ufuldstændigt Begreb om de fjendlige Forskandsningers Udstrækning og Beskaffenhed og navnlig om Redoute 5's Betydning og Modstandskraft. Derved kom ogsaa denne Brigade til at kæmpe under Betingelser og Forhold, der vare meget forskellige fra de forudsatte; en kraftig, planmæssig Ledelse af hele Styrken blev under disse Omstændigheder, tilmed ved Nattetid, selvfølgelig særdeles vanskelig, saa at de forskellige Føreres Initiativ maatte blive af saare

væsenlig Betydning med Hensyn til Kampens endelige Udfald.

Deboucheringen af Brigadens Afdelinger fandt Sted i Overensstemmelse med de givne Bestemmelser, alene med den Undtagelse, at 4de Bateria (Marcussen), da man havde bragt i Erfaring, at Vejen langs Stranden ikke var anvendelig for Artilleri, tillagdes Ordre til at marchere ud af Kongens Port efter Avantgarden og derefter slutte sig til Brigaden, hvor det foreløbigt skulde holde sig bag Træfningerne. Demoleringscommandoet under Capitain Linde fulgte i 2 Afdelinger henholdsvis efter 4de Reserve- og 7de Linie-Bataillon. Ankommen udenfor Fæstningsværkerne formerede 1ste Reserve-Jægercorps — Major Bonnez — sig i Compagnicolonner med fremsendte Blänkere, 1ste Compagni paa Skrænten ved Kysten med et Peloton nedenfor ved Strandbredden, 2det Compagni tilvenstre for samme henimod Vejen til Exerцерpladsen, 4de tæt V. for nævnte Vej, og endelig 3die Compagni som Reserve bag 1ste og 2det. Uden at opholde sig med at besvare den Ild, der rettedes imod dem, styrtede de to førstnævnte Compagnier løs paa den forreste, fjendlige Løbegrav, der strax toges, hvorefter der aabnedes en heftig Ild mod den retirerende Fjende, som, forstærket med de derværende Arbejdstropper, søgte at gjøre fornyet Modstand i de bagved liggende Værker. Major Bonnez lod nu 3die Compagni kaste sig ind i forreste Linie tilvenstre af 2det Compagni, og, idet hele Linien gik frem til Angreb, nødtes Fjenden til under Tabet af et ikke ringe Antal Fanger ganske at opgive Forskandsningerne Ø. for Vejen og vige tilbage i nordlig Retning mod Exerцерpladsen, heftigt forfulgt af 1ste Compagni under Capitain Løvenfeldt, til hvem ogsaa en større Del af 2det Compagni sluttede sig. Resten af 2det Compagni samt 3die Compagni gjorde Front mod de V. for Exerцер-

plads Vejen liggende Forskandsninger, idet de kastede sig ned bag Jordvolden langs den nævnte Vej og levende besvarede den Ild, som rettedes mod dem fra Værkerne, hvis Besætning, kort efterat de første Skud vare faldne, var bleven forstærket med det i Nærheden staaende, nylig fra Forpost afløste Compagni; under et Forsøg paa at storme frem i Ryggen af Forskandsningerne blev Commandeuren for 2det Compagni, Capitain Hein, haardt saaret og faldt med endel Mandskab for en kort Tid i Fjendens Hænder. Corpsets 4de Compagni, der samtidigt skulde være rykket frem V. for Vejen til Exerccerpladsen, var paa Grund af den længere Strækning, det havde at tilbagelægge under Opdeployeringen, og som Følge af de 2 andre Compagniers hurtige Fremrykning kommet noget bagud. Idet man sandsynligvis er gaaet ud fra de Erfaringer, Corpset havde gjort ved Udfaldet den 30te Juni angaaende Værkernes Udstrækning og Beskaffenhed, og deraf tillige har draget sine Slutninger med Hensyn til det Forsvar, der formentligt kunde ventes fra Fjendens Side, var der givet Compagniet Ordre til at angribe de Forskandsninger i Flanken, som den øvrige Del af Corpset angreb i Fronten. Under de givne Forhold blev det selvfølgelig Compagniet umuligt at løse den Opgave, som var bleven stillet det; det blev imidlertid under sin Fremrykning mod Forskandsningerne indviklet i en levende Fægtning, en Kamp, der baade var haard og langvarig, og i hvilken den højre Fløj af Brigadens 1ste Træfning snart kom til at deltage.

Denne Træfning, 9de Linie- og 4de Reserve-Bataillon, havde, strax efterat den var formeret, begyndt sin Fremrykning. 9de Linie-Bataillon — Major Krabbe — lod sit 1ste og 2det Compagni under Commando af Capitain Nerager følge efter det Peloton af 1ste Reserve-Jægercorps, der rykkede frem

langs Stranden for, dækket af den høje Brink, at gaae mod Trælle Skov, som det i Overensstemmelse med Brigadens Disposition paalagdes Capitainen at rense. Med 3die og 4de Compagni trak Majoren sig op paa Marken lige N. for Fæstningen, lod dem udvikle sig i Compagnicolonner og, efterat 4de Reserve-Bataillon var naaet op paa deres venstre Fløj, rykke frem i forreste Linie til Understøttelse af det der kjæmpende Compagni af Reserve-Jægercorpset. I Forening med dette stormedes nu frem mod Forskandsningerne; uden et Øjeblik at vakle ilede vore Soldater hen over faldne og saarede Kammerater, og snart var denne Del af Løbegraven tilligemed det bagved liggende Morterbatteri i vore Hænder, idet Fjenden veg tilbage til det vestligere, mere tilbagetrukne Afsnit. Medens Bataillonens 4de Compagni tilligemed Jægercompagniet satte sig fast i de erobrede Løbegrave for at arbejde sig frem mod dette Afsnit, som Fjenden vedblivende holdt besat, og hvorfra der stadigt vedligeholdtes en heftig Ild, fortsatte 3die Compagni under Capitain Hammelev Fremrykningen tværs over Vejen og videre i nordlig Retning til Exerцерpladsen og kom derved snart til at deltage i den der stedfindende Kamp. De fjendelige Besætnings- og Arbejdstropper, der fra Løbegraven vare vegne tilbage i nordlig Retning, vare nemlig paa Exerцерpladsen blevne standsede og samlede til fornyet Modstand af Commandeuren for den slesvig-holstenske 2den Bataillon, Capitain Wrangel, og skjøndt vore Jægere trængte haardt paa, var det dog lykkedes ham for en Stund at holde Stand, saameget mere som hans Styrke noget efter forøgedes med det Compagni, der havde staaet bag Redoute 5, men, som tidligere omtalt, var blevet kastet tilbage mod Exerцерpladsen, og hans Troppers Mod atter blev hævet ved den slesvig-holstenske 1ste Bataillons netop paa denne Tid foretagne, energiske, offensive Bevægelse til Undsætning af

Forskandsningerne. Nu greb imidlertid 9de Linie-Bataillons 3die Compagni med Kraft ind i Fægtningen, og da Capitain Løvenfeldt kort efter med en Del af sin Styrke fuldstændigt omgik ham i venstre Flanke, blev Fjenden under betydeligt Tab og heftigt forfulgt nødt til at gaae tilbage til henimod den paa Excerpladsen liggende, mindre Hyttelejr. Klokken var da c. 2 1/2. Capitain Nøragers Commando havde stadigt fortsat sin Fremrykning langs Stranden bag Jægerens højre Fløj; den øvrige Del af 1ste Reserve-Jægercorps og 9de Linie-Bataillon holdtes endnu stedse tilbage under Kampen om Forskandsningerne.

Strax efter at vore Tropper havde sat sig fast bag Jordvolden langs Excerplads Vejen og i Løbegravene ved Morterbatteriet, var Demoleringscommandoet under Capitain Linde rykket frem og havde fornaglet det i og ved Batterierne værende Skyts; samtidigt var Slojffningen af Værkerne bleven paabegyndt, ligesom ogsaa de i det venstre Fløjbatteri anbragte Krudtmagasiner vare blevne tømte.

Tilvenstre for 9de Linie-Bataillon var den anden Bataillon af Brigadens 1ste Træfning, 4de Reserve-Bataillon — Major Thrane — avanceret frem imod de fjendlige Værker; den var formeret i Compagnicolonner, 1ste, 2det og 4de Compagni i forreste Linie med fremsendte Skytter, 3die Compagni bagved som Reserve. Efterat Bataillonen fra Redoute 5 og den tilstødende Del af Løbegraven var modtaget med en heftig Ild, der forvoldte navnlig 1ste Compagni et meget betydeligt Tab, bøjede 2det Compagni med en Del af 1ste af tilvenstre udenom Redouten, og det var disse Afdelinger, der, som allerede tidligere omtalt, kastede det fjendlige Compagni, der havde taget Stilling bag Redouten, tilbage mod Excerpladsen, men kort efter maatte vige for den slesvig-holstenske 1ste Bataillons Angreb.

General Rye, der med sin Stab havde taget Plads i Nærheden af Redouten, erkjendte snart det Betænelige i Situationen, dersom det skulde lykkes Fjenden at trænge frem til Undsætning for Værkernes Besætning, og tog derfor den Bestemmelse, at lade 1ste Træfning kaste sig imod den fremrykkende Fjende og at lade 2den Træfning alene optage Kampen imod Forskandsningerne; Stabschefen, Capitain Beck, erholdt Ordre til at følge med 1ste Træfning, medens Generalen selv vilde blive tilbage ved 2den. 4de Reserve-Bataillons 3die og 4de Compagni, der foreløbigt vare holdte noget tilbage, indtil Brigadens 2den Træfning kom op og optog Kampen mod Forskandsningerne, vare som Følge af nævnte Bestemmelse blevne dirigerede frem til Understøttelse for de forreste Compagnier, og ved det Tidspunkt, vi søgte at fastholde, var det derved, som ogsaa berørt, lykkedes atter at vinde lidt Terrain og i Forbindelse med vor Avantgardes Afdelinger at hindre Fjendens Fremtrængen.

2den Træfnings Batailloner, 6te og 7de Linie-Bataillon — Oberstlieutenant Bentzen og Major Vogt — havde, efter at være komne op paa Marken N. for Fæstningen, ifølge Brigadens Ordre formeret sig i Fægtningsscolonner, Compagnierne bag hverandre efter Numerfølge, 7de Linie-Bataillon tilvenstre for 6te, og vare kort efter begyndte at rykke frem i nordlig Retning henimod Redoute 5 og den tilstødende Del af Løbe-graven. Samtidigt og i Stormskridt gik Bataillonerne over til Angreb for med Bajonetten at tage de nævnte Værker; men efterat de paa meget nært Hold vare modtagne med en morderisk Ild, søgte 6te Linie-Bataillon at bøje af tilvenstre og kom derved ind paa 7de Linie-Bataillon, saa at dennes Tete blev revet med ind i Bevægelsen, og Angrebets Kraft derved brudt. Stor-

men var afslaaet, Tabet betydeligt, og det var selvfølgelig ikke muligt at retablere Ordenen i Rækkerne under den vedvarende, voldsomme Ild; 6te Linie-Bataillon, der nu var kommen tilvenstre af 7de, gik derfor nogle Hundrede Alen tilbage til en derværende Terrainfordybning, hvorfra den noget efter fremsendte 2 halve Compagnier, som, opløste i Kjæde, skulde beskyde Forskandsningerne fra den sydlige og sydvestlige Side. Af 7de Linie-Bataillon fortsatte Størstedelen af 2det Compagni under Capitain N. S. Kühle, til hvem endel Mandskab af 3die og 4de Compagni samt af 6te Linie-Bataillon sluttede sig, Bevægelsen i nordlig Retning V. om Redouten, hvor Capitainen gjorde Holdt for at ordne den blandede Masse og snart efter af General Rye personlig erholdt Ordre til at gaa frem i Retning af Egeskov. Urolig over den Hindring, vore Troppers Fremrykning mødte, og da han endn stedsde frygtede, at det kunde lykkes den N. for Forskandsningerne kjæmpende Fjende at trænge frem til disses Undsætning, var Generalen nemlig selv redet nordpaa for at overbevise sig om Sagernes Stilling, efterat han forinden havde foranlediget, at en Styrke paa c. 120 Mand af 2den Træfnings Batailloner under Lieutenanterne Tranberg og Carlsen bleve sendte frem Vest om Redouten til Understøttelse for 4de Reserve-Bataillon. Den øvrige Del af 7de Linie-Bataillon gik først et Stykke tilbage, men gjorde snart omkring og foretog et nyt Angreb mod Redouten, idet der denne Gang samtidigt gjordes en omgaaende Bevægelse mod dennes Strube; skjøndt Mandskabet, opmuntret ved deres Befalingsmænds følgeværdige Exempel, med stort Mod og Uforfærdeth stormede frem imod Værket og for en Del besteg Brystværnet og trængte frem imod Strubens Palissadering, strandede dog ogsaa denne Storm paa den Omsigt og Ro, hvormed Forsvaret blev ledet,

idet Ilden først blev afgiven paa ganske korte Afstande, saa at Bataillonen atter maatte vige tilbage, efterladende et betydeligt Antal Døde og Saarede.

4de Batteri (Marcussen), der Kl. lidt over 1 $\frac{1}{2}$ var marcheret ud af Kongens Port imellem 1ste og 2den Cavaleri-Division, havde endnu ikke deltaget i Fægtningen; ubekjendt med dennes Gang, havde Batterichefen sendt en Officer frem for at opsøge General Rye og indhente nærmere Ordre, men denne Officer maatte vende tilbage med uforrettet Sag, da han ikke havde kunnet træffe Generalen; Batteriet holdt derfor endnu opmarcheret c. 1000 Alen fra Redouten V. for Vejen til Exercerpladsen.

Medens de forreste Brigader saaledes ved det fastholdte Tidspunkt vare i heftig Kamp, havde de øvrige, til Udfaldet bestemte Tropper tildels tilendebragt deres Opmarche udenfor Fæstningen. Cavaleriet var efter Udmarchen opdeployeret i Divisioner V. for Trælle Vejen; paa Begjæring fra General de Meza om Assistance af Cavaleri, lod Oberst Juel 2den Division under Major Hegermann-Lindencrone rykke frem ad den nævnte Vej, hvor den gjorde Holdt omtrent i Højde med Redouten, idet den opmarcherede i Echelons paa begge Sider af Vejen for at være parat i flere Retninger. — Halvbatteriet Tillisch, der tilligemed Cavaleriet var bestemt til Reserve for Avantgarden, var rykket ud af Kongens Port og holdt indtil videre opmarcheret udenfor Porten.

3die Brigade havde Kl. 1 $\frac{3}{4}$ modtaget Ordre til at begynde Deboucheringen gennem Kongens Port og Poternen ved Dronningens Bastion. Brigaden var inddeelt i 2 Træfninger, nemlig, regnet fra højre Fløj, 3die Linie-Bataillon, 3die Batteri (Jessen), de 2 Compagnier af 2den Forstærknings-Bataillon og 3die Jægercorps i 1ste Træfning, 5te Linie- og 1ste Forstærknings-Bataillon i 2den; 1ste Træfning gik gennem Kongens Port, 2den

gjennem Poternen. Udenfor denne forenede begge Coloner sig og opmarcherede i de 2 Træfninger, idet Bataillonerne formerede Pelotonscolonner med Skytterne i Teten af Compagnierne, og de 2 Compagnier af 2den Forstærknings-Bataillon toge Stilling med 1 Compagni paa hver Side af Batteriet, til hvis Bedækning de særligt bestemtes. I denne Formation havde Brigaden ved det fastholdte Tidspunkt netop begyndt sin Fremrykning i nordvestlig Retning for at vinde den i Dispositionen befalede Stilling bag Slugten. — 2det Batteri (Schultz) og Halvbatteriet Jonquières, der begge hørte til Reserve-Artilleriet, vare efter 3die Brigade rykkede ud af Kongens Port og holdt opmarcherede udenfor denne.

4de Brigade endelig med Undtagelse af Batteriet, der skulde marchere ud af Kongens Port og derefter slutte sig til Brigaden, var noget efter 5te Brigade begyndt at debouchere ud igjennem Forhugget ved Stranden for at foretage sin Opmarche paa Marken N. for Fæstningen; Brigaden befandt sig Kl. 2 1/2 endnu i Marchecolonne med 8de Linie-Bataillon i Teten, derefter 11te Linie- og 5te Reserve-Bataillon, og var med Teten netop ved at debouchere op paa Marken, da den erholdt Ordre fra General Bülow til at paaskynde sin Fremrykning.

Medens Begivenhederne saaledes udviklede sig, vare de vestligt og nordligt for Fæstningen cantonnerende, fjendlige Reserver efterhaanden, for de Flestes Vedkommende dog først meget sent, blevne allarmede og satte i Marche mod Kamppladsen. Ikkun den slesvig-holstenske Cavaleri-Brigade havde endnu ikke erholdt Kundskab om den stedfindende Kamp; fra Hovedquarteret i Bredstrup var der vel Kl. noget over 2, saasnart Efterretningen om Udfaldet indløb dertil, afsendt den i saa Henseende fornødne Meddelelse, men denne

naaede af en ikke opklaret Grund først Brigaden Kl. noget over 4.

Paa højre Fløj af det fjendlige Centrum vare, saasomt de første Skud vare faldne, de 3 ved Chausseen som Repli anbragte Compagnier af den slesvigholstenske 7de Bataillon rykkede frem til Besættelse af Redouterne 1 og 2 og vedliggende Skulderværn; ligeledes vare de 3 Compagnier af 10de Bataillon fra Hyttelejren i Fuglsang Skov gaaede frem og havde taget Stilling med 1 Compagni ved Teglværket, 1 ved Fuglsang Vejen c. 800 Alen bag det højre Fløjbatteri, og det tredie nogle Hundrede Alen længere tilbage. Samtlige V. for Oversvømmelsen værende Batterier havde efterhaanden aabnet Ilden imod Fæstningen, der besvarede samme, medens der imellem Forposterne vedligeholdtes en temmelig levende Tirailleurild.

Ved den fjendlige Avantgarde-Brigade vare Troppeperne ogsaa, strax efterat Kampen var begyndt, blevne allarmede og beordrede til at indtage de dem i Dispositionen anviste Stillinger. 2 Compagnier af 9de Bataillon blev tilligemed 4 Kanoner placerede ved Skytsplacementerne i Nærheden af Sanddalshuse, medens de 2 andre Compagnier stilledes ved den østlige Udgang af Erisø; 2det Jægercorps med de øvrige 12 Kanoner stod opmarcheret i Nærheden af Kirken, Escadronen bag Afsnittet V. for Byen, ved Møllen; 1ste Jægercorps endelig forblev i sin Opstilling ved Snoghøj, Skjærbæk og Hønebjerg, hvor man snart allarmedes ved de af vor Marine mod denne Del af Kysten foretagne Demonstrationer.

Kaste vi sluttelig et samlet Blik paa de Kjæmpendes Stilling og Situationen, saaledes som denne efterhaanden havde udviklet sig, see vi altsaa, at Forbindelsen mellem den fjendlige 1ste og 2den Brigade allerede paa denne Tid tildels var brudt. Skjøndt Forskandsningerne N. for Fæstningen endnu ikke vare

faldne i vore Hænder, var det dog heller ikke lykkedes Fjenden at naae frem til deres Undsætning, og Sandsynligheden for at naae dette Maal blev stedse mindre, da de langs Rands Fjorden cantonnerende, fjendlige Reserver endnu vare langt fjernede fra Kamppladsen, medens vore Troppers Antal her efterhaanden forøgedes, og den danske Overcommando tilmed ved denne Tid havde givet 4de Brigade Ordre til at paaskynde sin Fremrykning. De N. V. for Fæstningen værende, fjendlige Værker vare med Undtagelse af Redoute 3 alle tagne, og de i forreste Linie staaende Afdelinger af den fjendlige 2den Brigade vare af vor Avantgardes 2 her kjæmpende Batailloner kastede tilbage i vestlig Retning udover Hyttelejren V. for Egum Vejen. Ved den raske Fremtrængen i vestlig Retning vare imidlertid disse Batailloner blevne langt fjernede fra Avantgardens 2den Træfning, som paa Grund af den alvorlige Kamp, der førtes med Tropperne fra Hyttelejren ved Kirstinebjerg, foreløbigt var bleven holdt tilbage i Reserve bag Brigadens højre Fløj, ligesom ogsaa 3die Brigade, skjøndt under Fremrykning, dog endnu var for langt fjernet til at kunne yde nogen hurtig Understøttelse. Stillingen var derfor ikke lidet betænkelig for de nævnte Batailloner, da de efter den alvorlige, natlige Kamp, de allerede havde bestaaet, selvfølgelig kun kunde være lidet egnede til at tage det op med de friske Tropper, der fra Fjendens Side maatte føres frem imod dem; der indtraadte ogsaa kort efter i Fægtningen en Vending, som bragte Vore til for en Tid at maatte opgive en Del af det vundne Terrain.

Den slesvig-holstenske 6te Bataillon, der i Stillingen V. for Oversvømmelsen var bleven afløst af 7de Bataillon og ved Kampens Begyndelse befandt sig under Marche til Stovstrup, var ved de første Skud bøjet af ad Vejle Vejen og formeret i Compagnicolonner gaaet frem ad den fra Kobbegaard mod Redoute 3

Kampens 2det
Moment indtil
Kl. omtrent 3¼.

førende Vej, indtil den traf sammen med den tilbageviggende, forreste, næsten ganske i Kjæde opløste Linie, der herved atter bragtes til at gjøre Front. Med 1 Compagni S. for og 3 N. for Vejen gik Bataillon nu efter Befaling af Oberst Zastrow, der havde indfundet sig paa Kamppladsen, over til Angreb, fulgt af en Del af forreste Linies Mandskab og understøttet af de samtidigt fra Stovstrup ankomne Kanoner af det 2det 6 Pds. Batteri; de 2 Granatkanoner sendtes frem S. for Vejen, medens de øvrige Kanoner sluttede sig til de 2, der havde ageret i Forbindelse med 4de Jægercorps, og kjørte op paa venstre Fløj af 6te Bataillon. Imod dette overlegne Angreb formaaede vore 2 Batailloner ikke at holde Stand, idet navnlig Virkningen af Batteriet, som for Størstedelen fyrede paa meget korte Afstande og især med Kardæsker, var afgjørende og tilføjede os betydelige Tab. Som det vil erindres, var omtrent Halvdelen af 2den lette Bataillons 4de Compagni tilligemed endel Mandskab af 2det Jægercorps engageret mod Redoute 3, idet der tildels fra Brystværnets udvendige Skraaning vedligeholdtes en heftig Tirailering tværs over Kronen af Værket med dettes Besætning. Netop som man beredte sig til at bestige Kronen, blev vore foranværende Tropper nødte til at vige, og den i Graven værende Styrke maatte under disse kritiske Forhold derfor atter kravle op af den og trække sig tilbage. Da 6te Bataillon naaede Redouten, var det dog ikke lykkedes alt det i Graven liggende Mandskab at komme bort, saa at nogle og tredive Mand, for en Del saarede, blev tagne tilfange, samtidigt med at den i Redouten indesluttede Besætning blev befriet. Det fjendlige Infanteri trængte nu videre frem imod Slutgen og tildels over denne, medens Batteriet fra Højderne N. for samme levende beskød vore Tropper, der i en temmelig opløst Tilstand vege tilbage for Overmagten

dels i sydøstlig, dels i sydlig Retning. Under den sidste Del af Kampen havde Fjenden erholdt Forstærkning af 1 Compagni af 7de Bataillon, der fra Opstillingen V. for Oversvømmelsen sendtes frem over Vandlebet N. for Redoute 2 og nu i Førelse med højre Fløjs Blänkere gik frem mod det store Morterbatteri, hvor de i Gang værende Demoleringsarbejder paa Grund heraf for en Tid maatte standses. Klokken var omtrent 3; paa den fjendlige Side synes man ved denne Tid at have hengivet sig til det Haab, at det skulde lykkes at holde sig i Stillingen N. for Slugten, navnlig da nu ogsaa 8de Bataillon fra sit Cantonnement i Stallerup nærmede sig Fægtningslinien og dirigeredes frem paa venstre Fløj, hvor ligeledes den Escadron, der havde havt Forposttjeneste, kort efter indtraf.

Det varede imidlertid ikke længe, inden Situationen atter forandrede, idet vor Avantgardes Reserver kastedes frem, samtidigt med at 3die Brigade greb ind i Fægtningen, saa at Fjenden derved bragtes til at vige paa alle Punkter. Den slesvig-holstenske 8de Bataillon, der havde formeret sig i 2 Colonner, hver paa 2 Compagnier, var gaaet frem omtrent i Retning af det Sted, hvor Vejen fra Fredericia til Egeskov overskjærer den ofte omtalte, store Slugt, og havde drevet de her kjæmpende Afdelinger af vor Avantgardes 1ste Træfning tilbage over Slugten; snart kom Bataillonens venstre Fløj derved tillige i Engagement med og tildels i Flanken paa venstre Fløj af 1ste lette Bataillon, hvilken det, som vi senere skulle see, var lykkedes i Førelse med 5te Brigades Afdelinger at kaste det fjendlige Angreb tilbage, og som netop nu var under Avancering i nordlig Retning. Imidlertid havde 3die Forstærknings-Bataillon, der hidtil var forbleven i 2den Træfning, men var bleven trukket mere tilvenstre, ved forreste Linies Tilbagegang erholdt Ordre til at optage Kampen og af-

løse 2den lette Bataillon. Formeret i Compagnicolonner, rykkede Bataillon en frem i nordvestlig Retning imod den 8de Bataillon, der blev angreben med en saadan Kraft, at den nødtes til at vige; Angrebet understøttedes af 3die Compagni af 2det Jægercorps, der, som det vil erindres, havde ageret i Forbindelse med 2den lette Bataillon, men nu var gaaet frem paa højre Fløj af 3die Forstærknings-Bataillon; endnu engang søgte Fjenden at trænge frem, men Angrebet blev afslaaet for ikke oftere at blive fornyet, og snart formaaede han ikke længer at holde Stand, men begyndte at vige tilbage i Retning af Hyttelejren og Egum. Klokken var da omtrent 3 1/2.

3die Brigade, der var under Fremrykning for at indtage den i Dispositionen befalede Stilling bag Slugten N. V. for Fæstningen, var netop naaet til i Nærheden af de derværende, fjendlige Løbegrave, da vor Avantgardes venstre Fløj kastedes tilbage, og de fjendlige Tirailleurer trængte frem i Terrainet mellem det store Morterbatteri og Oversvømmelsen, hvorfra de rettede deres Ild mod Brigadens venstre Fløj. 3die Jægercorps — Major Coch — erholdt nu Ordre til at fordrive disse Tirailleurer og sendte derfor foreløbigt sit 1ste Compagni frem, men strax efter tillige 2det tilvenstre for 1ste, hvilke Compagnier efterhaanden for Størstedelen bleve opløste i Kjæde og, efter at have afløst de her retirerende Dele af 2det Jægercorps, kastede Fjenden tilbage henimod den store Slugt; 2det Compagni understøttedes under dette Angreb af den tidligere omtalte Afdeling Frivillige af 2det Forstærknings-Jægercorps under Commando af Lieutenant M. Petersen, der af Oberst Lunding var bleven sendt frem for at soutenere 3die Jægercorps's venstre Fløj, og som med Dygtighed udførte dette Hverv og fremdeles under den øvrige Del af Kampen fulgte dette Compagnies Bevægelser. Imidlertid havde Brigaden,

der ogsaa var bleven beskudt fra det nordligt for Slugten opkjørte, fjendlige Artilleri, udført en delvis Frontforandring tilvenstre og sendt 3die Linie-Bataillon — Oberstlieutenant Paludan — frem tilhøjre af 3die Jægercorps for at støtte Avantgardens venstre Fløj og i Forening med Jægercorpset at kaste den angribende Fjende tilbage; af Bataillon blev dog foreløbigt kun 1ste og 4de Compagni engagerede. Mod det fjendlige Artilleri lod General Schleppegrell 3die Batteri (Jessen) opmarchere i Nærheden af det store Morterbatteri, dækket paa Fløjene af 2den Forstærknings-Bataillons 2 Compagnier og med Brigadens 2den Træfning et Par Hundrede Skridt bagud til begge Sider af Batteriet. Under den heftige Artillerikamp, som derpaa opstod, fortsatte Brigadens forreste Linie sin Avancering og naaede frem til den store Slugt, hvor den imidlertid blev modtagen med en saa voldsom Ild saavel fra det fjendlige Batteri, som fra det dels i selve Slugten, dels hinsides samme staaende Infanteri, at der indtraadte en øjeblikkelig Standsning i Fremrykningen. Men kort efter hørte Batteriets Ild tildels op, og da vore Tropper nu rask stormede ned i Slugten, veg den fjendlige Linie tilbage. General Bonin havde opgivet at fortsætte Kampen; 1ste Brigade saaes stadig at tabe Terrain, paa venstre Fløj af Centrum var 8de Bataillon under fuld Tilbagegang, der stod foreløbigt ingen Reserve til hans Raadighed, saa at der ligeoverfor vor fremrykkende 3die Brigade ikke længer var noget Haab om at kunne hævde Stillingen, og Generalen havde derfor givet Ordre til at iværksætte Tilbagetoget; til Avantgarde-Brigaden afsendtes Befaling om at afmarchere til bag Stovstrup for at optage Fægtningen og støtte den 2den Brigade.

Medens Kampen saaledes bølgede i Terrainet N. V. for Fæstningen, var det, som ovenfor antydnet, ogsaa endelig lykkedes vore Troppers energiske Anstrængelser

at bryde den slesvig-holstenske 1ste Brigades Modstand mod vor Fremrykning paa højre Fløj. Med stor Udholdenhed havde den slesvig-holstenske 1ste Bataillon fortsat sine Bestræbelser for at trænge frem imod Redoute 5, men da den ikke erholdt nogen Understøttelse, havde den snart maattet indskrænke sig til Defensiven og var ved det stedse forstærkede Angreb mod dens venstre Fløj bleven nødt til at refusere denne. Den væsenlige Støtte, Bataillonnen havde haft i de 2 Kanoner, der paa temmelig nært Hold havde beskudt vort Infanteri, blev den berøvet, da General de Meza lod 9de Batteri (Wegener) kjøre op foran den til Soutien for Avantgarden fremsendte 2den Cavaleri-Division og paa omtrent 900 Alens Afstand aabne Ilden mod de fjendlige Piecer, der herved hurtigt bleve nødte til at gaae tilbage. Snart rykkede ogsaa det halve Espingolbatteri frem og tog efter Ordre Stilling i Kjæden mellem Avantgardens yderste, højre Fløj og 4de Reserve-Bataillon, og da 1ste lette Bataillon, efterhaanden som den frembrydende Dag tillod at bedømme Forholdene, stedse virkede stærkere mod dens højre Fløj, maatte den fjendlige Bataillon Kl. henad 3 gaae tilbage i nordlig Retning, heftigt forfulgt i Fronten og tillige stærkt beskudt af vore paa yderste, højre Fløj kjæmpende Tropper, der imidlertid havde kastet det af Capitain Wrangel samlede Commando tilbage over den mindre Hyttelejr mod den sydlige Udkant af Trælle Skov; det var under denne Forfølgelse, at 1ste lette Bataillons venstre Fløj blev angreben af den fremrykkende 8de Bataillon, indtil 3die Forstærknings-Bataillon optog Kampen imod den. Først ved det Hegn, som i Højde med Kirstinebjerg løber i vestlig Retning, lykkedes det atter Fjenden for en Tid at standse vore Tropper; den slesvig-holstenske 4de Bataillon greb nemlig her ind i Fægtningen, idet den udviklede sig med 2 Com-

pagnier paa hver Fløj af den tilbagevigende 1ste Bataillon, ligesom ogsaa de 2 fjendlige Kanoner, forstærkede med to andre af det 1ste 6 Pds. Batteri, atter aabnede deres Ild, der imidlertid snart blev kraftigt besvaret af 9de Batteri (Wegener), som under Dækning af en Escadron af 2den Cavaleri-Division ligeledes havde fulgt Bevægelsen nordpaa.

Ved det Tidspunkt, vi her søge at fastholde, nemlig Kl. omtrent 3 1/2, see vi altsaa, regnet fra venstre Fløj og paa en Linie fra det nordøstlige Hjørne af Oversvømmelsen til henimod den sydlige Del af Trælle Skov, følgende af vore Tropper i Kamp med Fjenden: 3die Jægercorps i Forbindelse med Detachementet af 2det Forstærknings-Jægercorps, 3die Batteri (Jessen), 3die Linie-Bataillon, 3die Forstærknings-Bataillon, 3die Compagni af 2det Jægercorps, 1ste lette Bataillon, 1ste Compagni af 1ste Forstærknings-Jægercorps, 4de Reserve-Bataillon i Forbindelse med en mindre Styrke af 6te og 7de Linie-Bataillon, 9de Linie-Bataillons 3die Compagni, Halvdelen af 2det samt 1ste Compagni af 1ste Reserve-Jægercorps. Bag denne forreste Linie stod Resten af 3die Brigade, og længere mod Øst de 3 Compagnier af 1ste Forstærknings-Jægercorps, der netop ved denne Tid erholdt Ordre til at gaae frem i forreste Linie for at udfylde det aabne Rum, som fandtes paa venstre Fløj af 1ste lette Bataillon, idet 3die Forstærknings-Bataillon var rykket frem i nordvestlig Retning; tæt ved Trælle Vejen og med Front imod Nord stode den af Capitain Kühle førte Styrke af 6te og 7de Linie-Bataillon, 9de Batteri (Wegener) med 2den Escadron af 4de Dragon-Regiment samt Espingol-Halvbatteriet (Meincke), og endelig yderst paa højre Fløj i Nærheden af Teglværket S. for Trælle Skov 1ste og 2det Compagni af 9de Linie-Bataillon, der havde fortsat deres Fremrykning langs Stranden og nu vare ifærd med at udvikle sig imod den nævnte Skov. De

3 Compagnier af 2det Jægercorps samt 2den lette Bataillon vare i Begreb med at ordre sig efter den voldsomme Kamp, de havde ført. For ikke senere at bryde Fremstillingen bemærkes allerede her, at omtrent Halvparten af de nævnte Jægercompagnier derefter fulgte 3die Brigades Bevægelser, medens den anden Halvpart, der dels havde været anvendt til at indbringe Fanger, dels for en Tid havde været sprængt derved, at saamange af Befalingsmændene, deriblandt Corpsets Commandeur, vare saarede eller faldne, samledes i Nærheden af Prindsens Port og derefter sluttede sig til de 2 Ø. for Oversvømmelsen ved Kolding Vejen posterede Compagnier af 6te Reserve-Bataillon. Af 2den lette Bataillon samledes 4de, Størstedelen af 2det og Halvdelen af 3die Compagni af Capitain Schøning, der med sit Commando søgte frem som Reserve for 3die Forstærknings-Bataillon, indtil han, efter at være passeret Redoute 3, ved directe Ordre fra General Schleppegrell dirigeredes i sydlig Retning til Understøttelse for 3die Brigades venstre Fløj; Halvdelen af 3die Compagni og 1ste Compagni tilligemed endel Mandskab af 2det Compagni fulgte hver for sig vore Troppers Bevægelse over Egum.

Kampen om Redoute 5 og den tilstødende Del af Løbegraven var imidlertid uafbrudt bleven fortsat. Som det vil erindres, havde den største Del af 6te Linie-Bataillon sat sig fast i en Terrainfordybning S. V. for Redouten og havde herfra fremsendt 2 halve Compagnier, der, opløste i Kjæde, efterhaanden nærmede sig Skandsen og vedligeholdte en heftig Tirailleurd mod den. Den mod Forskandsningerne engagerede Del af 7de Linie-Bataillon havde forsøgt et tredie Angreb mod Redouten, men efterat ogsaa dette var blevet tilbagevist, trak Bataillon sig i Forening med en mindre Del af 6te Linie-Bataillon ned bag Vejen til

Exercerpladsen for at samle og ordne sig og rykkede derpaa atter frem, idet den fulgte den nævnte Vej og derfra igjennem Løbegraven søgte at tage Fjenden i Flanken. I Forbindelse med de her kjæmpende Compagnier af 1ste Reserve-Jægercorps og 9de Linie-Bataillon stormede Bataillon den Communicationslinie, som fra Løbegraven var ført hen til Hegnet langs Exercerplads Vejen i Nærheden af Redoute 6, og efter at de der gjorde Fanger — omtrent 50 foruden de Saarede — vare blevne førte tilbage, fortsattes Fremrykningen mod Redoute 5 og den nærmest samme liggende Del af Løbegraven, der imidlertid var bleven kraftigt beskudt af 4de Batteri (Marcussen), og mod hvis Front nu ogsaa en ny Modstander, 8de Linie-Bataillon, rettede sit Angreb. Ubekjendt med Fægtningens Gang og uden Ordre til Fremrykning, havde det nævnte Batteri i længere Tid maattet forblive i sin Stilling c. 1000 Alen fra Redouten som en uvirksom Tilskuer under Angrebet, indtil det ved Flankecorpsets Stabschef, Major Wørishøffer, blev underrettet om, at Avantgardens højre Fløj havde lidt meget af Ilden fra Redouten, og at Infanteriets Angreb i høj Grad trængte til at understøttes af Artilleri. Under disse Omstændigheder forment Batterichefen at burde efterkomme Opfordringen til at rykke frem og detacherede først en Deling, men fulgte strax efter med Resten af Batteriet og tog Stilling noget bagved vor Skyttekjæde i c. 450 Alens Afstand fra Redouten, som nu i nogen Tid blev stærkt beskudt, og hvis Ild herved foreløbigt bragtes til Taushed. Efter at der var gjort et Par Hundrede Skud, erholdt imidlertid Capitain Raasløff, der havde overtaget Commandoen over Batteriet, da dettes Chef var bleven saaret, Kundskab om, at en ny Storm skulde foretages imod Redouten, og lod derfor Batteriet holde inde med Chargeringen og trække sig c. 200 Skridt

tilbage, hvor det blev holdende, afventende nærmere Ordre.

Den ny Storm foretoges af 8de Linie-Bataillon i Forbindelse med større og mindre Dele af de tidligere mod Værket engagerede Afdelinger. Da 4de Brigade havde erholdt den omtalte Ordre fra Overcommandoen til at rykke hurtigt frem, dirigeredes den i Brigadens Tete værende 8de Linie-Bataillon i nordlig Retning tværs over Exercerplads Vejen, hvorefter den formerede sig i Fægtningscolonne, idet samtlige Skytter samtidigt sendtes frem. I forceret Marche, tildels i Løb, avanceredes derpaa i Retning af Løbegraven nærmest Redouten, hvorfra der nu aabnedes en heftig Ild mod Bataillonens Commandeur, Major Lemmich, blev strax saaret, saa at Capitain Pontavice maatte overtage Commandoen. Uden at indlade sig paa at besvare den fjendlige Ild forbleve Skytterne, fulgte af Hovedreserven, i uafbrudt Fremrykning imod Løbegraven, og da Skytterne havde nærmet sig denne paa kort Afstand, stormede de under Hurraraab rask frem og ned i Løbegraven, hvor den hele der posterede, fjendlige Styrke, der ogsaa trængtes af de Øst fra fremstormende Afdelinger, nu overgav sig og blev tagen tilfange. Først nu bemærkede 8de Linie-Bataillon Redouten, der hidtil paa Grund af Angrebets Retning og den tætte Krudtrøg havde været skjult for den. Uden at lade sig standse af den heftige Ild fortsatte Skytterne deres Fremrykning over Glaciet og bestege tilligemed en Del af Bataillonens 1ste Compagni Redoutens Brystværn, medens den øvrige Del af Hovedreserven omgik Værkets venstre Flanke og gik løs paa Strubens Palissadering; samtidigt stormede ogsaa de andre Afdelinger, der vare engagerede mod Redouten, fra alle Sider frem imod denne, fra den sydvestlige og sydlige Side 6te Linie-Bataillons

Skyttekjæde, fra den sydøstlige og østlige Side 7de Linie-Bataillons Compagnier i Forbindelse med en mindre Afdeling af 6te Linie-Bataillon, Dele af 1ste Reserve-Jægercorps, og endelig 9de Linie-Bataillons 4de Compagni, ved hvilket sidste Bataillonscommandeuren var bleven dødeligt saaret under et af dets gjentagne Forsøg paa at trænge frem imod Skandsen. Dette voldsomme Angreb formaaede Fjenden ikke længer at modstaae, saameget mindre som Ammunitionen for Størstedelen var sluppen op under det langvarige, ærefulde Forsvar, og der ikke længer var noget Haab om Undsætning; Redoutens Besætning, 4 Officerer og c. 200 Underofficerer og Menige, overgav sig og blev gjort tilfange, deriblandt dens tappre Commandeur, Capitain Arnswald; den Officer, som paa en ligesaa ærefuld Maade havde ledet Forsvaret af Løbegravnen, Lieutenant Drygalcki, var haardt saaret ligeledes falden i Fangenskab.

Efterat Redouten saaledes Kl. omtrent 3 1/2 var falden i vor Magt, blev der ufortøvet taget fat paa dens Demolering af det Ingenieurcapitain Linde underlagte Commando, der ved dette Arbejde foreløbigt assisteredes af 9de Linie-Bataillons 4de Compagni; de øvrige Afdelinger af 5te Brigade, som havde deltaget i Stormen, satte sig efterhaanden i Marche nordpaa for at slutte sig til de her kjæmpende Tropper. 8de Linie-Bataillon blev foreløbigt tilbage for at afgive den fornødne Bedækning til Fangernes Transport og for at ordne sig; af 4de Brigades øvrige Styrke, der under Stormen paa Forskandsningerne var gaaet frem ad Vejen til Exercerpladsen indtil forbi de fjendlige Værker, fortsatte 11te Linie-Bataillon, formeret i Compagnicolonner og fulgt af 5te Reserve-Bataillon, Fremrykningen i nordvestlig Retning, medens Batteriet foreløbigt gjorde Holdt.

Under den sidste Del af Kampen N. for Skand-

serne havde 5te Brigade lidt et smerteligt Tab, idet den tappe og af sine Tropper saa højt elskede General Rye, der var redet frem mod den forreste Linie, var bleven dødeligt saaret. Da Generalen ikke var ledsaget af Nogen, idet saavel Officererne af hans Stab som ogsaa Ordonnantserne i forskellige Øjemed vare bortsendte, blev hans Død først noget senere bekendt; Commandoen over Brigaden overtoges da foreløbigt af Oberstlieutenant Bentzen, indtil Commandeuren for 2den Forstærknings - Bataillon, Oberstlieutenant Irminger, indtraf for efter General Bülows Bestemmelse at overtage den.

Reserve-Artilleriet havde endnu ikke fundet Anvendelse; Halvbatteriet Tillisch, der var bestemt til Reserve for Avantgarden, var vel med sin 1ste Deling rykket frem ad Exerцерplads Vejen for at flankere Redouten; men da det for at komme til en Position, hvorfra Skydningen kunde foretages med Virkning, var nødvendigt at passere Løbegraven, der var ført tværs over Vejen, og som først maatte tilkastes, blev Delingens Fremrykning herved opholdt saalænge, at Redouten imidlertid var bleven stormet.

-Kampens videre
Gang indtil Kl.
omtrent 5.

Vi forlode vore nordpaa fremtrængende Tropper i Kamp med den fjendlige Styrke, der havde taget Stilling bag det Hegn, som i Højde med Kirstinebjerg løber i vestlig Retning. Batteriet Wegener bragte snart Fjendens Artilleri til Taushed, og noget efter maatte ogsaa hans Infanteri gaae tilbage, da vore Tropper trængte stærkt paa i Fronten, samtidigt med at den fjendlige Opstilling blev overfløjet i højre Flanke af 1ste lette Bataillon, der under sin Fremrykning efterhaanden nærmede sig Vejen fra Fredericia til Egeskov, og i venstre Flanke af 9de Linie-Bataillons 3die Compagni og de 1½ Compagni af 1ste Reserve-Jægercorps, der igjennem Skoven nærmest ved Kirstinebjerg gik frem imod Hyttelejren.

Paa denne Tid havde ligeledes Skytterne af Capitain Nøragers Commando efter en let Fægtning kastet en fjendlig Tirailleurkjæde, der havde sat sig fast i Udkanten af Trælle Skov, tilbage og udbredte sig nu i Skoven for efter Bestemmelsen at afsøge denne, medens af Reserven 1 Peloton beordredes til at gaae frem langs Stranden til Odden, et andet til at følge Skovens vestlige Udkant, og Resten til at følge efter Skyttekjæden. Under disse Forhold indsaa Commandeuren for den 1ste slesvig-holstenske Brigade, Major Stückardt, at der ikke længer var noget Haab om ved en yderligere Kamp at forandre Situationen, saameget mere som de af vore Afdelinger, der hidtil havde været bundne af Redoute 5, ved denne Tid saaes under stærk Fremrykning nordpaa, og han besluttede derfor under Dækning af 3die Jægercorps og 3die Bataillon, der imidlertid vare indtrufne i Nærheden af Kamppladsen, at tiltræde Retraiten over Vadestedet ved Egeskov, hvorhen han tidligere foruden Jægercompagniet yderligere havde detacheret 4 Kanoner af det 1ste 6 Pds. Batteri. De 3 Compagnier af 3die Jægercorps, der havde taget Stilling bag Hegnene paa begge Sider af Trælle Vejen og det nærmest liggende, mindre Skovparti, optog den tilbagevigende, forreste Linie og holdt Stand saalænge, indtil 4de Bataillon kunde tiltræde en nogenlunde ordnet Retraite, og Resterne af 1ste og 2den Bataillon blive nogenlunde samlede og førte efter; understøttet af de 4 Kanoner og begunstiget af det af Hegn stærkt gjenemskaarne Terrain, lykkedes det ogsaa Corpset under den videre Retraite, der gik i Retning af Vejlbj Kirke, paa en fyldestgørende Maade at løse sin Opgave, skjøndt det blev heftigt forfulgt af 5te Brigades her fægtende Afdelinger. Klokken var omtrent 5, da Corpset naaede i Nærheden af Egeskov, hvor nu den største Del af den 1ste slesvig-holstenske Brigade var sam-

let for at iværksætte det videre Tilbagetog over Vadestedet. Kort forinden havde imidlertid Major Stückradt gennem sin Adjutant erholdt Melding om, at Vadestedet blev bestrøget af Ilden fra de Kanonbaade, der henhørte til den i Vejle Fjord agerende Flotille, og som vare blevne placerede ud for Rands Fjord, samt om at der var landet danske Tropper ved Trælle, som vare undervejs derfra, og han saa sig derved foranlediget til at befale, at Retraiten skulde dirigeres over Vejlbj og Egum mod Bredstrup, en for Brigadens Afdelinger skjæbnesvanger Befaling.

Den slesvig-holstenske 3die Bataillon med den fra 2den Brigade tilbagevendte Forpostescadron var imidlertid gaaet frem i Terrainet V. for Vejen fra Fredericia til Egeskov for her at opholde vore Troppers Fremrykning; den var derved bleven indviklet i en Tirailleurfægtning med 1ste lette Bataillon, som i Forening med det nu i forreste Linie agerende Commando under Capitain Kühle og Espingolerne avancerede i Retning af Vejlbj Kirke. Ved denne Tid var ogsaa 1ste Escadron af det slesvig-holstenske 2det Dragon-Regiment med de 2 Kanoner af det ridende Batteri, der havde haft Cantonnement i Egum, men først meget sent var blevne allarmede, indtrufne paa Kamppladsen. Vore Troppers raske Fremtrængen i Fjendens venstre Flanke mod Egeskov nødte ham snart til at tiltræde Retraiten, der for Bataillonens Vedkommende maatte rettes paa Egum, medens Kanonerne under Escorte af Cavaleriet, der gjentagne Gange var blevet virksomt beskudt af Espingolerne, endnu tidsnok bleve dirigerede tilbage til den førstnævnte By. Da Escadronerne noget efter saaes at retournere, tog 3die Bataillon foreløbigt en Stilling S. Ø. for Anelyst for at optage dem.

Omtrent samtidigt med at Fjenden tiltraadte sin Retraite fra Stillingen ved Kirstinebjerg mod Egeskov,

havde General de Meza, som bemærkede, at Fjenden ved denne Tid ogsaa paa alle andre Punkter var under stadig Retraite, besluttet efterhaanden at dirigere Avantgardens Afdelinger mod Egum og Stallerup; efter at have afsendt Melding til Overcommandoen om sin Beslutning, havde han derfor ladet 3die Forstærknings-Bataillon og de 3 Compagnier af 1ste Forstærknings-Jægercorps, hvilke sidstnævnte nu vare komne op i forreste Linie, gaae frem i nordvestlig Retning, ligesom han havde ladet det Avantgarden attachedede Batteri under Dækning af Escadronen af 2den Cavaleri-Division sætte sig i Marche mod Egum; de tidligere nævnte Dele af 2den lette Bataillon og 2det Jægercorps fulgte 3die Forstærknings-Bataillons Bevægelser. Ved den Tid, den slesvig-holstenske 3die Bataillon tog Stilling S. Ø. for Anelyst, var det 1ste Forstærknings-Jægercorps naaet frem til i Nærheden af Vejen fra Fredericia til Vejlbj henimod den Jordvold, der som en Fortsættelse af det store Hegn V. for Kirstinebjerg løber i sydvestlig Retning til Vejle Vejen; udviklet i en stærk Tirailleurkjæde med tæt paafølgende Reserver, gik Corpset frem til Angreb imod den fjendlige Bataillon, der efter en kortvarig Modstand fulgte efter Escadronerne til Egum, hvor den for saa længe som muligt at holde Vejen aaben for 1ste Brigades Afdelinger atter satte sig fast og optog Kampen mod 3die Forstærknings-Bataillon og yderste højre Fløj af 3die Brigade, der nu, Kl. omtrent 5, trængte frem imod den sydlige Del af Byen.

Det 1ste Forstærknings-Jægercorps fulgte foreløbigt ikke efter mod Egum, da fjendlige Afdelinger vare begyndte at sætte sig i Marche fra Egeskov mod Vejlbj; for at afskjære disse Retraiten langs Rands Fjord rykkede Corpset, dog først lidt senere, nemlig saasnart dets 1ste Compagni atter var stødt til det, og det tillige var blevet forstærket med 2det og en Del af 4de Compagni af 4de Reserve-

Bataillon, som var blevet detacheret i denne Retning, frem imod Vejlbj, hvor det lykkedes det at gjøre et betydeligt Antal Fanger og et ikke ringe Bytte. Det er aabenbart, at den givne Befaling til den slesvig-hølstenske 1ste Brigade om at forandre Retraitelinien under de givne Forhold maatte fremkalde den største Forvirring; Vejen over Egum til Bredstrup var saa godt som spærret, og vore forfølgende Tropper under stærk Fremtrængen mod Nord, nemlig i Retning af Vadestedet 9de Linie-Bataillons 3die Compagni, 1ste og Størstedelen af 2det Compagni af 1ste Reserve-Jægercorps, der under Fremrykningen vare blevne forstærkede med endel Mandskab af Corpsets 3die og 4de Compagni, endvidere 1ste, 3die og en Del af 4de Compagni af 4de Reserve-Bataillon samt nogle Piecer af Espingolbatteriet, i Retning af Vejlbj Kirke Commandoet under Capitain Kühle og 1ste lette Bataillon, hvoraf dog kun 2 Pelotoner endnu vare i forreste Linie. Den fjendlige Brigades Afdelinger vare derfor nødte til at gaae tilbage langs Bredden af Rands Fjord, hvor Passagen kun var mulig for Infanteri og paa mange Steder afbrudt af moradsige Engstrækninger; ved 1ste Forstærknings-Jægercorps's Ankomst til Vejlbj ophørte snart enhver Orden blandt de fjendlige Afdelinger, endel Folk undslap mest enkeltvis, men en Mængde Mandskab og Materiel faldt her, som berørt, i vore Hænder; enkelte Afdelinger, der erkjendte Umuligheden af at kunne trænge frem her, vendte igjen om for at søge hen til Vadestedet, men fandt da allerede Vejen spærret af vore Tropper, til hvem de maatte overgive sig. Hvorledes Situationen var, vil bedst sees ved at følge hver enkelt Afdeling for sig.

1ste Bataillon, der havde mistet næsten samtlige Officerer, var slaaet ind paa Vejen til Vejlbj, men blev her heftigt angreben i venstre Flanke, hvorved den

mistede c. 80 Mand, medens Resten langs Strandbredden over Odstedgaard naaede bag Afsnittet ved Bredstrup.

2den Bataillon, hvoraf kun c. 70 Mand vare samlede, var ankommen til Vadestedet, da den fik Underretning om den forandrede Bestemmelse med Hensyn til Retraitelinien. Den afmarcherede derfor strax, men fandt ved sin Ankomst V. for Egeskov Forholdene saaledes, at den opgav Tanken om at rykke videre frem ad denne Vej og vendte om til Vadestedet, som den endnu naaede tidsnok til at kunne passere. Ankommen paa den modsatte Side fulgte Bataillonens de 4 Kanoner af det 1ste 6 Pds. Batteri, der havde været detacherede til Vadestedet, og som tilligemed de 2 Kanoner af det ridende Batteri under Dækning af en mindre Jægerafdeling vare afmarcherede over Rands mod Pjedsted; kort efter erholdt imidlertid saavel Infanteriet som Artilleriet Ordre til at vende om for foreløbigt at besætte Terrainet N. for Vadestedet.

4de Bataillon var med Størstedelen af sine 3 første Compagnier ligeledes naaet henimod Vadestedet, da Befalingen om den forandrede Retning af Retraiten indtraf; den fulgte nu tilligemed 2den Bataillon det da afmarcherende Compagni af 3die Jægercorps, der hidtil havde holdt Vadestedet besat. En Del af Bataillonens, nemlig dens 4de Compagni og endel Mandskab af 2det, sluttede sig til 3die Jægercorps og delte Skjæbne med dette under den videre Marche over Vejlbj, medens den øvrige Del af Bataillonens ligesom 2den Bataillon vendte om for at naae Vadestedet, men opholdt sig saa længe, at den fandt Vejen spærret og paa faa Mand nær maatte overgive sig til vore fra alle Sider fremstormende Tropper, blandt hvilke Commandoet under Capitain Kühle udgjorde den overvejende Del; Bataillonens Commandeur, Major Staffeldt,

fandt ved denne Lejlighed sin Død, idet han blev skudt i Rands Fjord.

3die Jægercorps og den Del af 4de Bataillon, der trak sig mod Vejlbj, samt det fra Trælle indtrufne, mindre Skarpskyttecorps søgte, da de ved den førstnævnte By bleve heftigt angrebne i Flanken, at slippe bort langs Stranden. Snart var al Orden ophørt; en lang Række af Mandskaber fra forskellige Afdelinger trak sig langs Stranden forbi Vejlbj gennem den bagved liggende Mose, hvor et betydeligt Antal af dem enten bleve dræbte, saarede eller tagne tilfange. Først ved Odstedgaard lykkedes det Officererne at samle mindre Trops og under den videre Retraite mod Bredstrup at slutte sig til venstre Fløj af 3die Bataillon.

Af det 1ste 6 Pds. Batteri passerede, som allerede omtalt, det ene Halvbatteri tilligemed de 2 Kanoner af det ridende Batteri Vadestedet. Det andet Halvbatteri, der havde understøttet 3die Jægercorps under dets Retraite til Egeskov og navnlig fra en Position i Nærheden af Vejlbj Kirke havde søgt at standse vore Troppers Fremrykning, fulgte efter Corpset, da dette tiltraadte Retraiten over Vejlbj; skjøndt beskußt paa nært Hold, lykkedes det dog Halvbatteriet at komme helt igjennem Byen, men snart efter blev det omringet og taget, navnlig af Dele af 1ste Forstærknings-Jægercorps's 3die Compagni under Capitain Falkenberg; kun enkelte af Mandskabet lykkedes det at undkomme.

De 2 Pionercompagnier, som havde Cantonnement i Trælle, satte sig, efter at det til Batteribygningen paa venstre Fløj afgivne Mandskab for Størstedelen var retourneret, endnu i rette Tid i Marche over Egeskov og Egum mod Bredstrup; ikkun 3 Pontonvogne maatte efterlades, da det manglede paa Heste.

Vi skulle nu gjenoptage Fremstillingen af Be-

givenhederne paa vor venstre Fløj, hvor vi forlode de i forreste Linie kjæmpende Tropper af 3die Brigade, netop som de vare i Begreb med at overskride den store Slugt N. V. for Fæstningen, medens den fjendlige 2den Brigade efter General Bonins Ordre var ifærd med at iværksætte Retraiten i vestlig Retning. Da vore Tirailleurer stormede ned i Slugten, var det fjendlige Batteri allerede for Størstedelen gaaet tilbage; ikkun de 2 Granatkanoner, der vare placerede ved det øverste af Skraaningen S. for Redoute 3, vedligeholdte endnu en levende Ild, idet de fortrinsvis fyrede med Kardæsker. Saasnart det fjendlige Infanteri veg tilbage, fulgte vore forreste, hovedsagelig i Kjæde opløste Compagnier hurtigt efter opad Slugten nordlige Skraaning, saa at 3die Jægercorps's 1ste Compagni og tilhøjre for samme 1ste og 4de Compagni af 3die Linie-Bataillon snart passerede Redoute 3, der nu var forladt af Fjenden. Corpsets 2det Compagni havde navnlig været Maalet for de ovennævnte 2 Kanoners Ild; ved den Hurtighed, hvormed Skraaningen besteges, lykkedes det kun den ene af disse Kanoner at vinde Tid til at undkomme, medens den anden tilligemed endel af Betjeningsmandskabet blev tagen af et Peloton af sidstnævnte Compagni under Lieutenant Thorkelin i Forening med en halv Snes Mand af 1ste Compagni, der førtes af frivillig Skarpskytte, Jagtjunker Brun. Det fjendlige Infanteri saaes overalt at vige tilbage i Uorden og i en meget opløst Tilstand; ikkun Artilleriet var endnu istand til en kort Tid at standse vore Tropper, navnlig fra en Position i Nærheden af Hyttelejren, hvor det fra Torp netop indtrufne 2det 12 Pds. Batteri kjørte op tilhøjre for det 6 Pds. Batteri og i Forening med dette aabnede en levende Ild. Det sidstnævnte Batteri, der ingen Ammunitionsvogne havde hos sig, da nemlig disses Heste havde været anvendte ved Transport af Skyts til Batterierne paa venstre Fløj,

havde imidlertid snart forskudt sig og maatte derfor kjøre til Stovstrup for at forsyne sig med ny Ammunition; ikke længe efter maatte det 12 Pds. Batteri ligeledes tiltræde Retraiten, tvunget dertil ved vore Tirailleurs Ild.

General Schleppegrell beordrede nu Oberstlieutenant Paludan til med 3die Jægercorps og 3die Linie-Bataillon at forfølge Fjenden i Retning af Stovstrup, idet det tillige paalagdes ham at holde Forbindelse med 6te Brigade og om fornødent at understøtte denne. Da der fra Redoute 2 endnu stedse vedligeholdtes en levende Ild mod Brigadens Hovedstyrke, lod Generalen denne først trække et Stykke mod Nord for længere mod Øst at overskride Slugten og derefter følge Bevægelsen imod Stovstrup; i Formodning om, at der ved dette Sted kunde blive Anvendelse for en større Mængde Artilleri mod de Reserver, Fjenden fra Egnen om Erisø kunde have draget derhen, anmodede General Schleppegrell den højstcommanderende Artilleriofficer, Oberst Fibiger, om Assistance af Reserve - Artilleriet, i hvilken Anledning 2det Batteri (Schultz) og Halvbatteriet Jonquières erholdt Ordre til at følge Brigaden og underlægge sig Generalens Commando.

Under den Svingning tilvenstre, som 3die Brigade foretog for at forfølge Fjenden mod Stovstrup, gik 3die Jægercorps's 1ste Compagni under stadig Tirallering frem i Retning af Kobbegaard, idet det holdt sig tæt N. for den derhen førende Vej. Efter at være naaet frem til et Par Tusinde Alen fra den nævnte Gaard maatte Compagniet efter Ordre gjøre Holdt, da hverken højre eller venstre Fløj havde kunnet følge med. Paa højre Fløj vare nemlig 3die Linie-Bataillons 1ste og 4de Compagni under Bestræbelsen for at vedligeholde Forbindelsen med 6te Brigade blevne dragne

med ind i den 3die Forstærknings-Bataillons Bevægelse mod Egum og Terrainet S. for denne By, og paa venstre Fløj hængedes Fremrykningen ved den Opstilling, som den slesvig-holstenske 7de Bataillon havde indtaget langs Mosedraget N. for Kolding Vejen dels for at optage det Compagni, der havde deltaget i den offensive Bevægelse, dels for i det Hele taget at soutenere den haardt trængte 2den Brigades Retraite. Snart indtraf imidlertid paa det ovennævnte Jægercompagnies højre Fløj 2det Compagni af 3die Linie-Bataillon under Capitain G.M. Benzon, der af Oberstlieutenant Paludan var sendt frem for at gjenoprette den afbrudte Forbindelse og overtage Commandoen over Bataillonens 3 fremsendte Compagnier, og paa venstre Fløj lykkedes det ogsaa kort efter 3die Jægercorps's 2det Compagni i Forbindelse med Detachementet af 2det Forstærknings-Jægercorps og Dele af 3die og 4de Compagni, der vare sendte frem til Understøttelse, at kaste Tirailleurerne af den fjendlige Bataillon, som derpaa iværksatte Retraiten imod Stovstrup. En mindre Del af 3die Jægercorps's 2det Compagni tilligemed Detachementet af 2det Forstærknings - Jægercorps overskred derefter Mosedraget og vendte sig imod Redoute 2, medens de øvrige Dele af Jægercorpsset og 3die Linie-Bataillons 2det Compagni fortsatte Forfølgelsen i vestlig Retning og snart atter indvikledes i en livlig Fægtning. Ved det store Hegn, som løber Ø. for Kobbegaard fra Kolding Vejen til det Sted, hvor Vejle Vejen gjør en stærk Bøjning imod Vest, og herfra fortsættes i nordøstlig Retning, var det nemlig endelig lykkedes de fjendlige Befalingsmænd at samle endel Trops af forskjellige Afdelinger og at besætte Hegnet med en stærk Tirailleurlinie; af det 12 Pds. Batteri bleve de 6 Kuglekanoner placerede i Nærheden af Vejen, der fører forbi Kobbegaard, og de 2 Granatkanoner ved den om-

talte Bøjning af Vejle Vejen. Paa denne Tid var ogsaa den fjendlige Avantgarde-Brigade indtruffen ved Stovstrup. Efterat Brigaden Kl. omtrent 4 havde modtaget General Bonins Befaling i saa Henseende, var den strax brudt op med 2det Jægercorps, 9de Bataillon og de 2 Batterier, idet den tog Vejen over Erisø Mølle og videre ad Colonnevejen til Hejse Kro; 1ste Jægercorps var blevet beordret til at samle sig og følge efter, medens Bevogtningen af Kysten foreløbigt skulde overtages af den Brigaden attachedede Escadron. Commandeuren for Brigaden, Major Gersdorff, der erholdt Ordre til at optage den 7de og 10de Bataillon, lod 2det Jægercorps med 4 6 Pds. Kanoner besætte Stovstrup og Sønderbygaard samt Terrainet S. derfor indtil Skoven, hvorimod 9de Bataillon og de øvrige Kanoner bleve ladte tilbage i en Opstilling i Nærheden af Parken ved Hejse Kro; 7de Bataillon, der kom tilbage i en meget udmattet Tilstand, dirigeredes paa Taarupgaard; derimod lykkedes det ikke Major Gersdorff at komme i Forbindelse med 10de Bataillon, der, skjøndt beordret dertil, endnu ikke havde opgivet sin Stilling i Egnen om Teglværket, hvor den snart blev indviklet i en levende Fægtning.

Kampens videre
Gang indtil
dens endelige
Opher.

Klokken var omtrent 5, og Fjenden holdt altsaa endnu ved denne Tid Stand paa en Linie fra Egum over Kobbegaard til Stovstrup; paa vor højre Fløj var det navnlig 3die Forstærknings-Bataillon, i Midten 3die Linie-Bataillon, og paa venstre Fløj 3die Jægercorps, som søgte at overvinde den større eller mindre Modstand, Fjenden endnu gjorde for at kunne foretage Retraiten i nogenlunde Orden. 3die Brigades Gros tiligemed Reserve-Artilleriet var N. for Oversvømmelsen under Fremrykning ad Vejen til Kobbegaard og efterfulgtes af 4de Brigade, der Kl. omtrent 4 $\frac{1}{4}$, efterat dens Tete var naaet frem i Højde med Kirstinebjerg,

havde erholdt Ordre fra Overcommandoen til at bøje af mod Vest og følge 3die Brigade som Reserve. Af vort Cavalieri havde den 1ste Division, strax efter at Redoute 5 var tagen, sat sig i Marche ad Vejen til Trælle og i Forening med den resterende Escadron af 2den Division fulgt 1ste lette Bataillons Bevægelser, indtil Fjenden var kastet fra Hegnet V. for Kirstinebjerg; 2den Escadron af 4de Dragon-Regiment var, som anført, bleven afgivet til Bedækning for 9de Batteri (Wegener), medens Oberst Juel med de 3 Husar-Escadroner, holdende sig imellem Avantgarden og 3die Brigade, satte sig i Marche mod Stallerup, i hvilken Retning det antoges, at man vilde støde paa fjendligt Cavalieri.

Den slesvig-holstenske 3die Bataillon var under stadig Fægtning efterhaanden veggen tilbage bag Passet ved Egum Mølle, hvor den i Forening med de 2 Escadroner havde taget Stilling. Fra Egum trængte 3die Fcerstærknings-Bataillon frem imod Passet, og fra Sydøst 3die Linie-Bataillons 1ste og Dele af dens 4de Compagni, der havde fortsat Avanceringen i nordvestlig Retning, samt 3die Compagni, der efter Oberstlieutenant Paludans Ordre var blevet sendt frem til Understøttelse. Fægtningen var meget levende, idet ogsaa Fjendens sluttede Reserver grebe ind; imidlertid lykkedes det dog allerede Kl. omtrent 5 1/2 vore Tropper at forcere Passet og kaste Fjenden mod Stallerup. Som Følge heraf blev Opstillingen bag Hegnet foran Kobbegaard, hvor Fjenden havde afvist et Angreb, som navnlig af 3die Linie-Bataillons 2det Compagni rettedes mod det Sted, hvor de 2 Granatkanoner vare placerede, uholdbar, saameget mere som Dele af 3die Jægercorps nu begyndte at overskride Mosedraget og gaae frem imod Stovstrup. General Bonin befalede derfor, at Resten af 2den Brigade skulde trække sig tilbage paa Bredstrup, medens Avantgarde-Brigaden erholdt Ordre til

at tiltræde Retraiten mod Havreballegaard, hvor den skulde besætte Passet og holde det til nærmere Ordre. Livligt forfulgt af Dele af 3die Jægercorps's 2det, 3die og 4de Compagni, der nu saavel fra Kobbegaard som østfra trængte frem i Stovstrup, trak den fjendlige Besætning dersteds sig tilbage mod Hejse Kro og Torp; samtidigt gik 3die Jægercorps's 1ste Compagni og 3die Linie-Bataillons 2det Compagni frem i Terrainet N. for Stovstrup. Efterat de 3 førstnævnte Compagnier havde passeret denne By, gjordes der et kort Holdt dels for at afsøge Fuglsang Skov, dels for at give det udmattede Mandskab nogen Hvile. Under denne Standsning indtraf 3die Brigades Gros N. Ø. for Stovstrup, hvor ogsaa det gjorde Holdt, og hvor 3die Batteri (Jessen) og Halvbatteriet Jonquières opmarcherede, og sidstnævnte efter Ordre beskød de retirerende, fjendlige Colonner, dog paa Grund af den over 2000 Alen store Afstand uden videre Virkning. 2den Husar-Escadron blev omtrent ved denne Tid stillet til General Schleppegrells Disposition.

Forinden vi gaae over til at skildre vore Troppers videre Fremrykning over Hejse Kro og mod Bredstrup, ville vi dvæle ved de Begivenheder, som imidlertid havde fundet Sted i det nærmere ved Fæstningen liggende Terrain V. for Oversvømmelsen. Som allerede omtalt, overskredde en mindre Del af 3die Jægercorps's 2det Compagni og Detachmentet af 2det Forstærknings-Jægercorps Mosedraget N. for Kolding Vejen og vendte sig mod Redoute 2, saasomt som den slesvigholstenske 7de Bataillon havde begyndt at trække sig tilbage mod Stovstrup; som Reserve for Jægerne indtraf noget efter den under Capitain Schönings Commando samlede Del af 2den lette Bataillon, der havde sat sig i Marche mod Egum, men efter at være naaet noget forbi Redoute 3 af General Schleppegrell var bleven

dirigeret i sydlig Retning. Vore Troppers Overskridelse af Mosedraget blev af Fæstningens Commandant erkjendt som det rette Moment til ogsaa at lade de bag Oversvømmelsen staaende 2 Compagnier af 6te Reserve-Bataillon bryde frem. Compagnierne vare Kl. c. 3 1/2 blevne dragne fra deres Piketstilling til Retranchementet tæt Ø. for Oversvømmelsen og af Oberstlieutenant Kæsemødel placerede her i Sectionscolonner med Skytterne foran, 2det Compagni i Teten; bagved stod det Ingenieurcapitain Schrøder underlagte Demoleringscommando. I Løb passeredes Dæmningen, hvornæst 2det Compagni udviklede sig i Kjæde til Højre og Venstre med en sluttet Afdeling paa selve Vejen; 1ste Compagni fulgte som Hovedreserve, dernæst Demoleringscommandoet. Forposterne af den fjendlige 7de Bataillon vare paa dette Tidspunkt allerede under Retraite, derimod holdt den 10de Bataillon sig endnu i sin Stilling S. for Kolding Vejen, og Oberstlieutenant Kæsemødel lod derfor 1 Peloton af 1ste Compagni under Capitajn Beck gaae frem til Dækning af venstre Flanke, medens han med den øvrige Styrke fortsatte Fremrykningen mod de fjendlige Forskandsninger. Redoute 1 og de forskjellige Skulderværn vare allerede forladte, men fra Redoute 2 modtoges vore Tropper paa kort Afstand med en levende Ild, der tilføjede dem et ikke ringe Tab af Døde og Saarede, deriblandt Bataillonens kjække Commandeur, der blev dødeligt saaret. Det var en mindre Afdeling af 7de Bataillon, 1 Officer og 22 Mand, som, da den saa sig truet af vore nordfra fremtrængende Jægere, havde kastet sig ind i og nu forsvarede Redouten; kort efter blev imidlertid denne fra alle Sider stormet, og Besætningen gjort tilfange. De fleste af vore her fægtende Tropper vendte sig nu mod Syd mod den fjendlige 10de Bataillon, hvis 2 nærmeste Compagnier, forfulgte af vore

Jægerafdelinger, snart vege tilbage til den nordlige Del af Fuglsang Skov, som de holdt besat, indtil de Kl. omtrent 6 erholdt Ordre til at trække sig tilbage over Stovstrup; Vejen hertil var imidlertid da allerede spærret af vore Tropper, hvorfor de fjendlige Compagnier efter at have stukket Hyttelejren i Brand iværksatte Retraiten tvers igjennem Skoven i Retning af Hejse Kro. Den øvrige Del af 10de Bataillon havde efterhaanden samlet sig i Nærheden af Teglværket, hvor den satte sig fast og med en stærk Kjæde holdt det Hegn besat, der Nord om dette Punkt strækker sig mod Fuglsang. Medens Capitain Beck med den ham følgende Styrke af 6te Reserve-Bataillon hovedsagelig trak sig langsmed Oversvømmelsen for at komme i Flanken paa den fjendlige Opstilling, lod Capitain Schøning, der blev anmodet om at komme Førstnævnte til Understøttelse, sit Commando gaae frem til Angreb i Fronten. Commandoet kom snart i en levende Tirailleurfægtning og blev tillige beskudt med Granater og Kardæsker fra Blokhusbatteriet, men ved en rask Fremrykning forjoges de fjendlige Tirailleurs, hvorefter ogsaa Batteriet blev taget i Besiddelse, idet Besætningen efter at have sprængt Krudtmagasinet i Luften skyndsomt forlod det, da vore Afdelinger saavel fra Nord som fra Øst gik frem imod det. Den fjendlige Styrke trak sig tilbage til den sydlige Del af Fuglsang Skov og derfra langs den sydlige Skovrand, medens Capitain Schøning med sit Commando indtog en Stilling paa Højderne N. for Erisø Mose; da han her intetsteds saa noget til Fjenden, lod han snart efter en Patrouille gaae frem langs med Møllebugten til det af Fjenden forladte Strandbatteri IV Ø. for Erisø. Capitainen stødte først henad Aften ved Stovstrup atter sammen med den øvrige Del af Bataillon under dennes Tilbage-marche til Fæstningen.

Under Kampen med 10de Bataillon var en anden mindre Afdeling af vor Avantgarde optraadt som Reserve for vore Tropper, nemlig c. 1 $\frac{1}{2}$ Compagni af 2det Jægercorps, der, som allerede omtalt, havde samlet sig i Nærheden af Prindsens Port og dernæst vare fulgte efter de 2 Compagnier af 6te Reserve-Bataillon; denne Afdeling sluttede sig senere ved Kongsted til Corpset. — Efterhaanden som de fjendlige Værker vare faldne i vore Hænder, var deres Demolering strax bleven paabegyndt, ved Kolding Vejen af Capitain Schrøders Commando og foran Fæstningens yderste, venstre Fløj af Demoleringscommandoet under Capitain Meyer, der ifølge Ordre var holdt i Beredskab i Graven foran den venstre Face af Ravelinen imellem Slesvigs og Holstens Bastioner og, saasnart Fjenden var trængt tilbage fra Terrainet om det højre Fløjbatteri, over den afbrudte Dæmning havde iværksat Overgangen til Fuglsang Vejen.

Som det vil erindres, havde den fjendlige Artilleripark været etableret tæt ved Hejse Kro. Da Slaget tog en uheldig Vending, begyndte man at anvende al den disponible Trækkraft til at føre Materiellet tilbage over Gudse og Kolding, og det lykkedes ogsaa derved at redde det meste Skyts samt endel Ammunitions- og Requisitvogne; da det slesvig-holstenske 2det Jægercorps gik tilbage mod Hejse Kro, stod der imidlertid endnu et betydeligt Antal ubespændte Vogne og endel andet Materiel tilbage paa Pladsen. Fra sin Stilling N. V. for Stovstrup havde Commandeuren for 3die Jægercorps's 1ste Compagni, Capitain Magius, bemærket dette og besluttede derfor, skjøndt han kun havde nogle faa Patroner pr. Mand, strax at rykke frem for at bemægtige sig Parken. Han sendte til den Ende Melding tilbage om sin Beslutning tilligemed Anmodning om Understøttelse, idet han indsaa, at det, om han end var istand til at tage Parken, dog neppe vilde

være ham muligt at holde den ved egne Kræfter, hvis Fjenden skulde gjøre et alvorligt Forsøg paa at tage den igjen. Med sit eget Compagni, 1 Peloton af Corpsets 2det og noget Mandskab af 3die Compagni, ialt c. 150 Mand, rykkede Capitain Magius derpaa frem og besatte Pladsen, idet de Blækere af den fjendlige Arrieregarde, der endnu holdt de nærliggende Hegn besat, strax trak sig tilbage i vestlig Retning. Noget efter kom en fjendlig Afdeling tilsyne V. for Stovstrup Skov; det var de 2 først retirerende Compagnier af 10de Bataillon, der over Hejse Kro vilde søge at naae Vejle Vejen, men som efter et kort Engagement vege tilside i sydvestlig Retning og derefter fortsatte deres Retraite over Tavlov Nebel. I dette Engagement deltog paa vor Side 4de Compagni af 3die Jægercorps, der var gaaet frem fra Stovstrup, og Detachementet af 2det Forstærknings-Jægercorps, der tildels gjennem Fuglsang Skov var fulgt efter Fjenden. Ligeledes indtraf paa dette Tidspunkt 1 Deling af 2den Husar-Escadron samt den Espingobatteriet tildelte Raketvogn; denne sidste, der strax ved Udmarchen fra Fæstningen, var kommen bort fra Espingolerne, var senere slaaet ind paa Vejen til Stovstrup og var nu af General Schleppegrell bleven beordret frem over denne By; en halv Snes Kast, der bleve rettede mod de bortdragende, fjendlige Colonner, syntes at gjøre god Virkning. — Den Del af 10de Bataillon, der noget senere gik tilbage langs den sydlige Udkant af Fuglsang Skov, trak sig, da den fandt Vejen over Hejse Kro spærret, igjennem Skovpartierne Ø. for Himmerigshus og iværksatte derefter over Tavlov Nebel sin Forening med de 2 tidligere tilbagegaaede Compagnier.

Efterat Egum Mølle var forceret, og den slesvigholstenske 3die Bataillon kastet tilbage til Stallerup, fortsatte vore Tropper Forfølgelsen, idet 3die Forstærk-

nings-Bataillon udbredte sig i Terrainet mellem Odstedgaard og Stallerup, medens 3die Linie-Bataillons Compagnier, efterfulgte af de øvrige paa Egum dirigerede Tropper, gik frem imod denne By; efter et kort Forsvar opgav Fjenden Kampen her og gik tilbage til Bredstrup. Der indtraadte nu en Standsning i vore Troppers Fremrykning, idet General de Meza nærrede Betænkelighed ved at fortsætte Forfølgelsen videre, forinden han havde indhentet Overcommandoens nærmere Ordre i saa Henseende. General Bülow havde imidlertid bestemt sig for at rykke frem til Afsnittet og befalede derfor Avantgarden at fortsætte Bevægelsen imod Bredstrup; 5te Brigade, af hvilken flere Afdelinger allerede havde sat sig i Marche i denne Retning, bestemtes til at følge efter som Reserve, idet det dog tillige paalagdes Brigaden vedblivende at holde Vadestedet over Rands Fjord besat. Samtidigt beordredes 3die Brigades Gros til, saasart 4de Brigade havde afløst det i Stillingen N. for Stovstrup, at rykke frem til Hejse Kro og poussere Afdelinger frem til Besættelse af Havreballe Passet og ad Kolding Vejen til Observation mod Gudsø. Af Cavaleriet, der paa dette Tidspunkt var naaet frem i Terrainet imellem Kobbegaard og Stallerup, beordredes 1ste Cavaleri-Division til at afmarchere til Stovstrup; den ene Escadron af Divisionen, 1ste Husar-Escadron, fik dog kort efter af den commanderende General Befaling til at vende sig imod Bredstrup, hvorimod 2den Husar-Escadron, som allerede omtalt, blev afgiven til General Schleppegrell.

Fra Stillingen ved Kobbegaard havde Fjenden iværksat sin Retraite meget hurtigt, saa at den Del af 3die Linie-Bataillon, der gik frem i Terrainet S. for Vejen fra Fredericia til Bredstrup ikkun mødte en meget svag Modstand. For at optage de retirerende Tropper og dække Retraiten over Passet havde den slesvig-hol-

stenske 3die Bataillon imidlertid besat den nordlige Ud-
kant af Bredstrup og det nærmest tilgrændsende Terrain,
medens de 6 Kuglekanoner af det 12Pds. Batteri,
der havde staaet ved Kobbegaard, havde taget Position
tæt Ø. for Byen; endel længere fremme S. Ø. for
Byen havde Oberst Zastrow ladet de 2 Granatkanoner
kjøre op under Dækning af nogle mindre Trops og ved
Siden af 2 herhen dirigerede Piecer af det ridende
Batteri. En broget Skare af 2den Brigades Afdelinger
trak sig paa dette Tidspunkt Syd om Byen over det
bagved liggende Defile, samtidigt med at de Rester
af den 1ste Brigade, hvem det var lykkedes at und-
komme langs Rands Fjord, iværksatte deres videre Re-
traite Nord om Byen. Da Avantgarden atter optog
Fremrykningen imod Bredstrup, gik 3die Forstærknings-
Bataillon frem imod den nordlige Del af Byen, hvor det
efter en kort, men livlig Kamp lykkedes den at sætte
sig fast og i Forening med 4de Compagni af 1ste
Forstærknings-Jægercorps, der var fulgt efter de langs
Rands Fjord flygtende, fjendlige Afdelinger, at tage en
Del af dette Mandskab tilfange. Paa venstre Fløj af
3die Forstærknings-Bataillon vare Compagnierne af 3die
Linie-Bataillon, efterfulgte af de her værende Dele af
2den lette Bataillon og 2det Jægercorps, deboucherede
fra Stallerup, men Fremrykningen her vanskeliggjordes
ikke lidet ved den heftige Ild fra det fjendlige Artilleri;
først da Skytterne af 3die Forstærknings-Bataillon vare
naaede saa langt frem, at de kunde beskyde den fjend-
lige Artilleristilling Ø. for Bredstrup i Flanken, gik de
her placerede Kanoner tilbage over Defileet. Den syd-
lige Del af Bredstrup tilligemed Kirkegaarden og det
bagved liggende Hegn var imidlertid bleven besat af
enkelte mindre Afdelinger af den fjendlige 2den Bri-
gade, navnlig af 5te og 8de Bataillon, og under Dækning
af disse gik nu ogsaa 3die Bataillon og de S. Ø. for

Byen placerede Kanoner tilbage; men snart trængte vore Tropper nordfra frem imod Broen, samtidigt med at den fjendlige Besætning blev heftigt angreben fra Øst, saa at de sidste Rester af Fjenden maatte søge at frelse sig ved en hurtig Flugt; endel Mandskab blev ved denne Lejlighed afskaaret og taget tilfange, medens det lykkedes Andre at redde sig ved at trække sig mere sydligt over Mosen.

Defileet ved Bredstrup besattes foreløbigt med 3die Forstærknings-Bataillon, medens Oberstlieutenant Hindenburg af Brigaden beordredes til med de tilstedeværende Dele af sin Bataillon at afmarchere Syd paa for at besætte Havreballe Passet og derfra udsende Patrouiller ad Vejene til Vejle og Kolding; 4 Kanoner af det Avantgarden attachederede Batteri bestemtes til at følge efter, ligesom ogsaa 4de Compagni af 1ste Forstærknings-Jægercorps og 3die Compagni af 2det Jægercorps. Heftigt beskudt af et i Nærheden af Havreballegaard placeret, fjendligt Batteri, naaede Commandoet Vejen, der fra Havreballe fører til Hejse Kro, og stødte der paa de Afdelinger, der af vor 3die Brigade vare blevne sendte frem i denne Retning; kort efter erholdt Oberstlieutenanten imidlertid Befaling til at vende om og marchere til i Nærheden af Kongsted, hvor, som vi senere skulle see, Avantgardens Afdelinger efterhaanden bleve samlede. De i Bredstrup værende Compagnier af 3die Linie-Bataillon erholdt directe af den commanderende General Ordre til at afmarchere over Kjærsgaard for sammen med den øvrige Del af Bataillonens at støde til 3die Brigade i dennes Stilling ved Hejse Kro.

Efter at have modtaget Overcommandoens Ordre om at fortsætte Fremrykningen, havde General Schleppegrell, der havde erholdt Melding om, at 3die Jægercorps havde bortskudt al sin Ammunition, strax ladet

Major Helgesen med 5te Linie-Bataillon, 1 Deling Husarer og 2 Kanoner af 2det Batteri (Schultz), der havde afløst 3die Batteri (Jessen), sætte sig i Marche mod Hejse Kro. Da det til Bevogtning af Kysten hidtil detacherede 1ste Jægercorps ikke var naaet op, holdtes Torp endnu paa denne Tid besat af den fjendlige Avantgarde-Brigades Blænkere, og 5te Linie-Bataillon blev derfor under sin Fremrykning beskudt herfra. Bataillonens 1ste Compagni, der dannede Fordækningen, udviklede sig imod disse Blænkere, idet det gik frem N. for Vejen til Havreballe, og noget efter fremsendtes ogsaa 4de Compagni i Terrainet S. for bemeldte Vej; den øvrige Del af Commandoet tog foreløbigt Stilling ved Vejknuden, indtil Resten af 3die Brigade, fulgt af Reserve-Artilleriet, noget senere ankom, hvornæst de 2 derværende Compagnier af 5te Linie-Bataillon bleve dirigerede noget længere frem ad Kolding Vejen. De mod Torp fremsendte Compagnier kastede hurtigt de fjendlige Blænkere tilbage og forfulgte dem til henimod Taarup Skov; men her udviklede der sig en meget levende Fægtning, da Commandeuren for den fjendlige Avantgarde-Brigade nemlig havde beordret de nu indtrufne 3 Compagnier af 1ste Jægercorps til at holde den østlige Udgang af Defileet, indtil Brigadens øvrige Afdelinger havde passeret samme og taget Stilling hinsides; det 4de Compagni af Jægercorpset havde paa Grund af vore Troppers Fremrykning maattet dirigeres over Tavlov Nebel og Højrup. For at bryde Fjendens Modstand lod General Schleppegrell de 2 Compagnier af 2den Forstærknings-Bataillon med 2 Kanoner under Commando af Capitain H. P. Høhling gaae frem til Understøttelse, og Capitain Nielsen, Commandeur for 5te Linie-Bataillons 4de Compagni, erholdt derpaa som den ældste af de tilstedeværende Capitainer Befaling til med den saaledes samlede Styrke at kaste

Fjenden tilbage over Defileet. 5te Linie-Bataillons 1ste Compagni havde, som allerede omtalt, sin Kjæde N. for Vejen, medens 4de Compagni var placeret S. for denne; begge Compagniers Reserver vare samlede bag en ved Vejen liggende Gaard, og omtrent 200 Alen længere tilbage stode endelig som Hovedreserve de 2 Compagnier af 2den Forstærknings-Bataillon med de 2 Kanoner. Af det fjendlige Jægercorps havde 1 Compagni besat Udkanten af Skoven nærmest Vejen, et andet udviklet sig N. for denne i de derværende Kornmarker, medens det tredie Compagni stod noget længere tilbage i Reserve. Efter c. $\frac{1}{2}$ Times vedholdende Tirailleurfægtning blev det N. for Skoven staaende Jægercompagni tvunget til at trække sig tilbage paa Reserven, der besatte den nærmere ved Elbodalen værende Skovudkant; det tilbageblevne Compagni forsvarede sig derimod endnu haardnakket i Skoven. Efter Capitain Nielsens Ordre rykkede Kanondelingen frem til en Bakke indenfor Geværskudsafstand og beskød derfra Fjenden med enkelte Kugleskud; Virkningen var imidlertid kun ringe, Kardæskskud kunde ikke anvendes paa Grund af vore Troppers Stilling imellem Bakken og Skoven, og da Bespænding og Mandskab vare stærkt udsatte for den fjendlige Geværild, trak Delingen sig noget tilbage. Capitainen havde imidlertid beordret de 2 Compagnier af 2den Forstærknings-Bataillon til sammen med de fremsendte Skytter at attackere det fremspringende Skovhjørne, idet han samtidigt med Skyttekjædens Reserver vilde true Fjendens Flanker; fulgte af Skytterne, stormede de nævnte Compagnier frem i sluttet Colonne, og tiltrods for den levende Geværild fra Skoven og en heftig Ild fra de paa den anden Side af Passet placerede, fjendlige Kanoner, hvilken paaførte Colonnen et ikke ringe Tab, kastedes Fjenden tilbage og forfulgtes igjennem Skoven; omtrent Halvdelen af det fjendlige Jægercompagni blev ved dette heftige Angreb

tvungen bort fra sin Retraitelinie og nødt til at passere Mosen paa et sydligere Punkt i Nærheden af Nebel Sø. Den øvrige Del af Jægercorpset gik kort efter tilbage over Defileet, uden at det herved kom til nogen alvorligere Kamp, da vore Troppers Fremrykning i høj Grad vanskeliggjordes ved Ilden fra det fjendlige Artilleri. Foranlediget ved den vedholdende Fægtning, havde General Schleppegrell yderligere ladet Major Stockfleth med 3die og 4de Compagni af 1ste Forstærknings-Bataillon og 2 Kanoner af 2det Batteri (Schultz) rykke frem ad Vejen til Havreballe for at understøtte vore der kjæpende Tropper; af disse Compagnier, der under deres Fremmarche bleve heftigt beskydte af det fjendlige Artilleri, blev det 3die med Skytterne foran sendt igjennem Taarup Skov for at forstærke den derværende Kjæde, medens 4de Compagni forblev som Reserve i Nærheden af Vejen; da det var øjensynligt, at de 4 Kanoner Intet vilde kunne udrette mod det langt overlegne, fjendlige Artilleri, bleve de ifølge General Schleppegrells Befaling holdte tilbage i en dækket Opstilling. Ved denne Tid var det ogsaa, at Oberstlieutenant Hindenburg ankom med sit Commando nordfra, men ligeoverfor den fjendlige Overmagt maatte enhver Tanke om at forcere Passet selvfølgelig foreløbigt opgives.

Den fjendlige Avantgarde-Brigade havde imidlertid Kl. omtrent 8 erholdt Ordre fra General Bonin til efterhaanden at gaae tilbage over Herslev og Follerup til Fredericia-Vejle Vejen og begyndte derfor, efterat 10de Bataillon og 1ste Compagni af 1ste Jægercorps over Højrup vare stødte til Brigaden, at iværksætte sin Retraite. Under Afmarchen vexledes endel Skud med det 9de Batteri (Wegener), der, som vi senere skulle see, havde taget Stilling paa Højderne foran Kongsted; den Avantgarde-Brigaden attachederede Escadron, der, efterat 1ste Jægercorps var blevet rappelleret, havde

overtaget Bevogtningen af Kysten og dernæst var bleven sendt tilbage over Gudsø, samlede her endel forsprængt Mandskab, 500—600 Mand, der bleve dirigerede over Lille Vælding paa Vejle.

Efterat Fjenden havde forladt Passet, overdroges dets Besættelse og Forsvar til Major Stockfleth, hvorefter Compagnierne af 5te Linie-Bataillon atter stødte til den øvrige Del af Bataillon, der, som allerede omtalt, fra Hejse Kro var rykket noget længere frem ad Kolding Vejen. En indløben Melding om, at en fjendelig Styrke havde vist sig i Skoven S. Ø. for Himmerigshus, havde foranlediget Major Helgesen til at anholde om Forstærkning, og General Schleppegrell havde derfor ladet 1ste og 2det Compagni af 1ste Forstærknings-Bataillon under Commando af Capitain Gørtz afgaae i denne Retning; disse Compagnier bleve nu dirigerede til Havreballe Passet.

Fægningen var saaledes døet hen, efterat Afsnittet foran Elbodalen fuldstændigt var blevet rensed for Fjenden. Et Spørgsmaal, der under Kampens senere Stadium havde paatrængt sig den danske Overcommando, og som krævede en hurtig Beslutning, var, om det ikke vilde være rigtigst at fortsætte Forfølgelsen af den stærkt rystede Fjende udover Afsnittet. En saadan Forfølgelse syntes under gunstige Omstændigheder at kunne føre til et endnu større Resultat, maaske til den fjendelige Hærs fuldstændige Tilintetgørelse; men paa den anden Side vare vore Tropper for en stor Del meget udmattede efter den heftige og vedholdende Kamp, saa at ikkun en forholdsvis ringe Styrke vilde kunne anvendes til en kraftig Forfølgelse. De fra det nordlige Jylland modtagne Efterretninger gjorde det vel sandsynligt, at Hovedstyrken af Rigstropperne endnu var concentreret i Egnen om Aarhus og Skanderborg, men der havdes ingen Sikkerhed for, at ikke Tropper Syd fra

kunde være i Bevægelse mod Nord, ligesom det altid var muligt, at General Prittwitz efter at have faaet Vished om Overskibningen af General Ryes Corps i forcerede Marcher eller paa Vogne kunde have sendt Tropper mod Syd for at undsætte den slesvig-holstenske Hær. Under en fortsat Forfølgelse vilde man i saa Fald kunne vente snart at træffe paa en stærk, tildels af friske Tropper bestaaende Fjende, med hvilken det neppe vilde være tilraadeligt strax at optage Kampen; ogsaa den Omstændighed, at Fjenden raadede over et Cavaleri, som var vort betydeligt overlegent, syntes at burde paabyde Forsigtighed. Ledet af disse Betragtninger, og for ikke ved en fortsat Fremrykning at compromittere de allerede vundne, betydelige Fordele havde General Bülow besluttet at standse Førfølgelsen ved Elbodalens Afsnit og foreløbigt at lade sine Tropper indtage en observerende Stilling langs den nævnte Dal. Efterat Overcommandoen havde givet de fornødne Ordre i saa Henseende, blev Troppernes endelige Stilling følgende:

Besættelsen af
Afsnittet efter
Kampens Ophør.

Besættelsen af Vadestedet over Rands Fjord og Observationen af Kysten fra Trælle Næs til Vejlbj by overdroges 4de Reserve-Bataillon, af hvilken 2det og en Del af 4de Compagni allerede vare under Marche til Bredstrup, men undervejs fik Ordre til at gaae tilbage til Egeskov, medførende til yderligere Støtte for Forsvaret 4 Kanoner af 4de Batteri (Marcussen), som over Egum var gaaet frem ad Vejen til Stallerup; til Hjælp ved Observationen af nævnte Kyststrækning stillede noget senere 2den Husar-Escadron til Major Thranes Disposition. Resten af 5te Brigade med 4de Dragon-Regiments 2den Escadron indtog en Bivouakstilling ved Bredstrup med 6te Linie-Bataillon paa Forpost; fra et af dennes Compagnier udsattes der 3 Feltvægter, nemlig ved Broen over Aaen og ved Vadesteder N. og S. for samme, medens et andet af Bataillonens Compagnier stillede som Piket paa Kirkegaarden.

N. for Kirken stode 4 Kanoner af 4de Batteri (Marcussen), en kort Tid forstærkede med 2 Kanoner af 9de Batteri (Wegener) og dækkede af 1 Compagni af 9de Linie-Bataillon; S. for Kirken omtrent i Højde med Gammelby var et andet Compagni af denne Bataillon posteret som Piket. Ved stadige Cavaleripatrouiller vedligeholdtes Forbindelsen mellem Feltvagnerne og Besætningen ved Rands Fjord.

Avantgarden, hvis bagest værende Dele efterhaanden vare blevne samlede i Nærheden af Stallerup og derfra dirigerede paa Bredstrup, indtog en Stilling mellem Bredstrup og Havreballe i 2 Træfninger. Paa højre Fløj i 1ste Træfning stod 1ste lette Bataillon, der havde at observere Vadestedet ved Kongsted samt Strækningen derfra og indtil S. for Bredstrup, og som til den Ende var opløst i Compagnicolonner; paa venstre Fløj i 1ste Træfning stod 3die Forstærknings-Bataillon, der med 2 Compagnier havde besat Kongsted og de S. derfor liggende Gaarde, medens de 2 andre Compagnier stode som Reserve S. Ø. for Byen. Paa højre Fløj i 2den Træfning stode 3 Compagnier af 2det Jægercorps, hvis resterende Compagni var afgivet som Bedækning for 9de Batteri (Wegener), der var opmarcheret foran Kongsted paa den derværende Bakketunge; Midten af 2den Træfning dannedes af 2den lette Bataillons 1ste og 3die Compagni, der stilledes mellem Kongsted og Kjærsgaard, venstre Fløj af Træfningen endelig af 1ste Forstærknings-Jægercorps. Espingolbatteriet placeredes tæt ved Vejen mellem Bredstrup og Kongsted, men beholdt snart Ordre til at afmarchere til Trælle, hvor det dog først indtraf Kl. 6 1/2 Eftermiddag; Batteriets Raketvogn var efter Ordre forbleven paa Parkpladsen ved Hejse Kro.

Besættelsen af Passet ved Havreballegaard skete ved 1ste Forstærknings-Bataillon, hvis ene Compagni

besatte Havreballegaard og Højderne N. for denne samt Udkanten af Skoven S. for Vejen; en sluttet Reserve stod bagved i Skoven, de 3 andre Compagnier i Compagnicolonner bag Taarup Skov. 4 Kanoner af 2det Batteri (Schultz), som vare placerede paa Højderne Ø. for Defileet tilhøjre af Vejen, havde 2 Compagnier af 2den Forstærknings-Bataillon til Bedækning. Ved Patrouiller vedligeholdtes Forbindelsen med Kongsted og Tavlov. Husar-Reserve-Escadronen, der for en Tid var afgiven til Hjælp ved Passets Besættelse, foretog en Recognoscering i Retning mod Herslev. — Den øvrige Del af 3die Brigade, 1ste Husar-Escadron og Reserve-Artilleriet bivuakerede ved Hejse Kro, 3die Batteri (Jessen) dog ved Stovstrup.

Besættelsen af Passet ved Gudse overdroges 4de Brigade, der efter at have fortsat Fremrykningen til Hejse Kro her erholdt Ordre til at rykke videre til Gudse; 11te Linie-Bataillon fik Teten, og Marchen fortsattes uden Ophold. Undervejs beordredes 1 Compagni af 11te Linie-Bataillon til at gaae frem i højre Flanke mod Tavlov Kirke for at afsøge Terrainet og angribe Fjenden, ifald mindre Afdelinger endnu opholdt sig der; senere, da det af Egnens Beboere blev meldt, at Tavlov By skulde være besat, detacheredes endnu 2 Compagnier i samme Øjemed. Fjenden var imidlertid allerede flygtet, og der gjordes kun 7 Fanger. Ved Krybily saaes en Escadron fjendligt Cavaleri, der hurtigt trak sig tilbage; da den imidlertid et Øjeblik syntes at ville standse, sendtes der den af Batteriet et Par Granatskud, hvorefter den forsvandt. Efter Ankomsten til Gudse Passet, blev dette besat af 5te Reserve-Bataillon med 2 Compagnier opløste i Feltvagter og 2 Compagnier som Hovedpost paa Vejen ved Gudse Mølle; de andre Batailloner toge Stilling bagved Defileet; af 8de Batteri (Mossin) placeredes 1 Deling

paa hver Side af Vejen bag Defileet i de Forskandsninger, som tidligere vare anlagte og benyttede ved Affairen den 7de Maj, medens Resten af Batteriet gik i Bivouak ved Krybily. Besættelsen af Passet ved Gudsø foregik omtrent Kl. 12 Middag.

En i Løbet af Eftermiddagen indløben Efterretning om, at der i Bjært fandtes et fjendtligt Magasin, og at der formentlig fandtes en Strandvagt ved Landtungen S. V. for Gudsø, foranledigede, at 5te Reserve-Bataillon erholdt Ordre til med 2 Compagnier at forsøge paa at ophæve saavel Magasinet som Vagten. Medens Expeditionen ikke havde noget Resultat for Vagtens Vedkommende, som itide var afmarcheret, lykkedes den derimod fuldstændigt, hvad Magasinet angaaer, og der gjordes et ikke ubetydeligt Bytte, bestaaende i Vaaben, Biscuits, Brændevin, Munderingsstykker, Lazarethsager, Instrumenter o. s. v. De ved Bjært midlertidigt udstillede Poster opdagede kun enkelte fjendlige Ryttere. Da Alt var borttaget, retournerede Commandoet.

Samtidigt med at vore Tropper saaledes besatte Passene over Elbodalen, tiltraadte den slesvig-holstenske Hær Retraiten mod Vejle. For at faae sine Tropper samlede og standse vor Forfølgelse havde General Bonin befaleet, at samtlige, disponible Kanoner fra 2den Brigade og Cavaleri-Brigaden skulde kjøre op i et stort Batteri paa den vestlige Side af Defileet ved Bredstrup til begge Sider af Vejen, medens Cavaleriet, hvoraf de V. for Afsnittet cantonnerede Escadroner først Kl. 5 1/2 havde været parate til Fremrykning over Defileet, skulde marchere op til Dækning for dette Batteri; den endnu kampdygtige 3die Bataillon skulde derhos besætte Skovudkanten nærmest Defileet. Under denne Dækning samledes Resterne af 1ste og 2den Brigade. Af 1ste Brigade fandtes foruden 3die Bataillon kun 3 Trops, hver omtrent af et Compagnies Styrke; men man vidste dog, at Capitain Wrangel med en Del af 2den Bataillon lykke-

Den slesvig-holstenske Hær gaar tilbage til Vejle.

ligt var undkommen ad Vadestedet over Rands Fjord og med denne Styrke tilligemed 6 Kanoner og en Afdeling Cavaleri observerede dette Vadested. Den 2den Brigade var ikke fuldt saa opløst, om end ogsaa ved den 5te og 8de Bataillon samt 4de Jægercorps vare smeltede sammen til omtrent Halvdelen af deres Styrke; 6te Bataillon var kun omtrent et Compagni stærk, men man vidste, at 1ste og en Del af 2det og 3die Compagni fra Kobbegaard vare slaaede ind paa Vejen over Havreballe og tilligemed endel Forsprængte fra de andre Batailloner havde sluttet sig til Avantgarde-Brigaden. 7de Bataillon havde ligeledes, som anført, sluttet sig til denne Brigade.

Efter at have givet sine Tropper den fornødne Hvile og efter at have draget Avantgarde-Brigaden og Capitain Wrangels Detachement til sig havde General Bonin Kl. omtrent 10 1/2 den slesvig-holstenske Hær concentreret mellem Pjedsted og Gammelby Mølle; paa hver Fløj var der udsendt 1 Escadron til Observation henholdsvis af Passene ved Havreballegaard og Gudsø og af Terrainet bag Rands Fjord. Da Generalen erkjendte, at der ikke vilde kunne vindes noget Betydeligt, selv om det kunde lykkes ham at holde sig i Stillingen bag Afsnittet, at Tropperne derved vilde blive i højeste Grad anstrængte, medens det tvertimod var nødvendigt at skaffe dem en længere Hvile, at han endelig ikke før den 8de kunde vente sig nogen væsentlig Understøttelse af Rigstropperne, besluttede han at fortsætte Tilbageetoget til Vejle. Kl. 11 brød Hæren op, og Kl. 4 om Eftermiddagen ankom den til Vejle, som den passerede for derefter at lejre sig paa Højderne Nord derfor; Avantgarde-Brigaden, som indquarteredes i Byen, udsatte Forposter paa Højderne mod Syd.

Som vi paa et tidligere Punkt have seet, havde General Prittwitz efter at have erholdt Underretning

om Indskibningen af den største Del af det Ryeske Corps givet de kurhessiske og bajerske Tropper Ordre til Afmarche mod Syd. Efter de givne Ordre skulde Concentrationen begynde den 7de saaledes, at General Spangenberg i Vejle den 8de om Middagen kunde have $3\frac{1}{2}$ Batailloner, $2\frac{1}{2}$ Escadroner og 10 Kanoner i Cantonnement i og S. for Vejle, medens samtidigt den bajerske Brigade rykkede fra Skanderborg til Horsens. Oberst Diederichs i Haderslev havde derhos faaet Befaling til, saasnart han fra General Bonin erholdt Meddelelse om et for de Danske heldigt Udfald af en Kamp ved Fredericia, med sine 2 Batailloner at rykke frem til Kolding, hvor han da vilde have 3 Batailloner og 1 Escadron til sin Disposition; han skulde der afvente nærmere Ordre fra General Wyneken, som ogsaa havde faaet Befaling til efter Meddelelse fra General Bonin at sætte sig i Bevægelse med sin Division fra Egnen om Aabenraa til Kolding. Strax efter den slesvig-holstenske Hærs Ankomst bag Afsnittet ved Bredstrup havde General Bonin afsendt de fornødne Meddelelser, og det kunde altsaa ventes, at Oberst Diederichs endnu samme Dags Aften kunde indtræffe i Kolding; forinden den 8de om Aftenen kunde derimod General Spangenberg ikke naae Afsnittet ved Elbodalen, saa at de Understøttelser, der i den nærmeste Fremtid kunde ventes, og som endda ikke kunde indtræffe før efter 48 Timers Forløb, bestode i $6\frac{1}{2}$ Batailloner, $3\frac{1}{2}$ Escadroner og 10 Kanoner. Det var denne ringe Udsigt til Hjælp, som blandt Andet bestemte General Bonin til strax at trække sig til Vejle. Havde den danske Overcommando vidst, at Hjælpen først kunde komme saa sent, og at den vilde blive saa ringe, havde der ikke været nogen væsenlig Grund til af Hensyn til den at standse Forfølgelsen; det er imidlertid sandsynligt, at den vilde have gjort det alligevel,

dels fordi Hovedmaalet var naaet, og dels fordi, som alt berørt, Tropperne for en stor Del vare meget udmattede.

Landgangsde-
monstrationerne
i Kolding- og
Vejle Fjord.

Der staaer endnu tilbage at omtale de Landgangs-demonstrationer, som bleve foretagne i Henhold til den givne Disposition. Efter Escadrechefens nærmere Anordning udsendtes der 2 Flotiller, den ene under Capitain Krenckels Commando og bestaaende af 1 Dampskib, 4 Kanonbaade og 18 Sejl- og Transportfartøjer, der havde c. 160 Mand af 2den Forstærknings-Bataillons 4de Compagni samt et Ingenieur-detachement paa c. 30 Mand med et Landgangs Brotrain ombord, den anden under Capitainlieutenant Muxolls Commando og bestaaende af 4 Dampskibe, 2 Kanonchalouper og 4 Transportfartøjer, der havde c. 50 Mand ligeledes af ovennævnte Compagni ombord. Førstnævnte Flotille afsejlede Kl. 1 om Morgenen fra Ankerpladsen ved Hindsgavl hen mod det Ø. for Skjærbæk liggende Teglværk og gjorde her i Dagbrækingen en Landgangs-demonstration; de Fjendlige, der viste sig, bleve beskudte af Kanonbaadene og trak sig tilbage; en lignende Demonstration foretoges noget efter længere imod Øst, og da senere den ved Snoghøj posterede, fjendlige Styrke gik tilbage, og det af Skydningen fra Omegnen af Fæstningen fremgik, at Fjenden var kastet, blev den omtalte Del af 2den Forstærknings-Bataillon udskibet og tog Snoghøj i Besiddelse. Capitainlieutenant Muxolls Flotille afgik den 5te Kl. 11½ om Aftenen fra Baaring Vig og viste sig Kl. henimod 1 om Morgenen ved Trælle Næs; da det snart bragtes i Erfaring, at Trælle Skov ikke var besat af Fjenden, bleve Kanonchalouperne henlagte i Udløbet af Rands Fjord, saaledes at de med deres Ild kunde bestryge det nærliggende Vade-sted, og da senere nogle fjendlige Afdelinger vilde passere det, bleve de beskudte med god Virkning; de øvrige Skibe holdt det gaende i Fjorden udenfor. 2

Kanoner, som kjørte op paa en Mark N. for Fjorden for at beskyde Chalouperne, bleve ved nogle velrettede Skud fra disse tvungne til en hastig Retraite. Chalouperne forbleve Dagen over paa deres Station for at observere Vadestedet, medens Capitainlieutenanten Kl. 12 Middag afsejlede med de øvrige Skibe. — Begge Demonstrationer udførtes paa en særdeles hensigtsvarende Maade, og den sidste bidrog, som vi have seet, indirecte til, at Fjendens Nederlag blev saameget større.

At holde Elbo Afsnittet vedblivende besat forekom ikke Overcommandoen hensigtsmæssigt, da Besættelsen ikke kunde have nogen reel Betydning, medmindre man kunde poussere Stillingen saa langt frem, at Fjendens Communicationer kunde afskjæres; da det kunde forudsættes, at Fjenden snart vilde blive forstærket med friske Kræfter, vilde tilmed en Forbliven der kun udsætte vor Hær for daglige Kampe og for forholdsvis betydelige Tab, samtidigt med at den vilde udmattes ved en anstrængende Forposttjeneste, uden at der dog kunde forventes andet Resultat deraf end en Tilbagegang. Da Overcommandoen derhos fandt det ønskeligt strax at skaffe Tropperne en længere Hvile, besluttede den at lade disse indtage en mere concentreret Stilling og beordrede derfor henad Eftermiddagen 4de Brigade til, saasnart den var bleven afløst af 1ste Husar-Escadron, at trække sig tilbage for i Forening med 6te Reserve-Bataillon, der atter stilledes til Brigadens Disposition, at indtage en Forpoststilling med 1 Bataillon i Erisø, 1 ved Stovstrup, 1 i Slugten N. V. for Oversvømmelsen, og 1 i Reserve ved Fuglsang; fra de førstnævnte 3 Batailloner skulde der udstilles Feltvagter og Vedetter i en Linie fra Snoghøj Vejen udenom Fuglsang Skov til Kirstinebjerg. Under Dækning af Cavaleriet, som alene skulde overtage Besættelsen af Passene indtil Kl. 10 Aften, skulde samtlige, øvrige Afdelinger trække sig tilbage til Fæst-

De danske
Tropper trækkes
tilbage til
Fæstningen.

ningen. I Henhold til denne Ordre stillede 11te Linie-Bataillon i Erisø, 5te Reserse-Bataillon i Stovstrup, 6te Reserve-Bataillon i Slugten N. V. for Over svømmelsen, og 8de Linie-Bataillon ved Fuglsang; 4 Kanoner af 8de Batteri (Mossin) forbleve ved Sønderbygaard, medens den øvrige Del af Batteriet afmarcherede til Fredericia. Passenes Besættelse ved Cavaleriet effectueredes ved 3 af Escadronerne, medens den fjerde forblev til Disposition ved Stovstrup.

Foranstaltninger
med Hensyn
til de Saarede.

Ved et Udfald, hvor saa store Masser sattes i Bevægelse, maatte der itide træffes Foranstaltninger med Hensyn til de Saarede, og Overcommandoen havde ogsaa, som berørt, under 2den Juli paalagt Commandantskabet at sørge for, at de til deres Transport fornødne Vogne holdtes i Beredskab. Commandantskabet havde endvidere at overveje de øvrige Sundhedstjenesten vedrørende Forhold og navnlig at tilvejebringe Localer til de Saaredes Forbinding og eventuelle Anbringelse i Fæstningen. For at kunne overføre Saarede til Fyen var det paalagt Transportvæsenet at sørge for Tilvejebringelsen af passende Transportfartøjer i tilstrækkelig Mængde.

I Fæstningen havde man 70—80 Vogne til Disposition, dels tidligere indbragte Bendevogne, dels tilhørende Indbyggerne. Til Brug for Intendanturen, ved Ingenieurtjenesten og til anden forefaldende Kjørsel maatte man have endel Vogne disponible, hvorfor kun 50—60 bleve bestemte til Transport af Saarede; da imidlertid Corpsstabslægten ved sin Ankomst den 5te om Eftermiddagen fandt dette Antal for ringe, blev Overcommandoen strax anmodet om endnu samme Nat at lade overføre c. 30 Vogne, en Anmodning, som dog ikke kunde efterkommes. Saasnart det under Slaget viste sig, at det til de Saaredes Transport afgivne Antal Vogne ikke var tilstrækkeligt, bleve alle øvrige Vogne afgivne til dette som det vigtigste ansete Øjemed; men

da Mangelen desuagtet ikke blev afhjulpen, sendte Commandanten Kl. 6 à 7 om Morgenen 2 Mand af Intendanturpersonalet til Fyen for i de nærmeste Sogne at skaffe saa mange Bøndervogne som muligt; det lykkedes dem ogsaa at opdrive omtrent 20 Vogne, der mødte ved Broen for at overskibes. Da der imidlertid var kommen Befaling fra den commanderende General til, at Reserve-Ammunitionstrinet hurtigst muligt skulde føres over, maatte alle Transportfartøjerne benyttes hertil, saa at Bøndervognene først kunde komme over sent om Aftenen, hvorved de bleve uden væsenlig Nytte. — Samtlige Vogne til Transport af Saarede bleve stillede under Commando af en Lieutenant af Cavaleriet; hver Colonne førtes af en Dragon Ordonnants, og hver Vogn havde en Hjælper foruden Kudsken; Ordonnantser tilhest vare placerede i Gaderne for at paasee, at Vognene ikke vare ledige.

I Overensstemmelse med en mundlig Aftale mellem Commandanten og Brigadelæge Jacobsen havde Sidstnævnte affattet et Udkast til de Foranstaltninger til de Saaredes Behandling, som skulde træffes i og ved Fæstningen, deriblandt ogsaa til Lægernes og Sygepersonalets Fordeling; ved Corpsstabslægens Ankomst forandrede vel enkelte af de tagne Bestemmelser, men Udkastet fulgtes dog i de væsentligste Punkter. Det vedtoges som Hovedregel, at alle transportable Saarede skulde overføres til Fyen, og kun de meget haardt Saarede beholdes i Fæstningen. I denne var der etableret 3 Ambulancer, 1 i Vagthuset ved Kongens Port med Hjælpeocale i et Træskur ligeoverfor, 1 i Castellet ved Landingsbroen i en der opført Barakke, og 1 i Lægestationen mellem Slesvigs og Prindsessens Bastioner, ligeledes i Barakke; endvidere var der eller blev der i Løbet af Dagen indrettet Receptionslocaler i Barakken og Caponieren (den hidtil-

værende Lægestation) i Castellet, i Farvergaarden, i Fattiggaarden, i en Barakke ligeoverfor Kongens Port og i Klublocalet; og endelig vare som særlige Lazareth-localer et Par større Gaarde (Seidelins og Morgenstjernes) forberedte til at modtage Saarede; samtlige disse Localer vare gjorte kjendelige ved hvide Flag. Receptions-localernes Bestemmelse var dels at modtage de forbundne Saarede, som skulde overføres til Fyen, forsaavidt denne Overførsel ikke strax kunde finde Sted, dels at modtage de ikke forbundne Saarede, naar disse i saa stor Mængde bragtes ind i Fæstningen, at de 3 Ambulancer ikke strax kunde modtage dem; i hvert Receptionslocale var der Læger og Sygevogtere.

Med Hensyn til Transporten fra Strib til Lazaretherne paa Fyen vare, som berørt, Afdelingerne beordrede til at lade deres Trainvogne møde den 6te Kl. 4 om Morgenen i Nærheden af Strib, hvor Hærens Traincommandeur da skulde sørge for deres Parkering og Afbenyttelse; da Antallet af disse Vogne heller ikke viste sig tilstrækkeligt, blev der fra de omliggende Landsbyer hurtigt skaffet endel Bøndervogne til Hjælp.

Den store Mængde Saarede gjorde det nødvendigt ogsaa efter Slaget at træffe særegne Foranstaltninger for at yde dem den tilbørlige Hjælp i Lazaretherne, og det blev derfor befalet, at 5te og 6te Brigades Ambulancer*) med de respective Brigadelæger og Underlæger indtil videre skulde forblive stationerede i Fredericia for at assistere ved Behandlingen af de sammesteds henliggende Saarede, at 3die Brigades Ambulance med Læger for nogle Dage skulde forlægges til Bogense, og 4de Brigades til Assens til Hjælp for de derværende Lazarether, hvorefter de skulde retournere til Brigaderne; endelig skulde Lægerne ved de

*) 2den Cavaleri-Brigades Ambulance var midlertidigt til-delt 5te Brigade.

Troppeafdelinger, der kom til at cantonnere paa Fyen, i de første Dage assistere Lægerne i de nærmest liggende Lazarether.

Slaget den 6te Juli havde kostet de fjendlige Tropper:

Af Faldne: 15 Officerer, 197 Underofficerer og Menige.

Af Saarede: 44 — 1087 — —

Af Fanger: 43 — 1911 — —

blandt hvilke ⁵⁷ 11 Officerer, ²¹⁴⁵ 285 Underofficerer og Menige ere medregnede blandt de Saarede.

Af de saarede Officerer døde i den nærmest følgende Tid endnu 10, og af Underofficererne og de Menige ligeledes et ikke ringe Antal.

9 Læger, hvoriblandt 1 saaret, faldt ligeledes i Fangenskab.

Tabet paa vor Side var:

Af Faldne eller kort efter døde af deres Saar:

33 Officerer, 25 Underofficerer, 454 Menige.

Af Saarede: 42 — 50 — 1252 —

Af Fanger: » — 3 — 32 —

Vort hele Tab var altsaa:

75 Officerer, 78 Underofficerer, 1738 Menige.

De faldne Officerer vare:

Generalmajor O. Rye, Commandeur for 5te Infanteri-Brigade.

Oberstlieutenant C. H. Kæsemodel, Commandeur for 6te Reserve-Bataillon.

Major C. F. Krabbe, Commandeur for 9de Linie-Bataillon.

Capitain J. P. Weldingh af 3die Linie-Bataillon.

— A. W. Fugl » 2den lette —

— F. C. Bentzen » 7de Linie- —

— J. C. Schwartz » 6te — —

Lieutenant C. F. Tronier » 1ste lette —

— C. W. Moldrup » 6te Linie- —

Tabet paa Fjendens Side i Slaget den 6te Juli.

Tabet paa vor Side i Slaget den 6te Juli.

Lieutenant C. O. Friherre Ce-	derstrøm (svensk)	af 1ste Forst.-Jægercorps.
—	A. Friherre Lager-	
	bjelke (svensk)	» 1ste — —
—	F. O. W. Petersen	» 2det Jægercorps.
—	A. W. Lorentzen	» 4de Reserve-Bataillon.
—	G. Eichmüller	» 1ste Res.-Jægercorps.
—	C. N. Lassen	» 7de Linie-Bataillon.
—	J. C. C. Ipsen	» 2den Forst.- —
—	A. F. Larsen	» 7de Linie- —
—	O. C. Skeel	» 6te — —
—	A. Sehestedt	» 2det Jægercorps.
—	C. Ravn	» 1ste lette Bataillon.
—	W. L. Rosenstand-	
	Goiske	» 2det Jægercorps.
—	C. M. Holst	» 1ste lette Bataillon.
—	A. C. C. Møller	» 1ste — —
—	L. Buck	» 2den — —
—	G. J. Flor	» 3die Jægercorps.
—	R. C. Hyrup	» 1ste Res.-Jægercorps.
—	H. L. C. Grüner	» 4de Reserve-Bataillon.
—	A. C. Ursin	» 8de Linie- —
—	N. P. H. Schou	» 1ste lette —
—	C. F. Lorentzen	» 8de Linie- —
—	C. Ussing	» 6te — —
—	A. E. Duse (svensk)	» 1ste lette —
—	C. H. Holst (norsk)	» 3die Forst.- —

De andre saarede Officerer vare:

«Oberstlieutenant W. I. Branner, Commandeur for 2det Jægercorps.

Major I. C. H. Lemmich, Commandeur for 8de Linie-Bataillon.

«Capitain P. U. Scharffenberg af 2det Jægercorps.

— L. S. Marcussen » Artilleri-Brigaden.

— J. F. M. Ernst » Ingenieurcorpset.

·Captain J. F. L. Mathiesen	af 1ste lette Bataillon.
— H. C. G. Tersling	» 3die Jægercorps
— C. Wolle	» 2det —
— C. F. M. Rohweder	» 8de Linie-Bataillon.
— J. T. Hein	» 1ste Res.-Jægercorps.
— F. J. Haxthausen	» 1ste — —
Lieutenant L. C. Langsted	» Gardehus.-Divisionen.
— C. W. Frost	» 1ste Res.-Jægercorps.
— L. Knudsen	» Artilleri-Brigaden.
— S. F. W. Ross	» 6te Linie-Bataillon.
— P. G. Klein	» 3die Jægercorps.
— U. C. H. Dræbye	» 4de Reserve-Bataillon.
— P. H. Nielsen	» 2den lette —
— J. P. W. Borch	» 2det Jægercorps.
— Schmitterløv (svensk)	» 4de Res.-Bataillon.
— O. M. G. Meyer	» 1ste lette —
— A. A. F. Moltke	» 1ste Forst.-Jægercorps.
— C. H. Baron Adeler	» 7de Linie-Bataillon.
— J. M. H. Kirchhoff	» 2den lette —
— F. C. Kleist	» 5te Linie- —
— F. W. Berg	» 1ste Res.-Jægercorps.
— L. Thurah	» 3die Forst.-Bataillon.
— C. A. Zoffmann	» 6te Linie- —
— J. L. Skjærbek	» 9de — —
— E. E. P. Nielsen	» 3die Forst.- —
— W. F. A. Grev Knuth	» 2den lette —
— J. M. Maarup	» 4de Reserve- —
— F. W. Prosch	» 6te Linie- —
— C. F. Falbe	» 2det Jægercorps.
— A. W. Ploug	» 4de Res.-Bataillon.
— J. F. Lund	» 3die Linie- —
— W. F. Gram	» 1ste lette —
— F. W. Worm	» 2den lette —
— Ømann (svensk)	» 3die Jægercorps.
— Abrahamson (svensk)	» 3die —

Lieutenant Vogt (norsk) af 7de Linie-Bataillon.

— Hagemann (norsk) » 7de — —

Desuden blev Underlæge Blichfeldt af 9de Linie-Bataillon dødeligt saaret under Udøvelsen af sit Kald. Detailleret Tabsliste findes under Bilag 8.

Vort under
Slaget vundne
Bytte.

De af vore Soldater under Slaget erobrede Trophæer vare i det Væsenlige følgende:

5 Stykker Feltskyts,

6 168 Pds. Morterer,

2 24 Pds. Haandmorterer,

18 dels 84 Pds., dels 24 Pds. Granat-Kanoner,

ialt 31 Stykker Skyts;

endvidere

29 Affutager, c. 6000 Bomber, Granater og Fuldkugler, 86 forskellige Voiturer, c. 2000 Geværer, en Mængde andre Vaaben, endel Ride- og Trækheste, betydelige Forraad af Krudt, Infanteriammunition, Proviant, Lazarethrequisiter o. s. v.

Paa Indbringelsen af det gjorte Bytte af Kanoner, Affutager, Ammunition m. m. blev der strax taget fat, og der blev arbejdet saa ufortrødent, at det hele Materiel, som under den blodige Kamp var kommet i vor Magt, allerede den 7de om Aftenen var bragt ind i Fæstningen. Paa Sløjfningen af de fjendlige Værker arbejdedes der ligeledes vedholdende; den 6te om Aftenen var en væsenlig Del af Sløjfningen endt, og den 9de om Aftenen vare samtlige, fjendlige Skandser og Løbegrave jevnede med Jorden tilligemed de Hegn, hvis Skadelighed man under Belejringen havde lært at kjende. —

Det var med en ublandet Følelse af Stolthed og Begjstring, at Enhver i Hæren, der havde deltaget i Slaget, kunde see tilbage paa Dagens Gjerning; efter en blodig og heftig Kamp, under hvilken der paa begge Sider var forekommet mangfoldige Exempler paa Opoffrelse, Mod og Dødsforagt, havde vi vundet en fuldstændig og glim-

rende Sejr, hvis umiddelbare Resultat var Ophævelsen af Fæstningens Indeslutning, idet Belejringscorpset var sprængt og drevet paa Flugt. Alle Værker og Belejringsarbejder, hvorpaa Fjenden i et Tidsrum af næsten 2 Maaneder havde anvendt saa megen Kraft og saa store Bekostninger, vare tilintetgjorte, Belejringskystet samt meget betydelige Krigsforraad vare faldne i vore Hænder, og den fjendlige Hær havde saavel under Hovedkampen som under Retraiten lidt et meget føleligt Tab af Døde, Saarede og Fanger. Sejren var imidlertid ikke vunden uden tillige paa vor Side at have fordret tunge og talrige Offre; men var Sejren end dyrt kjøbt, vare Offrene end store, saa var Taknemmeligheden hos Regjeringen og Folket ogsaa stor, og fra alle Sider kappedes man om at vise Hæren sin Erkjendlighed.

Den 7de Juli udgav General Bülow følgende General Bülow udtaler sin Tak til Tropperne.
Dagsbefaling:

Soldater! I have paany retfærdiggjort de Forventninger, som Fædrelandet nærer om Eders Tapperhed og Heltemod.

I raske Stormløb gik I frem mod de fjendlige Forskandsninger. Disse kom derved hurtigt i vor Magt og bleve uskadelige. I have gjort 1800 Fanger, erobret 34 Stykker Skyts, mange Hundrede Geværer og meget Krigsforraad.

Fjenden veg derefter paa alle Punkter, og I rensede Afsnittet foran Fredericia, idet I befriede Fæstningen for Indeslutning og gjenoprettede den frie Forbindelse med samme.

Soldater! Min Glæde og min Stolthed er det at commandere en saa tapper Armee. Modtager min Tak for Eders mandige Færd! Sejrens Jubel gjennem det hele Land være Eder rigelig Løn for ustandne Farer og Møjsommeligheder.

Blandt de Helte, som igaar beseglede deres Kjærlighed til Fædrelandet med deres Blod, ville I med Smerte og med Savn bemærke den højhertede, tappe General Olaf Rye.

I ville mindes hans kyndige Anførsel, hans Omsorg for Eders Velvære, hans rastløse Virksomhed og hans Deltagelse i Eders Farer og Eders Kamp. Dog, hans Lod er skjøn, han døde Heltedøden paa Ærens Mark.

Leve Kongen og Fædrelandet!

Bülow.

I senere Dagsbefalinger og Skrivelser udtalte Generalen sin Tak til alle dem, der under Fæstningens lange Belejring havde været afgivne til dens Forsvar og baaret de med Belejringen forbundne Farer, Savn og Anstrængelser; særligt henvendte han Takken til Fæstningens Commandant, Oberst Lunding, og den højstcommanderende Artilleriofficer, Major Vahl. Endvidere takkede han Escadrechefen for den virksomme Assistance, der fra Marinens Side var bleven ydet Hæren saavel under selve Kampen som ved den forudgaaende, besværlige Tjeneste under Overførslen af Tropperne. Endelig takkede han Hærens Læger, saavel dem ved Afdelingerne som dem ved Lazaretherne, for den Aand, der havde besjælet dem under deres omfattende og besværlige Virksomhed.

Umiddelbart efter at have modtaget Overcommandens foreløbige Indberetning om Sejren tilskrev Krigsministeren General Bülow for at bringe ham og hans brave Armee Fædrelandets og sin Tak for den djærve Tapperhed, det urokkelige Fædrelandssind, hvorpaa Dagen havde givet saa lysende Exempler. Det behagede Hans Majestæt Kongen at hædre de mest fremtrædende Førere enten ved Forfremmelse eller ved Decorationer; Overgeneralen, Generalmajor Bülow, blev

saaledes udnævnt til Generallieutenant, Generalmajor uden Anciennetet de Meza til virkelig Generalmajor, Obersterne uden Anciennetet Flensborg og Ræder til virkelige Oberster, medens Generalerne Moltke og Schleppegrell samt Oberst Lunding benaadedes med Decorationer, alle Udnævnelser og Decorationer fra den 6te Juli at regne.

Sin Tak til Hæren udtalte Hans Majestæt Kongen ved en Proclamation af 11te Juli i følgende højtelige Ord:

Soldater! I Kampen for Fredericia, den heftigste og blodigste, Hæren endnu har bestaaet, have I erhvervet Eder et Krav paa Fædrelandets Erkjendlighed og føjet en ny Hædersdag til dem, Danmark med Taknemmelighed erindrer. I have vist, hvad Sønner af et Folk, som kjæmper for Ære og Ret, formaa imod Oprør og Usandhed. I have vundet en Sejr, der vil mindes i Danmarks Historie.

Kongens
Proclamation til
Anledning af
Slaget.

Soldater! Jeg bringer Eder min og Fædrelandets varme Tak. Min Tak til de faldne Helte og fremmest iblandt disse General Rye.

Min Tak til Enhver, som har bidraget til denne Dags Hæder. Med Kjærlighed og Stolthed vil Danmark mindes Enhver, som den sjette Juli stred og blegnede for dets Ære. Hos mig skal Erindringen aldrig udslættes om den Uforsagthed, hvormed mine brave Tropper og navnlig mit Infanteri i Kampen trodsede alle Farer.

Soldater, Eders Konge, Eders Fædreland takker Eder!

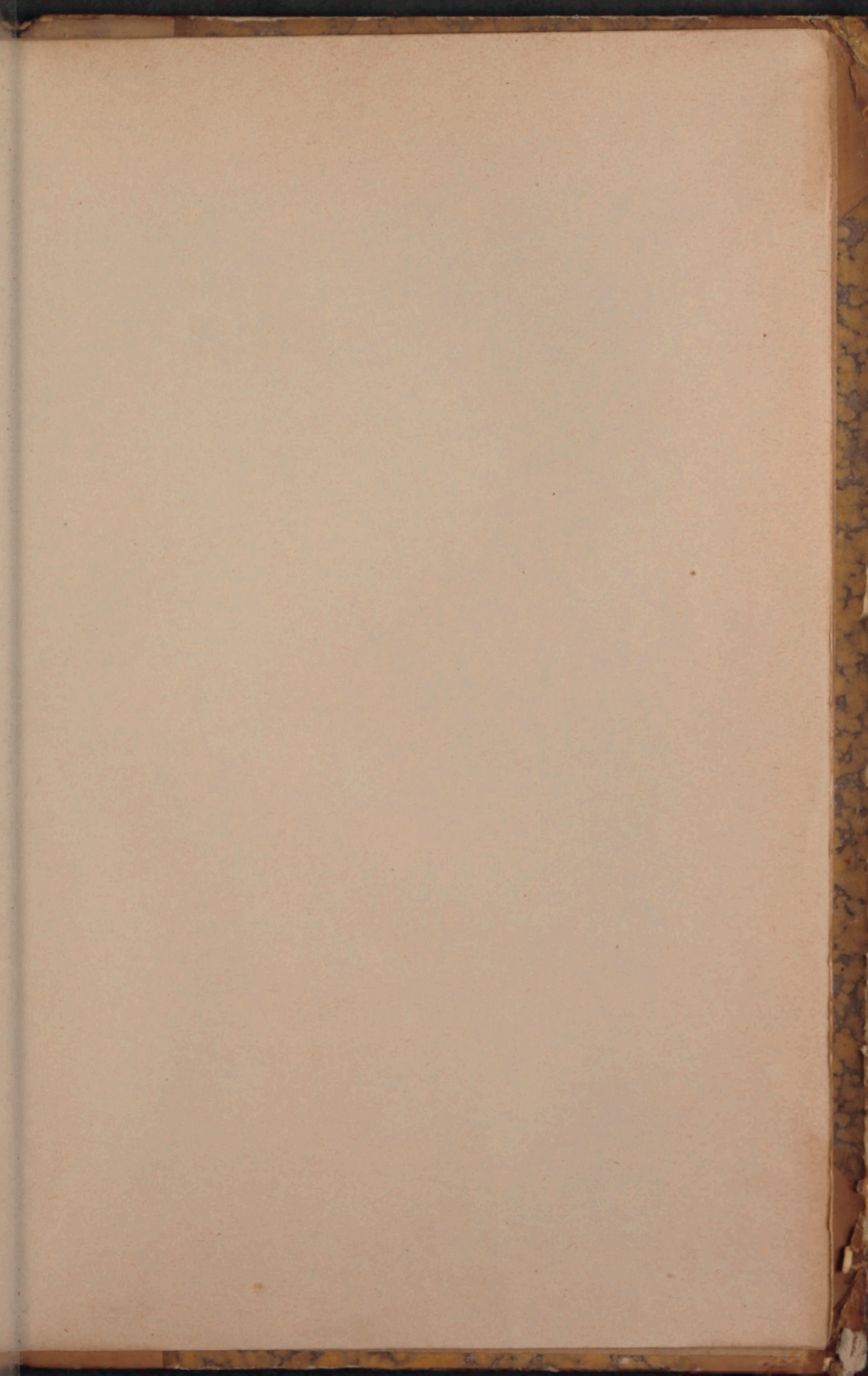
Frederik Rex.

Trykfejl.

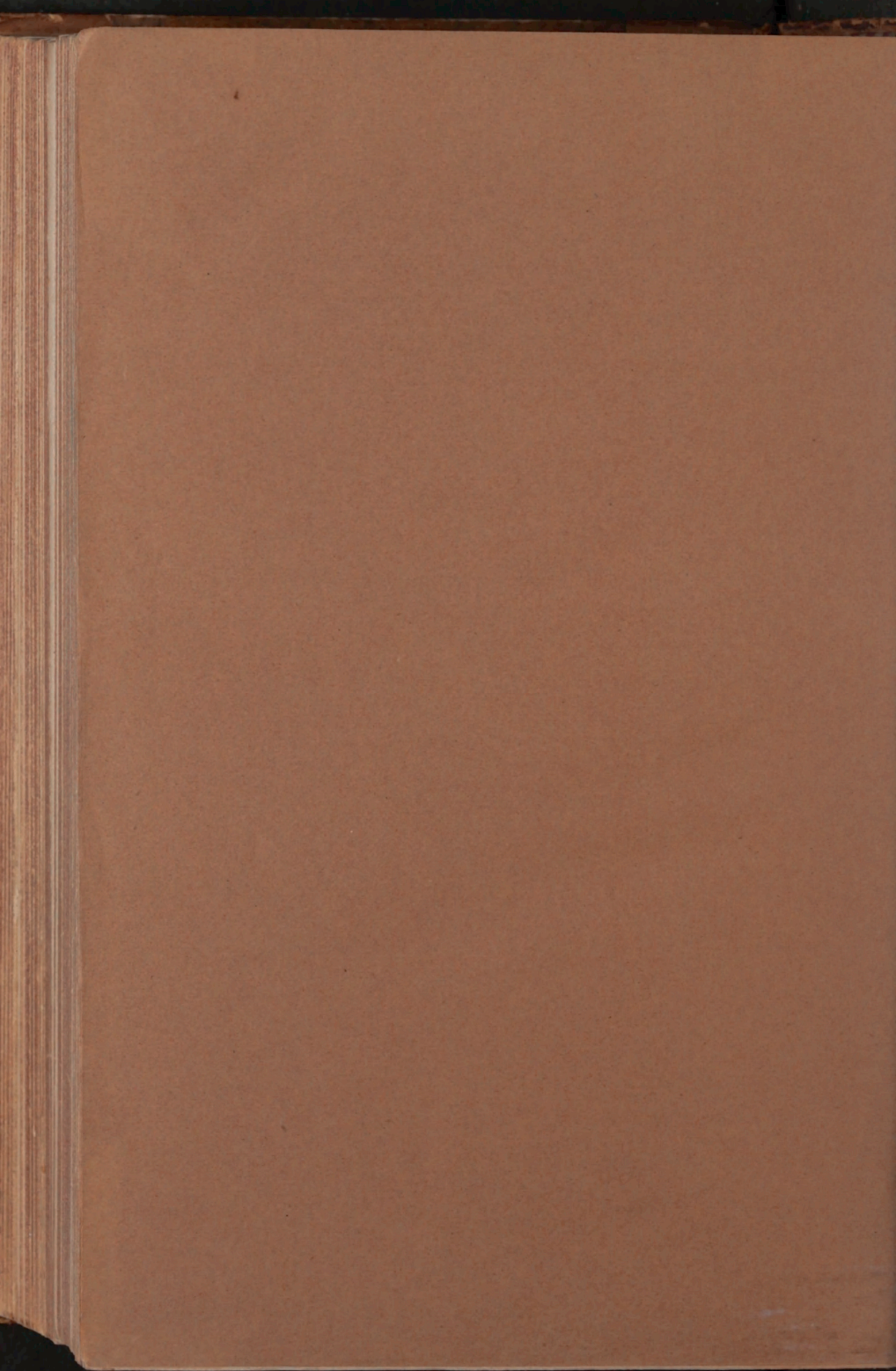
Side			
642	Corpus	13de L. f. o.	Oldenburg, læs: Oldenborg.
682	—	17de L. f. o.	formnetlig, læs: formentlig.
692	—	11te L. f. o. ;	læs: ;
696	—	15de L. f. n.	ogaa, læs: ogsaa.
697	—	14de L. f. o.	Underretninger, læs: Meddelelser.
697	—	15de L. f. o.	Meddelelser, læs: Underhandlinge.
728	—	8de L. f. o.	Manzanti, læs: Mazanti.
729	—	13de L. f. o.	Negligé, læs: Neglige.
747	—	4de L. f. o.	Samfærsel, læs: Samfærdsel.
749	—	16de L. f. o.	Rserve, læs: Reserve.
759	—	13de L. f. o.	ud ad, læs: ud af.
805	—	17de L. f. n.	indskrænkede, læs: indskrænkede sig.
809	—	6te L. f. o.	Fil, læs: Til.
809	—	12te L. f. n.	da, læs: fra.
809	—	11te L. f. n.	ren, læs: den.
858	—	3die L. f. o.	gjørt, læs: gjort.
859	—	8de L. f. n.	det, læs: det.
928	—	13de L. f. o.	biveuakerede, læs: biveuakerede.
70	Bilag	11te L. f. n.	er er, læs: er.
73	—	10de L. f. o.	Hast., læs: Hast.,

INDEX

1840	1841	1842	1843	1844	1845	1846	1847	1848	1849	1850	1851	1852	1853	1854	1855	1856	1857	1858	1859	1860	1861	1862	1863	1864	1865	1866	1867	1868	1869	1870	1871	1872	1873	1874	1875	1876	1877	1878	1879	1880	1881	1882	1883	1884	1885	1886	1887	1888	1889	1890	1891	1892	1893	1894	1895	1896	1897	1898	1899	1900
------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------

CARL HOLST
Bogbinder
Kjøbenhavn.

